Halk Evleri
Dil ve Edebiyat gurupları
mesaisine yardım için

24

C. H. F.
Neşriyatından

ANADİLDEN DERLEMELER

Hamit Zübeyr *İshak Refet*

1932

Hakimiyeti Milliye Matbaası

Türkiye Sözderleyicilerine
Sunulmuştur.

TÜRK DİLİ SÖZ DERLEYİCİLERİNE

Çok kere Türk dili, umumî Türk tarihinin devir devir şahitliğine göre istilâ ve fütuhat siyasetlerinin yürüyüşünde feda edilmekten çekinilmiyen millî varlıklardan biri olmuştur. Çok nüfuslu yabancı sahaları, sayıca az fakat umumî kültür ve ferdî kıymet ve meziyetlerce yüksek orduları veya göç alaylarile ele geçirerek yurtlanan Türkler, yerli halk kütleleri üzerinde hükümlerini çabuk kurabilmek, onları kendilerine çabuk alıştırmak ve ısındırmak için kendi dillerinden fedakârlık etmekte - o zamana göre - mahzur düşünmemişlerdir.

Onlara lâzım olan zengin ve yağışlı su boyları, güzel bir vatan kurmağa elverişli toprak ve kurma işinde çalıştırılacak milyonca işçi idi. Esas gaye, zorlayıcı ideal bu olunca Türkler için dil meselesi bu günkü milliyet mana ve ceryanlarına göre elbette bir hata olarak ikinci ehemiyet derecelerinde tutuluyordu. Gittikleri ve hakim oldukları sahalardaki kültürsüz yerlilere yeni bir dil öğretebilmekteki zorluğun yanında, Türkün müstesna zekâ ve kabiliyeti ile yerli dili hemen öğrenebilmek kolaylığı da dil temessülü hadisesi mütalea edilirken gözde tutulmalıdır.

Büyük Rehberin, daima birer ders gibi istifade ile dinlediğimiz hatıraları arasında bu hadisenin nasıl olabileceğini gösterecek misal vardır. Tarabulus harbinde bir avuç Türk yüz binlerce başka dil konuşan insana hakim olarak onları teşkilâtlandırmak, silâhlandırmak ve bir maksada doğru götürmek vazifesi içinde bulunduğu zaman ilk iş, orada konuşulan dili öğrenmeğe girişmek olmuştu:

— Onlara kendimi ve maksadımı anlatmaklığım, öğretmekliğim lâzımdı. Bunun için, onların Türkçe öğrenmesini beklemeğe veya onlara Türkçe öğretmeğe vakit müsait değildi.

Gazi *hatıratının* bu parçası, daha geniş mikyasta ve Tarabulus harbinden çok daha uzun, nesillerce sürmüş mazi hadiselerine tatbik edilince Çine, Hinde, Avrupa, Afrika ve Amerikaya göçmuş

Türk kavimlerinin dillerini değiştirme şekillerinden biri aydınlanmış olabilir.

Türklerin devlet emir ve fermanlarile dil değiştirdikleri de olmuştur. Tarihte buna dair misaller vardır. Çin'de, en yüksek ve asîl medeniyet devirlerinden birini açarak bilhassa san'at vadisinde tesirlerini yalnız Çin'de değil Japonyada dahi bu güne kadar ve hala sürdürmekte olan Topa Türkleri hakimiyet rakipleri diğer Türk istilâ zümrelerine galebe çalmak için (Devlet emrile dil değiştirmek) yolunu kullanmışlardı. [1]

Umumî, kütle halinde dil değiştirmek, şüphesiz yalnız Türklerde görülen bir hususiyet değildir. Cermen kabilelerinden Franklarla Alamanlar bir zaman ayni dille söyleşirlerdi. Halbuki şimdi birine fransızca, diğerine alamanca denilen ayrı diller konuşuyorlar. Aslen Keltlerden olan Bavyeralılar şimdi Baltık sahili Saksonları gibi alamanca, halbuki bunlardan İngiltereye geçmiş olan kardeş kabilelerin nesilleri ingilizce konuşuyorlar.

Prof. Meillet ve arkadaşları tarfından yazılan "*Les langues du monde*„ da (7000) den fazla dil ve lehçe nevileri sayılıyor. Bu sayının inanılmayacak derecedeki fazlalığı her şeyden evvel dünyadaki mütekabil dil temsil ve temessüllerinin derecesini gösterir.

Dilin esas bünyesine müessir olmamakla beraber kelimeler, tabirler ve ıstılahlar gibi terkip unsurlarına şamil olarak aslî saflığı bozan âmiller ve ceryanlar da vardır. Bu tesirler, bilhassa son asırlar içindeki yazı dilimizde müfrit derecelere varmıştı.

* * *

En eski zamanlarda diller ne hallde idi, kaç dil vardı, nerelerde konuşulurdu? Hindo - avrupa dil gurubuna fedakâr bir sütnine gibi bağlı olan *Prof. Meillet* bu hususta ancak şunları söylüyor:

" Beşeriyetin tarihî devrinin tarihten evvelki devre nispetle ne kadar kısa olduğu malumdur. Jenealojik tasnif, beşeriyetin, son binlerine ait tarihî hadiselerden doğma bazı lisan gurupları meydana çıkardı. Çok daha evvelki binlerde insanın, cemiyet hayatında ve sanat ve fikir inkişafında en belli başlı tekâmül vasıtası olan (DİL) i henüz yeni tesis ettiği devrelerde neler

[1] — Richard Wilhelm, Histoire de la civilisation chinoise, traductions française de G. Lepage, Payot. Paris, 1931, s. s. 230 ve 241.

olup bitti, neler geçti? Bunu bu günkü ilim vasıtalarile tahmin bile mümkün değildir. [1] „

Diğer bir müellif *J. Vendryes*, "filhakika bu son zamanlarda bazen fin-ugur, bazen samî dil guruplarını hindo - avrupa dil guruplarına bağlamak tecrübelerinde bulunuldu. Bu üç dil ailesinin *müşterek bir atadan, müşterek bir menşeeden* gelmeleri nazariyesi hakikate büsbütün aykırı görünmiyor. Bunu yeni tetkik ve taharriler gösterecektir, [2] diyor.

Ayni eserin 13 üncü sayfasında *Meillet*'nin. "Dil gurupları arasınds hatta en iyi mütalea edilen guruplar arasında mukayeseli gramer tetkikatı henüz kifayetsizdir„ yolundaki hükmü *Vendryes*'in cümlelerine katıldığı zaman ne turanî denilen gurup aleyhine, ne de hindo - avrupaî denilen gurup lehine hükümler vermek için henüz kimsenin elinde selâhiyet bulunmadığı anlaşılır.

Bundan kırk yıl evvel, *Taylor:*

"Ural-Altay„ dillerile arî diller arasında, arî diller ile samî diller arasında olduğu gibi geçilmeyecek bir ayrılık yoktur.

".... Yakut ve fin dili ile arî dili arasındaki münasebet arî sistemin altay fonetik sisteminden tekâmül suretile meydana geldiğini gösterir. Prof. Sayce de arî dillerin menşeini buraya irca etmektedir.» diyordu. [3]

Dillerin menşei ve arabağı meselelerinin ancak tük dili üzerinde yapılacak esaslı ve mazi derinliklerine kadar inen tetkiklerle doğru neticeye vardırılabileceği, bizce şüphesizdir. Umumî dil tetkikatile uğraşanların ayni zamanda türkiyatçı ve türk dilcisi olmaları umumî tarih seyrinin israr ile ileri sürmekte olduğu hakikatlerin teyidini ve katiyete doğru inkişafını pek ziyade çabuklaştıracaktır.

Halbuki bugün türk diline ait tarihî bilgiler *Deny*'nin dediği gibi " 1893 te türk rüniform harflerini okumağa muvaffak olan

[1] Les langues du monde, par un groupe de linguistes sous la direction de *A. Meillet* et *Marcel Cohen*, Paris, 1924, sayfa 13.

[2] Les langues du monde. *Vendryes* tarafından yazılan "Langues indo - europeennes„ faslı.

[3] The origin of the Aryans an accounnt of the prehistoric ethnology and civilisation in Europe, London, 1892, S. 283-298

maruf Danımarkalı âlim *Vilhelm Thomsen'in* pek mühim keşfine rağmen henüz çocukluk devrindedir. [1] „

Türk dili hakkındaki bilgiyi mütemadî himmet ve gayretle emzirerek biranevel çocukluktan, ergin ve olgun devre erdirmek umumî irfan aleminin henüz karanlıkta seçmeğe çabaladığı meselelerden bir mühimini açık ve güneşli havaya çıkarmağa yarayacağı için, bütün dünya dilcilerine ve onlar arasında, tabiidir ki, en evel türk dilcilerine vazifedir.

O halde, türk dilcileri iki büyük vazife gurubu karşısında bulunuyorlar. Bunlardan biri : *ana dil* olmak vasfını tespit için türk dilinin tarihini araştırarak kendisinden doğan dillerle bünyede ve şekilde münasebetlerini mütalaa etmek, diğeri, türk dilinin varlığından son, yedi, sekiz asır zarfında kaybolanları bulup meydana koyarak eski zenginliğini ve saflığını iade etmek.

Bu iki gurup mesainin en başında yazı ve kütüphane dilimizde bulunmadığı halde bugün halk arasında, halk konuşma dilinde yaşayan lûgat ve hatta sarf ve nahiv malzemesini aramak ve toplamak gelir. Bugün Anadolu halkı arasında dahi yaşamadığı halde en eski metinlerde ve türkçe yazı vesikalarında kullanılmış kelimeler de pek çoktur. Sonra, dil kaideleri disiplin teminine liyakatli doğru ve sağlam esaslara bağlanır; kelimelerin muasır ilim, fen, sanat ilerileyişine uyabilecek tarzda ıstılahlaşması usulleri kurulur·

İki arkadaşımızın, *Hamit Zübeyr* ve *İshak Refet* beylerin bu derlemeleri, büyük çalışma meydanına iddiasız ve mütevazi çıkan bir başlangıç, fakat işin bir cephesi için temel mahiyetinde sayılması yanlış olmıyacak bir başlangıçtır. Geniş paylı yardımcıların himmet ortaklığı sayesinde toplanmış olan kelimeler kendilerinin buldukları binlercenin de eklenmesi suretile onlar tarafından bir araya getirilmiş ve tasnif edilmiştir.

Tasnif edenlerin de mukaddemede söyledikleri gibi bu eserde toplanmış kelimeler ile telaffuz şekilleri ve manalar için bir çok tenkitler yapılabilir. Fakat her kelime üzerinde yapılacak tenkit büyük dil işinin lehine bir hizmet olacaktır.

Bu eser bir türk lûgati değil, türk dil işcilerinin çalışmasını kolaylaştıracak bir malzemedir. Bunun derhal hatıra gelebilen faydaları şöyle sıralanabilir.

[1] — Les langues du moude, *Deny* tarafından yazılan " Langues turques „ faslı, s. 203

1 — Gerek Maarif Vekâletinin, gerek muhtelif hususî kültür cemiyetlerinin teşebbüsü ile şimdiye kadar Anadoluda bir çok söz derleme hareketleri olmuştur. Bütün bunlarda en belli başlı eksiklik neşriyatsızlık, bu işte çalışanların birbirlerinden habersizliği idi. Bulunanlardan ve bulunanlar üzerinde düşünülen ve söylenenlerden haber alınmazsa yüz kişi tarafından ayrı ayrı bulunmuş kelimelerin, diğer yüz kişi tarafından yeniden bulunmak üzere aranması tabiî olur. Bu da kuvvetin boşuna gitmesi demektir. Boşuna çalışmakta olmak şüphesi çalışkanların en büyük üzüntüsü ve gayreti kısan, köstekliyen başlıca âmildır,

2 — Bulunanların basılıp alâkadarlara, bu iş üzerinde uğraşanlara dağıtılması kelimelerin doğruluğu, yanlışlığı üzerinde münakaşaları mümkün kılar. Böylece bir kitap şeklinde ve bir teklif mahiyetinde olarak ileri sürülmüş kelimeler hakkında bunların muhtelif sahalardaki mahallî mâna ve teleffuz hususiyetleri hakkında mutalealar toplanmış, kelimelerin coğrafi yazılış ve kullanılış sahaları tayin edilmiş ve mesaî neticelerinin sıhhati temin veya teyit edilmiş olur.

3 — Bu eserde veya bunun gibi basılacak diğerlerinde görülecek kelimelerin artık bulunmuş oldukları bilineceğinden ancak yeni sayılabilecek kelimeler araştırılacak, bunların da aylık veya üç aylık muntazam risaleler halinde basılıp dağıtılması ile söz derleme çalışmaları, düzgün bir yola alınmış olacaktır. Memleketimizde kullanılan bütün türkçe kelimelerin bir lûgat içinde toplanabilmesi için en verimli ve kestirme yol budur. Bütün mesaî bittabi *Türk Dili Tetkik Cemiyeti*'nin irşat ve idaresi altında yörüyecektir.

*
* *

Türk dilinin güzelliği ve zenginliği hakkında ötenenberi söylenmiş olanlar çoktur. Salâhiyettar arkadaşlarımızın, dilcilerimizin bir taraftan da bunları toplamaları dilimiz hakkında söylenenleri bilmek ve iyi söyleyenleri hatırlamak noktasından faydalı olur. Türkler arasından *Divan* sahibi *Kâşgarlı Mahmut* ile *Baber*in *ve Muhakemet - ül - lûgateyn müellifi Ali Şir Nevaî'nin* bu husustaki sözleri daima anılmağa değer.

Maruf müsteşrik *A. von Le Coq* Şarkî Türkistan Türklerinin dillerinden bahsederken: “Lisan güzel ve şarkta oldukça temiz, ifadeye harikulade nüanslar vermek imkânına malik bir Türk lehçesidir.

"... Türk dillerinin tahsiline Avrupada daha fazla ehemmiyet verilmelidir. Lisaniyatçılar için bunun ehemmiyeti büyüktür. Muhtelif lehçelerin farkını bilen bir seyyah türkçe bilgisi ile Bosna'dan kalkıp bütün Orta Asyadan tâ Pekine kadar meramını anlatarak gidebilir„ diyor. [1]

Danimarka Darilfünunu Profesörlerinden *Oestrup*, bir kavmin dili, onun ruhunun en eyi, en sadık damğası olduğunu izahtan sora samî dillerde, samî ruhunda (perspective) hassası olmaması hasebile cümlelerin fikirlerdeki unsurları ehemmiyet derecelerine göre ayıramıyan söz dizilerinden ibaret kaldığını, halbuki Türkçede bütün fikir unsurlarının çok daha nizamlı, çok daha yerli yerinde ve hepsinin sistemli bir vahdet teşkil eder halde olduğunu söylemiştir. [2]

Türk dili üzerinde esaslı tetkiklerde bulunmuş olan *L. Feuillet* dilimizden bahsettiği sırada:

"Türk dili yavaş yavaş cenkci dil vasfını kaybederek tatlı, gayet tatlı bir dil, dünyanın en güzel dillerinden biri oldu„ diyor[3].

Ayni müellif selâhiyettar diğer bazı ecnebilerin türk dili hakkındaki fikirlerini naklediyor:

Bunlardan *Amedée Jaubert* bundan 99 yıl evvel, 1833 de basılmış (Grammaire Türque à l'usage des élèves de l'école Royale et speciale des langues Orientales vivantes) isimli eserinde yabancı kelimeler, tabirler, ıstılahlarla doldurulmuş olan yazı dilini bir tarafa ayırdıktan sora:

"Türk konuşma dili kemiyet, ahenk ve letafetçe farisiye muadil, belki de faiktir. Türk dili bütün şark dillerinin en güzellerinden biri ve itiraz kabul etmez surette en muhteşemidir diyor„.

Yine *L. Feuillet*'nin lâtince aslı ile naklettiğine göre şarkiyatçı âlimlerden G. Jones türk, arap, acem dillerinin vasıflarını şöyle hülâsa ediyor:

" Suavitatem persica, ubertatem ac vim arabica, mirificam habet turcica dignitatem; prima allicit atque oblectat; altera

[1] "Şarkî Türkistanda Hellas'in izleri peşinde„ eserinin "memleket, bu günkü hali ve nüfusu„ faslı.

[2] Le déchiffrement des anciennes inscriptions turques par *Vilhelm Thomsen* et l' importance de sa decouverte pour l' histoire de la civilisation turque (1930 da Ankarada verdiği konferans.)

[3] Essai sur la réforme alphabétique turque, 1928 S. 9

sublimius vehitur, et fertur quodammodo incitatius; tertia alate est sane, sed non sine aliqua elegantia et pulchritudine . . . „

“ Acem dili caziptir, Arap dili fasih ve geniştir, Türk dili son derecede vekarlıdır.

“Birincisi bizi tatlılıkla çeker; ikincisi yükselir ve büyük dalgalar halinde yürür, üçüncüsünde zarafat ve güzellikle mümteziç mutlak bir asalet vardır „.

L. Feuillet A. B. Davids'in osmanlı türkçesi hakkındaki şu cümlelerini de nakilediyor:

“ Bu dil zengindir, yüksektir, ahenklidir. Tabirlerinin inceliği itibarile belki hiç bir dil ona tefevvuk etmemiştir. *Asalette, güzellikte, zarafette hemen eşsizdir* „.

İşte **Büyük Rehberin** herbiri ehemmiyet ve yükseklikte daha evelkilerle yarışan inkilâp ve ıslâhat teşebbüslerinin en yenisi türk dilinin bu eşsiz asalet, eşsiz güzellik ve eşsiz inceliğini asırlardanberi körletmeğe savaşan tahrip unsurlarından kurtarmağı istihdaf ediyor. Onun işe başladığı gündenberi açtığı - hakikatte bir hedefe giden - yolların çokluğu her Türke kendi arzu ve ihtisasına göre birini seçmek imkânını veriyor. Onun kurtarıcı ordularından birinde nefer olabilmek saadeti yalnız bize, bugünkü Gazi nesline nasiptir. Bu nesil, bu mazhariyetin kiymetini biliyor ve bütün kudreti dahilinde ödemeğe çalışıyor.

Dr. Reşit Galip

ÖN SÖZ

Türkçeye tabiî hakkını kazandırarak lâyık olduğu en yüksek ilerleyiş basdmağına çıkarmak, medeniyetimizle beraber yürüyen ve onun aynası olan hakikî bir ilim ve e.'ebiyat dili kurmak için iki yönden çalışmak lâzım olduğuna kaniiz:

I — Türk dili hazinesini tamamiyle toplamak (tedvin).

II — Türkçeyi zenginleştirmek için yeni mefhumlara ve dili arıtma (tasfiye) dolayisile açık kalan mefhumlara Türk dil kaynağından sözler bulmak ve kullanmak (terviç).

I — Toplamak

Türk dili hazinesini toplamak için şu yollardan yürünebilir:

1 — Türkçe yazılı eski kitapları araştırarak monografyalar yapmak. Bu çalışmanın tabiî neticesi olarak olgun bir tarihi lûgat meydana gelecektir.

2 — Halk ağzında saklana gelen fakat henüz toplanmamış olan türkçe sözlerin söylenişleri, mana nüansları, coğrafî yayılışları gösterilmek üzre bir *Anadolu Türk lehçe lûgatı* yapmak.

3 — Küçük zenaatları hususî bir özenişle araştırarak bu zeneatlerin ıstılahlarını bir lûgat halinde toplamak.

4 — Eski tarihi evrak ile sicillerde, Kütüklerde bulunan yer ve insan adlarını bir lûgat halinde toplamak.

5 — Yer yüzünde türkçe konuşan ulusların dil malzemesini karşılaştırarak Radlofun lûgatından daha geniş ve daha olgun bir *Mukayeseli Türk lûhatı* hazırlamak.

6 — Türkçe sözlerin üreme yolları ile köklerini gösterir bir *iştikak lûgatı* hazırlamak.

7 — Türkçeden yabancı dillere ve yabancı dillerden türkçeye geçen sözlerin lûgatçelerini yapmak.

Talebenin ve umumun faydalanması için olgun terbiye tedris lûgatleri ile cep lûgatleri, Türkçenin yabancılarca ve Yabancı

dillerin Tüklerce öğrenilmesini kolaylaştıracak tercümeli lûgrtlerin meydana getirilmesi büsbütün ayrı bir iştir.

Türk gramerinin hazırlanması Türk dilini toplama işile beraber yürümelidir. İki türlü gramere ihtiyacımız vardır:

1 — *Tarihî ve mukayesevî Türk grameri.* Bu gramer dilimizin yapısını niçinlerile anlatır ve sebepler araştırır.

2 — *Tasvirî Türk grameri.* Dilimizin kuruluşuna dair kaideler tesbit eder. Türlü kaidelerin çarpışmasile vücut bulan ayrılıkları ise istisna diye gösterir. Gördüğü vazife dîlin haricî ve zahirî tasviridir. İlk ve kısmen orta mekteplerde okutulan gramerler bu zümredendir.

II — Türkçe Sözler Aramak

Yeni mefhumlara ve dili arıtma dolayısile açık kalan mefhumlara Türk dil kaynağından Türk dilinin ruhuna uygun yeni sözler bularak koymak için şu imkânlar vardır:

1 — Eski unutulmuş sözleri dirilterek eski manalarında yahut eskiye yakın manalarda kullanmak.

2 — Ancak bir kısım halk arasında kullanılan sözleri tamim etmek.

3 — Türkçe söz köklerinden eklenti (lâhika) ların yardımı ile mevcut şekillere göre yeni sözler yapmak.

4 — Yabancı dillerdeki ıstılahları derli toplu bir surette türkçeye çevirmek. (Başta mektep kitaplarındaki istilahların türkçeleştirilmesi zaruridir.).

Bu dil inkilâbına dili sadeleştirme dememekten ziyade, dili zenginleştirme, dilin eski ve aslı zenginliğini meydana çıkarma demek daha doğru olur. Çünkü dili sadeleştirme dili zenginleştirme hareketinin ancak bir yüzüdür.

Dil inkilâbı umumî dirimde olup biteceği için edip ve alimler tarafından seçilerek teklif olunacak söz ve ıstılahların münakaşasız kabuluna imkân yoktur. Gazeta, mecmua, roman, ilmi eser, ıstılah lûgatçelerinde teklif olunan yeni türkçe sözlerin yalnız bir kısmının tutunması bile mühim bir kârdır. Dil sorguları etrafındaki

münakaşalar (ana dil için savaş) birçok milletlerin medeniyet tarihinde feyizli bir devir olmuştur.

Türkçe lûgat işinin ancak ve ancak milletin hafızasına müracaatla halledilebileceğini isabetle takdir eden *İnkilâp idaresi*, daha millî mücadele sıralarında *muallimlere* yaptığı mükerrer tamimlerle henüz lûgata geçmeyen sözleri toplamaya teşvik ediyor, yurt ve halk bilgisi ile uğraşma işine muallimin esas vazifelerinden biri olarak bakıyordu. *Maarif Vekâletinin* bu buyruğu halka kılağuzluk eden münevverlerce büyük memnuniyetle karşılandı. Anadolunun her tarafından Maarif müdürlükleri vasıtasile Maarif Vekâletine derlemeler yağmaya başladı. Bu hareketin terbiyevi değeri ilim hesabına elde edilen neticeden aşağı değildi.

Gelen malzemenin vaktında neşredilemeyişi bu yüce hareketin tavsamasına sebep oldu. Toplanan malzeme içinde lûgatlerin ciddi olarak tasnifine 1925 de merhum Ahmet Saffet Bey [1] arkadaşımızın yardımı ile başlandı. Dosyalardan elde edile bilen malzeme *Vekâleti Celilenin* muhtelif hizmetlerinde bulunduğumuz sıralarda Anadoluda yapılan seyahatlerde imkân derecesinde genişletildi.

Bu lûgat malzemesinin kontrol ve sürekli genişletilmesi hususunda dil alimlerimizden *Velet Çelebi* Efendi hazretlerile, kütüphaneler müdürü *Hasan Fehmi*, Vekâlet müfettişi *Ali Rıza*, Müddei umumî *Ahmet, Hüseyin Avni*, ilk tedrisat müfettişi merhum *Ramiz*, edebiyat muallimi *Cemal Gültekin* Beyefendilerden çok yardım gördük.

Cumhuriyet Halk Fırkası Halk Evleri teşkilâtının yüksek himmeti ile bastırmaya muvaffak olduğumuz *Anadilden Derlemeler* mahiyet itibarile Anadolu Türk lehce lûgatine bir kısım malzeme sunan yardımcı bir eserdir. Dil mütehassısları kelime telâffuzlarının beynelmilel fonetika işaretlerile tesbit edilmeyişine, misallerin kâfi derecede bulunmayışına, tariflerdeki eksikliklere . . . işaret ederek haklı müahezelerde bulunacaklardır. Dürlü seviye, ictihat ve kanaatte yüzlerce kimsenin yardımı ile vücut bulan bir eserde bu inceliği göstermek imkânsızdı. Gözedilen gaye Türkün nekadar zengin ve daha zenginleşmeye kabiliyetli bir dil konuştuğunu göstermek, yeni araştırmalara ipucu vermek, bütün kusurlarına

[1] "Halk Kütüphanelerinin Sureti Tesis ve Usulü İdaresi„ adlı eseri Macarcadan tercüme eden zattır..

rağmen değeri olan bir kültür hazinesinin dağılıp gitmesine mani olmaktı. Bundan sonra çıkacak eserlerin bu iddiasız sınamadan daha mükemmel olacağı şüphesizdir. Küçük coğrafi birlik teşkil eden muhitlerin mahalli şive ve tasrifçe olan hususiyetlerine dikkat şartile bütün dil malzemesini toplamak en doğru yoldur. Bu gibi iptidaî hazırlıklar yapılmadan kusursuz bir lûgatın yaratılması güçlüğünü ve hatta imkânsızlığını biliriz.

Mükemmellik davasından uzak olarak, yalnız bir çığır açmak isteyen bu eserde:

1 — Kelimelerin, lûgat malzemesini tanzim edenlerce öğrenilen kullanış sahaları ancak gösterilmiştir. Bu kelimelerin daha birçok yerlerde kullanıldığı şüphesizdir. Onların hakikata yakın olan coğrafi yayılış alanını bütün alâkadarların, ve dilcilerin gelecekteki çalışmaları tamamlayacaktır.

2 — Alınan sözlerin çoğu henüz lûgatlere geçmemiştir. Burada, Lehcei Osmani ve Kamusu Türki de bulunmayan sözleri göstermek hususunda ısrar olunmamış, belli bazı sözler kılığındaki özgelik, veya mana müansları dolayısile alınmıştır. Kelimelerin herkesçe belli manaları pek seyrek gösterilmiştir.

3 — Lûgata alınan sözlerin hepsi bugün, Anadolu halkı arasında, gösterilen ve daha gösterilmiyen birçok yerlerde kullanılmakkta ve yaşamaktadır. Bu sözlerin bir çoğu tabii olarak eski türkçe metinlerde de bulunabilir. Kitabın hacmini büyütmemek için bu mukayese yapılmamış ve yazma kitaplardan kelime alınmamıştır.

4 — Kelimelerin tariflerinde imkân derecesinde toplayanların kullandığı yazı muhafaza edilmiştir. Bazı açık olmayan tarifeler sırf kelimeyi gaybetmemek ve tenkit sayesinde doğru şekli bulmak için bırakılmıştır. Müphemliğine mebni tarifesiz yalnız misallc bır akılan bazı nadir sözler de bu cümledendir..

5 — Lûgatçı, şair veya edip vaziyetinde olmadığı için lûgatlerin şahsî telakkilere göre eyisile kötüsü, biçimlisi ile biçimsizi ayırt edilmemiş, dil hazinesine giren her söz alınmıştır. Lûgatte bazı nidalarla, taklidi sadaların bulunması yine bu çabalayıştan ileri gelmektedir. Dil ilminde bunlar başlı başına mühim birer araştırma mevzuudurlar.

6 — Halk dilinde türkçeleşen yabancı sözler vardır. Kültür tarihimizin bazı safhalarını aydınlatacak olan ve yabancı sözlerin

türkçeye ilk geçtiği zaman aldığı kılığı gösteren bu kelimelere seyrek rast gelinecektir.

7 — Bazı Anadolu şivelerinde bulunan sağır kâfları lüzum görüldükçe bilhassa esas kelimelerde (n) yanına bir nokta (n.) tarzında; sert (h) lar (h.) tarzında; kapalı (e) ter (e.) tarzında gösterilmiştir. Matbaadaki diziliş şartları gözedilerek alınan bu işaretler itibaridir.

Anadilden derlemeler nihai bir eser olmadığı icin mahdut bir sayıda basılmıştır. Onu eline alan dilcilerden en iyi tanıdıkları muhiti esas alarak eksiklerini tamamlamaları rica olunur. Tedaiye yardım edecek bir vasıta olduktan sonra boşlukları doldurmak güç olmıyacaktır. Bu sınama daha mükemmel eserlerin vücuda gelmesine herhangi bir suretle yaraya bilirse basılışından umulan fayda elde edilmiş demektir.

Hamit Zübeyr *İshak Refet*

Kısaltmalar:

A. = Anadolu. Anaduluda umumî olan şekil.
Şm. A. = Şimali Anadolu.
C. A. = Cenubi Anadolu.
Ş. A. = Şarki Anadolu.
G. A. = Garbi Anadolu.
bak. = bakınız.
karş. = Karşılaştırınız.
b. a. = beraber alınız.
?? = şüpheli.

A

aba (A.) ; **abi** (Yozgat): 1 — Ana (Sivas, Erzurum, Niğde, Yozgat) ; 2 — Büyük hemşire (Sivrihisar, Burdur, Teke, Avşar); Büyük hemşire, valide (Niğde). 3 — Amca karısı, Yenge, yaşlı kadına hürmet ifade eden söz (Birecik).

ababak (Yozgat): ahmak, tenbel

abak (A.) : bostan korkuluğu, mücessem heykel.

abalamak (Çangırı); **apalamak** (Ankara): Çocuk ayak ve el ile yürümek.

abalabut (Sandıklı) ; **abulabut** (İstanbul): Perişan vaziyetli.

abara (Yozgat): çift demirinden hasıl olan çizgi, çizi, saban çizisi, baran.

abaru! aru! (Niğde): korku ile karışık hayret ve taaccüp ifade eden söz.

abaytaran (C. A.): bir nevi güzel kokulu ot. Mütercim Asımın tetkikine göre arapçadır. Hicazdan gelir.

abgın (Şarkışla): bak. *Ahbun.*

abigül (Yozgat): serseri, sefih.

abilemek (Silifke): göreceği gelmek.

ablacı, aplacı (C. A.): sevici. *Filânın karısı ablacı imiş.*

ablağı (Kilis): yapıda püşürükle direk arasına konan mertek.

abo, Abu! (A.): hayret ve korku ifade eder. *Abo! başıma daşlar düştü. hayvah, hayvah!*

abra (Sivas köyleri, Ankara, Kozan, Maraş, Niğde); **albe, arbe** (C. A.) : terazinin düzenini bulmak için hafif tarafa konan ağırlık. *O! terezi arbeli imiş.*

abril (Afyon Karahisar); **abrul** (Çorum, Mecitözü, Sivas) : 1 — Nisan. 2 — Mevsim fırtınası (Afyon Karahisar).

abrulmak (Sivas, Mecitözü) : 1 — Çullanmak, bir şeyin üzerine bütün kuvvetile çökmek; 2 — Eyilmek, çarpılmak.

acamuk (A.): uzun müddet aç kalarak oburlaşan kimseye denirki yer yer yine doymaz.

acar, acer, ecer (A.): 1—Yeni,

taze (Yozgat, Maraş, Kırşehir); 2 — Kuvvetli, iriyarı (Kara ağaç, Kütahya, Isparta).

acar kavramak (Ballık-Sandıklı): hayvan hakkında ottan zehirlenmek.

acem ocağı (Kütahya): maltız. İzgaralı mangal.

acıca (Diyarıbekir): tere otuna benzer acı bir ot.

acı eşki (Alâiyye): limon. (Eşki = ekşi).

acı hamır (Van): hamur mayası.

acık : 1 — Henüz ham, olmamış meyve, bilhassa elma (Çorum) 2 — Hiddet (Gerkûk).

acı Keyrek (Burdur): mide ekşimesi.
(B.A.) *Gekliğim azdı* (Kırşehir) *Acı acı gekreğimden geldi sovuklamışık ta....* (Ankara).

acıkulak (G. A.): çocukların yedikleri bir nevi ekşimsi ot.

acışmak (G. Antep): muztarip olmak.
Acışan eşek attan pek koşar.

acır (Burdur, Aydın, Niğde); **acir** (C. A.); **Acur** (Denizli): hıyara benzer bir bitki. Dilimli ve tüylü olmak üzere iki cinstir.

açacak (Ahısha): anahtar, dil.

açar (A.): 1 — Turşu, aparetif; 2 — Anahtar, açacak.

açım (A): küşat, peşrev.
Saza güzel bir açımla başlandı.

açkı: 1 — Açacak, dil, anahtar. (Safranbolu); 2 — Demircilerin baltanın deliğini açıp genişletmek için kullandıkları aygıt (İstanbul).

açkımakinesi (İstanbul): derinin yüzünü perdahlayıp parlatan makine.

adam (Uşak): koca, erkek.
Benim adama kaç defa söyledim.

adamak (A): nezretmek.

adatmak (Edirne): adaklatmak.
Birşey adattır da öyle söyle.

ade (Çangırı, Ilgaz): abla, büyük hemşire Karş. *ede*

adı batasıca (Konya): akrep için söylenir.

adsan (Muğla): hüviyet, isim ve şöhret.

adı yaman (Taşköprü): şeftali.

afar (C. A.): dişlerin dibinde bulunan tartır. *Dişlerim afarlandı.*

afara (C. A.): buğday elentisi, topraklı buğday. *Afaralı buğday.*

aflah (Yozgat): ahmak, sersem.

ağ (C. A.): donun orta parçası. *Tumanın ağı.*

ağa (Rumeli, Avşar, C. A.): büyük birader, ede.

ağaran, **ağartı** (C.A.); ağartı (Malatya, Kayseri, Rize): mevaddı lebeniye. Süt, yoğurt, peynir gibi ak olan şeyler. *Bu sene ağaranımız azdır .. bu yıl eyi güzlek oldu, köyün ağartısı eksik değil.*

ağarı (Isparta, Sivas) ; **anarı** **an.arı** (C.A.): cihet ifade eden söz. *Bu taraftan ağarı gel.*

ağarma, **ağırma** (Kayseri) : bak. *Çerleme.*

ağarşak (Kayseri): bak. *Ağırşak.*

ağartı (A.): bak. *Ağaran.*

ağazlamak (C. A): bir işi kolaylaştırmak, işi bitim yerine yaklaştırmak. *İşimi ağazlamadan bir şey yapamam. İşini ağazlaya bildinmi.*

ağbaba (Avşar); **ağa baba** (Edirne): dede. *Ağababam,babamdan çok beni seviyor.*

ağça katık (Kırşehir): Karş. *Ak katık*, yoğurt kurusu, Keş.

ağcıl, akcıl (Malatya): aka, beyaza meyyal.

ağda (Erzincan, Kayseri, Karahisar): 1 — Pekmezin olacağına yakın üzerinde toplanan nefis köpük; 2 — Şekerden yapılan bir tatlı (Kayseri); 3 — Koyu pekmez.

ağdık (C.A.): fena, kötü.

ağı, **ağu** (A.) : Zehir. *Ağılı böcük çalmış, ağılı otyemiş, ağısız yılan. Ağı gibi yel esti, birden soluğumu kesti.*

ağır almak (C. A.) : teenni etmek.

ağırdan atmak: Tefahur etmek. *Oturdu boyuna ağırından attı.*

ağırlamak (A.): İzaz ve tekrim. *Konağında misafir ağırlar.*

ağırlama (Malatya): izaz, tavkir. ikram.

ağırlık: 1 — Düğünden evvel kıza cihaz yapmak için verilen para. Kalın (A.) ; 2 — Haziran ve temmuz aylarında Koyunların tutulduğu bir hastalık. Rumelide *Kırçan* derler.

ağırlıklı (İstanbul): köselecikte ağırlığı olan kösele.

Ağırsınmak (A.) ağır görmek, gayri kabili tahammül sanmak. *sen bunu ağırsınıyorsun amma öyle değil.*

ağırşak (Bolu, Kırşehir, Ankara, Çangırı): 1 — İy altına müvazeneyi temin için konan ortası delik halkamsı ağaç

(Çangırı). İy altına konan kiremit parçası (Bolu); 2 — Elmanın bir nevi (Bolu); 3 — Meme başı (A).

ağıt (A.); girye, büka.
Şurda bir garip ölmüş, hiç ağıt sesi gelmez.

ağıt etmek: Ezgi ve deyişle ağlamak.

ağıtçı: nayiha, ölülere ağlayan ve ağlatan kimse.
Ya ben nasıl ağıt edem ölü bizim olmayınca.
Birer birer tükenirmi biner biner ölmeyince.

ağız (Çorum, Sandıklı): 1 — İlk süt. *Davar doğurmaya başlasa ağzı çok yeriz.*
Koyun ağızı, ağızlı baklava.
ağız emmeyenin sesi güzel olmazmış. hiç ağız emmedinmi? nede yavan sesin var.

ağlık, aklık (Malatya, Kırşehir C. A.): podra.
Yüzüne ağlık kızıllık sürtmüş. Uşak ağlığı: çocuk podrası.

ağmak (A.): Suut etmek, yukarıya doğru çıkmak, havaya sağılmak.
Havaya bulut ağdı,
Başıma karlar yağdı...
Yılan ağdı kamışa,
Su neylesin yanmışa.

ağman (Niğde): noksan, hata.

ağnamak (C. A.): hayvanlar yatıp debelenmek. at *ağnadı.*

ağrık: göçebenin menkul eşyası.

ağrıma (Aksaray köyü): hıdırlezden sonra koyunların taze yayla otu yemelerinden doğan bir hastalık olup hayvanın tüyünü döker.

ağrınmak (G. Antep): incinmek, rencide olmak.
Tanrı tuttuğunu kolay *getirsin,* hiç *ağrınıp incinmedim.*

ağsak (Malatya, Kırşehir, Bolu Ankara): hefif topallayan insan ve ya hayvan.
Yili gelmiş te ağsayor (Ankara).

ağuda (Erzincan): bak. *Ağda.*

ağzı açık, asaçık (Konya): dolap üzerindeki kapaksız kısım.

aha! (Zile, Avşar): 1 — Hayret makamında kullanılır.
Aha! babanın, ananın;
2 — İşte.
Aha: ben gider oldum (Avşar).

ahar (C. A.): soğuktan korunmak için kaynatılmış nişastaya belenerek pençerelere yapıştırılan bez. *Tağayı aharladım. Tağanın aharı düşmüş.*

ah.ar, akar. : 1 — Çeşmelerde koyunlar için su dolduracak oluk. (Teke)

ah.bun (Malatya, Sivas); **ahpon** (Niğde); **akmın** (Maraş):ahmın. (Beyoobas); **abğın** (Şarkışla): fışkı, çirk mecrası.

ah.ılkan, Akılkan: çam sakızı

ah.raz (Maraş, Ankara); **ağraz** (Konya): arapçadan alınmadır. dilsiz, calay.

ah.sak, Aksak (Kayseri): bak *ağsak.*

ah.tarmak (Gerkük): bak *aktarmak.*

akar (Konya Ereğlisi C. A.): Irmak, küçük dere, çay, akar su *Akardan su getirdim. Ahar ardı.. Pisli ahar.*

Akarca (Kayseri, Kütahya): 1 — Sıraca. Kemik veremi: 2 — Seyelanlı hastalık, kadında ve erkekte olan seyelan.

akarsu (Niğde): kadınların, alınlarına taktıkları inci dizileri.

akbabaçça (Teke): Papatya çiçeği.

ak baldır (G. A.): bu tabir kasaba kadınlarının çamaşır yıkadıkları umumî çamaşırhanelere itlak olunmaktadır.

ak bakla (Çorumun Kargı): fasulye.

akbaşlı (Gökceler köyü): karın ağrısı için kullanılan bir çiçek.

akça kanat (C. A.): tatarcık, yakarca.

akçekatık (Teke) : yoğurt kurusu. Kurut, keş.

akdaracak (Malatya, Zile): Yufka ekmeğini saç üzerinden indirip kaldıracak alet. Döndirgeç, evirgeç.

akıdak (Zile, Kırşehir, Konya): küçük aptes. *akıdağım geldi. akıdasım geldi.*

akgöz : korkak.

akgözlü (Bursa): hain, sinsi.

akık (C. A.): fazla kaynamasından akide halini alan pekmez ve saire: *bal akığı, şeker akığı.*

akılgan : 1— Genç ve yaş agaç ların sakında odun kısmile kabuğu arasındaki diğer bir ince kabuğa denir. *Şu ağacın akılğanına kadar balta kessin* (Çorum). 2 — Suya ceryan imkânı veren meyil (Kilis).

akıt (Diyarıbekir): Kalın pekmez.

akıtma (Teke, C. A.): atın alnından burnuna doğru uzanmış olan nişan. *Alnı akıtmalı, ayağı sekili.*

akıtmalı köfte (C. A.): içerisine yağ ve bahar konarak suda kaynatılan bir nevi içli köfte.

akıtma sacı (Gökceler köyü): darı ekmeğini pişirmek için saç.

akkatık (Isparta, Karaağaç): bak. *akçe katık.*

akkın (Silifke, Isparta,): 1 — Az meyilli, düz, arızasız. *Buradan giderseniz sağınıza bir cılğa gelir; o cılya sizi köye götürür; akkındır, dölektir.* 2 — İşi yolunda (Isparta).

akko (Diyarıbekir): saksağan ala sakça

aklan (Konya): toprak damların su akacak tarafı. *sathı mail* yerine teklif.

akma (Uşak): katran.

akmak (C. A.): meyletmek. *Ali Hasanın kızına akmış . . .*

akınmak: meyletmek. *Komşunun kızına akınıp durursun.*

akmın (Maraş): bak. *ahbun.*

akos (Ahlat): sapanın geçtiği yerde hasıl olan çizği, baran.

akpak (Ankara): appak, apak. *Bimbiyaz, akpak.*

aktarmak (Göğsün, C.A.): 1 — Dökmek. *Başına bir külek su aktardılar;* 2 — Bir şeyin bütün eczasını elden geçirerek ikmal etmek; 3 — Kuran hatmetmek. *Kuran aktardı.*

akyağmur (Kastamonu): dolu. Eyiye yormak kastı olmazsa *hışım* sözü kullanılır. *Bizim köyde hışım oldu.*

akyarnaz (Ayaş): beyaz yumuşak buğday.

akyel (Menteşe): garpten esen yel.

al (Malatya, Yozgat, Dinar): dek, desise, hile.

alabacak (Teke): seyil beyazlığı uzun olan at.

alabanda (Malatya): haykırma, müthiş itap, korkunç tevbih.

ala bele (Konya): Kırmızı ile karışık renk.

alaca (Maraş, Antep, Kastamonu, Konya, Kırşehir): yerli renkli dokuma.
Alaca zubun aç karın,
Salın ağamız salın.
Alaca çorba: Mercimek, dövme karışığı tarhınlı, biberli bir nevi çorba.

alaca düşmek (Burdur, Ankara): beneklenmek. *Üzüme alaca düşmüş.*

alaca Karga (Sivas) : saksağan, *Kacele.*

alacık (Fethiye, Yozgat, Kırşehir, İçil); **alançık** (Kayseri): 1 — Çalıdan, tahtadan yapılan Kulübe. Karş, *alak, alıcık,* 2 — Üstüvane şeklinde keçeden mamul çadır (İçil).

alada (Isparta): kemal, olğunluk ve coşkunluk ifade eden bir sözdür.
Güller aladadır.
Gülün alada zamanı geldi.

aladı (Teke): acele

alaf (Teke): arapçadan saman, mısır gazeli.

alafirik (C. A.) : az pişmiş yemek, pilav. tatarı pilav. *Aş daha pişmedi alafirik oldu.*

alaflama (Dinar) : yüzde çıban şeklinde çıkan bir hastalık.

alak (Kastamonu, Menteşe) : 1 — Bostan beklemek için tahta sırıklardan yapılan kulübe. Bak. *Alacık*; 2 — kızışan köpek (Menteşe). Karş. *Küşen.*

alak (C. A.): ihtilaf. *alakmak*: fikirler ihtilaf etmek. *alaksatmak* : fikirleri ihtilafa düşürmek.

alakbelek, alakbenek, alacalı (Ankara) : *amanın bir şey gördüm alakbelek, alacalı karacalı.* bak. *alak malak.*

alakabak (G. A.): saksağana benzer, palamutluk yerlerde yaşar bir kuş.

alakmalak : ani bir sadme neticesinde gözün bir şeyi fersiz olarak görmesi (Denizli).
Bir şey yokarı atılırsa, düşerken gösterdiği karşık vaziyet (Sandıklı), allak bollak.
Alak malak düşüyor.
Karş. *Alakbelek.*

alakmak (İçil, Çukurova) : açlıktan iç geçmek.
Yüreğim alaktı.

alama (Menteşe, Teke); **alampa** (Dinar) : el ile atılabilecek büyüklükte taş.

alamanı (Yozgat): sahi, cömert, kabadayı.

alamaşa (C. A.) : alevli ateş. meşale. *Alamaşayı yakalım.*

alan taran (Niğde): darma dağınık, karma karışık, aran taran. *Evin içi alan taran oldu.*

alan, alan. (Yozgat, Ankara, Menteşe, Isparta, Seyitğazi) : 1 — atrafı ormanla çevrik açıklık (Yozğat); 2 — Her tarafı açık yer (Ankara). Dış, hariç (Menteşe). Açık, geniş, meydanlık (Seytgazi). *alana belene çıkamaz oldum.. Çam alanı*; 3 — Üstü açık (Sandıklı), *Alanda kalmışım* = yorğansız, üstü açık kalmışım.

alançık (Kayseri): alacık. Kömele.

alanüstü (G.A. Naşa köyü): yaz mevsimi.

alasakça (Avşar): saksağan.

alasulu (Ankara): vakıtsız, er olan meyve.

alata (Maraş, Silifke): 1 — Uçurum (Maraş); 2 — Sürüye uymayan hayvanatı ehliye.

alatav (Sungurlu): az sıcak.

alatlamak (G. A.): evmek.

alav (Ankara, Taşköprü, C. A.); **alaf** (Niğde, Kütahya): yalın.

alavçan (Uşak): hadidülmizaç.

alavira (Ankara, Sandıklı); Alavire (Malatya): alış veriş.

alavut (Bolu): dut ağacından yapılmış mustatil şeklinde tas.

alayı, alayısı (G. Antep): hepsi.

alaz (O. A.): seyrek biten ekin.

alâz (Türkmen): Köy bekçisi, *Kizir*.

alazlamak (C. A.): her hangi bir şeyi aleve, ateşe azıcık temas ettirmek.

albasmak (C. A.): loğsaların fazla kan kaybetmelerinden uğradıkları bir arıza olup bazan ölümle neticelenir. *Filanı al basmış*. Bu al, losaları basar, ciyerlerini çıkarıp götürür suya atarmış ve loğsalarda ölürmüş.

alber, alver (Antalya, Çangırı): getir (Emri hazır).

alefi: Un, sabondan mürekkep bir madde olup tabakhanede Kösele arkasını beyazlatmak için vurulur (İstanbul).

algı (Afyon karahisar): afyonun südünü alan kepçe gibi alet.

algın (Niğde, Sandıklı): 1 — Hastalıklı (Niğde); 2 — Yangın, aşık.
algın Ayşam türküsü.

algitmek (Çangırı): götürmek.

alhat (Bolu): ahlat

alıcı (Birecik. G. Antap, Silifke): 1 — Yırtıcı, vahşi alıcı kuş. 2 — Azrail. *Alıcı alsın. alıcısı tutmuş.*

alıcık (Eğridir, Burdur): *alacık, alak.*

alıcı kuş (C. L.) Doğan, atmaca gibi et yeyen kuşlar.
Alıcı kuşun ömrü az olur. Alıcı kuş yüksek yapar yuvayı.

alıcı vurucu (Avşar): gasıp, kuttaı tarık.

alık 1 — Paçavradan yapılan palan, köhne kilim (Yozgat, Kırşehir); Eski köhne elbiseler (Kırşehir); Eski püskü

yorgan minder (Niğde); 2 — Hastalıklı (Mecitözü); 3 — ahmak, sersem (A.)

alıkı (Teke): keçi.

alınca (C. A.): mütevazi

alışkın (Avşar): akortlu.
Odasına vardım alışkın saz-
lar,
ötüşür ördeği çığrışır kazlar.
Geyinmiş kuşanmış gelinler
kızlar,
Şu bizim davamız görülsün
diye.
Karaca oğlan.

alız (Uşak, Yalvaç, C. A.): Zayıf, algın. *alız adam.*

alkasan (Konya): zahmet, yürek çarpıntısı.

alkış (Kayseri): düa, kargış karşıtı.
Alkışını dellala verdim.
Para veren olmadı sende
kalsın.

allah devesi (Niğde, Kırşehir): büyük uzun ayaklı örümcek.

allamak, allayup pullamak (Sivas): 1 — boyamak, süslemek, donatıp bezemek 2 — Sözle birisini aldatmak, kandırmak.

allek (Ankara); **ellek** (Tosya): hiylebaz, dessas, gözü açık adam.

allı gelin (Karaağaç): allı yeyeşilli, al yeşil, ebem kuşağı, gelin kuşağı, alaimi sema.

allık (C. A.): 1 — Dikme, dikeç, sütun, amut. *Allıklı mağara. kuppeyi dört allık üstüne oturtmuşlar.*
Allığını aldırmak: altüst etmek, bitirmek, işini bitirmek. *bir kötek attım allığını aldırdım. Baklavanın allığını aldırmışsın;* 2 — Kasapların et takıp sattıkları çengelli kalın ağaç.

allı yeşilli (Teke): bak. Allı gelin.

almalık (Denizli): raf.

almaşık (C. A.): ehlî hayvan. *Tarlaya bir almaşığım girmedi.*

almaz (Aksaray): Kuzusuna süt vermeyen koyun.
Almazlık: almaz koyunun hapsedildiği yer.

alnaç (Niğde): bak. *Annaç.*

alsan (G. A.): Ziynet servet gösteriş, şatafat.

alsık (Boynuince aşireti): iç çamaşırı.

altağaç (Niğde): halının alttan sarıldığı ağaç.

alt ağacı (İstanbul): tesbihçi tezgâhında ustanın ayağını koyduğu ağaç.

altalamak (C. A.): mağlubetmek. *Sen onu altalayamassın... Hastalık zavallıyı altaladı, döşeğe çaldı.*

altınbaş (Bolu) :baykuş.

amerika aynesi (İstanbul): ağaç sıkıştırıp torna yapmaya yarar aygıt.

an (Teke): 1 — nebat damarı. yaprak damarı. 2 — hudut bak an.

ana (G. A. Kayseri): toprak kazıldığı zaman meydana çıkan alt tabakası. Sert toprak (G. A.).
2 — Sermaye (Kayseri). *Verdiğinin anası da eline geçmedi.*

ana bağı (G. A.): Kağnı teferrüatından.

anadut (Maraş, Kışehir, Kayseri); **anazıt** (Ankara); anazut (Bolu); **andat, adanat** (Burdur çiftçileri); arnat (Afyon); annat (Ballık); ananat (Naşa köyü); tarladan kağnıya sap yükletmek için üç çatlı ve uzun saplı bir alet. Dirgenin büyüğü.

anah! (Niğde): ani ve memulun hilafı bir hadise karşısında hayret ve taaccüp ifade eder.

analık (Maraş): Övey ana. b. a. *Babalık:* Övey baba.

anaşta (Gerkûk): sabahleyin bir şey yemeyen kimse.

ana yelpazesi (İstanbul): bir körüğün ana kısmında dışarı hava vermeye yarayan teneke kapaktır.

anayol (İstanbul): bağçevanlıkta havuzdan çıkan esas yol.

anazut (Bolu): Bak. *anadut*.

anbak, ambak: Yeşil kabuğu çıkarılmamış ceviz (Niğde); Badem, ceviz, fındık kabukları (Isparta).

anca (Ankara): 1 — Ancak.
—Ne geç geldin?
— Anca geldim.
2 — *Anca bilabar (beraber) kanca bilabar:* Her ne olursa olsun birlikte.

ancarı (C. A.): nerede.
Şahra yolu ancarı
Eşek yemez pancarı.

andal (Amasya, Ürgüp):
1 — Bir bağın dörtte biri (Amasya) karş, *mandal.*
2 — Bir tarla içinde maşala taksimatı için yükseltilen setler (Ürgüp).

andat, adanat (Burdur): bak. *Anadut.*

andavallı, andaval (A.):
1 — Tahkir makamında kullanılan bir söz. Ahmak, kaba adam.
2 — Niğde de bir köy ismi.

andır kalmak (Sivas): başını yemek yani öldükten sonra ya kalmak.

andız (Çivril, Uşak): 1 — Alüfte kadınların yeri.

anğıç (Balikesir); **an.ğıç** (Bursa, İnegöl): Çift arabalarında demet taşımak için arabaların iki tarafına takılan parmaklıklar.

ankut (Erzincan): çekirdeksiz dut.

annac, annaç (Kütahya, Muğla Denizli, Çorum, Alaiyye; Sandıklı, C. A. ; **alnaç**(Niğde): **arnaç** (Ankara) : Karşı, alın istikameti, mukabil.
tam annaçıma çıktı. damın arnaçı. mektuplarının arnaçı gelmedi.

annacında: tam karşısında.
annacımdan gelen dilber gülme uğrun uğrun bana.

annaş (Avşar): dost.
ben senin oynaşın annaşın olamam.

annat (Afyon): bak. *anadut.*

antut (C.A.): büyü için tütsü yapılan fena kokulu bir madde.
antutla cin tırnağı tütüzdü.

anuk (A.): nane.

antika taklidi (İstanbul): Çinicilikte büyük yapraklı örnek.

anur (Mecitözü): Kibir, gurur. Hatırla. *Honneur.*

anzurut (Niğde): rakı, şarap.

an.: 1 — Fehim. 2 — İki tarla arasındaki yer, hudut.

an.arı berı, On.arı beri (C.A.): alelade eşya veya kimse.
Ortadaki anarıberiyi kaldır. At anarı beri at değildi amma elden çıkardık.

an.dılmak(Ankara): üstüne varmak, arbılmak, ardılmak.
İnsana andılmak.

an.daç (Avşar, Niğde); **an.dıç** (Kayseri); 1 — Evlat ve hayrül halef, Neslisini gaybetmemek üzere yetiştirilen hay vanat (Avşar);
2 — Hatıra (souvenir) C. A.
Bu kılıç sana andacım olsun. Bana bir andaç ver. Bu ağızlığı askere giderken muhtarır oğlu andıç verdi.

angıt (Ankara, Denizli); **angut** (Bolu) : 1 — Alındaki zülf; 2 — Yaban kazı (Denizli); 3 — Aptal, bön.
Anğıt gibi ne duruyorsun.

an.ıl an.ıl (Karaağaç) : aheste aheste.

an.ıtmak (Afyon karahisar , Sivrihisar): bir vaka bir manzaraya tesadüfte gayri ihtiyarî şaşırp kalmak.
Ne Anıdıyorsun?

an.ız: hububatın tarlada kalan kökleri.
Darı anızı, Susam anızı. Karş. firez.

an.nanmak (Bolu, Ankara, Uşak); bak. ağnmak.

apallamak (Ankara): Cocuk ayak ve el ile yürümeye çalışmak.
Apalamak, Tetilemek. Emeklemek.

aparmak (Burdur, Diyarbekir, Afyon) : apartmak; Kapup kaçmak, alıp götürmek.

apar topar götürmek (Isparta): ansızın götürmek.

apı (Niğde) : sersem, aptal.

apış (Ürküp); **apış arası** (Afyon) ; **abıç** (Ilbaşı) : iki bacak arası.
hatırla: *apışıp kaldı.*

apşak (C. A.): bacakları ayırık.
apşak apşak yürümek.

appisi (C.A.): darısı .
appisi oğluna, kızına

april (Ürküp): nisan ayı.

aptal (Maras): Türklerin çalğıcı sınıfı bir oymak.

apuş kurmak (Kütahya): bağdaş kurmak.

apzamzak(g.A.): budala, ahmak.

arabah (Van) ; **arınbah** (Ahlat): damların dış köşeleri, saçak, dam saçağı.

aracı (Çangırı) : iki satıh teşkil eden eriş iplerini birbirinden ayırmağa mahsus küçük ağaç çivi.

aradan (Van): eski usul sapanların uç demirlerini bağlayan ağaç.

arak (C.A.): duvar aralarına atılan hatıl.

ardala (Cenup Türkmenleri) : 1 — Deve ve beygirlerin iki tarafına asılan kocaman çıngırak; 2 — Zeyl .

arakcın (Sivas) ; **arahcın** (Kayseri) : başterliği yani takke .

araklamak (Uşak) : çalmak.

aralık (Malatya, Ankara) : 1 — Beygirlerin timar zamanı ön ve arka ayaklarına bağlanan köstek. (Malatya); 2 — Dar divanhane (Ankara).

aralıkayı (Muğla) : zülkade ayı.

aralık dölü (Tıraş. Ankara): piç

aramaca (Edirne) : bilmece.

aram aram (Ankara) : fasılalı fasılalı. *Üzüm aram aram kararıyo.*

arastak, arıstak (Maraş, Kırşehir, Gürün); **arıstah** (Van): çatı arası, tavan arası.

aratahtaları : Kağnıda karaçavın döşeme tahtaları.

aravirdi (Malatya) : babasız, piç.

araya gitmek (C. A.) : İşe yaramamak , heder olmak . *Emeklerim araya gitti.*

arayatı, arayata (Kayseri, C. A.) : Bir günlük fasıla.

araya vermek (Göksün) : boşa gidermek, ziyana uğratmak.

arazdaraz olmak (C. A.) : aralık vermek, bulutlar parçalanmak, kumaşlar tifsimek, dayramak. *Bulutlar arazdaraz olmuş. Hava arazdaraz. Kumaş arazdaraz olmuş.*

areyiş (Malatya) : **ariş** (C.A.) : arapçadan. Çatıya, direcene alınıp gölgelik olarak kullanılan asma.

arbaz (Niğde) ; doğurmayan eşek.

arbılmak (Ankara): üstüne kapanmak, abanmak *üstüme arbılma* .

arda (İstanbul): tesbihçi kalemi. Tesbihçiler tornada çalışırken iki tarafı keskin olan bu demirkalemı kullanırlar. bir tarafı bilenmişine *pelengir* denir.

ard aradan (Uşak) : dolayısile *ardaradan söyledi.*

ardılmak (Menteşe,): arbılmak. peşe düşmek. *çocuk ardıldı geldi* .

ardımak (g.A.): asmak

argaç (Avşar, Niğde): 1 — Koyunun yaylımdan geldikten sonra yatırıldığı yerki Koyunlar sağılmak için buraya sıralanır ; 2 — ; arış zıttı, atkı, geçeği, halı veya kumaşta arzani teller. (Niğde).

arı (Malatya, Karaağaç, Ürgüp, Isparta , Kayseri , C. A.) : temiz, saf, soyu güzel. *Arı buğday... arı kısımları,arı duru . elin arıcadır* .

arıca (Bolu): has, gayet temiz, *çok arıca gezer. arıca adını kirletti. Arıcakca:* (Malatya); aztemiz.

arı sili (C. A.) : tertemiz. *Gördünmü arı sili oldun arı sili bir adam arıca silice.*

arınmak (Isparta, C. A.): 1 — Temizlenmek. *Yunmuş, arınmış;* 2 — Hastalıktan kurtulmak; 3 — suçtan kurtulmak.

arıh, arık (Ahlat): Kağnı arabalarında öne doğru uzanmış çifte kol. Karş. *Kağnı evi* (Sand.klı).

arık (Yozgat, Ankara, Seydişehir, Kırşehir, Safranbolu) : örüt, zaif, cılız. *Pek arık yerde biteni yememiş.*

aruklanmak (Rize) : zaiflamak

arılık (Konya): 1 — Fala baktırırken peşin olarak verilen para, 2 — Loğsalara takılan altın.

arıstak : bak. arastak. (Kayseri):
Kışlık kavunlar arıstakta serili.
Arıstakta takla makla,.
Ne nohut kaldı ne bakla,
Aman avrat kendini sakla,
Huvarda olmuş güdük sıçan.

arış (A.): 1 — araba oku; 2 — direzin, tezgâhlarda uzunlamasına teller.

arıtmak (Kayseri): tathir etmek. *Evi arıttınmı ?*

ark, arık (Gerkük, Ürgüp,C. A.): 1 — Akan ufak ırmak(Gerkûk); 2 — Su cetveli (Ürgüp): üstü açık su yolu, üstü kapalı olanlara *kande*se daha derinde olanlara kuyu içindeki su yollarına livas derler. (C. A.)
Bizim at arıktan atlamaz
Ark altında su doldurur,
Eteğini yel kaldırır,
Karşıki evin kızının,
Bakışı adam öldürür!

arka (Kayseri): hami.

arkaç (Yozgat, Ankara, Ürküp); **argaç** (Kayseri, Avşar); **arhaç** (Erzurum, türkmen) : 1 — Tepenin arkası, dulda yer; 2 — bak. *argaç.*

arkalanmak (G. Antep): güvenmek.

arkası düz (İstanbul): bir çeşit sandalya.

arkası oymalı (İstanbul): bir çeşit sandalya.

arkası yürekli (İstanbul): bir çeşit sandalya.

arkın (C. A.) : gizli, yavaş.

arkırı gelmek (C. A.) ; **aykırı gelmek** (Konya) : itiraz etmek.

arkıt (Silifke): çadırın ufki direği.

arkmak (Uşak) : bir şey arkaya sarkmak.
Heğbe arktı.

arkorı seren (İstanbul): büyük yelkenli gemilerde aykırı, müstaraz seren.

arnaç (Yozgat): bak *annaç*

arnat (Afyon): bak *Anadut.*

arpa cinsleri. akça arpa, boz arpa, kılçıklı arpa, altı kıran.

arşak, ağırşak (C.A.): örekenin toparlak başı; 2 — meme başı.

artağan (G. Antep): fazlalaşan, bereketli. mütezayit. *bizim bulgur artagandır. Maraş pirinci artagan olur.*

artahtası (İstanbul): tabaklıkta deri kireçten çıkardıldıktan sonra tüyünü ara yedirtecek tahta.

artık (A.): 1 — Koca karı, Kadın (Teke) ; 2 — Erdem, fazilet (Kırkağaç); 3 — Tabakta artan yemek.

artıklağı (C.A.): tefazül, fazla. *filan şeyin artıklağısı... her şeyden artıklağı bir de kötü söz işittik.*

artmak (Sandıklı): bak. *ardımak yükü hayvana arttım.*

arut (C.A.): marsık, mazırık. *kömür arutlu çıktı.*

arvana (C.A.) boz devenin dişisi.

arzuman (Osmancık Maksutlu köyü) : şiddetli istek, umut.

Şeker suya damlasın
Düşman mürat almasın
Soyun da gir koynuma
Arzumanın kalmasın.

asal (Burdur): bilmece, emsal.

asalak (Sivas) : 1 — Kasapların et satarken iyi ete ilâve ettikleri kötü parçalar; 2 — Tufeyli, davetlinin yanısıra davetsiz olarak giden kimse, eğti.

asarmak (Malatya) : besleyip büyütmek, tekayyüt ve ihtimam etmek.

ası: Çok büyümüş. *bizim buğday çok ası, daha evvel yetişti.*

asıdan (Teke): erişmiş, olgun.

asım (C. A.) bir miktar ifade eder.. Bağcılık istillahlarındandır.

Bu sene kaç asım pekmez yaptın... Yirmi asım pekmezim geldi.

asım suyu (C. A.) içerisine bulğur yahut pirinç atılmak için ateşe konan tenceredeki su.

Asım suyu ocakta kaldı.

askı üzümü (Denizli) : hevenk.

aslık (C. A.): kızlarda evlenmek için ameliyat icabettiren bir galatı teşekkül, retka.

Filanların kızı aslık çıkmış.

asmaz (Safranbolu): topal.

asma (Teke): taaccüp ifade der. ay! gibi.

aspe (Kayseri); **esfa** (Kayseri köyleri); **hespe** (Malatya): vücutte çıkan sivilceler. Azanına *sıraca* dahi denirki tedavisi oldukça müşkildir.

astar (İstanbul): çinicilikte çini cismini beyazlatmak için sürülen kil ve çakmak taşının tozundan yapılmış bir madde.

aş (A.): 1 — Yemek, çorba. 2 — Aşure (Ankara) .

aş evi (C. A.): toy düğünlerde aş yapılan ev...

aşak (G. A. Naşa köyü): diz kapağı·

aşam (Van): harman mahallinde açılıp saçılmış ekin sapları.

aşarı (C.A,): hadden fazla. *aşarı gitti, aşarı adam.*

aşırt (C.A.): sırt gerisi. tepelerin, yamaçların arkası. *bizim bağ şu aşırttadır.*

aşdamı (İsparta, Teke): mutfak

aşık başı (Kayseri): atın arka inciğindeki aşıkta bulunan şişlik, *aşığına endirmiş* te denir.

aşırı gitmek:
1 — Sırt üstü gitmek, bayılmak (Niğde); 2 — Mec. ileri gitmek. haddi tecavüz etmek.

aşırlama (C.A.): bir nevi aşırılarak dikilen dikiş.

aşırma (O. A.): bakırdan yapılmış, kuyudan su çekmeğe yarar bir kap. Kovanın kü çüğü (Kırşehir). Bakraç (Eğridir). *aşırma helke.*

aşırtma (Bolu): Bak. *Aşırtmaç.*

aşırtmaç (A.): 1 — semerli ve kürtünlü hayvanlarda kuskunu tutmak için sağrıdan atılarak kuskuna bağlanan ip, fitil, keçe ve saire. *Hayvanın aşırtmacı koptu...* (C. A.); 2 — Dağın aşılacak yeri (Ankara).

aşkabağı (G. A.): Sakız kabağı, yemek yapılan kabak.

aşkar (Niğde, Çorum, Avşar):
1 — Şekil, suret, biçim, güzel lik, hususî vasf.
Yitirdiğim atın aşkarını haber vereyim de iki tarafa göz kulak ol.
2 — Küldeki maddei müessire (C. A.): *Ortut külü aşkarlı* olur . . O *kül aşkarsızdır; don yudurdum da arıtmadı.*

aşkıçubuğu, açkıçubuğu (Rize): Oklava.

aşlamak (Yabanova): yamalamak.

aşlık (Çangırı) : 1 — Kışın yenilecek tarhana bulgur ve sair hububattan yapılan zahireler; 2 — Mutfak.

aşut (Çangırı) ; **aşıt** (Afyonkarahisar): bak. aşırt.

aş yirmek (Ankara) ; **aş yerimek** (Malatya): Kadınlar yüklülük dolayısile bazı yemekleri seçip bazılarından nefret etmek.

ata (Cerit oymağı): ecdat. *Ata dede yollarına gittimi?*

ata sofrası, ana ata sofrası (C. A.): terbiye, görgü yeri. *Ana ata sofrasında büyümedin mi?*
Oğlan atadan öğrenir sofra açmayı
Kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.

atacak, ataca (Bolu) : 1 — Hallaçların pamuk attığı tokmak. Atımcı tokmağı; 2 — Dağın tepesinden kütükleri yuvarladıkları yer.

atar (C. A.): cesaret, istek manalarına gelir.
Amma atarsız adamsın ha. atarı yok yüreğinde.

ataş tavası (Ankara) ateş küreği, köz tavası.

ataş kalamak (Ankara): ateş yığmak.
ateş kalar tandır yakar.

ataş kaymak (Maraş): ateş yakmak.

ateşlik (Teke): kibrit.

atdonları (Kayseri,): al, doru, yağız, kula, kır, demir kırı, öveyik kırı, kara kır, çakırkır, kurşuni kır, bakla kırı, gök kır, pamuk kırı, karyağdı, kestane doru, şep kırı, pekmez kefi, ebeş, boz, bozkula.

atılan (Harput, Sivas) şelale.

atıl hömbek (Malatya): bir nevi uzun eşek oyunu, atlambaç.

atımcı (Uşak): hallaç.

atın (C. A.): hayvan meşimesi.

atif ütüf (C. A.): aşağılık kötü şeyler.

atkı (Kayseri, Avşar):
1 — Halı dokunurken kullanılır. Halının bir başından obir başına kadar bir sıra iple düğüm çalındıktansonra bunun üzerine direzenin arasından alınarak üzerine tarakla sıkı sıkı vurulur. atkı Adana ipliğinden yapılır. argaç. (Kayseri) : 2 — Samanı arabaya atmaya yarar yabanın üç büyüklüğünde bir aygıt (Avşar).

atlas dikişi (İstanbul): Yorgancılarda baklava biçimi dikiş.

atmadan atmak (G. Antep): kündeden atmak, atlatmak.

atmaç (O. A.): ot ekin sapı, çalı, bağ kilamadası, ağaç dalları gibi şeylerden örülmüş bitişik iki küfedir. hayvana atılarak iki yanına sallandırılır.

attıraç (Burdur): saç üzerinde pişrilen ekmeği çevirmeğe yarar tahtadan aygıt.

avlağı (Araç): tarlanın muhafazası için yapılan çit, tahta perde.

avadan avadanlık (Niğde, Eğridir, Kayseri, Çorum, Sandıklı): alat ve edevat. *Dülger avadanlığı. Çiftçi avadanlığı. Saatçı avadanlığı.*

avanet (Van): Kaygana.

avar (İçil, Silifke, Ermenak, Konya): sebze, göğeri.

avcar (Niğde, Kayseri, Avşar, Ardahan): 1 — Lezzet, çaşnı (Niğde); 2 — Pastırma ve sucuğa konulan baharat.

avdan (Simav): pazar. *avdan* = pazar; *avdanertesi* = pazartesi; *dernek* = Salı; *pazar* = çarşamba; *pazartesi* = perşembe.

ave (Çangırı): büyük hemşire. bak. aba.

avgant (Teke, Alâiye): bak avğın.

avgaz (Konya, Niğde): yer altında su yolu.

avgın, avgun (Yozgat, Çorum, Maraş, İçil, C. A.): Lağım, yer altında su yolları *kepenek suyunun gözesi uzaktır; buraya avgundan gelir . . . Avgun çökmüş.*

avı yivi (Ilgaz) : adamın iciği ciciği, içi dışı.

avkalamak (Teke):hırpalamak, çocuğu incitircesine sevmek.

avkımak (Bursa) : Yoğrulmuş hamuru yapışmamasi için una bulayarak yumak yumak hazırlamak.

avla (Alaiye, Bolu): Bak *avlağı* 1 — Baçelerin dört geçesine çalı çırpıdan yapılan korkuluk (C. A. Bolu) ; *Hasan gilin bağındaki avlağıyı yel uçurmuş* 2 — Çerçive, muhit (Konya). *Aklının avlağısı okadarcık.*

avrana, arvana (Niğde, Çorum): dişideve.

avrat (A.): kadın. *Avratsamak*: kadın istemek.

avratlama (C. A.): kadın lafı, asılsız sözler.

avu (Bolu): bak. *Ağı.*

avuç unu (C. A.) : değirmen hakkı.

avukturmak (Niğde): aldatmak

avunmak (Karaağaç, Avşar, Teke): hayvanlar gebe kalmak.

avunuk (Teke): gebe hayvan.

avurna (Kırşehir): arvana.

avurtlamak (D. A.): ısırmak. ağzını doldurarak hapır hapır yemek. *At arpayı öyle avurtlıyor ki...* avurdunun gölgesi omuzuna düsmek: ağzını doldurarak yemek.

avurtlanmak : böbürlenmek , manasız lâf söylemek, kızmak.

avur zavur etmek (C. A.): dırlanmak, kafa tutmak, bir şeyi beyenmemek, çikişmek. *Ne avur zavur ediyorsun?*

avuz (Bolu, Çankırı): Bak. *ağız.*

ayamak (Malatya): 1 — muhafaza etmek, esirgemek; 2 — Karşı koymak, dayatmak; 3 — menetmek.

ayak (Kayseri): mansap.

ayağıpek (G. A.): çevik.

ayak cildesi (İstanbul) : bir metre uzunluğunda arasi yarık bir aygıttır . deriyi kıstırır; dikici sapını iki dizinin arasına alır , sonra istediği gibi diker.

ayakçak (Çerkeş, Ankara C. A. Harput); **ayakçalık** (C. A.): 1 — Ayaksızların kullandıkları takma ayak (Çerkeş); 2 — Çocukların Cambazların boylarını yükseltmek için basıp gezdikleri çifte sırık. (Ankara); 3 — pedal; 4 — ekin biçerken ayağa bağlanan ot demeti. (Ankara); 5 — merdiven (Harput).

ayakçın (Bolu): bak. ayakçak.

ayak işi (Yozgat Avşar): Kadın donu.

ayak kabı (Teke): paçaları bağlı kadın donu. sandal tuman.

ayak karısı (İzmir): fahişe. *Ayağa gitmek*: oruspuluk yapmak.

ayak keseri (İstanbul); ayakta kereste yontmağa yarar keser.

ayaklama: deriyi suda ayakla tepeleyerek kusturma işi.

ayaklı (İsparta): İskemle.

ayaklı saksı (İstanbul); çinicilerin yaptığı mallardan bir cins.

ayaklık: merdiven.

ayakman (Kırkağaç): nalın.

ayaktaş (Elmalı); 1 — Yol arkadaşı, 2 — hempa, şeriki cürüm.

ayak tezgâhı (İstenbul); tornacı ve parmaklıkçıların çalıştığı tezgâh; a) *Peşme* işçi ayağını dayar b) *setme*: tezgâhın bir yatağı ileri geri işlediği zaman setmeden geçer, istendiği zaman kamalarla tesbit olunur; c) *yatak*: Ayak tezgâhının ayakları, olup iki kalastan ibarettir. Biri sabit, diğeri oynaktır. Bak *tay* tesbihçilik; d) *kayıştur*: ağacı titretmez, tutar, dönmesinede mani olmaz.

ayalama: 1 — Harman yerlerini *ayalamaya* mahsus alet (Ankara); 2 — Aya ile atılan büyük taş (C. A.).

ayalamak (C. A.): 1 — Aya ile tutmak. 2 — Ekilmiş tarlayı düzlemek, sürgülemek

ayamak (Konya); korumak, bakmak. *Hanımını hiç ayamamış.*

ayaz (Malatya, Sivas, Karaisalı); **eyaz** (Van): 1 — Bulutsuz acık hava; 2 — kuru sovuk; 3 — seyrek saçlı baş (Karaisalı).

aydamak (Kırkağaç): söylemek.

aydaş (Silifke, Antalya, İçel, Adana, Fethiye): çok zayıf, sakat. Zayıflayan çocuk. Cılız.

aydın (G. Antep): ışık *Ay aydını mehtap. Gözlerin aydın.*

aydınmak (Teke): söylenmek, gevezelik etmek.

aygen (Teke): arkadaş.

ayğır (Bolu) : arabanın ok ve zincir ile tekerleğini bağlamaya yarar demir.

aygırı (Rize, Akseki): aykırı.

aygırı toygoru (Muğla): İstitikameti olmayan.

aygıt (G.A.); alet, malzeme, düzen, kereste.
aygıt işler el öğünür.

ayı (Çorum, Aziziyye, Bolu): Topaç (çocuk oyuncağı). *Karş döndürek, fıtcı, değirme.*

ayığ (İçel): verem, ince ağrı.

ayıköşk (Bolu) : bir çeşit zehirli mantar.

ayın oyun (Teke) : 1 — Ufak tefek şeyler; 2 — dalavere (Edirne) *Ayın-oyun bilmem.*

ayın.ga (Ankara) kaçak tütün.

ayın.gacı (A. Karahisar, Ankara) : 1 — tütün kolcusu. At üstünde gezer, yüklere damgalı şiş sokar çeker 2 — Tütün kaçakçısı (Kütahya).

ayırt etmek (Ankara) : tefrik *ve tecrit* etmek.

aykırt (Teke): **aykıt** (Burdur) : bak *Aygıt.*

aylamak (Boğaz köy) : devam etmek.
Yağmur aylayacak.

aymak, ayımak (Konya C.A.): 1 — Temizlemek *boku bok ayar;* 2 — ayılmak (Elmalı) *birden bire aydım.*

aymalamak (C.A.): avuçlamak, ayasile, parmaklarile kavramak.

aymaz (Simav): utanmaz, edepsiz.

ayna: 1 — Baltanın ağzının aksi cihetindeki düzlük (A.); 2 — ayakkabında koncun ön tarafında en üstte olan Kısımdırki ayrı dikiştir. (İstanbul)

aynak, kelaynak (Birecik): inak (G. Antep): Kara, ufak, nehir boyunca yaşar bir nevi leylek.

aynalı mest (Istanbul) : tabanı kösele, dışından dikişli ve yalnız içinden kopçalı, aşığı iki parmak aşar aynalı mest.

aynartmak (Bursa): görmezden gelerek savuşmak. *Aynarttı geçti.*

aynaşmak (Malatya): 1 — Çok tasallüt etmek . *At sineği gibi aynaşma;* 2 — yapışmak.

ayna tahtası (İstanbul): merdiven basamaklarında amudi tahta.

ayran geven (Menteşe) : aptal, miskin, sersem.

ayrıksı (Tokat, Sıvas C. A.): serkeş, cemiyete uymayan, cemiyetğiriz. *ele uymayan elden ayrıksı... adamdan ayrıksı.*

ayrışmak (G. Antap): ortaklığı kaldırmak, şirketi feshetmek.

azab, azap (A.): aylık ve yahut yıllıkla duran çiftçi uşağı. *Az ye de bir azap tut.*

azgaç, azkaç: sathımayil.

azdırmak (A.): 1— köpek, kedi gibi hayvanları tekrar gelmiyecekleri uzak mahallere götürüp bırakmak, 2 — aldatmak, iğfal etmek.

azılı (A.): 1 — erkek domuz (Teke); 2 — azgın.

azınsımak (C. A.): az görmek, çok beklerken az bulup beyenmemek. *verilen parayı azınsıdı.*

azma (Sivas : 1 — Yüzü siyah veya gök renkli uzunca gagalı bir kuş. (Sivas); 2 -- azmış, soyundan ayrılmış.

azmak : 1 — Çalılık, dikenlik, bataklık (G.A.); *yolu şaşırdık, azmağın içine düştük;* 2 — birnehirden ayrılarak tekrar o nehre iltisak eden kol, 3 — Yolunu şaşırmak. *yolunu şaşırarak, bir uşak azmış.*

Öyle her güzelin düşme ardına,
Azarsın hey deli gönül, azarsın.

aznavur (C. A.): müstebit, sert, asabi. *azgın çehreli aznavar bir adam. nedir o aznavurmusun?*

azzık (C. A.): komanya, azık. *Azzıkkını beline sardı gitti...*

B

baba (Çorum, Tıraş - Ankara): hastalık . *diline baba çıksın, babalar tutsun, babalı arap bacı.*

babba (Burdur): kücük çocuklara mahsus kundura.

babiş (Teke): güzel kimse.

baca (Afyon, Sandıklı) : lamba şişesi. *Gaz bacası.*

bacı (Gerkûk, Avşar, C. A.): 1 — Hemşire.

Yayla suyun pek acı,
Geliyor çifte bacı,
Büyüğü her neyse ne,
Küçüğü can ilacı.

2 — Orta yaşlı kadınlara hitap. *Ayşe bacı ekmek etmeyemi geldin ?*

bad (Van): kenar. *tandırın badı.*

badak (Yozgat, Kütahya, Ankara, Burdur, Kırşehir): kısa adam, cüce, bodur. *badak boylu.*

badal (Kayseri köyleri, Çorum, Yozgat): 1 — Ceviz içinin dörtte biri. *Kınak*; 2 — Merdiven, basamak (Çorum, Yozgat).

badas (Niğde) : topraklı ve samanlı harman döküntüsü.

badaş: harman metrukâtı. badas.

badaşmak, bağdaşmak (C.A. Niğde) : 1 — Oyunlarda çift çift olmak. *Her gettiğim yere gelirsin. Benimle bağrın badaşıkmı ?* 2 — Alışmak, geçinmek (Niğde).

badıç (C. A.): Semeribakli. bakla fasulya, bezelye gibi bitkilerin kılıfları ile beraber sıralanmış taneleri.

badıma (Çangırı): örekenin dibi.

badıya (C. A.): hacamat şişelerine benzeyen yani ağzı bir az dar dibi geniş bakırdan yapılmış kap. Bu badıyalar eski işler olduğundan ekseriyetle çok emekli kalem işlerini ihtiva eder. *Badıyayı yudunmu? bizim badıya delinmiş.*

badıra (Denizli): çamaşır teknesi.

bağa (Isparta, Sandıkli, Avşar): 1 — boyunda hasıl olan şişlik, kodalak. *Bağa çıkmış;*

2 — hayvanın tırnak kenarı üzerinde hasıl olan şişlik (Avşar).

bağacık (Niğde): bağ ve bağçe kapılarının tahta kilidi.

bağalık (Teke): oğlak derisi.

bağas (Göksun): eteklik bağı.

bağbasan etmek (Maraş) : düşmanı yağma etmek.

bağcak (O. A.) : demetlerin sarılması için sazdan yapılan bağlar. *Bağcağile battı*: işlerde çok zarara uğrayanlara denir.

bağcıklı yarım potin (İstanbul) : lâstikli yarım potinden sonra moda olan potin.

bağda (C. A.) : çelme. *iç bağdası, yan bağdası. Bir yan bağdası attı, kaldırdı altına aldı. Bizim köyün bökesinin iç bağdasını çözen yok.*

bağırdak (Ankara, Dinar) ; **bakırdak** (Tosya) : çocukların beşik bağı.

bağırgeçmek (Niğde) : uyuklamak, ımızganmak.

bağırtlak (A.) : 1 — bak *bağırdak*; 2 — taşlîk arazi; 3 — av kuşlarından senkihar, kıta.

bagış (Konya) : 1 — Bağçelerin su nevbeti; 2 — Boğum.

bağlam (G. Antep) : demet, hüzme. *Bir bağlam ortut.*

bağlama (Niğde): Küçük saz, curanın büyüğü.

bağlantı (Kayseri, Erzurum): 1 — Araba sandığını alt kısmına rapteden büyük çiviler (K.); 2 — Rabıta. *Duvarın bağlantıları iyidir.*

bağlı (Malatya, Avşar): gerdek gecesi büğü yüzünden geline yaklaşamayan kimse. *Bağlı çıkmış. Filân adam bağlı imiş.*

bağlık (Ankara): bak. *vezek.*

bah! (Kütahya): nida.

— *Keyfiniz eyimi ? — bah! çok eyi; bah öylemi olacaktı.*

bahna (Safranbolu) : Odun koymaya mahsus yer.

bahrana (Dinar): bak. Barhana.

bakacık (O. A.): tarassut mahalli. *Sen gelirken bakacıktan gördüm.*

bakırdan : mısır unundan yapılan yemektir. Kuru olursa pilâv gibi olur.

baklava (İstanbul): yorgancılarda baklava biçiminde dikiş adı.

bahtivar (Burdur): bir cins manzume, türkü.

bakaca: şehir gösteren, bakacak yer) (Teke).

bakanak (Bolu, Kırşehir, Teke): çataltırnak: *bakanaklılar*.

bakınak (C. A.): basiret *bakınağım bağlandı*.

bakırca (Sandıklı) : helke. Bak. *Bakraç*.

bakırcak (Niğde) : tencere, küçük tencere.

bakraç (Ürgüp, C. A.); **bakrak** (Reşadiye) : kulplu, kapaklı ve kapaksız kova helke, sitil.

bal 1 — Küçük kardaş (Konya tarafı) : *balım* diye muhibbane hitap edilir; 2 — Küçük kız çocuk (Seydişehir).

bala (Gerkûk, Ardahan. C. A.): yavru, çağa. Gürbüz çocuk.

balaban (C. A.): 1 — avcı kuşlardan biri; 2 — olgun çocuk: için: *balaban gibi*.

baladur (İzmir): üzüm, incir alıp satanların başı.

balak, bala: 1 — ayı ve tavşan yavrusu. (Niğde, Sivas), tavşan yavrusu (Teke). *Tavşan balağı*; 2 — manda yavrusu, malak (Sivas).

ba'alı takım (İstanbul): dokuz parçadan ibaret bir çeşit döşengi (mobilya).

balart (Fethiye): taze incir.

balarmak (Niğde): doğurması yaklaşmış inek ve mandanın *geyini* (ferci) ile memeleri kabarmak.

balayindi (Denizli): ne olaydı, kâşki manasında temenni sözü.

balbal (Kilis): gürültücü, şamatacı. *balbal adam, balbal deve*.

balballamak (C. A.): deve hakkında kızıp pağırmak. *deve gibi balballadı, ne balballayorsun?* (hiddetinden dili dolaşan adam için).

balı (Çangırı) ; **bağlıca** (Ankara) : aşık kemiği.

balık ağzı (C. A.): arslan ağzı adlı çiçek.

balıkcın (Demirci köyü): balıkcıl.

balıklağı: 1 — balıkların toplandığı yer (Konva); 2— balık satılan yer (C. A.).

balıklama (Teke): eğer, semer gibi şeylerin içeri yana gelecek yerlerinin doldurulmuş şekli.

balık sırtı eye (İstanbul): sırtı yuvarlak altı düz eyedir ki ince kalın dişlileri vardır, çapakları temizler, saman eyesinin yaptığı işi görür.

balkamak : Çalkamak.

balkımak (C. A.); **balğımak** (Niğde): 1 — Parlamak (C.A. Niğde ; *ayın balkıması*. 2 — sancımak (C. A.), *gözlerim balkıyor. ayaklarımın balkısından yatamadım*.

balkız oynamak (Edirne): akşamları uzakta gök gürlemeden şemşek çakmak.

ballı badak (Yozgat); **ballı tirit** (Ankara): bal, yağ, ekmekle yapılan tatlı.

balta: 1 — üç yaşından sonraki koyun. (Kütahya); 2 — Kalafatçılıkta çatalın büyüğü. ucu çeliktir, büyük gemilerde kıskaçla tutulup balyozla vurulur. (İstanbul).

baltacık (Malatya): 1—değirmen taşlarının altında taşları döndüren iki taraflı demir; 2 — hacamat neşteri, baltası.

balta kıskacı (İstanbul): büyük demirci kıskacıdırr. baltayı ocakta tutmaya yarar.

bambal (G. A. Mecitözü): şımarık, nazlı.

bambıl (Burdur, Niğde): kuduz böceği. ekinlere ve iğde ağaçlarına düşer.

bambul (Uşak): hoppa *bambul çocuk.*

bamteli (C. A.): alt dudakta ki sakal teli. bamteline dokunmak (C. A.): kızdırmak.

banak (Niğde): et suyuna banılarak yapılan bir dürlü tirid.

banavi (Burdur): ahmak, budala, avanak.

bandak (Sandıklı): bataklık.

bandıkmak (Konya): suyu, şarabı patlayıncaya kadar içmek.

bandırma (Konya): cevizli sucuk.

bandik (Mecitözü): kadın donu.

banma (Çorum): pekmez çarpım k ve ç maşirleri kaynatmak için kullanı an bakır kazan.

banmak (O. A.): batırmak, batırıp yemek.

bans (C. A.): hasıs, cimri.

ban.aca (Niğde): çocuk lisanından. Ben isterim manasınadır — Kime ce? = kime vereyim. — Banaca = ben isterim.

ban.lamak (C. A.): keskin sesli kuşlar ötmek.

Omisilli al tavanlı evlerin
şimdi öreninde baykuşlar
ban.lar.
Alçacık damlar
horozlar banlar,
el el üstünde
Kimin elı var.
(Bir oyun)

bar (C. A.): yangıdan ve kursaktaki rahatsızlıktan dilde husule gelen kir. *Dili bar içinde.*

bara barmak (Niğde). bir nevi ot.

barak, barah (Ürküp, Kayseri, Karahisar); **kılbarak** (Niğde): 1 — uzun kıvrık tüylü, ufak bir nevi köpek; avına çabuk varan köpek. 2 — bir Türk oymağının adı. *Barak eli Fırat kıyısındadır.*

baramina (İstanbul): taşçıların kayaları delip parçalamaları için kullandıkları iki metre uzunluğunda sekiz köşeli demir.

baran (C. A.): çift demirinin sıra sıra görülen izi. *elleri baran baran kir içinde. Belli belli bağlarının baranı, Çüt çüt olmuş çöllerinin cereni.*

barana (Isparta, Dinar, Konya C. A.): 1 — İstinatgâh, fasulyaların sarıldığı ağaç herek; 2 — Barhana. *Gençler baranası.*

baranı (Denizli, Burdur): bağ kenarında asma çubuklarının ağdırılmasına mahsus çatallı ağaç. Serpene, cerek.

barat (C.A.): Camilerde etrafı, yani üstüvani zarfı çirişli kâğıtlarla katkat yapılan, içerisi tasfiye edilmiş iç yağı dolu mum. *camide barat kalmadı.*

barata (C.A.): işe yaramayan. *ne idi o baratanın adı. Al şu bartayı.*

bardak (Çangırı, Çorum): 1 — yekpare ağaçtan oyulmuş emzikli senek (Çangırı); 2 — su testisi. *bardağı tatlı sudan doldur*; 3 — Kiremit (C,A.)

bardı (C.A.): ağaçtan tahta gibi yarılmış parçalar.

barhana (Malatya, Kırşehir, Antalya, Niğde, Uşak, Sivas): 1 — Hayvan kafilesi, katırcı kafilesi. Çok yolcunun bir araya gelip meydana getirdiği topluluk.

2 — Kafilenin konduğu yer (Malatya).

3 — gayet büyük ev (Niğde, Uşak, Sivas); 4 — Kaba tüylü halı (Niğde Uşak, Sivas); eveşyası, karaltı (C. A.) *şu önde giden barhana kimindir. yüklendi barhanam çekildi göçüm.*

barı: 1 — Duvar, bahçe duvarı, tarla etrafındaki örgü; 2 — Sık fundalık (Seydişehir).

bark (Ürgüp, Kırşehir, Kayseri, C. A.): *ev bark.*

barkıl çarkıl (Niğde): büyük küçük, çoluk çocuk birlikte toplanmış halk.

barkıt (Konya): ummacı, mevhum ve korkunç mahluk.

barlı (Yozgat): pis, murdar, kibirli.

barnak (Konya): parmak.

bartıl (Çorum, Malatya, Ankara, yozgat): rüşvet. *Tuttuğu işi bartılınan yapıyor. Dert tutasıcanın bartıl yiye yiye karnı küp gibi olmuş.*

bars (Malatya): arı yavrularının yuvalarını terk ve başka yuva tedarüki için firar etmeleri (??).

bartıç, bartış (Nizip, G. Antep): eşiğin dış kenarı, eşik taşı.

basak (Tosya): matbaa.

basamak (İstanbul); 1 — Merdiven ayağı, basamak tahtası; 2 — Kayıkçının ayağı altındaki tahta, ayak basılacak yer.

basamaklık: merdiven, *ayaklık*.

basambak (C. A.): merdiven, badal.

basarağını bağlasın (Bolu); Allah gözlerini bağlasın; arapçadan tahrif. *Bak bakınak.*

basarna (Ankara): götürüngü.

basık (İstanbul): yüzü meşinden altı köseleli, fortu basık ayakkabı. Basıkların hem çivili hem dikişlisi vardır.

basıngaç (C.A): paymal. *basıngaç olmak:* paymal olmak. *Ayaklar altında basıngaç oldu.*

basırık (C.A.): 1 — Kapu sürgüsü, sürme. *Kapının basırığı bozulmuş.* 2 — tedrip ve tazyik. *Basırıksız yorganı yel atar.*

basırmak (C.A.) kapıyı basırıklamak. *kapıyı basırdın mı?*

baskı (Malatya, G.A.): 1—siyanet, velâyet. *baskısız yongayı yel atar.* 2 — başa koydukları gümüşten bir ziynet (Gökçeler köyü).

baskın (Avşar): üstün. *Arap-hasanlar içinde, baskın imiş bizim köpek.*

basmahane (Ankara): telgrafhane.

bastık (C. A.: pestil. üzüm suyu ile nişastadan yapılan yufka tatlı. *bastık kavurması.* Yumurtaya yahut cıvık hamura batırılarak yağda kavurulan *bastık tatlısı.*

bastırık (Kırşehir): bak. *direcen.*

baş (İstanbul): Köselecilikte bir derinin baş tarafı.

başalmak (C. A.): farkı fiyat almak. *bu atı bizim kısrakla değiştirdi amma üç kese akça baş aldı.*

başangı (Ankara): *1 — evden başı dışarı, eve hayrı yok.* 2 — becerekli.

başbağı (Ahlat, Diyarbekir): gelinlerin elbisesi geydirilirken ve başları bağlanırken yenge hanım tarafından çalgıcıya ve saireye verilen bahşiş.

başbucak (C. A.): odanın en mütena yeri. *baş bucağa çıktı kuruldu.*

başçı (C. A. : idareci. *bin aşçı olacağına bir başçı olsun daha eyidir.*

baş çekmek (C. A.): ön ayak olmak, halayları idare etmek. *halay başın kim çeker. bizim Ali gibi halay başı çeken yoktur.*

baş donanma (Çangırı): Güveyinin gerdekten bir gece evvel yaptırdığı şenlik.

baş gelmek (C. A.) : üstesinden gelmek.

başkah.a (Malatya) : hüsusi bile bile, bililtizam. *Mektubun gelmedi başkah.a adam gönderdim.*

başlık: 1 — berber sandalyasında baş Konan yer (İstanbul) ; 2—at başlığı..parçaları; a. burunsalık ; b. yanaklık (yanağa geçer); c . tepelik (alına gelen kısım); d. gerdanlık (Yuların bir ucunu oraya takarlar) ; e. şebeş (ağıza takılan bir çeşit gem); 3 — düğünde kız tarafının oğlan tarafından aldığı para (A.)

başak etmek (C. A.) tarlalardaki kırıfları toplamak. *Başşakçı :* yolmacıların peşinden giden ve elden kaçan başakları, kırıfları toplayan kimse.

baştak (G. A.): ağaç kesintileri.

baş toplamak (İstanbul): soğan gibi bitkilerin baş kısmı büyümek . *Dişi soğan baş toplar, erkek soğan tohuma kaçar.*

baş tutan (Karağaç) : serdar, reis.

başı bozulmak (A.) : karının kocası ölmek.

batılganlık (Amasya): batak. çökek. pis kokulu cıvık çamur.

batırık (C.A.): bulgurdan yapılan ekşili bir yemek.

batma (İsparta , Karaağaç) : hayvan yemliği.

batman taşı (Niğde): değirmende buğdayın bir kararda akmasını ayar eden taş.

battı (Niğde : bodur, kısa boylu.

bavlımak (C. A.): av köpekleri ava alışmak. *Tazılar bavlır dururken neden insan oğlu bir şey örgenmesin.*

bavlıtmak (C. A.): av köpeklerini ava alıştırmak.

bay (Maraş, Malatya): zengin *bay olmak* : zengin olmak.

bayağı İstanbul) : yorgancılarda bir türlü dikiş adıdır. Astarı parçalı yüzü parçalı yorganlar bu çeşit dikilir.

bayak (Ankara, Tosya, Çangırı, Niğde, Zile, Avşar) ; **bayak** : Demin, bir az evel. *Bayaktan*, deminden, biraz evelden . *Bayaklayın gördüm.*

bayat (Niğde); **boyat** (C. A.): katı, eskimiş, zemanı geçmiş.

bayımak (C. A.): zengin olmak.

bayınlanmak (Rumeli): nazlanmak, şımarıklık yapmak.

baylan (Menteşe, Teke): Nazlı, hoppa. şımarık.

baymak (Konya) : 1 — Karşısındakini şaşkın bir hale getirmek, tesir ve telkin altında bırakmak (Konya); 2 — bayğınlık gelmek (Eskişehir), *yüreğim baydı.*

baynamak (Gerkûk) ; ban.lamak (C. A.): horus uzun uzun ötmek.

bayra (O. A.): balyoz, büyük taşları kırmaya yarar demir aygıt.

baytak (Ilgaz): paytak, eğri bacaklı adam,

bazak (Bolu): domuz yavrusu.

bazı (Niğde); **pazı** (Ankara) ; **bezi** (Kırşehir) : hamurdan yapılan yumak, bir ekmeklik hamur parçası.

bazıma (Burdur): bazlama.

bazlama (Muğla, Fethiye, Ankara) : evlerde saç üzerinde pişirilen kaba ekmek, bazlama çöreğin bir parça kalıncasıdır.

bazlamaç (Çangırı); **bazlambaç** (C. A.): bazlama.

bazlama tahtası (Ankara): bak. *yaslağaç*, ekmek tahtası.

bebbez (Muğla) : çember yazma başörtüsü.

bebe toprağı (Ankara): bak. öllük.

bebirlenmek (G. A. Konya):1— az çok faydalanmak, bir yerde yerleşmek??. 2—böbürlenmek, gururlanmak.

bece! (Teke): hayret ifade eden söz.

becel (Niğde, Kilis); **becen** (Kayseri): 1 — Tavşan yavrusu. göcen; 2 — bel soğukluğuna benzer bir hastalığa tutulmuş köpek (Kilis).

becen: 1 — Sebze fidesi dikmek üzere sıra sıra hazırlanan çukur ocaklar. (Konya); 2 — tavşan yavrusu.

becene (Budrum): ıssız, tenha.

becit (Niğde, C. A. Kütahya) : acele. çabuk. İfası vacip ve müstacel. *pek becit bir işim var*.

becitlemek (Ankara, Niğde): çabuklaştırmak.

bedavra, pedavra (Osmaneli): bir nevi ince adi tahta. Pedavra. *pedavra gibi göğüs*.

bedel (Amasya, Zile): merdiven. Badal.

bedes (İstanbul): tabaklıkta zıvat ameliyesine denir. bir elbeşte altı zıvattır. bir orta yine altı zıvattır. bir deyişme altı zıvattır. aralarında birer gün fasıla vardır. aksi taktirde pişmez.

bedrik (Çorum, Malatya, Denizli); **bedrük** (kütahya): çıkrıkta veya örekede eğirilmek üzre yekreden " atılmış pamuk „ parmak kalınlığında ve yarım arşın uzunluğunda üstüvanemsi bir ağaç ile ihzar edilen ve oklağı şeklinde olan pamuk. sömek; *pedrik çöpü* (Malatya): atılmış pamuğu bedrik yapacak nesne.

beğirmek (Burdur, Ankara) : Keçi bağırmak. Be! diye ses çıkarmak.

beheme (Malatya) : ahmak, aptal.

behni (Ilgaz, Tosya) : ahırda hayvana saman konan yer.

behtem (Niğde): beceriklilik, elin bir işe yatkınlığı.

bek, berk (C. A.) : 1 — Pek, katı, kavi, bak. *Berkitmek*. *yavaş yavaş elini kaldırdı da berk vurdu.*

bekeden (Çangırı, Şabanözü): Kalın yufka şeklinde hamurdan pişirilen yemek. Köfter.

bekere (Niğde, C. A.) : çıkrığın büyük çarhını iğe rapt ederek dönmesini temin eden kirişlerin takıldığı, iğe merbut oluklu aygıt.

beketmek (Konya) ; **bekitmek** (Safranbolu, Burdur, Afyon, Kütahya): 1 — Akan suyu kesmek (Konya) ; 2 — Kapatmak. *Kapıyı bekit*.

beki : tarlanın duvarı, muhafaza duvarı.

beklik, (G. Antep): nişanda söz kesiminden sonra yapılan merasim.

beklik takmak (C.A.) : gelin olacak kıza nişan takmak.

beklik taşı (C. A.) tarla hudut taşı.

bel (A.) **bil** (Ankara): 1 — Dağların arasındaki geçit. *Aşırtmacı aşınca bele çıktık;* 2 — Bağ ve tarla bellemek için aygıt; 3 — Meni, ermi; 4 — İşaret (Niğde, Edirne) *bel koymak, bel yapmak.*

belbağlamak (Niğde) : umut bağlamak.

belbakı: koyu pekmez.

belbel (Adana): üzm pestili.

bel bel bakmak (G. A.); **pel pel bakmak** (G. A.): aptalca bakmak.

belbet (Maraş): pençere demiri, parmaklık. *Tağanın belbedine, astım, tahta belbet, demir belbet.*

belde (Niğde) : lamba fitili, fitil.

beldenat (Seydişehir) : savurma aleti.

belek (Karahisar, Denizli) ; **benek** (Niğde) : 1 — düğün sahibine götürülen hediye ; 2 — Kundak (C. A.).

belek (Burdur) : bak. *Belen.*

belemek (C. A.) : 1 — çocuğu kundaklamak; 2 — hıyarı , balığı tuza bulamak.

belemir (Kayseri): bezir yağı çıkarılan tohum.

belen, belen. (Menteşe, Niğde, Sivas) ; **belek** (Burdur): bel. dağın öbir cehetine aşılacak yeri; **Belentepe**: Afyon civarında bir tepe adı.

belenmek (A.) : 1 — toz gibi şeylere bulanmak; 2 — çocuk kundaklanmak.

belen. olma (Denizli) : sairifilmenam olma.

beler (Konya Ereğlisi) : dam ucu, saçak.

belermek (Kütahya): aptalça belinleyerek yüze bakmak. *Gözünü belertmek* (Yozgat, Niğde): göz kapaklarını ayırıp bakmak.

beleş (Avşar, Maraş): bedava. boş *oturmadan beleş işlemek yendir (yektir).*

belibağlı (C. A.) : bir av kuşu. *iki belibağlı vurduk.*

belik (Avşar, Ankara) : 1 — Saç örümleri (Avşar) , bölük; 2 — *Bebe yok belik yok*: Kalabalık yok (Ankara).

belinlemek (Yozgat, Çorum); **belin.lemek** (Afyonkarahisar): Ansızın korkmak *Çocuk bu gece belinledi.* bak. *ben.gildemek.*

bellek (Kayseri) : hafıza, öğrenme kabiliyeti.

belleme (Bolu, kayseri, kırşehir): 1 — eğerin altına konan keçe; 2 — yapıda amut direklerin arasına konulan kirişler (İstanbul).

bellik, bellilik (Kayseri): müşire, işaret.

belli toprak (Konya): yumuşamış öllü toprak.

belperde (Edirne): sundurmalarda (oda önündeki üstü kapalı önü açık kısım) çocukların düşmemesi için parmaklık yerini tutan tahta.

benava (İsparta, gökçeler köyü) ahmak, şaşkın, aptal insan.

bencileyin (Malatya): benim gibi.

benek (Niğde, Yozgat): 1 — Kadınların düğün, hediyesi (Niğde) bak. *belek*; 2 — pencere (Yozgat).

benilemek (Niğde): bak. *belinlemek*.

ben.gi (Somanın Yürce köyü): düğünlerde oynanan bir oyun.

ben.gildemek (Bodrum, Menteşe, Kara ağaç): ani raşe, heyecan ile sıçramak. Ürkmek, ansızın bir şeyden korkmak.

ben.zeri (Bunyan): nazir, emsal. *Ben.zeri taşları bir birine dizmiş.*

berber aynesi (İstanbul): yelpaze gibi açılan bir dürlü yorgan dikişinin adı.

berçi (Niğde): av köpeği. kopay.

berdi (Niğde, Kayseri, Avşar, C. A.): bataklıklarda yetişen bir nevi ot, hasır otu, palancıların kullandıkları ot. *berdi hasır.*

berede (C.A.): arapçadan: destek, serpene. *bağa berede götürdüm. altına berede ver.*

berelmek (C.A.): bak. *belermek. gözlerini berelterek neler söyledi. duyar duymaz gözleri bereldi.*

berenarı (Afyon karahisar): baştan savma, gelişi güzel. anarı beri. *bu işi beren.arı yaptım.*

berhay çağırmak (C. A.): imdat çağırmak. *bir berhay çağırırsam mahalleyi ayağa kaldırırım. Köyün delikanlılarını berhay ettik, tarlaya seyirttik.*

beribenzer (Niğde, Burdur): ziyansız, şöyle böyle. *beri benzer değil*: eşsiz, misli yok.

berkmek (Karaağaç); **berikmmek** (Niğde): uzuv hakkında incinip morarmak.

berkitmek (Ankara, Niğde, C. A.); **perkitmek** (Sivrihisar):

tahkim etmek, mükemmel surette raptetmek, bağlamak. *sakomun düğmesini berkittinmi? eyice bağla berkiştir.* berkiştirmek (Ankara).

bertmek (Teke): ansızın çıkmak.

beserek (C. A.): mec. güzel kız. bak. besirek.

besilenmek (Malatya, Ankara): tavlanmak.

besirek (Aydın, Burdur, Afyon): besili azgın deve. *besirek deve.*

beslek (Sivas): besleme, ahretlik. *bu filanın besleğidir. babanın besleği değilim ya.*

beslengi (Burdur): hizmetçi kız.

bestelenmek (Niğde): lekelenmek.

bestil (Ankara, Kayseri, Niğde, Erzurum): pestil.

beşe (C. A.): *Deli beşe.* kış içinde belli mevsim.. *Yediyeile beşe henüz uğradık kışa. deli beşenin selleri. beşe seli gibi coş deli gönlüm.*

betire (C. A.) Gözlere arız olan bir hastalık; *ağlarsan ağla.. betire düşsün gözlerine.*

betni (Çankırı): 1 — Ahırlarda hayvan yemliği. bak. *musul. hatıl.* 2 — Tarla belleyecek alet,

beyik (Niğde): donun, bacakların birleştiği yerine konan parça.

beyaz karaman (İstanbul) : Koyun cinsi. Kayseri, Ankara, Haymana, Yozgat ve Kastamonu civarında yetişir. Beyaz kuyruğunun arkasında yumrucak vardır.

beyolmak (C. A.): midesi ekşimek. *Ramazanda çok tatlı yerim, her gün beyolurum. bey olmuşum genirdikçe o kadar fena kokuyorki.*

bezdirme, bezirme : saç üzerinde pişirilen ince ekmek; b. a. *bazlama.* (Menteşe); hamurdan yapılan çoban yemeği (Ş. A.).

bezdirmeç (Niğde): şebitten yufkadan daha kalınca mayasız hamurdan yapılmış ve fırında pişirilmiş ekmek.

beze (Ermenak, Teke): bak. *bazı.*

bezek (Yozgat, C. A.): 1 — donanma, şenlik (C. A.); *bu gece bezek; gelin. gezek*; 2— uçkurluk (Yozgat); *vezzek* (Ilbaşı).

bezeleme (Bolu); bezeme (Ballı); bezi (Kayseri); bezime (Burdur): vücutte çıkan kabarıklar.

bezemek (Ürgüp, Taşköprü, C. A.): tezyin etmek, süslemek.

bezenmek (Ahlat): Süslenmek.

bezi (Yozgat, Kırşehir, Kayseri): Yufka açılan hamur yumağı; meleksi. *Altmış beziden bir baklava yaptıracak.*

bezlime (Teke): bazlama.

bezme (Teke): mayasız.

bezmek (Afyon, C. A.); **bizmek** (Ankara): usanmak. *bezdim usandım fıkârelikten. ağalar gurbetten bezdim; başıma geleni sezdim.*

bıcaklık (Zile): kapların, sahanların konduğu ev köşesi, bucaklık, raf.

bıcık, bıçık: 1 — derenin oyuk yeri (Koçhisar); derenin dönek yeri (Ankara): *şu derenin bıçığından geçi verelim;* 2 — bak, bıcılgan, *Ayağımda bıçık var* (Afyon) bir kac bıçık bir arada olursa, *kırgı* (Kırşehir).

bıcılgan (Malatya, Ankara); **bıcırgan** (Kayseri): hayvanların pislikten tuynaklarında çıkan yaralar. Tuz, ocak kurumu ve pekmez halitası ile tedavi olunur.

bıçak eyesi (İstanbul): dökmecilerin kullandığı bir yanı pıçak gibi ince olan eyedir.

bıçak vurması (İstanbul): tabakhanede deri sama (bak bu söze) dan çıktıktan sonra yapılan ameliye.

bıçkı (İstanbul): dikicilerde yüzü enni ve kavisli, teber gibi, çelikten yapılmış ağaç saplı aygıt.

bıçkı tezgâhı (İstanbul): modelcilerin tesbit için kullandığı aygıt.

bıçkın (Malatya, Niğde): çapkın, yaramaz, huvarda delikanlı.

biçkınmak (Bolu): damar üst üste binmek.

bıdıcık (Taşköprü): bir parça.

bıdığı (Teke); **biti** (Maraş): biraz. *Bıdığı dur beraber gidelim.*

bıdık (Yozgat, Çorum, Mecitözü): 1 — sevgili (Mecitözü) sevimli (Çorum); 2—yumurta(Yozgat).

bıdık bıdık (Ankara): çocukların yavaş yavaş yürümesini anlatan söz.

bıdılcan (Kütahya): ayak parmakları arasında çıkak ufak sivilce, bıcılgan.

bıdımık (Teke): pek ufak.

bıdır bıdır etmek (Ankara): *dudakları bıdır bıdır idüp duruyor*: Dudağı oynıyor, söyleniyor.

bıdırdanmak (Ankara): bak. *Vıdırdanmak.*

bıdırık (Karaağaç, Niğde, Isparta, Ankara): azacık, az ve noksan şey. *Gelir gider emme ezicik oturmaz bıdırıkçı* bak. *bıdıcık.*

bıdırlık (Teke): azıcık.

bığır (Samsun): haşebi sadık.

bığır bığır terlemek (C. A.): Buram buram sıhhatli terlemek.

bıkın (Bursa, G. Antep) : Kavsara; *belim bıkınım ağrıyor.*

bıldır (A.) : Geçen sene, bir sene evvel.

bılkık (Denizli): Kavun ve buna benzeyen şeylerin çürüyüp suya kesmek hali.

bılkımak (Eskişehir, Malatya): Çıbanın içi yumuşamak, bir meyve çürüyerek yumuşamak, içi sulanmak.

bılla (Niğde, Tavas, Muğla) ; **bulla** (Denizli): hanım abla, zengin hanım (Muğla) .

bıllık bıllık (Bursa): çok etli olmak keyfiyeti.

bın.ğıldak (Malatya, Afyon) : 1 — çocukların kafa tasının yumuşak yeri (çocuk taş deyinceye kadar ancak sertleşir) imiş; 2— suyun birden kaynaması hali (Malatya).

bın.gıldamak (C. A.): Yaranın içerisindeki irin el dokunulduğu vakit sağa sola oynamak.

bırakıntı (Konya): 1 — Geline gelen hediye ; 2 — Ekilmeden bırakılan tarla (Şarkışla).

bırıtmak (C. A. Bursa): Suratını asmak, somurtmak. *ne bırıtıyorsun? bırıttı durdu.*

bıtır (C. A.): Yerinde duramayan, kuvvetli neşeli kimse, hayvanlara da denir.

bıtırak (C. A.): pıtırak otu.
dam başında bıtırak.
gelin kızlar oturak.

bıtırmak (Malatya): rahetinden taşkınlık yapmak.

bıy! (Türkmen): taaccüp sözü. vih! bir şeyden kocunulursa denir.

bızıkmak (Teke, Malatya,): sıkılmak.

bi, biy! (C.A.): hayret ifade eder.

bibi: 1 — hala (Yozgat, Ereğli, Erzrum, Çorum, Karaağaç, Avşar, Malatya, Göksün, C. A.); 2 — büyük anne, nine, ebe (Niğde, Yozgat); 3 — ihtiyar kadınlara denir (Adana): *baksana bibi...* 4 — hindi (Ereğli, Simav); 5 — ördekleri çağırırlar (Denizli).

bici (Muğla) : bak. *Bicik.*

bici bici (Denizli, Kayseri, Sandıklı) : 1 — Bir dürlü ot; 2 — İneği çağırmak için kullanılır (Denizli, Kayseri).

bicik (Burdur, Antalya, Adana, Kırşehir, Teke, Isparta, Niğde) 1 — Meme, hayvan memesi. *keçi biciği*; 2 — Dana (Ürgüp, Ankara), buzağı (Kayseri, Yozgat) ; inekleri çağırırken *bicik bicik* diye seslenirler ; 3 — Köşe bak. *bucak.*

bicilik (Erzincan) : pek ufak bir şey. *bicilik bir kuş gibi.*

bicimcik (Taşköprü, Burdur, Ankara) : azacık, bir çimdik.

biçala (Niğde) : bir nebze, bir az. *bi çala babasına benzer.*

biçim (C. A.) : hasat zamanı. *bire* (ekinlerin yetiştiği mevsim) *biçimsiz olmaz.*

biçme (C.A.:) muayyen ebatta yontulmuş taş. *duvardan beş altı biçme çektik. başına biçme düşmüş*

bider (Avşar, Adana, Kayseri, Erzurum. Niğde) tohum. arapçadan geçmiştir. *meğer taşa bider ekilmez imiş.* (Seyrani).

bidıkım (Ankara, İsparta): bir parça, bir sokum, bir lokma.

bidi (Edirne): ufak, yavru.

bih.ri (Ahlat): duvarda ateş yakmak için açılan delik. buharı.

bikez : bir+gez (Teke) : bir defa, bir yol.

biklegeç (Çanğırı): evirgeç, bişlegeç.

bilani : şırahane.

bilbik (C. A.): açılmamış gonca. *gül okadar çok bilbik dökmüşki. Şu sarı bilbiklere bak ne güzel.*

bile (Malatya): beraber. barabar

bilebar (C. A.) : beraber.

bilece (Taş köprü, Ankara C. A.): beraberce *bilece gidelim.* - bayramın kutlu olsun. - bilece kutlu olsun.

bilecen (Malatya, C. A.): kurnaz, sinsi, çok bilen. her şeyi bilen. *Sari bilecen gibi nasılda bilir. Şeyh bilecen:* bir köyadı.

bilek (İstanbul) : kayık küreğinin kayış geçen ince kısmı.

bilezik (Kırşehir, C. A.): 1 — harmanda sapların teşkil ettiği halka (Kırşehir), 2 — kuyu ağızlarına konan delikli taş, kuyu boncuğu (C. A.).

billa (Teke): hanım abla.

bille (G. Antep) : *geldiği bille:* gelince. *Söylediği bille:* söy lediği vakit.

bilon otu (Ankara) : bir ot olup iştah açmak için kaynatılır içilir.

binakıl (Maraş): bir defa.

bindik (Malatya) : kısa adam.

binek taşı (A.) : ata binmeye mahsus taş.

bingişmek (Silifke) : münavebe ile hayvana binmek. *Yol yakın bingişe bingişe gideriz.*

binit (Seyitgazi, Ankara, Sivas, Afyon, Sandıklı, C. A.): binmeye mahsus hayvan. *bir binit olsa da bağagitsek.*

bin.dallı (Çangırı); **bin.dal** (Ankara) : gelinlerin geyindikleri sırma işlemeli kaftan.

bir başlı (Sivas) : adi taahhütlü mektup; **iki başli** (Sivas) : iadeli taahhütlü mektup.

bir boyunmal (Zile, Erzurum) : bir çift öküz.

bire ! **bire** (C. A.) : hitap, hayret nidası. *bire !* bu at ta böyle *kaçarmı imiş. bire yar yar, bire yar!* 2 — Biçim zamanı başlangıcı.

birebir (Çorum) : mücerrep.

birede (Birecik): ip altına konan destek (??).

birem birem (Malatya, C. A.) ; **birim birim** (Afyon Karahisar) : birer birer, *birem birem saydı. Basamaktan birem birem in.*

birhoy (Koçhisar) ; **bihoy** (Ilgaz, Ankara) : Bir defa.

biricik (Malatya) : Yegâne, bir dane.

birice : Ortak, kuma.

birinci ağız (İstanbul): tabaklıkta bak. *elbeşte.*

bir olmak (C. A.): *düşünmeden bir oldum. Ağlamaktan bir oldu :* Çok düşündüm çok ağladım.

birtiğim (Yozgat, Maraş): ehemmiyetsiz. Azacık.

biseğel biseğelden (Niğde), **bisel** (Burdur, Teke); **bise hel** (Eğirdir, Isparta); **bisseel** (C. A); **bise, bisecik** (G. A.) : Azıcık bir parça bir az sonra. *şimdi olmaz bisseel gel, şimdi burada yoktur bisseel bulunur.*

bişgel (C. A.) : Çabuk pişen. *Mercimek bişgeldir. bizim maş bu sene bişgel değildir.*

bişi (Burdur, C. A.) : Leylei Regaipte yapılan haşhaş yağile pişirilmiş mayalı ekmek (Burdur), karş. *çığırtma* zeytin yağında kavrulan bazlama, taplama (C. A.).

bişirici (C. A.): furunlarda ekmek pişiren kimse.

bişirik (Niğde, Ereğli, Yozgat, Kırşehir, C.A.): evlerin üzerini örterken hezen ve tahtaların üzerine, toprak atmadan evvel, koydukları cıvık çamur. *bulgurlama*, doyra.

bişlen.eç (Çangırı): ekmek çevrilenalet. bişlegeç.

bişme (Haymana, Koçhisar): yemek.

bişşek (Alâiyye): yağ çıkartmak için kullanılan tokmak.

bitek (Konya, Niğde, C. A. Yörükleri): 1 — Topraktan yapılan sandık, petek. (Konya); 2 — Münbit. *Bitek tarta. Banaz ovası çok bitektir.* 3 — Bitecek yer, *çevrcsi sümbül bileği* (Niğde).

bitekiz, birtekiz (G. Antep): def'aten. *parayı bir tekiz vermek.*

bitemi (Rize): 25 santimlik tul ölçüsü. bitimiölçü (Ankara): yüz dirhem. *bitimi ölçü buğday ver.*

biterge (C. A.): maksat bitirilecek iş. — *ne geziyorsun.* — *beyden bir bitergemiz var da.*

biti (Koçhisar, Ürgüp, C. A. **bitiyim** (C. A.); **bitiği** (Mecitözü, Ankara): azacık, bir az.

bitik: 1 — (Karaağaç); **fitik** (Niğde); **fıdık** (G. Antep): 1 — nüsha ve tezkere. 2 — alil (Ankara). *bacağı bitik.*

bitirgen (Niğde): çok mahsul veren.

bitirim (Ankara): nihayet. *yolun. bitirimi.*

bitki (Bunyan): mahsul, ekin hasılatı.

bitle (Teke): yalan.

bitleğeç (Ankara): bişleğeç, *kaldırgaç.*

bitnel (Menteşe); **bitgel** (Kayseri, Şarkışla): münbit yer.

bitti (Çangırı): saklambaça benzer bir dürlü oyun.

bivet (Kırkağaç): ekmek getirip götürdükleri tekne.

biyik (Kayseri); **piyik** (Bünyan): bak. beyik.

biyol, biryol (Teke, Afyon, Elmalı): bir defa.

biz çöreği (Koçhisar): gözleme.

bizden yin.liler (Ankara): bizden hafifler, cinler.

bizeme (Diyarbekir): donanma, *bezek.*

bizlen.giç (Malatya); **bizlen.geç** (G.Antep): eşek sürücülerinin deyneklerinin ucundaki çivi. ucu çivili ağaç. nodul, imbal.

bocca, bocce (Kırşehir): küçük testi.

bocu (Maraş, Kilis, Kayseri, Birecik, Ankara), **boçu** (Afyon), **boci** (Malatya,): ufak köpek, geniş kulaklı av köpeği, *üzengi bocusu*: kısa boylu adam.

bocur (Rumeli) : Kömür tozu ateşi, toz halinde ateş, ör.

bocut (Niğde, Ilgaz, Taşköprü): bak, boduç,

bodan: evin bölmesi, odaların kemer veya direk arası.

bodanak, boduk (Bolu) : ayı yavrusu.

bodoslama (İstanbul) : sandalın baş ve kıçının eğriliği.

bodoslama demiri (İstanbul): kayığın en ön kenarındaki tahkim demiri.

bodu, badı (Yozgat) **bodi** (Niğde): 1 — Ördek (Yozgat; 2 — Hindi (Niğde).

boduç (Bolu, Niğde, Afyon, Sandıklı, Menteşe, Safranbolu, Teke): 1 — dar boğazlı ufak desti, topraktan yapılan ıbrık; 2 — kısa (Mecitözü, Ankara): boduç boylu karş. *badak.*

boduk (Niğde, Sandıklı, Şarkışla, Denizli, Konya. Teke); badak (Isparta): 1 — manda yavrusu; 2 — deve yavrusu (Sandıklı); 3 — şişman, kısa kimse; (Denizli) bak. *malak, baluk.*

bodur (Çorum, Kırşehir, Maraş) kısa, ve kalın insan ve ağaç.

boduş (Eyirdir): bak. boduç.

boduz (Yozgat): kanbur, büğdüz, büğlüz.

boğ (Muğla, Uşak): 1 — sofra bezi (Muğla); 2 — boğçe (Uşak). *hamam boğu.*

boğarsak, boğazsak (Yozgat): **boğasak** (Afyon): obur, çok yiyen.

boğarsak (Balıkesir): kızgın sığır ve manda.

boğasamak (Niğde) : inek boğaya gelmek, boğa istemek. *öğüre gelmek.*

boğasak (Isparta) : boğaya gelen inek.

boğaz (Gerkûk): gebe hayvan

boğazoluğu (İstanbul) : tornacılıkta ağaçların boğazlarını çıkartmaya yarayan aygıt olup bir tarafı balık sırtıdır.

boğaz demiri (G. A.) : değirmen taşını kaldıran demir.

boğdu (A.): baş örtüsü.

boğma (C. A.): üzümden yapılır bir nevi içki.

boğnamak (A.): ağzadan birini sıkı sıkıya ip ile bağlıyarak kanın cereyanına mani olmak. *kolu boğnamak.*

boğsa (Osmaneli) : çatının omurga ağaçları.

boğsak bok + sak (Niğde): gübrelerin toplandığı yer.

boğum: 1 — pastırmacılıkta bir çift sucuk (Kayseri); 2 — halka (Niğde).

boğunak (Burdur): ses için kısık çıkan. boğuk.

boğuntu (C. A.): sıkıştırarak yaptırılan iş. *bu iş boğuntuludur. bir ucunu boğuntuya getirdiler.*

bohur (Denizli): çifte hörküçlü deve.

boksak (Isparta, Ankara): döven sürülürken öküzlerin mayısı harmana düşmemek için tutulan teneke kap.

bolamadı (C. A.): geniş, çok. *dünyanın bolamadı olduğunu ne idem, ayakkabım dar olduktan kelli.*

bolu (Konya): icar. *bağı boluya verdin mi?*

bondi, böndi (Denizli, Kütahya) ibrık.

bonace (Teke): ayı.

bor (Maraş, Karahisar, Punarbaşı): ekilmemiş tarla, sökülmemiş toprak, ekine yaramayan yer. *boruna körüne büyümüş*: terbiye görmemiş.

boran (Avşar, C. A., Niğde): fırtına, rüzgârlı yağmur, tipi, karlı tipi.
Sakla dağlar boranın.dan kışın.dan. Kar yağar boran eser alem bu ya.

boranı (A.): yoğurtlu göveri ve yumurta yemeği.

bortkapu (Teke): büyk ve iki kanatlı kapı. porta.

bortmak (C.A.): bak. *börtmek.*

boru (O. A.): *boru aşısı.* bir fidandan boru halinde çıkarılıp başka fidana yapılan aşı.

boruk (Niğde): zehirli bir dağ otu.

boruza (O.A.): dikmek, daldırmak için alınan üzüm çubukları.

bostan otu (Kütahya): semiz otu.

boşaplı: öksürükilâcı yapılan bir ot.

boşayı (Muğla); **boşay** (Kırşehir, Ankara): safer ayı.

boşlamak (Niğde, C. A.): terketmek. feraget etmek

boşluk (İstanbul): çinicilikte kâse, bardak veya vazunun kenarında bırakılan beyaz boşluk.

botak (Muğla): karatavuk cinsinden bir nevi kuş.

botça (Yabanova): bir hayvan hastalığı adı, koyun *botça* olursa dizleri titrer, gözlerini yıkarlar.

botlacı (Teke): gebe deve.

botlak (Niğde): deve yavrusu.

boy (Kütahya): kabile, kavm, aşiret.

boy beyi (Kütahya): aşiret reisi.

boyatahtası (İstanbul): sandalın teferruatından. Yan tahtası üstünde olur.

boy çuvalı (Kayseri): en büyük çuval.

boydak (Avşar, Karaağaç, Mecitözü): mücerret, yalnız, tek, yaya. *Boydak idim. Boydak adam.*

boyevi (Niğde): Kilar.

boylama (Malatya): uzun kâğıtlara yazılan dua.

boylı çivisi (Sandıklı); **boylı** (Kırşehir): öküz arabasında mazı başlarına tekerleği çıkartmamak için takılan eğri çivi.

boynek, boynik (Malatya) : boynu bir tarafa eğri olan adam.

boynu uzun (Niğde): karnı dar ve boynu uzunca bir nevi yoğurt çömleği.

boyra (C. A.) : çareyi andırır bir manası vardır. *başının boyrasını yak. Başına bir boyra yak.*

boyun olmak (Erzurum, G. Antap) : kefil olmak, *değilmî ki boyun oldum öderim.*

boyun tucu (Niğde) : ense kökü.

boz (C. A.) : kül rengi, toprak rengi. *gözüne boz gelmiş,*

Karaca oğlan yarı gördüm
uzaktan.
Gözlerim bozardı kan ağla-
maktan.
Ziyade korkarım zalim
felekten
Bir gün ağı katar aşıma
benim.

Sarışın kîmselerede boz derler. *Boz oğlan.*

bozan (Cenup türkmenleri) : galip : ismi has olarak ta kullanılır.

bozarmak (C. A.): göz hakkında boz rengi alarak kör kalmak.

boz bakkal (C. A.): bir kuş adı.

boz elma (Niğde): kış elması.

bozgun (Kütahya) : amel, ishal. *bozgun olmak* : ishal olmak amel olmak.

bozkarakavluk (Niğde): çini çıtlak otu.

bozkula (Kayseri) : at donu.

bozlak bozlağı (C. A.) : bir nevi ezgi. *bizim Kara Ahmet çok güzel bozlağı söyler.*

bozlak (C. A.): gri, külrengi.

bozlamak (A.): deve bağırmak. *deve okadar bozladı ki.*

bozot (Niğde): bir nevi ot.

bozuk (Burdur, Sandıklı, Teke) 1—bir çeşit saz. *bağlama:* üç telli. *cura:* bağlamanın küçüğü. *saz:* üçten fazla telli. *bozuk:* dokuzdan fazla telli; 2 — ekini alınmış tarla. (Teke)

bozulamak (Niğde): yüksek ses ve çığlıkla yanık yanık ağlamak.

bozumca (C. A.): derisi kara sert, sarı çizgili keler cinsinden bir hayvan.

böcekçi (Ankara) : tüccarın ufağı.

böcü (Niğde, Karkağaç, Afyon) 1 — böcek, haşarat. *yalın ayak gezme böcü börtü sokar.* 2 — canavar, kurt. *bizim koyunun birini böcü kaptı.*

böcük (C. A.): böcek.

böcülemek (Niğde): kaçmak.

bödük (Konya): havuç.

böğelek (Çorum): sığır cinsinin düşmanı olan bir türlü büyük sinektir ki soktuğu vakit hayvan kaçacak yer arar.

böğen (Gerkûk, Kayseri, Kırşehir): 1 — yaş tezek, mayıs. 2 — yağ konulan karın, part.

böğet (Kütahya, Seydişehir); **bövet** (Sandıklı) ; **bön.et** (Bolu): 1 — suların önünde biriken ve akıntıyı durduran çörçöp, sular önüne yapılan sed; 2 — havuz (Bolu).

böğrek (Kayseri): böbrek.

böğrük (Niğde): bak. *yöğürük.*

böğü, bö (C. A.) : Zehirli örümcek. *elini böğü çalmış.*

böğür (A.): Yan, civar. *geldi böğründe oturdu.*

böğürmek (A.): Sığır bağırmak.

böke (Avşar, C. A.) : 1 — Pehlivan, kahrıman, kudretli (Avşar ; 2 — Şampiyon (C. A.): *bizim köyün bökesi Alidir. bökeler güreşti.*

böktürmek (Bursa) : börttürmek, kokmasın diye eti bir az kavurmak.

böle : teyze zade.

bölemek (Konya) : belemek, kundağa sarmak.

bölke, bölge (Kayseri, Everek, Silifke, Maraş): şube, parça, kısım. iki *tarlanın bölkesinde cansız düşmüştü. aşiretin bölkeleri.*

bölme: 1 — Oda (Rize) ; 2 — Selâmlık tarafı (Zile); 3 — Kalın çam odunu (Kütahya).

bölük başı (İstanbul) : sürüyü çeken çoban. celep ıstılahı.

bölüş (Denizli) : piliç.

bölüşmek (C.A.) aralarında taksin etmek. *miras bölüşmek.*

bölüşük (Malatya) : Kısmet, taksim.

bön (Yozgat, Afyon, Sandıklı, Çorum, İsparta, Ürgüp, Kayseri): 1 — ahmak, saf, sersem, budala, **döneser** (Ankara): *pek böneser* ahmak saf. *bön adam ne hayre yarar ne şerre.* 2 — Kahvenin kavrulmuş ve döğülmüşü (Çorum, İsparta C.A.) ! *ağzına bir çimdik bönat ta mideni bastırsın.*

bönsünmek (C. A.): ahmak yerine koymak.

börk (G.Antep): serpuş. *patlıcan börkü:* patlıçanın başındaki külah biçimi sap. *börk aşı*; bundan yapılan yemek.

börkenek (C. A. Malatya): başa geçirilen ve kulakları saran başlık. *Börkeneğimi evde unuttum.*

börk vurmak (C. A.): kellerin başına sakızlı bez yapıştırmak. Börkcü; kel hastalığı tedavi eden kimse.

bört (Niğde): kurumaya yüz tutmuş zerdalı.

börtlemek, (A.): 1 — hafifçe ateşte pişirmek, yağda haşlamak; 2 — bir şeyi ateşte veya güneşte hafifçe kurutmak.

börttürmek (C. A.) ateşte hafif pişirtmek. yağda börttürmek: yağda hafif haşlatmak.

börtmek (Kütahya): 1 — sıcak suda haşlamak; 2 — eski letafet ve taravetini kaybetmek.

börtletmek (A.); şirayi toprakla kestirdikten sonra ateş üzerinde ısıtmak ki bu suretle toprağı dibine çökerek süzülür sonra kaynadılarak pekmez yapılı- (Niğde); sıcak suda fasulye gibi şeyleri haşlamak. *fasülyeyi börtletir de pişiririz kekremsiliği gitsin diye* (Ankara).

börü (C. A.): böcü, kurt, ummacı. (az kullanılır)

böyet (Kütahya köyleri): bak. *böğet.*

böyürmek (Isparta): gaseyandan evel gelen ses için kullanılır.

bucuk (G. A.): yamaçların nihayet bulduğu nokta.

buçuklağı (Teke): yarım kile ve okka yarısı.

budam (C. A.): 1 — bağ budamı; 2 — budama zamanı. *budamsız bağ üzüm vermez:* budanmamış bağ üzüm vermez.

budamcı, budamacı (C. A.): bağ budayan kimse. budakcı (Manisa).

buduk (Denizli) : 1 — Manda, yavrusu; 2 — Şişman ve kısa kımse.

buğanak (Çangırı) : gelip geçici şiddetli yağmur.

buğaz baskısı (İstanbul): Demircilerin kullandığı bir dürlü narası genişçe çekiç.

buğday nevileri A): arı buğday; B) çapraz ; C) ufak ; D) kobak ; E) çalıbasan; F) köse buğday, çomak (kılçıksız); G) sünter ; H.) akyarnaz, akbuğday ; I.) çıradan (kılçıklı) ; İ.) deve dişi ; J.) kızıl yazlık (kılçıksız); K.) kunduru, şahman (kılçıksız).

buharı (Safranbolu, Niğde, Teke); **buharı** (G. Antrp); **buharık** (Muğla): baca.

buhur (Teke) : deve aygırı, damızlık, tohumluk deve.

buhau (Van): gerdan altındaki et, güzel gerdan, sakak.

bukağılık (C.A.): hayvanların bukağı takılan bileği.

bukağı (A.): at gibi hayvanların kaçmaması için her iki tarafı halkamsı ortası zincirli bağ.

bukara (İstanbul): su taşımaya mahsus değermi bir fıçıdır. zincirli olur. çoban arkasına yüklenir. beygire de asarlar. on-onbeş okka su alır. ardıç ağacından yapılır.

bukulaç (Keskinin Köprüköy): şeytan minaresi, kasırga.

bulada (Konya): tavuğun küçüğü.

bulak (Karaağaç, Diyarbekir) : çeşme, punar.

bulama: 1 — koyu pekmez; 2 — son süt ; 3 — sütten yapılan bir nevi aş (Niğde).

bulamaç (Kayseri, Ankara, Gerkûk, Niğde) ; **bulambaç** (Avşar) : un çorbası bulayarak yapılan yemek. sütle pişirilen bir nevi aş.

bulamak (C. A.) : karıştırmak, özemek.

bulanmak (Kütahya) : mec. hiddetlenmek.

buldumcuk (İstanbul): şirin.

bulgarı (Ç ngırı): dört telli saz.

bulgurcuk 1 — Ufak bulgur, düğü (Koçhisar) : dolunun küçüğü, *kuzu dişi, kırcı.*

bulgurlama (Ankara): bak, *bişirik.*

bulla (Seydişehir) : yeni öten horoz.

bullamak (C. A.): et ve pelte gibi şeyleri sallamak. *götünü bullayı bullayı getti.*

bulmaca (Ankara) : muamma.

bulle (Teke) : piliç, civciv.

bumuz (Malatya); hüzün, te'essür, keder.

bumuzlanmak: (Malatya): kederlenmek.

bun (Yozgat, C. A.): sıkıntı. *bundemi, başımın. bunu.*

buncak (Malatya): bu kadarcık, az miktarda pek az.

bundukmak (Malatya): açlık susuzluk tesirile bayılacak hale gelmek.

bun. (Kütahya): bak. bun. *bun. evinde kalmak*: pek sıkılmak.

bun.gun (Sivrihisar): kederli, gamli, müteessir, buhranlı.

bun.gunmak (Burdur): bunalmak, sıkılmak.

buluntu (C. A.): biri tarafından bulunan bir şey. lukata.

burçalık (Niğde); **murçalık** (G. Antap): Salatalık nevinden bir ot olup kökü yenir.

buraç (Niğde, Kayseri): bir nevi ufak testi.

buralık (Maraş): bura, barası. (Oralık = orası; şuralık = şurası.)

burcu burcu (Fethiye, Ankara, Taşköprü, Niğde): nefis, hoşkoku.

Yarın yatağına uğramış gibi,
Burcu burcu kokar saher yelleri.

burç (Silifke): çiçek.

burgaç: 1 — Makus, münhani. (C. A.): 2 — Girdap (Diyarbekir).

burgaç, burguç (Niğde, Uşak, Afyon): 1 — burulmuş davar (Niğde): 2 — çeşme musluğu (Uşak).

burgalaç (Aukara): ipeyirirken kola takılan yün.

burgata (İstanbul): bir nevi halat.

burgu (Teke): döşün altında at tüyünün ters çıkmasından meydana gelen nişan.

burma (Çorum, Afyon, Sandıklı): 1 — musluk, karş. *burmak* = çevirmek; 2 — kuru ot destesi (Niğde): yonca veya ot demeti (Maraş): 3 — kadın bileziği (Niğde).

burmak (Bolu, Çorum): 1 — çevirmek; 2 — enemek.

durmalı marıl (G. Antep): göbekli marul, Göbeği açık olana *üskülü* derler.

burmuk (Kayseri): enenmiş hayvan.

burnotu (Kergûk): enfiye, burun otu.

burnu kızıl (Niğde): bir nevi erik.

buru (Maraş, Kayseri, Ballık): ince sancı. *Karnımda buru var, burusu tutmuş, burusu tutan kadın.* (çocuk doğuracak kadın).

burumak : Sancılanmak bak. *buru.*

buruç (Kütahya): burç.

buruk : 1—taşaksız kimse (Kırşehir); 2 — az kekeç, mahreçleri çıkaramayan: *kekeç değil amma az buruk.*

burun (Ankara): yün taranırken tarak dişinden ilk alınanına denir.

burun başı (G. Antep): sokaklardaki dönemeçler, köşeler.

burun boğuz etmek (C. A.): beyenmemek, beyenmiyerek dırlanmak, burun kıvırmak.

burun kırış (Malatya) : istiskâlimsi evza ve etvar.

burunsalık (Çorum, Malatya, Niğde) ; **buruntalık** (Mecitözü) ; **buruncalık** (Kırşehir): 1 — yularda başlığın burun üstüne gelen parçası. 2 — çocuklarda görülen bir nevi hastalık (Niğde).

burun şerbeti (G. Antep): üzümün ilk önce alınan suyu.

buruntu (G. Antep): sancı.

busat (C. A.): silah, pusat.
Başında gürcü külahı
Elinde kırbacı var.
Kuşaklı, atlı, busatlı
Kıçında bir şalvar.

butaltı bastırma (Kayseri): bütun bacak tarafından yapılan pastırma.

but pastırması (Kayseri): hayvanın kalça ve arka bacaklarından yapılan pastırma.

butur (G. Antep): azgın, başına bela arayan. *butur adam,*

buturamak (C. A.): belâ aramak. *ne buturayorsun? başına buturayasıca.*

but yarması pastırma (Kayseri): arka kalça etlerinden yapılan pastırma.

buvanak (C. A.): şiddetli yağmur.

buymak (Çorum, Kütahya, Bolu, Araç, Malatya, Çangırı, Adana, Ankara, Menteşe, Afyon, Konya): çok üşümek, soğuktan donup ölme derecesine gelmek. *Ahır dağında beş adam buymuş.*

buyruk (Malatya, Mecitözü) : 1— emir ve irade; 2— zabit, amir (Kütahya).

buyrumcu : okuyucu, davetçi.

buzağlık (Malatya, Kırşehir) : köyün yakınındaki çayırlık, mer'a.

buz çalmak (Kütahya): patinaj yapmak.

bücük (Kırşehir, Kayseri, Niğde): 1 — ineğe bağırırken bücük bücük diye bağırırlar; 2 — buzağı. (Isparta, Niğde).

büğdül (Çankırı) : batıl. *Hakkı büğdül edenin hakkı büğdül olur.*

büğelek (Avşar): sığırlara musallat olan sinek. *camuzu büğelek tutmaz.*

büğürtlek (Kayseri, Malatya), **büven** (Kırşehir) : yazın hayvanlara arız olan ve kaçırtan uzun kuyruklu bir cins sinek.

büğlüz, büğlez (Niğde): büğdüz, kambur.

büğürü (A.): Kambur.

bük (A.): 1 — bodur ağaçlardan mürekkep bir yığın çalılık, *o bükte çok bıldırcın bulunur.* Karga bükü: bir köy adı; 2 — tarla kenarlarında, bağçe kıran.larında iğdeden dikenli bodur ağaçlardan ve saireden meydana getirilen mania; 3 — böğürtlen. *bük üzümü;* 4 — nehir kenarında su çekildikten sonra kuvvei inbatiyesi mükemmel olan arazi. *Eyri bük, bük kavunu.* (Malatya).

büket, büvet (Teke): **büvet** (A.) : 1 — su önüne yapılan set; 2 — su önüne birikerek akıntıya mani olan çalı çırpı; 3 — su birikintisi.

bükleç (Çangırının Şabanözü): pişlegeç, pişleç, pişirgeç,

büklüç, büküç (Niğde): büküş, köşe, dönemeç.

büklük (Haci bektaş): çalılık.

bükmece (Niğde): kaysı, erik gibi meyv..ların içine badem, fıstık konarak ve bükülerek yapılan meyva kurusu.

büküne burmak (C.A.): işi zora getirmek. işin zor tarafını ileri sürmek. *sen her şeyi büküne burarsın.*

büküntü (Bünyan): köşe, zaviye. *çadırın büküntüsü dibinde oturuyorlardı.*

büküş (O.A.): zaviye. *seni bizim sokağın büküşünde beklerim.*

bülke (C.A): havuz.

büllü, bülü (Konya): civciv.

bülüç (A.): erkekligi olmayan, innin.

bülük (Konya, Burdur, Adana): çocuk çükü.

büngüldemek (Ankara) : su kaynayıp çıkmak.

bün.güldek (Niğde): kaynak, menba,

bürgü (Avşar , Ankara, Kırşehir): kadınların tesettür için başlarına aldıkları çarşaf ve emsalı şeyler, örtü, bürük.

bürlenmek (Ankara): tesettür etmek.

bürüce (Konya Ereğlisi): ortak. kuma. iki karısı olanın ikinci zevcesi.

bürük (Yozgat, Çorum, Kayseri Sivas, Malatya): sokak çarşafı, baş örtüsü, çar, bürgü.

bürüm (C. A.) : 1 — ipekten yapılma ince ve yassı kaytan. *bürümlü yelek, şalvar* ; 2 — Arapların başlarına poşu üstüne geçirdikleri ağal;

bürümcük (Avşar): ince kumaş, tül; *bürümcük gömlek.*

bürümek (C, A.): bir şeyin yüzünu, üstünü kapatmak, kaplamak.

bürün (Nizip) : Zeytin çekirdeklerinden yapılan bir nevi yakacak.

büvek (Teke) : Bak. *büket.*

büvelek (Kayseri, Kırşehir, C. A.) : *Cız sineği* denilen büyük sinek. Hayvanatı bakariyyeye tebelleş olan büyük sinek *çüte (çöfte) gidermisin büveleğe şartınan.*

büvelek tutmak (C. A.) : büvelekten delirmiş gibi çırpınarak koşmak.

büvelmek (C. A.) : boynunu uzatarak yavaş yavaş yürümek. *büveli, büveli geldi.*

büvemek (Karaağaç, Kayseri, Kırşehir, Tosya) : suların önüne bent yapmak.

büydüz(C. A.) ; **büdez** (Yozgat) : büğdüz.

büyük kırk (Malatya) : vazı hamlin kırkıncı günü.

büzeyden (Niğde) : ağda olmaya yaklaşmış koyu pekmez.

büzgül (Menteşe) : ufak, kokulu sarı üzüm.

büzgülü (Karaağaç): geç kemale gelir, beyzi daneli kış üzümüdür ki siyah renkte olur.

büzlengiç (Niğde) : hayvan sürmeye mahsus bizli değnek.

büzük (Çorum) ; **büzzük** (A.) : makat, şerc.

büzüşmek (Ankara) : büzülmek, takallus etmek. *üşüdüm de büzüştüm.*

C

caba 1 — topraktan yapılan yassı tencere (Çanğırı); 2 — ikram ve hediye, bedava (A.):

çabcuk (Ilgaz; **cabcık** G. A.): geveze, hafifmeşrep.

cabındırık (Niğde); **cırındırık** (G. Antep): yağsız, zayıf et.

cacık (G. Antep); **cıcık** (Karaağaç): taze, çocuk, yeni yeten. en çok hayvanlarda kullanılır. *Bizim tay daha cacıktır binilmez.*

cağ: 1 — Keçi ve oğlak derisinden yapılmış torba. (Fethiye, Kırşehir, Çanğırı); meşinden ağzı büzmeli dağarcık (Kütahya): peynir torbası (Kırşehir); 2 — Çorap şişi (Rize, Kayseri, Çorum, Kütahya); 3 — el yıkamaya mahsus apteslik (Göksün); 4 — su yolu (Harput), *Cağ cağ* (G. Antep): akan bir su 5 — direzini hazırlayan dolap.

cağırtlak, cağartlak kebabı (Maraş, G. Antep): ciyer, gırtlak kebabı.

cak (Ürgüp); **cağ** (Niğde): mutfak ve güsulhanelerdeki su yolu. cağ.

cakar (G. Antep) : acem şalı gibi nakışlı şeyler işlemekte kullanılan tezgâh.

cakcak: çal çene.

calay (Taşköprü) : dilsiz,

calba (C.A.): yoğurt küleklerinin üzerine konan geniş ve tüylü yapraklı ot. rengi yeşilden boza çalar.

calgımak (Çangırı): mızıklanmak, cılgımak; **calgıcı** (Çangırı): mızıkcı.

calkazan (Maltaya): 1 — lâtifeci; müsahabesinde alây eden; 2 — aklının erdiğine ermediğine karışan.

calla (Konya): fırında kızartılmış ekşili, soğanlı et. ekşisi bilhassa erikten olur.

camadan (Kütahya, Kırşehir); **camedan** (Ankara): göğsü kapaklı ve işlemeli kısa ve kolsuz zeybek yeleği.

cambaz (Bolu): halkalarile bir birine geçmiş iki zencirin herhangi bir halkasına sokulan çomak

canaşı (Kayseri köyleri): ölü çıkan ev sahibi kırkıncı gün helva yapar. canaşı hazırlar.

canavar (A.): Kurt.

can can olmak (Yozgat): ortak olmak.

cancuk (Tosya): acele edici adam, canı tez adam.

canevi : 1 — kalp, yürek. (Malatya, Karaağaç); 2 — kalbin altı, göyüs kemiğinin bittiği yer (Afyon) gûya canın bulunduğu yer. *kalbim karanlık, can evime bun. geliyor. can evime sokacağım geldi. can evimden yandım* (G. Antep).

cankama (Göksun, C. A.): ağız kavgası, münazaa. *yeter artık kesin şu cankamayı.*

cansız düşmek (C. A.): ölmek *attan cansız düşmek, kendisini tagadan atmış, cansız düşmüş* (G. Antep).

can öğüşlük vermek (G. Antep): can rahat etmek. *uşağı evde bıraktım, canım öğüşlük vermedi, duramadım geri geldim.*

cansuyu (Balıkesir) : muhtazırın ağzına damlatılan su.

cangoluz (Kırkağaç) : Vampir, kanemici, gancoluz.

car : 1 — İmdat, yardım, çare. (Malatya); *Canına car yetti;* (G. Antep); 2 —Kadın çarşafı, çar (Kütahya, C. A.).

cara, cere (Kilis) : zeytin yağı ölçmeye mahsus bir ölçü.

carcar (Niğde) : Yüksek ve çat lak sesle konuşan geveze adam.

carı (Niğde) : Çabuk, acele hareket eden.

carıs, carist(C. A.): rusvay, rezil. *carıs etmek*: teşhir etmek.

carıstolmak : suçu meydana çıkamak.

carız palas etmek (Teke) : utandırmak. *teşhir etmek. beni herkese karşı carız palas ettin.*

carmar (Maraş) : taşla çevrilmiş ağıl.

cartayı çekmek (Denizli) : ölmek, zıbarmak.

cartlak (Niğde) : son derece ihtiyarlamış bunak kadın.

carut (Karaağç, Diyarbekir) : ateşküreği.

cavmak (Niğde): bak. çavmak.

cavıkmak (Denizli) : oraya, buraya çabuk çabuk gidip gelmek.

cavlak (Avşar): tüyü dökülmüş. *iki keçi bir oğlak, kuyruğunun. altı cavlak.*

caylı (Konya) : kurumlu, kibirli. *bu gelin pek caylı. cekli.*

cazaraklı (Bursa): edepsiz, eli maşalı kadın.

cazkır (Niğde): pehlivan güreşinde iki tarafı öven kimse.

cebe (Malatya): altundan yapılan gerdanlık.

cebel (Kütahya): yol gösteren kimse, kılağuz.

cebeli (Niğde): tücarların tehlikeli yollarda yanlarına sureti mahsusada aldıkları silâhlı adam.

cebik (Niğde): yapıdan artan ve kullanmaya elverişli olmayan ufak döküntü taşlar, çakıl, moluz.

cecik (Niğde); **cicik** (Kırşehir): makasın kollarını birbirine rapteden çivi. ciciğini gevşetmek (G. Antep): gönlünü yapmak.

cecim (Niğde); **cicim**: ince ve zarif dokunmuş bir nevi nakışlı kilimki perde olarak da kullanılır.

ceç (C. A.); **çiş** (Yabanova): 1— bak. çeç. .2 — yığın. *bostanı sattım ceç para yaptım. ben söz istemem ceç para isterim* (G. Antep).

ceh dağıtmak (C. A.): gururlanmak, *hele hele amma da ceh dağıtiyor.*

ceğet (Kütahya); **ceket** (Malatya): küçük sokak, caddeden ayrılan küçük yol.

celep (Silifke): dam saçağı.

celep (A.) : 1 — sığır, deve, tay, kısrak gibilerden başı boş bırakılmış, ehlileşmemiş olanlar; 2 — bu hayvanları alıp satan kimse; 3 — kaba, patavatsız (C. A.).

celfin (C. A.) : 1 — civcivin büyüğü. civcive *ferik* derler. 2 — mevzun ve güzel kızlara da teşbih yolu ile *Kıza kıyılmaz bakmaya, Yeni yeten celfin gibi.*

cellabı (Niğde) : açıkğöz.

cemaate rahmet (Kastamonu, Maraş) : selamün aleykümden sonra ayrı ayrı merhaba dememek için C. R. derler.

cember : (Kayseri): yaşlıca kadınların başlarına örttükleri yazma;kenarları ipekli, dörtköşe örtü, baş örtüsü, çember

cemek (Yozgat, Maraş, Kırşehir) ; **mecek** (Hacıbektaş) : Öğendirenin kalın tarafındaki demir. *cemek demiri.*

cem tası (C. A.) : hamamda yıkandıkları pirinçten mamul tas.

cenak?? (Maraş): İki derenin birleştiği mahal.

cendek: 1 — Sırık (Yozgat); 2 — ölü (Çarşamba).

cenik (Kütahya, Malatya): kadınların başlarına taktıkları altın dizisinin kulak hizasından yanaklara doğru sarkan kısımları ki biri sağ kulağın diğeri sol kulağın önünden aşağı sallanır.

cenger (C.A.): bakırların üzerindeki küf, yeşile mail bakır küfü. *o kazan cengerlenmiş. cengerî renk:* limon küfü.

cen.gil (Niğde), **cen.gıl** (Kırşehir): Kova biçiminde mukavves saplı bakır kap.

cen.gildemek (Gerkûk), **çen.ilemek** (Ankara, G. Antep) : köpek acı acı bağırmak, dovülen köpek bağırmak.

cer (İstanbul): İnce dişli eye. saman eyesinin çizgilerini kaldırmaya yarar. dört köşeli mütevazil müstatiât şeklindedir.

cere (Niğde, Teke): 2 — inek buzağladıktan sonra yahut buzağlamadan evvel fercinden akan lüzucetli madde (Niğde) çara; 2 — toprak su testisi (Niğde); 3 — boşanan kadının çocuğuna verilen nafaka (Teke).

cerede (C.A.): el çapası.

cercer (Maraş, G. Antep): döven.

cerek (Malatya, Kayseri, Erzurum, Niğde) : 1 — Dam örtüleceği zaman atmaların üstüne konan ağaç; 2 — Bağ asmalarının dayağı (Kayseri, Erzurum), *karş. barana, baranı, herek, serpene, övgül.*

ceren (C. A.): ceylan.

Akça ceren ne dolanın bu dağda,
bu dağ bizim ağamızın dağıdır.

cerik (Milas): henüz yumurtadan çıkmış civciv.

ceterlik (Fethiye) ; **citirlik, çitil** (Kırşehir) : bir taraftan bir tarafa götürülüp dikilecek ağaç fidanları. şitil.

cevizli sucuk (Ankara):cevizli tatlı sucuk. ceviz sucuğu. payam sucuğu. fıstık sucuğu (G. Antep).

cıba (Simav, Kalkanköyü, Niğde): 1 — yetişkin çocuk; 2— yeni doğan çocuklara geydirilen mintan (Niğde).

cıbar (G. A.): 15 yaşına kadar olan çocuklara denir. 15-30 yaşındakilere *kızan* denir.

cıbıl (Sandıklı, C. A.): bak. cıbır.

cıbır (Yozgat, Ankara, C. A.) ; **cubur** (Niğde) ; **cıbız** (Konya) : 1 — Arık, zayıf ; 2 — Parasız, züğürt. *Aman cıbır hiç parası yok.*

cıblayı (Sandıklı) : bak. *çıkla.*

cıcık (Karaağaç) : taze doğmuş çocuk. b. a. *cacık.*

cıda (Avşar, Türkmen): mızrak. *Koç yiğit cıdasın almış atıyor ak elleri kızıl kana batıyor.*

cıdavu (Niğde, Gerede); **cidavu** (Isparta, Kütahya) : azgın, geçimsiz, yaramaz, biçimsiz.

cıdır (Konya) : *Cıdırıma basma* zayıf ve alınır tarafıma basma.

cıdırık (Karaağaç) : az miktar karş. *cimicik.*

cıdırlı atlısı (C. A.) : Seri hareket eden kimse. *cıdırlı atlısı gibi geldi geçti. Pisik cıdırlı gibi damdan dama seyirtti* (Birecik, G. Antep).

cığa: ağaçların her sene yenileyen taze dalları, şıvgın. şığva (Malatya); 2 — tavuk ve horus kuyruğu gibi renkli süslü t üy (Konya).

cığaz (Niğde) : Oyunda mızıkçılık eden.

cığıt (Ankara): loğsaların tenlerinde olan kızartı.

cığıldamak (Gerkûk): dövülen çocuk küfür savuraraktan bağırmak. su akarken ses çıkarmak. (G. Antep)

cığ tutmak (C.A.) Kuşlar birikmek. *serçeler ciğtutmuş.* cuv. (G. Antep)

cıkla (Niğde) : halis, saf, karışıksız. b. a. *cılkarpa* (Afyon) : sade, buğday karışık olmayan arpa.

cılga : 1 — yastık haline getirilmiş ekin sapları (Çangırı, Ayaş) ; 2 — dar yol, çıgır. *ortadan gitmede cılgadan git. cılya yol.*

cılgı (C. A.): 1—çakıların namlısında bulunan halka. oraya zençir geçirilir, ip bağlanır. 2 — kadınların gümüş zencire takıp alınlarına koydukları para, ve altın dizileri; 3 — horoz kuyruğunun uzun ve mukavves teli.

cılgısız (Konya, Adana): hoppa, denksiz.

cılk (A.): 1 — bozuk yumurta, patlıcan, elma. *yivdin olmuş* (Kayseri); 2 — bozuk: *bu iş cılk oldu.*

cılgınmak (Malatya) : bir işten hayır çıkmaz olmak.

cıllamak, cıllımak (G. Antep): oyun bozanlık etmek.

cıllı(Niğde); **cılık** (C.A.): oyunda mızıkcılık eden, *cıllık.*

cıllı, cığaz (Niğde): oyunda haksızlık eden çocuk.

cılmar (Malatya): ark, evlek.

cılmuk (Bolu): sulu, ekşice yoğurt.

cımba (Denizli): bak. *cımbar.*

cımbalamak (Çangırı); **çımpalamak** (Ankara): suyu iki tarafa tahrik etmek, çalkalamak, çalkamak.

cımbar (Kırşehir): bez dokunurken bezi germek için demirdir. bezin genişliğine göre uzanır kısalır.

cımbıldatmak (Bolu, Ankara): kımıldatmak, karıştırmak. *lafı uzatıp ta ortayı cımbıldatma.*

cımbırt (Bursa): ufak üzüm salkımı, çirtik.

cımcırak (Teke): azıcık.

cımkışmak: (Daday, Burdur): müziç şekilde ağırmak, titremek *başım cımkışıyor.*

cımrıklamak (Gerkûk): hırpalamak, tırmalamak. *tırnağile yözünü cımrıkladı.*

cımrıklanmak (Gerkûk): hırpalanmak, tırmalanmak.

cımzık (Teke): bozuk (peynir hakkında), ımzık.

cıncık (Maraş, Niğde, Kırşehir, Dinar, Yozgat. C.A.): cam ve çini gibi şeyler ve bunların parçaları (Malatya) *cıncık boncuk olmuş.*

cınımak (Ankara): caymak (oyunda) *bu sefer de cınır.*

cıngırık (Konya): kuyu sereni.

cınkır (Yozgat): billurdan yapılan bilezik.

cınnat (Konya köyleri): piliçin büyüğü.

cın.gı(Ankara, Dinar, Karahisar, Niğde, Malatya, Avşar): külde bulunan ufak ateş. çıngı.

cın.gız (Malatya): hakkına razi olmayan.

cın.gıl (Niğde, C.A.); **cingil** (Kütahya): 1 — üzüm salkımını teşkil eden salkımcıklar; 2 — fazla süs (C. A.).

cır (Niğde): aman, yalvarırım makamında *cır! kadanı alayım.*

cırasın (Kütahya): binanın saçağına mesnet olan dayak. kinaye olarak *cırasın gibi* tabiri İstanbulda da vardır.

cırgıt (Niğde): *cırgıt gibi çığırıyor.*

cırık (Ahlat); yırtık; **cırmak** yırtmak.

cırıl cırıl (Afyon, Yozgat): 1 — su sesi şırıl şırıl, ciğil ciğil.

cırkaltı (Niğde): bakkalların, zeytin yağı ve bezir gibi cıvıkları tartıp müşterinin kabına boşaltmak için kullandıkları honisi kendine merbut tas.

cırlamak (Çangırı, Çorum); 1 — ağlamak (Çangırı); 2 — kuşlar ötmek mec. gevezelik etmek (Çorum).

cırlak (Çangıri, Çorum); **cirlek** (Sandıklı): çok ağlayan çocuk.

cırlavuk: 1 — ağustos böceği (Adana); 2 — bir köy adı (Kayseri); 3 — bir av kuşu (C. A.).

cırmağan (Antalya) bez tezgâhında bir alet.

cırmaklamak, cımaklamak (C.A.); tırmalamak. *elini pisik cırmaklamış.*

cırmalamak (Ankara): tırmalamak. *bebe yüzünü cırmalar.*

cırmalanmak (Malatya): yıpranmak. *elbisemiz cırmalandı.*

cırmıkcı (G. A.): tamakâr.

cırnak (Çanğırı, C.A.): 1 — kedi pençesi. (Çangırı); 2 — pençe (C. A.) *onun çırnağına geçen kurtulmaz.*

cırrık (C.A.): bak. *cirik.*

cırt (Malatya): kapunun kilitsiz olarak açılıp kapanan sürgüsü. *süreck.*

cırt (Niğde): yaramaz, dekdurmaz.

cırtan (Ankara): ahlaksız, huysuz.

cırtatan (Kilis, Birecık, G. Antep): 1—fışkırgaç, ebucehil karpuzu. 2— ilaç olarak kullanılan bir acı ot (G. Antep).

cırt ayna (C. A.): uynak, maskara, kötü. *nedir o cırt ayna gibi. cırtayna oyunu.*

cırtık (Yozgat): hoppa.

cırtlak sakızı (Çangırı); **cıtlık sakızı** (Ankara): kendisinden sakız çıkan bir ot.

cırtlamuk (Tosya): tulumba.

cıscıbır (Taşköprü): fakir, bir şeyi olmayan.

cıvık (Tosya, Kütahya G.Antep); sulu, mayi.

cıvıklık (Malatya): hafif meşreplik.

cıvınmak (Ankara): sevinmek.

cıyındırık (Yozgat); **cırındırık** (G. Antep): zayif, yağsız, yinemiyen et.

cız büzük (Ankara, C. A.); **cız büzzük** (Kırşehir): çabukağlayan çocuk. *cırlak, cızlak.* göz yaşları kirpiğinin dibinde olan kimse.

cızı, cızık (Avşar, Kayseri) : hat, çizi. *çızıdan çıkma doğru get.* saban çizisi.

cızın (Teke): can.

cızırık (Niğde) : cız büzük. Çabuk ağlayan.

cızlağan (Niğde): ısırgan otu.

cızlak: 1 — Mayi hamurdan saç üzerinde yapılan bir nevi ekmek ki üzerine yağ sürülerek yenir (Çorum), tandırda saç üzerinde sulu hamurdan pişirilen bir türlü ekmek. Karş. *cızlama* (Ankara); 2 — Olur olmaz şeye ağlayan (Niğde) bak *cırlak*.

cızlama (çangırı, Ankara, Bolu, Ilgaz): bak. *cızlak*.

cızlam etmek (Dinar): habersizce savuşmak.

cızlampa (Muğla) : cıvık hamurla sacta yapılan ekmek.

cız sineği (Bolu) : büvelek.

cib (Malatya, Muğla, Maraş, Antep, Türkmen): pek, daha, ifrat ve tafzil edatı. *cib dola kalmış. sinek cib çak.*

ciba: Zayif, çıplak, züğürt (Denizli); *cibciba* (Dinar). *tiftiği kırparlar ciba olur* (Ankara); 2 — tandır karıştırmaya yarar bir metre uzunluğunda bir demir (Ürgüp); 3 — Küçük domuz (Ankara); 4 — çocuk. *ciba. bizim cibalar geldi.* (Simav, Kütahya).

cibelek (C. A.): pek, çok, haddinden fazla, çok ileri giderek. *sen de baş ağrıttın cibelek.*

cibelmek (C.A.): kuruntu satmak. *ne cibeliyin. cibele cibele geldi.*

cibi (Antalya, Teke); **cibik** (Muğla): civciv, tavuk yavrusu. *cücük*

cibi (Yabanova): deve, koyun boku gibi kapalı boklar. Kığı. Bilmece : *deptim kapu açıldı ilik düğme saçıldı* = cibi.

cibicik (Yozgat) : alkışlama, şapşak, cibik çalma, cibikleme. cibik (G. Antep)

cibil (Teke) : Sarı ile beyaz arasında bir renkte olan öküz veya inek.

cibin (Gerkûk, C. A.) : 1 — Sinek (Gerkûk) ; 2 — Sivri sinek (C. A.)

cibinlik (İstanbul): a.— Kuş gözü cibinlik ; b. — Sahangur cibinlik. yollu olur.

cice : hemşire (Taşköprü); teyze, abla (Çangırı, Konya) büyük hemşire (Ilgaz, Çangırı).

cicek culla (Karaağaç) : on.ulmaz yara, müzmin çıban.

cici (Konya, Göksün): 1 — Amuce veya dayı haremi, yenge (Konya), amca karısı (Göksün); 2 —Ufak üzüm salkımı, çirtik. (A.)

cicidon (Bolu) : bir cins kuş ismi.

cicik: 1 — yeni doğan çocuk (Teke, Isparta) ; 2 — meme (Gürün, Avşar, Malatya) : bak. *emcik;* 3 — zenbil ve sepetin küçüğü (Avşar).

cida (C. A. Beyobası) : bak. *cıda.*

cidabur (Niğde) : bir dürlü yapma bebek.

cidavu (Teke, C. A. , Isparta): 1 — at yelesinin sırtta bittiği kürek kemiklerinin arası olan yer; 2— bu yerde omuz kemikleri arasında çıkan yara; 3 — bak. *cıdavu.*

cidik (Denizli) : ziyade olgun meyva.

cigirgen (G. A.) : ısırgan otu.

cilban (Malatya): suların mec rası istikametince bir tarafa akmaması için kullanılan amele.

cilbir (Van, Niğde, Kırşehir) : sarımsaklı, yoğurtlu bazen de Kavurmalı yumurta yemeği. ekmek Kıran da denir.

cilbirim (Maraş): ciyer ve bulgurdan yapılmış bir nevi yemek.

cilbirtoz (Yozgat): soğan zerdeli veya erik kurusile etten yapılan yemek.

cilde (İstanbul): saraçlıkta deriyi kıstırıp dikmek için kullanılan bir aygıt.

cilav (G. Antep) : alevden ayrı ateş üstündeki menevişli yalın.

cillav (G.A.): atmacadan küçük yırtıcı kuşlardan biri.

cille (İsparta): büyük testi.

cilletmek (Teke): yüzmek.

ciltin (Niğde): nazarlık, boncuk.

cicim (Yozgat): bak. *cecim.*

cimbi : ufak üzum salkımı.

cimcik (Mecitözü, Çangırı, C. A.): 1 — hamurlu ve yoğurtlu bir çorba (Mecitözü). yağlı ve yoğurtlu bir hamur yemeği (Çangırı); bak. *ters kulak* yemek adı. 2 — çimdik (Çangırı, C. A.).

cimbik, cimcik çimdik(C.A.): baş ve şehadet parmağın dutumu. bir cimdik tuz. *tuzu cimdiklemek. cimdik basmak.*

cimi (G. A.): küçük.

cimicik (Bolu); **bi cimcik** (Ankara, Afyon); **cımıcık** (Fethiye); **cıdırık** (Karaağaç): az miktarda, azıcık.

cimri (Malatya, Ankara): hasis.

cin arabası (Çangırı): bisiklet, şeytan arabası. cansız at. (G. Antep)

cindalı (Malatya); **cindoruğu** (Ankara): ağaçların en yüksek dalları. çimtik.

cindalları (Teke): omuz başları b. a. çiyin=omuz.

cingil (Kütahya, Afyon): bak. *cıngıl.*

cinit (Kastamonu) : keten tohumu.

cinne (Konya civarı) : bir az sonra.

cin uşak (Bolu) : en küçük evlat.

cip, cib (Teke, C. A. Niğde); **cilis** (Niğde): daha, pek, eyiden eyi, büsbütün. *Cip delisin. Bu sözü duyarsa cilis delirir.*

cira (Karaağaç) : su destisi. cere.

cirasson (Malatya) : binaların saçaklarına çakılan destek gibi düz ve uzun ağaç ve iki kakma arasına takılan düz ağaç ki üzerine öteberi atılır. cilasın.

cirbitik kesmek (Çangırı) : ansızın, birden kesmek. cirpedek.

cirik (C. A.) : kara tavuk büyüklüğünde göğsü siyah benekli kuş.

cirim (Teke) : tarla hududu. karım.

cisim (İstanbul) : çiniçamuru.

cisseli (Teke) : renkli elbise.

civankaşı kundura (İstanbul): eskiden delikanlıların giydikleri burnu kesik ayakkabı.

civcer (Alaiyye) : Küçük yoğurt tulumu.

civek (Safranbolu) : Kıvılcım.

civelek (Yazgat) ; **cibelek** (Malatya : 1 — Faal, müteharrik; 2 — Küçük ufak.

civil (Ürgüp) : Bender bardağı.

ciye (Konya civarı) : Kabuklu şeylerin içi.

cizeme (Bolu) : duvarlara konulan ağaç.

cob : ucu demirli veya topuzlu deynek (C.A. Bolu, Afyon); 1 — büyük deynek (Ankara kırşehir); nihayet bir metre tulunde üstüvani, nakışlı boyalı bir türlü baston, (Karaağaç); 2 — Kuzuları ısıtmaya mahsus çukur yer.

cobdikmek (C.A.): değnekleri yumuşak toprağa ve yahut balcığa saplama oyunu.

cob cob sancımak (Ankara) : çiban zonklamak, zohulamak.

cobul (Yozgat, Ankara): bol, mebzul.

com (C.A.): dalları kesilmiş ve kökünden koparılmlş kalın gövde.

comba (Çorum): iki yaşından, beş yaşına kadar erkek bükülecek camus. *combanın taşaklarını bükünüz, zaptolunmayor.*

combalak (Teke): taklak, dombalak.

comcomu (C. A.): mebzuliyet ve tehacüm ifade eden söz. *kışın comcomusu zemheriden sonra gelir. Eylül ayı üzümün comcomusudur.*

concolos (Teke): acip ve heyalı bir şey. *koncolos.*

coplan (Ankara, Yozgat, Kırşehir, Avşar): derin dere.

cor (Cenup aşiretleri) ; **şor** (Maraş): lakırdı.

corlaşmak (C. A.): konuşmak henketmek. şorlaşmak. *gel otur da biti corlaşak.*

coruk (Çangırı): iki buçuk yaşında manda.

cos (Bolu): deyneklerle kaydırak parçasına vuran çocuğun arkadaşlarına söylediği söz.

cöğelmek : başını kaldırmak. balestik münhanisi şeklinde yükselmek. *Yılan çöğeldi.*

cöğürtlek (Teke): dam oluğu, cörten.

cönk (Maraş): türkü destan mecmuası.

cöritmek (Ankara): Çıplak olmak, *(heykel) cöritmişte otura düşmüş.*

cubar (A.): 1 — Üzüm cibresi ; 2 — Çıplak, cıbır.

cubbal (C. A.): av kuşlarından bir kuşun adı.

cubur (Niğde) : Bak. *cıbır.*

cu'ımsız (Malatya): zaif, cılız.

cudar (C. A.): Sakat, macat. *cudar olmak* : sakat olmak

cuğ (G. Antep): yığın, birikinti. *serçenin cuğu olmaz.*

cula : siyah karga.

culfabaşı (Adana, İzmir): suyun dönek yeri.

culluk (C. A. Sandıklı); **culuk** (Bolu, Yozgat, Niğde, Ankara); **culuh** (Kayseri) ; **cutak** (Bolu); **curuk** (Safranbolu): hindi, mısır tavuğu.

culul (Maraş): küçük oda.

culuz (Yozgat): boyun.

cuma akşamı (G. A. Naşa köyü): Perşembe. günler: Cumartesi, avdan = girey, avdanertesi, dernek, pazar, cuma akşamı, cuma.

cumba (Kayseri): mahallenin başı. *büküş, köşe.*

cunbut, cümbüt (Gerkûk): gonca.

cura (A.); **cüre** (Maraş): 1 — dört telli bozuktan ufak saz. (Bolu, C.A.). *cura ses:* ince ses. *cura sesi davudiden daha çok severim;* 2 — kuş yavrusu; 3 — çılız, kuru, (Yozgat, Ankara, Sandıklı) *cura hiç hayrı yok hıra.*

curadan (Karaağaç): su oluğu.

curkutmak (Niğde): yutmak. *nasıl? kaymağı yalnız başına curkutursun ha!*

curu (Kütahya, Bursa, Tokat); **cürü** (Bolu): katı olmayan sulu, yumuşak olan şey. koyunun zıttı, seyyal.

curuk (G. A. Demirci köy): hindi.

curun (Niğde, C. A.): şirahane oluğu. kurna.

cutak (Bolu): bak. *culuk.*

cuvaz darı (C. A.): en ufak daneli ve kıymetsiz darı.

cuv demek (C. A.): caymak, dabansızlık yapmak. *ben artık cuv dedim.*

cuvutmak (Kütahya): kendinden geçerek dalgın dalgın düşünmek.

cücü (Malatya): küçüklerin tenasul aleti.

cücük (G. Antep, Kayseri, Kırşehir, Malatya): 1 — kuş yavrusu (Yozgat, Malatya): civciv (Kayseri, Kırşehir); 2 — soğanın içindeki yeşil, beyaz filizi. marulun içindeki ufak yaprakları (C. A.); 3 — çıbanların özü.

cüdele (C. A.) : ince yorgan.

cüllülük (Konya): çaylak.

cünek (Urfa , Birecik) köşe.

cünüt (Sivas, Malatya): su, punar bulunan yer. ratıp arazı, daima su içinde bulunan arazi. *cünüt başında eylendik. G. Antepte bir yeradı.*

cürdelemek (Karaağaç): örselemek.

cüre (Safranbolu): bardakta kalan artık, sorgut. artan. hatırla: cür'a.

cürlemek (Niğde): kapup kaçmak, intifa etmek.

cürü (Bolu): bak. *curu.*

cüvelek (G. Antep): ekin ekmeyen köylü, çifti ve tarlası olmayan kimse. *ekincimisin, cüvelekmisin.*

Ç

çabcık (Tosya) ; **çabcak** (Edirne) : hafif meşrep, yeleme. yenlicek.

çadır (Malatya, Teke) : 1 — çadır; 2 — çarşaf (gerek kadınların bürlenmesi, gerek yatak için) ; 3 — şemsiye (Teke).

çadır çanağı (Teke) : çadır direğinin çadıra istinadı için konulmuş, oyulmuş ağaç.

çadıtma (Erzurum, Kayseri): üzüm dallarını ağaç üzerine kaldırarak yapılan çatı gibi bir gölgelik.

çağ : 1 — zaman (C. A.). *Akşam çağı geldim*; 2 — yaş; 3 — kağnının etrafına gerilen ve konulan eşyayı muhafaza eden tahtalar (Avşar) ; b. a. *Dikme.*

çağa (Malatya, G. Antep, Divrik, Darende, Afyon) : süt emen çocuk, küçük çocuk. *Uyu çağam uyu. çağayı uyarma ; çağayi al da getir. Bizim çağa bu gece hiç yatmadı.*

çağevi (Niğde): gusülhane.

çağla (Maraş, Ankara); **çağala** (Malatya, Kütahya) : ham meyve. *Çağla iken çatlamışsın. zerdali çağlası, payam çağlası.*

çağlık buçağı (Ilgaz); **çağlık** (Ankara) : gusulhane.

çağşak (Niğde. İçil): ufak taşlı bataklık. çakıllı yer. *Çamurda çağşakta gezip te üstünü kirletme.*

çağşamak (O.A.); **çakşamak** (C.A.) : irtibat ve imtizacı bozulmak. *bu otomobil pek çağşamış. bu masa çakşamış. çakşak*: çakşayan şey.

çağşır (Konya Ereğlisi, Bolu, Niğde, Kayseri) ; **çahşur** (Gerkûk) : 1 — bol pantalon, erkek şalvarı (Ereğli, Bolu); 2 — Kuşların ayağındaki tüy. *çağşırlı tavuk*; 3 — püskül, pançak (Niğde); 4 — Maydanos gibi bir ot. (Niğde).

çahır pilâv , **çakır pilâv** (Bunyan,Şarkışla,Kastamonu, Sivas): pirinç bulgur karışık pilâv.

çahşak (Malatya) : 1 — bak. çağşak; 2 — Vücudünde raşe olan insan ve hayvan.

çahşır (Malatya): bak. *çağşır.*

çak : ta ! *Çak ağacın tepesinde, çak orada* (Köprülü) ; *Sabaha çak oturduk* (G. Antep).

çakal soluğu (Adana) : kısa istirahat.

çakçakı (Malatya) ; **şakşakı** (G. Antep) : değirmenin taş altına dane dökecek aleti, çakıldak. *değirmen sele getmiş sen çakçakısını arıyorsun.*

çakı boynuz (İstanbul) : Erkek kuzu doğar doğmaz çoban elile hayalarını büker. Boynuzu büyümez. çakı sapı gibi ufak kalır. Böyle koyuna çakı boynuz denir.

çakıldak (Malatya , Çangırı , Kayseri, Dinar, C. A.): 1 — koyun ve keçilerin kuyruk altı tüylerine takılmış olan pislik ; 2 — zifos (C. A.). *bu kundura çok çakıldak atıyor;* 3 — bak. *çakçakı.*

çakılamak (Rize): tırmalamak.

çakıldikeni (Niğde): sert bir nevi diken, çakır dikeni, beş parmak.

çakılüzümü (Niğde): bir çeşit bitki.

çakır (Malatya, Kırşehir); **çakal** (Ahısha): mavi göz, *Çakal aşireti*: Antalya havalisinde gözleri mavi, saçları sarıdır.

çakışmak (C. A.) : saz şairleri saz çalarak, irticali şiirler söyliyerek müsabaka etmek.

çakıştırmak (Konya) : iki şairi karşılaştırarak yeniştirmek. *Aşık Hasan efendile Fadimeyi getir de çakıştıralım.*

çakmak (G. Antep) : aleyh'e bulunmak, gammazlık yapmak, saayet.

çakmakçı (Burdur) : tüfekçi, çilingır.

çakmaklı (A.): eski çakmaklı silâh.

çakmaksız (Teke, Niğde): kibrit.

çakmur (Ahlat) : metin, kırılması müşkül taş.

çakşamak (Maraş, G. A.): bak. *çağşamak.*

çal: 1 — *Çala*=defa (Eğrididir): *bir çal kullanılmış*: bir kaç defa kullanılmış ; 2 — Çöl (Van).

çala (Seydişehir, Ankara, Malatya, C. A.): 1 — Eski (C.A.); *pazardan bir çala zubun aldım;* 2 — Pek az, nim, defa, bir bakıma. *Bir çala kullanılmış, eski değil solmamış. şu at bir çala bizim ata benziyor.*

çalağan (C. A.): et yiyen kuşlardan.

çalan (Maraş): parlak.

çalap (Niğde, Karahisarsahip): Allah, Yaratan, Tanrı.

çalaz (Ankara): ağaca sarılmış asmaların üzümü.

çalba (Niğde): zehirli otlardan biri.

çaldakıl (Kayseri): rast geldiğine takılıp giden, sataşan. *iki yanına bu gün barı çaldakıl olma da vaktile evine gel.*

çalgı: 1 — ahır süpürgesi (Çorum); çalı süpürge (Yozgat): *çalgıyı ver odayı süpürem.* 2 — kibrit (Malatya). *çalğıyı ver çırayı yakam;* 3 — duvarların üstündeki çalı çırpı, siper (Kırşehir).

çalgın (Malatya. Kayseri, Kırşehir): çalık, mefluç, mürtaiş, bir tarafı tutmaz, saralı.

çal horuz (G, Antep): iri ve büyük ibikli horoz. *hani benim çal horozum.*

çalık (A.): 1 — çalınmış çalgın. Nüzülden dolayı bazı azası tutmayan kimse. çarpılmış; 2 — yıl çibanından veya her hangi bir çibandan yüzlerde kalan büyük yamık ve yamıklı olan kimse; 3 — rüzgâr ve saireden bozulmuş ekin (Edirne).

çalık akıllı (C.A.): sersem.

çalıksı (C.A.): sersem.

çalınmak, çalmak (Menteşe, Ankara): 1 — sürünmek, sürmek. *yağ çal da yüzün.e yarılmasın.* 2 — nüzule uğramak (G. Antep) *çalın kudur etine düş. cin çalmak:* cin çarpmak. *cin çalasıca.*

çalkağı, çalkağ (C.A.): hışva temizleyen büyük ve seyrek sarat, kalburun en seyreği. *başındaki çalkağı kadar sarıktan utanmıyor.*

çalkama (Malatya, Yozgat); **çalgama** (Avşar): 1 — *bir çeşit ayran. çalkama yapalım.* 2 — süt, un ve yumurta karıştırılarak tepsiye dökülen ve furunda pişirilen yemek (Edirne).

çalkantı: 1 — kap temizlenmiş su, mayi müstamel (Malatya); 2 — buğday ve emsali çalkanarak kalbur üstü kalan kısımleri (Niğde, Edirne); 3 — ayran, yayık ayranı (C. A.) *bir tas çalkantı içtim.*

çalkap (Malatya): yarı, buçuk, nim. *çalkap görmek* (C. A.) az ve kisa görmek. *geçiyordu çalkap gördüm.*

çalkavı(Malatya); **çalkı**(Ankara): bak. *çalkağı.*

çalkazan (Çerkeş): geveze.

çalma: 1 — Kibrit (Kırşehir, Yozgat) ; b. a. *çalgı, ecza.* 2 — Bulama, koyu pekmez (Yozgat).

çalmaç (Koçhisar, Ilgaz, Çangırı) : ağaçtan yapılan bir dürlü bakraç.

çalmak (Malatya): süt içerisine yoğurt ve ayran katarak yapılan bir dürlü ağartı.

çalpalamak (Ankara) : suyu tahrik etmek, çalkalamak.

çaltak: 1 — Odunun çatalları (G. A.) ; 2 — Tutumsuz, elbiseyi fena giyen (Niğde).

çalvurmak (Çerkeş) : Kinaye ile söz söylemek.

çam püsü (C. A.) : Yaş zift.

çamaşır daşı (Ankara) : geysi taşı. Ankaralılar taş üstüne eski pala korlar sonra üstünde tokaç ile döğerler.

çam bardağı (Ankara) : bak. *deveci bardağı, sen.ek.*

çam budrumu (Ankara) : ağaç kap. içi desti gibi olur *çam budrumunun suyu çamsı çamsı kokar.*

çamçak (C. A.) : şapşak. su içilecek tahtadan yapılmış kap.

çamçakır (Bolu) ; şamşakıyor (Kırşehir, Avşar) : yıldızlı gece için kullanılan bir ifadedir.

çamdı (Zile) : çantı.

çamış (Malatya, Niğde, C. A.): 1 — Bethuy katır, çifteli. *çamış katırı* ; 2 — Ahlaksız, arsız, edepsiz.

çamsı (Ankara): çam gibi. *suyu çamsı çamsı kokuyor.*

çamsıtmak (C.A. Ankara, Niğde): sapıtmak, işi bozmak. *akıllı gibi duruyor şimdi çamsıtır. önce deli olduğunu bilmedim, konuşurken birdenbire çamsıttı.*

çamurlu (Malatya) : eraziye ait defatiri resmiye ve kuyut.

çamurluk (İstanbul): altı dikişli, uzun konçlu diz kapağına veya buda kadar erişen, efelerin ve köy ağalarının giydiği topuksuz mest.

çam yağı (Ankara): Çam sakızı.

çanak (G. A.) : Yamaçta çukur yer.

çanak ıbrık (Ankara) : bak. *bocut, boduç.*

çan çan çarık olmak (C. A.): dillere düşmek, her tarafta söylenmek, fena şöhret taşımak.

çandar (İstanbul) : koyun cinsi olup Karaman ile dalıçın birleşmesinden husule gelmiştir. Kadınhanı ve Konya civarında yetişir.

çandı (Bolu) : 1 — Oda; 2 — Hayvanları yaylada muhafaza için yapılan ahır, Karş. *çantı, çatı.*

çandır (Niğde, Adana, Maraş): 1 — Melez. cinsi karışık ; 2 — Piç, edepsiz, yabani.

çandıra (İstanbul): bir gemiyi karnaya basmak için direğe mailen konan ve direği takviye eden direk.

çantı (Ankara); **çandı** (Zile): çatı.

Çantı çantı gezerim,
Kiremitler ezerim.
Sevdiğimi gördükçe,
Bağırımı ezerim.

çantıarası (Ankara) : çatıarası, kuran.

çan.gal (Kayseri): 1 — çiftten bezgin öküz. *kırık kağnı, çan.gal öküz*; 2 — çengelli, budaklı çam ağacı olup tarlayı muhafaza için avla makamında kullanılır (Bolu).

çan.gaza (Niğde): gürültücü.

çan.gazılanmak (Ankara): *çalkazan* olmak.

çan.gı (Ankara): kötü adama denir. *piç çangı.*

çan.ıltı (Malatya): çan sesi.

Çap : 1— sıra, kor (Niğde); 2— eğri, mayil (Yozgat).

çapak: 1 — don yağı (Teke); 2 — Tatlı su balığının iri pullusu (Teke); 3 — dökmeden çıkan fazlalık ve kabalık (İstanbul).

çapar : 1 — yüzüçilli insan (C.A., Menteşe) ; 2 — rengi alacalı (C.A.) *çapar tavuk*; 3 — çopur, çiçek bozuğu (C.A.) *çapar Ali* ; 4 — posta sürücüsü (Ş. A.).

çaparız(G. Antep. Niğde): karışık, çapraşık, ters, haşin.

çapçı (Ankara, Balıkesir): yalancı, çapulcu. *çapçı yalanı söyledi gitti. çapçılığınan seni beni çarparak geçiniyor, o da onun ticareti.*

çapı (Kırşehir): havut bellemesinin arka kısmı.

çapıt, çaput (Malatya, Kırşehir) : kumaş ve bez eskisi, paçavra. *Çapıtbaş* : kadın tayfası.

çapkı (Maraş): odanın üstündeki dilmeler üzerine konan ağaç parçaları.

çaplı (C. A.): mavzer.

çapmak (Diyarbekir, Kütahya, C. A. Çangırı) : Koşmak, acele gitmek. *Çapa çapa geldi. çap ta bulaktan doldur gel.*

çaprak (Ankara): *ayağı çaprak.*

çapraz 1 — atın sol ön, sağ arka ayak sekilisi (Konya); 2 — çavdar buğday karışığı (Kayseri); 3 — demircilerin kıskaçlarında halkamsı demir olup kıskaçın kolunu sıkıştırmaya yarar (İstanbul).

çapula, çapla (Malatya): burnu yukarıya doğru kıvrık papuç, ayağa geyilen yemeni: hatırla çap = eğri.

çar, car (Çangırı, Kırşehir): kadınların başlarına örtündükleri kumaş.

çara (Çangırı, Ankara): buzağlayici ineklerin fercinden akan lüzuci madde.

çaraş (Niğde): şaraphane, şirahane.

çar çur olmak (C. A.): heder olmak, çürme çar olmak. *çar çur olup getti.*

çardak (A.): 1 — Sofa, divanhane; 2 — Bir oda dahilinde ayrılmış yüksek yer (Kırşehir); 3 — Davarcıların hayvan ağıllarının yanına yaptıkları iptidai bina (Kırşehir); 4 — Tandır evi, mutfak (Ürgüp); 5 — Kış meyvelerini saklamaya mahsus oda (Kayseri); 6 — Çağlayanların küçüğü (Kayseri); 7 — Tabakhanede derileri kurutacak yer.

çarh (İstanbul): ağartma taşı.

çarmık (İstanbul): yelkenlinin direğini tesbit için kullanılan gerici ip.

çarmık demiri (İstanbul): Köpeşteden geminin teknesine çivilenen delikli demir.

çarpana: 1 — Kunduracıların deri kırıntıları (Malatya); eskimiş ayakkabı (Antep); 2 — Dervişlerin ayin zamanında kullandıkları musiki aygıtı; 3 — Araba tekerleğine konan sert bir tabla (Dinar).

çarpanak (Çangırı): sele karşı muhafaza için evlerin önüne yapılan mayil ve kârgir duvar.

çarp dezgâhı (Kayseri): bir tarafı bir tarafını tutmıyan eğri halıları düzeltmek için kullanılan tezgâh.

çarpı (Maraş, Malatya); **çalpı** (Kırşehir); **çırpı** (Konya): badana.

çarpıcı (A.): badanacı.

çarpılamak (A.): badanalamak. badana yapmak.

çarpım (Malatya): deste. *bir çarpım ekmek.*

çarpım yapmak: Buğday ve sair hububat döğen yapılmazdan önce desteleri taş

ve tokmakla ezip bir miktar yiyecek tedarik etmek. *iki kırat çarpım yaptın sonra harman yetişti.*

çaşak (Teke): beyaz ufak çakıl taşları ile mestur yer.

çaşarat (Konya): Orspu kadın.

çaşıt (Bolu): casus. **çaşıtlamak** (Bursa): tezvir. *çaşıtçı*: müzevir.

çâşni (İstanbul): celep tarafından sürüdeki koyunların vasatî ağırlığını tahmin için kesilen koyun. yüz koyun beş kotaraya (bölüğe) ayrılır, beher kotaradan birer tane kapıdan rast gele çekilir, kesilir. bu koyunların ağırlığı bütün sürü için ölçüdür.

çaşur (Van): sarı zanbağa benzeyen bir ot olup yağla kavurması yapılır. kökünden alınan beyaz südü koyunun kuyruğunda bulunan yaradaki kurtları itlâfa en müessir bir ilâçtır.

çat (C. A.): telasük ve iltisak noktası. *alın çatı, su çatı, dört yolun çatı.*

çatak (Malatya, Rumeli): iki sırtın çukur mahalli, su akıntılı mahalleri, dağlarda derin dereler. *dağların çatıldığı çataklar.*

çatal (A.): 1 — arabada okun girdiği yer; 2 — pamuk eğirmeğe mahsus alet; 3 — kalafatçıların kullandığı keskiye benzer, boyunca oluklu demir aygıt (İstanbul).

çatalaş (Çorum): yarma mercimekle yapılan bir türlü yemek. oynaşlı çorba.

çatalca: 1 — bazlama demiri. bununla bazlamayı tandır içine salarlar, aleve tutarak kabartırlar (Ankara). 2 — burçak nevinden bir bitki (C. A.)

çatal kapı (Kırşehir): iki kanatlı kapı.

çatal yarası (İstanbul): yaşlık, ıslaklık dolayisile koyunların tırnakları arasındaki aşıntı.

çatanak (Bursa): çatallı, pürüzlü.

çatçen.e (Çanğırı): geveze.

çatı (C. A.): Kulpsuz Kûlek. *yoğurt catısı, bir çatı yoğurt*

çatılık (Balıkesir): hattı içtimaî miyah. b. a. *alının çatı, çat kemiği.*

çatı makası (İstanbul): Çatıaltına konan kirişler.

çatı patı (G. Antep): bir kaç defa patlıyan patllangıç.

çatışmak (G. Antep): Köpek çiftleşmek.

çatkın (Malatya): memsup, mültemes, mültezem.

çatlak (Çorum): memeli tüfeklerin kapsolu.

çatma : 1 — bez yemeni (Bolu); 2 — hıdat tabir olunan boya ile yapılan kaş (C. A.) *çatma kaş*; 3 — tabakhanelerde içinde zuvartile mal pişen sandık (İstanbul).

çattım çanak (Kayseri): gelincik çiçeği.

çav (A.): 1 — ekin ve ot demetlerini bağlamak için çavdar sapları ile diğer bitkilerden yapılan ip, şerit (Van, Ahlat); 2 — eşek siki ; 3 — şöhret, haber, şayia (Niğde).

çavdırma (Avşar): hayvanların karnından geçirilen eğere bağlı kolanın sıkılmasından karnında hasıl olan şişliğe denirki müzmin hale geldiğinde ölüm ile neticelenir.

çavdırmak (Avşar): fırlatmak.

çavkın (Menteşe): erkeklerin aleti tenasülü.

çavmak (Kütahya, O. A.) : 1 — Sıkı uçmak. kuş kanatlarını sıka sıka yani vücuduna kısarak uçmak. (Kütahya); 2 — Yayılmak, şayi olmak (Niğde).
Ömür bir tepeye çavmuş gün gibi,
Akşam, sabah derken geçti neyleyim.
Koku çavmak. Haber çavmak.

çavşur, çavşır (Niğde): bir satıh üzerindeki eğrilik.

çavum (Niğde); **çavun** (Teke): at, merkep, deve, manda, sığır gibi hayvanların erkeklerinin aleti tenasülü.

çavuş: 1 — Honi (Teke) ; 2 — Fes ibiği (Çangırı).

çayır kekliği (Kastamonu) : manda alay tarikile.

çaykara : nehir yöresinde küçük su menbaları (Malatya); taaffün eden su (Kırşehir).

çayramak: 1 — hasada erişmek (Eğridir); 2 — ekin rahmetsizlikten kurumak (Kırşehir) *gevremek*.

çebüş (Malatya); **çebiş** (Çangırı, Sivas, Kayseri, Ankara) ; **çebiç** (Kırşehir, Teke, Karaağaç, Menteşe); **çebiş** (Sandıklı): bir yaşında keçi.

çeç (Denizli, Kırşehir, Sandıklı, Burdur, Malatya); *çej* (Kayseri); *çez, çeç* (Avşar); *çeç* (C. A.) ; *çiş* (Yabanova) ; *seç* (Edirne, Kütahya): 1 — savrulmuş ve temizlenmiş ekin yığını ; 2 — mumlu tasfiye edilmemiş bal (Malatya).

çeçe (Şibin Karahisar): dayı.

çedene (Ahlat): Keten tohumu.

çedik (Zile): Yarım mest.

çekecen (Ankara köyleri): Patlıcan, kabak, tomates oymıya yarar aygıt.

çekel (Bolu, Teke, Edirne); **çengel** (Ankara): çift öğendiresinin nodulsuz tarafına sabanı kazımak için takılan demir. cemek.

çekelevüz (Bolu); **çeköloz** (Safranbolu); **çekeliz** (Ankara civarı): sincp, dırık, deyin.

çekem (Kütahya, Niğde): su yolcu. b.a. *Çekem oğulları* (G. Antep) bir aile adı.

çekem sakızı (C.A.): çıbanlara, irinli yaralara ezilerek tatbik edilen bir tohum. döğülürken sakızlanır, tatbik edildiği zaman irinleri çeker.

çek çeki (G. Antep): bir nevi furun ekmeği.

çeki (Burdur, Kırşehir, Çorum, Denizli): bazı erkek ve kadınların feslerine sardıkları yemeniden sarık. karş. *çelgi.*

çeki mazağı (Balıkesir): arbada yastık, bağcık ve dingili rapt eden demir çivi.

çekin (Niğde): ökse otu, gövelek.

çekiş (Araç): kavga.

çekme: 1 — Taşağı çekilmiş davar (Niğde); 2 — Bağ ve ağaç budamıya yarayan küçük bıçkı (Niğde, Tavas); 3 — Bir çeşit masa (İstanbul).

çekmel (Yozgat): ufak çengel.

çekmen: Bak. *Karağı.*

çektirme (İstanbul): Sandalla mavna arasında bir çeşit kayık.

çektirmek (Niğde): 1 — Hayvanları çiftleştirmek; 2 — Bir şeyi başka bir şeyle sürükletmek.

çekür (Adana): sert, katı.

çelebi (İsparta, Rize, Denizli, Teke, Karaağaç); **çeliba** (Burdur): zevcin oğlan kardaşı, kayın birader.

çelebi oğlu (Akşehir): para alay tarikile.

çelem (Malatya, C. A.): şalgam.

çelen., **çelen** (Konya, Karaağaç, Kırşehir): duvar, dam saçağı.

çelen. ağacı (Kırşehir): mertek.

çelerme (Aksaray): davar ağıldan yeni çıkarak ot yemeye başladığı zaman gıda değişmesinden hasıl olan bir hastalık. *ot tutması.* bu hastalık hayvanı öldürür.

çelermek (Niğde): 1 — koyun, kuzu güneş veya zehirli otlar tesirile hastalanarak ölmek; 2— vakurane hareket etmek, salınarak yürümek.

çeleşik (Malatya); **çelpeşik** (G. Antep): içinden çıkılmayacak derecede karışık.

çelet (C. A.): cidavu, yaramaz. en çok çocuklar için kullanılır. *Bizim oğlan o kadar çelet ki ne durma bilir ne dinlenme. Aman ne çelet uşak, minareye dışından çıkar.*

çelgi: 1 — Başa takılan altun dizisi (Fethiye); 2 — Alın sargısı (Karaağaç), fes üzerine sarılan yazma, yemeni (Teke); 3 — Taze asmaları bağlamak için kullanılan deynekler (Burdur).

çelik (Çorum, Teke, Kayseri, Mecitözü): 1 — Kök salmak için yere daldırılan dal; 2 — Pulat; 3 — ip eğirmeye mahsus alet (Teke).

çeliklik (G. A.): dam deliği.

çelim (Avşar): vaziyet ve hâl. *onacak oğlan çeliminden belli olur.*

çelimsiz (Safranbolu); **çilimsiz** (Ankara): cılız ve zayıf.

çellemek (Kayseri): hayvan ölmek. *filanın hayvanı çelledi.*

çelmek (Karaağaç): 1 — sarmak; 2 — bir manivela ile bir şeyi bir tarafa atmak; 3 — kalem açmak.

çelmik (Denizli): zahire kalburlanırken üstüne gelen samanlı ayrıntısı.

çeltek (Kırşehi köyleri, Avşar); **çeltik** (Yozgat, Konya, Maraş, G. Antep): 1 — Çoban yamağı, eş; 2 — Bir adama engel olan fuzuli arkadaş (Avşar); 3 — Kırık parça (Konya) *çeltik leblebi.* 4 — Kabuğundan ayrılmamış pirinç daneleri (Maraş); 5 — üzümü yenmiş sap (G. A.) *çeltik kuzulara iyi yarar.*

çem basmak, him basmak (C. A.): oruca hazırlanırken tatlı, etli şeylerden fazla aşırmak. alay tarikile.

çembelcik (Bolu): saka kuşu.

çember (O.A.; C.A.) **çelber** (Avşar, Cerit oymağı): baş örtüsü, yazma. erkeklerin başlarına sardıkları yemeni sarık.

çemberli (O.A.): tahtadan yapılmış süt, yağ kabı.

çemek (Çangırı): bak. *çekel.*

çemille (Niğde): semiz otu,

çemirlek (Malatya): elbisesi eline ayağına dolaşmayan kimse. çemrek.

çemkürmek (Tosya); **çemkirmek** (Ankara, Niğde, Yozgat, Afyon): insanın yüzüne karşı durmak. yüze atılırcasına söylemek. Karşılık vermek. *köpek gibi çemkürüyor. insanın yüzüne çemkürüyor.*

çemkirlemek (Malatya): — köpek dişlerini gösterip müdafaa vaziyeti almak; 2 — dürüşt hitap etmek, veya cevap vermek.

çemrek (G.A.): toplu ve düzgün, kıvraklık veren. *çemrek adam. çemrek elbise.*

çemremek (C. A.): bak. çemrenmek.

çemrenmek (A.): 1 — kol ve paçaları sıvamak; 2 — etekleri toplamak; 3 — bir işe vaktinden evvel hazırlanmak, hazır bulunmak. *suya gelmeden çemrenme.*

çençen (Göksün): parça parça.

çene (Kırşehir); **çen.e** (Ankara, Mecitözü, Çorum): 1 — köşe başı; 2 — boşboğazlık.

çeneçarpan (Naşaköyü): erişte, şehriye. alay yolile.

çeneli nacak (Şile): odun kesmeye yarar bir çeşit balta.

çenet (Niğde): badem gibi iki filkalı nebatların bir filkası.

çengel taşı (İstanbul): Köprü ağızlarının üst kenarlarına gelen ince yonma taş.

çenker (Amasya, Menteşe): dar dere.

çenteleşmek (G. Antep): bir birile uğraşmak, çekişmek. *Çenteleşip duruyorlardı.*

çentez (Malatya): bir kuruş. Mecidiye kırklığı.

çentmek: 1 — hastalara düa ve afsun etmek, okuyup üflemek (Develi); 2 — ufalamak, kıymak, çentik yapmak (Afyon).

çen.gi: 1 — Gayet küçük köpek (Malatya); 2 — çok ağlayan çocuk (Malatya); 3 — çalgıcı kadın, ahlaksız kadın (Kırşehir).

çen.el (Seydişehir): kenar, çene.

çen.esek (Niğde): geveze, çalçene.

çepel (Niğde, Develi, Kütahya, C.A.); 1 — sulu çamur, pislik. *çamur çepel*; 2 — hübubat içindeki yabancı maddeler (Develi); 3 — gözdeki çapak, pislik, bozukluk. *gözleri çepel bir adam* (C. A.).

çeper (Bitlis): bağçaların etrafına dikilen ince daldan siper.

çepik (Kütahya): ufak el sepeti.

çepin (Çangırı, Ankara): sebzeleri havalandırmak ve otları koparmak için kullanılan sapı uzun çapa. *bostanı çepinlerler.*

çepni (C. A.) : gayri sünni. kızılbaş manasında. Cenuptaki çepnilerin sünni olmaması bu telekkiyi doğurmuştur. (Çepni: oğuzlardan bir boy).

çepreşik (Tosya, Sandıklı) : dolaşık, karışık, çelpeşik.

çerçi (Malatya, Ankara, Konya): köy satıcısı. *çerçinin eşeği gibi anırıyor.*

çerek (O. A.): merteğin büyüğü, yontulmuş müdevver ağaç olup asmalarda, hafif çardak ve damlarda kullanılır.

çerge : gölgelik (Kütahya) ; çadır (Edirne) ; yaygı kilim (Edirne) ; araba örtüsü (Niğde). *çingene çergisi.*

çergen (Teke) : uçurtma.

çerleme (Malatya); **çelleme** (Kayseri) : bak. *çelerme, ağarma.*

çermik (Niğde, Sivas) : 1 — Kaplıca; 2 — Düğen altında ezilmeyen harman artığı (Niğde).

çerpine (Teke) : bir dürlü bakır kap.

çeşinden (Teke) : arkasından.

çeşme (İstanbul): demirci ocaklarının kömür tozu konan çukurunda bir mahrutu nakıs şeklinde borudur. körüğün boruları buraya üfler.

çeşmek, şeşmek(G. Antep köyleri) : çözmek.

çeşmik (Niğde): en küçük ağaç budağı.

çetele (Niğde): kenevir tohumu.

çeten (Çorum, Kırşehir, Niğde); **çetene**(Ahlat): 1 — kağnıya saman ve ona benzer şeyleri fazla yüklete bilmek için etrafına çavdar sapından çubuktan örmek, kilim veya hasırdan germek suretile vücuda getirilen kenarlık. b.a. *donçulu:* 2 — buzağılık, buzağı konan yer. (Bolu).

çetene (Mucur); **çedene** (Ahlat, Van, Malatya); **çetine** (Niğde); **çetele** (Ankara): 1 — kendir tohumu; 2 — sakız ağacında hasıl olan ve yenen mercimek büyüklüğünde bir tohum.

çetenek (Bolu): elmanın dörtte biri.

çetrik (Alaiyye) : yoğurt yayığını astıkları üç ayaklı ağaç.

çevirge (Modurnu) : dolap ve kapu kanatlarını tutan tahta veya demir parçası.

çevirgeç (Niğde): saç üzerinde pişerken yufka ekmeğini çevirmeğe yarayan değnek.

çevre : 1 — Kenarı nakışlı mendil; 2 — Nakışlı nakışsız mendil (Malatya); 3 — Dört geçe (Malatya).

çevrem geldi (C. A.) : dairen madar. *fırdolayı yahut kıranlaydın da derler.*

çevşiri, şevşiri (Avşar) : mail *bağlar ibrişim kuşağı, çevşıri bağlar fişeği. savışırken çala gördüm, yağlığı şevşiri bağlı.*

çevşen : (G.A.): küpeyi kulağa takacak çengel.

çeymel (Çangırı) : cerit oyununda ceridi yerden alan budaklı değnek.

çeynak (Kütahya); **cınak, cımak, cırnak** (G. Antep) : kedi ile kuşların uçları sivri olan tırnakları. *çeynaklamak*: kedi veya kuş tırnağile yırtmak. *çeynağına takmak*: tırnağına geçirmek, pençesine almak.

çeyrik (Kırşehir, Teke) : dört okkalık ölçek.

çeyzinmek (Safranbolu): ağır davranmak.

çezgi ipi (Niğde) : halıcılıkta atkılık ip.

çıg (Bolu, Burdur) : 1 — Pencеredeki kafeslerin her bir çomağına, uçurtmaların ince çıtalarına denir (Bolu); 2 — afyonun sapları. tütünün sapları (Sandıklı), 3 — Çadırların yöresine çekilen kamıştan örme kaldırılabilir duvar (Burdur) ; 4 — ok, harba (Bolu).

çıgal (Avşar) : kuşların başlarındaki tüyü.

çığıl (Mecitözü) : bir araya toplanmış ufak parçalar.

çığır: 1 — dağ yolu (Konya Ereğlisi); 2 — Kar üzerinde ince yol (Kırşehir) ince yol, patika (Karaağaç) ; 2 — bir işin aldığı istikamet (Karaağaç).

çığırtma (Ürgüp): 1 — bak. *çığırtmaç, çığırtmaz, bişi*; 2— bir nevi musiki ateti.

çığırtmaç (Avşar); **çığırtmaz** (Kayseri köyleri): çorba için hamurdan kesilen lokma olup yağın içine dökmek suretile yapılır.

çığıştak (Ankara, Niğde): şıkırdak (Kırşehir) : merkepleri sürmeye mahsus çıngırdaklı deynek.

çığıt (Ankara): loğsaların tenlerinde olan hararet, kızartı.

çığrın.gaç (Çorum): çocukları yürümeye alıştırmak için bindirdikleri araba, yürüğü kağnısı. Uşak çıkrığı.

çıkarkulak (Bolvadin): salyangoz, sümüklü böcek.

çıkartma (Develi): balkon, yazlak, ilerkaç.

çıkı (İstanbul): 1 — Kese içinde gönderilen para; 2 — Kıymeti mukaddereli paket.

çıkım (Bartın): mahsul.

çıkınlamak, çıkılamak (C. A.): Çıkın dağıtmak. düğünlerde mendile çıkılanan üzüm, fıstık, ceviz, şeker gibi şeyleri dağıtmak.

çıkırcak (Bolu): Tarla arasından hayvanların geçmesi için yapılan kapı.

çıkla (Karaağaç, İsparta, C.A.); **çığla** (Seydişehir); **çıhla** (Malatya); **cıkla** (Ankara): **cıplayı, cibli, cible** (Sandıklı): tıpkı, halis, aynan, baştan başa, tamamı tamamına. sade, yalnız, pek. **cıblayı** *Mehmedin kalemi. cıblayı öyle. cıkla güzel olmuş. tıpkı cıkla gelmiş gitmiş. uzak gidemedim cıkla oturu verdim. bir et aldım cıkla yağ.*

cıkma (C.A.): musandıra. sandık odası haline getirilen tavan arası.

çık sinir (C. A.): zayıf görünüp kuvvetli olan kimse. *öyle görünüyor amma çık sinirdir.*

çıkşağı (C. A.): bir nevi oyuncak.

çılbır (Kırşehir): Zencir, atın zencirden yular sapı.

çılgın (Sandıklı): Yandan çarpan yağmur.

çılgısız (Niğde); **çın.gısız** (Ankara): hafif tabiatlı, huysuz, yerinde durmaz.

çılk (Denizli): tamamen. *Çılk akıl. çılk yağ* = her tarafı yağ.

çılkısdık (Erzincan): zayif ve cılız adam.

çıllağaç: ağustos böceği.

çıllık (Denizli): çocukların oynadıkları bir dürlü koşmaca oyunu.

çılpı (Ankara): çırpı. *patlıcan çılpısı:* patlıcan dalları.

çılpırmak (G. A.): çamurlatmak.

çıltım (Maraş); **çıtın** (Kayseri): salkımın bir kaç üzümlü bölkesi. çirtik. *baba oğluna bir bağ bağışlamış ta, oğul babaya bir çıltım üzüm vermemiş.*

çım (Gerkûk) : tıpkı, halis.

çımkı (Çangırı): ince deynek.

çımkışmak (Denizli): vücut hastalanup ağırmak, iğne sokulur gibi muztarip olmak. cımkışmak.
b. a. *cimit cimit sancımak* (Ankara).

çımsıtmak (Ankara, C. A.) ; *çamsıtmak* (Niğde): sezdirmek, renk vermek. *ben sana söyledim, sen de gidip çımsıtma, üremesin karnında kalsın.*

çındır (Van); *cırındırık* (Kırşehir, C.A.): **cıbındırık** (Niğde): etin yağsız ve parçalanmaz zarlı yeri.

çınkabak (C.A.): *oldu da bitti çınkabak.* oyunlarda emri vakileri ifade eden söz.

çınkayaz (C.A.): pek açık, pek ayaz. *hava çınkayazdır.*

çınkıl (Kayseri) : 1 — sümük. *çınkıl çabıtı* = mendil; 2 — hilliyat.

çınkıllı (Niğde): kara kuş, çaylak kuşu.

çın.gar, çın.gaz (G.A.): **çın.gar** (Niğde): kavga çıkarma, gürültü, patırdı.

çın.gı (C. A.): külde bulunan ve çıtırık halinde olan ateş ufağı. fırlarsa *çıtırık,* külde duruyorsa *çıngı,* külde çıngı karışık olursa *ör.*

çın.gıl (Edirne, Niğde, Ibradı); **cıngır** (Niğde): 1 — Küçük bakır helke ; 2 — Salkımın ufağı (Edirne, Niğde, Ibradı).

çın.gırağı(G. Antep) : *cın.gırağı gibi kuru*=çok kuru.

çın.gırdak (Ankara); **çıkırdak** (Malatya); **tıkırdak** (Kırşehir): kârvancıların deve ve katırlara taktıkları küçük tunçtan yapılan çıngıraklar. *bi altın takınmış katır çın.gırdağı gibi.*

çıpkı (Konya Ereğlisi): ince deynek, çıbık.

çıragman (Edirne): 1 — Susam demetlerini bir birine dayamak şartile yapılan ehrami yığın (Edirne) ; 2 — Yetiştirme.

çırakpa (Ahlat) ; **çırakma, çırahma** (Kırşehir, Niğde); **çırakman** (Ankara) ; 1 — lamba ve şamdan gibi şeyleri evde bırakacak yer. çıra koymaya mahsus tahtadan duvara asılı alet. demirden

yapılan çıra sehpası (Bolu); 2 — Yetiştirme (Ankara) : *Bu çocuk sizin çırakmanınızdır. Ona elbise veriniz.*

çırk, cılk (Avşar) : bozuk, mümütefessih. *yumurtaların çoğu çırk çıktı.*

çırlak (Teke) : düz.

çırlan.gaç (G. A. , Demirci köyü) : ağustos böceği.

çırlan.gıç (Teke) : Kırlangıç.

çırmar (Malatya) : bağçaların tavaları, maşala. *iki çırmar maydanuz, üç çırmar isiot* (büber).

çırnak (Teke) : pençe tırnağı; *daksam çırnağıma gitsem tor şahan.*

çırnık (Fethiye) : bir nevi kayık.

çırpı (Malatya, Kırşehir) : 1 — ince ağaç dalları (Malatya); 2 — yapıcıların istikamet tayini için kullandıkları boyalı ip (Malatya) *çırpı ipi.*

çırpıştırmak (Niğde) : dövmek.

çırtık (Kütahya) ; **çirtik** (C. A.) : iki parmağı bir birine vurarak ses çıkarma. *çırtıkla oynamak :* parmakları birbirine vurarak oynamak.

çışlak (Niğde) : nahif ve sırıtkan adam.

çıtak (Avşar): çifteli, sert. *bu çok çıtak bir hayvandır.*

çıtçıtı (C. A. Develi): iftar kabı, sahanın küçüğü. *çıtçıtıma biraz pekmez kormusunuz.*

çıtılğı (Niğde): karışıklık. çapraşıklık. *çıtılgılı:* karışık, çapraşık.

çıtırğı (Niğde): çırpıdan daha ince olan mahrukat,

çıtlık (Niğde): hindiba.

çıtrık, çıtırık (Maraş): kığılcım.

çıttık (Maraş): ince ve girift.

çıvgar (Bolu) : bir çift öküzün çekemediği bir arabaya fazladan koşulan öküzler. *çorut, çoruz.*

çıvgın (Denizli) ; cıvgın (Sandıklı, Menteşe); şıvgın (Ankara) ; şıgva, şıvga (C. A.) : hadden fazla süren fidan.

çıvgınlamak (Avşar): ruzgârlı yağmur yağmak.

çıvmak (Denizli) : bir fidan haddinden fazla büyümek. en ziyade bu mastardan yapılmış olan *çıvgın* kullanılır.

çibik, çibidik (Maraş): elsesi, alkış.

çibik çalmak, çibiklemek (C.A.): eli ele vurmak. *çibik çalar türkü söylersen oynarın. öteki geçeden çibik sesi geliyor.*

çibin (Karaağaç, Gerkûk) : adi sinek.

çiçe (Avşar) : aile efradı arasında en yaşlı ve hatırlı kadın.

çiçek (Konya Ereğlisi) : 1 — Bağ ve bağçenin öşrü *göğerisine denir*; 2 — Davar ve insanda olan belli hastalık. (çiçek kıvırcıkta öldürücü isede karaman ve dağlıçta o kadar tesiri yoktur. (A.)

çiçek ağrısı (Avşar) : koyun ve keçide çiçek hastalığı.

çiçek süpürgesi (Niğde) : Süpürge otu.

çiçi (Niğde) : amca veya dayı karısı.

çiğdem (Malatya, Erzurum) ; **çidem** (Kayseri) : bir ot ve bu otun fındık büyüklüğünde pişmiş ve pişmemiş olarak yenen kökü, öksüz oğlan çiçeği.

çiğil (Niğde): kalın kum, ufak taşlar.

çiğin (Konya, Karaağaç, Develi, Sandıklı, Teke); **çiğni** (Menteşe, Sandıklı, Konya Ereğli): **çin** (Kırşehir, Burdur): omuz, omuz başı. *çiğinime aldım.*

çiğirdik (Çangırı): söğüdün yaprak dökümünden sonra getirdiği tomurcuk.

çiğit (Ahısha, Develi, Yozgat); **çivit** (Rize) : 1 — pamuk çikirdeği ; 2 — tamim soretile çekirdek ; 3 — kullanıla kullanıla aşınmış küçük sabon (Develi).

çiğleme: 1 — ayrandan yapılan yiyecek (Zile); yayvan kaba konan ve üzerinden kaymağı alınan süt (Kırşehir); 2 — bir yaşında erkek keçi (Yozgat).

çiğrimek (C.A.): nefret etmek. manen kırılmak. *ben ondan çiğridim. eti ciğrimek:* içinden içinden gıcıklanmak. *O camı cızlatma , etim çiğriyor.*

çik (Niğde C.A.): aşık kemiğinin çukur yeri, mukaar tarafı.

çikirken (Bolu): ısırgan.

çikre, şikre (C.A.) : çok yağlı şey. *çikre gibi yağlı bir et.*

çil : 1 — yalan (Yozgat) ; 2 — sarışın (C.A.).

çilav (Gerkûk): ne pilâv gibi kuru ne de lapa gibi sulu bir nevi pirinç yemeği.

çil büzük (Tosya); **cız büzük** (G. Antep): çabuk ağlayan kimse.

çilemek: 1 -- Ekmek, saçmak (Isparta); 2 — Terden evvel vücütte hebbeler hasılolmak (Mecitözü); 3 — Yağmur sepelemek, epelemek, döküştürmek.

çilelenmek (Sandıklı): semirmek. *şu at iyi çilelendi.*

çilgim (Menteşe): üzüm salkımının üzerindeki az daneli kollar, cıngıl.

çilis (Maraş): büsbütün. *çilis kalmadı.*

çillik (Ahlat, C. A.): Kadınlarda aleti tenasül. *Çillik buyduran.*

çilte 1 — Beygir semerinin yanına takılan ipler (Bolu, Ankara); 2 — Meşe odunlarının uzunu (G. A.).

çilbir (Niğde); **çibir** (Sandıklı): Hayvan yuları, çılbır.

çiltim (Maraş): üzüm salkımlarının küçükleri.

çim (Gerkûk): tıpkı, halıs, b. a. *çıkla. cıkla, çıplayı.*

çimbar (Bolu): 1 — kupkuru, pek zayif insanlara denir. 2 -- dokuma üstünde bulunan ve bezi germek için kullanılan iki demir parçasından mürekkep uçları dişli endaze.

çimmek (Konya Ereğlisi, Isparta, Taşköprü, Ahlat, Gerkûk, Ankara cıvarı); **çinmek** (Burdur); yıkanmak, ırmakta suya girmek, su dökünmek, gusl etmek. **çimecek** (Maraş): güsülhane.

çimenmek (Rize): iğrenmek.

çimille (Konya Ereğlisi): ufak ince yaprakları olan bir ot.

çimke (G. A.): Kalın büyük kemik.

çinedir (Niğde); çineğer (Develi, Zile, Ankara): seyrek geniş delikli en büyük boy kalbur. çalkağı. Bununla üzüm ve ceviz içi gibi şeyler çalkanır.

çini (Çorum): ufak tepsi, sahan.

çinke (Avşar): zerre, ufak parça. *bana bir çinke verdi.*

çinlemek (Çorum): çenilemek.

çinlik, çinilik (Tosya): mutfak içinde bulunan sergen.

çinti (Ankara): bak. *tuman, tumman.*

çintik çintik (Teke): parça parça.

çintik taşı (C. A.): iki parmağın arasına sıkıştırılarak atılan ufak taş.

çintiyan: 1 — bez veya basmadan yapılan paçası büzgülü kadın şalvarı (Maraş,

Ankara, Kütahya) *çintiyan altmış inden dar oldu;* 2 — bir dürlü demir olup pala ve kılıç yapmaya yarar (Maraş).

çintiyen (Kırşehir): ince uzun kuvvetli bıçak. bak. *çintiyan*

çin.ge (Niğde): parmak ucu miktarı, azacık.

çin.gil(Sandıklı, Konya Ereğlisi): en ufak kulplu bakır, helke, bakraç.

çin.girek (Burdur): kanadı kınlılar sınfından parlak kanatlı, su üzerinde uçan bir haşere (Libellule).

çin.lemek (O. A.): çınlamak. *Ağırır başım kulacığım çin.iler.*

çipil (Niğde, C. A.): 1 — bataklık, saz biten yer; 2 — Gözü bozuk, çapaklı. *gözleri çipil.*

çipilden (Seydişehir): derinliği az su.

çipki (Niğde): ince ve yaş değnek.

çir: 1 — Zerdali kurusu (Yozgat, Ankara) *çirli yahnı*: bir nevi yemek. *çir ezmesi, eritmesi:* yine yemek; 2 — Kuru kaysı (Niğde). *çir alalım. çirin okkası kaça?* 3 — Çir bastığı: zerdali pestili (C.A) düğünlerde pilavın yanında çir hoşafı vardır. (Avşar, Sivas); *ağzında çir ıslanmaz:* sır saklamaz.

çire (Malatya, Topaklı): şişesiz idare lambası; 2 — Çam ağacı (Malatya).

çirgimek (Kütahya, C. A.): nefret etmek. çirginmek. *filan yemekten çirgindim.*

çirik (Fethiye): semer keçesi. karş. şelik.

çirk (Ankara): 1 — yağmur suyu birikintisi. 2 — gübre 3 — sigara ağızlıkları içindeki zifiri (C. A.).

çirke (Malatya): keklik ve tavşan avına gidildiği zaman avcıların dağınık gitmeleri. gerem tutma, gereme dağılma, gereme çıkma.

çirkeme (Malatya): iğrenme, nefret etme.

çirpük (Bolu): kirazın ince sapları.

çirtik: 1 — ufak sabun parçası, sabun çiğidi. Kirtik (Konya, Birecik); 2 — ufak salkım. *üzüm çirtiği* (C. A.); 3 — fiske (Malatya, C. A.) *çirtik vursan kan damlar.* 4—tırtık. *minarenin çirtiği.*

çirtik çalmak (C. A.): parmaklarile ses çıkararak oynamak. *çirtiklemek:* çirtik çalmak.

çirtikli (Maraş) : 1 — yazın delikanlıların başlarına giydikleri ipekle işlenmiş tırtıklı takye; 2 — tas ve sahan gibi etrafı tırtıklı. *Çirtikli sahan.*

çirtik taşı (Malatya): el parmakları arasına sıkıştırılıp atılan taş.

çirtmek (G. Antep) : 1 — hıyar gibi sebzelerin bıçakla başına vurarak ufak ufak kesmek; 2 — kertmek. *çirtikli sahan, çirtikli tas.* 3 — mec. yalan söylemek.

çisemek (Kütahya) : yağmur ufaktan yağmak.

çisenti (Kırşehir, Niğde); **tisenti** (Ankara); **püsenti** (Muğla); **çise** (Amasya, Zile); **çilenti** (Sandıklı); **çisiğen** (Malatya): hafif yağmur, sabah yağan yağmur.

çit (Malatya, Ankara, Çangırı, Kırşehir, Çorum, Kütahya): 1 - mensucatın basma kısmı. *çinti çitten yapılır;* 2 — büyük sepet (Çangırı).

çitarı (Malatya, C. A.) : yerli dokumalardan bir cins. *kanlı çitari, mor çitari, düz çitari.*

çiten (Bolu, Rize): 1—Buzağının konulduğu yer (Bolu); 2 — Yaprak taşımaya mahsus sepet (Rize).

çiti (Rize, Kırşehir, Ankara): 1 — Küçük sepet (Rize) bak. çit ; 2 — Kağnı arabasının etrafına ince çubuklardan yapılan sepet (Kırşehir); — 3 harar, büyük çuval (Niğde), çuval, kilim diken ipler (Kırşehir);4—çerçive. *pencere çitisi* (Ankara). 5— girift, sıkı (Ankara).

çitiği (Niğde): odun kırıntısı.

çitik (Sandıklı): bak. *kirtik.*

çitil (Kütahya, Kırşehir): şitil. patlıcan, biber fidesi.

çitilemek (Niğde, Kırşehir) : 1 — iki el arasında şıkıştırarak oğuşturmak. (Niğde); *çamasiri çitiledi. ağzını yüzünü çitilerim;* 2 — çorap eskiyince örmek. (Kırşehir).

çitimek (Ankara, C. A.) : çorap ve diğer mensucatteki yırtık ve delikleri örmek. *çorap çitidim.*

çitime (Ankara) : tek şiş ile eski çorapların eskiyen yerlerinin çitinmesi.

çitinmek (C.A.) : birbirine girmek. *okadar kalabalık ki bir birine çitinmiş gibi, geçmek mümkün değil.*

çitir (Yozgat, Muğla): 1 — sabun yerine ve astar için kullanılan kil (Yozgat); 2 — taze incirlerde küçük yarık (Muğla).

çitlemük (Bolu): çitlembik.

çitme (Niğde): kabak, patlıcan gibi göğertilerden ufak ufak doğranarak yapılan yemek.

çitme atmak (Karaağaç); **çilte atmak** (Ankara): çifte atmak.

çitme (Bolu); **çitime** (Kırşehir): örülmüş kalın kese.

çittirmek (Çangırı): kamış kalem ucunu kesmek. *incecik çittiri vir.*

çivi rendesi (İstanbul): tesbihçilerin kullandığı marangoz kalemine benzer bir aygıt.

çiydem (C. A.): bak. *çiğdem.*

çiye (C. A., Konya): çekirdek içi, ceviz ve badem gibi meyvelerin kabuksuz beyaz içi. *badem ciyesi.*

çiyelemek (Menteş-Sandıklı): cevizi soymak. *Cevizi çiyelemek.*

çiyelmek (C. A.): 1 — yemeğe soğuk su katınca çiyleşmek; 2 — iplik kopacak hale gelmek.

çiyil (Uşak, Niğde): bak. çiğil.

çiyin (Uşak): bak. çiğin.

çiy iplik (C.A.): tamamile bükülmemiş pamuk ipliği. *tatlı sucukları çiy ipliğe dizerler.*

çiyirdek (Ankara, Çangırı): söğüdün yaprak dökümünden sonra getirdiği tomurcuk. *şindik dallar çiyirdekte.*

çiyit (G. Antep): 1 — bak. çiğit; 2 — ermemiş karpuz. *karpuz çiyit çıktı.*

çiylenmek (Taşköprü): yeşillenmek.

çiy tarla (Balıkesir): sürülmemiş tarla.

çivinlik: büyük ocakların kenarında oturmaya, lamba koymaya mahsus yer.

çivşit (C. A.): tefavüt. *bu ayın bir gün çivşiti var.*

çizeme: bağçe avlusuna yapılan parmaklık.

çizgi makinesi (İstanbul): tabakhanede mallara çizgi yaparak şıklığını temin eden makine.

çizginmek (Niğde): hazin bir vaziyette durmak.

çoban aldatan (Niğde): zühre yıldızı.

çoban çökerden (Ankara): pıtırak dikeni.

çoban kavurgası (Niğde): kıvrım kıvrım bir nevi ot.

çoel ipi (İstanbul): yelkeni serene bağlamaya yarayan ip.

çofçof (Avşar): müsrif.

çoğaşlık (Teke): gölgelik duvar dibi, toplantı yeri.

çokala (Teke): topraktan yapılan güveç.

çokara (Rumeli): mandanın ilk doğan yavrusu.

çoksunmak (C. A.): istiksar. *pazarlık uymadı, benim istediğimi* çoksundu.

çoktanki (C. A.): Kadim, çok eski.

çokum ekmeği (Denizli): bir kaç aile bir arada toplanup yemek yeme. *ferfene*

çokurdum (Avşar): bir avuçta tutulan beş on çivi bir arada.

çokuşmak (Konya Ereğlisi, Niğde): toplanmak. birikmek, üşüşmek.

çol (Ahlat); **çal** (G. A.): evlerde mutfak sularını harice akıtacak delik, cağ. evlerde küçük, hususî gusul yeri.

çukurluk (İstanbul): çininin arkasında alçının yapışması için bırakılan çukur.

çolçar: dolaşık bacaklı.

çolgam (Teke): halka.

çolpa (Malatya, Sandıklı, Kırşehir, Ankara): dökük saçık, sarsak. salkı. *pek çolpa kuşağına sahip olmıyor, colpa çolpa gezer.*

çoluş (Yozgat, Kırşehir) : bir çiftten fazla öküz koşulan kağnı.

çom (Teke): taş, karpuz ve saire yığını.

çomak (Safranbolu, Dinar) : sopa ve deynek.

çomar (Konya, C.A.): çoban köpeği. kuyruğu tüylü olan it.

çomçak (Afyonkarahisarı): su içmeye mahsus maşraba, çamçak.

çomçurmak (Teke) : küçük aptesini bozmak.

çomlamak (Teke): toplamak.

çomruk (C. A.) : eskimiş, güdükleşmiş süpürge. Çom olmuş süpürge. *çeşme çomruğu. kenef çomruğu. sakalı çomruk gibi.*

çomur (Rize) : mısır unundan yapılan yağlı ekmek.

çon (Çorum) : 1 — hayvanların bellerinde olan hastalıktır. deriyi yararak sağaltılır (Çorum) ; 2 — kaça (Koçhisar).

çontu (Konya): çiftçi yamağı, kuyu temizleyici.

çontuk: büyük parça.

çon. (Niğde): odunun üstünde i dikenler.

çopur (Teke, C. A,): 1 — çil yüzlü adam; 2 — çiçek bozuğu.

çor (Afyon, Isparta, Niğde, Malatya, Konya, C. A.): 1 — insan ve hayvan hastalığı. *çorlu:* hastalıklı. *Gam gamı getirir, Gam da çoru getirir, çor da ölüm getirir. Güzelden yar, çirkinden çor eksik olmaz. Ayağında çoru var*; 2 — nezle (Birecik); 3 — iptila (G. Antep) *kumar bir çordur.*

çoral (Sandıklı): çiçek bozuğu, çopur.

çoraş (O, A.): karışık, karman çorman.

çorçor (Çangırı) : çocukların deyneklerle oynadıkları bir nevi oyun.

çort olmak (Malatya) : insan ve hayvanın el, ayağı tutmamak.

çorti (Ahlat): lahna turşusu ve bu turşu ile pişirilen yemek.

çortun (Kütahya): bak. *çörten.*

çorut (Kayseri); **çoruz** (Erzurum): bak. *çıvgar.*

çoş (G. A.) Çocukların odunlarla oynadıkları bir oyun.

çoştura (Bolu); **küştüre** (Kırşehir): tahtayı rendeden evvel ayıklamak için kullanılan aygıt. köstere. sıyırgı.

çot 1 — Çolak (Kayseri); *vurduğun yer et olsun. Elin kolun çot olsun.*
2 — Çok sık, girift (Niğde) *çotlu:* dişleri girift olan.

çotra, Çotura (Niğde): 1 —Kıç. 2 — Şarap kabı.

çotul (Malatya); **çotu** (Kırşehir): el veya ayaklarda bir birine bitişik parmaklar.

çotun (Niğde) : *başı çotun kel. yüzü gözü çotun yara.*

çoynamak, çöğnemek (Niğde): bir uzuv hayat ve hareketini kaybetmek.

çöçü (Ankara): cüce.

çöçün (G. Antep) : kötürüm. kötürüm gibi ihtiyar.

çöçün olmak (C.A) : kimsesiz kalmak. elden ayaktan düşmek. kötürüm olmak. *küküm* aynı manada.

çöğdürek (Zile): sidik.

çöğdürüç (A.) : tulumba hortumunun ucuna takılan ağzı dar maden boru.

çöğedurmak (C.A.) : çocuk durucuk durmak, çocuk ayakta durabilmeğe çalışmak.

çöğen: erkeklerin tenasül aleti. (Zile); 2 — helvacı kökü; 3 — deynek, sopa (G. Antep). *demir çöğen eğilinceye kadar.*

çöğme (Malatya): taş ve kurşunun atılışında çizdiği kavis.

çöğmek: 1 — araba arkası üzerine devrilmek ; 2 — başını kaldırıp ileri uzatarak bir balestik münhanisi resmetmek. *yılan çöğdü.*

çöğnemek (Niğde): bak. *çoynamak.*

çöğre (Antalya): çitlenbik.

çöğür: 1 — curadan büyük olan saz (C. A·): 2 — çalı dikeni, büğürtlen.

çökek (Çorum, Avşar): cıvık ve kokmuş çamur. *batılganlık. tepeyi çıkınca çökek te göründü.*

çökel (Isparta); **çökül** (Teke, Karaağaç): küsbe.

çökelek (Menteşe, Teke, İsparta): bak. *çökelik.*

çökelez (Niğde): sincap.

çökelik (Niğde, Kırşehir, Kayseri): yağsız ayran tortusu.

çökü (Köprü—Samsun): yazma, kadınların baş örtüsü.

çökül (Teke, Karaağaç): bak. *çökel.*

çökür (Isparta); kazma.

çöleçöş (Bolu): pancar hoşafı.

çömçe (Kırşehir, Yozgat, Zile, Malatya, Maraş, Ankara, Karaağaç); Çömçek (Bolu): kırlardaki çeşme ve punarlarda su içmeye mahsus ağaç kap. büyük yemek dağıtma kaşığı.

çömçe gelin (G. Antep): yağmur yağmadığı zamanlar çocuklar tarafından yapılan ve kaba yapma bebekleri andıran şey. *Çömçe gelin ne ister. Bir kaşıcık su ister...* diye kapu kapu gezerler ve evlerden çömçe gelinin başına su aktarırlar.

çömçü (Kütahya, Taşköprü): topraktan yapılan kulpsuz sepeti andırır kap.

çömçüzmek (Karaağaç): Küçük aptes bozmak.

çömelek (Malatya): sovuktan yürüyemeyen hayvan veya insan.

çömelen olmak (C. A.) Kötürüm olmak. *Çömelen olasıca.*

çömelip ürüyen (C.A.): söz sahibi olan. *bizim mahallenin çömelip ürüyeni* (alay ve hakaret yerinde).

çömen : çakıl yığını.

çömez (Yozgat): 1— cılız, cüce. 2 — eskiden medresede hocaya hizmet eden şakirt.

çönül (Niğde): çalı, diken,

çön.gellemek , **çövelmek** (Menteşe): ihtiyar kimse kudretten düşmek. kânburlaşmak.

çön.gelmek (C. A.): 1 — Bıçak bıçkı gibi şeyler körelmek ; 2 — Göz iyi göremez olmak.

çön.gü (C. A.): bulanık gören göz.

çön.mek (Menteşe) : çökmek, yarı oturmak.

çöp (Yozgat): yeni doğan kuzuların konulduğu bir arşından fazla derinliği olan ve üzeri mertek ile örtülen çukur kuzuluk.

çöplen.geç: terasa, dam üstünün su akacak yeri.

çördük (Ankara, Çorum, Kargı): armudun ufağı b. a. *ahlat. dıydıklı.*

çörek (Ardahan, Malatya. G. Antep) : 1 — ekmek, peksimet keyağlımek; 2 — halka şeklindeki simit.

çörten (Kayseri, C.A., Ankara); **çörtün** (Malatya): su oluğu. *dam çörtünü. çeşme çörtünü çok yağmur yağdı çörtenler harıl harıl aktı. çörten cücüğü* : çok ufak cılız.

çörtleğen (Kırşehir); **çörtlen** (Bolu, Kırşehir): bak. *çörten.*

çörtük (Kayseri, Avşar, Denizli); **çördük** (Kırşehir): 1 — aşılanmamış, cinsi kötü ufak armut; 2 — uyuşuk sersem, ahmak; (Avşar), 3 — tarhana yapılırken içine konulan bir türlü ot.

çöte (Dinar, Safranbolu, Ankara): ekinciler ekini bununla çeker ve orakla keserler. zaviyeli yardımcı aygıt. küçük çapa.

çötleme (Malatya): manda derisinden debaget edilmiş kırmızı gön. Sivasta yapılır.

çötmen (O. A.): çörten.

çötüre (Safranbolu): bak. çotura.

çövdürmek 1 — ileriye işemek (G.Antep); 2 — taş ve kurşunu balestik münhanisi resmettirerek ileriye fırlatmak. (G. Antep).

çövedürmak (C. A.): yürümek üzre olan çocuk ayakta durmak.

çövelmek (C.A.) : çocuk ayakta durmak, yılan başını ve vücudünün bir kısmını kaldırmak.

çöven (Kırşehır): helvacı otu.

çöveş (Menteşe) : güneşin münteşir ziyası (şuâ).

çövmek (C. A.) : 1 — yılan hakkında başının ve vücudunun bir kısmını kaldırmak. *çövdü üstüme yürüdü;* **çöv-gibi**: *dimdik ve mukavim.* 2 — balestik mumhanisi yapmak.

çöycürmek (Karaağaç, Konya Ereğlisi) : bak. çövdürmek

çöymek (Bolu) : 1 — sulu şeyleri süzerken suyunu, kabın kenarlarından akıtmak; 2 — bina yıkılmaya yüz tutmak.

çöz (Kırşehir, G. Antep, Afyon, Maraş, Niğde): ehşadaki yağların arasında bulunan bezimsi et parçaları; *çözlemek :* çözleri bağırsak üzerinden tırnakla sıyırıp almak.

çözme : Kumaş nescinde atkının mukabili, çözgü.

çuğur (Çangırı) : On iki telli saz. çöğür.

çukur (Niğde) : 1 — uyuntu ; 2 — yeşil ve taze iken yenilen veya salata yapılan otlardır ki başlıca nevileri şunlardır : acı çukur (hindiba) ; ebem bülüğü, eşek dikeni; eşek marulu; ezeltere, çayır çili, çalıdibi, çini çıtlak, boz kara kavluk, çanak çatlatan, manca, gelincik, deve turpu, deve dili, dağ teresi, dere otu, nazene, kara kavluk, kaz ayağı, kangal dikeni, kavak kökü, kızıl pancar; Kığış otu, kuş teni, kuzu kulağı, peygamber düğmesi, semiz otu, su marulu, su teresi, şeker otu, tavşan ekmeği, teke sakalı, tere.

çul (Niğde): kıldan Yapılan bir nevi kaba kilim.

çuldur: fıtık illetine müptela olan

çuldur etmek (Maraş, G. Antep) : kapıp kaçmak. *Aşığı çuldur etti.* Kaçarken çuldur diye bağırır.

çullama (O. A.) : üzerine bo kıyma konarak yapılan hamur yemeği.

çulluk (Teke) : 1 — Hindi tavuğu ; 2 — Kıldan mamul yaygı.

çunkur (C. A.) : gözleri içerlek olan kimse. *çunkur gözlü. çunkur çunkur gögleri var.*

çunmak (Kütahya) : gıpta etmek.

çunur (Maraş): hamam havuzu.

çurpan: akrep.

çurukur (Diyarıbekir) : darmadağın, tarumar.

çuvaşlamak (G. A.) : güneşlenmek.

çüçük (G. A.) : 1 — ekin intaş ettiğinde hasıl olan filiz; 2 — tavuk, kuş yavruları (Kayseri). cücük.

çüklük (Malatya, Kırşehir) : çocuk kundağına konan muşamba.

çükündür (Safranbolu, Taşköprü, Ankara): **çükündürük** (C. A.); **çügündür** (Kütahya): pancar.

çünü (Teke): ketenden yapılan çuval.

çüpü (Gerkûk): fahişenin veya köçeğin raksı. *çüpü süzmek:* oynamak.

çürük (Kayseri): altı kayalı gayri münbit yer. b. a. *kaylan.*

çürümbüs (Niğde); **çürmeçar** olmak, etmek; (G. A.): işe yaramaz bir surette sarf ve israf etmek.

çürümbüs (Niğde): çürütme, heder etme.

çüt (C. A.): cift.

çüt oturmak (Kütahya): *onun aşığı dayama çüt oturur:* talili demek.

D

dabalamak (G. Antep): çabalamak, uğraşmak, telaş göstermek, şamata yapmak.

daban (A.) : 1 — Döşeme, her şeyin altı ; *2* — Esas (Kütahya) *işin dabanı bu*; 3 — eyi cins kılıç demiri (G. Antep) *palanın demiri dabandır.*

daban işi (Yozgat): pidenin yuvarlak nevi.

dabanca (İstanbul) : çinicilikte fırında malları istif etmek için kullanılan destek.

dabanını yıkmak (C. A.) : falakaya yatırmak.

daban kesen (Bolu) : bak. *daldaban.*

daban taşı (A.): piyedestal.

daban virmek (C.A.): mükavemet etmek.

dabaz : Vücutte çıkan kırmızı susuz kabartı. uyuz gibi tehlikeli değildir (Malatya).

dabdiri sıçramak (C.A.): Korkarak, neye uğradığını bilmeyerek sıçramak. *kötü bir düş gördüm dabdiri sıçradım. duvar yıkıldığında dabdiri sıçradım.*

dabıç (Niğde, Konya); **dabış** (Konya) ; **dabuç** (Zile) : 1 — boynuzsus koyun, keçi. kabaş koyun; 2 — deyus, gidi.

dabıkmak (Niğde): çok yorulmak.

dabırmak (Kırkağaç) : ısrar etmek. *Hüseyin efendi her sözünde böyle dabırır.*

dadal (Niğde): ahmak, şaşkın, seme.

dadamık (C. A.) : kuşları tuzağa düşürmek için dökülen daneler, ekmek kırıkları.

dadamık dökmek (C. A.): insanı aldatmak için yalan vat yapmak. *anladık dadamık döküyorsun.*

dadaş (Kırkağaç) : arkadaş.

dadımlık (C. A.) : tatmak için bir parça yiyecek. *doyumluk değil dadımlık.*

dadul (Tavas) : fırın küreği.

dadun (Taşköprü) : çırasız çam odunu.

dağal (Konya, Niğde) : talaz, şiddetli tozlu rüzgâr, bora. *aman bir yel bir dağal.*

dağan (Kütahya) : ağaçlara dayatılıp meyve toplamaya yarar sehpa.

dağar, taar (A.): 1 — Ekmek koymaya yarar sahtiyan torba; 2—Avanosta yapılan toprak mangal (Niğde, Kırşehir); 3 — Büyük saksı, yarım küp (Konya, Bursa).

dağdağan (Niğde) : çitlenbik.

dağ lâlesi (Niğde): yabani lâle.

dağnamak (Araç, Ilgaz) : danlamak.

dağ sabunu (Niğde) : bir nevi ot.

dah! (Niğde): hayvanı yürütmek için bağrılır.

dahdili (Yozgat) : dün, dünki gün.

dahacık (Ankara) : işte orada demektir. *dahacık! orda gital.*

dahke (C. A.) : zaman, esna *o dahke de böyle bir söz eşittim.*

dahra (Maraş, Çorum, Niğde) tarha (Afyon) : bağ budamak, çıra yarmak için kullanılan küçük orağı andırır aygıt. *dahra girdi, mahra girdi*: bağa dahra girmesile mahra girmesi arasında fazla zaman yok.

dakne (Niğde): şehla gözlü.

dal (A.): 1— omuz başı. *kolumu kırdın dalımdan felek. dalımda seni Hicaza götürsem hakkını ödeyemem. dal omuz etmek*: omuzuna almak. *dalına binmek*: musallat olmak. 2 — çıplak, sade (Kütahya) *dalkılıç, daltaban.* dalfes: sarıksız, şalsız, çembersiz fes.

dalaba gelmek (Çorum, Ankara); **dalabolmak, dalabımak** (Niğde) ; dişi eşek, kısrak erkeğini aramak, gürelenmek, gürdükmek.

dalağan (Avşar) : bir kuş. dalağan çeşitleri; *gök dalağan, perçemli dalağan, serçe dalağan, elmataş dalağan.*

dalak (Konya) : 1 — aşığı dik koyduğumuzda çukur tarafı *kazak*, düz tarafı *dalak*, yan getirdiğimizde çukur tarafı *çik*, kambur tarafı *tök* tir. 2 — bal gömeçi.

dalamak (C.A.): ısırmak. *it dalamış. bir ağılı böcük dalamış.*

dalan. (G. Antep, İçil) mevzun, zarif, dalyan. .

dalasıçtı (Çorumun kargı): bir türlü erik.

dalav (Niğde): dönen bir hezenden yapılan atlıkarınca.

dalaz: 1 — bak. talaz (Teke); 2— taze peynirle tere yağın dan yapılan helva.

dalazımak(Fethiye): kalp çarpmak; yürek *palazımak*.

dalbak (Niğde): fakir, çıplak.

dalbınmak (Kütahya, Eskişehir) : sarsılmak, çarpınmak, suda batıp çıkarak boğulmak derecesine gelmek.

dalbızlamak (Karaşar - Ankara): koyulmak. *işe dalbızlamak.*

dalda (C. A. Van, Erzurum): 1 — bak *dulda*; 2 — himaye. *Yiğit daldasında yiğit saklanır. sinme kötü daldasına koy yesin aslan seni.*

daldaban (Bolu, Kaysei i : yalın ayak.

daldalanmak (C. A. Van, Erzurum): 1 — sinmek; 2 — birisinin himayesine girmek. *Kız daldalan daldalan.*

daldız (Çivril): arı kovanı.

dal dingil (C.A.): işe yaramaz, eli boş, çıplak. *dal dingil dolaşır durur.*

dal geçir (İlbaşı): yelek. *delme.*

dalıç (İstanbul) : Koyun cinsi. beyazdır. Eskişehir Afyon karahisar, Akşehir ve civarında yeıişir. kuyruğu karaman kuyruğu gibidir. ancak düzdür. karamanın kuyruğu ise yumrucak olur, yukari döner.

dalıp (Kütahya köyleri): oruspu, fahişe.

dam (A.) : 1 — çatısız evin üstü; 2 — ev, ahır; 3 — habishane (Kütahya, Teke). *dama düşmek:* habishaneye düşmek.

damaç (Kütahya köyleri): öküz aşığı.

damak (C. A.) : hayvanların damağında olan bir hastalık. damağını delerler, kan akıtırlar, tuzlarlar, haştalık geçer.

damakcak (Balıkesir) : boyunduruğun iç tarafındaki çomaklar.

damaksı (Bolu) : boyunduruğun alt kısmı.

daman (C. A.): muhakkak. *insan ölür amma koca daman ölür.*

damarı kırık (C. A.): utanmaz kimse, arsız.

damçı (Ahlat, Akıska) : damla, yağmur zamanlarında bazı damlardan dahile damlıyan su.

damızlık (C. A.): maya. *süde damızlık çaldım yoğurt olacak.*

damla (C. A.): nüzul hastalığı ve bu hastalığa tutulan kimse.

damlamak : 1 — bir iş üstüne gelmek. *bir de baktım ki herif damladı*; 2 — hapsedilmek (Kütahya).

dammak (Kütahya, G. Antep): hatıra gelmek. *yüreğime damdı.*

damızmak, damzırmak, damzırtmak (C. A.): pek az damlatmak. *ağzına süt damzırttım.*

dana böğürten (Yozgat): büyük deynek.

danaburnu (İstanbul): fidanı kökünden kesen bir kurt. buzağı burnu (G. Antep).

danapa (Yozgat): büyük aşık. dana aşığı, enek.

dandın (Teke): asılsız yere kendini meteden kimse.

dane (Kütahya): yemeni, yazma,

danık, tanık (G. Antep): şahit.
bu gün ayın ondördü
kız saçını kim ördü
ördü ise yar ördü
danık getir kim gördü.

danışıklı (Kayseri): istişareli.

danışmak (C.A.): sormak, sualetmek.

dan. (Kütahya, Yozgat): hayre ve taaccüp. *danıma gitti.* taaccübümü mucip oldu. *dan. gelmek*: acip gelmek. **dan.a kalmak** (C. A.): mütehayyir olmak. *söylediği vakıt dan.a kaldım.*

dan.gadak (Teke): ansızın, çabuk.

dan.gaz (Yozgat): müsrif, selek.

dan.gazlamak (Malatya): yüksekten uçmak.

dan.gıldüzen (Niğde): bak. *avadanlık.*

dan.gırdamak (Tosya): çok söylemek. *çok dan.gırdama.*

dan.ışınnığı (Ankara): sabah aydınlığı.

dan.lamak (Ankara): ayıplamak. *beni dan.layıvirdi.*

dan.samak (C. A.): hayret ve taaccüp etmek.

daptırolmak (Niğde): birdenbire doğrulup kalkmak.

daraba (A.): 1 — Peyke. bazı eski evlerde duvara merbut olarak yapılan kanepe (Van); 2 — Tahta perde (Isparta);

3 — Dükân kepengi (C. A.). *tahtayı darabayı topladım:* pılı pırtıyı topladım (Sandıklı).

darağacı (İstanbul) : gemilerin kalafat meydanında karna edildiği yer.

darak (Ankara): ayağın eni. *ayağı daraklı gönlü maraklı.*

daraklık (C. A.): pirzola. *her gün bir daraklık yersen cok kuvvetli olursun.*

dar akşam, dal akşam (C. A.): hemen akşam olmak üzre olan zaman. *dar akşam yola cıkılmaz.*

darazlaşmak, daraz olmak (C. A.): *dayrar* gibi olmak, parçalanmak. *hava araz daraz olmuş :* bulutlar parçalanmış.

darbız (Maraş): rutubet, kuvvei inbatiye. *çok yağmur yağdı yerler darbızlandı. o tarla darbızını hiç bırakmaz.*

darcan (Osmaneli) : serçe.

dardağan (C. A.): perişan.

dardaş (Avşar) : kardaş.

darende (Niğde) : iri daneli bir nevi kaysı.

dardıkız (G. Antep) : dardarına, daradar, çetinlikle. *Kumaş dardıkız yetişti.*

darıcan (C. A.) : pirinçlerin içerisindeki ecnebi işe yaramayan daneler, pirinç piçi. *yenmezki darı darıcan.*

darıkmak (C. A.) : müzayekada kalmak. *düşmez kakmaz (kalkmaz) ve darıkmaz bir Allah. Çok darıktım bana yardım et.*

darhaba (Niğde) : şiddetli tazyık.

darkân (Ahlat) : çavdar.

darsınmak (O. A.) : dar görmek.

dartma (Niğde): eni uzunluğundan fazla bir küreктir. Ortasında iki toka bulunur bu tokalara birer ip bağlanır. İki kişi karşı karşıya durarak biri küreğin sapını tutar, diğeri iplerden yapışarak çeker, tarlalara derince ark açarlar.

dartmak (Ilgaz): el değirmeninde bir şey çekmek. öğütmek.

dasdaylak (Yozgat): sipsivri, çırçıplak.

daş! (Ankara, Yabanova): muhakkak. *daş! bu böyledir.*

daşağırıyer (Konya); daş ahırı yer (C. A.): çok taşlık, ekin ekmeye az elverişli toprak.

daşlamak (C. A.): 1 — pirinç bulgur gibi şeylerin su ile taşını ayırtmak; 2 — söz atmak, hecv söylemek. *daşlama*: hecv.

daşlık (C. A.): tavuğun kursağı, tavuk katı.

dattiri (Kırşehir); **dahdiri** (Yozgat): kadınların üç etek altından geydikleri paçaları süslü don.

davar doluk (C. A.): 1 — mal ve menal, menkulat; 2 — davar.

davar kopmuğu (Ankara): kalın çiğnenmiş gübre. kazma ile kaldırılırsa kerpiç gibi kalıp kalıp kalkar.

davar kuhu (Ankara): ince ezilmiş ve çiğnenmiş gübre.

davcınmak, dalcınmak (Yozgat): araştırmak, taraştırmak.

davlu (Niğde): ham gönden veya deriden kesilen çarıklık parça.

davlum (Edirne): bir deri uzunlamasına kesilir, her kesilen üç çift çarık olur. üçüne birden bir davlum çarık denir.

davlumbaz (Teke); **davlımbaz** (Kırşehir, Afyon): dalımbaz (Osmaneli); davulbaz (Malatya): ocak üzerine yapılan ve dumanı yukarı alan siper.

davrı (Kırkağaç): benzeri. *bunun davrı.*

davuştu (Niğde): aslı olmayan kuru gürültü. *davuştuya gider*: gürültüye papuç bırakır.

davşan kulağı (Ankara): *cyclamen* atlı ot.

davuklanmak (Birecik): bir darbeden sersemleşmek.

davulbaz (Malatya): bak. *davlumbaz.*

davzan kurtağı (Gerkûk): kara fatma dedikleri böcek.

dayak (Niğde, Bolu, Kırşehir, Avşar): 1 — destek olabilecek ağaç; 2 — kağnı okunu tutmak üzere dikilen ağaç olup bu, kağnı durunca boyunduruğun öküzlere zahmet vermemesi için dikilir. ırahat ağacı; 3 — kapıların arkalarına konulan demir veya odun (Bolu, Kırşehir).

dayama (Niğde, Eskişehir): 1—yufkadan yapılan dürüm. kaz suyuna yufka tirididi (Eskişehir); 2—önden verilen avans (Ankara) *ameleye dayama verdik.*

dayaz (Ahlat, Diyarbekir): sığ, suların derin olmayan kısımları.

daydurmak (Niğde): çocuklar ayakta durmak.

daygeldi, taygeldi (Kırkağaç, Avşar): emeksiz, üvey evlat. *Mehmet Ahmet efendinin tay geldisidir.*

dayfalmak (Teke): bayılmak.

daylak (A.): iki yaşında deve yavrusu.

daylı (Niğde, Ürgüp): yıl çıbanı. bu kelime daima tahkir ve tezyifte kullanılır. *daylının dibi. daylılar çalsın. bir daylısı yok.*

dayramak (C.A.): kumaş nesci arasında irtibat bozulmak; *eteğinden çekti dayrattı. o yağlığı o kadar çekme dayrar. bulutlar dayramış.*

dazara dazar (Kütahya)· acele acele, çala kırbaç.

dazlak (Avşar, Niğde, G. Antep): 1 — kel olup ta başında saçı çıkmayan kimse; 2 — meyve kısmında kirazın henüz yetişmemiş ham olanlarına denir (Kayseri). *Dazkırı*: garbî Anadoluda yer ismi.

dazlamak : kusur aramak. *çok dazlayan daza düşer, bir kel başlı kıza düşer.*

debbe (Niğde) : fıtıklı.

debelenmek (C. A.) : yerlere yatıp yuvarlanmak, yerlere çalınmak.

debemek (C. A.): tökeziye tökeziye yürümek. *debeye debeye gitti. debe, kör olasıca.*

deber (Kırkağaç) : sefil, bakımsız.

debiz : suya doymayan toprak.

deblek, deplek (Yozgat, Antakya, G. Antep) : 1 — Bir nevi darbuka. *kırk deplekten bir depleğe kaldı*; 2 — Ahmak sersem. *haydi deplek sen de.*

debretmek (Boyabat) : karıştırmak, harekete getirmek.

debreştirmek (Ankara) : canlandırmak. *unudulmuş gitmiş ılafı debreştirmek.*

dede (Kızılören): göden.

dede kıllı (Bolu): bak *etişken.*

değirmi (Kayseri): müdevver. *bir değirmi bez:* dört köşesi alındığı taktirde değirmi şekline girecek bez.

değme, değmede (Malatya, G. Antep) : laalattayin. *bu işi değmede adam yapamaz.*

deha! (Kütahya) : İşte orada tamamile görünen bir köyü göstermek istendikte *deha* görünmeyen ve mesafesi çok olduğu zeman *diha* kelimesi kullanılır.

deh düşmek (C. A. Kütahya): dikkat etmek, farkına varmak.
— *filan adam buradan geçtimi?*
— *deh düşmedim.*

dehlemek (Denizli, Sivas): dikkat etmek. *nereye gitti diyi dehleyor.*

dehliz (Maraş) ; **deliz** (Malatya): 1 — dipsiz sokak (Maraş); 2 — kapı aralığı (Malatya; 3 — abdesthane lâğımları (Malatya).

dek durmak (Kayseri): uslu, rahat, sakin durmak. *dek duranın devesi ölmez.*

deklemek (Konya): ip gibi şeyleri gergin, çeke tutmak.

del (Van): 1—dişi köpek; 2 — Kadınların ahlaksızına da tahkir makamında denir.

deleme (Malatya): bak. *develeme.*

delgüç (Bolu): köylü kadınların pazara gelirken giydikleri siyah bezden yeldirme.

delibozuk (Çangırı); deli bozuğu (Afyon): delice hareket eden. delişmen.

delice (Malatya, Kayseri): 1 — çaylak; 2 — buğday ve sair ekin azmanı.

delik (Malatya): bikri izale edilmiş.

delik keskisi (İstanbul): bir dürlü marangoz kalemi.

delikli peşme (İstanbul): bak. peşme.

delip, deelip (G. Antep): bulgur döğülen yer. *deelipci yazısı*: deelipte döğülen bulgurları kurutmaya mahsus sergen yeri.

delisiken ağacı, derisiken (C. A.): alaca tezgâhlarında işlenen kısımların sarıldığı ağacı tutan sopa. *delisiken ağacını çekti üstüme yürüdü.*

delme (Safranbolu, Sandıklı, Niğde, Yozgat, Kırşehir, Çorum, Kayseri, C. A.); **dallama** (Yozgat): 1— iç yeleği. Ankarada *delme* demesini ayıpsınırlar; 2 — yaz günleri davarı tarlada yatırmaya mahsus bir birine çatma, geçirme ağaçlardan yapılmış ağıl (Bolu).

demdes (C. A.): geniş. *demdes bir hayat* (avlu).

demir kıskaç (Istanbul): demirci aygıtı. lamaları tutmaya yarar.

demir koparan (Avşar, C. A.): bir dürlü çuha ve bu çuhadan sıkma adı verilen giyim. *kanlara bilenmiş demir koparanı, çamurlara batmış ipek puşusu.*

demirselik (Balıkesir): eneğin demir geçen ucu.

demşek (Menteşe, Sandıklı): fazla kımıldayan, yaramaz, devşek.

den (Van): dövme buğday.

denden (Kırkağaç): küçük sahan.

dendi, deyindi (Kütahya): haydi. *dendi çabuk gel.*

dendik (Ahlat): kursak, kuşların yuttuğu danelerin ilk toplandığı yer.

deneme: anıza koyuverilen sürülerin dane yeyip su içmeleri üzerine tutuldukları hastalık.

denenmek: kendi kendini sınamak. *bir def'a daha denendim yapamadım.*

denk (Kütahya, Burdur, Malatya): 1 — sersem (Kütahya, Malatya) *denk olmak:* sersem olmak ; 2 — eş, yaştaş, hemderece, hem ayar ; 3 — hayvan yükünün bir tarafına düşen ülüşü.

denke vurmak (C. A.): balığın kokusunu gidertmek için bahar koyarak, tuzlayarak üstünü ağır ve sıkı kapatmak.

denkleştirmek (C. A.): teadül husule getirmek.

den.ek (Ankara): tiyek, hıyarın yaprakları ve dalları.

den.etlemek (Ankara); **den.eklemek** (Ankara, Bolu): geriden gözetmek, tarassut etmek. *den.klemişte görüvirmiş.*

den.geser olmak = **denkeser olmak** (C. A.): şaşırmak, aptallaşmak.

den.gilmek (Teke): dayanmak, yaslanmak. *dengildim,* yere uzanıp el üzerine yaslandım.

den.lü (Boyabat): Kadar, nisbette. *ne den.lü math etsem matha sezadır. Gevheri.*

den.siz (Kayseri, Malatya. C.A.): münasebetsiz, haşarı, rahetsiz. *densizlik etme. güleç yüzlü olsun densiz olmasın, şöyle bir yosma ver gönlüm eğleyim.*

depçek (O. A.): bak. *depingi.*

depdevri (G. A.): diri ağacın yerde kesildikten sonra kalan parçası.

depingi (C. A.); **depki** (Kırşehir, Ankara); **depçek** (Van): bellerde ayakla basılacak tahta kısım.

depek, delidepek (Niğde): delişmen, hoppa. *delimi depekmi?*

depeleme (Malatya): hayvanları birden öldüren hastalık.

deper otu (Kütahya): havuç.

depik (Konya Ereğlisi); **depük** (Çangırı); **depmik** (Ankara): tekme.

depinti (Denizli): koyun südünün azalarak yağlandığı zamanda hafif ateş üzerinde suyu boğulandırılarak koyultulmış süt.

depki (Kırşehir, Ankara) : bak. *depingi.*

deplek (C. A.) : darbuka. *kırk deplekten bir depleğe kaldık.*

depme (Yozgat, Kayseri, Topaklı , Şarkışla) : mekâre yolcularının bakıkdan kulplu yağ kabı, çingilin büyüğü.

dempik (Ankara): bak. *depik.*

depük (Çanhırı): bak. *depik.*

derdala (Bolu): başı boş, hoppa.

derece, terece (İstanbul) : pirinç dökmecilerinin kullandığı iki kapaktan mürekkep bir aygıt. içerisinde döküm kumu vardır, bu kuma dökülecek şey kalıplanır ve dökülür.

derece ipi (G. A.) : değirmende buğdayın oluktan az veya çok akmasını temin eden ip.

dere yel (Menteş) : her akşam dereden esen yel.

dergi (Malatya) : hasat vaktı.

deri (Çorumun Kargı) : pazar günü.

derim evi (Kayseri, C. A.) : içtimagâh, kalabalık yer.

derinti (Birecik) : Cereyanın, rüzğârın sürükleyip getirdiği toplantı. birikinti.

deri pişmesi (İstanbul) : tabakhanede derinin harcı tamamile çekmesi işi.

derlemek (Kütahya); **dermek** (Maraş, Kütahya); **dernemek** (Çanğırı); **dirnemek** (Ankara): toplamak, dertop etmek, cem etmek.

derme (Kayseri, Erzurum, Adana): hasat mevsiminde, ekinleri herhangi bir aletle toplama.

dermek (Naşa köyü): salı. dernek.

derneşmek (C. A.): yaranın ağzı toplanarak sağalmaya başlamak. toplaşmak.

deşik (Malatya) : deşilmiş şey. *deşik ark, duvar.*

deşiştirme (Malatya) : teharriyat, tamikat, tetkikat.

deşmek (Çorum, Sandıklı) **dişmek** (Ankara): 1 — bir yara veya çıbanın pisliğini çıkarmak için delmek, karıştırmak. *elimde çıban var, iğnenin ucile deşeceğim*; 2— eşmek ve açmak. *ateşi deş, toprağı deştik.*

deve boynu : 1 — halı tezgâhında kücü ağacının yanlara gelen kısımlarının altına konan ağaç (Kayseri); 2 — İlkbaharda bahçelerde menekşe ve sünbüllerle beraber açan sarı renkli, katmerli ve katmersiz çiçek. *Zerin çiçeği* (Niğde).

deveci bardağı (Kırşehir) : bak. *sen.ek. çam bardağı.*

deve dabanı pide (Ankara): kalın yuvarlak pide.

deve darı (C. A.) : saçma sapan. *deve darı söyledi.*

deve gözü (Menteşe): iri siyah üzüm.

devek (Çangırı) : 1 — omca, tiyek, üzüm kütüğü ; 2 — kavun karpuz kökeni.

develeme (Malatya); **deveme** (Kilis); **düğeme** (Birecik) : topaç.

devinmek (Ankara) : uğraşıp durmak, ihtimam etmek. *eti pişireyim diye sabahtanberi devindim durdum da pişmedi, sırın.sı olmuş* (sırınsı = sırım gibi).

devirmek (İstanbul): tornacılıkta yontmak.

devre (Maraş, Konya): yanlış, ters.

devrend (Afyon, Sandıklı) ; **devrand** (Menteşe): derbend, geçit mahalli, konak yeri.

devrisi gün (C. A.): ertesi gün.

devşinmek (C.A): boğazlanıp ve yaralanıp ölürken çabalamak, tepinmek. *devşine deşine yeri eşmiş.*

deyaz (Diyarbekir): sığ sular.

deyin (C. A.): sincap.

deyirme. **deyirgi** (Malatya) ; **derme** (Kayseri, Erzurum, Adana) : hasat vaktı.

deyirme (C.A.) : ucu demirli oyuncak topaç.

deyiş, deyişat (Avşar, Ahlat, Sandıklı): çöğürcülerin, halk şairlerinin söyledikleri, koşma, mani, destan, ağıt, karalamalar gibi manzum şeyler.

deyişik (Malatya) : 1 — kız tırampası. bir birlerine bacılarını verme. karşılık ta denir ; 2 — ihtiyat çamaşır, at ve levazımı saire ; 3 — halk itikadına göre cinlerin değiştirdiği aydaş çocuk (Edirne).

deyişik çalma (Malatya): ahlaksız kimseler bir birini düzme.

deymiş (Malatya, Van): erişmiş, olmuş meyve ve sebze.

deyişme (İstanbul): tabaklıkta üçüncü harç ameliyesi. başka adı: *üçüncü ağız.*

deynekci (İstanbul) : kayıkçı esnafı teşkilâtında kâhyadan sonra gelen kimse. ayrıca dört esnaf ulusu vardır. deynekçi iskelede esnafın intizamını temin eder.

deyre (Tahtacılarda): üç etekli entari.

deze (Avşar): teyze.

dıbık (Maraş) : sakız ve çam sakızından yapılan serçe tutmaya yarar bir macun. *dıbık çöpü*: üç çatallı olan çöp. orta çatala ekmek ve saire geçirilir, kuşlar ekseriyetle serçeler ekmeği yerken, iki yandaki çatallara yapışırlar, uçamazlar.

dıdak (İsparta, Teke) : gaga keküç.

dıdık (Kayseri): gırtlağın boğaz ve dile yapışık kısmı.

dığ (Yozgat): uzak akraba için *dığdığının dığdığı* = *dızdığının dızdığı* denir.

dığan (Kırşehir, Burdur, Konya, Teke, Alâiye, Denizli, Menteşe, Kütahya): 1 — kulplu ufak yağ tavası; 2 — yarım küre şeklinde, dağar biçiminde helvacı kazanı.

dığdak : erken biçilen ekinler.

dığıç (Denizli): Keçi oğlağı.

dığıldanmak (C. A.): çarpınmak. *aman uşak nasıl oldu diye dığıldandım durdum. sancılandı sabahlara kadar dığıl dığıl döndü.*

dıha ! (Teke): işte!

dıkım (Ankara. Zile, Konya): sokum. *bi dıkım.*

dıkız (C. A.): 1 — seyrek Karşıtı. *dar dıkız dışarıya çıkabildim.* 2 — giran. ağır *sözüm sana dıkız gelmesin.*

dılacan (İstanbul) : çaçaron, çalçene, yırtıcı.

dımbıldamak : kımıldamak.

dımdık (Ankara) : kendi kendine çok gülen adam. *dımdık serseri. hem dımdık hem dılacan serseri.*

dımdıklık (Ankara) : açık saçıklık. *dılacanlık, yılışkanlık.*

dımdızlak (C. A.) : eli boş, istinatsız. *dımdızlak ortaya düşmek.*

dımık (Niğde, Kırşehir) : aşığın köşeleri, uçları.

dımımak (Ürgüp) : ölmek, fevt olmak.

dımmak (Zile): tınnak, aldırmak, ehemmiyet vermek.

dımız (Tahtacılarda): sütten yeni ayrılmış yoğurt.

dın.dın. (Niğde) : Bir şeye kolay karar veremeyen, sözü uzatan, söz söylerken muhatabını izgaç eden.

dın.gaz (O. A.) : kel, daz. kel kimseleri kızdırmak için *dın.* derler.

dın.gıl (Bolu) : küçük sepet.

din.lamak (Afyon, Çorum) ; **vın.lamak** (G. Antep): arı gibi böcekler ses vermek. *yaz geldi, bizim arılar dın.-lamaya başladı.*

dın.ramak (Isparta) : dinlemek.

dıravcı (Avşar): mürai. *ne dıravcılık yapıyorsun sanki ben anlamazmıyım kalk ulan be! dıravcı!*

dıraz (Bolu): kelkafa.

dırbız (G. A.): yaş odun.

dırçık (Van): 1 — iskemle ve kürsü bacağı; 2 — katır ve merkep tepmesi.

dırdıbık: umumî içtima. miting. *dırdıbık yaptık ta kadıyı öyle azlettik.*

dırgaz (Teke, Kütahya): kapu kapatmaya mahsus dayak.

dırık: 1 — çekelevüz, sincap, deyin (Bolu); 2 — tırık, zayıf (Niğde).

dırıkmak (Isparta) : seyirtmek, koşmak, dızıkmak.

dırıtmak (Mecitözü) : koğmak.

dırmıkçı (Ankara): söz tazeleleyen, söz getiren adam. *kavga kaşağıcısı dırmıkçı.*

dırmışık (Tahtacılarda): ılık.

dırtmık (Konya Ereğlisi): tırmık.

dışlık (Avşar, Yozgat, C. A.) : rahat, inbisat.

Kır atta kırmızı başlık,
Sırtındaki beyaz işlik,
Bin atına sür yaylaya
Temmuz sana vermez dışlık.
ağıt.

dirlik dışlık. dışlık vermedi çılgısızlık yaptı, dışlık bulamadım.

dışlıksız (C. A.): geçimsiz, rahat vermez.

dıvan (Teke): bak. *dığan.*

dıvrak (Yozgat): çevik, kıvrak.

dıydıklı (Bolu) : ahlatın ufağı, *çördük.*

dıy dıy (G. A. Naşa Köyü) : övez, sivri sinek.

dızığa dızığa gitmek (Kütahya): çapa çapa gitmek.

dızık (Sivrihisar): sürat, acele koşuş; **dızıkmak** (Ankara, Karaağaç, Isparta): koşmak.

dızlağan, cızlağan (Niğde) : ısırgan otu.

dızman (Erzincan, C. A.): pek büyük, etine dolgun adam, şişman.

dızmırına gitmek (C. A.): aksilik yapmak, zıttına gitmek.

dızzık (Malatya): sığırın attığı çifte.

dibdilim (Menteşe): upuzun.

dibelek (G.A.); **dibelik** (Niğde): kökünden, esasından, ebedi.

dibine yakmak (C. A.): 1 — *et dibine yanmış, tencere de su kalmamış;* 2 — ileri getmek. *sen artık dibine yakıyorsun.*

diğir diğir (Kütahya, G. Antep): portakalın, törpünün üzerinde olan pürüzler için denir.

dik (C. A): iyi pişmeyen dâne vasfı. *aş dik olmuş ben ölgününü severim.*

dike bakmak (G. Antep): gözünü açarak sert bakmak.

dikeç (Bünyan. C.A.): kayım, amut. *dikeç taşı*: dikme, pencerenin yanlarındaki dikili dayak taşı.

dikelemek (G. Antep): sertelmek, tahakküm etmeğe başlamak. *önce yavaş yavaş söyledi sonra dikelemeye başladı.*

dikici başı (İstanbul): dikici esnaf kehyası.

dikici ustalığı (Istanbul): ayakkapçılık.

dikilmek (Ankara); **dikülmek** (Boyabat); **dikelmek** (C. A.): ayakta durmak, dinelmek.

dikiş çeşitleri: *teyerleme, sırışlama, oyuklama, aşırlama, köpüme, yivleme, iğne götü, zıkzak, hırısto teyeli* (C. A.). yorgan dikişinin çeşitleri: *yan kemer, dolaşma, dört kemer, yılankavi, mekikli, baklavalı, berber aynalı* (İstanbul).

dikizetmek (Kayseri): yukarıdan aşağı süzerek bakmak.

dikme (Çangırı, Sivas, C. A.): 1 — bir yapıda amuden dikilen direk; 2 — bacak (Göksün).

dikmen çanağı: birnevi yemek tabağı (Konya). **Dikmen**: Ankara civarında bir köy ismi.

dikmenkırı (Eğridir): tavşan.

dil (Yozyat, Maraş): 1 — bak. açacak; 2 — ip çekilen makaranın içinde dönen k smı.

dilaca (Ankara): lafa söze karışan.

dilalanmak, dilalenmek (Maıaş, G. Antep) : nazlanmak, üşenmek.

dilâzer (Sandıklı): dilbaz.

dilçik (Niğde); çok söyleyen.

dildamak: 1 — Arslan ağzı çiçeği (Kütahya) : Anti rrhinum maius = Muflier ; 2 — çalçene (C. A.) *dildamak şap dudak.*

dil ebesi (C. A.) : söz bilen, hazır cevap. *dilotu yemiş* kimse.

dilekçe (Avşar, Develi köylüsü, C. A.) : arzihal. *dilekçem yitmiş, kalemde bulamadık.*

dilgit (Teke) : kaynamış buğdaya denirki çoğu çocuğun yeni diş çıkardığında pişirilip yerler. hedik.

dili (Yozgat) ; zili (C. A.) : saçaklı düz kilim.

dilki : Kağnıda okun altında ve mihverin üstündeki kısım.

dillemek (Ankara, C. A.) ; **dilvermek** (Bolu) : koğlamak, horlamak, karamak, namusa dokunmak. *dit veriyor oturmuş ta dilleyor.*

dilmaç (Konya) : tercüman.

dilmeç (Niğde) : uzun etek entarinin iki tarafındaki yırtmaç.

dimbiy (Bolu) : serseri.

dimdik (Gerkûk) ; **dindik** (Ahlat) : gaga. *bu kuşun dimdiği eğridir. dimdıklemek*: gagalamak.

dimi (Naşa köyü): fitilli kumaş. *dimi tezgâhı.*

dimi, pırpıt (Kalkan köyü): yünden elbiselik dokuma.

dimlit (Konya): kabuğu yufka bir çeşit üzüm.

dinburç (Malatya): zirve. *dağın, dalın dimburcunda.*

dincermek (C. A.): dinçleşmek.

dindiha (Simav); **deyindi ha** (Kütahya): unutma göreyim seni! ammada ha! yerinde.

dindik (Ahlat): bak. *dimdik.*

dindolu (Teke) : dopdolu, ağzına kadar lebalep.

dink (C. A.) : kahve döğülen büyük dibek.

dinkil (Türkmen) : peynir ve çökelekte hasıl olan kurt.

dinek (C. A.): bürç, rasatgâh. *dineklemek, diheklemek. deheklemek, deneklemek* : intizar etmek, gözetlemek, dikkatla beklemek.

din.elmek (Ankara) : ayakta durmak.

din.gabak (Bolu): saçı ustura ile kazınmış.

din.gala (Niğde): dümdar. en geride gelen.

din.gel (Mecitözü): gelinin başına konulan yüksek örtü.

din.gil (Yozgat): mal şiridi, sığırdan düşen kurt, b. a. *dinkil.*

din.gil başkurmak (Çangırı): taklak atmak, dombalak aşmak.

din.gildemek (Ankara, Menteşe, C. A.): 1 — sendelemek (Malatya); 2 — hayvan tırıs getmek (Menteşe) *din.gil din.gil din.gildeyip durma. din.gili virmiş. bazı hayvan din.gildek zonguldak olur, lap lap yörür.*

din.gilmek : baş aşağı düşmek

din.gin (Kırkağaç): zayif. *din.gin adam, din.gin iman.*

din.girlenmek (Gerkûk): yuvarlanmak, tekerlenmek.

din.goz (Kırşehir , Niğde); din.gaz (Yozgat): 1 — kel, daz (Yozgat); 2 — kurnaz (Kırşehir); 3 — alavçan, asabi, hadidülmizaç (Niğde).

din.iz (Niğde): halim, sakin. *din.iz huylu.*

din.li kuyu (Konya): kör kuyu, temizlenmesi güç kuyu.

dip: 1 — havuç (Teke,); 2 — makat göt, (G. Antep).

dipcik (Kırşehir): bak. *tepelik.*

dirabzan (Bolu); dırabzın (C.A.): merdiven parmaklığı, parmaklık.

direcen (Çangırı, Bolu); direme (Kırşehir): meyvenin çokluğundan ağaçların kırılmaması için vurulan destek, direk (Çangırı); payanda direği, duvar ve sairenin yıkılmamması için kullanılan direk (Bolu). dayak. *bastırık.*

direkli ceviz takım (İstanbul): dokuz parçadan ibaret bir çeşit ceviz mobilya takımı.

direme (Kırşehir): bak. *direcen.*

direnmek (Niğde): 1 — direk gibi dikilip durmak; 2 — bir şeyde inat ve ısrar etmek, dayanmak.

direzi (Niğde); direzin (Kayseri, G. Antep): mensucatın ve halıların uzunluğuna olan iplikler. atkı karşıtı. arış, argaç.

dirgen (Teke, Ankara, Kırşehir, Kayseri, Niğde, Avşar); diren (Bolu): ağaçtan yapılan üç çatal bir nevi çiftçi

aygıtı olup harmanı biriktirmeye yarar.

dirgit (Niğde): suda pişmiş nuhut, mısır ve buğday gibi şeyler.

diriş (Erzincan): uzun ve ince adam.

dirkemek: havale etmek. *bu işi Ahmede dirkedim.*

dirlik düzen (Maraş, Avşar): geçim, mühabbet. *Tanrı dirlik düzen versin.*

dirma (Çangırı): bak *dirme.*

dirmaçlamak (Avşar): denk ve şeleğin iplerini omuz ve göğüsten geçirmek suretile muhkem bağlamak. *dirmaçladım da çıka bildim.*

dirme (Ilgaz) ; **dirma** (Çangırı) ; **deyirme** : çıplak höyük şeklinde tepe.

dirnek günü (Simav): pazar olan gün. Simavda Salı günü

dirnenmek (Ankara): bir yere toplanmak, irkilmek.

dirneşmek (Kayseri): toplanmak, hazırlanmak. *vaktile dirneşki yoldan kalmayalım.*

diş (A.) : düğenin çakmak taşları. kağnıda tilkiyi oka rapt eden kısım.

diş bağçası (C. A.) : her zeman dişi görünen büyük ağızlı biçimsiz kimse.

dişeğili (İstanbul): diş diş. *leblebici tavası dişeğilidir.*

dişeli (Teke) ; **dişeyli** (Niğde): kadın, avrat.

dişemek (C. A.): 1 — dişini değiştirmek. *yaşını yaşamış dişini dişemiş;* 2 — değirmen taşını diş diş yapmak.

dişengi (C. A.): yeni dişenmiş değirmen taşlarının una karışan parçaları, tozları.

dişey (Gökçeler köyü): değirmen taşını dişemek için kullanılan aygıt.

dişileti (Kütahya): kadın cinsi.

dişi galek (Menteşe) : kadın.

dişi kalayık (Kütahya) ; dişi halayık, kadın.

dişindirik (Niğde, Ankara) : 1 — gem bulunmayan yerde hayvanlara gem yerine takılan yular parçası; 2 — ısıran hayvanların ağızlarını kapatmak için takılan şey.

dişiştirme, deşiştirme (Adıyaman): tamık.

dişlek (Kütahya): dişleri çarpık olan kimse.

dişlemek (Gerkûk, G. Antep) : ısırmak.

dişli (Kırşehir) bak. *tanalya.*

diştir: 1 — bir yaşında dişi oğlak (Malatya); 2 — ön dişleri ileriye doğru fırlamış kimse (Kütahya).

ditmek : yün pamuk gibi şeyleri açmak, gevşetmek, yumuşatmak.

divik divik, ivik divik aramak (C. A.) : her tarafı dikkatle aramak.

divildemek (Bolu) : Kımıldamak.

divişti (Menteşe); **davuştı** (Afyon): hafif ses. *davuştıya koşıyon*: küçük bir ses duysan kendine zannederek koşuyorsun.

divit kuşu (Demirci) : ufacık bir kuştur.

divlek, dülek (C. A.) : gayet lezzetli bir nevi kış kavunu.

diydirmek (G. Antep, Ankara): neşter damara vurulunca kan ileri fışkırmak. *hekim neşteri vurunca kan diydirmeye başladı.*

diyir diyir olmak (C. A.): pürüzlenmek. *portukalın kabuğu diyir diyirdir.*
etim diyir diyir oldu.

diyşirmek, den.şirmek (Aksaray): deyiştirmek.

dizbağı (C. A.): engel, mani. *uşak insana dizbağıdır.*

dizdiz (Mecitözü): beceriksiz.

diz donu (C. A): bak. *tuman.*

dizeme (G. A. Gökçeler köyü): çamaşır sermeye mahsus yer. merdiven korkuluğu.

dizin (Safranbolu): üzüm sucuğu.

dizin dizin yörümek (C.A.): sefil olmak. sürünmek. *dizin dizin yörüyesice.*

dizirlenmek (Ankara): dizilmek.

dizlik : 1 — önlük (Kırşehir); 2 — uzun çorap (C. A.).

dodan (Niğde): büyük zehirli arı.

doğ (Ahlat): ağaçları bir birine bağlamak için deriden veya yaş ağaçtan yapılan bağ.

doğda (Adıyaman) : vazı hamil merasimi , çocuk doğurma eğlencesi.

doğlu (Muğla) : deve yavrusu.

doğnuk (O. A.): *maşık.* yük iplerinin bir ucuna merbut çengel olup yükü sıkılamaya yarar.

doğu (Avşar) : boynuzsuz anadan kulakları kısa olarak doğan kuzu.

dokuntu (A.): nesc. *bu bezin dokuntusu daha eyidir.*

dokurcum (G. Antep); **dokurcun** (Edirne) : 1—dokuz taşla oynanan damaya benzer bir oyun; 2 — yığın, bostanlarda hıyar yığını (G. Anrep) dokuz demetten ibaret yığın (Edirne).

dolak (G. Antep): yaşlı kadınların başlarına bağladıkları yazma.

dolama: 1 — Avşar kadınlarının koyu lacivert etekleri; *önlerinde dolama, bellerinde ak sıktırmalı*; 2 — tırnağın etrafında çıkan kabarık (G. Antep).

dolaz (Niğde) : yağda karılan unla yapılmış aşure kıvamında bulamaç.

dolbak (Maraş, C. A.) : başı açık. *dolbak dolbak gezme, başına sıcak geçer.*

dollan (Fethiye) : serbest muti ??

dolu (C. A.) : kadeh. *doluyu kırdı?*

dolukmak (G. A.); **dorukmak** (C. A.): göz kendiliğinden yaşla dolmak, gönül kederle dolmak. *gözlerim doluktu, gönlüm doluktu.*

dolyan pazarı (Niğde): bol, mebzul. *ortalık dolyan pazarı.*

domaç (Kütahya): inek ve öküzün aşığı.

domalan (C. A. Kütahya) : toprağı tümsekleştiren yer mantarı. keme. gayet leziz. nefis yemeği olur.

domalmak (C. A.) : başını yere eğerek kıçını kaldırmak.

dombalak aşmak (G. Antep): taklak atmak.

dombay (Kütahya, Afyon, Dinar) : 1 — manda; 2 — her dürlü dolma yemeği (Yozgat), iri ve uzun lahna dolması (Niğde).

dombuz (Niğde): yumruk. bak. tombuz.

dom demek (C. A.) : ağır laf söylemek. dokunaklı söz sö lemek. münasebetsizce söylemek.

domdurmak (Malatya) : çocuk çöğe durmak, durucuk durmak.

dommak: suya batmak, tommak.

domşak, domuşak (Bursa) : 1 — durgun.mahzun; 2 — somurtup duran, kıbirli duran. suratı asık.

domurmak (Çorum): ağaç yaprak açmaya başlamak.

demuşkan (Konya) : suratı asık put hibi duran.

domuşmak (Çangı, Dinar): surat asmak. *domuşup durma.*

domuzluk: 1 — değirmende çarh evi. değirmende suvun çarktan kurtulup aktığı yer; 2 — ocakta od n sıralanan demir, ölüğün körü (Denizli).

don (G. Antep, Maraş): 1—elbise, çamaşır. *don yıkamak, don yumak. akça akıl öğretir, don yürümek*; 2 — renk. *atının donu kırdır.*

donanma (Tahtacılarda) : yüz göz şişme hastalığı.

donata (G. Antep) : sedirlere konan bir çeşit kumaş.

donçulu (Kırşebir) : bak. çeten

don yudurmak (G. Antep, C. A): çamaşır yıkatmak.

don yumak (G. Antep, Çorumun Kargı) : çamaşır yıkamak.

don. don. böcüğü (Çangırı) : bir dürlü siyah böcek.

don.ızlağı (Ankara): bak. *domuzluk. değirmen de gezen don.ızlaya düşer.*

bon.ucu (Kayseri, G. Antep): tetanuz. kazıklı humma. *yarasına dikkat olunmazsa don.ucuya çevirir.*

dorak (Niğde): yoğurdun suyunu süzmek için kullanılan taştan oyma bir metro uzunluğunda üstüvani kap. bak. durak.

dorgama, doğrama (G. Antep, C. A.): patlıcandan yapılan eşkili yemek.

dorpiş (Niğde): atları durdurmak için kullanılır.

doruk: 1 — zirve, tepe. yüksek mahal (A.); 2 — Kabadayı (Mecitözü); 3 — çam fidanı (Tahtacılarda).

doruklamak (C. A.): filiz vermek.

dorukmak (C. A.): bak. *dolukmak gözüm doruktu.*

dorum (Denizli, Menteşe): deve yavrusu.

dosdos (İstanbul) : bir çeşit mobilya.

dos dosa gömlek (Bolu, Çangırı): eteği, önü ve kolları işlemeli cehiz gömleği.

doşan: eski teneke.

doyra (Ayaş, Sungurlu): elenen bebe toprağının üstünde kalıp damlara serilen iri toprak.

doyumluk (C. A.): doyuracak miktar.

dozdoz (Niğde): kendini beyenen, yüksekten atan, çalım satan.

döğdü (G. Antep, Sandıklı) : keserin , çekicin, bir ağızlı kazmanın yuvarlak çivi çakan, taş kıran tarafı.

döğeç (Çangırı, G. Antep) ; **döveç** (Kırşehir): ağaçtan oyma döğecek aygıt *sarımsak döğeci.*

döğeçeli (Niğde): mavlak, döğeç eli.

döğenek (Konya) : pekişmiş yol, çamurlu bozuk yolların geçilecek ve batmayan yerleri. silindirle pekiştirilmiş yol.

döğme (G. Antep) : buğday döğülerek ve kepeği çıkarılarak meydana getirilen yiyecek, yarma. *döğmeaşı* (yemek adı). *döğmeli kelle* (yemek adı).

döğneşmek (Kırşehir) ; karşılıklı ısrar etmek, çekişmek. çekişerek pazarlık etmek.

döğü (G. A.): *döğü ile kuyruğunu döğerim.*

döğün (C.A.): ellerde yüzlerde dudaklarda ayaklarda yaptırılan siyah nakışlar. iğne ile döğerek ve siyah boya ve yahut barut tatbik eilerek yapılır.

dökkü (Yozgat): yanmak için ocağa dökülen ufak saçkı.

döl (Avşar. C. A.): evlât, yavru, nevzat.
erken kalkan yol alır
er evlenen döl alır.
döllenmek: yavrulanmak. *döl dökmek:* kavun karpuz ve saire gibi şeylerde çiçekten sonra ufacık çağlalar meydana gelmek.

dölek (A.) : 1 — düz yer, müstevi, arızasız, pürüzsüz. *dölek yerden git;* 2 — uslu, rahat, ağır, sakin, kâmil (Çorum, Kütahya, Yozgat, Ankara, Kırşehir) *dölek dur.*

dölendirmek (Niğde): doğrultmak, düzeltmek. *yolunu dölendiriyor. Kitabın yanlışını dölendiriyor. hesabı dölendirdik. döleştirmek:* tesviye etmek.

dölenmek (Kırşehir Ankara, Çangırı, C. A.) : iyileşmek, normal hale gelmek, düzelmek. *çocuk dölendi.*

döleşi (A.) : son, doğumda yavrudan sonra gelen nesne.

döleşmek (C. A.): bak. dölenmek.

dömberlemek (Teke) : yuvarlamak.

dömek (Kütahya) : yığın, servet.

dönüştürmek (A.): çabalamak, uğraşmak.

döndereç (Avşar): yufka açılıp saç üzerine oklava ile yayıldıktan sonra altını üstüne çevirip döndürmeye mahsus tahta alet, evirgeç, bişirgeç, bişleğeç, aktarak.

döndürek (Bunarbaşı): bak. *ayı, topaç*.

döndürgeç (Denizli): bak. *döndereç*.

dönelemek (Çangırı) : öteye beriye dolaşarak uğraşmak.

dönek (A.): 1 — çift sürerken çiftçinin tarlada döneceği yer; 2 — sözünde durmayan *dönek adam. dönek horoz* Kavgada kaçacakmış gibi görünüp tekrar dönerek kavga eden horoz.

dönelmek (C. A.): zevale yaklaşmak. *yaşı dönelmiş bir adam. gün döneldi:* öğle vaktı geldi.

döner (Avşar): eteklik.
Mahmut bey de yüksek asar feneri
Ayşe kız da çifte giyer döneri
yanar döner kumaşlardan bir nevi pırıltılı ve menevişli kumaş. güvercin göğsü gibi

dönerge (Konya, Sivas) : çarlı.

döngel (Bolu, Denizli, Isparta, Ankara): muşmula, beş bıyık.

dördül (Niğde) : maktaı dört köşeli dilme, hezen. maktai mustatil olunca *daban* denir.

dörmek (G. A.) : âlemi lüzumsuz yere taciz etmek.

dört kemer (İstanbul): Yorgancılarda bir çeşit dikiş adı.

dörüm (Teke) : devenin bir yaşında olan erkeği. torum.

döş (Avşar, Teke) : göğüs.

döşek (A.): 1 — şilte; 2 — pirinç ekmek için hazırlanan yer (Maraş); 3 — kalafatçılıkta bir teknenin bir yapının alt kısmına ve omurgaya bağlanan eğriler (İstanbul).

döşeme (Yozgat): silsilename, şecere.

döşengi (Kayseri G. Antep): mefruşat. *döşengisi bir çul, bir eski kilimden ibaret. dayalı döşeli* = mefruş ev.

döşkömü (Kayseri): pastırmacılıkta ön iki bacak arası göbeğe kadar.

döşşek (Ankara, Kırşehir, Sandıklı): döşek, yatak, şilte. *döşşek çarşafı*: yatak çarşafı.

döveç (Sandıklı): 1—bak. döğeç; 2 — bak. *göç. kütük*.

döven (Sandıklı): bak. *gem.* harman düzeni.

döymek (Niğde): hararete tahammül etmek. *el döyecek kadar sıcak.*

duban (Bolu) : bak. *tuman. tumman.*

dulda (Ankara, Sandıklı, Kırşehir, Kayseri, Avşar, Niğde, Yozgat); **dalda** (Van): koytu yer. güneş, yağmur, rüzgârdan barınılacak yer. *dalın duldası. duvarın duldası. kayaların duldası.* b. a. *ıhtı.*

duldalanmak (Avşar) : birisinin himaye ve sıyanetinde yaşamak. *muhanetin duldası olmaz dalı olmaz.*

dulga (Çangırı) : siper.

duluk (Çorum, Kayseri, Niğde, Avşar, G. Antep) : şakak. *duluklarım ağrıyor bilmem neden. duluğu sirkeli:* kimsesiz yetim kız.

dulukçalık: baştaki terlikten yanaklara sarkan iki atın.

duluk kaba (Sandıklı) : **dulun. kaba** (Sandıklı): kaba kulak hastalığı.

dulup : atılmış pamuk, yekre.

dumağı (Ankara, Konya) ; **duma** (Teke): nezle. *üzerine şifa dumağı olmuşuk. üzerlerden ırak olsun dumağı olmuşuk.*

dumurmak (Denizli): su kabarmak, şişmek.

durak (Ürgüp, Kayseri, Bünyan) : 1 — yoğurtu süzmeğe mahsus mesamatlı taş. *lungur* ; 2 — Kelâmıkadimde nokta yeri (C. A. Sandıklı) ; 3 — mevkıf (Avşar); *durak olmaz Halep şehri* ; 4 — mesken (Boyabat).

durlamak, durulamak (Çangırı) : çamaşırı son defa olarak sovuk duru su ile yıkamak.

durlanık (Sandıklı); **dullanık** (Safranbolu): berrak ve saf, duru.

durluk: yörüklerin kara çadırı.

duru (Niğde): berrak. *duruses:* pürüzsüz ses ; **durulmak** (Ankara): berraklaşmak. *sular bulanık idi durulmuş.* **durumak** (Konya) : bulanık sular berrak hale gelmek.

duruk (Punarbaşı): yoğurt konulan taştan oyma kap. bak. durak.

durukmak (Maraş): tereddüt etmek, düşünerek durmak. *o haberi eşittikten sonra duruktum.*

duşamadıya (Niğde) : rastgele körü körüne, gelişi güzel. *duşamadıya söyledim.*

duşgu (Niğde) : sersem, beceriksiz.

duşka (Çorum, Yozgat): duluk, dulum, şakak. *iki çocuk döğüşürken birisi obirinin duşkasına kakıyordu.*

duşkaltak : yüz, yanak.

duşlanmak (Niğde) : musallat olmak, bir şeyin üzerine düşmek. *sende banamı duşlandın?*

duşlaşmak (Niğde) : sataşmak.

duşluk (Diyarbekir) : bak. *dışlık, tınçlık.*

duşşak (Tahtacılarda): ayakbağı.

duta, tuta (A) mahsuben. *bunu hesaba duta verdim.*

dutalga (Kayseri-Turan köyü); **dutarga** (C. A.); **tutarak** (İstanbul): sar'a, sinir nöbeti. *dutalgası duttu.*

dutamak (Kayseri, C. A.): müstenidat, ip ucu. *sen bu hakkı kendinde buluyorsun amma, dutamağın ne? uğraşa uğraşa bir dut.mak bulduk, hırhız (hırsız) lar bulunacak.*

dutu (C. A. Avşar) : 1 — rehin (Maraş); *kulağımdan küpemi çıkarttım, dutu koydum, faydasınan para aldım;* 2 — oğlan evinden kız evine nişan merasiminde gönderilen hediye, belek; 3 — ferman, taahhütname, emirname (Avşar) *üç tuğlu vezirden dutusun almış.*

dutucu (Kayseri) : tasarruflu, dutumlu. *hancı çok dutucu.*

dutum (C. A.):1— udum, behre, marifet. *dutumlu kimse canım, onuu ne dutumsuz olduğunu bilmezmisin;* 2—tasarruf.

dutar, tutar (C. A.) : mecmu. *hesabın dutarı şu kadar.*

duvak (Niğde, Avşar): 1 — gelinin yüzüne örtülen örtü; 2 —topraktan mamul tencere ve küp kapağı. (Niğde) 3—tandırların üzerine kapatılan taş kapak.

duzluca (C. A.): pişirilmiş ve tuzlanmış nohut.

dübek (Maraş): dibek.

düden (Kütahya, Dinar, Menteşe, C. A.): 1 —suların yer altı mecrasının medhal kısmı; 2 — kar altında yatan tavşanların nefeslerinden eriyerek karda açılan delik. fisin. *Düden*: bir köy, bir yayla adı.

düdü (G. A.): kılıbık erkek.

düdük (Avşar): hançere, ses çıkan yer. *düdüğüm boğuluyor.*

düdük ağzı kesilmiş (G. A.): yanpiri kesilmiş.

düdüklük (Naşa köyü, Simav): 1 — baldır kemiği, diğer adı *kuru kaval*; 2 — nefes borusu.

düğdü (Çangırı): gaga.

düğe (Kütahya): iki yaşındaki sığır hayvanı.

düğen çeken (G.A. Naşa köyü): düvenselik.

düğer (Naşaköyü, Teke): olduruk, mertek için kesilen yoğun ağaç.

düğmek (Erzurum): düğülemek, düvümlemek,

düğücük (Konya): düğüden daha ufak bulgur.

düğü, düğücük (Niğde, Kırşehir, Van): ufak bulgur, simit.

düğülemek (Erzurum): düğümlemek. *gerilmiş kiriş düğülenmez.*

düğüncü (Avşar): gelin alıcı.

düğür (Van) : 1 — habbecik; 2 — ağaç ve kağıt üzerindeki kabarcık.

düğür olmak, düğür düşmek (C. A.) : Kız istemek. bak. *dünür.*

düğürcü (C. A.) : görücü. *filanın kızına düğürcü gelmiş*

düğüş (Teke) : **düğüşü** (Akseki) : gelin getirmeye giden kadınlar.

dük vurmak (C. A.) : 1 — bir yuvarlağı diğerinin tepesinden indirerek vurmak; 2 — turnayı gözünden vurmak. *dük atmak*: isabetli laf söylemek.

dül (Teke) : 1 — duvarın tış tarafı; 2 — damın ardı, arkası *damın dülünde, evin dülünde.*

dülbe (Van) : dişi camus.

düldül (C. A.) : dürbin.

dülek, divlek (O. A.) : kavunun geç eren en tatlı cinsine denir ki tohumları Kayserinin *Anbar* köyünde meşhurdur.

düllenmek (Teke) : sallanmak.

dümayı (Maraş, G. Antep) : yeknasak, yekrenk, büsbütün. *bağı dümayı belletmek.*

dümbelek (Çangırı, Kırşehir): darbuka; *desti dömbek* (Sandıklı): desti dibini çıkararak yapılan dümbelek.

dümbük (Niğde): baş deyüs.

dümük (G. Antep): hırs ve haris. *dümük oldu. dümük adam. derdi dümüğü bu.*

dünek (Menteşe): kendi kendine süzülmüş gecelemiş su ve saire; karş. *dünemiş yoğurt* (Sandıklı): üzerinden bir gece geçmiş uyumuş yoğurt.

düneğen (Çorum); **düneğin** (Ankara) ; **dünen** (Sivrihisar): dünkü gün. *düneğin sana gitti idim nerde idin?*

dünemek (Sandıklı) : üzerinden bir gece geçmek.

dün.ür (Menteşe, Ankara, Kütahya, Afyon); **dünür** (Alâiyye) : 1 — evlenen kızla oğlanın ana ve babaları ; 2 — sıhriyetle akrabalık bak. *dünüşü* ; 3 — bir kız ile oğlan arasında teehhül için vasıtalık yapan kimse (Alâiyye). *dünürlük etmek:* bir kızın veya kadının izdivacına talip olmak.

dün.ürcü (Çorum) ; **dün.ürşü** (G. A.) : gelin görmek için kız evinden oğlan evine giden kadın.

dün.üşü: birbirile evlenen kız ve erkeğin ana ve babalarının karşılıklı sıfatları. *sen benim dün.şümsün. dün.üşüm gile gittim.*

dürge : 1 — makarna kültesi (Sungurlu, Kangal) ; 2 — dürüm (Konya).

dürme (Yozgat) : kurumuş koyun eti.

dürmek (Çorum): bir şeyi katlayup bükmek. *dürmeç* (Ereğlı) : peynir, yumurta, pilâv gibi yemeklerin yufka ekmek içine konup dürülmüşü. *dürüm.*

dürtmece (Niğde) : çekirdekleri bir çöple dürtülerek çıkarıldıktan sonra kurutulan erik, kaysı gibi meyvalar.

dürü (Niğde, Teke, Safranbolu. Konya, Bursa): 1 — bir nevi ince bez; 2 — çeyizlik; 3 — gelinin güveye hediyesi. *yanıt.*

dürülemek (Kırkağaç): çapalamak.

dürüm (Niğde, Yozgat, C. A.); **dürmeç** (Konya Ereğlisi) : peynir, ceviz, kıyma gibi şeyler konarak uzunca dürülen yufka. Bunu ekseriya yufka yapıldığı esnada taze, sıcak bazlamadan yaparak konuya komşuya ikram ederler. *pendir* (peynir) *dürümü gibi eline verdim anlamadın:* lafı açık söyledim anlamadın.

dürüppatır, dürüpyatır (Teke): işinde devam edip durur demektir.

düş azmak (Niğde) : ihtilam olmak.

düşek (C. A.) : bak. döşek.

düşelek (A.) : miras hissesi.

düşerge (C. A.): hisse, nasip, vecibe, vazife.

düşük (C. A.): cenini sakıt. *düşük düşürmek*: çocuk düşürmek.

düşüngü (G. Antep): düşünce.

düşüt: tesadüf.

dütüz etmek: meşgul etmek.

düval (İstanbul): gözlü kerevet.

düve (Kütahya, Maraş, Teke, Kayseri, Kırşehir, Denizli): bak. *düğe*.

düven (Menteşe): bez tezgâhı.

düver (Niğde): yirmi santim kutrunda çam ağacı.

düvlek (Kırkağaç): bak. *divlek*.

düylek (G. A.): tekerleğin ortasında, mihverin geçtiği delikli ağaç.

düyülcek (Teke): ince bulgur.

düz arda (İstanbul): düz silmeye yarar tornacı aygıtı.

düz baskı (İstanbul): demircilerin kullandığı bir dürlü çekiç olup demiri düzletmeye yarar.

düzbordür (İstanbul): dört köşe çininin etrafına dolanılan müstatil çini parçası.

düzge (Kırkağaç): süs.

düz kalem (İstanbul): düz marangoz kalemi.

düz silmek (İstanbul): tornacı aygıtı ile tesviye etmek.

düzüm (Niğde): bir sıraya dizilmiş irişkik dizisi.

düzüngü (Manisa): ayne.

E

ebbe! (Teke): hayret ifade eden söz.

ebe (Avşar, C. A.) : nine, baba anne; 2 — hısımlardan yaşlı kadın. yenge. *Ebem gile gittim;* 3 — oyunu idare eden kimse. *ebe beni kurda verme :* bir oyun adı ; 4 — arı anası, büyük arı. *ebe arı.*

ebebe (Kütahya): salyangoz.

ebeç (C. A.): anaç arı.

ebem bulguru (Karaağaç) : ince yağan yağmur.

ebem kuşağı (A.): alâimi sema, gelin kuşağı.

ebem pisiği (G. Antep) : pisi pisi, bir otun uçan tüylü tohumu.

ebermek : getirmek (Isparta, Menteşe, Simav, Uşak).

ebeş (G. A.) : hecelerin henüz hakkını veremeyen çocuk.

ebe taşı (Afyon) : bak. *naldırnaç.*

ebi ! (Dinar) : acımayı anlatan bağırış.

ebici (Kütahya) : ekmek (çocuk sözü). *şu çocuğa biraz ebici ver.*

ebişmek (Teke, O. A.): çocuğu arkaya almak. *yavrumu ebiştim.*

ece, eyce, eci : 1 — büyük birader (Isparta, Konya, Fethiye, Teke, Karaağaç) ; 2 — amuca (Fethiye) ; 3 — baba (Eğirdir); 4 — anne (Barak aşireti) ; 5 — abla (C. A,) *Mehmet ecesini çok sever;* 6— herkesin hürmet ettiği hanım. (Çangırı).

ecene (Burdur, Kırşehir) : taş yontmakta kullanılan sivri kalem.

ecer (C. A.) bak. *acar.* ecerlemek : yenilemek.

ecevit : 1 — fitne (Yozgat) ; 2 — güçlü (Tahtacılarda).

eci (Kırşehir) : annenin annesi, nene.

ecicik (Ankara); **icicik** (Yozgat) : azacık.

ecit mecit (Niğde, Avşar) : ye'cuç me'cuç.

ecza (Sandıklı); **ecze** (Teke); **evza** (Rize): kibrit, çalma.

edden (C. A.): bir miktar. *su eddeni*: suyun bir miktarı. *edden edden:* ceste ceste. *öğünsüz eddensiz.*

ede (A.): 1 — peder, baba (Sivas, Malatya, Göksün); 2 — kardaş, ağabey, oğlan kardaş (Aziziye, Yozgat, Çorum); büyük kardaş (Niğde, Malatya, Göksun, Avşar, İçel).

edik: 1 — meşini, sahtiyanı, gönü yerli olan kısa konçlu çizme. *sarı edik, gülşefteli edik, annabi edik, kara edik. ediğimi nalçalattım* (Maraş, G. Antep); 2 — kadınların geydikleri tahta papuç (Eğridir); tahta papuç (İsparta, Teke); 3 — bebelerin ayak kabısı (Ankara).

edik papuç (Afyon): topuksuz terlik.

edişken (Develi): her söze cevap veren söz altında kalmayan.

edüldüdül (Tosya): geçimi dar, vakıtsız, fakir, bitkin adam.

efe : 1 — büyük birader ; 2 — Avşar gelinlerinin başlığı; 3 — kabadayı yiğit adam (A.).

efedi (Niğde): ince, nim şeffaf kâğıt.

efedik (Niğde): eğlence.

efil efil (Kütahya, Kırşehir, C. A.): 1 — hafif esen rüzgârın tasviri; 2 — salkım saçak tasviri için (C. A.) *başına efil efil çiçek takmışlardı.*

efilemek (Kırşehir, Kayseri, Niğde): yürek çarpmak. *dün korkumdan yüreğim efiledi.*

efilti (Kayseri): kalp çarpıntısı, heyecan. *sabaha kadar efiltim kesilmedi.*

efin tefin etmek (G. Antep): daneleri döküp saçmak. (efin, evin = dane).

efin tefin olmak (C.A.): araya gitmek, dağılmak. işe yaramamak. heder olmak.

efir nefir (Bolu): kış günlerinde fırtınanın şiddetli esip karları bir birine karıştırmasının tasviri.

eftik (Antalya, Konya, İçel): eylence. *bu tesbihle eftikleniyorum. bu elimin eftiği.*

eftiklemek (Niğde): şaşalamak.

eğber (G. Antep): eğri, biçimsiz. *eğber eğber.*

eğdi (Niğde, Kayseri); **eydi** (Kırşehir): sebzelerin otunu almaya patates, soğan sökmeye yarar bir çeşit çapa olup bununla ağaç ta oyarlar.

eğe, eğeği (Avşar): kaburga kemikleri. *eğesi batmış, eğesi kırılmış.*

eğe (G. Antep, Malatya) : sahip, hami. *bu koca karı evin eğesidir.*

eğeği (Ürgüp): eğeği ile pişirilen bir dürlü pirinç veya bulgur pilavı.

eğef: 1 — Kağnı ve arabalarda kullanılır ağaçtan halka (Konya); 2 — çengel (O.A.) *küpenin eğefi.*

eğenti (C.A.): eğeğiden dökülen demir ufağı.

eğer belli (C.A.): atlarda beli çöksek olan hayvan olup makbul değildir.

eğere: kağnı dingilinin başlarını tutan şimşirden iki değnek.

eğir (G. Antep); **eğer mumu** (Niğde): ilâçlarda kullanılan bir nevi nebati madde.

eğirmen (İzmir): yün eğirecek aygıt. kirmen.

eğiş, eyiş (A.): 1 — tandır kancası, ucu eğri demir; 2— bal sağacak aygıt; 3 —köfter karıştırmaya mahsus demir aygıt (Niğde); 4 — bostan çekirdeklerini ekmek için sabanla açılan aralıklı çizgi (Avşar).

eğit (G. Antep): kabadayı, yiğit. *eğit geçinmek.*

eğlemek, eğlenmek (Sivas, Rize): durdurmak, durmak. boş yere vakıt geçirmek. *arabayı eğle. eğle!* dur.

eğleşmek (Kastamonu) : sataşmak.

eğrek (Aziziye) ; **eyrik** (Seydişehir) ; **eyrek** (Sandıklı, Karahisar) : 1 — davar ve koyunların toplantı yeri. *eyrikte koyunlar meler*; 2 — ağıl (Rumeli). *eğrekenmek : mal eğrekenir* (Pınarbaşı) .

eğren (Teke) ; **ergen** (Isparta, Burdur) : kızılcık.

eğri ağaç (Niğde): bak. evirgeç.

eğrice : 1 — Avşar kadınlarının başlarını yazma ve puşularla süsledikleri yana devrik bir serpuş (Avşar) ; *top top eğriceli bir yüce başlı* (Karacaoğlan) ; 2 — Pastırmacılıkta butların topak etlerinden yapılan parça (Kayseri).

eğridoma (Niğde) : ev duvarlarının en yukarısına konan sıra taş. süyük, harpuşta.

eğrim (Teke) : tomates.

eğseri (Alaiyye); **eyseri** (Çangırı, Kırşehir); **enseri**(Anadolunun bazı yerlerinde); **iseri** (Ankara) : çivi, büyük çivi. kadak.

eğsi, eysi (Avşar, Sandıklı, Çorum, Afyon) : yarı yanmış, kömür haline gelmemiş olan ağaç, odun parçası. köseği.

ehal (Van) : orta yaşlı insan. *ehil dölek* (Kırşehir).

ehnezimek (Kırşehir); **enezimek** (İçel, Uşak): 1 — hafiflemek. şiddetini kaybetmek. *filânın hastalığı nanasıldır? eh! biraz ehnezidi. fırtına ehnezidi*; 2—zaf duymak. *içim açlıktan ehneziyor.*

ehsan (G. A.): bak. eysen.

ehtı (Bolu): ekti, pinti, cimri.

ek, ek yeri (Denizli, Kayseri): mafsal ; oynak yeri.

ekgi (C. A.): tabakların derilere ektikleri çam kabuğu.

eke: 1 — yaşından çok yaşamış görünen (Kütahya) ; 2 — gün görmüş, tecrübeli, kurnaz (Avşar, Konya, Sivas, Çangırı).

ekecik (Niğde) : içine yağ, yoğurt konan bir nevi çömlek.

ekelemek (Kayseri); **epelemek** (Isparta): saçmak, ekmek.

ekelenmek (Çorum) : yaşlanmak. *bizim at ekelendi tepmeden ne anlar.*

ekenek (Erzincan) : ekilecek tohum.

ekerge: ekilecek yer.

ekeşmiş (Niğde): kurnazlaşmış.

ekincek (Çangırı) : bak. *ekinleğe.*

ekinci (G. Antep) : çiftçi, ziraatçı.

ekinleğe (Çangırı) : mezraa.

ekinlik (G. Antep) : evlerde çiçek ekilecek yer.

ekir (G. Antep, Niğde): çakıldak ve pislik birikintisi, kir, yağır.

ekleme: 1 — ilave (Kayseri); *A. bey söze yine bir ekleme getirdi*; 2 — fotinlerin altına vurulan pençe (Niğde).

ekmek dürümü (Ankara): bak. *sıkmaç.*

ekmek kıran (Van): bak. *cılbır.*

ekmeklik (G. Antep): sığırların boyunlarının altından sarkan deri.

ekmek tahtası (Kırşehir): bak. *yaslağaç, yastağaç.*

eksen (Naşa köyü): bak. *ehsan*, eysan.

eksepekse şöylemek (G.Antep): ileri geri can sıkacak şeyler söylemek.

eksik etek (Mecitözü); **eysik etekli** (Afyon) bak. esikli, *eksikli.*

eksikli (Çorum); **esikli** (Ankara): evlenmiş kadınlara avrat denildiği gibi eksikli dahi denir. *eksikli yemek hazırla misafirimiz var.*

ekti: 1 — alışkın, öğür, gede. *O kuzu ektidir*: emdiği koyun kendi anası değildir. *bu at ektidir arabaya iyi gelir*; 2 — tufeyli (Konya, Bursa); 3 — pezevenk (İzmir).

el (A.): 1 — memleket, mıntaka, vilâyet. *bizim eller, Avşar eli, Barak eli, İçel, Tışel Rumeli.*

Türkmen kızı katarlamış deveyi,
Çeker gider yaylasına eline

2 — yabancı. *elim yadım değilsin. ellik*: vatan (Sivas, G. Antep) *ellik gavûru.*

elacinli melacinli (Ankara): benekli, karma karışık.

elaltı (G. Antep): 1 — yazı yazılırken üstünde yazılan atlık, sümen; 2 — hırsız yatağı. *Ahmet kâhya Mamatonun elaltısı imiş.*

elbelemek (C. A.): tevzin etmek. *teraziyi elbeledinmi? heğbenin öteki gözüne bir taş koy da elbelensin. elbeli*: mütevazin.

elbesileri (İstanbul): elde beslenen koyun v. s.

elbeşte (İstanbul): tabaklıkta (son) dan sonra ilk harç ameliyesi. başka adı, *birinci ağız.*

elbeşte dağarı (Kütahya): palamut ve mazı kabuklarının kaynamış sularını havi olan dağar.

elbeşte teknesi (Çangırı): derileri sıcak su ile temizlemeye mahsus tekne ki tabaklar kullanır. *elbeşte kazanı* (G. Antep): don kazanından ufak kuzu kazanından büyük kazan.

elbeten (Teke): iplik gibi şey.

elbirgitmek (A.): her hangi bir işte birleşmek, bağdaşmak, elbir olmak.

elbis, elbiz (G. Antep): sansar. *elbiz eniğini yetirse bulamaz*: karışık.

elce, ellice (Ahlat): bir kulplu küçük tencere.

elcek (Ankara): 1 — bak ellik 2 — çıkrık tırpan tutamağı (G. Antep).

elcil (Sandıklı): ehli.

elçim (G. Antep): deste. *bir elçim bağ yaprağı.*

elçiti (Kütahya): mendil.

elden vermek (G. Antep) : kendi elile verdiği kimsenin eline vermek. hut behut vermek.

eldirekçi (Kütahya) : mugfil.

elekçi (Araç, Avşar) : çingene.

elem (C. A.): hayvanatı bakariyyeye verilen yem. *gece öküzlere elem atılmamış.*

elem sağma (Ankara) ; elem zahma (Teke) ; inam sama (Kırşehir); elem zahman (Bolu); edem zahma (Teke); emir sema (Kırkağaç): alâyim sema, *nur doğdu, Meryem ana kuşağı.*

elemye (Edirne, Uşak) : bir dairevi ağaca dikilen altı deynek (tahta) dır. elemye den çözülen ip kelep olur.

e.lenci (Çangırı): yabancı.

elenti (Kayseri) : titreme, hafif üşüme, çelmik. (veremli hastaların akşamları vücutlarında hissettikleri hafif üşümeyi, titremeyi bu kelime ile ifade ederler) *akşamları vücudime elenti geliyor.*

elerişmesi (C. A.): şakalaşma. *elerişmesi eyi olmaz.*

eletmek (Bolu, Araç. Kütahya): götürmek, isal etmek.

ele tutmak (Ankara) : hile yapmak. *ele tuttum aldattım intikamımı aldım.*

eleski (Konya): mendil, yağlık, elbezi.

elevay (Çorum, Yozgat, Malatya, Kırşehir, Ankara): tenbel, beceriksiz, başkasına hayrı olmayan. *elevay elevay gelme şahbaz şahbaz gel.*

elezimek (Niğde) : korkmak, helecana düşmek.

e.lgin (Teke, Karaağaç): arsız, terbiyesiz, sığıntı.

elgölgesi (Niğde, Avşar): 1 — tavsiye name. *ağa isen bey isen el gölgenolsun*; 2 — vesika, ilmühaber. *geldiğimiz için bir el gölgesi ver. sonra karakoldan bizi çevirirler. ilişik edilmemesi için bir el gölgesi ver.*

e.lgün (Kütahya): halk. *elegüne karşı.*

eliağır (A.): 1 — aldığını vermez adam; 2 — yumruğu pek acıtan adam.

eliboş (C. A.): ehemmiyetsiz. *yağmur yağdı amma eliboş.*

eli böğründe (Konya): çıkartmaların altındaki mail destek.

elibüyük : ayı.

elice (O. A.): tava. *bir elice bulgur pişirdim.*

elicek (C. A.): bir miktar. *aldı sattı bir elicek içine gitti.*

eli eyri (C. A.): hırsız. hırhız.

elifli bakla (Araç): baklanın bir nevi.

eli kefinli (Kayseri) : öndeki bir ayağı beyaz at. yöğümsüz (meş'um) dur.

eli şapşak vurmak (Ankara): alkışlamak. cibicik, çibik çalmak.

elitmek (Ankara) : el sallamak, çağırmak, işaret etmek.

elkandili (Sandıklı) : bak. *şinana.*

elket : manivela.

el kıskacı (İstanbul) : demirci aygıtı olup keser ve baltayı tutarak ateşe göstermeye yarar.

e.lkit (Teke, C. A.) : çaresiz, garip, kimsesiz. *elkit bir çocuk.*

elle (Teke) : fevkâlade taktir olunan şeyler için hayret ifade eden söz.

elleme (G. Antep) : seçme. *elleme kömür.*

ellemek (Çorum) : dokunmak. *Kelebeği elleme tozları eline bulaşır.*

elleşmek (G. Antep) : 1 — ilişmek; 2 — müsafaha etmek.

e.lliği kıt (Uşak) : muaşeret bilmez.

ellik (Çorum, Kırşehir, Kayseri, İlbaşı, Yozgat): 1 — eldiven, elcek ; 2 — ağaçtan yapılan, biçerken ekini toplamak için sul elin parmaklarına takılan alet (İlbaşı, Edirne).

e.llik gâvuru (Erzurum): memleket gâvuru.

elmek (Taşköprü) : avuç.

e.lti (Muğla, Avşar, Afyon): bir evin iki gelini bir birine elti derler. kayın birader karısı.

el tutacak (İstanbul): bir kayık küreğinin el tutacak yeri.

elulağı (Niğde, Menteşe, Afyon): babasına, anasına yardım edebilecek çağa gelmiş çocuk.

eltutamağı (Ballık): bak. maç, *tutak.*

elverme (Maraş): inabe, icazet.

em : 1 — derman, merhem, ilâç, deva (Malatya) merhem Maraş, Niğde, Kayseri, C. A.): *eme yaramaz. eme seme yaramaz*; 2 —beceriklik, kudret. *emsiz:* beceriksiz , kudretsiz, aciz (Karaağaç).

embel (Seydişehir, Konya): bak. *imbal. iş bir eşektir embellersen gider.*

emberlemek (Karaağaç) : imballamak.

emci (C. A.): em, merhem tatbik eden.

emcik, emcek: 1 — meme, kadın memesi (Ahlat, Ürgüp, Gerkûk); karş. *cicik* ; 2 — emzik (Ürgüp); 3 — ibriğın su gelen mahalli (Ürgüp); 4 — sigara ağızlığı (O. A.) *kiraz emcek.*

emeci (Bolu) bak. *imeci.*

emeklemek (Yabanova) : çocuklar hakkında yüzlerini yere koyarak yürümek, apallamak.

emeksiz (Malatya); validesile gelen çocuk. Karş. *oğulluk, day geldi.*

emen (Afyon): hodak oyununda kemiği sokmaya mahsus ufacık bir çukur.

emenmek (Burdur. Niğde, Avşar, Karaağaç, Ankara, Afyon, Kütahya): özenmek, bir yere kadar ihtiyarı zahmet etmek. yorulmak. itina etmek. *evde bolamadım boşa emendim. uzak yollardan da emendim geldim.*

emik (Karaağaç, Denizli, Teke): 1 — beyin, dima (Karaağaç, Denizli); 2 — beynin tam üzeri, alın üstü (Teke); 3 — emilmekten vücutta hasıl olan çürük (C.A.) *boynu boğazı emik dolu.*

emirsema (Kırkağaç) : bak. *elemsağma.*

emir sultan (Bolu): yeşil soğan.

emişme (C.A.): süt kardeş.

emiş yakış olmak (G. A.) : alışmak, yüzgöz olmak.

emlemek (G. Antep) : em sürmek. *emlenmek. emletmek.*

emlik (Malatya, Bünyan, Kayseri, Araç, Teke) : süt emen çocuk ve kuzu. *emlik kuzu gibi sıçradı gitti.*

emsiz (G. A.) : beceriksiz adam.

emşelmek (Konya) : atların üstüne binerken at eğilir gibi yayılır gibi olmak.

emze (Erzincan) : kardeş.

emzik (Çorum, Maraş); **ümzük** (Afyon): 1 — bilumum hayvanların memelerinin uçları; 2 — bardak, ıbrık gibi su ile dolu şeylerin aktığı mahal. *emziği ağzına veriyor, kendi kendine bulamıyor* ; 3 — sigara ağızlığı (Afyon).

emzikçi (Malatya): süt nine. Başkasının çocuğunu emziren kadın.

emzirme aşı (A.): iki nebatı ormanlarda bir birine yaklaştırmak suretile yapılan aşılama.

en: 1 — iki yamaç arasındaki düz ve münbit arazi. (Balıkesir); 2 — iki boğum arasındaki kısım, *parmak eni*; 3 — hayvan damağında olan hastalık.

en (İzmir, Kayseri, Erzurum, Adana); **en.** (Bolu): oğlak ve kuzuların kulaklarına zımba veya bıçakla konan işaret.

enane (Niğde): süs. kazandığı *enânesine* yetmez.

endaze (İstanbul): dikicilerde gön veya kösele üzerine konulup kesilen bir nevi kâğıt ve yumuşak meşinlerden yapılan kalıplar, aygıtlar.

endeği (Menteşe); **endeki** (Burdur, Teke) yakına işaret. şu.

endek: 1 — Kararsız, sebatsız insan ve iş.
döndek ile beraber kullanılır (Van); 2 — korkak (Ürgüp).

endelemek (O. A.): tamik etmek. ince eleyip sık dokumak. *bu işi de sen endeledikçe endeledin.*

endelip (Niğde): oyun, desise. *onun böyle bin endelibi var.*

endere (Teke): orası. karş. *endeği.*

endigün (Bolu): dünki gün.

endiyi güne (Safranbolu): dün değil, evelki gün.

endikmemek: (Tahtacılarda): güçlük çekmemek. *endikmeden söyleyor.*

endirde (Burdur, Alâiye): yanında.

endire (Teke): biraz aşağı.

engezci: ufak tefek şeyler aşıran, satılık eşyadan örnek alıyormuş gibi iç eden. *engezlemek. bir kadın engezlemiş. işi gücü engez tüngezle.*

ene (Antalya, Menteşe, Erzincan, Teke, Burdur); **ane**(Sandıklı): taaceüp, istigrap ifade eden söz. *ene şu kızın güzelliğine.*

eneç, engenç (Balıkesir): meyilli yerlerdeki sel yarığı.

enek (Bolu, Zile, Sivrihisar, Niğde, Teke); **eneke** (Erzurum) **en.ek** (G. A., Naşaköyü): 1 — Tutak. sapanın geri tarafında el tutulacak yeri. *sapan eneği*; 2 — oyunda mevcut sermaye (Sivas,

Niğde, Kırşehir, C. A.); 3 — aşığın büyüğü (Kayseri); 4 — burulmuş, enenmiş hayvan.

e.ne kona (Safranbolu); ini konu (Ankara); e.nim konum (Menteşe, Konya, Sivas, Dinar): adam akıllı, etraflıca, uzun uzadıya. *eni konu söylemek. enim konum bu işemi çalıştın.*

enelmek (C. A.): burulmak. koyun sığır, kedi iğdiş olmak.

eneltmek: burdurmak.

enenmiş: burulmuş.

eneme (Çangırı): taşağını burma.

eneme koyun (İstanbul): doğar doğmaz burulan koyun.

enemek (Niğde): inek, dana, koyun, keçi gibi hayvanların kulağını bıçakla yarmak.

enenik (Kırşehir, Kayseri, Zile, Erzurum, Menteşe, Avşar): burulmuş, taşağı iple bağlanmış veya çıkarılmış.

e.ngi (C. A., Kayseri): 1 — nezle (C. A.); 2 — nüzul, enme (Kayseri).

e.ngi, yangı olmak (Uşak): çok müteessir olmak.

e.ngin (Malatya, Sandıklı); ingin (Ankara): 1 — derin, zengin, çok. (Malatya): *iniş aşağı ingin yir;* 2 — süfli tabaka (Malatya); 3 — müzmin göğüs nezlesi.

eni (Avşar): davar kulaklarında yapılan işaret. *enimek* = eni koymak.

enik (Yozgat, Afyon, Kırşehir, Ankara, Çorum, Menteşe); enük (Safranbolu, Çangırı, Sivas, Bolu): 1 — lahime yavrusu (Bolu, Çangırı); 2 — çocuk (Safranbolu, Çangırı, Ankara).
— *Eniğin arkana düşmüş.*
— *Ben köpekmiyim?* ; 3 — kamış hasırların takımı (C.A.) *bir enik hasır;* 4 — anahtarın dişi (G. Antep): *o dil kaç enikli. eniklemek* (Çorum): yavrulamak. bizim kancık eniklemiş.

enki (Teke, Kırkağaç, Kütahya): yakında olan şey. *enki benimdir.*

enkil (O. A.): üzüm çubuklarının piçleri.

enla (G. A.): kendir veya kıldan dokunan bir nevi ufak ev sergisi.

enlemek (Niğde): mektup yazmak. *enledik.*

e.nli kenar (Kayseri): halıya orta kenardan sonra konur, halısına göre elli sıradan iki yüz sıraya kadar olur. On santimden otuz beş santime kadar büyük olur.

e.nme (C. A.): nüzul, damla. *sağ keçesine enme enmiş. ayaklarına enme enmiş te yatalık olmuş, ne kımıldayabiliyor ne de kımşaya biliyor.*

ennemek (Afyon); **enemek** (Kırşehir): hayvanın kulağına işaret koymak.

ennik yağ (Türkmen) : taze yağ.

eneze (Sandıklı): beceriksiz ve zayıf.

en. (G. Antep): parmağın iki boğum arasındaki parçası. *en. en. ölmek:* çok eziyetle ölmek.

en. bitirimi (Ankara): uç, münteha.

en.eme (Çangırı): seçme. *eneme buğday.*

en.gebe (Gerkûk) ; **en.gime** (Afyon, Sandıklı): mayil, eyri. engimesine gitti (Sandıklı) = baş aşağı gitti.

engel: 1 — mani (Seydişehir); 2 — rakip (Taşköprü) *engel dost bağından gül aldı gittı.* Emrah.

engellenmek (Ankara): ne engellenip duruyon, de ne ise duyalım.

engez (Adana, Malatya, Niğde): 1 — sanatkâr aleti (Malatya, Adana) *engez işler el öğünür*; 2 — sıralı iş (Niğde); **engezlemek** (Kırşehir) : çalmak. *şunu engezleyi vir.*

engi benk (Denizli): şaşkın sersem.

engil (Kayseri köyleri): buzağıya mahsus ufak yular.

engirde (Isparta, Teke): orada. engi: oradaki karş. *endeği.*

en.gücü (Karaağaç): nihayet, binnetice.

en.ir sin.ir (Bolu): pek erken, şafakla beraber.

en.i yen.i (Mecitözü): hayret ve taaccbp ifade eder.

en.lik (G. Antep): yüze sürülen kırmızı boya.

en.lik merhemi (C.A.): bir nevi merhem.

en.re (Burdur, Teke) : aslı var, sahih, doğru makamınıda kullanılır.

en.se (Çorum): 1 — boyun 2 — makat.

en.sıran (Teke) : hamur ve ocakta kullanılan bir demir.

en.si (Karaağaç, Menteşe) ; **en.seği** (Yürükler); **köseği** (Ahısha): bir kısmı yanmış odun parçası.

epelemek (İsparta, Karaağaç, Teke);**ekelemek** (Kayseri) : saçmak, ekmek.

epeme (Niğde) : becereksiz, tenbel, şaşkın kimse.

epey,ep + eyi (Ürgüp): bir çok.

epirmek (Kayseri): yıpramak, eskimek, zayıflamak. *ulmuş eprimiş*. bak. *ulmak*. *epritici hastalık.*

epişmek (Isparta) : arkaya binmek.

eprik (Niğde) : sabunlu su. *epriğe basılmak :* birinin şerefine verilen zıyafetten diğeri de müstefit olmak.

eprimek (Niğde, C. A.): elma, armut yumuşamak, dişe dayanmaz hale gelmek, epirmek.

epsit (Bolu, Kırşehir); **ispit** (Sandıklı, Kastamonu) : tekerlek parmaklığının takılmış olduğu kavisler.

e.r (Malatya) **er** (Kastamonu) : erken.

e.rceden, erkenden : *daha er, nereye gidiyorsunuz?.. Erceden kalktı gitii. ermi, geçmi?.* (C. A.); **e.rlik**: imsak çağı, oçağda yenen oruç yemeği...

er (Avşar): zevc. *erim der de ağlarmı ola.*

erbi (Aziziye, Ankara, Teke): ipek erbi, ipekten yapılmış büyük kırep.

erçel (Malatya): rahatsız çocuk.

erece (G. A.) **terece, terce** (Kastamonu): ocakların yanında öteberi koymaya mahsus ufak yerler.

erehcin (Çorum) ; **arahcin** (Kayseri): zifaf gecesi gelinlerin başına konan bir nevi külâh.

erekleme (Bursa): yabani semizotu.

eremeke: ağır ağır, telaşsız enem konum.

eremik (Kütahya): göğsü olmayan, memeleri pek küçük olan kız veya kadın.

erez (C. A.): delice otu.

ergen : 1 — bekâr, mücerret (Avşar, C. A.) *ergenlerin başı dışarı olur;* 2 —kızılcık (Isparta, Burdur) : bak. egren.

ergenlik (Kırşehir) ; **ergencelik** (Ankara): bak. *pözik, pözrik. oğlanda ergencelik çıkmış gayli ever.*

ergencelik (C. A.) : dul gelinin evlenmemiş güveğiye vereceği hediye.

ergiş (Rize); **ergişi,** er + kişi (Kars) : erkek, yiğit.

e.rgörmek (Niğde): layık görmek.

e.rek (G. Antep): duvar yaparken ön ve arkasıra taşları dizdikten sonra araya konan taş ve çamur.

eren peren olmak (G. Antep): dağılmak.

eri (Burdur): kadınların başlarına örttükleri ipekten kırep.

erinmek (Karaağaç, Ankara, Çorum): üşenmek. kesl. *oğlum erinme çalış. erinen adam olmaz.*

eriş (Çangırı, Ürgüp, Kırşehir, Ankara, Çukur ova) : 1 — bez dokumak için tezgâh lara çekilen iplik. *erişi iyi olursa dokuması has olur.* (Ankara); 2 — ziyufundan ayrılmış halis yün (Çukurova).

e.rişmek (G. Antep, Birecik, Kilis) : elişmek (Ankara) elleşmek (Kastamonu): el şakası yapmak.

erişte (Maraş, Kırşehir) : makarna gibi kesilmişve kavrulmuş veya kurutulmuş hamur.

erk (Urfa): nüfuz, hatır, hüküm. *benim erkim için agey! erkim yokmu benim.*

erkan minderi (Ankara): ufak minder. büyüğü *sedir çiltesi.*

erkeç (Avşar, Teke): erkek keçinin iki yaşından sonraki tohumluğuna denir.

erkeksi (C. A.): erkeğe benziyen kadın. mütereccil.

erkerem (Teke): kızılcık. kiren.

erlik (C. A.) : 1 — erkeklik, reculiyet; 2 — yiğitlik, mertlik. *erlik bu işi yapmaktır.*

ermi (Cenup Türkmenlerinde) : meni, atmık, attırık.

ermik (Bursa) : çok pişmiş yemek.

e.r olan (Ankara): erken yetişen bir üzüm.

erpeden : kıl sicim,

ersek (Niğde): er istiyen kadın, fahişe.

erse parsa etmek (Niğ'e): işe yaratmamak. dala budağa takmak. sarih ve kati cevap vermemek.

ersin (Van, Çorum, Ahlat): hamur teknesini kazıyan, temizliyen demir alet.

ertişmek (C. A.): damar damara binmek, bingişmek.

ertün (Çangırının Şabanözü) : ınsıran.

esdireney (Malatya): iffet ve namusu simsarda gezen.

eselmek: dert dökmek, ferahlamak.

esen: 1 —ruzgâr (Ulu köy, Gölhisar); 2 — sağ, salim (C. A.) *sağ esen olasın, Esen bey. Esen dere. esenlik*: sağlık. *esenleşmek*: merhabalaşmak.

e.sik (Yozgat, Niğde, Avşar, C. A.): düz yerlerdeki çukur, hendek . eşilmiş , kazılmış yer. munhat yer, engin mahal. *önüme bir esik çıktı.*

esirik, esrik, esürük (Sivas) : 1 — kara sevda, cinneti muvakkata; 2 — serhuş (C. A. , Sivas, Ankara) ; **esirmek** (Kilis); coşmak, baş dönünceye kadar hu çekmek, dönmek.

eske, esge (Manisa): ehali.

esküre (Muğla): madenden yapılan kâse.

eslemek (Sivas, C. A.): dinlemek. kabul etmek, ehemmiyet vermek.

esmek : 1 — eksik etmek, ıratmak, kesmek (Niğde), kesmek (Niğde). *mektubunu esme* = mektubunu kesme, eksik etme ; 2 — yürek kalkmak. *yüreğime estirdin ansızın.* 3 — karşılık vermek (Kastamonu). *alnından esiyor.*

esnaf uslusu (İstanbul): kayıkçı esnafının teşkilâtında dört kişiden mürekkep heyeti ihtiyariye.

esnek (Malatya, Niğde, Çorum, Afyon, C. A.) : 1 — oğlak, kuzu, buzağı anasını emmesin diye ağızlarına geçirilen örme torba. azgın deve ve ayıların dudaklarına takılan demir halka veya kıldan yapılan ip ki bazan burunlarına da takılır (Çorum). *deve esneği kırmış zaptolunmıyor, esnekli deve gidiyor*; 2 — baş parmağile şahadet parmağı arasındaki azamî mesafe. Küçük karış. (Niğde) ; 3 — esneme keyfiyeti (C. A. Ankara).
esnek esnek getirir
esnek uyku getirir.

esta (Burdur) : a ! gibi taaccüp ifade eder.

estara (Milâs); **istar** (Kırşehir) tezgâhtaki natemam halı.

estek kerestek (Niğde): dipsiz lâkırdı, neticesiz dedikodu.
— ne konuşuyorsunuz ?
— estek kerestek.

estek köstek (C. A.) : lâfı güzaf. *filân şöyle filân böyle, daha bilmem estek köstek.*

estirmek (Ankara, C. A.) : hava almak, gezmek. *estiri virdim de geldim. ata bindi de estire estire getti.*

eşek (Niğde) : mısır koçanı, elma ve ayvanın içindeki çekirdeği havi olan kısmı. ceviz içinin arasına yerleşen ve yenmeyen kısım eşek.

eşek çırtlağı (Çangırı): hindiba denilen ot. *eşek çıtlığı* (Ankara) yapşak yaprakları inni, pançak pançak olur.

eşek turpu (Çangırı) **işek turpu** (Ankara): hardal denilen ot. başı yeşil kendi uzun olur.

eşelek (Bolu, Sivas, Çangırı); **işelek** (Ankara): elma, armudun çekirdeklerini ihata eden kısmı (Bolu) her hangi bir meyvanın yenildikten sonra çikirdeklerini ihtiva eden bakiyesi (Çangırı).

eşki: ekşi 1 — (Konya Ereğlisi, Dinar, Bolu); 2 — balta sapı gibi ağaçları düzeltmek için kullanan ve beygirleri nallarken tırnaklarını kesen alet (Bolu).

eşkili (C. A.): turşu. *hıyar eşkilisi. Biber eşkilisi. samsak eşkilsi.*

e.şkin (Avşar, C. A. Ş. A.): 1 — atın makbul yürüyüşlerinden. Atların açık yürüyüşü. *eşkin. açık eşkin. kara eşkin.* 2 — ekşimsi bir ot olup yemeğini yaparlar (Harput),

eşkit (G. Antep): asmalara arız olan ince, tufeyli bir ot.

eşme (Yozgat, Amasya, Kırşehir, Malatya, Sivas); **işme** (Ankara): manba, kaynak.

eşmek (Kayseri) : 1 — bir mahalli kazmak; 2 — mutedil yürümek. *at sahibine göre eşer.*

e.ş tutmak (C. A.): oyunlarda çüt çüt (çift) arkadaş olmak. badasmak. eşim : arkadaşım (Bilhassa kızlar lisanında) *gel eşim seninle bir yere gidek.*

eten (Çangırı, Bolu, Avşar) : hayvan buzağladıktan sonra düşen parça. son. eş.

etir tetir (Niğde): berbat olmuş, işe yaramaz hale gelmiş.

etişken (Bolu): sapanın ön tarafına takılan halka çivisi = *dede kıllı* (Bolu).

et kafa (Niğde): kafası büyük, beyinsiz, ahmak.

et kurusu (Ankara); **guru et** (Kayseri): bak. *pehle.*(Burdur)

etlik (Kayseri, Niğde): pastırma, socuk için kesilen hayvan. ekseriya evlerde münferiden kesilenlere denir. *etlik evi. bastırma işliği.*

et toprağı (Erzurum) : Kırmızı kuvvetli toprak. karş. *boz toprak* (Erzurum): siyah toprak.

et üzümü (Ankara) : kabuğu şiresi dolgun üzüm.

ev (Kütahya): oda.

evcimen (Afyon, Yozgat, Kayseri); **evcümen** (Maraş); **evcümat** (Sandıklı): 1 — evde işile uğraşan, gözü dışarda olmayan. *filan hanım evcimendir*; 2 — toplu, müçtemian (Yozgat).

evcimen olmak (C. A.) : bir araya toplanup konuşmak. *gelin şöyle bir evcimen olalım da şorlaşalım.*

evdeci (Adana) : büyük çiftliklerdeki aşçı başı.

evden olmak (C. A.) : tekellüfsüz olmak. *haman birden bire evden olursun, nasıl da evden olmayı bilir.*

e.vdindmek (Niğde) : acele etmek.

e.vecen (C. A.) : bak. *ivecen. evecen atın boku seyrek düşer.*

e.vedi (Kütahya) : müstacel, acele. *evedi iş.*

e.vedili: acele. *senin ki pek evedili, sanki Bulgurluya mı gelin gidiyorsun ?*

e.ved kassad (Malatya): derhal alelacele, çarçabuk. karş. ivmek.

e.veklemek (Kırkağaç): bak. *evetlemek,*

evemek (Malatya): oyunda galip gelmek.

evermek (Malatya, C. A.) : evlendirmek, *bir kız bul da beni ever.*

e.vet etmek (Konya): acele davranmak,

e.vetlemek (G. A., C. A.): acele etmek. *e.vetleme çakşıra sıçarsın.*

e.vgin (Konya): aceleci.

evgirimi, eviçeri girimi (C. A.): güz mevsimi.

eviçi (Rize, Erzurum); **ev içerisi** (Rize): mutfak.

evik (Erzurum): bak. *sıyrımbaç.*

e.vildenmek (Kırşehir): oyalanmak.

evin (G. A.): 1— buğday, arpa, çavdar ve saire daneleri. Çok daneli buğday başağı. *bu sene mahsuller kuraklıktan evin alamadı* ; 2 — hububat.

evinsiz (G. A.) : yakışıksız, biçimsiz.

evirgeç (C. A.) : bak. *evrağaç.*

evlek (Çangırı, Kayseri, Ankara): 1 — bağçalarda müstatil şeklinde sebze mahalleri (Çangırı); 2 — iki evlek bir dönüm (Kırşehir, Kayseri).

evlik (Kırşehir): köylerin geniş odaları.

e.vmek (C. A.): bak. ivmek.

evrağaç (Çorum , Avşar); evirgeç, yufkayı saç üzerinde çevirerek pişirmeye yarar tahta aygıt.

evran (Malatya, C. A.): 1 — çok obur, ekûl olan kimse (Malatya); 2 — ejderha, yılanın büyüğü (C. A.) *evran yuta seni.*

evren pulu (A.): mika.

evsek (Ankara) : evini seven. *benim çocuğum evsektir.*

evselemek (Samsun): üzüm buğday ve sair şeylerin irilerini el ile almak.

evsenmek (Malatya): eve yavukmak, ısınmak, vahşeti zail olmak.

evsimek, evismek (G. Antep): bulgur gibi şeylerin, kepeğini çıkarmak için hafifçe savurmak.

evsin, evsim (Avşar, C. A.): bak. *evsün.*

evsinmek (C. A.): ikametgâh ittihaz etmek. *Sen de orasını amma evsindin ha. bu pisik bir yere gitmez burayı evsinmiştir.*

evsün (Malatya); **evsin** (Avşar): avcıların gizlenecekleri mahal. *evsinde dizlerimin üstüne otura otura ayaklarıma yel geldi.*

evşen (Van, Malatya): işeme.

evşenliği (Yozgat, Ankara Türkmenleri) : zevce.

e.vtik (Konya): telaş. *eskiden ehemmiyet vermiyordu amma şimdi evtik oldu.*

evuşağı (Mecitözü): zevce.

evünsüz (Isparta) : münasebetsiz, uğursuz.

eydük (Bolu): örs.

eyce (Terme) : nine , büyük anne. bak. *ece.*

eye (Malatya, Ahlat, Avşar): 1 — sahip (Malatya, G. Antep) *bu karı evin eyesidir*; 2 — ailenin yaşlı mühterem kadınlarını çocuklar bu isimle çağırırlar (Avşar); 3 — Kaburga (Avşar) bak. *eyeği.* (Malatya).

eye, eyeği (İstanbul) : a) üç köşeli eye, dört köşeli eye, b) balık sırtı eye. c) biçak eyesi. d) sıçan kuyruğu eye. e) saman eyesi. f) cer.

eyef : 1 — ağaç dalından kıvrılmış bir halka ki boyunduruğa sapan okunu rapta ya-

rar (Burdur, Dinar, Teke); 2 — odunları çekmek için ip ucuna takılmış halka şeklinde ağaç (Kırşehir).

eyeği (Malatya): eye, kaburga.

eyeği soyması (Kayseri): pastırmacılıkta kaburga kemiklerinin üstündeki etler.

eyek (Gerkûk): çene kemiği en.ek.

eygef (G. A.): sapan kayışı.

e.yideneyi (C. A.): adam akıllı. *eyiden eyi örttünmü?*

eyir, eğir (Konya): Kızılcık.

eylemek (Avşar): deriyi işlemek. *eylenmek* : deri işlenmek. *öküz derileri havuzdan çıktı eylendi.*

eylenmek (Çorum): 1 — istihza etmek; 2 — durmak.

eymenmek (Menteşe): çekinmek.

e.ymi? (Çorum); imi? (Ankara): istifhamı mutazammım tasdik edatı. *Gel de gidi vir imi?.*

eynahan (Dinar, Burdur, C. A.): obur, ekul. *eynahan oldun.*

eynez (Niğde): zayıf, çürük *eynezimek:* nezelmek, yıpranmaya yaklaşmak. *Şalvarın dizleri eynezimiş.*

eyrek (Kütahya, Sandıklı); *eyrik* (Seydişehir); eğlek (Ankara): hayvanın biriktiği yer.

eyri (İstanbul): sandalda bir parça olup kaburga dışındaki tahtaları buna çivilerler.

eyri kıskaç (İstanbul): demirci aygıtıdır. baltayı ocakta ısıtırken kovanı arasında tutmaya yarar.

eyrin. geç (Ankara): beli sakat hayvan.

eysen (A.): meşeden yapılan kağnı dingili.

eyseri (Çorum, sandıklı): büyük mıh, büyük demir çivi.

eyseran (Bolu); eyseren (Bursa); eğsıran (Isparta); elsıyıran (Konya); eysiran (Çangırı, Kütahya); insıran (Ankara); iskiran (Dinar) ; eysisıran (Kırşehir): 1 — ekmek teknesini kazmak için kullanılan yassı demir aygıt, sıyırgı. 2 — ateş küreği (Isparta); 3 — pelte pişirmek için demirden alet (Kırşehir).

eysi (Kütahya, Bolu) : ucu yanmış odun.

eysikli (Yozgat); esikli (Avşar): kadın.

eze: 1 — çok pişmiş (Sivas) ; 2 — teyze (Erzincan, Samsun, Kars); 3 — mucur, kotun sekizde biri (Samsun).

ezengi (İstanbul): Kayığın döşemesinin altındaki kısım.

ezeltere (Niğde) ; **ezentere** (G. A.): kızılbaşların mukaddes otu olup güzel kokuludur.

ezgi (C. A.) : 1 — beste. *bu türkünün ezgisi öyle değil. bin ezgi bin avaz* ; 2 — üzüntü.

ezgin (Malatya) ; **ezgili** (Ankara) : kimseyi beğenmez, kibirli. *pek ezgili söylemeye ahüzarı var, üçte bir söyleyor.*

ezi (G.A): köşe.
ezi başı beklerim
vay benim emeklerim.

ezik : çok fakir. *filan adam çok ezik.*

ezim (Avşar): mecburiyet.

ezinti (C. A.): 1— ufak sancı. *midemde ezinti var;* 2 — eziyet. *ezinti yapma.*

ezme (Avşar) : puşu.
Eydirir ezmeyi gözlerin süzer,
Gelinin bakışı benzer ceyrana.

F

fak (Yozgat, Kırşehir, C. A.): hayvan tutmak için tuzak. fare kapanı. arapçadan.

fakırcem (Kırkağaç): zavallı.

fallamak (C. A.): sıçmak, *yal yediği kaba fallar*: saygısızlık, terbiyesizlik, nankûrlük yapar.

fan. fan. (C. A.): hım hım. genzinden laf söyleyen kimse. *fan. fan. Emine geldi.*

fanfar (Tahtacılarda): sersem, budala.

farda (Niğde): nakışlı kilim.

fareti (Dikmen Köylüsü): bir ucu sivri, bir ucu da yassı kazma.

farfarı (Yozgat, Mecitözü, Niğde, C. A.) ; **falfarı** (Tosya); **farfara** (Rize) ; **farfar** (Ankara) : rabıtasız, deli tepek, içindeki yüzünde.

farımak (C. A., Kütahya): geçmek, vaz geçmek, fari olmak.

Farı karacoğlan farı
Eridi dağların karı.
ateş farıdı.

fariç (Niğde): keklik yavrusu.

fartfurt (Ilgaz, Ankara): manasız asılsız söz. *ipe sapa gelmedik fart furt bir laf.*

fasfas (Niğde): kabarmak ve hava alıp vermek filini tavsif eder.

fas kaldırmak (Niğde): birine muziplik ederek eğlenmek gülüşmek.

favata (Teke): domates.

fayın (Niğde): canı pek tatlı olan, yaraya, bereye, ağrıya sızıya dayanamayan kimse.

feldiremek (Niğde) : 1 — sönecek gibi titrek yanmak; 2 — çok kıpraklık göstermek.

felek (İstanbul) : kalafatçılıkta kızakların altına konan, üstünden kızağın kaydığı yağlı gürgen ağaçları olup 20-25 cm. genişliğinde 3 - 6 metre boyundadır.

felhan (C. A.): 1 — ilk baharda sürülüp gelecek sene için hazırlanan arazi. arapçadan (Adana) ; 2 — kırmızı çamur (G. Antep).

fellik fellik (Niğde) : telaşla, isticalla. fellek, fellek.

fend (G. Antep) : hile.
Veled beyi salmayalım
Maraş senden kalmayalım
Osmanlının fendi çoktur
fendine aldanmayalım.

feniklemek (Niğde): hayrete düşmek.

fenikmek (G. Antep, Samsun) : başı döner gibi olmak. yüreği geçmek, bunalmak. *hamam çok sıcaktı feniktim.*

ferfene (Ardahan, Çangırı, Ankara, Kayseri, Mecitözü, Avşarlar) ; **harfene** (G. Antep); **erfene** (Türkmenlerde) : bir takım arkadaşların bir arada yeyip eğlenmek için verdikleri müsavi para veya yaptıkları yemek. cihan göçtü.

ferhan (Niğde) : bak. felhan.

ferik (A.) : arapçadan. 1 — tavuk palazı. keklik palazı, (Karaağaç) ; 2 — sonradan alınan kadın alay yolile (Kırşehir) ; 3 — dişi hindi (Bolu).

fermana (Bolu, G. Antep, Seydişehir) ; **fermani** (Ankara); **fermene** (Tahtacılarda) ; **fermele** (Rumeli): köylülere mahsus işlemeli kadife veya çuha küçük caket. *kuşlu fermani.*

ferz evine koymak (C. A.) : satrançta sıkıştırmak. *nedir o beni ferz evine koydun.*

feselli (Ardahan): bak. *cızlama.*

feslek (Köprü, Samsun) : bezelye, yabani bezelye.

feşel (Çangırı) : yaramaz.

fetele (Ankara, Türkmenlerde): mayasız, kalın yapılan ekmek olup değirmende pişirirler. pağaç.

fetik (Safranbolu) : ayı yavrusu.

fetir olmak (C. A.) : mayasını almayan hamur fırında iyi pişmeyerek yanmak.

ficce (Karaağaç); **fıtçı** (Afyon); **fıçı** (Isparta) : çocukların döndürdikleri topaç.

fıdık (C. A.) : ufak çiçeklerin filizi.

fıdıklamak (C. A.): çiçek filizlemek. *çiçek ölbelerine baktınmı hepsi fıdıkladı.*

fıkramak (C. A.) : fazla ekşimek, ihtimar etmek. *yoğurt fıkramış, sirke fıkradı.*

fındıklama (Avşar) : hayvanın topuğuna topakça biriken su.

fınkırmak (Gerkûk) : bak. hınkırmak.

fırça makinesi (İstanbul) : derinin sırçasını almaya yarar potesyet için kullanılır makine.

fırdolayı (G. Antep, Niğde): dairen madar, çevrem geldi, dolayladın.

fırdöndü (İstanbul) : tornacılıkta amerikan aynasının sıkamadığı bir ufak cismi torna için tutturmaya yarar aygıt.

fırıldak otu (Niğde) : bir nevi ot.

fırfırı (C. A.): fırıldak. rüzgâr da dönen kâğıttan yapma çocuk oyuncağı.

fırıl fırıl aramak (C. A.) : her tarafı dolaşarak aramak.

fırış (Niğde) : bazı yapılarda üst katının sukağa veya bağçeye doğru çıkıntısı ve bu çıkıntıyı üzerinde tutan kalın, kuvvetli taşlar ve ağaçlar.

fırkıtma (Çangırı): oynak, orospu, fahişe.

fırlak (Sandıklı) : topaç.

fırın sün.güsü (Ankara) : çaputtan fırın süpürecek.

fıs (C. A.) ; **fos** (Kütahya) : içi boş. *cevizler fıs çıktı.*

fısıl (Niğde) : değirmen oluğunun altında su fışkırtan dar delik.

fısılı (G. Antep) : bir dürlü aşık oyunu.

fışırdamak (Ankara) : ekşimek kokmak.

fışkı (Yozgat, Dinar, C. A.): 1 — gübre; 2 — edepsiz, kahbe, rezil.

fışkılık (C. A.) : hayvanın göt ile karın arasındaki yeri.

fışlak, çil fışlak (C. A.) : sarışın ve çirkin kimse.

fışlamak (Çangırı, Ankara) : tahammür etmek. *yoğurt, yemek fışlamış.*

fıta (Avşar) : su sıçramamak için önüne bağlanan işlemeli astar. *abdes fıtası.*

fıtcı (Afyon) : bak. fıcce.

fıtık (G. Antep Köyleri) : bak. fitik, bitik.

ficik (Erzincan) : burnu kesik ve yarık adam.

ficil (Kırşehir) : şey, öteberi. *evde hiçbir ficil yok.*

fikike etmek (Bünyan) : perişan etmek.

filar (Maraş) : yerli mamûlatından ayak kabı.

filcan (Ankara) : fincan.

file (İstanbul) : çinicilikte bir surahinin boynundaki kuşak biçimi süs.

filik : 1 — tiftik keçi (Nizip, G. Antep); 2 — tiftik kılı (Aksaray) .

filke (Niğde, Bolu): çeşmeden veya şadırvandan suyun aktıgı mahal, musluk.

fillemek: kapıyı bekitmek.

filli (Kırkağaç): Kapı rezesi.

fil siki (C. A.): bir nevi kırbaç.

fing atmak (C. A.): fingili fistan atmak. oynaklık yapmak. oynak oynak kırıtmak, kandişlenmek, kandiş kırmak. (kandiş = cilve)

finlemek (G. Antep): müzevirlik etmek.

fin.lemek (C. A.): atılan taş, sapan taşı ses çıkarmak.

fin.gilli (Yozgat): müteharrik, oynak, hoppa, fingirdek.

fin.girdemek (C. A.): gülerek oynaklık yapmak.

fin.gire (Çangırı): ip eğirmeğe mahsus alet. kirmen.

fir (Safranbolu): çocuk dargınlığı.

firafir vakti (Malatya); **firafin** (Antalya): bir şeyin en kızgın zamanı, bol ve kesretli vaktı. *yazın firafin zamanıdır.*

firenk (Ankara); **firengi** (G. Antep, Niğde): kilit, kıvırma kilit, Avrupa kilidi. *tış kapının firengi, firengisi.*

firez (Adana, Kayseri, Erzurum, Niğde): ekin biçildikten sonra kalan sap. anız. *fireze arpa ekeceğim.*

fireze (İstanbul): tesbihçilerin sigara ağızlığı deliklerinin keskinliğini almak için kullandıkları üç köşeli kalem.

firik (Avşar, C. A.): ütme. hububatın sapta gök ve taze hali. ateşte ütülen taze hububat. *arpalar ferik iken keklikler ferik iken. buğday firiği, darı firiği, nohut firiği, firik pilavı.*

firilti (Denizli): hafif rüzgâr.

fisgil (Niğde): filiz. *bir fisgilini kesmiye insan kıyamazdı.*

fiske (Konya Ereğlisi): tenekeden yapılan küçük şişesiz lamba. idare.

fismiri (Malatya): ahmak ve avanak görünür akıllı ve kurnaz adam.

fiş (Kayseri): üzüm posası. *küsbe.*

fişken, fişkene (Niğde): sümüklü böcek, salyangoz.

fit olmak (A.): 1 — oyunda her iki taraf alacaklı verecekli olmamak, kit olmak; 2 — gönül indirmek. evvel istemezken sonra çok arzu etmek.

fitik, bitik (C. A., Niğde, Kırşehir): vesika, teskere, vergi koçanı, makbuz.

fitil (Bolu): kazları beslemek için mısır unundan yapılan parmak kalınlığında pişirilmiş hamurlar.

fiyin (Çangırı, Yabanova): harmandaki büyük yığın. *ekin fiyini :*

foduma (Antalya): çiftçiler tarafından kullanılan keçi derisinden ökçesiz bir dürlü çizme.

folos (Teke): bir nevi seyrek kalburdur ki buğday için kullanılır.

fork (Van): namussuz, kahbe.

forumcı (Bolu): yok yere tefahürde bulunan adam.

fos (Kütahya): **fıs** : çürük, içi boş. *ceviz fos çıktı.*

fotun (Çangırı): yağ için yayık, *yannık.*

ful (İstanbul): perdecilerde yıldız şeklinde delikli brode.

fura (Simav): ev damı.

G

gacal (Edirne): yerliler alay yolile muhacirlere söylerler.

gacurga (Samsun) : harap.

gadak, kadak (Bolu, Kırşehir): bak. *kadak.*

gaga (Burdur): büyük birader, ağa.

gağşak (Taşköprü) : bak. *kakşak.*

gâh (C. A.): yontulmuş taş ve kesilmiş ağacın keskin köşesi. *başım taşın gahına geldi basamağın gâhına çarpıldım.*

gala (Bolu) : usturanın ağzının en ince kısmı, kılagı.

galan (Kırkağaç, Teke) : bak. *kalan.*

galata (Ankara): uzun ekmek.

galle (Konya Ereğlisi) : 1 — sincap; 2 — süt ile pişmiş kabak yemeği, kalye.

gamalak (Malatya) ; **kamalak** (G. Antep) : düşkün ve yılgın, korkak, yorgun. *gamalak horoz, gamalak keklik.*

gamıt (Tahtacılarda) : arık, zayıf.

gamıtmak, kamıtmak (Konya): korunmak ve düşünmek.

gar (Diyarbekir) : bilya. çocukların yuvarlak oyuncakları. *hörlek.*

garmak (Taşköprü) : bak. *karmak.*

gara gavuk (Çangırı) : bak. *kara kavuk.*

garsamba, karsanba : 1 — dahili ahşa, içegi ; 2 — kuru kalabalık, tenbel (Tahtacılarda).

gatında (Taşköprü): katında.

gavlan, kavlan (Bolu); kavlagan (Samsun): çınar ağacının bir nevi.

gavut (Kayseri): kavut, un halinde haşhaş.

gaylık (Terme): yağmur ve kardan hayvanları muhafaza için yapılan üstü kapalı, yanları açık veya kapalı yer.

gayret kuşağı (Çorum, Ilbaşı): sahtiyandan yapılan bir çeşit kuşak.

gaysa (Kayseri, Ballık) hamurun üzerindeki sertlik, kaysak.

gaytazlık: tenbellik, iş tutmamazlık.

gazbacası (Burdur): lamba şişesi.

gazeki (Kütahya): Kazeke, çuhadan yapılan kısa ve kolu ceket, *fermene.*

gazel: 1 — mısırın kozası alındıktan sonra geriye kalan ve hayvana yedirilen sak ve yaprakları (Bolu); 2 — sararmış ağaç yaprakları, hazan (Dinar, Kırşehir, Kayseri, Avşar, Sivas).

gebedek (Samsun): şişman.

gebelek (Avşar): Kelebek. koyun ve keçide olan ciyer hastalığı.

gebelenme (G. A.): ekin başak verme haline gelme.

gebik (Antalya): incirin kemale gelmeden dökilenleri. gerik.

gebre (Kastamonu): hamam kesesine benzer kıldan yapma hayvan timar aygıtı.

gece kabarcığı (Kırşehir): parmaklarda çıkan bir kabarcık.

gecenes (G. A.) : övendirenin ucundaki toprak kazıyacak demir. cekel. *övendirenin gecenesi kırıldı.*

gecere (Niğde) : iplik sarmağa yarar aygıt.

gece yanığı (Ankara); vücutta çıkan bir kabartı.

gecik (Samsun): uyuz.

geçe (Malatya, G. Antep); **giçe** (Ankara); **keçe** (Kırşehir): taraf. yaka, sahil. *öte geçeli:* karşı yakalı. *derenin öte geçesi. dışarı çıkalım hiç olmazsa dört geçeye bakarsın. dört geçeye* (elâleme) *karşı nasıl olur bu? sağ geçem çok ağrıyor.*

geçek : 1 — geçit, göprü (Avşar) *İki derler ulu suyun geçegi tomurmuşta açılmamış çiçegi.* 2 — çitlerin bir kaçı kesilerek yapılan yol, geçit (ankara).

geçgel (G. Antep): nafiz. *senin sözün daha geçğel.*

geçinmek (Maraş, G. Antep, Niğde): ölmek. *türlü çiçeklernen görmeğe geldim, anladım ki kömür gözlüm geçinmiş.*

geçki ipi (Niğde): halcılıkta atkının arasına geçirilen ip.

get (Kütahya); **ket** (G. Antep): gedik, kertik. bir mahallin girintili veya çıkıntılı yeri. *ged vurmak:* bir işin hüsnü cereyanını ihlâl etmek.

gede (Sandıklı, Isparta, Burdur): cüce, büyüyememiş, yetim cocuk. *gede buzağı.*

gede kuzu (Menteş): eğti.

gebeleç: et kabağı??

geder (Yozgat): merkep.

gedey (Teke, Antalya, İsparta): ev bodrumu, alt kat, anbar, ahır.

gedik: 1— gçit (Zile); 2 — noksan dişli, dişlek.

gedine (O. A.): yamaçlardaki bağ ve bağçelerin meyilleri tesviye olunarak önleri duvarlarla tahdit olunmuş kısımları.

gedirgeli (Ankara): süslü. *hısar destisi gedirgeli.*

gediri (O. A.): filizlendirmek için toprak içine yatırılmış çubuk.

gege (Çangırı): yapıya çamur taşımak için kullanılan aygıt.

gegi (Antalya): bir dürlü pirinç ve bulgur pilavı.

gelberi (A.); **Kelberi**: 1 — ekinleri saçmak için çatal (Kırşehir); 2 — lambayı koydukları büyük seyyar ayak, idare kandili konan şey (Rize); 3 — bağçıvanların ipli küreği (Afyon); 4 — fırıncıların eyri demiri (Sandıklı) *eyiş, eğiş.*

geleçeri (C. A.): burçak nevinden.

gelen.i (Kayseri): tarla faresi.

geler (Maraş): Kayadan oyma gayri muntazam oda.

gelgeç (C. O.): *gelgeç akıllı.* noksan akıllı. bikarar kimse.

geli, keli (O. A.): bağ tarla ve bağçelerin etrafına ufak taşlarla, toprak yığını ile yapılan sınır.

geliç (C. A.): bağlarda bulunan ve ayrık otunu andıran zararlı ot.

gelif (Teke): sırtı kamışla örtülü kulübe.

gelik (G. A.): bağda yapılan ufacık kulübe.

gelinertesi (Yalvaç): paça günü.

gelim gedim yeri (C. A.): misafiri çok olan ev.

gelimli (C. A.): varidatlı.

gelin boğan (C. A.): oma tarafında mafsalda bulunan yuvarlakça ve kaygın kemik.

gelinci gitmek, gelmek (C. A.): gelin getirmek için gitmek, gelin götürmek için gelmek. *bugün gelinci yarın düğün. gelinci*: gelin gelecek gün.

gelinlik, kelinlik (Malatya): yeni gelinin kayınpeder ve biraderlerine işaretle meram anlatması.

gelişmek (C. A.): tekâmül etmek. *gelişken*: mütekâmil.

geme (Adana, Burdur): büyük fare.

gemeş (Sandıklı); **kemeş** (Malatya): 1 — dişleri çarpık olan; 2 — gevşek, zayıf. *korkak adamlara ense kemeş denir.*

gen olmak (G. Antep): ağzın iki tarafı da yaralı olmak.

gemik indirme (Avşar): hayvanın ön ayak diz kapağının aşağısında olan ve hayvanı aksatan hastalık.

gen (A.): kağnıda oktan sonra gelen, hayvanın kıçının geldiği tahta parçası.

gencelmek (Edirne): gençleşmek.

generçek, kene gerçek (C.-A.): iri keneleri andıran bir mahsul olup yalnız yağı alınır. Bu yağı köylüler müshil yerinde kullanırlar. Ricinus. Palma christi.

genle: kağnıda boyunduruk kayışını tutan ağaç çivi.

gen. (Kütahya, G. Antep, Sandıklı): 1 -- geniş; 2 — uzun müddet ekilmemiş nadas edilmemiş toprak. **gen. yer** (Amasya): bak. küynek. yeni sökme.

gen.az (Ankara, Sandıklı); **gen.ez** (Ankara); **gin.ez** (Eğridir); **kin.ez** (Trabzon): galiba, zannedersem. *öyle gen.az. gen.az bize gidecek. gen.az gitti emme, gen.az gelecek.*

gen.azına (Malatya) boşuna beyhude.

gen.ek azmak (O.A.): mide bozulmak.

gen.ez: 1 — puşt. kötü adam (C.A): 2 — bak. gen.az.

gen.ye (Kastamonu): iki amelenin birden taşıdığı tezkere.

gen.zek (Niğde, C.A.): gen.zinden söyleyen, hım hım.

ger (C.A.): burukluk. *ağzım ger oldu, ağzım ger ger.*

gercik (C.A.): Kendisini kuran adam. mağrur kimse. *bilirim onun ne gercik olduğunu.*

gerdime (Gökceler koyü): solucan için içirilen bir sarı ot.

gerek (İsparta): Kenar??

gerek, gerekli (Avşar, C.A.): lüzumlu. *at kanlı gerek, yiğit canlı gerek. gerek ki bu işi böyle yapa idin.*

gerem (C. A.): avcı sırası. *geremleydin:* sıra vari. *gerem tutmak:* avcılar sıralanarak ava çıkmak. *on ikimiz birden gerem tuttuk dağları dereleri gezdik hiç bir şey bulamadık.*

geremit (Yalvaç): taziye. *geremide gittik.*

geren (Dikmen Köylüsü): don olmayan yağmursuz güneşsiz nemli bulanık hava. *bu gün geren.*

gerensemek (Bolu): soğuk hava itidal kesbetmeğe başlamak.

gergef (İstanbul): tabakhanede amerikan vidalası hazırlarken deriyi germeye mahsus iki metre yüksekliğinde ağaç çerçive.

gergi (Istanbul): kayıkçının ayak gerdiği tahta.

geri (Kütahya): 1 — havlunun etrafını çevirdikleri çit; 2 — Kağnıya gerilen dokuma, çul.

gerik (C. A.): incir çağlası.

gerikmek (Ankara): çok yorulmak, gerilip kalmak.

gerleme (Kayseri): boyayı tesbit etme.

germeç (Kastamonu): çalı çırpıdan bağçı çiti.

gerne (G. A.): hendeklerden su geçirmeye mahsus tahta oluk abara. *gerne suyu almıyor.*

gerneşmek (Niğde C. A.): gerinmek.

gernik (Kastamonu): siyez, tabiri diğerle kaplıca nevinden bir hububat olup kavuzun içinde iki danesi bulunur.

gerti (Teke): gerçek.

getmek (Aksayay): gedik açmak. *gedilmek:* pürüzlenmek. *gedeme:* kertik.

gevele (Sandıklı): bak. *kidivele.*

gevelemek (Kütahya): 1 — bir şeyi ağızda öteye beriye götürerek dişsizlikten çiğneyememek; 2 — mecazen: söylenmek istenen bir sözü lisebebin söylememek.

geveme (Niğde): ciltte hasıl olan bir takım kabarcık, kurdeşini.

gever (Avşar, Kırşehir, Kayseri, Malatya, Darende, C. A.): maşalarla su salıvermek için harklara açılan yerler, setler. bazı gever tahtadan yapılır, basılır açılır. *başgever:* baş set. *gever ağzı;* set ağzı. *geveri basmazsan buraya su çıkmaz. geverden su kaçıyor.*

gevgeç (C. A.) : basık, yatkın. *gevgeç kulaklı at.*

gevik, gevük: 1 — rişvet (Konya) ; 2 — yavrusu ölen ineğe, sütünü sağdırsın diye gösterilen tahnit edilmiş buzağı.

gevilcen (Bursa) : yanakta elma gibi kırmızılığın içindeki menevişler.

gevirci (Ayaşın Buçuk köyü) : Kızamık başlamak üzere olan çocuklardaki alamet.

gevmek (Kütahya, Ankara, Konya) : katı bir şeyi çiğnemek, hayvan gemini çiğnemek. *at gemini geve geve duruyor.*

gevremek (Kayseri, Erzurum, Avşar) : ekin rahmetsizlikten kurumak, çayramak.

gevşek (C.A.): yavaş. *sert tütün, gevşek tütün.*

geygel (Çangırı): Aptal tayfasına verilen at.

geyik (G. A.): kadınların başına sardıkları bir dürlü yemeni.

geygi (Konva): kapçığın yumuşağı. *çiçek geygisi.*

geyin : 1 — inek ve manda ferci (Niğde, Çangırı); 2 — boş tarla (Gökçeler köyü).

geyrek (Niğde, C. A.) : kaburga kemiklerinin uçları. *geyreği batmış geyreği çıkmış.*

geysi (Konya, Taşköprü, Birecik, Isparta, Safranbolu) : çamaşır. *bu gün geysi yıkıyorum. geysi esvabı.* çamaşir yıkarken giyilen eski elbiseler. kirli çamasır.

gez (Kütahya): 1 — sıra taşları arasında kalan boşluklar (O.A.); 2 — çıkıntı (Kütahya).

gezek: 1 — buzağı sürüsü (Sandıklı) ; 2 — mer'a (Kastamonu); 3 — arkadaşlar arasında gezme. her gece birisinin evinde ziyafet verilir. (Kütahya).

gezekçi (Çangırı): gezginci, gezerek satıcı.

gezelemek (Çangırı): bir şeyin üstünde gezmek.

gezen (Dinar) : iki yaşında dişi keçi.

gezengevi (Diyarbekir) : kudret helvası.

gezente (Uzunköprü, C. A., Ankara): 1 — haşere (Uzunköprü) *kavun karpuz olmadı gezente çıktı;* 2 — hiç evde oturmayan kimse. *bizim çocuğun göbeği dışarı atıldığı için gezente oldu hiç evde oturmıyor.*

gezengi (Malazgirt): bak. *gezengevi.*

gezgiççi (C. A.): seyyah.

gezinti (Kayseri): halının köşe ile göbeğinin aras na denir. b. a. 1 — kertik, 2 — orta kemer, 3 — enli kemer, 4 — köşe 5 — göbek, 6 — gezinti.

gezleç: ikinci defa kuzulamış koyun.

gezleme (Yozgat): iki yaşında kısır koyun.

gez yarmak (Yozgat, Kırşehir): üç yaşında inek kısır kalmak.

gıç (Burdur); Kıç (Ankara, Kırşehir): bacak, ayak. *bedestenin içinde, al yemeni kıçında.*

gıcı : 1 — çam kozası. (Kasta monu); 2 — hardal. *gıcı gibi*: gayet ufak (G. Antep) .

gıcık (Bolu): oyunu idare eden.

gıcımaden (Bolu): çam kozasından hüsule gelen kömür.

gıcık (İstanbal) : Koyun cinsi. Gerede ve civarında bulunur. karamanla kıvırcığın aşılanmasından yetişmiştir.

gıcılamak (G. Antep) : hücum, hamle , savlet etmek. *biraz gıcıla biraz sıkıla da uslu puslu olsun.*

gıcıra (Bolu) : yünden yapılan şalvar.

gıcırı bükmeç (G. Antep): 1 — güleş tabirlerinden; 2 — bir işi zorla gönülsüz yapma.

gıcime (Bolu): çam kozası.

gıdakmak (Niğde) *hava ğıdaktı*: bu utlanır bulutlanmaz yağmağa başladı. *gözlerin gıdaktı* : ufacık bir sebeple yaş akıtmaya başladı.

gıdık (A.): 1 — oğlak, bir yaşına kadar olan keçi yavrusu (Malatya, Yozgat, Kayseri); 2 — gerdan (Afyon, Mecitözü, Kırşehir) ; 3 — Küçük merkep yavrusu (Kastamonu).

gıdılık (Malatya): cüce, ufak. karş. *güdülük.*

gılamada (Ürgüp): bağ çubuğu. ortut.

gılcır (Azdavay, Kastamonu): topal.

gıldır gücük (Niğde): güç hal ile, şöyle bö le. *maişetçe nasılsın? gıldır gücük geçiniyoruz.*

gıldır saldır (C. A.): bak. gıldır gücük.

gılı gılı (Kütahya): ardıç meyvesi.

gılık (Burdur) : meşe ve çam tohumu.

gılgıl: darı. gılgıl darı (G. Antep) : bir çeşit ufak darı ; 2 — boğazı uzun bir çeşit kulpsuz desti, sürahi (G.A.).

gıllenmek (G. A.) : ehemmiyet vermemek.

gıncırdak (Denizli, Dinar) : tahtaravallı.

gırcı (Avşar) : ufak dolu. kıcı.

gırnav (G. A.): kavgacı kadın.

gırıbci (Çangırı): amele, ırgat.

gısık (Çorum Türkmenleri) : çuvaldız, kıyık. *gısık ile şu çuvalı dik.*

gış gış: koca karı ilâcı olarak kullanılan bir ot adı.

gıvdınmak (Tahtacılarda) : kaşınmak.

gıygaşık (Samsun): kapu aralığı, kıynaşık.

gici (Konya, Erzurum): kuyruk acısı, intikam. *içinin gicisi var.*

gicik (A.) uyuz. *bizim hayvan giciklenmiş.*

gicimik (Kırşehir, Ballık): gicik, uyuz.

gicişmek (Tahtacılarda ve Rumelide): kaşınmak.

gideğen (Çerkeş): temreği gibi gidişen deri hastalığı.

gidi : 1 — deyus (Konya) ; 2 — kör, topal, kambur gibi sakat (Teke).

gil (Malatya, Yozgat, Avşar, Kütahya, C. A.) : aile, familya. *Ahmet gile gittik, teyzem gil.*

gilamaç (Konya) : bağ çubuklarına musallat olan tüfeyli bir ot.

gilamada (Niğde, Kayseri) : üzüm asmalarından budamak suretile kesilen çubuklar.

gilden (Fethiye) : su bardağı.

gilevat (Teke, Isparta); **girevet** (Ankara : yukarı kaldırılmış bağ çubuğu.

gilgin, gilgil (C. A.) : kızgın erkek deve.

gilik (Niğde): ufak halka şeklinde simit.

gilime: bağ çubuğu.

gillenmek (Manisa) : ehemmiyet vermek.

gira boylu : mühür mumu.

girebi (Terme) : diken kesmeye mahsus alet.

girdebil (Malatya); **girdebir** (van) : kolsuz büyük bıçkı, odun bıçkısı.

gireği : medhal.

giren (Bolu); **giran** (Araç) : Kızılcık.

girey (G. A. Naşa köyü): g nlerden avdan, pazar günü. 1 Cumartesi; 2 — avdan, girey = pazar; 3 — avdan ertesi = pazar ertesi ; 4 – dernek = salı; 5 — pazar = çarşamba; 6 — cuma akşamı. 7 — cuma.

girgin: 1— ihtilal, aşiretler arasındaki karşıklık (Malatya); 2 — dişi istemek çağına girmiş puhur (G. Antep): *girgin deve gibi çatal yürekli* = yiğit; 3 — sokulgan. *Girgin adam.*

girgit (A.): kirkit, halı tara.ı.

giremik: memesi küçük, karnı içine çekik erkeğimsi kadın. Böyle kadının bebesi olmaz.

girenlik (Avşar): ayazın karşıtı.

girevet (Ankara): bak. gilevat.

girevit (Ankara): yün tarantısında işe yaramayup atılan *konak* tan biraz iyi olanı. bunu tek kat eyirirl r ve tek şiş ile çorap örerler. Taranırken en iyi yüne *burun*; ondan sonrasına *orta*; ondan sonrasına *girevit*; ondan sonrasına *konak* denir.

girinci : bakire tay.

girinti (Kastamonu): bir harime sonradan gelip sokulan aile veya kimse.

girizlenmek (Kayseri): hissettirmeyerek yeşillenmek, sulanmak.

girmek (C. A.): erkek deve kızmak, puhur dişi istemek.

gişi, kişi (C.A.) : koca. *senin kişin kim?*

gişilik (Niğde): düğünde, bayramda merasim ve ziyaret gününlerinde giyilen elbise. *gündelik*: her gün giyilen elbise.

gişingi, gişingilik: gem, dişingi.

givle, gilve (O. A.): eski odalarda şerbetlik kenarlarında bulunan ufak hücreler. *givledeki bardağı ver.*

gizir, kizir: köy hizmetçisi. muhtar muavini.

gizlence (Kastamonu) : ara sıra, müsafirliğe geyilen elbise. gündeye karıştı.

gizlengeçelbise (G. A.): düğün ve bayram elbisesi.

gocur (G. A.): ihtiyar kadın alay yolile.

gocas (Bolu): bir çeşit ahlat.

godak : 1 — sıpa (Bolu); 2 — bir oyun için taştan yapılmış enek (Kayseri).

godoş (Kütahya): muhabbet dellalı.

godun (Kayseri): küsbe.

goncolos (Sandıklı): hortlak.

gondul (Burdur): müsrif, sefil.

gorekeci: saki.

gorlanmak, korlanmak (Kırşehir) **korulanmak** (C. A): itiyat edinmek. *rakıya çok gorlandım.*

gorsak (Bolu): köpeğin çorbasını, yalını karıştırmaya mahsus tahta kaşık.

gort (Diyarbekir, Ahlat): hiç sürülmemiş arazi. *kıraç.*

goylan (Bolu): nehrin derin yeri.

göbek: yabani afyon.

göbel (Maraş, Yozgat, Kırşehir); **göbele** (Manisa): 1 — sokak çocuğu, yaramaz çocuk, külhan beyi; 2 — piç (Fethiye, Manisa).

göbelek (Malatya, Ankara, Yozgat, G. Antep): mantar. *ak göbelek, kara göbelek, ağılı göbelek.*

göbez (Samsun) gövez (Çangırı): lahime yavrusu, enik.

göccük (Kayseri, Türkmenlerde): goccek, külçe denilen ufak ekmek.

göcek (Konya, Niğde, G. Antep, yozgat): 1 — bir karış yükselmiş dal kol atmış ekin ve göğeri. *sen ekilirken ben göcektim*: beni aldatamazsın; 2 — semer çengeli (Yozgat); 3 — karpuz, kavun ekmek için açılan çukur.

göcekli (Aksaray): dalı kolu fazla olan çiçek. *göceklenmek*: dal ko peydahlamak.

göce tarhanası (Kastamonu): siyez tabir olunan bir hububattan yapılan yemek.

göç: 1 — et döğecek, üzerinde dikiş dikilecek kütük, üzüm sıkılacak tekne (Malatya); 2 — muhaceret (A.).

göcen (Teke): tavşan yavrusu.

göcük: 1 — ufak, kısa (C. A.).

göçer (C. A.): göçebe. *dereye göçerler gelmiş.*

göçmek (C. A.): çökmek (az kullanılır, dar sahada) *duvar göçtü.*

göçmel (Ankara) : civardan gelen muhacir.

göçü (Bolu): kapu önü.

göde : 1 — iğnesiz balarısı (Teke); 2 — gök gövercin (Demirciköyü, G. A.); 3 — çaputtan yapılan bebek, bodi, çömçe gelin (Yabanova); 4 — şişman (Manisa, Niğde).

gödek (Denizli, Kayseri, Kırşehir) : kısa boylu, güdük.

gödelek : 1 — tombul (C.A.); 2 — hayvanın burnuna girip rahatsız eden bir sinek (Teke).

gödemez (C. A.) : sütle yoğurtu karıştırarak yapılan yemek.

göden (Ordu) : Kurbağa. *derede çok göden var.*

göden bağırsığı (C. A.) : göden bağırsağı. kalın bağırsak.

gödük (Bitlis): köpek, kurt ve saire yavrusu

gödün (Kayseri) : küsbe.

göğ (Kayseri): yeşil. *göğ ot.*

göğdün : keten posası.

göğen : gök renge çalan, göklü.

göğe gelmek (Bolu, Çorum) : inek azmak.

göğe'empe (Niğde) : göğe doğru (amudi atılan taş).

göğen (Kastamonu) : yeşillik.

göğer (Konya): arpacık soğan.

göğeri (Sandıklı, G. Antep) ; göveri (Bolu); göverti (Sivas): sebze. *göğeri aşarı:* eskiden sebzelerden alınan üşür.

göğermek, gövermek (C. A., Kütahya): ekin yeşermek.

göğerti (Tahtacılarda): yeşillik.

göğleme defteri (C. A.): henüz taze iken ekinlerin tesbit edildiği defterdirki eskiden mültezim üşrüne esas olurdu.

göğünmek (C. A.): az yanmak (bir şeyin yanmaktan evve ki halı). *içim göğündü.*
tüten ocaklar söndü.
canlar yandı göğündü.
ütü pek sıcakmış, pantolonumu göğündürdü.

göğüs geçirmek (G. Antep): iç çekmek.

göğüs gürlemek (G. Antep): arzu etmek.

göğüşüm (Ankara): mavi gözlüm.

gökcek, gökçek (Avşar, Kütahya): fevkalâde güzel, nazirsiz güzel. *gökçek delikanlı gökçek kız.*
cariye parmağın kesti bilmedi.
görünce Yusufu o gökceklikte.
Seyranî hazreti Yusyf için.

gökcül (Kastamonu) *gökcül delikanlı :* delikanlılığa yeni giren.

gök kavır (Demirci köyü) : *gök yeşil* atlı bir haşere,

gökrem (Kütahya) : güzel ile birlikte kullanılır.

gölbez (Köprü, Samsun, Corum, Bolu) ; **gövez** (Çangırı köyleri) ; **gölez** (Safranbolu, Ankara) : lahime yavrusu, enik.

gölek (C. A.): gölü andıran su birikintisi.

gölet (Teke): suyu çevirerek yapılan göl.

gölle (Teke): aşure.

gölük (Yozgat, Kayseri, Kırşehir): 1 — yük taşıyan beygir, katır, eşek; 2 — boynuzsuz keçi (Kırşehir). küçük kulaklı keçi ve koyun (Yozgat, Bayburt, Malatya).

gömeç (Samsun): külde pişmiş buğday ekmeği.

gömrenmek (Tahtacılarda): mızırdanıp kendi kendine ağıt etmek.

gömül (Ballık - Sandıklı, Teke): Oniki deste bir arada. *arpa gömülü, susam gömülü.*

gön (Kütahya, C. A. İstanbul); inek, öküz, manda derisinden palamutla işlenen beyaz deri.

gönç (Teke): şen.

gönçlük (Maraş): refah. *eski gönçlük kalmadı.*

gönçek (Tahtacılarda) : don.

göndürük (O. A.) : kendürük, iteği.

gönece (Kütahya) : güneşli yer; gölge olmıyan, güneşin zıyası akseden mahal.

gönen (C. A.) : kuvei inbatiyesi olan toprağın rütubeti.

gönenmek (Ankara, Manisa) : müsterih, hoşnut olmak. *gönenmeyesice: beddüadır.*

gön.üllemek (Denizli) : gönül almak, hürmet ve itibar göstermek.

gön.ül atmak (Seyitgazi): darılmak, münfail olmak.

göp: kağnıda kara çavın kenar tahtası.

göpçük (G. Antep): 1 — sigara ucu, izmarit; 2 — fesin püskül takılan yeri.

göpen (Niğde); kalın, kaba, kötü, adi halı.

göre (Bolu); **görre** (Ankara): 1 — iki üç yaşındaki dişi tay; 2 — sohbet, zıyafet. *göre helvası yapılır* (Bolu).

görek (Teke): ki it.

göreken (Kozan): damat.

göresimek (C. A.): göreceği gelmek, öğsemek.

görez (Bolu): hindi, culuk, kuluk.

görkem(Adana, Kayseri, Niğde); **görükem** (G. Antep): 1 — zahiri hal. görünüş . *bu sene mahsulun görkemi iyi* (Ankara) ; 2 — Calibi nazar (G.Antep, Kayser). *göze görkem kız, görkemli görkemsiz.*

görsü (Teke): köstebek.

görücü (Malatya): dönür. kız görmeye ve istemeye giden kadın.

görükemli (C. A.); **görkemli** (Niğde): calibi nazar, nazar rüba.

görüm (Malatya, Avşar, Ereğli); **görüm, görümce** (Ereğli, Avşar): kocanın kız kardeşi.

görümcelik (G. Antep): yüz görümlüğü, bir şeyi görmek için verilen hediye.

göşek (Avşar): deve yavrusu.

göt soluğu (Adana) : öğle vaktı yemek yemeğe mahsus olmayıp yalnız oturarak dinlenmeyi temin eden bir saatlik mola, daha evvel *kahve altı soluğu ve pilav soluğu* vardır.

götü kırmızı (C. A.) bak. *şadi.*

götürge (Kayseri , Malatya , Şarkışla, Sivas): 1 — değirmenlerde unun ince ve kalınlığı için taşı tanzim edecek alet. (Denizli, Kayseri, Malatya) ; 2 — kasık bağı, götürgü (Konya); 3 — taş kırmaya mahsus bir nevi manivela (Denizli).

götürü Malatya): 1 — düğün merasiminde götürülecek hediye ve para; 2 — bir şeyin kıymeti, değeri.

götürüngü (C. A.) : binalarda mesnet. *bu kubbe götürüngüsüz durumu?*

göven (Teke): arıdan az büyük hayvanı ısırır ve kanadır bir nevi kanatlı böcektir.

gövar (Malatya) : gever. su akan ark.

göveri : bak. göğeri.

göverti (Sandıklı): örme kuyu.

gövez : erguvani renk.

gövezi (Yozgat): hurma dorusunun kumaştaki rengi.

gövlek (Bolu) : koğa.

gövleme (Manisa): henüz kuzulamamış keçi.

gövleme defteri (G. Antep) : göğeri aşarı tesbit edilen defter.

gövlez (Bolu) : bir iki yaşında köpek.

gövnük : Köynük, yanık, kavruk. *gövnümek :* yanmak, kavrulmak.

gövrek (Bolu) : baldıran.

gövsemek (Çangırı) : buğasamak, göve gelmek.

göydün : ızgın küspesi (Kırşehir); haş haş küspesi (Ayaş).

göyleme (Teke) : bir buçuk yaşında bulunan dişi keçi.

göynek (Bolu, Kırşehir, Teke): gömlek.

göyneklik (G. A.): ocaklık boğazı.

göynümek (Kastamonu); elma ve armut zamanla yumuşayarak siyahlaşmak.

göyvent (Tahtacılarda): leblebi, şeker, üzüm gibi çerez olup loğsaya çocuğunun yaşı uzun olsun demek için gelenlere ikram edilir

göyünmek (Kütahya): kumaş yanında bulunduğu ateşin tesirile sararmak ve cüzi yanmak.

göz (O. A.): 1 — aşılanmak için alınan kalemler ve kalemlerin göverecek arpacıklarının beheri; 2 — manba, suyun çıktığı yer (Kayseri); 3 — Yanmış kömür, köz Bolu).

göze: 1 — Kaynak, manba (Kayseri, Sivas, Trabzon); 2 — toprak damın üstünde su akıntısını temin için yapılan meyil (Kırşehir); 3 — hıyar dikmek için açılan çukur (Kırşehir).

gözerimi (C. A.): meddi basar.

gözemek (A.): çorapların deliklerini örmek suretile tamir etmek. çitimek.

gözenek (C. A.): 1 — delik delik, göz göz olan şeylerin gözü. *gözenekli*: göz göz olan şey; 2 — Kütüphane gözü.

gözente olmak, gözünde olmak (Kütaya): insan çok bekleyip inkisara uğramak, hayvan yem görüp umma olmak.

gözer (Ankara, Bolu, Kırşehir, Denizli): üzüm çalkamaya buğday çişlemeye yarar büyük delikli kalbur. sarat.

gözgere (Bolu): dolap gözü, ocak başının iki tarafındaki ufak göz.

göz göz: 1 — çocuk sözü olup çocuklar birbirlerini elindeki şeye imrendirmek için gösterip *göz göz* diye bağırırlar (Malatya); 2 — mutfakta gözlere ayrılmış küçük ambar adı (Niğde); 3 — ramazanda yapılan mayalı simit (Kastamonu).

gözgü (Konya, Eskişehir): ayna.

gözlemek (C. A.): 1 — intizar etmek, muntazır olmak; 2 — göz deydirmek, isabeti ayne uğratmak.

gözü kaymak (C. A.): gözü yılmak. *o kadar kalabalığı görünce gözü kaydı.*

gözün ildiği (Kayseri): nazarın yetişebildiği. *karşılara bak gözünün ildiği yere kadar bu arazi bizimdir.*

gubaş, gubaşık (Kayseri, Şarkışla, Erzincan) : davarı bir çobana vererek otlatmak yahut her biri bir öküz vererek tarlaları sürmek için iştirak.

gubat. kubat (Bodrum, Kırşehir) : kaba, kalın, biçimsiz. *pek gubat dili var. İstanbul iyi memleket emme dili gubat.*

gub demedi (Kayseri): cevaba kadir olmadı.

gucacuk (Bolu) : semerin arka tarafında yük yükledirken organları takacak demir.

gucem (Konya): kedi büyüklüğünde fena kokulu bir hayvan.

gulun. (Eğridir): kulun, kısrak yavrusu.

guman (Safranbolu, Ankara): ümit. *guman ettiğin adama bak.*

gunnamak (İsparta) : kısrak ve merkep doğurmak.

gunnacı (İsparta : doğurmak üzre bulunan hayvan.

gursalık (Çangırı): bir nevi ot.

gurşana (Kastamonu); **kuşkane** (Erzurum): kuşane denen tencere

guru et, kuru et (Kayseri) : et kurusu (Ankara) : bak pehle.

guşum (Kayseri) : bir şeyin meydana gelip gelmeyeceği hakkındaki fazla endişe ve mülâhaza.

gübedek (Teke): bir çocuk yeni dünyaya gelince komşulara dağıtılan yiyecek nevinden hediye.

gübültü (Malatya); **gümültü** (Ankara) : ağır ayak sesi, gürültü. *bi gümültü geldi emme bilmem kimden.*

gübür (Kırşehir, Kastamonu, Seyitgazi): 1 — hayvan gübresinin ufağı (Kırşehir); 2 — soba ve ocak yakmak için kullanılan kuruluk, odun talaşı (Seyitgazi); 3 — süprüntü (Kastamonu). *gübür arabası.*

gübür demek (Samsun): gürültü etmek.

gücem (Konya): kukla.

gücenmek (Kastamonu):*Kocunmak. gıdı.lama güceniyorum.*

gücü gücü (Manisa): halı tezgâhlarında ipleri sıkıştırmak için uzunca sırık olup muhtelif iplerle bağlanır.

gücüzmek (Kantamonu): müteessir olmak, muztarip olmak. *bu iş olmadı diye gücüzme.*

güççük (C. A.): ufacık. *güççük uşak halden bilmez.*

güd (Ahlat); **güdük** (Konya) : ateş üzerine atılan ve gayri muntazam surette pîşen hamur, yanmış ekmek.

güde (Teke): tıknaz, şişman.

güdecek (Çangırı); **güdelek** (Edirne, Kayseri); **güdembeç** (Uşak); **gütkü** (Kastamonu, Dinar); **güdümek** (Kütahya): yazı süreceği. çoçuklar ibareyi şaşırmamak için mukavadan ve ya meşinden yapılmış parmak büyüklüğünde bir şeyle ıbareyi takip ederler.

güdek: 1 — oyunda arayıcı (G-A.) *güdek bendedir;* 2 — kuyruksuz kuş (Kastamonu).

güdembeç (Uşak): bak. güdecek.

güden (Diyarbekir, Kırşehir) : kalın bağırsak. *güdeni büyük:* obur.

güdmek (Avşar): takip etmek. *eşkıyanın ilk izini güden bekçi idi.*

güdü : 1 - kısa boylu adam (Ilgaz, Çangırı) ; 2 — ufak çapa (Tosya) ; 3 — gütme (Çangırı) . *güdüye vermek:* hayvanı gütmeye, otlatmaya vermek.

güdük (Avşar) : 1 —mintan; 2— merkep (Teke) ; 3 — kuyruksuz (Kırşehir, Afyon).

güdül:1—topak kalmış, uzayamamıs, neşvünümadan kalmış. *güdül hıyar* (G. Antep); 2— boğazı kırık testi (Kırşehir, Niğde, Konya); 3 — asma kabağından yapılan mahfaza (Konya).

güdülük (Afyon): boynu kırık testi.

güdülmek, güdelmek (C. A.): kuyruğu kesilmek.

güdüm (Malatya): çoban hakkı, ücreti.

güdümek (Kütahya) : bak. *güdecek.*

güğen (Kastamonu) : iri sinek.

güğül : ipek kozası.

güğüm (Malatya) : altı geniş, ağzı dar, saplı ve emzikli su nakline mahsus bakır kap.

güküm (Malatya) ; **küküm** (G. Antep): kimsesiz, düşkün, alil.

gülbenk (Aydın aşireti): düğünde, dernekte bir kaç tüfeğin birden patlatılması ile yapılan nümayiş. *yukarıda Karahisar Kalesi alt başında gülbenk oldu ün oldu.*

güle (C. A.) : tandırda hava alacak delik.

güleç (C. A.); **güleş** (Afyon): beşuş, mütebessim. *güleç insan, güleç yüzlü.*

güle söylemek (Uşak) : gülümseyerek söylemek.

güllap (İstanbul): bir körükte ana ile kanadı bir birine bağlayan demir tertibat.

gülleme (Sivrihisar): etten yapılan pirzola.

güllü (Istanbul): çinicilikte bir motiv adı.

gül ibikli:tavukta yuvarlak ibik.

güllü (Niğde) suyu sovutmaya mahsus toprak kap.

gülücük: Küçük çörek.

gülü gülü: 1 — hindi tavuğu (Burdur); 2 — sıpa (Bolu)

gülük: 1— Katır (Teke); 2— kuluçka, gürk (Araç, Taşköprü).

gül yasır: it burnu nevinden yenen bir diken meyvesi.

güme (Ankara): çalı çırpıdan yapılan gölgelik alak. alaçık.

gümele: 1 — bağda ot ile örtülü ufak kolübe (Ankara); 2 — buzağı koymaya mahsus ahır (Araç).

gümlü (Konya, Isparta): tek kulplu şişkince küçük küp, çömlek.

gün balı (Aydın) ; **gün pekmezi** (Uşak) : güneşte hazırlanan pekmez.

günbatı (Bolu) : garp.

gündelik (Kayseri) : her gün giyilen elbise. karşıtı *yabanlık, kişlik.*

gündeye (G. Antep); **kündiye** (Kastamonu) : gündelik elbise. gizlence karşıtı.

gün doğdu (Boln): şark.

gündönümü (C.A.): zeval vaktı.

gündüzleme (Ankara, Malatya): veledi nehari. ebeveynin neharen mukerenetlerinden hasıl olan zeki, ele avuca sığmaz çocuk.

güne düz, güne bakar: ay çiçeği.

güneğe (Bolu) : ev süprüntüsü.

güneği (C. A.) : bak. güney.

günek (Karaağaç) : hindiba. güneyk.

günendi (Beyobası, Keskin) : magrip.

güneş çalmak (Gümüşhane): güneş doğmak.

güney (Isparta, Sivas, Kayseri, Niğde, Burdur, Trabzon, Çangırı): güneşe nazır olan yer.

gün eyişmek (Ankara): zeval vaktı olmak. *öylen meheli gelmiş gün eyişmiş.*

gün görmez (İstanbul): yelken bezini sağlamlaştırmak için iç tarafından geçen ipler.

günlük (G. Antep) : şemsiye.

gün sallanmak (C. A.) : güneş guruba yaklaşmak. *akşam oldu güneş sallandı.*

günsü kokmak (C. A.) : patlıcan ve sair kuruluklar gayri tabiî kokmak.

günü (Kayseri) : kıskanma, kıskançlık. *bu çocuğu zayıflatan günüdür. günücü :* hasut.

günülemek (C. A.) : haset etmek. *her şeyi günüler.*

günüşlemek (Simav) : tavuk tüyünü dökmek.

günüşük (C.A.): mühasede, mütekabil imreniş. *günüşükle yemek iyi yenir.*

güp (Niğde) : kağnının ön tarafındaki uzun tahta.

güpmek (Niğde) : intizar etmek.

gür: 1 — meşe ormanı (Kırşehir); 2 — kuvvetli, mebzul (Maraş).

gürbü (Kırkağaç) : topraktan yapılan küp. *gürbüye su doldur.*

gürde (Teke, Elmalı) : kadın hırkası.

gürdeğe gelmek (Ankara): erkek kedi eş aramak.

gürdük (G. Antep): ibne tabiatlı.

gürdükmek (Uşak) : hayvan dalap olmak.

güre (Burdur, Dinar, C.A.): ip görmemiş yabanda gezmiş ürkek, azgın, kuvvetli hayvan. *güre tay. canı güre.*

güremiş (Sandıklı): dişi hayvan ilkah olmuş.

gürelenmek : hayvan çiftleşmek istemek.

güren (G. Antep): kızılcık.

gürevin : iyi neşvünüma bulmuş.

gürgülü (Konya, Sivas) : ayna gibi saf, güzel.

gürgür (Tazkırı) : hindi, gulu, culuk.

gürk (Kayseri, Çorum, Yozgat) gülk (Sivas) ; kürke (Van); gürkük (Bolu) : kuluçka. *gürklemek :* kuluçka olmak.

güşane (Bolu, Kırşehir) : küçük tencere.

gütkü (Kastamonu): bak. *güdecek.*

gütüttüz (Yozgat): kavi vücutlü, sağlam.

güvelek (Kayseri, Kırşehir) : bak. büğelek.

güveğikömü (Kayseri): kürek ile boğaz ve gerdana yakın yerden yapılan pastırma.

güveği önü (Çorum): zifaf gecesi güveyinin arkadaşlarına yaptığı hususi ziyafet.

güvel ördek (Avşar) : bir av kuşu.

güvenç (C. A): mütteka, medarı istinat. *benim güvencim Allahtır. güvencim sende.*

güvenmek (Köprü, Samsun): sevinmek.

güvez (Çangırı): koyu al renk.

güvlek (Çagrı): 1 — ağaçtan yapılan yarım fıçı biçiminde su kofası; 2 — yağ koymaya mahsus ağaçtan yapılan kutu.

güymek (Niğde): koku ile yanmağa başlamak. *pişinceye kadar güyer de soğuyuncaya kadar güymez.*

güynük (Menteşe): Ormandan açılan yer. yeni sökme.

güzdede (Ankara): hindiba meyvesi.

güzle (Adana, Avşar) : göçebelerin son baharı geçirdiği yer.

güzlek (C. A.): güzden yağan yağmur.

güzlük (C. A.) : güzün ekilen tohum.

H [*]

habene (Diyarbekir) : büyük su testisi.

h.abıta Malatya) : aşkıya.

hacat : çamaşırhane.

hacıkara (Menteşe) : ermemiş üzüm.

hacımurat kuşu (Kütahya) : baykuş.

haçan (C. A) : yalnız zarbı meselde ne zaman. *haçan yağmur yağsa uçan kuş. haçan güneş doğsa uçan yaz.* (hatırla şimal türk lehçesinde kayçan = ne zaman).

h.adım (Teke) : erkek veya dişi büyük deve.

h.af (Teke) : hayır manasına nefi.

h.afilemek (Maraş) : bir şeyin üzerine çokça düşmek, inhimak göstermek.

h.aft (Niğde, Kayseri, Erzurum, C. A.) **h.avut** (Kırşehir) : 1 — çeşme önünde suyun birikmesine mahsus oyma taş. bostan için su biriktirilen üstü açık su mahzeni; 2 — üzüm sıkılan taş.

hahana (Maraş): çebiş olmayan ve oğlaktan büyük olan keçi yavrusu.

h.ak (Kastamonu) : hububat ölçüsü. iki hak bir yarımdır. sekiz yarım bir kile, yetmiş iki okka buğday.

hakal yarenliği (Kırkağaç) : havaiyattan bahis.

hakılmak (Niğde) : toplanmak *filan yere insan hakıla kalmış.*

h.aklağı (Çorum, Eskişehir) : iki İstanbul kilesi ağırlığında ölçek.

h.alaşa: 1 — uyuşuk, mecalsiz insan (Seydişehir); 2 — bir adamdan diğerine lâf götüren (Ankara).

h.alay (O. A.) : el ele tutarak dizilip zurn ve davul karşısında yapılan oyun.

halebi (Çorum, Kargı, Kastamonu) : arşından üç santim eksik ölçü olup bez ölçerler tahtadan olur. *halebi orda ise arşın burada.*

halıcı makacı (Kayseri) : sapı yukarıya doğru eğri ve halının havını kesmek için kullanılan makas.

[*] Boğazdan çıkan (h) ları yumuşak (h) dan ayırmak için nokta kondu. İşiterek öğrenme sayesinde telaffuzlarını ayırt edebildiğimiz için umumi yazıda bu gibi işaretlere lüzum yoktur.

h.alıç (Kayseri): kalıç. arpaları biçmek için küçük orak.

h.alıska (Bolu, Çangırı): erişte. köylü makarnası.

hamamevi (Niğde): gusülhane.

h.aman (Konya): takat ve kudret.

h.amarat (Bodrum); **amarat** (Ankara): işgüzar, çalışkan. *amarat, şahbaz, eli kıvrak, uçan kuş durmaz yanına, her işini görür, pek carı.*

h.amaz (Bandırma, Avşar): kasırga.

h.amazevi (Çivril): Kasırga.

h.ambuş (Çangırı): Kiremitlik. hanepuştan bozma.

h.amhalat (Niğde): kabasaba, terbiyesiz kimse.

h.amh.aş (Malatya): 1 — kemale ermemiş meyva; 2—söz ve işi ıttıratsız kimse.

h.amırsız (Kırşehir): bak. *taptapa.*

h.amıt (Malatya); **hamut**(Bolu): develerin sırtlarına konup üzerine yük vurulan takım (Malatya); atlarının boynuna geçen araba askısı (Bolu).

h.ampa (Çangırı, Kastamonu): yağma, badava. *hampamı var ?* yağmamı var.

hampalamak (C. A.): yardım etmek. *hampasını çalmak :* gayretini gütmek. *sen onu bir az hampalarsan bu işi bitirebilir. her vakıt onun hampasını çalarsın.*

h.ampara (C. A.): yontulmaya gelmeyen taş. *yapı taşı yerde kalmaz. hamparadan ancak bostan duvarı yapılır.*

h.anav (Malatya): toprağın rütubetli hali. günenli toprak.

h.anay (Kütahya, Simav, Bolu, Sandıklı, Niğde); **h.aney** (Teke): 1 — iki katlı ev, fevkanî hane; 2 — etrafı açık üstü sakıflı kerevet, evin üst katındaki alaçık (Niğde).

h.ancap (Malatya): çamurda giyilen bir çeşit papuç.

h.andan: 1—veledizina. 2—çoktan (Samsun).

h.aneder (Ankara): hanedar, köylerde oda tutan zat.

h.anek (Maraş, Ahlat, Gerkûk): konuşma, şaka, latife, **h.anekci** : latifeci.

haneli (İstanbul) : Çinicilikte hane hane ayrılmış bezek.

hanidan (Zile): çoktan. hanidan geldi gibi.

hankal hıkış, engel yokuş (Niğde): istemeyerek iş görüş ve gördüğü işten fayda olmayış.

hankırda (Malatya, Seydişehir); **hangırda** (Teke); **hagırda** (Alâiyye): hangi yerde.

hankırtı (Malatya, Kırşehir); **hangırtı** (Kayseri): 1— kahkaha, sürekli gülme; 2 — çocuğun ağlaması (Kırşehir).

h.ankil (Malatya): bakırdan yapılan kap, bakraç.

hantana (Niğde): çirkin ve törpüsüz.

h.apan, h.apın (Maraş); **h.apan** (Tomarza): 1 — aç kalan (Maraş); *üç gecedir hapandayatıyorlar*; 2 —kırk elli şeniklik hububat (Tomarza).

h.apaz (Safranbolu, Konya, Menteşe, Çorum, Burdur, Boyabat, C. A.); **hampaz** (Ankara): bir avuç doludusu. avuç. *bir h.apaz bulgur attım.*

h.apazlamak (Burdur): avuçla almak.

h.aph.ap (C. A.): nalın. *kış geldi artık h.aph.apı on.artmalı.*

hap kaldıran (Balıkesir): saman yabası.

hapramak (Samsun): ürpermek.

h.apuk (Ahlat): kadınların boğazlarına takındıkları boncuklar, gerdanlık.

h.ara (Malatya): eski tüfenklerin imal edildiği bir nevi makbul demir.

hârâ (C. A.): nereye. *hârâ gidiyorsun.*

h.aral(Yozgat); **h.arar** (Bünyan, (C. A.): kılçuval. büyük yüksek geniş şaldan, bezden saman çuvalı (Bünyan).

h.aranı, h.arana (Denizli, Menteşe); **hereni** (Ankara, Kırşehir): toprak tencere (Denizli); bakır tencere (Denizli); büyük tecere (Menteşe).

h.arar (Tosya, Ankara, Kütahya, Kayseri); **h.aral** (Kirşehir): saman basmak için kullanılan çuval, dokuma büyük kıl çuval.

h.araza (Malatya): kuyuların ağzına geçirilen taştan oyma çenber Kuyu bileziği.

h.arazan (Ahlat, Van): 1 — çiftçilerin öküzlerini döğmek için kullandığı uzun kırbaç. (Ahlat, Van); 2 — saban oku (Van). *harazan sapı* (Ahlat): kırbaç sapı.

harç (İstanbul): 1 – kalafatçılıkta gemilerin su kesiminden aşağısına ve ziftin üstüne sürmek için reçine, kükürt, donyağından yapılan

halita. Bu gemi badanası gemiyi midye ve yosundan muhafaza içindir. Yanarkende tahtaların yanmasına yardım eder; 2 — inşaatta kullanılan kum, su, kireç veya çimentu ile yapılan malzeme.

harç dolapları (İstanbul): tabakların köseleyi pişirdikleri dolaplar.

h.arç işlemek (C. A.) : uya işlemek. *çok güzel harç işler.*

harç teknesi (İstanbul): harçların ustalara nakli için kullanılır, tahtadan mamul, Omuzda veya elde taşınır. tekne.

harda (Malatya, C. A.) : nerde hanya. *oğlanın keliği harda?*

hardalaşmak (Niğde) ; harbalaşmak (Ankara) : kavga, gürültü yapmak.

h.areze (Maraş) : taştan kuyu halkası.

h.ur h.ar (Mecitözü) : 1 — bol bol; 2 — köpek havlaması.

h.ar h.ıt (O. A.): meyili inhidam.

h.ar h.ur (Malatya): münazaa, arbede. *aslı yok yere h.ar h.ur idüp oturur.*

h.arım (Kayseri, Avşar, Burdur, Ankara, Niğde, Teke, Kütahya): 1 — Köyün kıyısında sulak tarla veya bağçe. 2 — bir tarla veya b ğçenin etrafındaki ardıç ve çalı örgüsü (Kütahya).

h.arın (Menteşe, Niğde. C. A.); h.avrın (Ankara): üşencek, tenbel, ağırcanlı, çok yemekten ağırlaşan. *o kısrak çok h.arın olmuş. at çok h.arınlık etti.*

h.ark (Konya Ereğ'isi): arık. ırmak, çay.

h.arkıt (Mecitözü, Yozgat, Niğde): işe yarayamayacak derecede eskimiş. haraba yüz tutmuş.

h.arlak (Antalya, Türkmen oymakları); şarlak (Türkmenlerde); cağlak (Punarbaşı); çağlan (Zara): 1 — şelale, uçan su, gürleğen; 2 — devamlı çağlayarak akan çeşme.

h.armancı süpürgesi (Menteşe); h.arman süpürgesi (Ankara): sığır kuyruğu otu, balık otu. Fhlomisangustifolya.

hamurlu (Kastamonu): mayalı hamurdan yapılan bazlama.

harmutlamak (Niğde): suyu ılıtmak, aşılamak.

h.arol (Ahlat): buğdayı bir hat üzerine eke bilmek için sapanın arkasına iki uzun tahta konur. Toprağa gelen tarafı nisbeten dardır. Bu tahtalarla kurulan sapana verilen at h.arol.

h.arp kakan sırığı (Ankara): üç çatallı meyve toplamaya mahsus sırık.

h.arpuşta (Alâiye); h. arpuçtı (Menteşe, Sandıklı); h.arpıçtı (Sandıklı): evlerin önüne tahtadan yapılan saçak.

harsıkmak (Teke) : merak etmek, canı sıkılmak.

h.artı (Çangırı, Niğde, Kayseri): örekedeki sümeği tutmak için sarılan kayış.

h.artıl : temel üzerine konulan ağaç, bağlama, kuşak.

h.arti (Van): eski ve yamalıklı palto.

h.artuç (Teke): kahve ve saireyi koymak için bakkalların mahrut şeklinde kullandıkları kâğıt.

h.asek (Tokat): devasız derde uğrayan betbaht.

h.asıl: 1—henüz kemale ermeyen yeşil arpa (Denizli, Kayseri); 2 — çulhaların bez dokuyacakları ipliği içine batırdıkları çavdar unundan yapılmış cıvık bulamaç (Niğde).

h.asıllamak (Çangırı): ayıklamak, tathir etmek.

h.asida: şeker, pekmez ve nişastadan yapılan bir türlü tatlı.

h.asput (Samsun): Kağnı tekerleği.

h.aşa (Malatya, Kayseri); **h.aşe** (Avşar): 1 — sırmalı eğer keçeleri ki mürassa ve müzehhepleri bulunur (Malatya); 2 — büyük saman çuvalları (Kayseri); 3 — büyük yun deng (Alâiye).

h.aşat (Mecitözü, Yozgat): ufak ve kırık işe yaramaz şey. *haşat olmuş* = kırılmış.

h.aşıl (C. A.): en iyi birinci undan sıcak su ile yoğrularak yapılan hamur. Bu hamura alaca iplikler batırılır, bulaştırılırsa alaca düzgün ve ufak delikleri kapalı olarak çıkar.

h.aşıl basmak (C, A.): h.aşıl hamurunu yapmak ve iplikleri hamura basmak.

h.aşıl sarmak (C. A.): haşıllı iplikleri çıkrıktaki masuralara sarmak.

h.aşlı (Rize): pek sıcak yemek.

haştek (C. A.): entarinin yan parçası. *elbise haşteği.*

h.aşul (Kastamonu): elma posası.

h.atıl (A): 1 — sofanın altına, tavana v. s. ye konan iri yontulmuş ağac (Çangırı, Ilgaz); 2 — hayvana saman konan yer (Kırşehir).

h.atın (C. A.); **h.atun** (Malatya): necip ve hürmete layik hanım. Döne hatın.

hatırcek (Samsun): saç ayağı.

h.atlamak (Ankara): atlamak

h.ttuk (Denizli); **h.attı** (Teke): söğüt dalı kabuğundan yapılan bir nevi düdük.

h.atuncuk (Rize): görümce.

hav (C. A.): 1 — hırs. *nasıl havın geçti mi?* 2 — Kumaşların üstünde bulunan tüyler *havı dökülmüş.*

havahmak (Malatya); **havıhmak** (Kırşehir): yara su ve havadan iltihap etmek.

havaotu (Fethiye): sabun çiceği. sabun köpüğü gibi görünür. bu nebatı bezlere sararak hastanın vücudune harareti indirmek için koyarlar.

h.avcar (Karaağaç): ezik, cıvık.

h.avkere (C. A.): evlerin yanında çok gübreli ufak bostanlar.

havrız (C. A.): lâzımlık.

h.avuş (Gerkûk, Karaağaç): bir evin avlusu, önü.

havut: 1 — hamut, deve semeri (Kırşehir). *deveyi havudu ile yutar*: çok haram yer; 2—una yakın en ufak bulgur (Niğde).

h.avut (Konya): arzu.

h.ayan (Van, Ahlat): döğülmüş fakat savrulmamış harman yığını.

h.ayanı (Teke): 1 — atmaca kuşu; 2 — gözü açık adam.

hayat (A.): evin önündeki açıklık, avlu. *ev başa, hayat uşağa kaldı. ahırın yok at beslen, hayatın yok it beslen.*

hayberi etmek (C. A.): insanları toplamak.

haycı (Teke): sürek avında hay hay diyerek avı avcılar üzerine sevk eden adam.

h.ayır (Maraş): incir, Aydın yemişi.

haykırmak (Simav): çağırmak, bağırmak.

haylamak (Ordu): seslemek *ben çift sürerken sen öküzleri hayla.*

haylamamak (C. A.): alâka göstermemek. *geldi geçti de haylamadı bile.*

hayle (C. A.): nasıl. *imeci olsun bizim oba, emmin seni hayle eylesin.*

h.aymalık (Çorum): Çamaşır yıkamaya, ekmek yapmaya, odun ve saire gibi şeyleri muhafaza etmeye mahsus üstü örtülü yer.

hayta (Çangırı): serkeş, ası bagi.

h.ayva (Bolu): lehimcilerin tenekecilerin lehimlemek için kullandıkları alet.

hayvar (Niğde): üzüm salkımlarına çubuktan çıkarken verilen at.

h.azan (Yozgat): açgözlü, fakir.

h.azın (C. A.): tarlalardaki rütubet, gönen, darbız, öl.

h.azlı (C. A.): gerisi çok, bol. *su hazlı geldi, kuyunun yarısına kadar doldu. bizim kuyunun suyu hazlıdır tükenmez.*

h.azna (C. A): odaların arkasında yahut tavan aralarında yapılan sandık odaları.

hazmı taam iskemle (İstanbul): yemekten sonra oturarak sallanmaya yarar iskemle.

heber! (Sandıklı): getir.

hedere (Yozgat): iri vücut.

h.ebene (C. A.) : desti. *hebeneyi al da çapa çapa get, doldur gel.*

hece taşı (Sandıklı) : sapatma. mezar üstüne konan taş.

heci (Çorum): hemşire veya hemşire makamında olan kimse.

hecik (Malatya): gayet ince bulgur, dövürcük,

hecirget (Niğde, Ürgüp) : tandır ve ocağın üstüne konan haçvari demir.

heç (Kayseri, Niğde): mısır patlağı.

h.eçirdek (Ahlat): tandırın üzerine yemekleri bırakmak için uzadılan demir şiş. *tandır demiri.*

hedede (Yozgat): hasma laf gönderme.

heddelemek (Teke): incelemek.

hedik (Ankara, Avşar, C. A. Malatya, Yozgat) ; hevdik (Van): 1 — kaynatılmış buğday; 2 — kalın, kısa başaklı ve kırmızı daneli buğday,eyi cins buğday (Van); *diş hediği*: çocuk yeni diş çıkardığı zaman kaynatılarak konuva komşuya dağıtılan buğday.

hefek (Albıstan): bacaların üzerinde ip ile açılıp örtülen kepenk.

heg, heğ, hee (Çorum, Kayseri, Kırşehir); hey (Ankara, Çorum, Niğde): çubuktan ör-

me kulpsuz büyük üzüm sepeti olup iki tanesi bir hayvanı karşılıklı yükletilir.

hege (Teke): düğün aşçısı.

h.ek (Malatya): meyve ve sebzelerin ye emiyenleri.

h.ekerge (Albıstan) : ufak su sahrıncı.

helemele (Kastamonu): heyal meyal.

h.ekur h.okur (Malatya): terbiyesizce taam, acele iş görme, intizamsız muamele.

heküge (Kütahya): bina altından geçen su mecrası.

h.el (C A.): şerit gibi yuka. *h.ellemek*: şeritlemek.

helek (Teke): bakraç.

heleke: 1 — düğün eğlencesi (Seyitgazi) ; 2 — bak. *helke* (Eğridir),

helep-algamı (Bolu): yer elması.

helhel (Burdur): halhal.

helik (Kırşehir): yapı yaparken büyük taş ve kerpiç aralarına konan ufak taşlar.

helke (Alâiye, Safranbolu, Dinar, Kırşehir, Çangırı, Yalvaç, Yozgat); **helki** (Niğde, C. A.): büyük su bakırı, kovası. kuyu bakracı.

hellemek (C A): çekirge kovalayıp kaçırmak. *çekirge helledik*: gürültü patırdı yaparak çekirge kaçırdık.

helli (Menteşe): elcil. ehliden bozma.

helme (Taşköprü): minder.

helvacı: çulluk.

helû! (Kast monu): taaccüp ifade eden söz.

h.emir (C. A.): Karın şişliği hastalığı. **h.emir olmak**: karın şişkinliğine maruz olmak. *olmamış dut yersen hemir olursun.*

h.enden (Safranbolu): piç, handan.

h.enek (Malatya, C. A.): lâf, lakırdı, müsahebe. *sana bir heneğim var.* **h.eneğin oluğu** (Malatya): şayanı itimat olmayan, eracif ve rivayat *h.enekleşmek*: konuşmak *gel henekleşek. h.enek etmek.*

h.engerlemek (Malatya): yorgun düşmek.

hen.gil (Malatya) : su bakracı. helke.

h.enkel (Malatya): fazla yorgunluk dolayısile eziklik.

hepük (Bolu): sıyırgı, sürgü. harman yerinde düğenden sonra sapın ince kısmını tınaz yerinde toplamaya yarar aygıt.

herace (Ilgaz); **herece** (Çangırı yöresi): ağaç yayık.

herden (Niğde): tabakların kireç kuyusu.

herederi (Denizli): ince saplı oduncu baltası.

herek (Denizli): bağ çubuklarının dibine dikilen bir arşın boyundaki odun.

hereni (Ankara, Adana, Kırşehir, Çangırı): bakır kazganın küçüğü, tencerenin büyüğü.

h.ereze (C. A.): kuyuların üstüne konan delik taş. boncuk ta derler.

hergele: 1 — dişi merkep (Mecitözü); 2 — dana ve inek sürüsü (Konya Ereğlisi); 3 — tahkir sözü (Mecitözü).

hergil (Mecitözü, Samsun, Safranbolu): bulgur, un ve saire muhafazasına mahsus küçük anbar.

h.erik (Malatya): eski kundura, eski ayakkabı.

herik (Malatya); **herek**; **herk** (Çangırı, Kırşehir, Kayseri, C. A.); **hirk** (Ankara): Mayıs ve Haziran aylarında tarlayı nadas etme.

herişte (Gerkûk); **erişte** (Avşar, Ankara): köylü makarnası.

herk etmek (C. A., Avşar): bak. herik.

herkil (Kastamonu): büyük zehire sandığı. hergil.

herle (Yozgat, Zile): koyu un çorbası. *herle çorbası gibi.*

heryen (Çivril): ergen, mücerret kimse.

hesəpbaşı (İstanbul): bağçıvanlarda hesapbaşı kasımdan kasımadır. Çıraklar kasımda tutulur.

h.esek (Malatya): cılız, zayıf insan ve hayvan.

h.eserli (C. A.) *heserli buğday:* ecnebi mevadlı, topraklı, tohumlu ve saireli buğday. *bugün unluk yuduk, heserini arıdıncıya kadar başımıza hal geldi.*

hetik (Göksün, Albıstan): Karın üstünden batmadan yürümek için yuvarlak bir ağacın ortasına sırımla örülmüş ayakkabı. ski.

hevdik (Van): bak. hedik.

hevek (Samsun): dikenli ağaca asılan kışlık üzüm.

hevenk (Niğde); **hevek** (C. A.): ipe dizilerek kışa saklamak üzere asılan üzüm, armut ve sair meyveler. *nar hevengi, üzüm hevengi.*

hevenk üzümü (Menteşe): beyaz üzüm.

hevkere (Adana): evlerin civarında sebzeye ayrılan ve etrafı çalılarla, duvarlarla çevrilen bir kısım toprak.

hevricek (Çorum): demincek, şimdicek.

hevsemek (Gerkûk); evselemek (Tomarza): pirinç, mercimek, buğday gibi hububatı bir tepsi üzerinde savurarak toz ve kepeğini temizlemek

h.eyat (Maraş): bak. *hayat*.

heyden (Çangırı): tabakhanede deriyi kireçlemeye mahsus taş havuz.

heye, hey! (Teke, Yozgat, Maraş); **ıhı** (Sandıklı); **hı** (Kırşehir): evet! peki!.

heyelik (Niğde): bir kızın izdivacına talip olanların, kız babasının gönlünü yapmak üzre verdikleri ve ya taahhüt edindikleri hediye.

heyil heyil (Malatya, Kırşehir): uzun insan kametinin, dalların ve zülflerin sallanışını tasvir eder.

h.eyir (C. A.): incir. *h.eyirlik*: inçirlik.

heyker (Ürgüp): gümüş veya altından yapılan müselles şeklinde içi düalı kenarları beşlik veya onluk altın dizili boğaza gümüş zencirle takılan muska.

heykişmek (Avşar): nevhe vurmak.

hezen (Niğde, Ürgüp, Konya Ereğlisi): damların üzerini örtmek için bir duvardan o bir duvara uzatılan kalın ve uzun ağaç, kiriş.

h.ezvel (C. A.): kömür ufağı. *mangalın altına hezvel korsan ataş sabaha kadar kalır.*

h.ıc (Van, Malatya): kaysı, erik, ayva, vişne ağaçları kışırları üzerinde toplanan zamk.

h.ıcıp (C. A.): aşıkla oynanan bir oyun, birisi aşığı atarak bey olur, diğeri oyunculara ceza tertip eder ve maiyeti vasıtasile tatbik eder.

h.ıdırlık (Bolu): mezarlık.

hıl (Avşar): nasıl.
böyle böyle hıl olucu,
takınır zabit kılıcı. ağıt.

h.ılt (Malatya): dane halinde karışık arpa ve buğday.

h.ıltan (C. A.): sehil yani merzai yerlerde yetişen bir nevi ot. Bu otun tohumları ufacık süpürgevi andıran çöpler üzerinde bulunur. O çöplerle diş kurcalarlar.

h.ıltar (Denizli, Dinar) : köpeklerin boğazına takılan etrafı demir çubuklu halka.

h.ıltolmak (C. A.): azası soğuktan şişmek. En çok ayak parmaklarında olur. parmaklar şişer patlar. kamartlaz olmak.

h.ım (Bodrum): dalga çarpması.

h.ım h.ım (Malatya, Kayseri): genzinden, burnundan konuşan kimse.

h.ımırk, hımrık (Niğde) : bezir çırağı.

h.ımış (Osmaneli) : kerpiçle dolma duvar.

h.ırnık (Malatya) : burundan çıkan sümük.

hımkırık (Yozgat) : küçük çocuğun ağlaması.

h.ımpalamak (Ankara) : hırpalamak. *hımpalamış cimciklemiş.*

h.ımsımak (C. A.) : yemek ekşimek, acımak.

h.ınaza (Kırşehir, Niğde): içinden pazarlıklı, kornaz. *hiyanet ne h.ınazasın.*

h.ınçırmak (Teke) : hınçkırmak.

hın.gaç (Çorum) : çocuk salıngacı, salıncağı.

hın.gıç (Çerkeş) : ceviz, kestane içi.

h.ınılamak (Yozgat): burundan söylemek. **h.ınılı** (Yozgat): burundan söyleyen.

h.ınkırmak (Ankara); **f.ınkırmak** (Gerkük): sümkürmek.

h.ır h.ır (Malatya) : bulgur çeken ve öğüden yeni icat makineler.

h.ıra (Denizlı, Niğde, G. Antep, Malatya, Samsun) ; **h.ırra** (Isparta) : bazı hastalıklar dolayısile büyüyemeyen. zayıf, kısa. *h.ıra sakat:* f.rengili.

h.ırçik : 1 — tüyleri uzun ve karma karışık (hayvan); saçları karma karışık (insan) Malatya; 2 — parça parça olmuş eski kumaş (Kütahya).

h.ıre çiçeği (Malatya) : terlemek için çay gibi içilir, tek yapraklı çiçek.

h.ırıflamak (C. A.) : ihtiyarlamak, sünepeleşmek. *Ali efendiyi gördüm h.ırıflamış.*

h.ırışmak (Niğde) : inat etmek direnerek aykırı yürümek.

h.ışnamak (G. Antep) : hırpalamak.

h.ırfıt (C. A.) : sünepe, yaşlı biçimsiz adam.

h.ırgür (Niğde): olduğuna göre, güç hal ile.

h.ırkıç mırkıç (Ankara): eski paçavra gibi.

h.ırtışmak (Niğde): bozulmak, tırışmak, kısalmak, pörsümek. *kırtışık*: bozulmuş.

h.ır h.ırampa (C. A.): müna kaşayı ve bir nevi cidali andıran hareket. *uğraştık, uğ raştık, hır hırampa yüz altına razı ettik.*

h.ırızma: kadınların düğün hamamı (Çangırı); 2 — buruna takılan küpeye benzeyen zinet altını (Maraş).

h.ırlı (Sandıklı, C. A.): oğurlu. *sen de pek hırlı değilsin*: yerinde durmaz kimse hakkında denir. doğru ayakkabı değilsin, demektir.

h.ırnık (Kütahya): sümük.

h.ıt (G. Antep): cimri, hasis. kötü.

h.ırtik (Van): ergenselik. on beş yaşına kadar olon çocuklarda oyanır bir çeşit has alık. çıbanı yok iken kuş palazı gibi nefes darlığı verir. Koca karılarca emcik (meme) üzerinden kan almak ve şap ile karışık yoğurt yedirmekle geçer.

h.ırtı pırtı (C. A.): pılı pırtı. ev eşyası.

h.ırtış (Konya): taket ve kudret.

h.ırtış, kırtış (Malatya): ekseriya basurlularda görülen ciltteki pürüz ve arızalar.

h.ırtlamak (Kütahya): fevkalade izdiham içinde oturmak. bir mahalle haddi istiabından fazla eşhas bulunmak.

h.ırtmak: 1 – yerinden çıkmak. *kolu hırtmış*: kolu çıkmış; 2 – mec. usanmak. nefret etmek.

h.ıs boğma (C. A.): *hıs boğmaya getirdiler de öyle razi ettiler*: gizli boğuntuya getirdiler de öyle razi ettiler.

h.ıshıs: 1 — tebessümün fevkında kahkahanın dönündeki gülüşün vasfıdır (Niğde); 2— gizli (C. A.): *hıs hıs bir iş yaptı, hıs hıs heneklestiler.*

h.ış (İsparta): mebzullük ifade eder. *hiş gibi dolakalmış, meyve öyle bi çok.*

h.ıştek (Malatya, Kütahya): entari ve gömlek gibi elbisenin koltuk altına konulan kumaş parçası.

h.ışım (Ankara, Konya): afet, buzafeti. *bu sene hışım oldu.*

h.ışır (Menteşe, Ankara): 1 — renksiz, kansız Menteşe); *kcr ıı şiş adama hışır olmuş bilmiş hiç hali kalmamış diriz* (Ankara).
2 — nezaketsiz (Menteşe):

h.ışırdım (Avşar, C. A.): ziyade, haddinden fazla. *ağacın dalları çekemiyor, bu sene hışırdım gibi. hışırdım gibi gül açılmış.*

hışkırık (Malatya); **hıkçırık** (Ankar): hıçkırık. *hıçkırık tuttu biri anmış.*

h.ışnamak (C. A.): hırpalamak.

h.ışpik (Malatya): çorba için kullanılan iri bulgur.

h.ışt (Malatya): 1 — dervişlerin vurdukları şiş; 2 — ucu sivri her dürlü demir.

h.ıştam (Bolu) : homurdanış. **h.ışlamak** (Bolu): homurdanmak.

hıştınmak (Teke): hiddetli hiddetli taarruz etmek.

h.ışva, h.ışve (Malatya, C. A.) pamuk kozası. *bu sene altı kantar hışve aldım.*

h.ıta (Malatya): hıyardan büyük, yenir bir nevi salatalık. konservesi de yapılır. **h.ıta acır** (C. A.): dilimli acır. dilimsiz düzgün olanına *tüylü acır* denir.

h.ıyırtı (Malatya, Ankara): tavandan dökülen toprak sesi, bir yerden çekilen ip sesi

h.ırzan: 1 — yoksul, aslından fakir (Van, Ahlat); 2 — züğürt hem aç gözlü (Malatya, Kayseri).

h.ızerik (Kütahya) : hızarla, bıçkı ile kesilen ağaçtan hasıl olan ufak parçalar.

h.ızma (Ahlat, Malatya, Kütahya ; **h.ırızma** (Maraş) : eskiden bir ucu burun kanadına diğer ucu kâküle yahut başa raptedilen ince bir zincir üzerinde dizilmiş ufak altınlardan z ynet.

h.ibre (Bodrum) : nefeka. *şehit olan Ahmedin çocuğuna hükûmet h.ibre bağladı.*

hiciren (Teke) : cerahet.

hiç (Kayseri) : patladılmış mısır buğdayı.

hiket (Zile) : yalan.

h.ila (Malatya) : bulgur ve saire kurutmaya ve üzerine dut ve sair meyve silkip toplamaya mahsus büyük çarşaf gibi bez. *dut h.ilası.*

hille! (Gerkûk) : hurra !

h.iltik (Malatya): süt emen çocukların serpuşları düşmemek için çene altından geçirilerek tepeden bağlanan sargı.

him (Malatya, Zile, Kırşehir, Van, Cerit aşireti) : temel, duvar temeli. *him tası:* temel taşı, *bizim ev sizin evle him himdir. yer oynadığında evin himi sarsıldı.*

h.imzan (Avşar) : yağ ve kavurma koymaya mahsus kutu, kavsara.

hinci (Kırkağaç): şimdi.

hindi (Yozgat, Dinar, Kütahya, Teke); hinci (Eskişehir, Sandıklı); hincik (Tosya): şimdi, indi. derhal. *hincik geliyon:* simdi geliyorum.

h.indik (Gürün) ; h.inik (Yozgat, Kayseri): sümük.

hin.gilim (Yozgat, Ankara) : lüzumsuz sıçrama, oynama, gürültü, patırtı, göbek atma. *keyfinden hingilim atıyor.*

hin.gir hin.gir gülmek (Ankara): açık saçık gülmek.

hin girdemek (Çangırı): kendi kendine söylemek.

h.inli (Yozgat); h.innik (Erzincan): hımhım, burnundan konuşan adam.

h.ira (Safranbolu , Menteşe) ; **h.ire** (Çangırı, Bolu): bak. *hıra.*

h.iri (Van): hatmi otu. çiçeği suda kaynadılıp öksürük tutanlara içirilir.

hirk (Ankara): bak *herik.*

h.irnik (Adana): fazla miktarda zayıf, sıska.

h.irtik (Malatya): eski elbise, ihtivar adam.

hişkir (Çorum); **irişkir** (Avşar); **irişkik** (Ankara, Kayseri): et sucuğu.

hiyam (Kütahya): zan edersem.

hiye (Fethiye): evet.

h.obu: 1 — erkek hindi (Araç); 2 -- leylek (Kastamonu).

hodabık (Mecitözü): ipsiz.

h.odak (Van): 1—ehli hayvanları güden küçük yaştaki hizmetkâr; 2 -- Kağnı arabalarının başı altına bırakılan yastık; 3 — Çocukların aynı isimdeki oyunda kullandıkları yuvarlak bir kemik (G.A.)

hodala (Kastamonu): ufak, fırın ekmeği.

hoddak: patlatılan bir nevi oyuncak.

hodemek (Kastamonu): sığırları durdurmak.

h.oduk (G. antep, Maraş): garip, tohaf. *hoduğuma gitti.*

h.oduklamak (G. A.) : garip görmek. *eşittiğim zaman hodukladım.*

hodul (Avşar): kabadayı. *huri imiş bizim kızlar, yalıda yayılır kazlar, hodul gezer Amet ağam sarığını dizinde dizler.* "ağıt„

hoğlamak (Avşar, Türkmenlerde, Ürgüp): sıçrayarak hücüm etmek. atılmak. kızıp kabarıp hücüm etmek. *her obadan üç beş yiğit hoğladı, siftafah hoğlayan da bir Türkmen oğlu.* *Dadal oğlu*

hogünü (C.A.). sıkıntılı gün ,yardım günü.

h.okal (Erzincan): duvar üzeri. duvar semeri.

h.oke (Niğde): biçimli söz söylemek isteyen, bonunla beraber sözü hoşa gitmeyen kimse, ükela.

h.okra (Kastamonu): 1 — rüşvet 2 — sinek kurdu.

h.okû (Malatya): ihtiyar bünyeli genç erkek.

h.olcun (Teke): kadın hekim.

hokucu (Niğde): ummacı.

hokurdamak (Çangırı): 1 — kaynamak; 2 — mec. birkaç kişi birden kahkaha ile gülmek.

h.oldara (Teke): oyun bozan adama verilen isim.

h.oldur h.oyuk (Yozgat): delik deşik, haraba yüz tutmuş.

h.ollik (Malatya): 1 — küçük çukur; 2 — kadınların malûm uzvu.

h.olliklamak (Erzincan): gayri muntazam bir surette elbise veya bir şeyi atmak.

holluk (Ilgaz, Çangırı); **folluk** (Kayseri) : tavuğun yumurtlayacağı fol olan yer.

h.olos (Teke, Isparta); **h.oloz** (Menteşe) : büyük kalbur.

holta etmek (Kütahya) : devretmek. *çarşıları bir holta edip geleyim.*

h.omurdak (Çangırı) : öfkelenerek kendi kendine anlaşılmaz söz söyleyen.

h.onaz: 1 — ihtiyar, bunak (Yozgat) ; müzevvir ihtiyar (Ankara) ; 2 — Denizliye merbut bir nahiye ismi.

honka (Niğde) : duvarlardaki su yalağı.

h.onnuk (Niğde) : bir bağçeden diğerine su geçirmek için duvar altına açılan delik, su yolu.

h.ont etmek (C. A.) : tenezzül etmek. *ben ona hont etmem. beni hont edermi sandın?*

h.op (Ahlat) : saban demiri.

h.opa (Çangırı) : sekiz - on yaşındaki manda.

hopetmek (C. A.): 1 — omuzuna almak, kucağına almak. 2 — yükü sırta kaldırmak. *ne olur şu çuvalı hopet.*

hoppacaya kaldırmak (C. A.): büyükler yatarak, çocukların karnına ayaklarını dayayarak dallarından tutarak yukarı kaldırmak.

hopuna almak (C. A.): kucağına almak, omuzuna almak.

hopur (C. A.): ormandan çıkarılan tarla. *hopur etmek*: ormanı yakarak tarla çıkarmak.

hopyan (Malatya): sebzeleri üşüten ve kırağı yapan mevsimsiz soğuk. *patlıcanı hopyan vurmuş.*

h.or (Konya): eskimiş.

h.oraf (C. A.): körükemsiz, süssüz. *h.oraf düşmek*: körükemsiz düşmek, körükemsiz görünmek. *h.oraf gezmek*: kılığa itina etmemek.

h.ora geçmek (Safranbolu, .C.A. Ankara): makbule geçmek, *şu kayfe bana pek hora geçti.*

h.oran etmek (C. A.): yeyip içmek. *bi (bir) koyun kestik oturduk horan ettik.*

h.oranta (Teke, Niğde, Göksün) **h.orende** (Konya Ereğlisi. C. A.): aile, aile halkı. *on beş horanta ile hapan kalmışlar*; 2 — kalabalık (Teke); 3 — erkek kadına kadın erkeğe horende dirler. ailenin kesretine de şamildir (Konya Ereğlisi).

h.orap (Malatya): çirkin.

h.orata: 1 — sohbet meclisi. horanta (Ordu); *dün akşamki horatamız eyidi*; 2 — şaka latife (Çangırı, Malatya, Dinar) *ben sana horata söyledim. horata etme dur.*

horda (Menteşe): şurda. bir az uzağı işaret için.

h.or h.or çeşme (Afyon); **hör hör çeşme** (Sandıklı): sümüklülük.

h.or h.ori (Malatya) **horhor** (Ankara): hisabını kitabını bilmiyen kimse. *horhor ne söylediğini. elinin yüzünü astarını bilmez.*

h.orkut: ommacı.

h.ornuk (Niğde): bağçe duvarlarında açılan su yolu.

h.orsa (Karaağaç, Dinar, Kastamonu : hırs, öfke. *horsanı aldın mı?*

h.orsunmak (Ankara, Malatya, Isparta, C.A.): tezyif etmek, hakir görmek.

h.ort (C.A.): bıçakların, çakıların kesecek yerlerindeki çentikler.

h.ortlaşmak: çakıyı çakıya vurarak çentik yapmak. *hortlaştıkta benim palamın demiri daha eyi çıktı.*

h.orta (Ilgaz): bak. hort.

h.ortik (Malatya): çukur, hendek, kabir. *hortiğe giresi*: bir ilençtir.

hortlu (Samsun civarı, Boyabat): öksüz, yetim.

h.oruk (Ahlat): iki öküz kağnı ve sapanı çekemedikleri zaman zencirle ilave olunan ikinci çift.

h.orun: ot yığını, demet, (Kayseri, Maraş, Van, Ahlat); yeni biçilmiş otların demet yapılmak üzere toplanılmış ufakca yığınları (Van).

h.orumpak (Ahlat): bir buçuk metre uzunluğunda kapıbağlamaya yarar ağaç.

h.orumpak deliği (Ahlat): duvarda açılmış kapı sürecek deliği.

h.oryat (Ahlat): yabancı, insafsız.

h.os h.os getmek (C. A.): boynunu kırıp gitmek.

h.oslak (Çangırı): boş. boş adam.

h.oşırık (Kırşehir, Malatya): 1 — pis ve köhne şeyler; 2 — yüz ve ağız etrafında olan yaralar. gece yanığı denilen ufak kabarcık.

h.oşuk, h.oşik (C. A.): münasebetsiz vaziyette gülenler hakkında fena bir sıfat.

h.oşur (Menteşe); **h.ışır** (Sandıklı): 1 — körpe, taze (Menteşe); 2 — çabuk bozulacak sebze.

h.ota (Bolu); **h.otu** (Afyon): kaydırak oyununda çocukların vurdukları taş parçası veya aşık kemiği.

h.ota çağırmak (C. A.): ziyafetlerde, düğünlerde *h.ota!* deyerek maskaralıkla para toplamak. *davul zurna çalan abdallar h.ota çağırır.*

hotal (Silifke): sellerin, nehirlerin getirip yığdığı ağaç enkazı.

h.otdik (Kütahya): ilenç olarak mıttik lafzı ile birlikte kullanılmasından hastalık adı olduğu anlaşılmaktadır.??

h.oth.ot (Malatya): 1 — üzümlerin budandığı zaman yakılan ince çırpıları (Malatya); 2 — nadan, sözün önünü arkasını aramıyan (Bolu).

h.otu (Isparta): tahtadan yapılan zahire anbarı.

h.otun (Safranbolu, Çerkeş, Çangırı): yayık, gübü.

h.otur (C. A.): işe yaramaz şey işe yaramaz bağ, tarla.

h.otuz (Tosya, Bünyan, Avşar); **h.otaz** (Malatya): kadınların başlarına halkavari yaptıkları bir nevi tezyinat.

hov (Kütahya): *hov ile üzerine geldi. hovlamak:* hücum etmek.

hov günü (C. A.): ana baba günü, sıkıntı ve yardım günü.

h.ovhaz (Malatya): hafif vezinli eşya.

h.oydana (Bolu, Ankara) **h.odana** (Yozgat): kendi bildiğine giden, kalp, battal, iş sevmez.

h.oylu (C. A.): işlerinde ve hareketlerinde kabalık olan kimse. *Hoylu:* Kör oğlunun kumandanlarından birisi. *Deli hoylu.*

h.oynu (Isparta, Karaağç, Alâiye, Muğan aşairi): tastik ifade eden söz.

h.oyok (Yozgat, Kırşehir): bostanları muhafaza eden korkuluk.

h.oyrat (Malatya, Mecit özü); **h.oyrat, h.oylat** (C. A.): 1 — köylü, 2 — biçimsiz, çirkin; 3 — tek başına söylenen bir çeşit ezgi (C. A.).

h.oyraz (Sandıklı): poyraz, şimal.

h.ozan (A.); **h.orzan** (Rize): iki senedir ekilmeyen tarla. daha eski olursa kıraç denir.

h.ozelink (Malatya): sümüklü böcek, kurtlan kozağı.

höbek (Niğde): öbek, ot veya saman yığını.

höbül (Yozgat): kubaşık iş görme, ki adam münavebe ile yekdiğerinin işini görme.

hödelek (Kilis): hödük, salak.

hödine (C. A.): hödük, maskara, yakışıksız. *nedir o hödine gibi.*

hödük (Niğde): korkak, enai adam.

hödüklenmek (Ankara): korkmak. *gözünü bir yumar, bir açar, bir atılır, korkar hödüklenir gelecek diye hödüklenmiş te oynamamış.*

höğürmek (Ankara): inek höğürür, kömüş malar, at kişner, eşek anırır.

hökelek (Yozgat, Dinar, Ankara); **hökenek** (G. A.): azamat, vekar, heybet. *pek hökelekli, konuşmayor. hökenekli, heybetli.*

hökki (Yozgat): kibirli, kendini beyenmiş.

höl (C. A.): bak. *öl.*

höllük (Maraş) : bak. *öllük.*

h.öllük (Malatya): kardan yolların kapanmaması için işaret olarak dikilen yüksek taş yığınları.

höncü C. A.) : 1 — çocukları korkuttukları mevhum ummacımsı mahluk ; 2 — fazla serhoş.

höndül höndül etmek (C. A.): razı olmamak Kanaat etmemek. sertlik, kaypaklık göstermek.

höngülüm hoç (C. A.): tahtaravelli, yavelli.

hönük (Teke, Isparta): ılık su.

hön.gür (Teke): şu.

höıeke (Menteşe): 1 — çıkrık 2 — mecazen alay ve hekaret manalrında.

hörlek (Sandıklı): bilya, çocukların yuvarlak oyuncakları.

hörük (Yozgat, Ankara): yığın, öbek. *hörüklü*: haddi layıkından fazla tepeli. *hörüklü bir mangal ateş. Samanı hörüklemiş te yığa koymuş.*

hörüzme (Niğde): iş erbabı olmayan, eli işe yakışmayan.

hös (C. A.): sus. *hös oğlum hös yeter artık ağlama.*

höşek (Niğde): öşek tabir olunan hayvan.

höşmerin (Çangırı, Kırşehir, Ankara, Afyon, C. A.): un yağda kavrulduktan sonra içerisine bal veya kestirilmiş şeker konularak yapılan tatlı olup çocuk doğuran kadınlara komşular hediye o arak getirirler.

hö;ük (Çangırı): 1 — buruşmuş vaktı geçmiş meyve; 2 — ihtiyar kadın.

höttüldek (Bolu): iyi yürüyemeyen.

hötüm (Yozgat): zayıf, cılız.

hötürmek (Zile): bak. *ötürmek.*

höykürmek (A.): dervişler gırtlaktan garip sesler çıkararak zikretmek.

huuddi (Niğde): yeşil ağaç kabuklarından yapılan ince düdük.

h.uderci (C.A.): arapçadan. tazesebze satan kimse. *huder*: taze sebze, göğeri.

hug: 1 — derim evinin şemsiyenin tellerine benzer ağaçları (Adana Türkmenleri); 2 — kamıştan ve ottan yapılan mesken.

h.ukâr (Van): tarak otu. tohumunu şekerle döğerk toz haline getirir ve yerler, uyku için çocuklara yedirirler.

humbur (Niğde): obur.

h.und (Kütahya): *yeğin yanın yere gele de gerdanın hund ola:* bir ilerçtir.

h.urç (Niğde): büyük heybe.

hurya (Samsun): meşinden av çantası.

hus (Malatya): sus.

h.usa (Ankara, Çangırı, Ilgaz): gusse husalanmak (Ankara. Çangırı): merak, endişe etmek. *husa tasa, husa sapı.*

h.uşuntu (Karaağaç): intikam. *Türkün huşuntusu kırk yıl sonra çıkar.*

h.utu (Karaağaç): tahtadan yapılan un anbarı.

huvaya kesmek (C. A.): soymak, istismar etmek, haraca kesmek, damana almak.

h.uylanmak (Konya Ereğlisi, Ankara): öfkelenmek, kızmak, hiddet etmek.

h.uymalık (Beyobası, Keskin): çoban köme'si (çoban kulubesi): çoban kömeltesi (Konya).

hübere (Yozgat): iri vücüt, cüsseli.

hüggi (Yozgat): kibirli, hutbin.

hüküş (Malatya): sığır hayvanlarını çağırmak için hüküş hüküş! denir.

hülümek, hölümek (C. A.): yumuşatmak, tartip etmek. *bu kömür bu demiri hülümez. hülüt te yülüyeyim:* ıslatta traş edeyim.

hülün (Malatya): evladına düşkün adam ve hayvan, mihirsek.

hümürmek (C.A. Kilis): yemeği hırsla çabucak yeyip bitirmek. *at arpayı hümürmüş. neden korkuyorsun adamı hümürmez ya,*

hünük (Bolvadin): mülayim, mutedil, ılık (Sandıklıda) *dımısı batık* derler. bak. hönük.

hüşgül (Kastamonu): paçavra *elbise hüşgüye dönmüş.*

hüştürelemek (Burdur): küştürelemek, rendelemek,

hüşüş (Kastamonu): üstuvanî mısır kavrulan saç.

hüt (Naşa köyü): sus!

hüyük (Hacı bektaş, Konya, Yalvaç): 1 — mahrut şeklinde tepegik; 2 — mahrut şeklinde yığılan buğday, arpa sapı (Erzincan).

I

ıblık (Bursa): fazla şişman insan için kullanılan sıfat.

ıçkı (İstanbul): fıçıcıların kullandığı bir aygıt olup çubuk ve tahtayı yontmaya, kabukları soymaya yarar.

ıdık (Türkmen oymaklarında): can, ruh.

ıgım (Isparta): felâket.

ıgıttak (Ankara): *ıgıttak yüreğim palazıdı.*

ığnık (Denizli); **iğnik** (Maraş): dizanteri.

ığramak (Avşar): sallamak. *kavak ığranır. ırkamak.*

ığrık (Niğde, Teke, Tosya): bak. *ırıp, ıvrıp.*

ıhartmak (Konya): çöğdürmek.

ıhdırmak (C. A.): deveyi oturtmak. *develeri ıhdırdınmı?*

ıhı! (Avşar): işte! *zaptiyeler silahı istedi, ıhı dedim gösterdim.*

ıhıcık (Sandıklı, Teke): **ihicik** (Yozgat): işte, burada.

ıhırmak (Bursa): insan öldürmek. yatırmak.

ıhlayi tıhlayı gelmek (G. A.): hasta, halsiz gelmek. *hammal ıhlaya tıhlaya gidiyor. hasta ıhlayı tıhlayı geldi.*

ıhlatmak (Niğde): deveyi çökertmek, oturtmak. ıh!=çök!

ıhmak (C. A.): bak. *ıhdırmak. geldi karşıma deve gibi ıhtı.*

ıhnaz (Kütahya): hububat arasında yetişen ekmeği acılatan zıvan. karamık.

ıhtı (Yozgat, Niğde): salim yer, köşe. kuytu, rüzgârdan masun yer. dulda.

ıkaş (Karaağaç): şişman.

ıkılamak (Ankara): **ıkıldamak** (Denizli): hasta ah ıh etmek. *ıkıl ıkıl ıkıldayor, çok hasta, soluğu kakıp kakıp konuyor.*

ıkış (Isparta): sıkıntı ile yürüyüş, mülahham bir kimsenin yürüyüşündeki vaziyet.

ıkra boncuğu (Ankara): kusan çocuklara kullanılan bir dürlü boncuk.

ıldırak bezi (Teke): patiska bezi parlak bez.

ıldıramak (Konya); **yıldırdamak** (G. Antep): zayıf ışık vermek, parlamak.

ıldırık (Niğde): şişesiz teneke gaz lambası.

ılgam (Gerkûk): serap. ılgım.

ılgar (Maraş, Avşar) : yarım süratla koşturuş. atın makbul yürüyüşlerinden biri.

ılgı, ılkı : 1 — keçi (Teke); 2 — terbiye görmedik at sürüsü (Afyon, Kütahya).

ılğıdır (Çangırı, Menteşe, Bolu): 1 — iplik bükenlerin ipliği kelep haline koymak için kullandıkları alet. *ılgıdır ipliğin kırışığını açar.* (Çangırı, Menteşe, Bolu); 2 — Kandil (Bolu); 3 — su damlatan bir aygıt (İçel).

ılgımda salgımda görükmek (Ankara) : uzaktan uzağa belli belirsiz, serabımsı gözükmek. *ılgım salgım. çölde ılgımdan salgımdan bir çadır görüktü.*

ılgın (Malatya) : sert mukavim bir ağaçtırki marangoz düzeni çok defa bu ağaçtan yapılır. *Tamaris.*

ılgın otu (C. A.) : halıcılıkta sarı boyayan ot.

ılgıt ılgıt (Ankara, Zile, Maraş, Sandıklı, Niğde, Malatya) : yavaş yavaş, sessiz. *ılgıt ılgıt yüreğimin yağı aktı. bayırdaki kar ılgıt ılgıt eriyor. ılgıt ılgıt kanım akar çimene,*

ılıca (C. A) : kaplıca, kudret hamamı.

ılıkmak (C. A., Konya) : bir şeyi beyenmek, gönül vermek. *evvel o kadar gözüne girmedi, amma sonra ılıklı.*

ılımak (Ankara) ; **ilimek** (Niğde): yemeği hazmetmek.

ılıngaç: beşik yerine kullanılan salıncak.

ılışır (Diyarbekir, Van, Ahlat) : evvelki sene.

ılkı (Kütahya, Alâiye): bak. *ılgı.*

ıltar (C, A.) : dokunacak kilimleri tezgâhta bağladıkları kıl ip.

ımbal, enbel (Karahisar): uzun bir deyneğin ucundaki sivri ve ince demir.

ımık (Niğde): ılık.

ımıl ımıl (Çorum, Ankara) : pek sakin ve sakit bir hal ile akan sulara denir. *ımıl ımıl geliyor, su çir (az) akıyor.*

ımışık (Silifke, İçel, C. A.): az sıcak. ılık. *pek sıcak suda çimemem ımışık olmalı.*

ımızganmak (Tosya, Kütahya) ; **mızganmak, mızgaşmak** (Malatya, C. A.): uyuklamak.

ımlık (G. Antep): enenmiş horoz.

ımsık (Isparta): utanan, mahcup.

ımsıkmak (Teke): bozulmak ekşimeğe başlamak.

ımzık (Menteşe): ekşimiş, kokmuş.

ımzık kurdu (Sandıklı): insan şercinde bulunan bir küçük kurt.

ıncık (Burdur): çok düşünen kuruntulu.

ıncıklamak (Tosya): kuruntu etmek, keder etmek.

ındal (Isparta): bir şeyin uzaktan görünen şekli haricisi??

ındallamak, ındılamak (Ankara): tereddüt etmek. *ıdıca ındallayıp durur.*

ınıldamak (Sivrihisar): kımıldamak.

ınkılış (Kayseri): tereddüt. *bizi ınkılşta bıraktın.*

ınnah (Niğde): bebek maması, yeyeceği. *ağlama da sana ınnah vereyim.*

ın.gıldamak (Afyon, Bolu, Ankara): bir şeyden dolayı kocunmak, kımıldamak. *bir şey istemek için çocuk ın.gıldar durur.*

ın.gıldana (Ankara): dişlerden et çıkaran, burun kanatmaya yarayan ot.

ın.gıldatmak (Teke): sallamak.

ın.rık (Safranbolu, Çerkeş): sabah karanlığı..

ırahat ağacı (Sandıklı): bak. dayak.

ırak (Çorum - Kargı): uzak.

ıratmak (Niğde, Ankara): geciktirmek. arasını uzatmak. *mektubu ıratma, ıratma da* yazıver.

ıravak (Bolu): balın dip tarafına akan nim mayi kısımı.

ırgalamak (Maraş, Kastamonu): sallamak. beşik sallamak. *ırgana ırgana geliyor.*

ırgam : *ırkam* (Malatya): sallama zamanı, dut dökülecek mevsim ve zaman dal çarpması. *dut ırgamı.*

ırgat: 1 — amele (A.); 2 — Kalafatçılıkta gemileri karaya çekmek ve *karna* etmek, kızakları karaya çekmek için kullanılan ve manivelalarla dönmek suretile palanganın ipini dolayarak azaltan alet (Istanbul).

ırgatlık (Araç): hasılı yani ekini toplayıp ambara koyma ameliyesi.

ırgın (C. A.): natüvan. *hayvan çok ırgın, yerinden kımıldamaya vaktı yok.*

ırık (Çangırı): iki tahta arasındaki aralık.

ırılmak (Niğde, Malatya): defolmak, ayrılmak, *ırıl:* def ol, çekil oradan.

ırıp (Bursa, Edirne, C. A.) ; **ığrıp:** hile. *bin bir ırıp yaptı;* 2 — balık ağı, tuzağı. *ırıp etmek:* desise hile etmek.

ırıt olmak, ırıt etmek (C. A.): def olmak, def, etmek. *mevlâyı seversen şunu başımdan ırıt et. hadi yahu ırıt ol.*

ırk (A. Karahisar, Karaağaç): falı hayır, tefe'ül.

ırkın (Silifke): zayıf, hastalıklı.

ırlamak (Maraş, G. Antep, Ürgüp): taganni etmek, türkü çağırmak. yırlamak şekli dadaha yayılmıştır. *sevincinden oynadı yırladı.*

ırsız (Afyon, Yozgat. Dinar): arsız, yüzsüz. *ne ırsız çocuk.*

ırvak (Kütahya): kaymakların üzeriedeki hafif mayilik·

ısbatan (C. A.) ; bir nevi ot. su kenarlarında olur, yemeği yapılır, fakat sidik darlığı yapar derler.

ısılılama (Ayaş) : göz ağrısına karşı şekerle yapılan bir dürlü afsonlama.

ısılı, kisilik (C. A.) : sıcaktan ve terden hasıl olan vücutteki kabartılar. sürk.

ısıot, isot (Elâziz) : büber.

ısırgaç (Ankara): bak. *yavaşa.*

ısırgı (C. A): seyircik. issilik nevinden deri hastalığı.

ıska (Konya, Ereğli) : zayıf, sıska.

ıskarmoz (İstanbul) : küreğin istinat ettiği ağaç çivi olup ona kayış bağlıdır.

ıskıran (Eğridir): düz ateş küreği, eğiş.

ıskıtmak (C. A.) : savuşup gitmek, papuç pahalı gelmek. *baktı ki zor yegin geliyor hemen ıskıttı.*

ısmarıç (Maraş, Ankara): sipariş. *ısmarıcını getirivireyim, ilin ısmarıcı.*

ısmırlık (Burdur, Ankara): ekmekten elile kopartılmadan dişle kesilen parça. mecazen az bir şey.

ıssı (Konya, Mecitözü) : sahip, efendi. *ıssıya gerek camia haram.*

ıstar (Antalya, C. A.): tezgâhta henüz ikmal edilmeyen kilim. *sizin ıstar bizimkinden daha iyidir.*

ıstıran: bir duvarın önüne çekilen ikinci istinat duvarı.

ışılamak (C. A.): sabah olmak. *ışıl ışıl ışıladı. ışımak.* ışıdı.

ışılgı (Isparta): aydınlık, ziya.

ışkın (Yozgat): asmanın taze sürgünü. fışkın. asma bıyığı.

ışkırlak (C. A.): bir nevi börk yani serpuş. Karagözün başındaki ışkırlaktır.

ıvıl yıvıl görüşmek (Bursa): içli, dışlı samimî görüşmek.

ıvrıp (Karaağaç); ırıp, bahane sebep, hile. **ıvırıpçı** (Ankara): yalancı.

ızgar (Bodrum): hasis, tamakâr, sıkrağı, kırs.

ızgın (Niğde, Kayseri, Kırşehir): hububattan yağlı bir cinstirki beziryağı istihsal olunur. susam gibi kavuzlarda olur. (keten tohumundan başkadır keten tohumuna da *zeyrek* derler) *ızgın yağı:* ızgından çıkarılan yağ.

ızmık: bahil, sıkrağı.

ızmıkmak: korkmak.

İ

ibertmek (Kütahya, Malatya) mübalağa etmek. izam etmek ofurtmak. *ibertici*: mübalağacı.

ibcik (Teke): bacak.

ibi : 1 — hindi (Safranbolu, Tosya, Kastamonu) ; 2 — hırsız (Niğde, Arapsun); 3— ahmak (Punarbaşı).

ibicek (Malatya, C. A. Türkmen): kur'a *ibicek atmek*: *babamın meresini paylaşırken ibecek attık da bana bu kapkacak düştü.*

ibik: 1 — kuş ibiği (Ürgüp, Niğde); 2 — uç, müntaha (Ankara, Maraş) *yol ibiği:* yolun kehi. dönemeç yeri.

ibilemek: tahattur etmek.

ibim (Teke): kayın biraderim, kocamın kardaşı.

ibimek (Afyonkarahisar): hayvan gelişmek.

ibimemek (Afyonkarahisar): gelişmemek. *bu koyun ibimedi.*

ibişmek (Burdur): arkaya binmek.

ibobop (Kütahya): çavuş kuşu.

ici (Çangırı): abla, büyük hemşire.

içgili (Niğde, Ankara, Çangırı): sarhoş. *aman içgili geliyor.*

içgilik: (Niğde): et sucuğu.

içirik (Kütahya, Avşar, Kayseri, C. A.); **içiçirik** (Ankara) : parça parça olmuş ve keçeleşmiş eski yün döşeklerin , şiltelerin içerisindeki mitil. *Bizim döşeklerin içiriği param parça olacak, her geçesi nezelmiş.*

iç kumpas (İstanbul): bir deliğin kutrunu ölçmeye yarar aygıt.

içlik (Teke, C. A.): yelek veya gömlek.

Gidersen eşin olom,
İçliğin peşin olam,
Her nerde konaklarsan,
Gice yoldaşın olam.

içme (Ankara): madenî menba suları.

idiş, iğdiş, inenik (Malatya, Kayseri, Bolu): taşakları çıkarılmış hayvan.

ifrip (Isparta): bak. *ıwrıp.*

iğ (Kayseri): ip eğirmeye mahsus alet.

iğele (Çangırı): kağnı arabalarında mihverlerin döndüğü yer. güreği. karş. *iyilik*

iğretiye, eğretiye almak (Kayseri): bir binanın alt kısım duvarı değiştirileceği zaman üstünü sukutuna mani destekle tutturmak.

ihircin (Yozgat): nim muzlim.

iki arkalı (İstanbul): bir dürlü sandalyadır.

iki başlı mektup (İstanbul): cevaplı taahhütlü mektup.

ikibir (Çorum): şekli vat, zayif vat.

ikinci (İstanbul): tabaklıkta ikinci sınıf deri.

ikinci ağız (İstanbul): tabaklıkta bak. orta.

iki canlı (Gerkûk): gebe kadın.

ikilemek (C. A.): tarlayı iki yol sürmek. *deredeki tarlayı geçen ay bir demir sürmüştüm. bu hafta ikiledim.*

ikincilikli (Niğde); **ikicikli** (G. Antep): tereddütlü *ikincilikli söyledi.*

iki un.ge (Teke): yarım okka.

il (Kütahya): yabancı. (hatırla memleket, ve halk manasını)

ilkidün (Kütahya): ilk çocuk.

ilkip (İstanbul): iğneye rapt edilmiş iplik.

ilmek (Burdur, Bolu): dokunmak, ilişmek, vurmak.

ildal (Karaağaç): mütedilâne nazikâne, yavaş yavaş.

ilenmek (A.): beddua, inkisar etmek. *ilenç;* beddua. *Ata ilencini alan onmaz.*

ilerkaç (Yabanova): balkon.

iletmek (Konya); **eletmek** (C. A.): başkasına bir şey götürmek.

ilgeç (Ankara): potin düğmelerini çeken alet. tirboton.

ilgi (Kırşehir): pençeyi vurma dan evvel iplerle ilgi yaparlar.

ilgiç (Çubuk): fotin ilikleyan aygıt. bak. ilgeç.

ili (Niğde]: hayalet görülen yer. cin ve peri ocağı. tekin olmayan yerler. *şu ağaç ilidir.*

ilibar [Teke]: sıra, nöbet.

ilik [Teke, Ürgüp, Karaağaç]: kemik veya camdan yapılan düğme, büyük düğme.

ilikmen (Karaağaç, Teke, Sandıklı); **iliğmen** (Yozgat): bezir yağile yakılan kandil el lambası.

ilim ilim yitmek (G. Antep): hiç haber alınamıyacak şekilde tagayyüp etmek. *bu avradın elinden ilim ilim yiteceğim.*

ilimek (Ankara, Niğde) : 1 — bir neviden olanları birbirine iliştirmek (Ankara) ; 2 — yemeği hazim etmek, sindirmek, sinmek. *yediğim yemek içime ilimedi.* maneviyatta kullanışı: *dünkü gezinti, siz olmadığınız için içime ilimedi.*

ilinmek (Davas): bak. ilenmek.

ilinti: 1 — terzilerin prova için muvakkat dikişleri (Malatya); 2 — kopçası olmıyan fakirlerin elbise göğüslerini muvakkaten dikmeleri, iliştirmeleri (Malatya) ; 3 — endişe, merak (Karaağaç); 4 — alâka, fena alâka, bulaşık. *canım bu iş ilintili kaldı, ilintiyi sevmem.*

iliskir (C. A.) ; **ilistir** (Isparta, Kütahya, Afyon, Mecitözü, Bolu, Sandıklı): makarna süzmek için kullanılan bakır delikli kap.

ilişmek (Taşköprü): lâtife etmek.

ilişkir : etten yapılan sucuk.

ilitiri (Niğde): bir nevi sulu ve lezzetli erik.

iliz iliz (Niğde) : pek eskimiş ele alacak hali kalmamış. *üstbaş iliz iliz.*

ilk göz ağrısı (G. Antep): ilk çocuk.

ilkgüz (Menteşe, Kırşehir): eylûl.

ilknamaz (Menteşe): recep ayı.

ilktöbe (Menteşe) : cemaziyel evvel ayı.

ilk kış (Menteşe): birinci kânun ayı.

ilkmek (Teke) : 1 — ocaktan ateşi, külü almak için bir aygıt ; 2 — biriktirmek, irkmek.

ilkmevlut (Menteşe) : rebiül evvel ayı.

ilkyaz (Menteşe): haziran.

illik (Ürgüp): sahur, irlik.

ilman (Yozgat): az sıcak, ılık.

ilme. ilmek (Kaysesi, Niğde): direzine bağlanan ip ki, buna sanatkârlar ilme, diğerleri ise düğüm derler. iki direzin bir araya getirilerek bir ip bunlara bağlanır ve iki santim kadar bırakılarak üst tarafı bıçakla kesilir. haı böylece beş - altı cm. dokunduktan sonra makasla düzeltilir.

ilmek: 1 — fırsat (Malatya) ; 2 — ipten yapılan halka, ilme.

ilvan (Yozgat, C. A.) : moda takipçiliği. saltanat, süs. *ilvanlı*: süslü. *ne ilvanlar etmiş ilvanlanmış.*

im (Avşar, Daday): işmar . işaret. fasit fikir kastile işaret. *im ettiğini dudak büktüğünü gördüm.*

iman baylığı (Malatya); iman selâmeti (Afyon): hüsnü hatime, selâmeti encam.

imbal (Niğde, Sandıklı): merkebi sürmeğe mahsus değneğin ucundaki çivi.

imbal vermek (Niğde) : birini tahrikle ileri sürmek.

imeci (A.); ömeci (Kırşehir); meci (Trabzon): bir işi yardımla yapmak için toplanan işçi heyeti. *imeci ile iş görmek*: müctemian ve münavebeten iş görmek.

imeklemek (Ankara, Maraş , Malatya): mini mini çocuklar yerde sürünüp yürümeye çabalamak.

imik (Malatya, Kırşehir, Avşar, Tosya, Afyon, Çorum) ; **ümük** (Denizli, Çangırı): 1— holkum, boğazın nazik mahalli. *imiğini yere dikme*; 2 — insan ve dağ tepesi (Kütahya).

imiri vermek (Teke) : uyuyu vermek.

imirtlek (Bursa): gırtlak

imirmek (C. A.): uyur uyanık (beynenövmvelykaza) yatmak.. *Benimki uyku değil imirmedir.*

imrul (Tavulsun); imrav (Kayseri): subaşı, su tevzi memuru. çekem.

imuk (Tosya): oruç, savm.

imzük (Sandıklı): örme kuyu.

in (O. A.): mağara, dağaltı oyukları. *ateş şöyle dursun tütün azabı tilkiyi, çakalı inden çıkarır.*

ince (C. A.): ince yoğunun karıştı.. kalın yufkanın karıştı..

incelipüzülmek : incelenerek zayıflamak.. *çocuk incelipüzüldü.*

ince ağrı (Çorum, C A.); **ince hastalık** (Ankara): verem hastalığı.

Ocak başından yırak Ayşe inceağrı olmuş..
İnceağrı gibi solmuş ay parçası gelinler.

incedalan [C. A.]: zarif ve uzun boylu. *incedalan bir yiğit.*

ince kanat [Yozgat]: kelebek.

ince kayık (İstanbul) : uzun tenezzüh kayığı.

incemin (Teke) : kenar.

ince sinek (Ankara) : yakarca, sessiz. tatarcık.

ince tıraş bıçağı (İstanbul) : tabaklıkta malın tersini mermer üstünde tıraş eden aygıt.

ince yonma (İstanbul) : kenarları ve ortası muntazam yontulmuş duvar taşıki pencere kapu ve köşede pencere yağmurluklarında kullanılır.

incik, iğnecik (İstanbul) : bir sandalın dümenini kayığa rapteden demir ki mapa tabir olunan halkalardan geçer.

indiri (Uşak) : aşağılık. *indiri halı, indiri insan, indiri ev.*

indirik (Malatya); **indirme** (Kırşehir) ; **endirme** (Kayseri) : hayvanların ayaklarında tazyik tesirile husule gelen şişkinlik.

indirmelik (Teke) : gelin zevcin hanesine vardığında attan inerken zevcinin bağışladığı mal.

ine (Bolu) : değilmi ?

ini (Yozgat, Karaağaç, Konya, Fethiye, Avşar, Alâiye) : kocasının biraderi. kayın birader.

inli (Menteşe) : bedenen zayıf. iyli

inme, ingi (Niğde) : nüzul, felç.

ino (C. A.) : taaccüp ifade eden söz. ino böyle iş olurmu ? (ine) şekli de var.

in. (Silifke) : karpuz ve kavunlara ariz olan hastalık.

in.ez (Karaağaç, Kırşehir) : zayıf, nahif, miskin. *ne geziyorsun in.ez in.ez.*

in.eze (Kütahya) : hastalıktan henüz kalkan hali nakahatte bulunan kimse.

in.gi (Kayseri) : nezle.

in.gil (Niğde) : hayvanatı bakariyye yavrularının boğazına takılan halka.

in.gin (Ankara) : *çok in.gin hasta amma Allah bilir, çıkmadık canda ümit var. hastalık indimiş.*

in.sıran (Ankara); **eysiran** (Niğde, Sandıklı) **eysısıran iskıran** (Budur) ; **isranı** (Edirne) : 1 — hamur teknelerinin dibini kazımak için kullanılan el şeklinde demir alet olup büyükleri ateşi çekmeğe yarar ; 2 — ocantan kül alacak saplı düz demir. (Menteşe).

ipipilmeden (C. A.): bir çocuk oyunu.

ip, iplik (C. A.) ip: yünden yapılan örmeler; iplik: pamuktan yapılanlar.

ipiras (Teke): tıpkı. aynı.

iplemek (C. A.): yakalamak. *gördün mü, aşar memurları iplemişler, götürüyorlardı.*

iplicek (Akhisar): kara ciğerde ve hançerede ince ve uzun bir tufeyliden hasıl olan hastalık. yemen çıbanı.

irahat ağacı (Sandıklı): bak. dayak.

irdemek (Malatya): istiskal etmek.

irep (Teke): maraz, illet.

ireşme, reşme (Avşar): atın çenesi altına gelen gem, yular zenciri.
Sektırir atı sektirir,
Gümüş ireşme döktürür.
Hükûmetin kapısında,
Uşağa kura çektirir.

irez (Alâiye, Antalya, Avşar): buğdayın içindeki delice.

irfiza (Burdur): halkın hüsnü teveccühünü kazanmış bazı kimseler tarafından çocuk hastalıklarına ve sıtmalara karşı yapılan adi ve iptidai tedabir.

irgetlik (Menteşe): ikinci defa evlenen kadın tarafından kocasına verilen mal.

iri! (Tosya): taaccüp ve hayret ifade eden söz.

irikmek (C. A.): cıvık ve akıcı şeyler az az toplanarak çoğalmak. *irkinti*: o şeylerin toplantısı, az, az toplanmış olan şey. birikinti.

irim (Isparta, Konya, Denizli, Menteşe); **irme** (Alâiye): iki tarafı çalılıklı dar yol. (Konya); çukur, dar ve iki tarafı ormanlık yol (Menteşe) dar, çıkmaz sokak (Isparta, Denizli).

irişki (Ereğli); **irişğit** (Maraş); **irişkik** (Ankara, Kayseri, Niğde, Bünyan): büberli, baharlı et sucuğu.

irkeç (Ankara): yaşlı erkek keçi.

irkek pancar (Ankara): merkebe yedirilen içi iplikli pancar.

irkilmek (Alâiye): bir yere toplanmak, *dirnenmek.*

irkinti (Kırşehir, Ankara, Malatya); **ilkinti** (Avşar): toplanan su, derelerde biriken su.

irksenç (Malatya): müstekreh, şayanı nefret.

irlik (Kayseri): sahur yemeği.

irma (Teke): kapalı yol, irim.

irmek (G. A.): yetişmek.

irnamazı (Kayseri) : sabah namazı.

irnek: hile, desise.

irnik (Akseki): zahmet.

irte : 1 — sabah (Avşar); 2 — zifaf gecesinin sabahı (Karaağaç).

irtişmek (Niğde) : boyu ve şahsı göstermediği halde aklen mütekâmil olmak. vaktından evvel kemale gelmek.

irtmek (C. A.): soğan kamışı.

is (C. A.) : 1 — kurum; 2 — yüzdeki çil. *kırlangıçlar gelince yüzümü is kaplar.*

isen (Niğde); **îsan** (Ankara): **eysen** (Sandıklı) : dingil, tekerin geçtiği yer.

iskedos: iki oda arasındaki ince duvar.

iskefe makinesi (İstanbul): tabakhanede derinin mağını, leşlerini ve sairesini koparır makine.

isker (C. A.) : buğu ve buhar gibi şeylerdeki tesir. sersemleten buğu ve buhar kokusu. *iskeri yüzüme vurduğu bille az kaldı bayılacaktım.*

iskilen (Isparta): göğeri denilen soğan tohumu.

isot (Samsun): kırmızı biber.

ispaha (Seydişehir): müaşşir ve mültezim.

isparti (İstanbul): dökmecilerde derecenin içindeki kumu açmaya düzeltmeye yarayan demir aygıt.

ispiçer (Burdur): eczacı.

ispir (Avşar): bir avcı kuş adı.

ispirto (Teke): kibrit.

ispit (Sandıklı); **espit** (Bolu, Kırşehir): tekerlek parmaklığının takılmış olduğu kavisler.

ispukça (İstanbul) : istenilen ebatta tahtayı ince kâğıt gibi çıkartır aygıt.

issi: 1 — sıcak, şedit hararet. *ocak başında durmuşunda issi issi kokıyon.* (Ankara, A. Karahisar); 2 — sahibi. *ey, fal issi bu falkim sana geldi. issiz evde yatamam. is yok cis yok ??*

issice (Konya): verem.

issot, issi ot (Malatya, Kütahya): kırmızı ve yeşil biber.

istar (Niğde): halı tezgâhı.

istenek (İstanbul): kalafatçılıkta çivi başlarını ve çürüyen çivileri anlamaya mahsus muayene demiri.

istenmek (Erzurum): fenalık istemek, kaşınmak.

isti (Avşar): sahibi, maliki, issi *istine lâzım olan mescide haram.*

istikar (İstanbul) : tabakların derinin suyunu çıkarmak için kullandıkları mustatil biçimi demir olup bir ağaç sopa boyunca geçmiştir. tabak bıçağının küçüğüdür.

istil (İstanbul): ince tıraş bıçağını bilemeye yarar aygıt.

iş, eş: 1 — bak. *eten.* (Çangırı, Bolu, Avşar, Ankara) ; 2 — taaccüp anlatır. *iş herif gitmiş.* (C. A.).

işbaşı (C. A.): müdür. iş idare eden kimse, işçileri idare eden. *onu bana danışma gitte iş başıya danış.*

işbaşına çıkmak (C.A): ehemmiyet kespetmek. *ne olur iki arşın bez işbaşınamı çıktı.*

işevi (C. A.): iş yapılan yer, çalışma yeri. *gece yarısınacak işevindeydim.*

işgefe (Zile) : saçta pişirilen mayasız yufka ekmeği. *kekke.*

işkefe (Seydişehir, Ibradı): **iskefe** (Merzifon, Ankara): bak. *işgefe.*

işkelek (Teke): çadır ipini çadıra rapteden on beş santim uzunluğunda bir ağaç parçası

işkelet (Teke): hayvanın paçasına geçirilen ortası oyuk ufak bir ağaç

işkil (C. A.): şüphe. içgil *işkilim yokki yüzüm kızarsın.*

işkillenmek (Alâiye): şüphelenmek. *işkillenir de söylemez.*

işlik: 1 — imalâthane, fabrika. (Kayseri, C. A.). *Kayseride yirmi kadar bastırma işliği üç dört yüz de halı işliği vardır.* 2 — yelek altındaki mintan, içlik. (Muğla, Kayseri, Kırşehir.)

işmar: (Çorum, Pınarbaşı, Taşköprü) ; 1 — gör kırpma, işaret. *işmaretmek :* kaşla gözle işaret etmek; 2 — kör olmuş avcı kuş. *Alinin doğanı işmar olmuş.*

it: (Kastamonu, Çorum, Ürgüp): köpek. *bizim it kaypolmuş. it ürüntüsü :* avavaikilâp *it ürüntüsü.... it ürür kervan yürür.*

it alası (Teke): seyilinde siyah benekler olan insan.

it beni (Kayseri): atın meşum işaretlerinden olup iki arka ayağı topuktan beyaz. beyazın üstünde siyah benekler olur.

it boncuğu (Malatya): esterlerin yular başlıkları üzerine dikilir, katırcıların kullandığı bir nevi ziynet. karş. *Deve boncuğu, tazı boncuğu.*

itburnu (Kütahya): bir nevi kırmızı çalı meyvesi olup yenmez. öküz kıçı da denir.

it dirseği (Ankara, Sandıklı): gözde çıkan bir hrstalık.

iteği, ite, iteyi (Avşar, Yozgat, Maraş); itgeği (Adana, Kırşehir): göndürük, yufka açılırken tahtanın ve yufkanın üstüne serpilen uyrayı yerlere şaçmamak için tahtanın altına serilen at yahut ufak davar derisinden sergi.

it elli (Dinar Kayseri; Afyon): yamık basan at, önbilekleri yakın olan hayvan.

itgeği (Adana): *iteği.*

itgi büğü (Muğla): sihir, efsun.

iti (Niğde): acımaya yüz tutmuş ağır kokulu. *bu peynir iti iti kokuyor. itimek.* acı olmak *bu yağ itimiş.*

itişmek (Alâiye): kakışmak, uğraşmak.

itişmek (Karahisar): rekabet, inat etmek, münazaa stmek.

itmeç, yitmeç (C. A): eski börklerden fesin tepesinde püskülü taktıkları şey. *fesinin ilmeci kopmuş.*

ivedi (Kırşehir): acele.

ivmek (Karaağaç, Ankara, Malatya): evmek, acele etmek. *ivmek elâmet, sabır selâmet. iven kuşun kanadı kırılır.*

ivet ivet (Ankara): acele acele.

ivecen (Ankara): acul.

ive ive (Konya, Sivas): acele acele.

iverek, everek, öyrek (Kütahya): mavera, hinterland. *Kütahya, İzmirin ivereği için dedir. Kütahyanın ivereği dardır, alış veriş dar olur.*

ivez (Niğde, Sivas); övez (Afyon): sivri sinek.

ivik divik aramak (C. A.): acele, acele inceden inceye aramak. *evin içini ivikdivik aradı.*

ivitlemek (Ankara): seçmek ayırt etmek, üğürtlemek.

iy (Naşa köyü, C. A.): 1 — değirmende çarka merbut ağaç olup ucunda tunç bulunur. (Naşa köyü); 2 — çıkrıklar da masıranın takıldığı ince demir çubuk. hep bu gibi işlerde kullanılan ince demir çubuklar (C. A.).

iy demiri, iy demir (Kirşehir, Ankara); **iyi demir** (Niğde): 1 — taş ve ağaç delen çelik kalem; 2 — çarkın üstünde döndüğü demir.

iydir (C. A.) : mariz. malûl. *şu iydirliğimde başıma gelmeyen kalmadı.*

iyilikçi (Edirne): hayırkâr, *çok iyilikçi adam.*

iyinmek (İsparta) : sığınmak.

iyinti (Bursa) : dert, hicran, *üzülmemek için kulaklarını tıkıyro, maksadı içerisine iyinti olmasın.*

iyilik (Burdur): kağnı tekerleklerinin geçtiği ağaçtan yapılan ok.

iynik (C.A.): basur ve bağırsak hastalığı. *iynik olmuş. iyinmek; iyinmeden canı çıkacak.*

iyre (Teke): evlenmemiş bakire kız,

izbe (Alâize) : yüklük altındaki dolap,

K

kaba dügük (G. A.) : çamlık yerlerde yaşar ve (dügük) diye öter bir kuş.

kabak: 1 — palamut (Kütahya); 2 — yirmi dört okkalık hububat ölçüsü (Teke); 3 — gemicilikte üç delikli ve çarmık halatlarını germek için kullanılan ağaç (İstanbul).

kabak geçi (Avşar): boynuzsuz geçi.

kaba kuşluk (A.): kuşluktan biraz evvelki vakıt.

kabal (Malatya, C. A.) : götürü . *kabal pazar. kabalcı*: götürü a an kimse. *kabalcının bağına dolu değmez. kabala vermek*: götürü vermek.

kabalak (Bolu, Ankara): bir nevi yenir mantar olup davarların yatak yerinde biter.

kabaş koyun (Denizli): boynuzsuz koyun.

kaba yonma (İstanbul): kenarsız, kabası alınmış harici cephe taşı.

kaba yel (Menteşe): lodos.

kabcur (Çangırı): eğnam rüsumu.

kabır (Çangırı, Ilgaz): mayalı hamurdan saç üzerinde pişirilen ufak ekmek.

kabış (Teke, Alâiye): hizmetçi kız.

kabucak (Kütahya): iki oturağı düz ve kati nahis şeklinde kasnak kutu.

kacele (Van, Ahlat): saksağan.

kacer (C. A.): inkişaf edemeyen, zumura uğrayan. *yazık bu oğlan kacer kaldı; taya iki yaşından evvel binersen kacer kalır.*

kaçağan (Kayseri): atın makbul yürüyüşlüsü.

kaçak (C. A.): maile, sathı mail.

kaçamak (İstanbul): bir türlü çoban yemeği.

kaçan (Ürgüp, Sandıklı, Afyon): ne vakıt, ne zaman.

kada: 1 — insanın torbası; 2 — kaza, bela (Yozgat).

kadak: çivi, konduraların altına çakılan küçük demir çivi (O. A.).

kadaklamak (Ankara civarı): çivi çakmak.

kadamak (Malatya, Samsun): 1—iliştirmek, bağlamak, terzi elbiseyi bir birine eğreti ra-

ptetmek; 2 — yıkılması muhtemel bir şeyi sabit bir yere bağlamak.

kadan.ı alayım (Avşar, C. A,): düa ve dilek.

kade : öz kardaş.

kadek (Van): kırmızı bez.

kadele (Van): küçük küp, küpecik.

kadı: 1 — buğday kalburunun altına konulan uzun sırık (Bolu); 2 — küçük varil (Teke).

kadı başı kabağı (Ankara): yuvarlak, sert kabuklu, tandıra gömülerek pişirilen yahut fırına verilen tatlı kabak.

kadı boğan (Bolu, Ankara): bir nevi tatlı, şeker pare. yumurta ile hamuru çampalarlar kesilmiş şeker atarlar, göz göz olur.

kadı malak (Ankara): yol üstünde kuru yerlerde biten, yenen bir bitki.

kadın parmağı (Bolu, Çangırı): üç kulaklı, ekşimsi bir ottur.

kafa kâğıdı (Niğde): nüfus tezkeresi.

kafa koçanı (Menteşe, Konya, Sivas); koçan (Ankara): nüfus tezkeresi, hüviyyet cüzdanı.

kafalanmak (C. A.): mağrur olmak. *ne kafalanıp duruyorsun?*

kafarcı (C. A.) : her şeye karışan en ziyade yolculara müdahele eden kimse. *kafarcımısın ?* ne karışıyorsun demektir.

kafa taşı (O. A.) : duvarın ortasına istif edilen taşlar.

kafes : 1 — Kadınların kafes şeklinde gerdanlarına astıkları inci takımı ; 2 — çinicilikte aralarına çini koymak için kullanılan dişli destek (İstanbul).

kafeslik (İstanbul) : bir sandalın arka ve önünde kapağımsı yer.

Kâğ (Van) : koyunlara yedirilir bir nevi ot olup başka hayvana gelmez.

kağa, kaka (Teke) : büyük kardeş, ağabey.

kağış : sert gübre.

kâgız (Malatya) : canım kız ! yahu !

kağnak (C.A.): yeni doğan çocukların mevaddı gaitası. *oğlanın kağnağı kokuyor acaba hastamıdır? hekimi çağırsak ta bir bellese.*

kağnı evi (Sandıklı): kağnı teferrüatından arık.

kağşamak: iltisakı kaybolmak. eskimek, çökmek.

kağum, kavum (C.A.): bak. *kaham.*

kaham (Ilgaz, Yozgat, Çorum, Avşar): hısım, akraba.

kahbanalı (Sandıklı): akıllı, kurnaz.

kâhi (Safranbolu); **keha** (Ankara): bir çeşit börek. *hazırlanması: önden pazıyı incecik yazan, ondan sonra yağlan, kıvrın, büken, tekrar yazan, tavaya salan kızarmış yağ üstene* (Ankara).

kâhnıç (C. A.): tahta saplı demirden kazan diplerini kazıyan aygıt.

kahrelik: nehrin taşlar arasından geçtiği yer.

kahvealtı soluğu (Adana): işe başladıktan heman bir saat sonra *kahvealtı soluğu* yapılır. Kahvealtı tek bir somundan ibarettir.

kahısı (Teke): bazısı.

kahke (Adana): hamur simit.

kâhya (İstanbul): esnaf başı. 1326 dan beri adı reistir. Kâhyadan sonra *yiğit başı* sonra *bölük başı* gelir. Bazı esnafta mesela yorgancılarda ayrıca duağûda vardı. Bölük başı namaz vaktı *sala* diye bağırır, yiğit başı esnaftan aidat toplar, belediyeye götürür tezkere paralarını yatırır. tezkere parası yılda 15 kuruştur.

kak (Alâiye, Çetenek, Bolu): 1 — elmanın, cevizin dörtte biri; 2 — pekmezle yapılan incir reçeli (Alâiye); pestil. 3 — kaya oyuklarındaki su birikintisi (G. Antep).

kaka (G. A.): ağabey.

kakaç: 1 — gelincik çiçeği, yalancı lâle (Van); 2 — eti yenen hayvanın kaburga kemikleri (Teke).

kakadak (Kırkağaç): ahbap.

kakanlamak: bir kimseyi kakmak, itmek.

kakart (Ahlat): gaga.

kakılı (Avşar): lebalep dolu. *ambarlarda kakılı erzak. iki damı, erzakile kakılı.*

kakınç (Ankara): serzemiş.

kakırcımak (C. A.): yağlı maddeler kokmak. *fıstık, badem, ceviz kakırcır. ot, soğan sasır; tahta çürürde çürük kokar, çiy et hımşır, ımzır; kavun karpuz ular. tahtada su içinde ular. su içinde bez ular.*

kakırdak : 1 — kuyruk ve iç yağlarının erimesinden sonraya kalan ve erimeyen kavurulmuş kısım (Ahlat, Sandıklı, C. A., Kırşehir) *kakırdak dürümünü severim. bulgur aşına kakırdak korsan güzel olur*; 2 — davarın saçma gibi çıkardığı pisliği (İstanbul).

kakırdamak (C. A.): kakırdak gibi kurumak. *düş bir çukura geber kakırda.*

kakışlamak (Ankara): itip düşürmek. kürelemek.

kakıt (Afyon, Sandıklı): kurumuş. *kakıt et, kakıt ekmek.*

kakka barak (Eğridir): keklik. *kakkubrak* (Afyon) sesi taklit yolile.

kaklan (Bolu): fırına konulacak ekmek, her odunla pişmediği için köknardan büyük büyük yarmalar kullanırlar işte bu hususî yarmalara kaklan denir.

kaklanmak (G. Antep): azadan her hangi biri, çokça belkemiği, üşümekten tutulmak. *belim kaklandı kaldı.*

kaklık (Albıstan, Kırşehir, Teke, Bolu, Fethiye); gaklık (Avşar): 1 — kayalarda su biriken çukurlar olup çobanlar buradan içer. (Albıstan, Avşar); 2 — güneşlik, tahtaboş. kak kurutmaya mahsus yer (Bolu).

kakma (Kütahya): inşaatta kullanılan kalın ağaçtan amudi direk.

kakmak (Araç): itmek. *kakışlamak* (Ankara) : birbirini itelemek.

kakmık (Kütahya): zifaf gecesi güveğinin arkadaşlarına bir hanede verdiği eylenceli ziyafet.

kakrık (Ankara): bak. *kavurmuk.*

kakyidi (Simav): haltetti.

kaladan (Köprü - Samsun): zahire anbarlarının küçük gözü.

kalafat etmek (İstanbul) : iki tahtanın iki demirin yan yana geldiği yeri tutturmak, iki plağı perçimlemek.

kalafatçı (İstanbul): kalafat işçisi.

kalafatçı ustası (İstanbl): bir geminin kalafatını, tamirini bilen ve kalafatçıları çıraktan yetiştiren usta.

kalafat meydanı (İstanbul) : gemilerin deniz kıyısında onartıldığı meydan.

kala gezen (Çangırı): havuç.

kalak (C.A.): 1 — zifaf gecesi gelinlerin başına gidirilen bir nevi tahtadan taç; 2 — hayvanların burun deliği. *kalaklı kulaklı* bir tabirdir. 3 — duvar yapılırken bir sıra duvar taşları dizildikte aradaki ufak aralık için hazırlanan ince ufak yapı taşı.

kalak kalak yağ bağlamak (C.A.): lapa lapa, katmer katmer yağ bağlamak. *bu sözü işidir işitmez kalak kalak yağ bağladı.*

kalaklamak (Avşar): *ak gerdanda çifte benler görünür, kara zilif mah yüzünü kaluklar. Beyoğlu.*

kalaklı (Safranbolu): mağrur.

kalan (Yozgat, Kayseri, Ankara Menteşe); **galan** (Sandıklı): artık, bundan sonra, yahu. *kalan gitmiş gelmiyor. kalan dursun almam. kalan sana söyledim. Mısıra sultan etsen istemem kalan, dost ağlayıp düşman güldükten kelli.*

Kalantur (Niğde): azametli, gösterişli kimse.

kalay (Malatya): tektir, tevbih. *kalaylamak* (Türkiye): tektir etmek.

kalayın (Maraş): pipo.

kalaz ((G.A): köseleden yapma su kabı.

kamga (Ankara, C. A , Kütahya); **gamga** (Niğde, Malatya): ağaçlardan yontulan ince kabuklar. yonga. b. a. kambak. *evi nacarlattım, bir sürü kamga çıktı (C. A.). kamga kışın tuturuk olur.*

kamçur (Çangırı): ağnam resmi.

kâmbil (Niğde): dişi deve.

kambak (Ankara, Kütahya): iri talaş. b. a. kamga.

kalçın (Malatya, Kırşehir): keçe gibi kalın dokumadan yapılan çorap, sahtiyandan dizlere giydikleri ket. baldıra kadar çıkan yumuşak ayak kabı.

kaldan (Samsun): zahire anbarlarının küçük gözü.

kaldırgagış (Bolu): çürük, köhne (bina).

kaldırgeç (Menteşe): saç üzerinle ekmeği çevirmek için kullanılan tahta alet, bitleğeç.

kale (Burdur); **galle** (Adana): sincap, teyin.

kalem (Malatya): mukadderat, baht. *kalemi kara*: bahitsiz.

kalevle (Teke): ayak kabı.

kalfa (İstanbul): lonca ustalarının önünde kesip biçmek işlerini isbat eden çıraklık etmiş kimse.

kalgımak (Ankara): hayretle kalkmak, hiddet etmek.

kalıç (Maraş, Niğde, Kayseri, Avşar); kaluç (Malatya): çalılar arasındaki otları biçecek kısa ve küçük orak.

kalık (Yozgat, Avşar, Çorum, Maraş): satılmayıp evde kalan kız. *Ahmetlerin kalığı, kalık Ayşe.*

kalın., **kalın** (O.A.); kalım (Teke, C. A.): düğünün başlandığı gün erkek tarafından kız tarafına gönderilen hediyeler. *ben kızevine kalın karşılamaya gideceğim, kalın düası.*

Zeynebe yaptırdım bir gümüş nalın,
Geyin Zeynep onu karşımda salın,
Bin beşyüz altındır Zeynebe kalın,
Zeynebim Zeynebim bala Zeynebim.
Kaşı kara gözü elâ Zeynebim.

kalıp (İstanbul): ağaçtan ayak biçiminde yapılmış muhtelif kalıplardır ki ayak kabının içine korlar, ayak kabı bununla şeklini alır. çeşitleri: *orta, kûtune, zenne, rüzger, ulu.*

kali (Kütahya): artık, gayri.

kalkan dikeni: bir nevi ot.

kalkım (Bursa): yazın giyilen bir nevi kürk kakım.
Zurafanın şaşkını,
Kalkım giyer kış günü.

kalkımak: atlamak. *üç adım kalkımak.*

kalle (Teke): icar.

kallankup (Menteşe); **karlankup** (Ankara): hep birden.

kalleş (Maraş): dolandırıcı.

kalmık (Isparta): yaşlı bakire kız. *kalık.*

kalp tahtası (İstanbul): üzerinde çini kesilen tahta.

kaltaban (Maraş): hayasız, arsız, tembel.

kaltak (İstanbul): oturması rahatça bir eyer cinsi.

kaluç (Malatya): bak. *kalıç.*

kam (Ahlat); **gem** (Ahısha): düven.

kama kıvırcık (İstanbul): koyun cinsi. Keşan, İpsala (Rumeli tarafında yetişir. kuyruğunda el gibi kalınlık olur.

kama altı (Kayseri): tezgâhta kamanın kalınlığı halının sıkılanmasına kâfi gelmeyecek olur ise kama ile tezgâh arasına konur dört köşe 4-5 cm. kalınlıkta parça.

kamalak, kamalah (Çangırı, Beyobası, C. A., Kütahya, Avşar): 1 — Çam ağacından alınan su, soymuk (Beyobası); 2 — sanevberiye fasilesinden gölgesi geniş, gövdesi mevzun sağlam yapıda direk olarak kullanıla‹ ağaç (C A). *kamalağın gölgesinde yatınca, silahları çözmek ister gönlümüz.* 3 — dalları, budakları geniş. *kamalaklı kara ardıcın dibinde.* 3 — uyuşuk (Kütahya) çok kar yağınca damların üstünü süpürürler. serseri uçan keklikler buraları yegâne ilticagâh sayarak konarlar. köylüler uçamayan bu keklikleri elle tutarlar. bu kekliklere *kamalak kelik* derler.

kamalak olmak (C. A.): uyuşarak abdall‹şmak. *keklikler kar yağınca şaşırır, kamalak olurlar.*

kamanmak (Ela iz): müzayekada kalarak yalvarmak, darıkmak.

kamartlaz olmak (C. A.): kamatlaz olmak (Kilis) bak. *hılt olmak.*

kamaş (Van): tütünün dip yaprakları, kötü ve içilmez nevi.

kama tahtası (İstanbul) : rendenin teferruatından olup kalemi sıkıştırmaya yarar.

kamatlaz (Kilis) : soğuk tesirile uyuşup hastalanan el ve ayak parmaklarının hali. *kamatlaz olmak:* hılt olmak.

kampos (Ahlat) : açık pençe ile vurulan zarbe, şaplak.

kamrık (Teke): atın özengi vuran yeri.

kamu (Ürgüp) : hep.

kan (Teke): tuzak.

kan almak (Yozgat): tebevvül etmek.

kanak otu (Yabanova) : pide sakızı tabir olunan sakızın çıktığı ot.

kanalıcı (C. A.) : hacamatçı.

kanapıya (İstanbul) : kanape. bir sandalın arkasında ve oturacak yerlerin yanlarında yaslanacak yer.

kanare (Burdur, Ankara) : 1 — mezbaha, salhane (Burdur); 2—aç gözlü (Burdur); 3—ufak köpek eniği.

kanas (Niğde): bağ, bağçe ev ve tarla sınırında olan eğrilik. girinti, çıkıntı.

kanat (Kayseri): 1 — pastırmacılıkta çiftlerden birisi. *parmak* bu manada; 2 — kağnı teferruatından; 3 — köselecilikte derinin boyun, etek, sırtı hep birden kanattır.

Aanadoludaki kalın yemeniler kanat kısmından yapılır (İstanbul); 4 — osmanlı körüğünün kol, pervaz ve hava deliğini ihtiva eden kısımı (İstanbul).

kanatlı (Yozgat): kapı.

kanaveçe (İstanbul): bir sandalya yapılırken yayı kaplayan kısım, sonra ipekli veya pamuklu yüz geçer, kara çivi ile yüz mıhlanır, kenarına şerit çekilir.

kanayak (Yozgat); kanayaklı (Niğde, Rize, Kars, Denizli): 1 — kadın, avrat; 2 — henüz beceriksiz, yürümiyen çocuk. bikes yetim, kadına kullanılmaz (Denizli).

kancaloz (C. A.): hortlak. *kabirlikten kancaloz çıkmış. kancaloz gibi.*

kandak: 1 — dağın sarp yerleri (Muğla); 2 — daimi surette ıslah olan topraklar.

kandik, kondik (Erzincan : işe yaramaz adam.

kandiş kırmak, kandişlenmek (C. A.): fena fena kırıtmak, cilvelenmek.

kane (Göksün, Maraş) : 1 — kiremitli, ev çatısı, yani damı; 2 — künk (Maraş).

kanfala (Bolu) : ciz sineğinin diğer bir adı.

kanıksımak (Kayseri): gına getirmek. *bol buldu, kanıksıdı.*

kan.ışmak (Konya) : geriye doğru kan.rılmak.

kanıyaklı (Akşehir ve köyleri) : kızlara delikanlı karşılığı olarak kullanılır.
Niçün kaçtı bu kız ?
Ne idek kanıyaklı, kaçar.

kankavur (Gerkûk) : çan, zil.

kankırıtçi (Yozgat): yalancı, düzenci.

kan kürümek (C. A) : cinayet isnat ve iftira etmek.

kanlı (C. A.) : katil, cani. *kanlılar gibi yalvardım durdum. kanlı habis :* caniler koğuşu.

kanlık (Teke) : su kabı.

kannama (Yozgat) : karın yeli.

kanne (Malatya, Niğde, Kütahya) arapçadan : 1 — cam, billur, şişe *kanne tas*; 2 — gaz lambası şişesi (Niğde).

kanora (Gürün): karevle. ayağa giyilen yemeni.

kantarma (Malatya, Afyon) : 1 — binalarda yarım kavis şeklinde yapılan hilalî bir tarz kemer (Malatya). bazı çıkıntılı yerlerin altına konan direk (Afyon) ; 2 — gemi damağa takıp durdurmağa mahsus aygıt (Afyon).

kantin (Safranbolu): hile, desise. *kantinleşme* (Sandıklı).

kan uymak (Birecik): kan bir tarafta toplanıp deverandan kalmak.

kanya (Avşar): kadeh. *mecliste içerler billur kanyadan.*

kan yerine vermek (Malatya): maktul tarafından katilin kerime ve hemşiresi alınarak kıtal davasından sarfınazar edilmek.

kan.ırmak demir bel ve küreği yere saplamak ve bükmek suretile toprak çıkarmak (Teke); her hangi bir şeyi manivela ile yerinden uynatmak (C. A.).

kan.ılmak: (Ankara): sırtı üstü yuvarlanmak.

kapak (Bolu): bir teker peynir.

kaplama (İstanbul): ahşap binanın haricine çakılan tahta.

kapaklı dolap (İstanbul): bir kütüphanenin alt kısmı.

kapak vurma (Kayseri): atın yürürken yaptığı gayri makbul hareketlerinden birisi.

kapaklı Çubuk, Ankara): tepelikli. külpekli (tavuk).

kapan (Yozgat, Kütahya): un tartmak için altı deri kasnaktan yapılan terazi.

kapan mavunası (İstanbul): bir çeşit mavuna.

kapannanmak (Ankara): yüzüstü düşmek. *tökecimiş (abanmış) ta yüzü koyun kapannını vermiş.*

kapcuklanmak (Bolu, Ankara): Kabuklu meyvaların kabuğunu çıkarmak.

kapcur (Hüsnü Mansur); **kamçur** (Çangırı): sayım vergisi.

kapçak (Yalvaç, Konya): bayrak.

kap çatmak (C. A.): derin kemer yapmak. *kap altı:* derin kemer altı.

kapçık (Ankara, Kütahya, Sungurlu): 1 — tohumun gılafı. açılan pamuk kozası; 2 — fişenk koğanı (Kütahya).

kapele (Samsun: mintan.

kapıbağı (Ahlat): gelinin çıkacağı kapu, aile hizmetçisi tarafından tutulur, buna mukabil bir bahşiş alınırki o bahşişe kapı bağı denir.

kapınmak (Çorum): *benim hangi halime kapındın.*

kapışkanat (Tahtacılarda): yarasa.

kapkın (Avşar): akortlu, uygun. *eski tüfengim pek kapkındı; kapkın sazlar ele alındı. birden çalınmağa başlandı. değirmenin taşları kapkın.*

kaplak (Kütahya) : kalpak. kadınların başlarına giydikleri bir nevi serpuş. otuz - kırk sene evveline kadar ihtiyar kadınların başlarında görülürdü. eskiden bir kız gelin olmadıkça *kaplak* giymezmiş. biraz küstah olup ta her söze karışan kızları yaşlı kadınlar *kaplak*sız diye tazîr ederlerdi, gûya kız değil, kadın isede resmen evlenmemiş olduğundan *kaplağı* bulunmuyormuş.

kaplama : 1 — üzeri dikişsiz hırka (Menteşe) ; 2 — yorgan kaplaması (Kırşehir).

kapran (C. A.) : eğeğisi ağır hayvan. yürümez tembel hayvan.

kapsak : ağzı geniş çamaşır sepeti.

kaptırma (Diyarbekir) : çit çit, kapsol, gizli kopça, fermejop.

kapı altı (Çorum, Kargı): jandarma dairesi.

kapu aynesi (İstanbul): bir kapunun ortasındaki parça.

kapu çerçevesi (İstanbul) : kapunun duvarlara merbut kısmı.

kapu malağı: bir nevi sürgü.

kapuz (Menteşe): iki dağ arasındaki dar boğaz.

kara barut (İstanbul): kayaların parçalanmasında kullanılan mevaddı infilâkiyeden.

kara baş: papazların lakabı.

kara bostan: saçma bostan, kavun ve karpuz bostanı.

karaca; 1 — bazu (G A.) *karacalarından bağlandı*; 2 — bir kuşadı (C. A.); 3 — çörek otu (Şebin karahisar).

karacanavar : domuz; Tazkırında (r) ile *donur* şekli de tesbit edilmiştir.

kara conbalak (C. A.) : göze arız olan bir dürlü rahatsızlık.

kara dağlıç (İstanbul) : koyun cinsi. simsiyah kuzgunî renkte olur. iki nevidir. biri *köylü* malı, diğeri *köseler* malıdır. *köseler:* Silifke, Anamur ve civarında yetişir, beyaz dağlıçtan kıymetsizdir.

karaca otlan : çörek otu.

karacola : bir ot adı.

karacon.golos (Mecitözü) : kânunusanide olan fırtına.

kara cömbalak (C. A.) : gözlere arız olan bir hastalık. *gözleri kara cömbalak olmuş.*

kara cücen (Teke) ; **kara cüccem** (Antalya) : çörek otu. çöre otu. *cumin, nielle.*

kara cümle (A.): hesaptan amali erbaa.

karaçalı : bir nevi çalı. *Ajonc.*

kara çav (A.): 1 — kağnı arabasının üzerine konulan çit veya tahtalar; 2 — sap kağnısı (Niğde).

karaçalı deliği (Çangırı): kerpiç duvarlarda iskele kurmak için açılan delik.

karadal : nisbetsiz büyüyen nebat.

kara damaklı (Kayseri) : atın üst damağındaki siyahlık olup meşum sayılır.

karadeniz (Bolu): şimal rüzgârı. *kaba yel = lodus; hoyraz = poyraz; gün doğdu, ak yel (garptan eser), dere yel (her akşam eser).*

karaduman (Malatya): kalbur yapan ve raks eden tayfe.

karafatma (Kayseri): hindi.

karağı (C. A.): 1 — tavuk karağısı: akşamları gözleri göremeyenlerin hastalığı; 2 — *kış gözü karağı* (zulmetli ve sefaletli) *bulgur kaynatamaz sak nişlerik ola* (acaba ne yaparız); 3 — bas'onun kola takıla bilen eğri başı. *çekmen. karağılı değnek.*

karakabuk (Bolu): kestane.

karakaça (İstanbul): kıvırcık cinsinden sim siyah koyundur. Koyun cinsinin en sertidir, çobanı ayak altına alır yıkar gider, dayanıklıdır. bir ayağını bırakır da üç ayakla gider. Rumelide, Kırk kilisede ve Keşişte yaylalarda bulunur, azdır.

karakaçan köpeği (İstanbul) : çoban köpeği, Rumelide sürüyü bekler, vasat boydadır. Kısmı küllisi alacadır, sert ve koyun için dosttur, mal sahibini de sürüye sokmaz.

kara keçi (İstanbul): diğer adı *kıl keçi* dir. Rumelide Konya Antalya taraflarında yetişir. Türkiyenin her tarafında kara keçi bulunur.

karakavuk (Ankara) : Çay kenarlarında biten acı, beyaz hindiba otu. fr. *chicorée.*

karakılcık : hububattan bir cins.

kara kırfı (C.A.): payansızlık anlatan bir ifade. *köyü eşkiyâ bastığında çoluk çocuğun derdi hiç çekilmedi. ağlayanın sızlayanın karakırfı idi.*

karakış (Kırşehir, Menteşe, Rize, Teke): birinci kânun.

karakmak (G. Antep) : safra galebe etmek. gözleri kararmak. *ağaca çıktım da gözüm karatı. yüksek yerlerde insanın gözü karakır.*

kara kulak (Kütahya): haberci.

kara kulluk (Menteşe): amele, gündelikle işleyen ırgat.

kara kullukçu (Naşa köyü) : yapıda çamur karan işçi.

karakuş: 1 — yırtıcı bir kuş olup keklik avında istifade olunur (Malatya); 2 — atın zorladılmasından hasıl olan bir hastalık (Kayseri).

karalık (Naşa köyü): çar, çarşaf.

karaltı (C. A.): eşya, öteberi.

karamak (Avşar, C. A): zem ve kadh etmek. öğmenin karşıtı. *akşam bizi öğdünüzmü karadınızmı?*

kara malak (Fethiye): tilki üzümü otu.

karameş gibi (C. A.): çokluk ifade eden söz. *çekirge tarlanın içine karameş gibi çökmüş.*

kara mübarek Çangırı); **mübarek** (Kırşehir): kara tağun, şirpençe.

karanlık (Kütahya köyleri): çokluk.

karantı (Balikesir): böğürtlen, *rubus fructicosus.*

karanu (Malatya): zulmet. *gece karanlığı.*

karapan (Ahısha): havlu.

karasan (Niğde): kötü ad, fitne kimse.

karasığır (İstanbul): inek, öküz, buzağ, düveye toptan verilen at.

karatohum: kıska tohumu.

karaveş (Konya, Sivas): cariye.

kara yaka (İstanbul): iri ağızları siyahımsı başı büyük bir çoban köpeğidir. canavarı boğazlar, hayalarından tutarak öldürür.

kara yaka kıvırcık (İstanbul): samsun ve mesudiye cehetlerinde yetişen boyunlarında siyah çizgi olan koyun cinsi.

karayen, kazayen (Teke): arkadaş.

karban (Bolu): bir dürlü sepet olup içerisine yaş üzüm konur.

karece (Malatya): soğan tohumu.

karçın (Malatya): çorapların altına, kısmen üstüne dikilen ve üzerine mest edilen kösele b. a. kalçın.

kardak (Zile, Niğde, Kayseri): yordamsız, biçimsiz, bir tarafı bir tarafını tutmıyan eyrilik, çarpık. *halıda kardaklık var.*

karevle (Sivas, Niğde); **kalevle** (Çangırı): yemeni ayak kabı; erkeklerin mest gibi giydiği topuksuz ayak kabı olup arkası kuyruklu, kulaklıdır.

karıklı (Samsun yöresi): buğday.

karga bîni, beyni (Bolu, Ankara): yoğurt ile bulamanın karışmasından hasıl olan tatlıca mahlut.

karga küpesi: bir nevi ot.

karga sabını: bataklıklarda biten büyük yapraklı bir ot.

karga yimeği (Ankara): *haşhaş gibi olur, dağda biter, süt biyaz çiçeği olur. nux vomica??*

karga yemişi (Ankara): bak. *göbelek.*

kargı (C. A.): mızrağa, cidaya benzeyen bir nevi silâh. *senin kargın Alinin kargısından daha uzundur.*

kargın (Avşar): yağmurdan fazla büyüyerek, birbirine karışan, az dane veren ekin.

kargış (Konya, Sivas): ilenme, ileniş.

karı (Malatya); **kari** (C. A.): ihtiyar kadın, yerinden kalkmayan ihtiyar. *evde bir kari anamdan başka kimsem yok. bir topak karı:* yerinden kalkmayan topak şeyler gibi oturan koca karı.

karıcı (Bolu): oyunda mızıkçı.

karık (O. A.): bağın tefrik olunduğu, ömbülün ayrıldığı sıraların her biri, yargı. *yirmi karıktan ibaret bir ömbül.*

karıncacık (Malatya): vücutte mahtut yerde görülen kaşıntı olup kaşıdıkça sıyah sivilceler hasıl olur. hararet.

karın kapmak (Ankara): hamile kadının karnı burmak. *karnım kapıyor.*

karınmak, karılmak (Afyon): çiftleşmek.

karıntası (Kayseri): pastırmacılıkta göbek etleri.

karıntı (C.A.): su toplantısı, gidecek yeri dar olan suların birikintisi.

karıp katmak: birbirine karıştırmak.

karicik (C.A.): kırısık. *don yudum da ellerim karicik oldu.*

karkar (Malatya): gargara.

karkarı (C. A.): tahtadan yapılır bir nevi oyuncak.

karlama (Kırşehir): çok kar yağdığında tutulan keklikler. bunlar tutulunca ötmez.

karlambaç (Malatya); **karsambaç** (Adana): kar helvası. Kar ile pekmezi karıştırıp yaparlar. kışın kürsübaşında yerler.

karlangaç (Demirciköyü): kırlangıç.

karlık(C A.): kış zamanları toplanılan karların muhafazası için hazırlanmış genişc makûs mahrutî kuyu. *iki büyük karlığı doldurttum.*

karmak: 1 — karıştırmak, karıştırarak çamur haline getirmek (Burdur, Ankara, Bolu, C. A.); 2 — irmik helvası yapmak (Burdur). ihtar: *hamur karılır, helva çekilir.* (Ankara); 3 — deniz med haline gelmek (Menteşe); su önünde hail bularak gerilere doğru artmak, derinleşmek (C. A.). *geveri kapatmazsan su karmaz sonra bostanı sulayamazık.* *piçe karmak* (Uşak): fenalaşmak, kötü olmak. zamana çocukları piçe karmıştrı. *çıbana karmak* (Konya): çibana kaplanmak. *yüzü gözü çibana karmış.*

kârna (Uşak): kârhane, fabrika ve imalâthane. ihtar: *kârhane* Uşakta mahut yerdir. kelime kökü ayni olmakla beraber şimdi şekilce ayrılık husule gelmiştir.

karna (İstanbul): gemiyi karaya doğru sal, palanga, ırgat yardımile yatırıp omurgasına kadar çıkartmak ve tamir etmek.

karnabat (İstanbul): 1 — kıvırcık koyunun bir nevi olup tüyü kahve rengidir. Rumelide Bulgaristandan alınmıştır. damızlıktır. 2 — bir kasaba adı.

karnapa (Yozgat); **kallampa** (Kayseri): olur, pis boğaz. karnı büyük erkek.

karın almamak (Kütahya, Ankara): kıskanmak. *kıskangaç karnı almayor.*

karnı burnunda (Niğde): vazı hamli yaklaşmış kadın.

karnı yarık (Çangırı): 1 — iskambil oyunun a kupa; 2 — patlıcandan yapılan yemek.

karnupa (Virancık): bir nevi dikenin çıçeği olup tütün gibi içilir.

karpiçra (Burdur): duvarları kerpiç veya taş, üzeri tahtadan yapılan kulübe.

karpiç'a (Teke): üzeri tahta kolube.

karpuca (Kırşehir); **karpize** (Ankara): kadak.

kars (Niğde): içinde ocak ve tandır bulunan kemer altı.

kars kapısı (Niğde): kış mevsiminde evlere haricen takılan keçe kaplı, ortası küçük pencereli ikinci kapı.

karsamba (Niğde, Kırşehir): kalabalık, lüzumsuz kalabalık eşya.

kersambaç (Adana, Avşar); **karsamba** (C. A.): bak. karlambaç.

karsımak (İçel): yara iyileşmeye başlamak.

karşı çekiçi (İstanbul): demirci balyozu olup demiri döğmeye yarar.

karşuluk (Malatya): bak. *deyişik.*

kartal: manda. çift öküzü.

karoça (Burdur): üzeri kapalı araba.

kartalaç, kartlaç: yanan sabanın üstünde saçta pişirilen ve mayası gelmeyen gözleme (Bolu); saçta pişen mısır ekmeği (Samsun). kepekle yapılan ekmek (Ankaka).

kartalak (Samsun): yamru yumru.

katık (G. Antep köylüleri): yoğurt, ayran.

kartın (Niğde): kayalık tepe.

kartnak (C. A.): çok kirli şey, paçavra halini alan şey. *bir zubunum var o da kirinden kartnak gibi oldu.*

kartol (Van); **kartop** (Ahlat): patates.

kârus (Van): maydanoz.

karyilgisi (Sandıklı): kar itmeye mahsus aygıt, mecrefe.

kasalak: mağrur adam.

kasalmak (Konya, Sivas, C. A.): kibirlenmek, mağrur olmak, takvalanmak. bak. *kasalak Ahmedi gördünmü ?*

kasarlamak (C. A.): iplik ve bez gibi şeyleri akar suda çalkalaya çalkalaya beyazlandırmak. *kar gibi kasarlı bez. kasarcı:* beyazlatan kimse. *kasarcı pınarı.*

kâsen (Kırkağaç): hamur teknesi.

kasın: hendek içinden çıkan ve gübre gibi faydalı olan yosunlu topraklara denir.

kasınlamak: millemek. *sel tarlayı kasınladı.*

kasık ipi (C. A.): havudu karna bağlıyan ip.

kasmak: 1 — kısaltmak (C. A.); 2 — aldatarak bir şey satmak (Yozgat).

kasna (Bolu): büyük balık.

kasnak: 1 — elek ve kalbur kenarları, tahtadan mamul çerçeve (Avşar); 2 — değirmende taşların mahfazası; 3 — ev çatısı (Teke).

kasu (Malatya): puşt.

kaş (Sivrihisar, Bolu): 1 — duvar kenarı (Sivrihisar); 2 — semerin yan tahtalarını birleştiren öndeki iki parçadan mürekkep tahta (Bolu).

kaşağı (Maraş): hayvan timarına mahsus iki tarafı kertikli saçtan yapılan aygıt.

kaşak (C. A., Avşar); 1 — kaşağı = eskiden insanların sırtlarını kaşıdıkları üstü tırmıklı uzun saplı yayvan kaşığa benzer alet (C. A.); 2 — *on yedi direkli çadır tutardım şimdi gölgeliğim kaşak oluktur* (Avşar) *Kundeşli oğlu*; (Konya Beyşehrinde kaşağı köyü vardır).

kaşanmak (Ankara, Kırşehir, C. A.): at ve merkep işemek. *hayvan kaşandı.*

kaşık çalımı: gün battıktan yarım saat sonraki vakıt.

kaşıklağaç (Bolu): halişka gibi fakat daha kalınca yazılmış ve el ile asılıp koparttıktan sonra tencerede pişirilmiş hamur.

kaşıklama (Bolu); **kaşıklık** (Kırşehir, Niğde); **kaşıklağı** (Ankara): kaşık sepeti.

kaş karanlığı: kaşık çalımından evelki vakıt.

kaşka (C. A.): atın alnında bulunup uğursuzluk sayılan işaret,

kaşlama (Ankara): duvar üstü. sivik.

kaşlık (Malatya): kadın ve erkeklerin saçlarını karartmak için kullandıkları boya.

kaşmer (Zile, Maraş, Niğde, Çangırı, Ahısha): şeytan, maskara, palyaço, mukallit, soytarı. *kaşmerlik etmek. göz göheri dökmek kaşmerlik değildir, insanı yorar.*

kaştarmak (Muğla): himaye etmek.

kat (Kütahya): kadınların yan yana gelmek üzre bir şeride dikip gerdanlarından aşağı taktıkları altın dizisi.

katık (Zile, Yozgat, C.A, Gökçeler köyü): 1 — Yağı alınmış yoğurt (Yozgat); ayran ve umumiyetle ekmeğe katık olacak şeyler kaymakla karıştırılıp kıvama gelen yoğurt (Aksaray).

katıklı (Avşar) : çavdar veya arpa ile buğdayın karşıklısı. buna bazı yerde *kalle* ve bazı yerlerde melez denir.

katıklı pilâv (Kavseri): pirinç ve bulğur pilâvı. çakır pilâv.

katır (Çorum): altı nalça denilen demirle sağlamlaştırılmış bir nevi ayakkabı (Çorum); altı beyaz gönden, yüzü kırmızı sahtiyandan, arkası tahtadan ayakkabı. eskiden bir çocuk yürümeğe başladığı andan itibaren 18-20 yaşına kadar katır giyerdi. tahtası yerli ıhlamur ağacından olurdu (İstanbul).

katkı (O. A.): düğünlerde kız cihazına ilave için akraba ve sevdikler tarafından getirilen hedyeler.

katmak (Burdur): koymak. *bardağa su katmak.*

katmer (Denizli, Kayseri, Ardahan): saçta pişirilmiş arası yağlı kat kat börek.

katmer kaldırmak (Tahtacılarda): fesat kaldırmak.

katran (İstanbul) : fasulya ve enginara zarar veren bir nevi böcek.

katrembiz (C.A.) : cıncıktan yerli yapısı vazoları andıran kaplar. içerisine peynir ve saire konarak bakkal dükkânlarında teşhir edilir. *benim karnım kanne şise katrembiz değil ya:* sır tutamam söylerim demektir.

kattak (Bodrum): taflan ağacı.

katuğur etmek (Adana) : takıp etmek.

kav (Bolu): yazın yılanın attığı gömlek. bak. *kavlamak, kavlak.*

kavalak (Niğde): kof, içi boş.

kavan karadı (Teke): akşam oldu.

kavaracı (Sandıklı): gürültücü, patırdıcı.

kavat: 1— Kavrulmuş ot nevinden göçebe halkının başlıca yemeğidir (Menteşe); 2 — ailesine namussuzluk yapan adam, pezevenk (Avşar, C. A); korkak adam (Kayseri) *kavat oğlu kavat, yaldattı* (aldattı) *beni.*

kavata: 1 — teneke veya bakırdan su içmeğe mahsus maşraba (Burdur, Ankara, Eğirdir, Teke); 2 — eşya koymaya mahsus tahta kutu (Sandıklı).

kavcar (Menteşe); devecilerin taşıdıkları odun kesebilecek kalın yapılı bıçak.

kavcir (Burdur): rendeden çıkan ağaç talaşı.

kavela (İstanbul): kalafatcılıkta ağaç çivi olup kızılcıktan yapılır, boyları deliğe göre değişir, başı bir nisbet dairesinde kalınlaşır, gemilerin *postalarını* birbirine bağlamak için kullanılır.

kaveleta (İstanbul): tabakhanede üzerinde deri kazılan tesviye olmuş üstü yuvarlak altı düz ağaç kütüğü.

kaveleta bıçağı (İstanbul): tabakların kullandığı eyrice bir çelik yüz ile iki tarafı ağaç saplı bıçaktır.

kaveleta makinesi (İstanbul): sığır ve koyun derilerinin leşini (etini) alır, tabaklar kullanır.

kaveleta tahtası (İstanbul): derinin etini almak için kullanılan tahta.

kavete (Karağaç): tomates.

kavırga (C. A): bak. *kavurga.*

kavhaz (C. A.): hafif, gevşek. *sıkı bağlamadım kavhaz bağladım.*

kavlak: 1 — üç dört aya kadar bebenin yüzü, derisi kavlar, *kan etini* döktü de gayli *ana eti* düzüyor derler. dökülene *kavlak* denir. sonra inetopu inetopu çıkıntı olur ona *etönü* derler. domur domur olur, tavlı bebe altı ayınacak çıkartır (Ankara); 2 — kabuğu yanmak suretile düşmüş (Menteşe; kabuğu kavlatılan şey. *kavlak fıstık, kavlak nohut.*

kavlağan (Safranbolu); **kavlan** (Samsun): çinar ağacı.

kavlamak (C. A.): kendiliğinden soyulmak. *güneşten yüzüm yandı, yılan gibi kavladım.*

kavluk, kavluh (Dinar, Ahlat): müselles şekilda yapılmış kese olup kadınlar kullanır.

kavsara (Bolu, Malatya); **kavsıra** (Denizli); **kausara** (Ankara): 1 — düğen sürerken hayvanın ağzına bağladıkları ufak sepet (Bolu); üzüm, armut gelen küçük sepet (Ankara); 2 — yağ ve kavurma koymaya mahsus büyük kutu (Malatya); 3 — kaşık koymaya mahsus ağaçtan örülmüş gözlü askı (Denizli).

kavşak (Avşar): yolların telâki noktaa. kavşıt.

kavşırmak (C. A.): kavuşturmak. *elkavışbırıp divanına durduğum.*

kavşıt (Avşar): suların birleştiği nokta.

kavuç, kavluç olmak (Çangırı) fıtıklı, yarım olmak.

kavukçuk (Teke): fes kalıbı.

kavum (C. A.): hısım. *Memet kavumumuzdur.*

kavurçak (Gerkûk): bebek.

kavurga: buğday mısırın ateşte saç üzerinde kavrulduktan sonraki hali, kavrulmuş şey, sütte uzun müddet bırakılmış buğdayın kavrulmuşu. (Diyaribekir, Denizli)

kavurmuk (Çangırı): tükrükle karışık balgam.

kavut (A.): kavrulduktan sonra öğütülmüş hububat veya meyva. — Çangırıda yabani armudu kurutup öğüterek kavut yaparlar. — Kırşehirde leblebi ile mısırı kahve değirmeninde öğütürler ve şeker katarak yerler. — Teke ve Erzurumda kavut kavurulmuş buğday unudur. — Kayseride kavutu haşhaş tan yaparlar.

kavuz (Bursa): taneyi örten kabuk.

kavuz olmak (Ankara): kabuk-kabuk olmak. *toprak kurumuş kavuz olmuş.*

kavzamak (Uşak): himaye etmek. *çocukları güdüp kavzamak.*

kavzımak (Kırkağaç); **kavzamak** (Uşak): muhafaza etmek, gözetlemek. *şu çocuk eşyayı güzel kavzıyor.*

kaugas (Ankara): toz fırtınası. *kaugas kaktı aman göğün. bir kalından geliyor.*

kayagan (Türk Belören): bak. *kayrak.*

kayak (Kırşehir): dönek, sebatsız.

kayak, koyak: müessir.

kayakan (İstanbul): zımparadan kuvvetli sert ve dişli mermer olup çinicilikte kuruyan çinileri sürtmek için kullanılır ondan sonra astar vurulur.

kaya koltuğu (Ankara): kayadibi. *kaya koltuğuna sin.di.*

kaya koruğu (Ankara, Muğla): ekşi, topak topak bir çeşit ot. kayaların üstünde biter. dili burar. olgun üzüm gibi kara kara olur. adamın ümüğüne durur.

kayalamak (C. A.): kayalara basa basa koşmak, kaçmak. *keklik kayaladı gitt. keklik gibi kayaladı (gözden nihan oldu.)*

kayalık (Teke): üç yaş ile altı yaş arasında doğurmaya müstait dişi deve. *kayalık kaydı*: dişi deve gebe kaldı.

kayanak. gayanak (Niğde): oyan oynadıkları ince ve düz taş. kaydırmaç, naldırnaç, kıldırgıç, happan.

kayar: 1 — nal. atın kayarı kalmamış nallatalım (Ankara); 2 — söğme (Bodrum).

kayar etmek (Bolu): atı nallatmak.

kayarlamak (Ankara): söğmek.

kayaş (C. A.): akraba ve teallukat (istimalden sakıt).

kaybana (Samsun): beceriksiz.

kaybana kalası (Safranbolu): bir ilençtir.

kaydalamak (Yozgat): sekmek, kayar gibi yürümek.

kaydım (G. Antep): tarlada çiftin bir gidip geleceği mesafe. *bir kaydım gitti geldi. üç kaydımlık yer.*

kaydırak (Bolu): odunları dağın zirvesinden yuvarladıkları yer.

kaydırma (Çangırı): yufka ekmeği.

kaydırmaç, naldırmaç, kıldırgıç (Kırşehir): bak. *kayanak.*

kayer etmek (Kütahya): tamir tahkim etmek, kuvvetlendirmek.

kaygana (Türkmen, Adana, Avşar, İzmir): şeker, yumurta, hamurdan yapılan bir türlü tatlı.

kaygı (Afyon): merak.

kayık: kızak (Bolu); çocuk kızağı (Türk belören); çocukların buz üzerinde kaydıkları kızak (Çangırı).

kayım olmak (C.): dama oyununda kit olmak.

kayır: yeni yapılan evlerin üzerine serilen killi bir toprak (Malatya); dere kenarında iri çakıl. kır yerde kumlu ve çakıllı olan toprak (G.A.).

kayırmak, kaygırmak: 1 — merak etmek (Simav); 2 — himaye etmek (C.A.) *sen bilirsin ben seni kayırdığım için söylüyorum.*

kayırmaz (C A.): ne olur affedersin. *kayırmaz! bana bir su versene, kayırmaz! şu yükü sırtıma kaldırsana.*

kayış (Teke): genç kız.

kayış kanat (Çangırının Beyobası): yarasa.

kayıt: 1 — tahta, yeni biçilmiş tahta (Avşar); 2 — cam çerçevesi (G.A.).

kayıtmak (Ahlat): döndürmek.

kayilmek, kaymek: kömürü ateş etmek, ateş olmak. *kömür kayildimi? azıcık kömürü kay çok üşüdüm.*

kayinci (Samsun): kayın birader

kayipmek, kayıpmak (C.A.): kaymak. *elinden kayipti düştü. sabun gibi insanın elinden kayipiyor.*

kayka (Avşar): münhani. *şol kayka kirpikler sinemde oktur, parlar gümüş gerdan, yüzlerimahtır.*

kaykılmak (Ankara, Niğde): eyilmek, inhina etmek. *yıkıkev kaykılır.* bir yere müvazeneyi kaybedercesine yaslanmak.

kaylak (Menteşe, Çorum): üç yaşındaki deve yavrusu. daylak.

kaylama (Menteşe): kısa tüylü dişi deve.

kaylan (Karahisar): kuvvei inbatiyesi az olan toprak. karş. *say, çürük.*

kaylı (Yozgat); gâri (Tazkırı): artık.

kaylık: çobanların giydikleri aba (Kırşehir); kış giyeceği (Tahtacılarda); yorgan, kebe gibi sovuktan korunacak şey (Yabanova).

kaymak: 1—istif etmek (Konya). *tuğlayı, odunu kaymak;* 2 — kömür kaymak (Birecik)

kaymatlı (Eğridir): bakır kazan.

kaymek, kayilmek (Malatya, C.A): 1 — Kömür veya odunu yakarak ateş haline getirmek, gelmek. *kömür kayıldı mı, bir kayım kömür* = bir mangala kâfi miktar kömür; 2— eşya, odun ve tahta gibi şeyleri bir mahalde istif etmek (G. A.).

kaymış (Teke) yeni gebe kalmış deve. bak. *kayalık.*

kaynamak (Samsun): muziplik etmek yerinde duramamak.

kaynaşmak (Samsun): Konuşmak.

kayoş (Teke): hizmetçi kadın. b. e. *kayış.*

kaypak (Yozgat, Ankara. Sandıklı): 1 — *pirohi.* içi peynirli üç köşeli bükülmüş, suda pişmiş bir yemek (Yozgat); 2 — buz gibi kaydırağa müsait yer (Ahlat, C. A.) sabun gibi el altından kayan şeyler; 3 — sebatsız (Sandıklı, Avşar, Ahlat) *kaypak osmanlılar size aman mı? Dadaloğlu.*

kaypakçı (Menteşe): mal aşıran.

kaypıncak (Ankara): kayan bir şeye *kaypıncak* derler.

kaypıtmak (Ankara) : kaydırmak. *yalanı haypıtıvirdi.*

kayrak: 1 — kurşunî renkte bıçak biledikleri yassı taş, kayagan taşı, arduvaz (Teke, Kütahya, Menteşe) ; 2 — selinti yani sel bırakıntılarının kumdan daha kalın kısımları (Edirne, Firecik).

kayran (Gökçeler köyü, Samsun) : kumsal toprak, killi şist,

kaysak (G. Antep); **kaysa, kayse** (Niğde); yaranın kabuğu, hamur üstündekikabuk. *hamur kayselendi. çıban kaysaklandı.*

kayt: yiyecek, içecek, giyecek, yakacak gibi bir haneye icap eden mevat ve eşya (Yozgat) ; takım, alet (A âiye).

kayış kıran (C. A.): bir nevi ot.

kayişlemek, kayyiş etmek, kayyişe gelmek (C. A.): aldatmak.

kazâ, kazağı (Niğde) : kul'anıla kullanıla eskimiş küçücük kalmış süpürge. Çomruk.

kazaç (Burdur) : öğendirenin diğer ucuna çamur kazımak için takılan yassı demir.

kazak : 1 — müstebit erkek (A.) kart erkek ; 2 — aşığın düz arafı. b. a. *dalak.*

kazake, gazeke (Bolu, Kütahya) ; **kazaki** (Yozgat, Ankara): işlemeli çuhadan küçük caket, fermane. erkekler giyer.

kazalamak (Edirne) : bozmak, karıştırmak.

kazan nevileri: *mahsara kazanı*: pekmez ve buğday pişirirler. *don kazanı*: çamaşır kazanı. *elbeşte kazanı*: düğün yemekleri kazanı. *kuzu kazanı*: kuzu pişen kazan. *aş kazanı*: yemek pişen kazan.

kazavu (Bolu) : düğen bittikten sonra sürülen sapı toplamak için tahtadan aygıt.

kazayağı (C. A) ; kazayak (Denizli) : bir nevi yenir ot. *a*lisma.

kazbaz (Niğde) : çocuklara yemek yedirirken üzerine dökmemesi için tersine giydirilmiş yelek biçiminde önlük, göğüslük.

kazel (Ahlat): gazel, dökülmüş yaprak.

kazgıç : ispanek sökmeye yarar aygıt.

kaz güden Çangırı): mec. kaba.

kazıklama (Teke): kesilen ağacın kök kısmı.

kazıl (Antalya, Denizli, Erdahan, Kayseri, Teke): kilim dokumak üzre kıldan, yünden yapılan yumak (Antalya); kıldan eyrilip bükülen ince sicim (Denizli).

kazıntı (C.A.): 1 – et döğüldükten sonra et kütüklerinden kazınan şey; 2 — veca. *midemde bir kazıntı var. midem kazılır gibi oluyor.*

kazlamak (Afyon): aldatmak.

kazmık: 1 — bastık - pestil -, tatlı sucuk ve saire yapılırken kazanın dibine tutan ve kısmen yanan şey. *kazmığı bastıktan daha çok severim* (C. A.); 2 — harmandan artan cılız daneli saman ve çepel. kesmik.

kebe (Malatya, C. A.): kalınca dokunmuş aba. *kebeli bir adam, abası da kebesi de var.*

kebesiz (Malaty): rızıksız, kimsesiz. yeni doğan ölü çocuklar için söylenir.

kebeş (Trabzon): biçimsiz. gebeş.

kebiz (Teke): su basar arazi.

kebre (Malatya); gebre (Kırşehir, Kayseri): hayvanların tozlarını silkmek için sert kıldan yapı an timar keseri.

kec: 1 — ipek böceği (Malatya); 2 — keçi kıllarının dibindeki ince yumuşak kıl. bununla fanila. çorap, battaniye dokunur (Van).

kecere (Niğde): pamuk ipliğini çıkrığın ipinden boşandırarak kelep yapmak için kullandıkları dönen aygıt.

keci (C. A.): ipek böceği. *keciye tut yaprağı dayanmaz.*

keçe (Kırşehir): bak. *geçe.*

keçek (Adana); **geçek** (Avşar): 1 — çitlerin bir kaçı kesilerek yapılan yol, geçit. 2 — su geçidi.

keçel (C. A): kel. *oğlan oğlan keçel oğlan.*

keçem (Merzifon): aşısız elma ağacı.

keçemük (Çangırı): çobanların yediği tatlı ve sütlü bir çeşit ot.

keçi biciği: 1 — havuç (Teke); 2 — çigdem.

keçik (C. A.): kadınların baş bağlı. *düz keçikmi bağla-*

yım? hanım keçiğimi?

keçim, geçim: tarzı maişet.

keçinmek (Malatya); **geçinmek** (Dinar): ölmek, terki hayat etmek. *Memet ağa bu gün keçindi.*

keçit, geçit (Malatya): 1 — suların ayakla ve atla geçmeye elverişli yeri; 2 — umum sari hasta ıklar. *geçit geçiyor;* 3 — mec. tecrübe. *insan dokuzunda, on ikisinde, yirmiye girdiği vakıt, otuzunda geçit geçirir.*

keçkere (Sivas): toprak veya çamur taşımaya mahsus iki kişi tarafından taşınır tahta teskere.

keçrik?? (Erzincan): kötürüm.

kedel (Niğde): nöbet, sıra.

kedeli (Niğde): üzüm asması daldırması.

kedeme (Manisa): elbisedeki fisto, kırma. kertik.

kedene (C. A.): boyunduruk. *beygirin kedenesi eskimiş.*

kedi balı (Ankara): bak, yağız.

kedi batmaz (Yozgat, Ankara, Bolu): paluze, palude (pel veze), hasidenin katısı. pekmezinen unu katarlar, özerler, ocakta kaynatırlar, üstüne yağ dökerler, don.a kalır.

kedi bicikini (Burdur): havuç.

kedi cınagı (G. A.): kedi tırnağı denen ot. *Valerienne.*

kedik: gedik, noksan. caddeden tarafeyne sapacak sokak. *sağ kedik. dişleri kedik:* dişleri noksan (Malatya); dağların aralarındaki çukur. bağın duvar aralarındaki yıkıntı (Kırşehir).

kedi külümbe (Kütahya): şekerleme, kurabiyelerin bir nevi.

kedi yemezlik (Niğde): yemek, et gibi şeyleri muhafazaya mahsus dolap.

kef (Malatya, Afyon.): mayiların galeyan halinde üzerine topl nan hafif posaları (Malatya); kaynayan et üzerindeki köpük (Afyon).

kefe (İstanbul): leblebicilerin kullandığı keçe olup leblebiyi parlatmaya yarar.

kefer (Bolu): islah edilmiş beygir derisi, gönü.

keflemek: 1 — toz halinde bir şeyi ağza atmak (Malatya); 2 — bir kimse hakkında fenalık etmek veya döğmek için tasmimde bulunmak (Kütahya).

kefye (Avşar): başa bağlanan puşu.

keğam (Çankırı. Ankara): galiba. *keğam gitti.*

kegank (Malatya): sebzelerin köklerine havanın nüfuz etmesi için çapalama.

keh: 1 — uç, kenar, kesik sırt (Maraş, Yozgat); dağ sırtının keskin yeri, bak. gâh.

kehilemek (C. A.): nefes nefese gelmek, solumak. *kehileye kehileye geldi, neden kehiliyorsun.*

kehildemek (Gerkûk): yorgun sık sık nefes almak.

kekeç (Yozgat, Ankara, C. A., Malatya): kekeme. *korkmuşta dili kekeç olmuş. kekeç kekeç söyliyor, keke küke söyliyor* (Ankara). *kekeçlik*: (Malatya) kekemelik.

kekez: kodoş.

kekküç (A.): tırpanı döğmeğe yarar aygıt.

kekmek (C. A., Ankara): gagalamak, kuşlar daneyi alıp yemek (Adana); *tavuk daneyi kekti. orucu keken kel tavuk.*

keküç (Sivas): gaga, dıdak.

kel, gel: 1 — elma, armut, ayva tomurcukları (Niğde). *bu sene elma ağaçlarında iyi kel var çok çiçek açacak. aşı çomağı* (Bolu); 2 — bağlara arız olan bir hastalık (G. Antep).

kelberi, kelbere (Trabzon, Rize, Gümüşane); **gelberi** (Kırşehir, Sandıklı. Afyon): 1 — lambayı koydukları büyük seyyar ayak. idare kandili muhafazası (Rize, Gümüşane); 2 — bağçıvanların ipli küreği (Afyon); 3 — furuncuların eyri demiri, eğiş (Sandıklı).

kel burnu: bir nevi ot.

kele: 1 — nida ve hitap ifade eden söz. *kele bacım kurban olayım nö'öryim* (Kırşehir); *kele kız bu işi niçin böyle tuttun* (Avşar); 2 — iki üç yaşında boğa (Kütahya).

keleci (Tosya): mükâleme, müsahabe, sözleşme.

kelecoş (Van): yağda kavrulmuş soğan, mercemek, ceviz, badem, fındıktan yapılan bir nevi yemek.

kelek (Denizli, Malatya, Ankara, Ereğli, Avşar, Dinar): 1 — ham kavun, *felek, kimine kavun yedirir kimine kelek*; 2 — Furata mahsus nakıl vasıtası.

kelekir (Ankara): fukaraların yaktığı çubuk gibi bır ot.

kelem (Menteşe, Safranbolu, Ahlat, Ankara, Isparta, Kütahya, Denizli, Karağaç, Bolu): lahna.

kelemiye: uzun müddet sürülmeyüp yeni sürülen toprak.

kelep (Kütahya, Kırşehir, Niğde, Manisa); Kelepçek (Ankara): 1 — kangal, kangal şeklinde yapılan ipliğin heyeti mecmuası, kola takılan eyrilecek yün. çile, halka; 2 — kadınların boyunlarına taktıkları altın ve inci dizisi. *kat* bundan küçüktür (Kütahya).

kelebi dolaşmak (C. A.): işi bozulmak. *Allah kimsenin kelebini dolaştırmasın.*

kelen.i (Niğde): tarla faresi.

kelep kesmek (C. A.): 1 — tarlayı tekrar sürmek; 2 — *sıçanlar yılan yavrularının kelebini keserlermiş*: kelep halinde bulunan yılan yavrularını itlaf ederlermiş.

kelepçe (Rize): iplik sarmaya mahsus iki tarafı çengelli aygıt.

kelepir : 1 — cigara izmariti (Kırşehir); 2 — üzüm çubuklarının sarılmasına mahsus ağaç; 3 — sahipsiz mal, ehven alış veriş, anafor (Çangırı, Malatya).

keler : 1 — kertenkele, kertiş, kestenkele ; 2 — kayadan oyulmuş dam, mağara (Niğde).

keleş: 1 - güzel (Avşar, Adana, Malatya, Zile, Yozgat) ; 2 — kel (Afyon) biraz kelimsi kimse (Çangırı, Malatya).

kelete (Erzurum, Kırşehir, Kayseri, Ankara, Niğde, Malatya, Maraş): 1 — fakirlerin değirmenlere götürdüğü azca hububat, su payı; 2 — az miktarda. *kelete harç* (Ankara).

keletir (Muğla, Menteşe, Sandıklı): 1 — kolsuz büyük küfe sepet, sele; 2 — incir dizisi (Ankara).

kelez (Çangırı): çılız.

keli (Avşar, Kırşehir, Kayseri, Adana): tarla, bostan ve bağın etrafını tahdit eden yüksek sınırlar. *an, tırman.*

keliç (Maraş): ayrık cinsinden bir nevi ot.

kelif (Burdur, Antalya, Trabzon, Eğridir) : ağaçtan örülmüş, kamıştan yapılmış bağ evi.

kelik: 1 — boğazlı, konçlu ilikli çocuk ayak kabı (Kırşehir) ; ayak kabı eskisi

(Mecitözü); 2 — çok gezen kadın, sürtük (Tokat); 3 — kulübe, bostan kulübesi (Çorum, Denizli, Yozgat, Çangırı) bak. *alaçık*; 4 - yağı tababette kullanılan ot (Malatya) bak. *keliç*.

keliksemek : 1 kelik haline gelmek; 2 — mec. dayanıklı olmak.

kelime (Manisa, Menteşe): ağaçların dibindeki taze dallar.

kelincik (Trabzon): bir nevi balığın ismi.

kelis gezmek (Yalovaç, Konya): hamam anaları kapı kapı dolaşıp düğüne davet yapmak.

kelişçi (Karağaç, Isparta): düğün davetçisi olarak çıkarılan kadın.

kelit (Balıkesir): boğa.

kelle (Kayseri): etlik yapılan inek ve sairenin başları.

kellelenme : ekinin kellelenmesi. evelce gebelenme devresini geçirir.

kelter (Menteşe, Çangırı, Burdur); keleter (Dinar): sele, kamıştan örülmüş kolpsuz sepet olup sebze taşımaya yarar (Dinar); saman koymaya mahsus ağzı geniş sepet (Menteşe).

kelti (Keskin Alevilerinde, Çangırı): ağzı kara yani yabancı. *kelti var sus.*

kemane (İstanbul): tesbihçi ustası tezgâhta çalışırken sağ eline aldığı yay.

kemcik (Malatya, Yozgat); kemçik (Kırşehir, C. A.) kemçük (Trabzon): 1 — ağzı eğri biçimsiz burnunun ortası basık olan insan ve hayvan (C. A.); 2 — dalı budağı yaprağı olmayan ağaç (Kırşehir).

keme, geme sıçanı : 1 — bir dürlü büyük fare (Burdur).

kemeçe (Çangırı): manda aşığı.

kemere (İstanbul): güvertenin çivilendiği ağaçlar.

kemeş (Malatya): gevşek, zayıf, korkak adamlara ense gemeş denir.

kemikçi (Kayseri): kemikleri kaynadıp yağını alan.

kemirtlek (C. A.): guzruf. *burnunun kemirtleğine vurunca eziyordu.*

kemis (Malatya, Kütahya): bakır büyük süzgeç.

kemişmek (Bursa): ihtiyarlayıp kemikleri sayılır hale gelmek.

kemhe (Malatya) ortası delik veya delikisz müdevver yüz tarafı yumurta sürülmüş hususî ekmek.

kemre (Niğde, Çangırı, Malatya, Afyon, Sandıklı): yaraların kuru kabukları, ellerle ve ayaklarda olan kir tabakaları; 2 — davar gübresinin kerpiç halinde parçaları (Çangırı); ahırlarda ayak'anmış kuru gübreler (Malatya); kasnaktan çıkmış tezek (Afyon). *gürbeyi kasnağa döker çineriz kalp olur, gider dökeriz, kemre olur* (Ankara).

ken (Teke, Kütahya): 1 — fare, sıçan. karş. *keme*. 2 — Anadolu odalarındaki ocağın önüne sabit olarak konan düz taş (Kütahya).

kene (A.): 1 — kene büyüdükçe: *yavsı* (kenenin en ufağı), *kırşak, sakırga, kene* adlarını alır; 2 — büyük testi (Muğla).

kencer (Malatya, Kütahya, Denizli): 1 — bağ bozumunda ayni günde bütün halk tarafından yapılan et bayramı (Malatya, Kütahya); 2 — bayramda çocukların oyun mahalli (Denizli).

kendeğe (Teke): pencere.

kendi (Malatya): zevce, zevcinin ismini söylemeyip kendi der.

kendi biten (Karataş köyü - Ankara): bir nevi hudayı nabit armut.

kendir biçaklamak (C. A.): bun deminde yardım etmek. *ne olur bu kendirimi biçakla.*

kendürük (Çangırı, Köprü-Samsun): kadınlar saç ekmeği yaparken ekmek açacak hamur tahtası (yaslagaç) ın altına serdikleri deriden yapılan yaygı. üzerinde un elemek için tabaklanmış deri. üzerinde değirmen çekilen deri.

kenefi (Denizli); **tenefi** (Ankara köyleri): gömlek yapmağa mahsus bir nevi beyaz bez.

kenek, kenekeçek (Ahlat) : hint yağı çıkarılan nebat. *Ricinus, Palmachristi.*

kenet (Kırşehir , Trabzon); **kinet** (Ankara) : iki şeyi yekdiğerine rapteden iki bağ. kinetlemek (Ankara): bağlamak.

kengi (Konya): ağrı ve sızı, romatizma. belden aşağı sızlar.

kent : 1 — yüksek bir mahalde kısa süren boğaz (Teke); 2 — köy (C. A.) *Akça kent,*

Kaya kent. köye kente gittiğim yok.

ken. (Malatya); **gen** (Kıbrıs): 1 — bir kaç sene ekilmemiş tar a. *ta/lam gen kaldı*; 2 — geniş (C. A.) *çobana ken yazı gerek hem yata hem gerneşe (gerine) çobanı camiye imam dikmenin faydası ne?*

ken.ezine (Malatya): boşuna, beyhude, sebepsiz.

kenger (C. A.): bazı aksamı yenen bir nevi ot. *cardon. kenger sakızı*: kengerden sızdırılan sakız. temiz çamaşırlara da kenger sakızı gibi derler.

ken.i (Adana Türkmenleri): fare. bak. keme, geme.

ken.irmek (Kırşehir, Malatya): yemeği ken.irmek. gaz çıkarmak.

kepçe (Balıkesir): arabada arsın boyunduruğa giren ucu.

kepdüşen (Maraş): kapı mandalı.

kepe (Isparta, Burdur): 1 — kötü, fena; 2 — bele gelecek kadar kısa erkek setresi; 3 — zayıf (Teke).

kepeği tükenmek (Ankara): vefat etmek.

kepel (Isparta); **kepes** (Teke): kuru odun.

kepenek (Kırşehir): bak. *hefek*.

kepenek, keçe kepenek (Niğde, Malatya, Türkmen, Bünyan, Kayseri, Karahisar, Taşköprü): 1 — Çoban, katırcı devecinin kışın arkalarına aldığı dökme yünden keçe. *kepenek altında er yatar. keykenek* tarzında bozulmuş şekli de vardır; 2 — koyunlarda kelebek hastalığı (Kayseri).

kepeneklemek (Avşar): iri yağmur yağmak.

kepermek (Avşar, Kayseri, İzmir, Malatya, Kütahya): kepeklenmek. *su içinde buğday ve bulgur keperir. tadı bozuk olur (Malatya) buğday döğüldükçe keperir (Ankara)*: mec. hiddet ve kızgınlıktan dudak kepsemek (Kütahya).

kepertmek (Adana, Kırşehir, C. A.): 1 — kaynamış buğdayın kabuğunu çıkarmak; 2 — çökertmek (C. A.)

kepesiz (Malatya): rızıksız kısmetsiz, kudumsuz. biruh nevzatlara söylenir.

kepetmek (Teke): kapatmak.

kepez (A.): 1 — düğünde gelinin başına giydiği takke, hotoz; 2 — bazı kuşların tepesindeki uzun tüy, sorguç (C. A.) *kepezli tavuk.* koyunun başındaki saç (Kırşehir); yukarıya doğru yatırılmış alın saçı; 4 — kumlu toprak, pamuk ekilen yer; 4 — ufak tepe (Teke).

kepezli cırık (A.): bir kuş adı.

kepi: 1 — eski ayak kabı parçası (Mecitözü); 2 — ince ve yofka yere konulan parça (Konya); 3 — değirmenin kalın un cıkarması için iki taş arasına konulan parça (Konya).

kepiç (İstanbul): bir yaşını doldurup ikinci yaşına basan keçi.

kepir (Seyitgazi, Kırşehir, C. A.): yapışkan çamurlu toprak, kabası derinde olan toprak. *kepir kesmeden gitmek*: yolu bırakarak ham araziden fakat kestirme olarak gitmek.

kepkep (Malatya, Kütahya): ufak demir çivi, tahta papuç üzerindeki aynalı çivi. *cüara mıhı.*

kepmek (Maraş, Malatya); 1— hayvanlar veya düşman ani olarak ölmek; 2 — çökmek (Maraş). *dam sağlam görünür kepmiş gitmiş. geldi başıma kepti.*

kepsemek (Kütahya): hiddetten dudak kurumak.

kepşim (Teke): sığırı çağırmak için kullanılır.

kepüç (Köprü - Samsun): yassı burun.

kerbiç, kerpiç (Kayseri): 1 — toprak kerpiç; 2 — yemek pişirmek için ters.

kerç (Bolu, Ankara, Trabzon, C. A.): alay, eylenme, istihza, nükteli söz.

kerçane (Kayseri): bak, kerç. *bu zatın söylediği kerçanedir, sözünde ciddiyet yoktur eyleniyor.*

kerdane (Antalya): gümüs veya altından kadınların gerdanlarına taktıkları bir nevi ziynet.

kerdel (O. A.): koğa cinsinden bir su kabı.

kerdi: 1 — ufak sepet (Maraş, Niğde); 2 — sebzeleri ekmek için ayrılan arazi (Ahlat); 3 — su yolu açmak için kullanılan aygıt (Konya).

kerhane (Van): ateş küreği.

kerek (Konya): deve çanı.

kerele (Yozgat): sığır hayvanlarının mayısından (gubresinden) yapılan üstüvane şeklinde kap.

keren. (Kütahya); **geren.** (Sandıklı, Afyon): killi toprak. ot bitmez, su nüfuz etmez toprak.

kerevet (Kırşehir, Bolu, İstanbul); **kirevet** (Ankara); **kevret** (Rize): 1 — yatak, yapılan yer, seki, tahtadan yapılmış oturacak yer; 2 — iki yan bir ortadan ibaret mobilye adı (İstanbul).

kerevze (Burdur): geveze, boş boğaz, her şeye karışan insan.

kergin (Malatya): aşair ve kabilelerin hercümercü umumisi.

kerhaneci (Çangırı, Ankara)· tuğla, testi çıkaran ocak sahibi.

keri (Maraş, Seydişehir); **geri** (Niğde, Ballık, Sanıklı): 1 — harar, saman taşımak için kağnıya gerilen nesne. 2 — bak. *keli*; 3 — sonra, -ince, -yince. *gönül sevmediktenkeri kız olsa da dul görünür. Seyranî.*

kerik (Va): dokunarak keçe gibi tepilir ve kolsuz olarak dikilir bir nevi arkalık.

kerinde: kısa saplı tırpan.

kerkenek: atmacadan küçük bir yırtıcı kuş.

kerkinmek (Yozgat, Ankara, C. A): [redacted] *çocuk çocuğa kerkiniyor. kuzu kuzuya yüğürüyor bolluk olacak* (Ankara).

kermah (Van): 1 — bak'a ve nohudun taş ve ufaklarını ayıran bir nevi kalbur; 2 — bir nevi yabani ot. tadı acı olmasından dolayı hayvana ilk önce güç yedirilir attan başkası yerse kör olur. atı çabucak semirdir. ancak kışın yedirilir.

kerman (Trabzon); kirmen (Kırşehir, Ankara köylüsü): 1 — üzerine yün ipliği sarmak için haç şeklinde bir birine takılmış iki ağaç; 2 — kervan, kalabalık yolcu (Gümüşane).

kerme (Kırşehir, Ankara, Erzurum, Merzifon, Kayseri): 1 — bak. *kemre*; 2 — yaraların kurumasile hasıl olan kışır ve kanlı zar (Kayseri).

kermelenmek (Kütahya): ceriha kabuk bağlamak.

kermen (Kayseri): kirman.

kernik (Kastamonu): kaplıcaya benzer her kavuzunda iki daneli yenir hububattan bir cins.

kernip: 1 — kulplu ufak yağ kûleği (Kırşehir, Yozgat); 2 — su tası (Maraş).

kerameli (Taşköprü): heybetli.

kerneşmek (Malatya, C. A.); **gerneşmek** (Ankara): gerilmek. *hastalık geleceği vakıt gerneşik gelir* (Malatya). gerinmek (C. A.): *çobana ken yazı gerek, hem yata hem kerneşe.*

kerpıç (Ankara, Kayseri): bak *kesme, kestek.*

kerpildetmek (Tahtacılarda): göz kapağını sık sık oynatmak.

kerti (Samsun): bayat. *kerti ekmeği sevmem.*

kertiç (Niğde): kertenkele.

kertik: 1 — sabunun en ufak parçası (Niğde); karş. *kertmek*; 2 — pamuk attıkları tokmak (Bolu).

kertim (Gerkûk): kışır bağlama. kabuk tutma.

kertlek (Malatya): hançere, kemirtlek. *kertliği azmış*: midesi bozulup ağızından fena koku gelen.

kertlez (C. A.): burun kanatları açık olan kimse. *o kız kertlez olmasa çok güzel kızdır.*

kertme (Sandıklı): yontma.

kertmek (Yozgat, Çangırı, Seyitgazi, C. A. Ankara, Kırşehir): 1 — bir şeyin bir tarafını yontarak açmak, çizmek bir yere işaret, kertik yapmak. *feleğin şeleği omuzlarımı kertti*; 2 — kertik yaparak geçmek. iki kişi halı dokurken biri fazla dokursa *kerttim* seni der (Kırşehir).

kes, kesmik (Çangırı, Kırşehir Kayseri, Erzurum, İzmir, Şarkışla, Çorum); **kers** (Ankara): otu düğenle sürüp saman haline getirildikten sonra hayvana verilen yem.

kesakes: hem ermeni klisesine hem de camiye giden adam.

keseğen (Adana): bitkilerin köklerini kesen ve Trabzon havalisinde *lakut* tesmiye edile bir böcek. b. a. *kesirgen böceği* (Ankara): burnu sivri bir böcek.

kesek (Niğde, Avşar, C. A., Kütahya): tavsız sürülen ve bellenen topraktan kaldırılan yekpare toprak kitlesi.

kesen (Çangırı, Aksaray): yoğurt kurusu, keş, kurut.

kesene (Çangırı, Ankara); 1 — meyve ve göğeri rüsumu (Çangırı); 2 — maktuan (Ankara): *ırgada keseneye vermiş tarlayı.*

keseyol (Kayseri, Erzurum): bağlardaki keçi yolları.

keser (İstanbul): tesbihçilerin taslak yontmak için kullandıkları keserki şekilce bildiğimiz keserden haylı farklıdır.

keserkalbı (İstanbul): keserin deliğine vurmak için kalıp.

keserkıskaç (İstanbul): demirci aygıdı. keserin kaynağını açmaya yarar.

kesgü (Sivas): tarla faresi.

kesi (Ankara): zebih. *cuma günleri kesi yapmıyoruz.*

kesim: 1— kontrat, taahhüt, kabul (Malatya, Afyon); 2 — vaz, kıyafet (Afşar);

Saraçlar içinde gördüm bir civan;
beyzade kesimli, ağa yolludur.

3 — dört dönümden ibaret arazi vahidi kıyasisi (Terme); 4 — zebih (C. A.) *bu gün kesim olmadı.*

keskenmek (Avşar, Kırşehir C. A.): vuracak, işleyecek gibi yapmak *yumruk keskenmek. altın lira yerine bankunot keskenmek.*

keskes (Malatya): iki muhalif cereyan arasında kalan kimse. **kis kis** (Kayseri): hasis, mıymıntı.

keski: kesecek aygıtg. a — taş kesip düzleyecek bir aygıt (O. A.). b — otları, çayırlari sıyıran ve temizleyen bir aygıt (Samsun). c — kunduracıların meşin, gön ve saire kestikleri aygıt (C. A.).

kesman (Uzunköprü): istikamet, hiza, sıra. *ağacın kesmanında.*

kesme: 1 — üzüm ve dut şirelerinden yapılan çerez (Malatya); 2 — duvar örmeye mahsus mütevazil müstatilat şeklinde kurumuş toprak *kerpiç* (Bolu).

kesmek (Kütahya, Avşar): gelin olacak kızların aleyhinde bulunarak evlenmeyi kesmek. *filan kızı isteyene kesmişler.* (Kütahya); Giybet etmek, koğlamak şikâyet etmek.

Acı poyraz gibi burda esipte
Nahak yere bana böyle küsüpte,
Ellerin yanında beni kesipte
(Karaca oğlan)

kesmi (Teke): çamaşır, geysi.

kesmik (Malatya, Adana, Erzurum, Kayseri); **kesmük** (Bolu): bak. kes.

kestek: 1 — kesme çamurdan yapılan kerpiç (Gerkûk);

2 — kostak, şiveli, güzel (Avşar).
Ayşa Hanım. Ayşa hanım,
Benim bacım kestek gelin.
hasta değil, sayrı değil
Amanınız nasıl ölüm,
ağıt
3 — kılden ip.

kestel (Maraş); **kestil** (G. Antep): 1 — anası tazı, babası adi köpek. nadiren inekle eşeğin mücamaasından hasıl olan döl; 2 — soyu bozuk (G. Antep).

kestenkele (Ankara, Sivas) : kertoş, kertiş, keler, kertenkele.

kesten külah (Demirciköyü, G. A.): kestenkele.

keş (Niğde): yağsız peynir, çökelik, yoğurt kurusu.
Avrat var arpa unundan aş yapar.
Avrat var buğday unundan keş yapar.

keşeği (Malatya) : mühre, yaralar üzerine konan bezlere bulaşıp kuruyan cerahat lekeleri.

keşermek (Ç. A.): keş gibi durmak ve keş rengi almak. *öyle kötek attımki keşerttim.*

keşiflemek (Malatya) : arapçadan. birinin harekâtını tarassut etmek.

keşik (Kırşehir, Niğde, Akşehir Tosya, Malatya, Zile, Konya, Sivas): nöbet, sıra, değirmen nöbeti. *bebesi hasta olursa keşik bekler. keşik yapmış.*

keşir (Isparta, Burdur, Teke): havuç.

keş keş (C. A.): farbela. *keş keşli:* forbelalı, *keş keşli bir zubun giymiş.*

keti kesilmek (C. A.): mukavemeti kalmamak. *artık hiç bir şey yapamam ketim kesildi.*

kete, gete (Erzurum, Zile): mayalı, süt ve yağla yuğrulmuş, içine yağda kavrulmuş un katılmış yassı çörek. halka halinde yapılmış daha kurusuna *gevrek* denir. *Kayserinin bastırması ketesi kaypak müslümanı dinden çıkarır.*

ketez (Teke, Burdur): araba tekerleklerinin çemberi.

ketir kütür (Van): yüksekli alçaklı.

ketlek (Niğde): gırtlak.

ket vurmak (C. A.): mani olmak. *Şu işimize ket vurma. geldi keyfimize ket vurdu.*

keve: tenekeci baltası.

keveke (Malatya, C. A.): 1 — çok mesamatlı, hafif vezinli taşlar; 2 — kolaylıkla kırılan, gevrek. *keveke şeker. balık keveke, hıyar, elma kevekedir.*

keveme (Maraş): ciltte hasıl olan bir çeşit kabarcık.

keven (Avşar) : geven. fr. *adragan.*
nevileri: böz keven, kara keven, keyiş keveni, koyun keveni, çıbık keveni, sığır keveni, yapışık keven.

keveşe (Malatya) : beceriksiz, hımbıl, hayır ve şerre yaramaz kimse.

kevgir (Sandıklı, Kırşehir, Niğde, Ankara); kevgür (Bolu): ufak delikli, ufak kulplu süzgeç (Bolu); pilav, makarna gibi yemekleri karıştırmak ve kurtarmak için madenden yapılan aygıt.

kevik: 1 — rişvet (Niğde); 2 — ince ot basılmış hayvan derisi (Niğde) ; 3 — kof taş (Kırşehir); 4 — sokum (Kayseri) *bir geviklik ekmek.*

keviklik (Maraş) : saman anbarı.

keviz (Seydişehir) : buğday toprağı.

kevran kıran : ülker burcu.

kevrik (Malatya) : ağaçtan yapılan çengel.

kevzen: tenbel.

keydirme, geydirme (Malatya): dolap, kapu, minber gibi şeyleri mıhsız geydirerek yapma.

keygin (Malatya) : hadit, gazup, anif.

keyik (Denizli): kadınların başına sardıkları bir nevi yemeni.

keyin (Fethiye, Menteşe) : mahsus.

keyme, geyme (Malatya) : kadınların vücutlerinin kısmı ülyasına geydikleri mintan.

keymelemek (Burdur) : çiğnemek.

keyrek (Malatya); **geğrek** (Kayseri) ; **geyrek** (Sandıklı, Afyon) : kaburga kemiklerinin alt taraftan birinci ve ikinci çifti.

keyseki (C. A.) : velevki, farzedelim ki.

keysi (Denizli) : çamaşır.

keyveni (Avşar, G. Antep) ; **keyvane** (Trabzon): düğünlerde yemek pişiren kadın. öne düşen, iş başaran, ihtiayr iş ehli kadın. *bizim keyvane bu akşam iyi bir yemek yaptı.*

kez, gez, kelez (C.A.) : defa *hele bir kelez de ağzın hayre açılsın.*

kezbi (C. A.): kavun, karpuz ve hıyara musallat olan tüfevli bir böcek.

kezeka (Van): kaba dokuma ve yarım kollu kısa aba.

kezek, gezek (Kütahya, Dinar): geceleri münavebe suretile hanelerde yapılan toplantı.

kezeme (Van); **kezemek, gezemeg** (Diyarbekir): merdiven.

kezlemek (Edirne); **gezlemek** (C. A.): nişan almak, atımına getirmek.

kezvi (C. A.): kavun ve karpuza arız olan bir hastalık. *bizim kavunları karpuzları kezvi aldı.*

kı! (Türkmen): kız ve kadınlar için kullanılan çağrış sözü.

kıbal (Niğde, C. A.): tarz, yol, biçim. sima. *ne kıballı muamele icap ediyorsa. kıbalsız:* siması bozuk. *bu kıbalda olan adamlar iyi olur.*

kıcı (Ilgaz, C. A.): 1 — kuzu (Ilgaz); 2 — pek ufak ve yuvarlak kar danesi, *kıcı yağmış. kıcı gibi ufak ufak gözleri var.*

kıcık (Cenup oymakları): süte doymamış ufak öküz.

kıcık vermek (C. A.): inatlaştırmak. *kıcığına getmek:* inadına getmek. *kıcığına yapmak:* inadına yapmak. *bırak şuna kıcık verme.*

kıcıngaç, çığrıngaç (Çangırı): tahtaravelli.

kıcır (Safranbolu): fıtık illetile malûl adam, yarık.

kıcıtmak: ihsas etmek.

kıç (Yozgat, Kırşehir, Kütahya, C. A., Çorum, Kayseri, Sivas, Erzurum): bacak, ayak. *kıçım burkuldu, ağrıyor.*

kıçınlamak (C. A.): derhal geri dönmek.

kıdağına, kıdağında (Kayseri): biçimi yerinde. *bu iş tam manasile kıdağına geldi. kıdağında bir iş yaptın. ben de sevdim her kes te.*

kıdalamak (Bursa): kusur bulmak. müşkül pesentlik etmek.

kıdık: 1—keçi, koyun (Kütahya); 2 — gerdan (Niğde).

kıdıl kıdıl: yavaş yavaş.

kıdırış (Safranbolu): kel.

kıdış: beceriksiz insan, yük almayan hayvan.

kıfık (Yozgat): esaleti olmayan.

kıfına gelmek (C.A.): sırasına gelmek. münasebetine gelmek.

kıfır : 1 — bostanları yiyen bir nevi böcek (Kırşehir); 2 — edalı ve çabuk iş gören, tiz reftar olan (Avşar); 3 — katran gibi bir madde (C.A.) *kıfır çalmak*: bağ çubuklarına o maddeden çalmak.

kığ (Niğde): bak. *kığı*. koyun, keçi, deve gübresi.

kığa (Teke): ağabey.

kığı (Çangırı, Kırşehir, Ankara);

kıb (C.A.): eğnam tersi. leblebi cesametinde gübre. *kıhlanmak*: kığılamak, koyun ve keçi tagavvut etmek.

kıgıç (Ahlat): gayet hafif, suya batmayan, yuvarlak, delik deşik taşlar ki vulkanik arazide bulunur.

kıgıçtak (Ankara): bir tele üç tane halka takarlar, onu da küçük bir deyneğe çakarlar, deyneğin ucunda *ımbal* olur, eşeği bununla korkudurlar.

kığlamak: avcarsız söylemek, manasız söylemek.

kıkık (Muğla): arkaya meyletmiş.

kılağı (Sandıklı): bıçak ve saire nin keskinliği.

kılağlamak (C. A.): bıçağı biledikten sonra bir şeye çalarak daha keskin ve parlak hale getirmek.

kılamık: ayrık otu.

kılav (Kayseri): düzeltme, çeki düzen verme, cilalama.

kılavat (Teke): sedir, kerevet.

kılcan (Avşar): sert yün.

kılçar: 1 — kıldan yapılan şalvar (Denizli); 2 — atın saç ve kuyruğundan yapılan ip (Teke).

kılçık: çayır dikeni.

kıldırdama (Tosya): lüzümsuz, mevsimsiz söz söyleme.

kıldırdamak (Tahtacılarda): çalışır gibi yapmak, az çalışmak.

kıldırgıç (Yozgat, Ankara): sallanarak ağır yürüyen, eyri eyri yan yürüyen adama denir. *kıldığıç kırküç geliyo.*

kıldır saldır (C. A.): yavaş yavaş, şöyle böyle. — *işiniz nasıl? — eh! işte, kıldır saldır gidiyor.*

kılıç (G. A.): ararba da oku eneğe rapt eden ağaç. dingile tekerlek geçtikten sonra oynamaması için kullanılan ağaç.

kılık: 1 — fotoğraf (Burdur); 2 — kıyafet (Sivrihisar).

kılı kılı: ardıç meyvesi.

kılınmak (C. A.): yalvarır gibi vaziyet almak. temellük etmek. *sabahdan beri kılındık durduk.*

kılkeçi (İstanbul): diğer adı *kara keçi* dir. Rumeli, Konya ve Antalyada yetişir.

kılkurt (Aksaray): koyun midelerinde bir nevi tüfeyli kurttan mütevellit hastalıktır.

kılla (Malatya): asnafın para koymaya mahsus üstü delikli kutu veya sandığı.

kıllama (Çangırı): köylü kadınların arkalarına sarkıttıkları püsküllü ip.

kıllıca çelek (Teke): bamya.

kılşalvar (Kırşehir) : menevrek. kıldan bükülerek yapılmış şalvar.

kılt (Kütahya): cihet manasına yalnız *baş* ve *ayak* kelimelerile kullanılır. *başım kıltında. ayağım kıltında.*

kıltık (Ahlat) : yatağın baş ucu.

kımcaşmak (Kırkağaç): kıpırdamak.

kımdık (Kütahya) : kıymık.

kımıcık (Teke, Isparta) : gayet az.

kımır (Niğde) : zayıf vücutlu ve çopur olan kimse.

kımırt kımırt (C. A.) : az az. *kımırt kımırt iş görülmez. hayvan hiç yürümeyor, yarım saatlik yolu kımırt kımırt iki saatta geldik.*

kımraşmak (Aksaray) : kımıldamak, oynamak. *taş yerinde kımraşmayor.*

kımşamak (C. A.) : ekseriya kımıldamakla beraber kullanılır. *ne kımıldaya bildim ne de kımşaya. kımşayamadım bile.*

kınak (G. A.): ceviz içinin dörtte biri. *badal.*

kınalı (Eğridir) : ahlaksız.

kınalı parmak (Çangırı): havuç.

kınalı tetir (Niğde): halıcılıkta koyu tetir rengi.

kınamak (Simav, Karahisar, Kütahya, Konya, Sandıklı, Fethiye, Ankara, Maraş, Sivrihisar, Karağaç) : tayibetmek, hor görmek. *kınamış ta gitmiş,*
kınaman ağalar yatamaz oldum.
giriyor nazlıyar düşüme benim.

kınamsavuk (Bolu): kibirli, mağrur.

kınatire (Tahtacılarda): kertişin yeşil ağı veren, değişen renklisi.

kıncıfır (C.A.): oynak. *kıncıfır katır*: oynak katır, üstüne yük ve insan almayan katır.

kınçırık (Burdur): oyun oynamak için direk.

kındıra (Maraş, Konya) : bir çeşit ot.

kındırık (Adana): aralık. *kapunun kındırığından baktı.*

kındız (Kütahya): alında uzatılan saç.

kınetir (Bolu): sıkrağı, pinti, tamakâr.

kınkılız (Yozgat): ince.

kınkırdanmak (C.A): söylenmek (köpeğin havlamadan evvel çıkardığı ses).

kınma (Yozgat) : her zaman, daima.

kıntaş, kıntış (Kütahya) : eğri, yamık. *bu basma kıntaşlamayine kesilmiş.*

kıntıma (Kırşehir) : ilk bahar çayırını almış kuvvetli hayvana, *kıntımasını almış denir.*

kıntıman (Yozgat) : küçük yarık, kıynık, kıynaşık.

kın.gılamak (Ankara) : cevizi kabuğundan ayırmak. *ceviz kıngılayacağız ip boyayacağız.*

kın.gırdanmak (G. A.) : söylenmek, sokranmak.

kın.gıra otu (Ankara): bir ot. başağrısı için bu otla burunlarını kanatırlar.

kıpıtmak, kıcıtmak (Niğde, Arapsun, Albıstan, Maraş): sezdirmek.

kıraç (Kayseri, Erzurum, Kırşehir, C. A.): susuz arazi. ekerge olmayan. *kıraçın iti suluda ürmez. Kıraçsevi* (C. A.); kıraçımsı.

kıramçı (Ankara): kamçı, *atı kıramçınan sürerler.*

kıran: 1 — mimarların taşları yontan aleti (Diyarbekir); 2 — hastalık (Mecitözü, Menteşe, C. A.): *hayvanlara girdi kıran. kıran giresice onlara yemekmi yeıer. kıranlık kadar vardır.*

kıranta: kıralmış, ihtiyarlamış.

kıran. (Burdur, Sivas, Menteşe, C. A.); **kıran** (Teke); **kırak** (Diyarbekir, Van); **gıran.** (Kayseri, Denizli): kıyı, kenar. *filan tarafın kıranında. tarlanın kıranına kavak diktik.* 2 — Bak. *kıran* (Kayseri, Denizli).

kıran.laydın (C. A.): dairen madar.

kıratlı (Kayseri): pezevenk.

kıravga (Niğde): susuz arazi.

kırcınmak (Gerkûk) : işve satmak.

kırcı (Niğde, Ankara); **gırcı** (Kütahya, Avşar): dolunun küçüğü, **kıcı**.

kırçan (Rumeli): bak. *ağırlık.*

kırçal (Niğde) : kırımsı, kıra yakın.

kırkım (C. A. , Kütahya) : 1 — hayvanların kırkılacağı zaman. *kırkım zemanı yaklaştı* (C. A.) *yaz kırkımında borcunu veririm;* 2 — kına gecesinde geline verilen hediye (Kütahya).

kırkımmakas (İstanbul) : süngü biçimi bir makastır. Rumelide bununla kırkarlar.

kırkma (Maraş) : saçın alına, şakaklara düşen kesilmiş kısmı.

kırkkanat (Malatya): kuyrukları fazla tüylü olan güvercin.

kırklıg (Ankara): davar kırkan makas.

kırklık makas (İstanbul): Kırımdan muhacirlerin Anadoluya getirdikleri bir makastır. Bununla koyunları kırkarlar.

kırlık (İstanbul): çobanın kuzuyu tutmak için kullandığı uzun sopa olup ucunda demir kanca yahut ağaçtan yapılan bir kanca bulunur.

kırlı (Bolu): yabancı.

kırma : 1 — iki üç parçaya kırılıp hayvanlara verilen arpa (Malatya, Ankara) *hayvana arpayı kırma yaptırdık;* 2 — ormandan açılan arazi (Rize); 3 — bakırdan yapılan kapaklı sahan (Kırkağaç).

kırmıtça, kırmıçça(O.A.) : topraktan yapılan, harareti saklayan, testiden küçük kulpsuz bardak.

kırmızı (Yogzat , Ankara) ; **kırmızı baldırcan**: domates. *kırmızı meyvesine domates köküne denir* (Ankara). *bir okka kırmızı ver.*

kırmızı çizme (İstanbul) : *savran (deveci başı) mutlak kırmızı çizme giyerdi, diğer deveciler siyah giyerlerdi.*

kırmızı inek (İstanbul); Mısır, Kırım aşlamasından hasıl olmuş inek.

kırmüsse (Teke): bulgur.

kırnak (C A.): fena kadın, orospu.

kırçıl (C. A.) : kır renge mail, kıra bakan renk, kır çalan renk.

kırçmak: kırpmak, bir hamlede kesmek, tepeden kesmek.

kırfacan olmak: 1 — gayet ince parçalara parçalanmak *kırıla kırfacan olasın* (Malatya) ; 2 — hastalanmak. *evce kırfacan yatıyorlar* (Ankara).

kırgı (Kırşehir, Afyon): ayakta çıkan bıcık.

kır gövercini: gök renkli yabanî güvercin.

kırgücük (Niğde): kısa boylu ihtiyar. *dingil kozalı kır gücük. dingil kozalı*: titrek püsküllü. *dingildemek*: sallanmak.

kırıf (C. A): kırılmış başaklar. *kırıf etmek:* başakları kırmak.

kırfı cerf olmak (C. A.) : param parça olmak. bin parça olmak.

kırık (A.) : 1 — zampara adam (Tahtacılarda, Avşar, Yozgat) ; 2 — fahişe (İstanbul): büsbütün aksi manada. *yanına kırığını almış.*

kırıklanmak (C. A.): sulanmak, harfendazlık yapmak.

kırık dölü (Kayseri) : veledi zina.

kırımsak (Kırşehir) : biçimsiz, çelimsiz.

kırmıt (C. A.) : kiremit kırığı. *belime kırmıt kızdırıp koydum da öyle rahat ede bildim.*

kırışmak : 1 — gururlanmak, kımraşmak; 2 — ara açılmak. (C. A.) ; 3 — müşterek fakat kabili taksim olmayan şeye mukabil bir karşılık alıp alâkayı kesmek (C. A.) ; 4 — yumurta kırışmak (kumar).

kırıtmak (Burdur) : soğukta üşüyerek büzülmek.

kırkı (Çangırı, Sungurlu) : koyun kırkacak aygıt.

kırnav (Malatya, Niğde, Ankara) : kedilerin çiftleşme istemesi ve bu zeman. çiftleşmek istiyen kedinin çıkardığı ses. *kedi kırnava gelincek.*

kırnık (Kütahya) : burnu basık, sanki kırılmış.

kırpık (Malatya, Kırşehir) : gözünü fazla çarpıp, örtüp açan kimse.

kırpıntı (Niğde): halıcılıkta ilmeklerden kırpılan yünler.

kırs (Ankara) : hasis.

kırsan (Ankara) : koyu sarı. *kırsan tüylü.*

kırşak (Kayseri, C. A) : kenenin (sakırganın) ufağı. *kuzuya kırşak düşmüş.*

kırtıklamak (Burdur) : ufak şeye tenezzül etmek.

kırtıl: 1 — tırtıl (Kırşehir) ; karş *tırtır böceği*; 2 —zayıf, çopur (Yozgat); 3 — agnam rüsmü (Albıstan); 4 — fırında pişen mısır ekmeği (Samsun) :

kırtılcı: koyun sayım memuru.

kırtımcı (C. A.) aralıkta geçinen kimse. aşık oyunlarında elinde sermayesi kalmayanlar utanlardan bir iki aşık alır buna *kırtımcılık* derler.

kırtış (Konya Ereğlisi): iki tarla arasında küçük su yolu.

kıtık (İstanbul) : ketenin posası. eski Istanbul yun minder ile döşenirdi. büyük moskof muharebesinde Avrupa yünü şişman Ali ve Hacı Halim Ağa vasıtasile toplattı. Çöpçü Emin atlı bir usta otminderler modasını çıkardı. Ondan bu tarihe kadar otminder kullanılır.

kıtır: saçma sapan söz. *kıtır atmak:* yalan söylemek.

kırtipil (Çangırı): zöğürt, müflis.

kırvan (Van, Ahlat): bükülmüş manda.

kısa ayaklı (Kastamonu, Sinup): kadın.

kısaç (Kayseri): kızgın demiri tutacak demirci aygıtı.

kısalık (Rize): caket.

kısık (Bursa): derbent.

kısıkmak (O.A.. C.A.): mahsur kalmak.

kısılmak (Taşköprü, C.A.): sıkışmak.

kısım: 1 — avuç dolusu, hapaz (Ankara, Burdur); 2 — hisset (Albıstan).

kısırına sağılır (Kayseri): yüklü olmamış az sağılır inek.

kıska (Niğde, C.A.): arpacık soğanı. kozağın daha ufağı. soğan tohumu = karatohum ekildiği şene *kıska* olur. *kıska* dikilince iri soğan olur. soğan dikilirse *tohum* hasıl olurki üç senede devrini ikmal eder. kıskanın arasında 10% raddesinde bulunan iri celerine de *kozak* derler. *iki batman kıska ektik.*

kıskal (Yozgat): çoçukların önlüğü.

kıskıs (Bolu) : 1 — hasis; 2 — köpekleri azdırmak için söylenen söz.

kıslı (C. A.) : kabahetli, suçlu. *kıslı kıslı duruyor. hamdolsun kıslı yerim yok.*

kısmırlık etmek (Dinar): bahillik etmek. hasislik etmek. *pahal olma, kısmırlık etme.*

kısnık (Avşar) : hasis, pinti. *elinden on para alınmas, o ne kısnık adam ki.*

kıssa (Menteşe) : şaşkın, aptal adam.

kıstak (C. A.) : kısık yer. *kayanın kıstağına dayandı.*

kıstalamak (C. A.) : sıkıştırmak. *pisiği kıstalarsan yüzüne atılır.*

kıstamak (G. Antep) : sıkıştırmak, tazyik etmek.

kıstırmak (Ürgüp, Bünyan) : beşlik veya onluk altından bir sıra üzerine dizilmiş ziynet altını ki kadınlar feslerinin kenarlarına takarlar.

kışalamak (Safranbolu) : arkasından koşmak.

kışyağmak (Bolu) : kar yağmak.

kışlamak (Afyon) : uçan hayvanları kovalamak..

kıt (Seydişehir) : nezd. *kıtında* : nezdinde.

kıtarmak, kırtarmak (Tahtacılarda) : donmak, çivi kesmek. *soğuktan kıtardım.*

kıtmır (Kırşehir) : bak. *kotur.*

kıttık (Albıstan) : yağsız yoğurt.

kıvanmak (Ankara, Niğde) : sevinmek. *kıvanıp sevinmek.*

kıvık: büyük iğne.

kıvıktırmak (C. A.) : sıkışık vaziyete getirmek. *kıvıktırdım elinden parasını aldım.*

kıvır (Manisa) : d ş kurcalayacak. bir çiçeğin kurumuş çöpleri olup mini mini süpürgeye benzer. hıltan.

kıvırcık (İstanbul): koyun cinsi, Rumelide yetişir. eti en lezzetli koyundur.

kıvır zıvır (Tosya, Avşar): ehemmiyetsiz şey, ufak tefek. avur zavur. *kıvır zıvır işlerle uğraşmam.*

kıvıştamak (Niğde, Ankara) : kımıldamak. *aman kıvıştayıp oturma.*

kıvracık (Ankara) : çabucak. *kıvracık gittim.*

kıvrak: 1 — çevik adam (İlbaşı); 2 — kadın çarşafı (Sandıklı); 3 — muhabbet dellalı (Harput).

kıvratma: ince ve güzel yerli bezi.

kıvrık (Köyceğiz): kazan.

kıvrışık marul (Ankara): kıvırcık salata.

kıy! (Ankara): nida ifade eder.

kıya bakmak: (C. A.). gamze etmek.

kıyak: 1 — yakışıklı, şık. (Yozgat, Avşar); 2 — cesur. temamen cesur manasını ifade eder (Kırkagâç).

kıyaklamak: aralık etmek, yarı açık bırakmak.

kıydırmak (Bodrum); **fıydırmak** (Afyon): atmak.

kıyganak (Bolu): cevizin parçalanmadan çıkan çürüksüz tam içi.

kıyık: 1 — aralık. *kapunun kıyığı*. bak. *kıynaşık, kıvık;* 2 — çuvaldız (Kırşehir, C. A.).

kıyı küştere (Çorumun Kargı): yan rendesi.

kıyılmak (Çangırı , Ankara) : etrafına oyayı ilgilemek . *hamam bezini kıyılıyor.*

kıyılı: tepsi.

kıyılık (İstanbul): ince ayakkabının ağızlarına konulan sahtiyan.

kıyırli (Gökçelerköyü): sini.

kıykın (C.A.) : tahtaların sivri, sert ve ufak parçalarıdır ki ele ayağa batar. *ayağına kıykın batmış. şu elimdeki kıykını çıkart.*

kıyman, keyman (Ayaş): pastırmaya konan çemen olup ekilir. kimyon.

kıyma tahtası (Ankara): künde.

kıymık (Maraş) : insanın tırnağı arasına batan iğne gibi tahta parçası. *kıymık kıymık tahta parçası.*

kıvış yavış etmek (C. A.): çok arzu etmek. ağzı sulanarak ve yutkunarak istemek. *söylediğim vakıt kıvış yavış etti. ağzını kıvış yavış etti.*

kıynaşık (Ankara, Bursa, Alâiye) ; kınaşık (Mecitözü) ; kıynışık (Konya) ; kıynık (Menteşe): aralık. karş. *yılık, kovaldak, koğzak.*

kıynık, kıymık (Konya, Bursa); kıygın (G. Antep): ufak tahta kırıntısı.

kıypak (Kırkağaç) : *kıypak adam* denildiği zaman o adamın mağlup olmayacağı ve hileye aldanmayacağı ifade edilmiş olur. karş. *kaypak.*

kıypıtma: muska biçiminde yufka kurusu.

kıypıtmak: kaçmak.

kıytarmak (Teke) : kapuyu aralık etmek.

kıyyık (C. A.): çuvaldız, yorgan iğnesinden daha büyük iğne.

kızağan (Niğde) : bak. *kızan. köpek kızağan olmuş.*

kızamık (Çangırı) : anber baris denen ot.

kızan: 1 — köpeklerin çiftelesmek istemesi ve zamanı (Kırşehir, Van, Sandıklı, Ankara...) *köpek kızana gelmiş;* 2 — efenin avenesi, maiyeti, genç eşhas (Menteşe); 3 — hasis, bahil (Çangırı).

kızan. (Simav) : çocuk, genç delikanlı. bak. *kızan.*

kızanlamak : kurtlar ve köpekler eşini aramak.

kızansamak : bak. *kızanlamak.*

kızıl boya (Muğla) : bir nevi nebat. garance.

kızılcık (sandıklı) : bak. *acar kavrama.*

kızıl göz, gözü kızıl (C. A.) : pezevenk.

kızıl gün (Teke) : gurup eden şemis.

kızıl karaman (İstanbul) : koyun cinsi. Van, Bitlis, Siirt, Tercan, Bayezit havalisinde yetişir.

kızıl kurt: koyun ve keçinin ciğer, bağırsağında, dübüründe olan bir hastalık (Avşar).

kızıllık (Çangırı, C. A) : kadınların yüzlerine çaldıkları kırmızı düzğün. allık.

kızıl ot : havuç.

kızıl yürük (Konya): yılancık.

kızırganmak (C. A.) : istememek, arzu etmemek. *kızırkanarak getmek* : arzu etmeyerek getmek. *neden kızırkanıyorsun. kızırkana kızırkana verdi.*

kızkuşu: su kenarlarında yaşıyan göçücü kuşlardan olup tepesinde uzamış iki renkli tüy vardır.

kızlar yağlığı : maydanoz nevinden bir ot. bak. *çağşır.*

kızlar yoldaş (Gerkûk): bak. *kertiş, kestenkele.*

kızmık (Niğde, Kırşehir): buğday yıkanırken üzerine gelen çörçüp kısmı, kazmık.

kızure (Haymana, Koçhisar, Bâla köyleri): ateş.

kibe (Van): hayvan midesi.

kicen (Malatya): hararet, kaşıntı, vücudde alaimi mevcu kızartılar.

kicimik (Yozgat, Ankara, Sandıklı) ; **gicimik** (Kırşehir , Ballık); **kicik** (Malatya): uyuz, hararet.

kidek (Ankara): üzerleri toprak evlerin saçaklarında suları ortaya sevka hizmet eden kıranlaydın (dairei madar) toprak yığıntısı.

kidişmek, gidişmek (Gerkûk, Çangırı, Ankara): kaşınmak. *arkam gidişti kaşıyıvir.*

kidivele (Manisa, Menteşe); **gevele** (Sandıklı): okun, boyunduruk ve uç tarafında bulunan iki delikten geçirilen ve bir karıştan fazla olan deynek.

kikremek (Mecıtözü): gülmek, kikir kikir gülmek.

kilamaç (Niğde) : üzüm çubuklarını saran ve kurutan sarmaşık.

kilavan (Isparta) : asma çardağı.

kildan (Teke): bak. *kilden.*

kilden: 1 — Kil toprağı tutan bakır teneke kap (Ankara) *hamamda başkili ısladırız başımıza çalarız, kirimizi alır, sonradan sabını sürün;* 2 — bakırdan yapılan su tası (Antalya).

kilebolu (Kayseri, Maraş) : bir nevi ufak salkımlı yabani kiraz.

kilemada (Maraş) : üzüm kütüklerinin budanan fazla çubukları.

kiler (Bolu) : gayet güzel öten bir kuş,

kilicik (Teke) : tezvir, dedi kodu.

kilik : 1 — salkım söğüt nevinden bir ağaç (Antalya); 2 — nfak halka şeklinde simit (Maraş).

kilit: 1 — atın alnının, üst ve alt dudağının beyazlarının bir birine kavşuk olması. meşum sayılır (Kayseri).

kilizma (İstanbul): toprağı karıştırarak havalandırma.

kilmahtı, kilimanı (C.A.): iki ayrı renkte zıp zıp gibi yuvarlak toprak olup biri erkek biri dişi itibar olunur ve eski tababette ilâç yapılırdı.

kilsatmak (C.A.) suratını asmak. *yine yüzün kil satıyor. yanına yaklaşmadım, yüzü kil satıyordu.*

kimezi (Teke): bazıları.

kimitlek (Avşar): hançerenin üstü, guzruf. *kimitleği oynamiyor.*

kinet (C. A.): kenet. *ayağin zaten kinetli, o kadar zora dayanamazsın.*

kinetlemek (Ankara,Malatya): ağaç ve demir kırıldıktan sonra tekrar mühkem tamir etmek.

kinez (Karahisar); **kinezim** (Burdur, Teke): galiba zan edersem, gen. az.

kin. (Avşar): vasi, geniş. *gen. kin gününde yaran ahbap çok olur. dar gününde dost bulunmaz neden dir.*

kin.girdemek (C. A.): münasebetsiz yere gülmek. *hoşukmusun ne kingirdeyip duruyorsun?*

kip (Malatya, Trabzon, Yozgat, Kütahya) : sım sıkı, metin, toplu, muhkem, rabıtalı. *kavanozun kapağı pek kiptir. kolay açılmaz. karşıtı yalamuk* dır.

kiral (Mağnisa): iki dağ arasında dar ova.

kirandı, kirindi (Van): uzun saplı orak. yüzü geniş ve ağır bir türlü tırpan.

kiraz biberi (Ankara) : süs biberi olup yemezler.

kirç (Yozgat): kurumuş çam yaprağı. pür, püren.

kirdebil (Malatya): kolsuz büyük bıçkı, odun bıçkısı.

kirdeman (İstanbul) : elbeşte dağarından çıkarılan mamulat. Kerdima.

kirdiman (İstanbul): tabaklıkta *son* işçiliğinden sonra tekne işçiliğidir. teknede üç harç palamut verilir işçi zıvat işler, zıvattan maksat deri sırçadan tutularak işlenmeye başlanır 15 tamam oldumu deri ters tarafından gelir, zıvat tamam olmuştur denir, her teknede her gün dörder zıvat işlenir.

kireç kuyusu (İstanbul): 1 — tabakhanede tolaların atıldığı kuyu olup tahtadan yapılmıştır, yahut bir dağardan ibarettir. 2 — taş kirecin söndürülmesi için kullanılan çukur.

kiren (Ordu, Bolu): kızılcık yemişi.

kireki (Merzifon): burunlu balta.

kirik: 1 — bir nevi sert ve kılçıksız beyaz buğday (Van); 2 — merkep yavrusu (Çorum); *kürük* (Kayseri) ; 3 — ufak kulaklı oğlak (C. A.). mec. aldatılacak kimse (G. Antep)

kirimek (Çangırı) ; **kirikmek** (Ankara) ; **kirtmek** (Yozgat) : inat etmek. *kirikir de gitmez.* kirti: inatcı (Avşar) kirti : muhakkak.

kirinci : iki yaşından dört yaşına kadar erkek deve (Teke).

kirincimek (Tokat) : 1 — çamaşır temizlenmez hale gelmek; 2 — iş kötüye sarmak piç olmak. *işi kirincittin.*

kirinte (Maraş G. Antep) : unlu kepek. *kirinte ufak davarlara çok yarar.*

kirinti : 1 — erimiş kâgıt gibi olmuş sabun (Tahtacılarda); kirtik; 2 — otları biçmeğe mahsus tırpan (Kırşehir).

kiriş (Istanbul G. Antep) : döşeme tahtasının altına konan ve döşeme tahtasını tutan uzun ağaç.

kiriz : köpekle tazının içtimaından hasıl olan melez yavru (Avşar).

kirke (Merzifon) : kazgan.

kirkir (Malatya) : iştah. *kikirim kaçtı.* bir çeşit çıkrık, (G. Antep)

kirkit (Uşak): atkının iyice oturması için kullanılır halı tarağı.

kirlik (Konya): içe giyilen kısa entari mintan.

kirmen (Kırşehir, C. A.) ; **kirman** (Afyon, Mecitözü): yün bükecek çatallı iy. terşi. eğirmen.

kirpitin (İstanbul): bahçaları kabartmaya yarar aygıt.

kirşen, kirşan (C. A.): ağlık. putra.

kirt (Niğde): sebzenin sert kısmı.

kirtek : aşık oyununda *may* duran aşık. karş. *balı* (Afyon) bu manada.

kirti (Avşar): muannit, ınatcı. muhakkak.

kirtik : 1 — halının en dış tarafına konan bir nevi model. halısına göre en az on, en çok yirmi sıra olur (Kayseri); 2 — kullanılmış sabunun ufak kalan kısmı. *sabun kirtiği.* (Maraş, Ankara G. Antep); çitik.

kirtim (Gerkük): kışır, kabuk.

kirtiş (Malatya): sebzeleri çapalama keyfiyeti.

kirva (Ahısha): bak. *givre.*

kis (C. A.) : kireçli harç. eski binaların sağlam kalan kireçli harçları.

kisbe (Bolu); **küsbe** (Sandıklı): posa.

kisilik (Taşköprü): Çamaşır yıkanacak mahal.

kisren (İsparta, Antalya) : hamur kesecek, teknede ve leğende yapışan hamurları sıyıracak alet.

kişelemek (Ankara) : kuşları uzaklaştırmak koğmak. *tavuğu kişeleyiver.*

kişiflemek, (G. Antep) tarassut etmek. *dama çıktım gece yarısına kadar kişifledim, gelen giden olmadı.*

kişik, kişikçi (C.A,): nöbet, nöbetci.

kişilik (Bursa, Kayseri): misafir yanında giyilen elbise. yabanlık.

kişir (Ankara) : etin kötüsü, peynir ve yoğurdun kötüsü. *bu kişir olmuş biz bunu almayız.*

kişkirmek (Malatya, Ankara): köpek havlamak. *köpek adam üstüne kişkirmiş.*

kişkirtmek (C. A.) : kışkırtmak *iti kişkirtliler.*

kişmen (Teke) : yün ve pamuk eyirmek için alet, kirmen.

kişmiş (Samsun) : çekirdeksiz üzüm. kişniş.

kitav (Van) : sakağı, at nezlesi.

kitir (Afyon): bak. *patpatı.*

kitiz (C. A.) : harmanda sap yığını. *kitiz etlinmi? kitizin üstünde yattım.*

kivre (Malatya, C. A., Kütahya) ; **kirva** (Ahısha) : sünnet olurken çoçuğu kucağından tutan adam. sünnet babası akrabadan daha ileri olur.

kizir (Ankara köyleri. Isparta, Teke): köy bekçisi, köy muhtarının uşağı. köy hizmetçisi. ayan odalarında bulunur. *kizirci* (Ankara) : kavğacı adam.

kobak (Kütahya) : palamut ve kaba çalının mazıya benzer meyvası.

koca baba (Teke): büyük amca.

koca baş (Çorum, Çangırı, Yozgat, Maraş, Havza): pancar.

kocuk (Kırşehir, Maraş. Ankara, Dinar, Çangırı): 1 — koyun, kuzu derisinden yapılan kürk; 2 — lahna sapı (Ahlat).

kocunmak (Burdur, Maraş, Isparta, Bolu, Ankara G. Antep) : 1 — sakınmak, korunmak. *kocasından kocunmuş. ahbabından karısını kocunuyor* (Ankara) ; 2 — hoylanmak, kaşınır gibi olmak. *al kaşağıyı gir ahıra yarası olan kocunur. yağır olan kocunsun.*

kocur (Karaağaç) : koldur. fıtıklı.

koçak (Avşar, Konya, C. A.) : babayiğit, kabadayı, cümert. alicenap. gözü gönlü tok. centilmen. *koçak adam.*

koçam (Kayseri); **koşam** (Kırşehir) : iki avucun birleşmesinden hasıl olan hey'et. çatalavuç.

koçan (G. A.) : vergi tezkereleri, ihbarname. ilmühaber.

koçburun nacak (İstanbul): odun kesmeye yarar bir çeşit balta. Yalva taraflarında kullanılır.

koçmak (Maraş G. Antep) : kucaklamak. *öptüm koçtum helallaştım.*

koçsak (Balıkesir) : kızgın, koç isteyen koyun.

koçu (O. A.): gelin nakline mahsus omuzda götürülen mahfe.

kodafa (Malatya): ufak sepet. *bir kodafa üzüm. kuba.*

kodak (Kırşehir): **goduk** (Burdur): 1 — eşek yavrusu, sıpa; 2 — zina dölü.

kodalak: 1 — alçak boylu, sarı tüylü kimse (Niğde); 2 — boğazdaki bağa, bir nevi şiş hastalığı (Ercincan, Gümüşane, Şebinkarahisar).

kodaman (Mecitözü): büyük.

kodaz (Niğde): kibirli, sahte vekarlı.

kodik (Erzincan): köpek yavrusu.

kodoş (Bitlis, Sivas, Afyon); **kodaş** (Alâiye): pezevenk.

kodu (Uşak): püskül.

koduç (Yozgat): kendisini beyenen. b. a. kodoş.

koduk (Sivas); **kod** (Diyarbekir): buğday ölçeği.

kodul : esterin küçüğü (Burdur); eşek yavrusu (Fethiye, Teke).

kofalmak (Ankara, Niğde): gururlanmak, kasalmak, öğünmek.

kofan (Ankara): soğan ve turp bağlanan uzun bir ot.

koflan (C. A. Kırşehir): kof gibi, içi boş gibi. yenli. *incir ağacı koflan olur.*

kofra (Menteşe): eşrafın toplandığı hususî oda.

koğa (Konya Ereğlisi): ucu dikenli bataklıklarda biter bir saz. *Jonc.*

koğalıdolap (İstanbul): bağçelerede su çeken dolap. koğalar birer arşın ara ile çift zencire bağlı olur

koğanmakabı (İstanbul): tesbihçilerin kullandığı bir türlü makap.

koğcu kodak (Çangırı): zemmam.

koğlamak (Ankara, C. A.): bir insanın aybını, noksanını fena ahlakını saymak. aleyhinde bulunmak. *sen beni koğlamışsın.*

koğuşmak: camus çifleşmek.

koğuz : kovuk, koğza.

koğuzak (Ankara) : az açık, kıynaşık. *pencere koğuzak kalmış.*

koh (Teke, Burdur): kof.

kokar eğaç (Kütahya): mürver. *sureau.*

kokana (Malatya): hırıstiyan kadını.

koklan (Teke); **koklangız** (Isparta): salyangoz.

kokrama (Menteşe): testi, su kabı.

kokuci (Kırşehir): çocukları korkutan mevhum bir şey.

kokumak (Teke): baykuş.

kokurdamak: 1 — tencere kaynamak. hokurdamak (C. A.); 2 — ekin kemale gelmek. *yaprak aşı arpalar kokurdadığı çağda yapılır.*

kol mantarı (İstanbul): telatin vaketanın yüzüne dane k-ran aygıt. ufağı *el mantarıdır.*

kolak (Teke, Antalya, Ankara): çolak.

kolan (İstanbul): bir sandalyanın oturacak yerinin altında keten kuşak.

kol başı (İstanbul): bağçıvan esnafında kendi mıntakasındaki esnafın dileklerini mafevk olan kâhyaya bildiren kimse; 2 — yörüyüşteki askerin en ilerisindekiler.

kolanga (Safranbolu köyleri): bayram tebriki.

kolbağ (Ahlat); **kolbağı** C. A.): kadınların kollarına bağladıkları boncuk (Ahlat); bir birlerine raptedilen ince altın zencirlerden mürekkep enli bilezik (C. A.).

kolçak (Avşar, Ankara, C. A.): dirseğe kadar takılan ve bezden yapılan mahfaza, elbiseyi kirden, eskimekten kurtarır. iş zamanında takılır.

koldaş (Sandıklı): aza, bir heyetin rüknü.

kolkırmak: çalım satmak; boy gösterir, meydan okur görünmek. *kolkırıp duruyor.*

kollik, koldik: (Erzincan, Kütahya): kuyruğu kesik.

kolsuz (Zile): yelek.

koltuk yileği (Kayseri): atın koltuğundaki kıvrık tüy olup meşum sayılır.

koltuk ardası (İstanbul): tornacı tezgâhında parmaklık kordunlarını devirmeye yarar. tezgâhta ağaç keser.

kolubistan (Bolu): çelik çomak oyununda şehir çocuklarının çeliği üç defa yokarılan atıp düzeltmesine denir.

koluncuk (Şabanözü): kadın parmağı denilen ot.

kolvermek (G.Antep): 1 — devlipte döğülen bulguru kolları sıvayarak karıştırmak; 2 —

kollara paçavra dolayarak havuzların boğazlarını, su gelip giden yerlerini ayıklamak ve suyun künkler içinde akışını kolaylaştırmak.

kom : yoğun, büyük sopa (G. Antep) darı komu : darı döğdükleri sopa.

koma! (Sivrihisar, Ankara, Burdur, Teke) : bırakma. *koma kız geliyor.*

komüs (Niğde) : su bekçisi.

konalka (Avşar, Aydın, Cerit Türk aşiretleri, G. Antep): göçün konduğu yerler. *Çiğdemliden kalkınca konalkan yakın. çık uzun yaylaya sünbüller takın.*

konç (Maraş, Ankara, Kırşehir G.Antep): çizme ve postal n boğazı, çorap boğazı. koncu kıssa: cimri.

kon kon oyunu (Edirne) : macun tablasına para koyarak oynanan bir nevi oyun.

konkuldak (Avşar) : develere takılan cıngırdağın, çanın büyüğü. kongurdak(G.Antep).

konkurdaşmak (Avşar): ardıç ve çam gibi ağaçların dal ve yaprakları yel ile bir birine deyerek sada çıkarmak. *ardıç konkurdaşır çamlar sızılar.*
yürü binboğada salın turnalar.

konuk (Ankara) : misafir. *akşam konuğu, irken konuğu.*

koncalıs (Tahtacılarda) : 1 — hortlak; 2 — cenazesi kılınmayan her hangi bir serseri ölü. koncoluz

konkuluz (Tahtacılarda) : yanan paçavra kokusu.

kon.kur (Teke) : kara ile sarı karışık. konur.

kon.ak (Yozgat, Sandıklı, Ankara), gon.ak (Kayseri); govank (Maraş): 1 — başta hasıl olan kepek. 2— yunun taranınca dibinde kalanpisliği (Ankara).

kongurak (C. A.): büyük çıngırak. *Katırcılar peşek katırlarına kongurak takarlar.* peşek : kârvanların önünde giden).

konur (G. Antep): 1 — her rengin matı, kirli kahve rengi; 2 — mağrur, kuruntulu.

konursak (Ankara): koyu sarı renk.

konursu (G. Antep) : yün ve kıl gibi şeylerin yanmalarındaki koku.
Kayaları katlı katlı
Köylerine iner atlı
Irzlarından gaz kıymatli.
Aman konursu kokuyor.

konursu konursu kokmak (Çangırı) : yün yanığı gibi kokmak.

kop (Erzincan): kağnının yanlarına çıkan tahta parçası.

kopdon (Samsun): haşhaş küsbesi.

kopel (Teke): çoçuk. gobel, göbel.

koplu tas (Kayseri): bak. *digan.*

kopmak (Yozgat, Çorum, Konya Ereğlisi, Maraş): koşmak *kopa kopa gitti aldı getirdi.*

kopunmak (Kayseri): pamukla dolmak. *zıbın pamukla kopunmuş.*

kobuşlamak (O. A.): itlak etmek, serbest bırakmak.

kor (A.): aynı irtifada olan taşların dizisi. *yapı koru. bu duvar yirmi kordur. bizim ev seksen kordu.* (G. Antep). derece, mertbe.

kora (Karaman): 1 — anahtar. 2 — demirden, çokluk tahtadan yapılan kilitlere mahsus anahtar (Silifke, Konya Ereğlisi, Karaman).

kore mandal (Niğde): 1 — kapu sürgüsü. 2 — üzüm pekmezi (Malatya). *korava* (Van): üzüm sıkıntısından yapılan bir nevi ekşimsi pekmez ki bazı illetlere devadır.

koraf (Teke): azami otuz adım lık dört köşe tarlanın bir bölüğü.

korannık (Diyarbekir): gübre yığını. koranlık.

koraş: büyük ocak.

kordeşeni (Bolu); **kordeşen** (Ballık, Sandıklı): vücutte hasıl olan büyük büyük kabarıklar.

koringön (Van): manda ve sığıra faydalı bir nevi ekilen kalın ot. senede iki kerre biçmek üzere dört veya beş sene mahsul verir.

korkuculuk (Gökceler köyü): merdiven parmaklığı. korku uk.

korkudak (Bolu); **korkucah** (Avşar, Erzurum): 1 — bostan korkuluğu.

2 — merdiven parmaklığı.

korkuncalı (Kırşehir): ölmek ihtimali olan hasta.

korkuzan (Erzincan): mecralarda taştan yapılan, üzerinden su aşıp dökülen set.

korsümbül, kursünbül (G. Antep): dam topraklarının arasına konan hamam külü.

koska (Kilis, G. Antep): çalımlı, azametli, mağrur.

koskos (Niğde): sahte kurumlu çalımlı. *şu harife bak, amma koskos ha!*

koskovuk (C. A.) : fâhitenin türkçesi, *hanek söyledik sana, koskovuk ötüyor s.ndın*: neye ehemmiyet vermiyorsun demektir.

kostak: tenasüplü, biçimli, güzel (Muğla) ; çalımlı, azametli (Yozgat).

kostaklanmak (Niğde): çalım satmak.

kospisim (Bolu) : efem!

kostur (Kayseri): kostur kâhya şeklinde kullanılır. *sana ne oluyor kostur kehya.*

koşam: iki avuç dolusu. çatal avuç.

koşan (Türkmen) : davarları sağarken bırbirine çatmaya mahsus ip. *sürüler geliyor koşanı, aşırmaları hazırla.*

koşa yaşamak (Yozgat, Ankara, G. Antep) : beraber yaşamak. *koşa yaşa avrat kişi koşa yaşayasınız. koşa: müvazi.*

koşgu çivisi: sabanın teferrüatından ok başında bulunan çivi.

koşma (Isparta): içine haşhaş katılan bir nevi çörek.

koşmar: kertenkele.

koşum (C. A.): araba hayvanı.

koşu mandası (Istanbul): çifte giden burulmuş erkek manda.

koşunmak (C. A.): süslenmek. *düzünmüş koşunmuş geldi.*

kot (Samsun, Ahlat, Ahısha, Diyarbekir): on iki kıyalık buğday ölçüsü.

kotara (Istanbul): bölük. *celep yüz koyunu beş kotaraya ayırdı.*

kotarmak (C. A., Bursa): yemeği tabağa koymak, hazırlamak, tevzi etmek.

kotur (Van): uyuz, kaşınma?? şimal türkçesinde cerahet kabuğu.

kovalak (Maraş): koğzak, kınaşık. **kovalamış** (Sandıklı): aralıklı kalmış.

kovan (Istanbul): baltanın sap geçen kısmı. alt kısmına yüz denir.

kovalak (Maraş): bak. *kon.ak.*

kovan otu (Ankara): Istanbul süpürgesi gibi incecik olur, otları bağlarlar. suyun gür yerinde biter.

koyak (Afyon, Sandıklı, Ankara): 1 — tesirli. *koyak laf itti. güneş koyaktır;* 2 — hattı içtimaî meyah *kaldı koyağında gümanım dağlar* 3 — dağ göğsündeki çukurluklar (Avşar). *her koyaktan sular akar.*

koymak (Burdur, Ankara, Kütahya): tesir etmek. *yüreği me bir koyduki tere yağı gibi öydü* (Ankara). öymek: sinmek.

koyuk (Bolu) ; **koyak** (Afyon): iyi, yanık ses. tesir.i.

koyultmaç (Balikesir) : sütün kaynatılarak pelte haline gelmişi.

koz (Isparta, C. Antep): ceviz *an beni bir koznan o da çürük çıksın.*

koza (Burd r, Dinar, Teke): püskül. *çadırım altın kozalı.*

kozak (Niğde): 1—soğanın ufağı *kısku*'nın irisi; 2— çam ağacının tohumu.

kozalak (C. A.): ufak koza. *mazı kozalağı, kozalak kadar.*

kozalan (Sungurlu) : pamuk kozası.

kozik (Van): kanbur, muhaddep.

kozuluk (Kütahya): çatıya çıkmak için bırakılan delik.

kozurdamak (Bolu): gururlanmak.

köçek: 1 — kilit (Malatya) ; *dükkân köçeği, heğbe köçeği.* 2 — semerlerdeki çengel (Yozgat); 3 — enik (Çangırı, Samsun).

köçekçi (Niğde): dönek adam.

köçen (Safranbolu, Taşköprü); **köcen** (Afyon) ; **becen** (Kayseri): tavşan yavrusu.

köçer (Trabzon): göçebe.

ködük, gödük (Sivas): ölçeğin sekizde biri.

köde: kısa boylu, karnı şiş.

köfere (Niğde): arıların bal için yaptığı hendesi şekilde petek.

köfter: 1 — şira ile nişastadan yapılmış paluze kurusu (Niğde, Konya); 2 — hamur topu, yumağı (Konya).

köftere (Çangırı): bağlardaki ufak keçi yolları.

köfül köfül (Kırşehir): rüzgârın dokunaklı esmesini anlatır.

köfün (Kütahya, Sandıklı): küfe.

köfvirmek (Merzifon): beşiği sallamak.

köğünmek (Konya Ereğlisi): meyva kemale gelmek.

köğüş (Malatya): koyu mavi renkte çalılar arasında bulunur zehirli bir hayvandır. yılanın bundan zehir aldığını avam zanneder.

köh köhü (Malatya) : müzmin göğüs nezlesi, yelpik.

köhnü (Bolu): iyice olmuş, içerisi esmerleşip pek ziyade yumuşamış her hangi bir meyve.

köhter (Ankara); **köfter** (Kayseri, İzmir): üzüm suyundan bir nevi kuru tatlı.

köken (Antalya, Isparta, Burdur): 1—karpuz, kavun, hıyar, kabak dalları; 2 — hayvanların ayaklarına bağlanan ip.

kökertme (Ayaş): bağ çubuklarından gömülüp bir sene kök ve saçak saldıktan sonra çıkarılarak satılan köklü çubuk.

köklemen (Yozgat): melez tüylü keçi.

kökrek (Malatya): azgın insan ve hayvan.

kökse (Yozgat): söndürülmüş odun parçası.

köle: 1 — bak *enek* (Kayseri); 2 — *papuççu kölesi:* papuççu kütüğü (C. A.).

kölem (Kayseri); **kölen.** (Türkmen): yeni doğan kuzuları koymaya mahsus çukur. *pey* küçüğüne denir.

kölemez (Kırşehir, Niğde, Maraş); **köremez** (Kayseri): çiy sütle yoğurdun karıştırılmasından hasıl olan yemek.

Çobanın gön.lü olunca tekeden kölemez çıkarır.

kölük (A.): bak. *gölük.*

kölük aşı (C. A.): çekilmiş mercimekten yapılan bir nevi yemek.

köm (Niğde, Yozgat, Kayseri): 1 — davarın kışlık ağılı; 2 — bastırmanın çiftlerinden biri (Kayseri); *köm açmak*: etleri bastırma olmak için cinsi cinsine göre parçalara ayırmak. *çift*: asmak için bir birine bağlanmışlara denir.

kömbe (Maraş, Kırşehir, Niğde, Avşar, Kayseri, İzmir): çörek, kül içinde pişen ekmek.

kömbeç (Manisa): su destisi.

köpeç (Denizli): içerisine pekmez konan iki saplı 15 okka kadar su alan desti.

kömçeklenmek (Urfa): ağaç cüzuru massa peyda etmek.
bahçeler çiçeklendi.
bar (meyve) verdi kömçeklendi.
ağla gözüm kan ağla.
ayrılık gerçeklendi.
kömçekli adam:
akraba taallukatı çok adam.

köme (Denizli, Mecitözü, Zile): şeker veya pekmezden yapılan sucuk, cevizli sucuk. cevizle şira ve nişastadan yapılan bir nevi sucuk.

kömek (Tosya): yardımcı.

kömele (Ereğli): lahna, patlıcan, kabak dikilen gübreli çukur.

kömük (Kütahya) : burunsuz, yassı burun.

kömürcü baltası (Istanbul): Rumelide kullanılan balta çeşitlerinden.

kömür kaymak (Kütahya): kömür yakmak.

kömüş (Ankara, Çorum, Bolu, Safranbolu) : manda. karş. *koska* (Sivas): erkek camus *medek*: dişi camus.

könçek (Maraş, Göksün): dizdonu, iç donu, dizlik.

köndürme (Niğde): 1 — gelincik çiçeği; 2 — şevval ayında tutulan altı oruç.

köndük (Teke) : müennesin üzvi tenasülü.

könenmek, gönenmek (Maraş, Sandıklı, Niğde): yaşamak, mesut olmak.

könüllenmek, gönüllenmek (Malatya): küsüp gücenmek *gönüllemek* (Denizli): gönül almak. hürmet ve itibar göstermek.

könyek (Malatya): *bu şey bu şeyden könyek büyüktür.*

köp (Avşar): kağnıda öküzün kıçına temas eden öküzlerin pisledikleri tahtalar.
sekiz olur dokuz olur
kenger sütü sakız olur
dana büyür öküz olur
o da bir gün köpe sıçar.

köpcük (Çarşamba): minder.

köpek mantarı (Ankara): uzun, yenmez bir mantar.

köpen : 1— yünden veya kıldan yapılmış uzun tüylü çul (Niğde): 2—havudun altındaki delikli deve bellemesi, at bellemesi (C. A.).

köplemek (Malatya) : salıvermek.

köpü (Malatya) : fazla ayyaş kör kütük, çok bekri.

köpüç, köpüş (Malatya, Isparta, Kütahya) : 1 — tokaç, çamaş r tokmağı; 2 — maşraba (Isparta).

köpümek (G. Antep,) : hirka, yorgan gibi şeylerin üstündeki dikişleri kabartarak yapmak.
Yorgun köpümek.
Hırka köpümek.
köpütmek, köpünmek, köpüyücü.

köpürlemek (Teke) : suyun önünü çevirmek.

kördük: Karaman koyunu.

körek (Burdur, Kütahya, Ankara): kilit.

köreklemek (Burdur): kilitlemek.

körekân (Gerkûk): güveyi.

körelmek (Malatya): 1 — kesici aletlerin ağzı kalınlaşıp kesemez olmak. *bıçak körele kalmış* (Ankara); 2— tazyık ile aptallaşmak; 3 — yaralar iyileşmeye yüz tutmak; 4 — dumure uğramak, kavşaklanmak (C. A.) 5 — boğulup ölüm haline gelmek. havyan köreliyazmış (Aksaray).

köremez (Niğde, Kayseri): kölemez. Yoğurtla süt karıştırılarak yapılan yemek.

körez (Bolu): güzel.

körgeli (İstanbul): çinicilikte siyah üzerine lacivert çizili bir çiçek motivi.

körlek (Teke): desti.

görlemeden (G. Antep): dikkatsiz, basiretsiz.

kör ocak (Malatya, Avşar): halefsiz, nesebi kesilmiş.

kör oğlu (Yozgat, Çangırı, Kütahya): kadın, aile, evşenliği.

körsek körsek yanmak (Ankara): yavaş yavaş yanmak.

körsepek (Konya Ereğlisi): köstebek.

körsü (Isparta, Karaağaç): köstebek.

körükmek (C. A.): şaşalamak. gözleri bağlı kör gibi olmak. *körüktürmek*: şaşalatmak. *körüktürdün de elinden öyle ala bildin.*

köseç (Malatya): tüyü kısa bir cins koyun.

köseğen (Malatya): şiresi çok kabuğu sert bir üzüm.

köseği, kösê (G. Antep, Malatya, Ankara, Kırşehir); **kösevi** (Niğde, Ahlat); **kösengi** (Akşehir, Niğde): 1 — ucundan bir mıktarı yanmış ve sönmüş odun parçası; 2 — ocağı karıştırmaya yarayan deynek veya demir (Ankara); 3 — deyirmende unu ince ve ya iri yapmaya yarıyan un oluğu nazimi (G. A.); büyük deynek, cop (Niğde).

kösele açkı makinesi (İstanbul): tabakhanede malın damarlarını kırıp düzgün yapan makine.

kösele sıkma makinesi (İstanbul): tabakhanede malın suyunu çıkaran makine.

kösele taşı (C. A. Kütahya): kösüre taşı. bıçak balta ve saire gibi kesici şeylerin ağızlarını aşındırmak, inceltmek için sürtülen taş.

kösem (İstanbul) : sürüyü çeken erkek koyun ve keçi.

kösmek (Konya): uzatmak. *utanmaz bacaklarını kösmüş oturuyor.*

kösemen (Malatya, Afyon): bak. *kösem.*

kösen.gi (Niğde): bak. *köseği.*

kösetmek (G. A.): kapatmak. *kapıyı kösettiler.*

kös kös yürümek (Niğde): ağır ağır, düşkün düşkün yürümek.

köslemek (Aksaray): dolaşıp bağlanmak. *ip kuzunun ayağını köslemiş te hayvan köreli yuzmış.*

kösnü (Mecitözü, Sivas, Yozgat, G. Antep); **köstü** (Kırşehir); **kössü** (Kayseri): köstebek.

kösnük (G. Antep, Kırşehir): fena, kötü, ibne.

kösnümek: dişi hayvan erkek istemek.

köstekli (Kayseri): binit tarafının iki ayağı beyaz olan (at).

köstü (Avşar): hırka, belleme.

köstük (Malatya): fuhuşa meyil eden kadın.

kösü (Niğde, Yozgat, Malatya): açıldığı zaman duvar içerisinde kaybolan ve kapıyı kitleyen bir nevi uzun ağaç.

kösülmek: 1 — uzanmak (Burdur, Ankara, Antalya); 2 — yorulmak (Kütahya). *tavuğu kovalaya kovalaya kösüldüm*; 3 — çocuk ağlaya ağlaya kösülmek (Burdur).

kösüre (Kırşehir, Dinar): bileği taşı.

köşe: 1 — zülf üzerine takılan altın gümüş paralar (Avşar) *Kocabeyin nişanlısı takmış altın köşeyi*; 2 — halıya enli kenar yapıldıktan sonra orta kenar ve kirtik konur. Bunun üzerine de köşe dokunmaya başlanır. köşe yüz sıradan bin sıraya kadar olur (Kayseri).

köşek (Teke, G. Antep): altı aylık deve yavrusu.

köşe ustası (İstanbul): kahvecilerin kâhyası.

köşk (Sandıklı, Ballık): yazlık zeminden elli santimetre yukarı gölgelik yer.

köşker tavası (C. A.): bir dürlü yiyecek. sarımsaklı yoğurt, hiyar ve nane ile yapılır.

köşşek (Kırşehir): deve yavrusu, potuğu. köşek (Yozgat Afyon).

köşüm (Konya): şüphe, düşünce.

köte: biçmeye mahsus ucu kıvrık aygıt.

kötek (Bursa): süt emen çocuklar için badem ezmesi.

kötelemek (G. Antep, Niğde): fırlatmak, atıvermek. *köteledi attı.*

kötene (C. A.): ayak kabı, yemeni kalıplarından bir çeşit.

kötü böcek (Ürgüp): akrap.

kötülenmek (C. A.) : zayıflamak. - *kötülenmişsin?* - *eh dünya hali.*

kötürüz (Yozgat); kavi vücutlu, sağlam.

kövnümek (Niğde): yanmak, kavrulmak. *Gövnük*: yanık, kavruk.

köy göçüren (Niğde): bir nevi dağ otu.

köy kuşu (Demirci): serçe.

köynek (Sivas, Trabzon): gömlek.

köynümek (Karahisar): ermek kemale gelmek. (meyva)

köz (Malatya, Maraş, Manisa); **kor** (Kırşehir): yanmış, olgun kömür, yanmış odunlardan kalan kızıl ateş parçaları. *ciğerime köz yapıştı.*

közeği (C. A.): bak. *köseği.*

köz tavası (G. A.): ateş küreği.

kuba (Yozgat, C. A.); **kubak** (Ankara) : 1 — kuş tepeliği. *kubaklı keklik.* 2 — iri, çok tüylü. *dağların kuba kekliği.*

kubarmak (Niğde, Yozgat, Ankara): mağrur olmak; kuralaşmak, olduğundan fazla görünmek, büyüklenmek.

kubaşmak (Yozgat, Ankara): iki adam münavebe ile ortaklaşmak birbirinin işini görmek(Yozgat); *kubaşalım da bir peynirli yapalım.*

kubaşık : bu yolda teavüne verilen ad.

kubat, gubat (Sivrihisar, Ankara, Yozgat): kaba, çirkin, biçimsiz. *İslambul iyi memleket amma dilleri gubat.*

kubudak (Teke): yalan, yalancı.

kubudukçı (Yozgat): yalancı

kubuduk (Ilgaz) : ahmak, adi kimse.

kubur : 1 — samanlıkta ahıra saman akıtmaya mahsus tahta boru; 2 — *gayret kuşağı.* Mersinden gelen deriden yapılmış büyük cins kuşak (Kayseri). 3 — silahlık.

kuburluk (C. A.): barut kabı *kuburlukta barıt kalmamış.*

kubuz (Yozgat, Kırkağaç, Malatya) : yalan. Mübalağalı söz. *kubuz attı gitti.*

kucuş : pamuk kozası, hışva.

kudarmak (Bolu): efelik kabadayılık yapmak, kubarmrk.

kudde (Van): çok bilir görünen, hotpesent; 2 — kurnaz (G. Antep)

kudunmak (Kağızman): cilveleşmek.

kuduruk (Bolu): kuduz köpek.

kuduş kuduş yatmak (Edirne): yan yana, sırt sırta, yüz yüze yatmak.

kufa (G. Antep): Küçük üzüm sepeti. *bağdan bir kufa üzüm geldi.*

kukurdan: kurumuş göl.

kula bögülcesi: karnı kara böğrülce.

kulak (Naşa köyü): sapanda toprağı açan kısım.

kullap (Sandıklı, C. A.): ireze. kapu kullaptan döner. mecazen: *ben onu bilmezmiyim her şeye bir kullap takar*: her şeyden fena bir mana çıkarır.

kule (İstanbul): çinicilikte motif adı müselles şeklindedir ve birzehe istinat eder.

kulleytin (Maraş): hamamda yahudilerin yıkandıkları havuz.

kulluk (C. A.): karakol. *kulluktaki askerler söyledi. Kozanlı kulluğunun yanında gördüm.*

kulun. (Maraş); **kulun** (Sivas, Afyon, Kırşehir, Niğde, Çorum): at merkep gibi hayvanların yavrusu. taze tay. *kısrak kulunundan kulun da anasından ayrılmaz.*

kulunnaç (Niğde): doğuracak hayvan.

kuma (Çangırı, Van, Konya, C. A., Malatya, Ahısha, Teke): zevce üzerine gelen zevce, ikinci kadın. *kuma sevilmez derler amma ben kumamı severim.*

kumdarı: hububattan ufak darı.

kumkuma (Yozgat, Kütahya): 1 — her nevi hukka (Yozgat); 2 — dar ağızlı küçük matra şeklinde mayi koymaya mahsus kap (Kütahya); 3 — hicazdan gelen su kabi hacı tası (Sandıklı).

kumsu (Teke): boş boğaz.

kumyalı (Karadeniz sahillerinde): plaj.

kunan (Kütahya): dişi tay, henüz doğurmamış kısrak.

kunç (Kırşehir): çobana verilen müjde hediyesi.

kundak (Çangırı): 1 — asma yaprağının içine yağda kavrulmuş bulgur veya pirinç konduktan sonra pişirilen bir nevi yemek; 2 — kedi yavrusu.

kundaziye (Malatya): enfiye yerinde kullanılan bir nevi ot kökü.

kunlamak, kulunlamak (Teke): at ve merkep ayrıca bu muhitte kedi ve köpek doğurmak.

kunnacı (Fethiye, Teke); **kunnaç** (Niğde): gebe kısrak. bak. *kunnamak.*

kunnamak (Çangırı, Bolu, Avşar): 1 — at cinsi doğurmak (Avşar); kedi, köpek gibi mundar hayvanlar doğurmak (Çangırı); 2 — mec. yalanı meydana çıkan kimse bozulmak (Bolu).

kura: 1 — yeni doğan at yavrusu (Bolu); 3 — mağrur, kibirli (Diyarbekir).

kurada (Safranbolu, Ankara, G. Antep, Fethiye): zayif, cılız. *kurada zayif dam otu.* 2 — eski bakır, eski şey (G. Antep).

kuran (Çangırı): çatı arası.

kurbağacı : yırtıcı kuş olup hindi büyüklüğünde ve çil renklidir.

kurbağacık (C. A.) : hayvan hastalığı. bu hastalıkta öküzün ağzı, burnu şişer.

kurdalamak (C. A.): kurcalamak.

kurdanmak (Tahtacılarda): eylenmek, eyreti oturmak. *yağmur yağarken bir çalı dibinde kurdandım.*

kurdukmak (Avşar): karanlık gecede bir koyun sürüsü kurtların hücumuna uğramak. *sanasın kurdukmuş koyuna döndün.*

kurik (Van) : eşek yavrusu, sıpa.

kurna (C. A.): köşe. *Evin kurnasına çekildi. baş bucaktaki kurnada çubuğum var onu bana getir.*

kurney (Malatya): 1 — borulardan su akan delik; 2 — fahişe, oruspu.

kurs (Sandıklı): yol kenarlarında yığılmış kar. kürtün.

kursak (C. A.) : 1 — mide. *kursağım ekşıyor;* 2—hafıza. *hocanın artığını yeyip içenler kursaklı olurmuş.*

kurta (İstanbul): henüz doğan köpek yavrusu. *Maşaallah! kutra gibi.* Rumeli de şişman yavruya denir.

kurtağızı: ev çatılarının üzerine kiremit döşemek için açılan ve açık kalan menfez.

kurtancalık (Kayseri) : ekini kurtardıkları zaman gelen imeci.

kurtarmak, kutarmak (A.): yemeği tabaklara tevzi etmek.

kurtazlanmak (Malatya): şişmek, kibirlenmek.

kurt yarması (Kars) : bak. *kırcı*.

kuru kaval (Naşa köyü): baldır kemiği. düdüklük.

kurkaz (G. Antep): yabis, kuru.

kuruluk (C. A.): kışın yenecek kuru şeyler. *bu sene hiç kuruluk yapmadık.*

kurulu kubbe (Tosya): kof, tahkir ifade eden söz. *haydi kurulu kubbe.*

kurum (C. A.): tip, teşekkül. *yüzünün kurumu halama benzer.*

kurumsak (C. A.): pezevenk.

kuruntu (C. A.): 1 — gurur. *kuruntulu adam*; 2 — ziyade fikrî meşguliyet. *nişleyim nice edeyim diye kuruntudan incelip üzüldü.*

kuru sıyırma : taze fasulyanın kurusu.

kuru şemik (Teke): küçük topuk.

kurut (Ardahan, Niğde): 1 — yoğurt kurusu, keş. *kurutlu çorba. bu çorbaya kurutu az koymuşsun*; 2 — gevrek (Taş köprü).

kuru tıraş makinesi (İstanbul): tabakhanede vaketa için kullanılan bir makine.

kusak (Gökceler köyü) sulak toprak.

kuskuslanmak (Tosya): kibir, gururlanmak.

kusnuk (Kayseri): kusmuk.

kusturmak (İstanbul): tabaklıkta derinin kirecini çıkartmak.

kusuntu (C. A.): kusmuk. *içerisi sarhoş kusuntusu ile dolmuştu.*

kuş: 1 — cümle kapılarının mihveri üzerine istinat ederek sağa sola dönmesini temin edn demir iğ (Niğde); 2 — mısır (Kütahya).

kuşak (İstanbul): taş duvar yapısında her yarım metrede ahşap veya tuğladan düzlemek için yapılan kısım.

kuş kuş etmek (C. A.) : çok arzu etmek. *uşak beni görür görmez kucağıma gelmek için kuş kuş etti.*

kuşaklı (Avanus): buğazı kısa küpün ufağı.

kuşane (Yozgat), kuşgane (C A.): ufak tencere. *kuşanenin içine yoğurt koydum.*

kuş kömü bastırma (Kayseri): sırt kemiklerinin tarafeyninden ve iç kısmından bir çift yapılır. en makbul pastırmadır.

kuşku (Araç): yenli, hafif.

kuşluk (C. A.) : 1 — güneş doğduktan sonraki vakıt. *küçük kuşluk:* sabah erken. *kaba kuşluk:* bir az daha geç olan vakıt; 2 — sabah kahve altısı.

kuştah etmek (Kütahya): ehbap arasında bir kusurdan dolayı ceza göstermek.

kut (Karahisar, C. A.): seadet. *kutlu:* mübarek. (C. A.) : *bayramın kutlu olsun. bilece kutlu olsun.*

kutlamak (Karahisar); kutlulamak (Ankara): tebrik etmek.

kutruşmak (G. Antep): çocuklar oynaşıp neşelenmek.

kutsuz (Sandıklı): talisiz.

kutte (Niğde): zeki, akıllı.

kuttuk (G. Antep, Maraş): kısa boylu insan.

kuvalak (Edirne, Firecik): tavırları gayri tabii adam.

kuvalamak: kabarmak, göğsünü kabartmak.

kuvank (Malaya): el ele tutarak hora tepmek.

kuvrak. kıvrak (Kırkağaç): kadınların kullandıkları çarşaf.

kuyak, koyak (Maraş, Sivas, Çorum): 1 — tepeler arasındaki düz, çukur yer (Maraş, Sivas); 2 — küçük gemilerin barındıkları küçük körfez.

kuymak (Malatya, Ahlat, C. A., Türkmen, Avşar): 1—un yağ, şeker, su ve yahut süt ile yapılan bir durlü yemek, sütlü kuymak (Malatya); yoğurt ve undan yapılan bir yemek (Niğde); yağ ve peynirle pişirilir unlu yemek (Kırşehir); 2 — undan yapılan bütün lapalara da kuymak denir. *parmağa kuymak sardım. Karnına kuymak koydum.*

kuyruk çeşitleri : *kama kuyruk, dalıç kuyruk.*

kuyruklu: 1 — tapu senedi (Niğde); 2 — akrep (Dinar, Denizli, Teke) ; *kuyruğu örü* (Konya Ereğlisi): akrap.

kuyruk sopu : kuyruk sokumu.

kuyruk yaran (Niğde): bir nevi ot.

kuyu (Malatya, Kayseri, Bünyan, Avşar): 1 — su kuyusu. 2 — buğday doldurulacak ambar veya yer.

kuz (Burdur, Adana, Sandıklı, Isparta, Konya, Teke); **kuzluk** (Menteşe); **kuz yeri** (Erbaa, Zile, Amasya); **kuz yer** (Alâiye): güneş, gün görmeyen yer.

kuzay (Ankara, Niğde, Adana, Avşar); **kuzayı** (C. A.): gölge yer, güneş görmeyen yer. duvar dibi. *bizim hayat çok kuzayı çiçek yetişmez ki. kuzayda dirneşmişler.*

kuzlak (Çangırı): ratip. *yağmur yağınca yerler kuzlak olur da ekilmez.*

kuzlamak (Avşar): kuzulamak, doğurmak. **kuzlayıcı** (C.A.): doğurmak üzere olan dişi. *kuzlayıcı kısrak ahırdan çıkmaz.*

kuzu kaşağı (Balıkesir): mandırada kuzulara mahsus mahfuz yer.

kuzu dişi: 1 — iri dolu (Ankara); 2 — çok ihtiyarlıkta çıkan diş (G. Antep).

kuzu güden (Ankara, Yozgat): yüksek boğazlı, ökçeli çocuk ayak kabısı.

kuzuluk (Ankara): bak. kölem, köm, çöp.

kuzulu kapı (Konya): yavrulu kapı.

kuzyer (Alâiye): rütubetli soğuk yer.

kuzzul kurt (C. A.): hayvanların tutuldukları bir nevi hastalık. *kızıl kurt* da derler. *kuzzıl kurt tutasıca.*

küce görmek (Teke): korkak adama hücum etmek.

kücü (A.): 1 — kalın ve eyi dokunmuş iplik olup direzinleri (halı, kilim arışlarını) bu iplikle yaparlar; 2—bu iplikten tarak gibi yapılan dokuma aygıtı.

kücü ağacı (Niğde): halıcılıkta atkının tesbiti için halının ortasına konulan ağaç.

kücü ipi (Niğde): halıcılıkta atkıyı kücüye bağlayan ip.

küççe (Niğde): bebek.

küçen (Kırşehir, Yozgat); **küşen.** (Kayseri): dişi köpeğin birleşme arzusu.

küçü küçü (C. A.): ufak köpekleri çağırmak için kullanılır.

küçük (Avşar): şubat.
Kara kış karada zemheri arada, küçüğün onbeşi yaz, onbeşi kış.

küçüklenmek (C. A.) : etrafında dolaşarak köpek gibi yalvarmak, kuyruk sallamak.

küçüzmek (Kastamonu): tazip ve taciz etmek.

küf (C. A.); **küfü** (Kütahya): çocuk takkesi. *oğluma sevayi bir küf diktim.*

küflek (Ankara): külek.

küftürülyoz (İstanbul): kalafatçılıkta yeni tahtaların arasını üstüpü koymak için açan palyanın bir cinsi.

küğle (C. A.): tandırın alt tarafında bulunan menfez deliği.

küh (Ankara): ince gübre, ince kığı.

küküm (C. A.): kimsesiz elden ayaktan düşmüş ihtiyar.

kükür (Kırkağaç) : süprüntü. küpür. *kükür tenekesi doldu.*

külbek : köpek yavrusu.

kül döken (Keskin Türkmenleri, Yozgat, Çangırı, Mecitözü, Avşar, Simav) : zevce. büyük adama zevcesinden bahsederken tevazuan kül dökeniniz derler (Avşar).

külek (Kırşehir, C. A.); **küflek** (Ankara) ; **güylek** (Bolu): süt sağmak, yağ basmak için ağaçtan koğa, tahtadan saplı ve kapaklı bakraç. *bir külek yoğurt. başıma bir külek su aktardı. Külekçi oğulları. külekçi pazarı.*

küle küle açılmak (G. Antep): kuşbaşı kuşbaşı açılmak. *maydanoz kurusunu kışın taze maydanoz bulunmadığı zaman sıcak suya korlar, küle küle açılır. kavurga küle küle açıldı. küle küle kar yağıyor.*

kül elenmek (C. A.) : yüzünden meymenet gitmek.

külkümek (Denizli) : atlamak, koşmak.

külçe (Konya tarafları) : yağlı çörek.

külle (Niğde) : baca, tandır bacası.

külleme: 1 — haylaz (Samson); 2 — bir çeşit ağız hastalığı (Tavşanlı).

küllü (Niğde, Denizli) : 1 — su küpü; 2 — külrengi (Niğde)

küllük (A.) : 1 — çöplük, mezbele (Çangırı, Diyarbekir, Ankara); 3 — don yumak için kül ıslatılan yer (G. Antep).

külpekli (Çubuk): bak. kalpaklı.

külte (C. A.): yığın, ufak yığın. *bir külte kâğıt. bir külte inci.*

kültem (Kütahya köyleri) : demet.

külük (Çorum, Kargı): paluza.

külül (Van): bu havaliye mahsus bir nevi büyük daneli bakla. karş. külür (Trabzon): bezelye danesi.

külünk (C. A.): iki uçları sivri ve keskintaş yontmak için kullanılan aygıt.

külve (Safranbolu, Van): tandır deliği. *tandır küllesi* (Ankara): bu manada.

kümlü (Alâiye): sırlı yağ destisi.

kümük: 1 — bataklık (Niğde); çürük (Yozgat); 2 — küçük basık burun ve böyle burunlu adam (Eskişehir).

kümürtlek (Niğde): tüffahı adam.

kümüz, kumbüz (Denizli): yumruk.

küncü (Ahlat, Avşar, Niğde G. Antep): susam. *bu sene bizim küncüler çok gelişkendir.*

künde (Ilgaz): 1 — et kıyılan tahta, kıyma tahtası, peş tahtası (Ardahan); 2 — tahtadan yapılan çamur çekmek için kullanılan aygıt (Ereğli); 3 — furuna, tandıra bırakmak için kesilen ekmeklik, hamur yuvarlağı (Gerkûk).

künde atmak (Sandıklı): iki kişi birden bel teperek toprak atmak.

kündük (Burdur): 1 — kız çocuklarının aleti tenasülü; 2— yassı burunlu (Ankara).

küney (Burdur); **güney** (Zara, Kars, Avşar): gün gören mahal.

künk (Malatya, Ankara): suların sızıp kayp olmaması için su yollarına dizilmiş pişmiş topraktan boru.

künkürlemek (Manisa); **künküllemek** (Ankara): 1 — kocayınca beli eyilmek; 2— mec. inkiraz bolmak.

künlük, günlük, günnük (Malatya, Ankara): gündelik ücret.

künorta, günorta (Safranbolu): öyleyin.

künt (Safranbolu, Yozgat, Ahlat, Gerkûk, Malatya): 1—yuvarlak hamur, pazı; 2 — külçe (Yozgat); 3 — gabi, ahmak.

künülemek (Maraş): hasat etmek,

künüşlemek (Kütahya): tavuk tüylerini dökmek, tüylemek.

küpdüşen (Isparta, Kayseri, Alâiye, Menteşe): 1 — yakarca, tatarcık (Isparta); 2 — bir nevi kışlık iri armut (Kayseri).

küpecik (Ankara, Kırşehir, Afyon, Kütahya, Çangırı); **küpecük** (Bolu): yağ konan ufak küp.

küpeç (Kütahya): kavanuz.

köperim (Kütahya): kuvvetli, gürbüz (bilhassa kadınlar arasında kullanılır).

küpkü (Edirne): balta döğdüsü. *balta köpküsü ile döğdü.*

küpleme (Niğde): çocuklarda karın şişliği ile müterafık bir nevi hastalık.

küplen.gi (Ankara): tepingi. bellerde ve bazı küreklerde demir kısma yakın ufkî ağaç parçası ki üstüne basılarak bel toprağa gömülür.

küpsü (Bolu): balta ve keserin tersi. *döğdü.*

küpüç (Antalya): maşraba.

küp yaprağı (Niğde): büyük yapraklı bir nevi ot olup bazı hastalıklarda kullanılır.

kür, gür (Antalya): ufak ormancık, çalılık.

kürat (Van): bir nevi dağ soğanı.

kürde (Burdur) ; **kürdü** (Niğde): uzun kadın hırkası.

kürdüklemek (Burdur): kızışmak. gürdükmek.

küre (Tosya, Çorum. Yozgat): üzüm pekmezi yapmaya mahsus ocak. *şire tandırı* (Kırşehir): *pekmez ocağı* (Ankara).

kürek (Kayseri): etlik yapılan hayvanların maruf olan kürek ve ön bacakları.

kürekge (Niğde): harman yerini kürümeye yarayan kürek.

kürelemek (Malatya, Ankara G. Antep): hırs ve hiddetle bir şeyi atmak. *kızmış almışta küreleyi vermiş* (Ankara).

kürem kürem (Niğde): sürü sürü, kafile kafile, yığın yığın.

kürez (Van): irice, büyükce harman edilmiş saman. namlı.

kürkürt (Malatya): kükürt.

kürküt (Menteşe, Muğla): yapağının tarandıktan sonra kalan adi kısmı.

kürlük (Çorum): bak. küllük. çöplük. *temeği aç şu gübreyi kürlüğe atalım.*

kürt baltası (İstaubul): bu baltanın yüzü çıkıntısız sap geçen deliği de yuvarlaktır.

kürtük (Kayseri, Koçhisar, Aksaray, Nevşehir) : tipinin yığdığı kar. kürtün.

kürtül yatağı (C. A.) kerestelerden bir nevi tahta. Kürtül, Maraşta bir köy.

kürtün (C. A. , Bolu, Kırşehir, Kayseri, Zile): 1 — hayvanların sırtına vurulan ve palanı andıran takım. *kürtüncüler mahallesi* (C. A.); 2 — bak. *kürtük* (Bolu, Kırşehir).

kürü (Çangırı); **kürük** (Sivas , Malatya, Kütahya, Avşar): eşek yavrusu, sıpa, at ve merkep yavrusu (Malatya) ; *tayı kürük, kürük diye çağırırlar* (C. A.).

kürümek (Bolu, G. Antep); **küremek** (Ankara): damdaki karları sıyırgı ile sıyırmak ve süpürge ile süpürmek, **kan kürümek**: cinayet isnat etmek, iftira etmek (G.Antep)

kürün (Malatya, Kırşehir, Şarkışla, Sivas, C. A.) : ahırlarda hayvanların önlerine saman ve ot konulan yer, korna, curun, yemlik?

kürünçe ruhu (C. A.): istirignin.

kürüz (Denizli): kulağı küçük (Koyun, Keçi).

küsbe (Malatya, Adana, Dinar Kayseri) : susam, haş haş gibi şeylerin yağları alındıktan sonra kalan tortusu.

küsgüç (C. A.) : yerlerden çiğdem çıkaran ucu demirli değnek. *her zeman çiğdem çıkmaz bazı da küsgüç kırılır.*

küskü (Malatya, Dinar, Kırşehir) : ağır bir nesneyi kımıldatmak için kalın ağaçtan veya demirden yapılan manivela.

küsmek (C. A.): hamur için *hamur küstü* denir. fazla su konan hamur küser ve küsmüş hamur açılmaz. tahin de küser. tortusu küsbe olur.

küsük (Sandıklı): taş kırmaya yarar manivela.

küsülü, küs (Niğde): dargın. küsüşmek: bir birile konuşmamak (G. Antep).

küsütutmak (C. A.): uzun boylu küsülü kalmak.

küseğen (İstanbul): tez küsmeği itiyat edinmiş kimse.

küşen. (Kayseri): kızışan, eş arayan (köpek).

küşne (C. A.): burçak cinsinden.
Ne yaman olurmuş küşne yolması
Küşne yolmasında gelin olması.

küşüm (G.A ntep) : hicap. *onda ne ut var ne küşüm.*

küşümlenmek (G. Antep): mahcup olmak. *gelip sana söyliyecektim küşümlendim.*

küt (Niğde, Kırşehir, Malatya): tortop. ayakları veya elleri tutmayan adam. eli ayağı küt olasıca (G. Antep).

kütane (İstanbul) : dikicilerde bir kalıp adıdır. kötene.

kütlez (Konya); **kütüz** (G. Antep) : kısa, kalın adam ve eşya.

kütmen (Ordu): küçük oturacak. *odadaki kütmeni bana getir.*

kütük (A.): nüfus kaydine mahsus defter. Ana kayde mahsus büyük defter.

kütüz (G. Antep): kısa, şişman. toparlak adam. güdük.

küynek (Manisa); **güynük** (Menteşe) : ormandan açılmış yer, hopur.

L

labak (Bolu): tam sayı için oyunda kullanılır.

labar olmak (Ankara): sıcak tesirile can istememek, gevşemek.

lades elek (Niğde): tülbentten elek.

laf pesengi (Bolu): söz gelişi, persengi.

lağım kaşığı (Istanbul): baraminanın vücude getirdiği pisliği delikten çıkarmak için kullanılan kaşık.

lağım mili (İstanbul): baraminanın küçüğüdür. Kayaları delmeye yarar.

lak (Van): 1 — içi bozulmuş yaş meyve, yumurta, yenilemeyen yemek; 2 — tenbel ve elinden iş gelmez insan. uluk.

lakaş (Malatya, Ankara köyleri): 1 — yağsız ve ekle salih olmayan hayvanat etleri (Malatya); 2 — yal (Ankara).

lalavuç (Erzincan): çekirdeğile kurumuş kaysı.

lamçı (Çorumun Kargı): yamçı.

lami (Gümüşane): yavru fasulya.

lamlı: 1 — buğday savururken hasıl olan buğday çirgisi (Teke); 2 — namlıdan müherref tüfek demiri (Kırşehir, Trabzon).

lamlık (Kütahya, Malatya): sapsız. *lamlık bıçak*: köhne sapı düşmüş bıçak.

lampet (C. A.): ağır hareketli çevik olmayan tenbel kimse. *bırak sen de o lampeti.*

lan.gırdak: çan sesi.

lan.gırtı (Malatya): çan sesleri.

lap (C. A.): tenbel yerinde kullanılır. *amma lap adamsın ha. lapbastı.*

lapak (Osmaneli): bak. labak.

lapbasan (Malatya, Ankara): **tap basan** (Sandıklı): patavatsız. *lap basan söylediği zine sinmez, yürüdüğü de yola sığmaz* (Ankara) . *lap basan tabur bozan* (Ankara).

lapçın : sahtiyandan yapılan çorap üstüne ve ayakkabi içine giyilen mest (Çangırı). ökçeli mest (Kırşehir); yassıca

topuklu mestin altındaki ince kösele (Bolu).

lappaş (Niğde): ağır canlı, şişman vücutlu kimse.

laşka (Trabzon): latife.

lavaş (Van, Erzurum, Kütahya): yufka. pide.

lavgar (Konya Ereğlisi); **lavgara** (Maraş): 1 — boşboğaz kimse (Konya Ereğlisi); 2 — alay, istihza (Maraş).

laz baltası (İstanbul): kereste yontmaya yarar bir çeşit balta.

lazot: mısır darısı (Malatya, Gümüşane).

leblep (Karahisar, Malatya): desterenin büyüğü.

leblep dökülmek (G. Antep): parça parça dökülmek. *ulum ulum olasıca da leblep dökülesice!..*

leç (Kütahya): münakaşa, mücadele. *leçetmek :* münakaşa etmek.

leçe (C. A.): çalı ormanı, geniş fundalık. *leçenin içinde av bolunur mu?*

leçek (Kütahya, Birecik, Malatya): değirmi dülbent yazma ve emsalinin bir müsellesi mütesavissakeyn teşkil etmek üzere katlandıktan sonra bunun kaidesi başın ön tarafına gelmek üzere yapılan kundağımsı baş bağı. keçik.

leçer (Malatya): reçel. kabak, üzüm, erik ve sair meyva leçeri.

lefelenmek (C. A.): bir parça yemek yemek, safra sındırmak.

leğençe (Malatya): ağzı ile dibi bir yemek konan ve büyüklerinde hamur yoğurulan kap.

lek: 1 — hıssa. çocukların oyun tabiri. iki arkadaş yemek yerken de *lekleri çıkar bakalım derler* (A. Karahisar, Sandıklı); 2 — hasır (A. Karahisar).

lekeş (Teke): hasis adam.

lelevan (Erzurum): avare, perişan.

lembeki (Van): lengeriye benzer, yayvan ve küçük bakır tabak.

lemper (Malatya): set, tümsek bağçe etrafında topraktan yapılan yükseklik.

lemse (Yozgat): tükrük.

lenger (Ürgüp, Çerkeş, Avşar, Dinar): büyük bakır sahan, bakırdan yemek kabı.

lengeri (Niğde): ortası çukurca kenarsız yayvan bakır kap ki içine pilav gibi susuz yemekler konulur.

lepedek (G. ntep): birdenbire. *lepedek geldi.*

leşko (Trabzon); şişman, semiz, ağır adam.

lete (C. A.) : davet edilmeden gelen kimse, tufeyli. *geldi lete oldu. lete olarak geldi.*

levir levir yanmak (G. Antep) : al al yanmak. *yüzü levir levir yanıyordu.*

leylamba (Sandıklı); **lilala** (Afyon) : çok uzun bacaklı insan, hayvan.

leylingiç (G. Antep): dut nevilerinden birinin ismi. *bizim dutları leylingiçe aşılattırdım. leylingiçi çok severim.*

lığlanmak (Erzurum): mecra kapanmak. *lığlanıp kalmak*: su karmak, iş birikmek.

lıklıkı (Yozgat, Niğde, Konya): ufak çam bardak (C. A.); *lıklık* (Niğde): içinde su boşalırken dar boğazlı bir destinin çıkardığı sada.

libade (Trabzon, Malatya, Zile, Konya, Kütahya) ; **liba** (Ankara): genişçe kollu uzun caket, gömlek üstüne geyilen pamuklu hırka.

liklik (Malatya): hayvanların fena yürüyüşü, suvarisini sarsıp inciten yürüyüş.

likman (Rize, Çorum, Gümüşane); **ilikmen** (Sandılkı): teneke lamba (Rize); şişesiz ufak idare (Çorum); zeytin yağlı ufak çıralar (Gümüşane).

lil (Van): cıvık çamur.

lime (Havza): müstatil şeklinde tuğla.

lipedek (C. A.): hemen. *lipedek geldi.*

lip lip (C. A.): çabuk çabuk. *lip lip kopmak. iplik çiylemiş, lip lip kopuyor.*

livas (C. A.): kuyuların içerisinde kayadan uyma su yolları. sular ekseriyetle yukarı livastan gelir, kuyunun mahzenini doldurur, sonra başka livastan daha aşağı kuyulara gider. *livasın içi çamurla dolmuş.*

lizik (Erzincan): hafifmeşrep.

lobut: 1 — ucu toplu bir deynek. (Burdur) : şimdi müstamel olmayan eski bir idman ve harp aleti. 2—öküz, inek gibi büyük hayvanlardan çıkan aşık kemiği (Niğde).

loça (İstanbul) : gemide çapa zenciri atılan delik.

loda (Fethiye, Niğde, İzmir, Kütahya, Adana, Avşar): **noda** (Ankara) : 1 — arpa ve buğdayın bozulmaması için toprak altında hazırlanan yer ; 2 — büyük yığın. *loda*

yaparlar da sonra savururlar. saman loda samanı. un lodası.

lodca (Avşar) : koyun ve keçilerin kafasındaki ağrı.

loğ (G. Antep, Malatya, Yozgat, Trabzun) : *yuvak taşı*, toprak damlı evlerin üzerinde kullanılan yuvarlak taş. yurgu.

loğdur (Trabzon, Malatya) ; **lovdur ağacı** (C. A.) : loğu çeken çatlı ağaç. *yuvak ağacı* (Ankara).

loğlan (Malatya); gayet yoğun adam. **lövlan** (Malatya) : iri cesimülcüsse insan, işe yaramayan herif.

loğsıya kalmak (Ankara): yıkılıp kalmak, yorulmak. *aman loğsıya kaldım.*

lolu (Niğde) : küçük küp.

lonca : 1 — üstu açık kenarı çevrik yer. esnafın toplandığı sedirli oda. İstanbul tabak esnafının loncası Yedi kulede Deryayı Ali baba türbesi yanındadır. 2 — gizli müşavere. kumbas.

lonca ustaları (İstanbul): esnaf arasında esnafa ait nizaları ayırır. esnafın yaptıkları mallarda sanatı lekeleyecek ve kirletecek şeyleri muayene, çırak ve kalfa olacakları huzurlarında imtihan ederler.

longoz (Trabzon): deniz kenarındaki kayaların diplerinde ki derin yerler.

lop lop (Taşköprü): leblebi.

lor : ayranı kaynatıp yapılan peynir suyunu daha kaynadılarak elde edilen mahsul. çökelek. keş.
bir gün pendir bir gün lor. bir gün getirir deliğe kor.

lorta (C.A.) : yemeni kalıplarından bir kalıp.
ulu ayak mı istersin, lortamı?

loti, lot (Van): aç gözlü obur, pis boğaz.

lov (G.Antep): bak. *loğ. damı kürüdükten sonra lovladınmı? lovcı geldimi?*

lovdur ağacı (C. A.): bak. *loğdur.*

lovlaz (G. Antep): hububattan karnı kara, böğrülce. *lovlaz pıyvazı yaptım.*

löç, öç (C. A.): bahis tutuşma.

löçlü: bahisli.

löç kurmak: bahse girişmek, öceşmek.

löçleşmek (G. Antep): öceşmek, bahse girişmek.

lödük (Maraş): hedef, nişan.

löğün, lökün (Malatya); **lök** (Eskişehir): yağ ile kireç karıştırılarak yapılan yağlı çamur ki bununla taşların arası sıvanarak sızmaz bir hale getirilir.

löklü(Ankara); yaşı geçkin adam, koca adam. cesimül cüsse işe yaramayan insan.

löhme, lökme (Malatya): etlerin siy hları ve parça yapılması (?)

lök (Kırşehir, Trabzon, Teke, Avşar, C.A.): 1— beşyaşından fazla erkek deve (Teke, Avşar, C. A.) *getti lök gibi oturdu*; 2 — mühür mumu, mum gibi yanan selloloit ve saire (C. A.); 3 — bak. *lökün*. 4 — Kayseri taraflarında mısır tavuğuna (hindi) ye de lök diyorlar.

lökün (Malatya); **löğüm** (Kırşehir): su sızan destiyi ve diğer kapları, künk deliklerini tıkamak için yapılan macun.

löplek (Osmaneli): darbuka.

lungur (Erzurum): yoğurtu süzdiren taş. bak. *durak*.

lüle (Malatya). **lülle** (Kırşehir): pipo.

lülez (Erzincan): kuru fasulya

M

ma,me: (Kütahya) al, işte, mah!

mablak (Kırşehir): ateş küreği

macat (Albıstan, G. Antep): sakat. *tağadan düşmüş macat olmuş.*

macır (Teke): tüylü deve ile boz devenin ictimaından hasıl olan tenasülden mahrum deve.

maç (Van): el tutamağı. sapanın el ile tutulan kısmı.

maça (İstanbul) : 1 — kalafatçılıkta eski tahtaları söken, çekice benzeyen naresi çatallı aygıt ; 2 — dökümcütelükte terece içinde dökülecek işe şekil vermeğe yarıyan bastırılmış kum.

madamak, madımalak (C.A.): yenen bir nevi ot.

madda (C. A.): marazla beraber kullanılır. *maddası marazı yikinsin* (harekete gelsin).

madrap (Yozgat, Kayseri): ekilmemiş tarla, mera.

madırıbda kalmak (G.Antep): meşkûk kalmak, açıkta kalmak. *o iş madırıbda kaldı. Ben böyle madırıbda nişleyim?*

mafraç (O. A.) : bağcıların yatak, döşek gibi sarılmış yükleri, göç yükü. *mafracı kaydı*: bağa nakla niyet etti. *mafracı çattı*: yükletti.

mağ (Zile, Malatya, C. A.): dört arşın uzunluğunda ağaçların üst kısmını işgal eden tavan (Malatya); *şu ev üç mağ üzerindedir.* mağlar, kemerler ve ya üfki hizenlerle (kalın direk) tefrik olunur.

mağı (İstanbul): derinin tabaklıkta tüyü kalktıktan sonra kalan yüzüne *sırça*, et tarafına *mağı* denir.

mağırmak (Kayseri, Niğde) ;
mankırmak (Rize) ; **maykırmak** (Afyonkarahisar): inek, camus bağırmak.

mah (Yozgat): ahmak, sersem.

mahat (Istanbul): saraçlıkta deriye çizgi yapmaya mahsus aygıt olup bir sürtüşte birden beşe kadar çizer.

mahra (G. Antep, Malatya, Çorum): üzüm taşıdıkları hususî ağzı açık sandık, tahta kap. bir nevi ölçek olabiliyor.
— *elli mahra üzüm geldi.*
— *eşek mahrasımı?*
— *yok beygir mahrası.*
dahra girdi mahra girdi.

mahrama (Yozgat, Van, Teke, İlbaşı); marhama (Çorum): 1 — gayet ince mendil. bazı yerlerde tülbent yerinde kulkullanılır. baş örtüsü. arapçadan; 2 —yüz havlusu(Bolu).

mahya : 1 — bina kiremitliğinin altında bulunan uzun kiriş (Ilgaz); 2 — bazı zamanlarda yapılan panayır (Safranbolu, Çerkeş, Ilgaz).

makara (Kayseri): halıcılıkta direzin ilk defa makaralara sarılır, bunlar elde dönecek kadar ufak olur ve tenekeden yapılır.

makat: 1 — arapçadan. sedir ve sedir üstüne açılan halı, kilim (Ürgüp) ; 2 — sovuk gelmemesi için tavan arasına yayılan çamur sıva.

makkap (Denizli): ciltli kitabın tarafeynindeki kalın kâğıt.

makraç (O. A.) : bir yere toplanmış eşya yükü.

mak tohumu (Niğde): ahmak.

mal (Kayseri, Kırşehir, Zile) : kara sığır, hayvanatı ehliyenin bakariye kısmı.

mala: paparanın diğer adı (Bolu); Sıvacıların çamur ve saireyi duvara yapıştırmak ve sıvamak için kullandıkları aygıt (A.)

malağma (Albıstan); malama (Kırşehir, Kayseri, Erzurum, Adana, İzmir, Ankara, Avşar, Sandıklı): dane ile karışık saman, dövülmüş fakat henüz savrulmamış harman.

malak: 1 — manda potuğu, yavrusu (Denizli, C. A.); 2 — donların ayak tarafı (C. A.); *tuman malağı*: hatırla *balak* (Kozan).

malak malak yemek (Konya): büyük lokmalar halınde lop lop yemek.

malaklamak: kapıyı sürgülemek. mavlaklamak.

malahtar (İstanbul) : bir deyneğe posteki bağlanarak yapılan aygıt. Bunu zifte batırarak kalafat olan yere sürürler.

malama (C. A.) : hububatla karışık döğülmüş saman. savrulmamış harman.

malamat etmek (Niğde, Yozgat): tahkir etmek, hakaretle ilzam ve iskat etmek, berbat ve teşhir etmek. melamet.

malur (Taşköprü): maruldan bozma.

malhazırı (Niğde): lengerinin küçüğü.

maltıka, malhıta (C. A.) : çekilmiş mercimek. *maltıka çorbası.*

momurhan (Malatya): mumırhan (G. Antep). el çatlaklarını tedavi edecek ilâç.

mana (Adana): eleci başı denen amele başının kumar oynayanlardan aldığı hıssa.

manas (Niğde): ağaçların kökünü kemirir, parmak kalınlığında ve yarım parmak uzunluğunda sarımtırak kurt, tırtıl.

mana mana (C. A.): *ben de mana mana bacım gile gitmeye hazırlanmıştım.* karş. *manı manı.*

manar (Teke, Muğla): 1 — tahtadan yapılan baraka; 2— büyük balta.

manca: 1 — yahni gibi bir nevi et yemeği yahut mutlak etli yemek (O. A.) ; *ucuz etin mancası yenmez* ; 2— herkes bir şey vermek suretile iki üç adam toplanup yemek (Ankara). mancalar çekmek: sofraya türlü yemekler sıralamak.

mancılık (Ankara); **mancınık** (Kırşehir): mesnet. *yıkılacak duvara mancılık vuralım da bir kaç sene daha gitsin.*

mandal (Sandıklı, Konya); **andal** (Amasya): bağçede iki ark arasındaki ekilmiş parça. sebze ekilen yerlerin ayrıldığı mürabba ve müstatiller. *bizim beş mandallık marulımız var.*

mandilas (Denizli): mandal, kapu mandalı.

manı, manı (Ankara, Bolu): *manı manı çekip götüriyor.*

manış (Rumeli): örme saman arabası.

mankafa (Kayseri, Ankara, Bolu): 1 — hayvanın burnu içinde çiçek döken, boğazının altında bez peyda eden ve kokan bir hastalık; zuam. 2 — aptal, ağır duyan b. a *mankuf* (Ilgaz) tezyif ve tahkır sözü.

mankuz (Burdur): tahtadan yapılan bir nevi sandık.

manşa (Çorumun Kargı) : maşa.

mantalik (Diyarbekir): çocuklar arasında iki ağaç parçasile oynanan bir oyun.

mantar (İstanbul) : tabakların deriyi ymuşatmak icin kullandıkları bir aygıt. kayık

biçimi bir tahtaya mantar raptedilmiştir. amelenin el tutacağı yerde halkavî kayış, deri yastık ayrıca arka tarafında bir ağaç sap vardır.

mantar makinesi (İstanbul): tabakanede deriyi yumuşatmak için kullanılan makine.

mantı (Malatya, Türkmen, Avşar, Kayseri): Hamur ve yoğurtla yapılan bir türlü yemek.

manuk (Malatya): minik (G. Antep). Kedi yavrusu.

man.ger (Van): ağaçtan yapılan, bir çift hayvanla çekilir kesek kıran, tırmık.

man.gır (Niğde): hamurdan kesme, murabba şeklinde çorbalık.

mapa (İstanbul): bir sandal dümeninin aksamından olan ineciğin geçtiği halka.

maraba: uşak, çiftlik uşağı (Elaziz) mahsulun nısfı ve ya üçte biri mukabilinde bağçelere bakan adam (Giresun).

marak (Diyarbekir): merek (Ahısha): samanlık.

maral, meral (C. A.): 1 — dişi ceylan. 2 — mec. güzel kız. *kimden sorsam acep ben o merali.*

maraş (Niğde): hıyarın topak, yamrı yumru nevi.

maraza (Malatya): müaraza, münazaa, mücadele.

març - març (Taşköprü): şarp şarp. març març öpmek.

marda (Niğde): kasapların müşteriye sattıkları etin üzerine koydukları engin veya bayat et parçaları. asalak.

mardalı (Tavas. Menteşe): iri.

marh (Diyarbekir, Erzincan): çıra, yağlı çam ağacı.

marhama (Safranbolu, Ankara): baş çarşafı, mahrama.

marlak (Denizli): yumağın takıldığı deynek.

mardin karamanı (İstanbul): koyun cinsi. beyaz azman olup. burmadan getirirler.

markacı (İstanbul): kahvede ocakçıdan marka alıp meydanda kahve dağıtan uşak.

markup (Halil İbrahim biçimi) (İstanbul): başlığı geniş lâstik biçiminde, ökçesiz, altı gön, içinden ve dışından dikişli gayet sağlam ayak kabı. bütün köylü ve esnaf eskiden bunu giyerdi. merkup.

marlak (Denizli): yumağın takıldığı deynek. merkup.

marzalak (Trabzon): yalan yanlış sözler.

masat (Ankara, Trabzon, Kırşehir, C. A.): bıçak bilemek, kılağı vermek için kullanılan demir.

masaf (Mecitözü, Merzifon, Çorum): sofra tepsisi, küçük bakır sini.

masıra: kadip. kamıştan yapılan ve alaca bez ipliği sarılarak mekik içerisine konan ufak terdek (G. Antep). bak. *masura*.

masil (O. A.): kaysının zerdalinin ermeğe başladığı zamanına denildiği gibi erken yetişen kısmına da denilir.

maskala, mazkala (İstanbul): tesviyecilikte işi parlatmak için kullanılan üç köşeli eye biçiminde fakat düz bir aygıt

maskallamak (Trabzon): bir şeyin üzerine varmak, bir işi çok incelemek.

masta (Samsun): hayvan sürdükleri uzun değneğin çivisi.

mastar (Kayseri): halının düzdokunmasını temin eden aygıt. direzin tezgâha sarılır, diğer ucu mastara bağlanır ve tezgâha bir defa dolandıktan sonra tekrar mastara gelir. mastara bir defa sarıldıktan sonra tekrar geldiği taraftan dolandırılıp yine mastara gelir.

masura (Malatya); masıra (Kırşehir); masra (Afyon, Sandıklı): 1 — mensucatın uzatmaları arasında gidip gelen balık şeklinde bir dokuma aleti. mekik içindeki atkı makarası; 2 — erkeklerin uzvî tezkiri.

maş (Antalya, G. Antep, Diyarbekir): bakliye fasilesine mensup mercümeğe benziyen bir tanedir ki bundan çorba yapılır. Kurusunun da renği yeşildir.

maşala (Denizli, Kırşehir, Avşar); **maşara** (Malatya, G. Antep): patlıcan, büber gibi sebzelerin dikildikleri yastıklar. sebze tahtasının enleme bölünüşü. *üçyüz maşara bostanım var. bostanın maşarasını neçiye (kaça) aldın?*

maşalama (Samsun): düğünlerde yapılan meş'ale.

maşat (Niğde): hiristiyan veya musevi mezarlığı.

maşık (O. A.): yük organı ucundaki ağaç halka.

mat: 1 — kepaze, maskara (Isparta). karş. *madı maskara itmiş madıyınan maskara.* 2 — kestirilmiş şeker.

matarak (Niğde): alüfte kadın oynatılan meclis, oturak. *cünbüşe oturma* (Denizli): bu manada. 1 — bir çeşit oyun havası (G. Antep).

matrabaz (Trabzon): hilekâr, dessas.

matrak: 1 — balık avına mahsus üç çatal demir parçası. (Albıstan) ; *matrak idiyor* (Sandıklı) alay idiyor; 2 — latife (Isparta) .

matrakçı (Denizli): şakacı. *matrakçı matrak atıyor.*

mavlağan (C. A.): bir nevi karga.

mavlak (C. A.) : eczacıların havan eli.

mavrım (C. A., Albıstan): melesi andıran yerli dokuması bir nevi bez

Yarim gömlek giymiş yakası mavrım.
Tükendi taketim kalmadı sabrım
Ak sinen üstüne kazılsın kabrim.

mavuç (İstanbul): kalafatçılıkta tahtaların arasından eski üstüpüleri çıkarmaya mahsus aygıt.

may : hedef. amaç.

maya: 1 — alelûmum dişi hayvan: uzun tüylü beyaz dişi deve (Denizli, Tavas); dişi deve, dişi merkep (yozgat); yoz dişi deve ile pohur devenin içtimaından hasıl olan yüke dayanan deve. 2 — bir nevi nazım şekli ve bu şekle mahsus ezgi (G. Antep). maya ile maştalar gelin överler. gelini odasına götürürlerken maştalar her adımda yahut her merdiven basımında bir maya okurlar:

yaz geçti.
bahar geçti yaz geçti,
gel felek isbat eyle,
hangi günün şaz geçti.
gülenaz.
bülbüle naz güle naz,
bu bır fani dünyadır,
ağlayan çok gülen az.
düşte gör.
hayalimi düşte gör,
kıymetimi bilmedin
bir kötüye düş te gör.
Buna düştüm
Bungunum buna düştüm,
Kan edenler kurtuldu,
Kurtar kapuna düştüm.

3 — bir el çekicinin üst başı nara, alt başı mayadır (İstanbul).

mayalı (Denizli): bazlama.

mayana (C. A.): anasonu andıran bir nevi tohum. *hedige mayana koymuşlar.*

mayasıl (Malatya, Kayseri, Denizli) ; **mayasır** (Ankara):

basurun galatı, makat, el ve ayakta ve vücutte bulunur (Malatya); *mayasıra deve iliği yutturırlar, etinden yedirirler* (Ankara).

mayıflanmak (Denizli): naz ve istigna göstermek.

mayıs (Avşar, Ankara): sığırların ıslak pisliği ki arı kovanlarının arka taraftaki kapağını bununla sıvarlarsa içinde güve hasıl olmazmış.

maylak (Denizli): deve yavrusu, potuğu, malak. daylak.

maymalak (Denizli): cüce adam, gede.

maz (Van, Samsun.); **mazman** (Kırşehir): 1 — dört yaşındaki koç (Van, Kırşehir); 2 — kıl ören kimse. *mazmanlar kıl örer mutaflar dokur.* (C. A.)

mazak : 1 — arabalarda rabt çivisi (Balıkesir); 2 — ham. (Samsun).

mazalak (C. A.): alevi Türkler arasında alay ifade eden söz. *nereye mazalak. hey mazalak.*

mazgal deliği (Ankara): ufak pencere. 2 — meteriz. ok ve kurşun atılacak delik (C. A.)

mazı (Niğde, Malatya, Kırşehir, Avşar) : 1 — kağnıların tekerlere merbut uzatma ağaçları yani dingil; 2 — tezgâhta bezin serildiği ağ; 3 — tabaklıkta kullanılan mazı meyvası (Sandıklı). *mazılık:* (Malatya) mazı ormanı.

mazırık (G. Antep): marsık. *kömürde çok mazırık var.*

mazman : 1 — koyunun dört yaşlısı. (Avşar) ; 2 — urgancı (Samsun)

mazmaz (C. A.) : hindinin ferikten büyüğü.

me ! (Kütahya, Malatya): al, işte. nah.

mecek (Kırşehir, Kayseri, Avşar) ; **mecik** (Yozgat); **cenek** (Kırşehir): mesesin kalın tarafına takılan demir *mecik* ince tarafına takılan *noduldur* mecekle sabanı temizlerler,

meci (Simav): *imeci.*

mecleme (C. A.): çıkık yerlerine hareketi men için tatbik edilen sakızlı bez.

mecrefe (Diyarbekir): arapçadan. tahtadan yapılan kar küreği; kar kürütgüsü, kar küsüğü, kar yitgisi.

meçikli (Antalya); **meçigil** (Teke): zehir, zakkum.

mede (Çangırı): çocukların oyun esnasında her kesin duracağı muayyen yer. mere.

medek: 1 — manda malağı (Mecitözü) ; 2 — erkeğin üzvü tezkiri (Kayseri) çöğen (Zile) ; 3 — dişi manda (Kütahya, Samsun, Erzurum).

medine: 1 — odalarda dolap kenarlarında yapılan küçük dolabımsı kapaksız boşluklar (Çorum) ; 2 — ufak taraça (Denizli). 3 — bir adı kütüle olan çeçek.

meğil (Diyarbekir); **meğal** bostanları çapalamaya mahsus aygıt.

meh, me! (Sivrihisar, Antalya, Bolu, Ankara köylüsü, Tavas): al, tut.

mekara (Isparta) : baca.

mehbez (Isparta): yazma, örtü.

mehre (Ilgaz): büyük tahta kalıpla çamurdan yapılan duvar.

meke (Demirci köyü) : suda yaşar ördek nevinden bir cins kuş.

mekel (Denizli) : çapa.

mekene: pulluğu sıyırmaya mahsus keskin bir demir.

mekke (Dinar, Konya, Eskişehir); **meke** (Seydişehir): mısır danesi (Seydişehir), mısır darısı (Karaağaç) , *mekke işiği* (Bolvadın): mısır koçanı.

mekener: küfe.

mekirlik (İstanbul): ayak kabının arkasına ve beline konulan parçalar.

meleksi (Konya, Antalya): yufka etmek açılacak yuvarlak hamur parçaları pazı.

melefe (Ankara, Kırşehir, Niğde, Malatya); **melıfe** (Safranbolu): yorgan çarşafı. yorganların altına kaplanan çarşaf örtüucek ; *astarı melefe* ince astar. (Ankara)

melegir (Niğde): halıcılıkta geçki ipine verilen şekil.

mele (Malatya, Araç, Sivas); **mala** (Dinar, Kırşehir, Ankara): 1 — duvarları sıvayan demir ve ağaçtan yapılan alet; 2 — toprak üzerine açılan kuyu, çukur (Araç, Sivas).

melcen (Teke): şaşkın.

melemez (Malatya, Ankara) : 1 — miskin; 3 — hayırsız evlat anasına melemez. daş yürekli. (Ankara). meleme (G. Antep).

melenküş (Malatya): sakız ağaçlarının meyveleri. melengiş, merlengiç.

melez (Malatya, Ankara); **meles** (C. A.): 1 — Ketenden ve ipekten dokunan bez (Malatya); 2 — *melez gögnek* (Ankara) ipekli gömlek. (Rize).

melik (Malatya, Kırşehir, Teke); **belik** (Ayntap köyleri): 1 — (Kirşekir): 2 — Kadınların saçlarının malûm şekilde örülmüş kısımları (Malatya): karş. *bölük, saç bölükleri.*

meliz (Niğde): bal arısı.

meliz götü (Niğde): üzüm çubuklarının tumurcakları.

memecim (Kayseri, Niğde); **mennecim** (Ankara): çocukların arifa günü kapuları dolaşarak simit toplamaları.

memeli kıskaç (İstanbul): demirçi aygıtı. keseri ocağa koyup tutmaya yarar.

memez, mehpez (Teke): kadınların başlarına bağladıkları yazma.

memişleme (Adana): kaynadılıp kurudulmuş buğdayı bulgur yapmak için ıslatıp öveleme (öfelemek). bu işe G. Antepte bulğur dövme derler.

mencik (Burdur): 1 — kıl eyirirken eyrilmemiş kılları içine koyup boyunlarına taktıkları torba: 2 — kulak yumuşağı.

mencule (C. A.): yan saçları, kakul!.

mendehor (Taşköprü): mendebur, sefih.

mendevrek (Burdur): bak menevrek.

menemme (Bolu): zanederimki.

menemşe (Tavulsun); **menevşe**, (Afyon, Kayseri); **melemşe** (Rize): menekşe.

menevrek, mendevrek (Burdur): kıldan bükülerek yapılmış şalvar.

mengene (İstanbul): tezgâhta işi sıkıştırmaya yarar.
Parçaları:
a) ön mengene
b) kaytan vida
c) sabit parça
d) ağızlık (müteharrik parça)
e) arka mengene.

mengez (Malatya): civata, vidalı kadak.

mengil: 1— camdan mamul bilezik: 2— kulak yumusağı.

mengiş (Teke): dişi domuz.

menik, enik (Malatya, Rize, Avşar); 1 — köpek yavrusu, ayı ve kurt yavrularına da denir. minik 2 — kulağın aşağısındaki yumuşak kısım (Avşar, Niğde).

menles: killi toprak.

menteşe (Malatya): 1 — kollara ziynet için takılan bilezik; 2 — kapu ve dolap kapaklarını çerçiveye rapt eden malum şey.

mentir (C. A.): şebbuy.

mer (Teke): kedi.

meras (Niğde): parmak sinirlerinin takallusundan naşi birbirinin üzerine binmesi. *elime meras girdi.*

mercan köş (Niğde): kına çiçeği.

merç, melç (C. A.) : sulak, batak merzei yer. arapcadan

mercetmek (Gerkûk): bahsetmek. *bu meselede ben seninle merc ederim.*

merçimezen (C. A.): midye kabuklarının büyüğü olup bundan cığara tablası ve saire yapılır.

merdane (Bolu, Ankara): hamuru açmak için kısa, yoğun oklava.

merpukan (Diyarıbekir) : merdiven, merdivan.

mere (G. Antep) oyun meydanında sınır. *mereyi dikmek* ün almak.

merek (Zile, Taşköprü, Mecitözü, Trabzon, Erzincan, Ahısha): samanlık, saman veya ot konacak kulübe. saman damı.

merel (Barak aşiretleri): ceylan'

meres (Kırşehir, Kütahya) : 1 — köpeğin her altı ayda geçen vaktına *meres* tabir edilir. 2 — köpek yularının boğazlığı.

mereze (Malatya): göz hastalıklarının tedavisi için sürme gibi göze cekilen toz. ot.

mergabit (Bolu) : pek zayif (hayvan).

merhep (Malatya) : fıstık aşısı denilen bir ağaç olup sapından baston yapılır.

merk : 1 — tarlaların taksimatı (Erzincan) ; 2 — çayır (Erzincan) merç.

merkup (Çangırı, Ankara) : yemeni, ayakkabı. merkup yerine şimdi lastik giyeler. yüzü kısa yemeni (G. Antep)

mertebani (Diyarbekir, Afyon, Antalya): bakır kapların büyüklerinden; pilav kabı büyük bakır tabak.

mertek (Denizli, Burdur, Sivas, Niğde, Malatya, C. A.) : toprak damları örtmek için uzadılan çam ve ardıç direkler. (Sivas) yapıda kullanılan ağaç ki hezenden ince ve sırıktan kalındır, (Niğde).

meryem ana kuşağı (A.): bak. *elem sağma.* gelin kuşağı.

meses (Yozgat, Kırşshir, Kayseri, Avşar, C. A.): ucu bizli neli çiftçi deyneği. *övendere çiftçi mesesile fakı (fakih) asasile çıktı.*

meset (Burdur, Teke); mertekların başlarını koymak için gayet kalın çamdan ağaç, *dibağacı* (Hafik): bu manada.

mesit: su önüne yapılan set.

mesmursuz (Isparta, Teke): münasebetsiz, besmelesiz, biçimsiz.

mesteki (Bolu): sakız.

mestiklemek (G. Antep): masaj yapmak. *çocuğu mestikledim.*

meşefe (C. A.): hamam havlusu. eskiden kızların örtündükleri örtü.

met (Ankara, Denizli, Afyon, Avşar): 1 — çocukların oyun oynadığı çomak, iki tarafı sivri deynekcik, çelik. *bebeler met oynar, met deynek oyunu;* met oyunu : *bir çeşit çelik deyenek oyunu. met, sert, hort* (G. Antep) 2 — kadınların baş örtüsü. (Avşar).

meteris (Malatya, G. Antep): avcıların avdan kendilerini saklamak için taş ve otla yaptığı mahal ok ve kurşun atılacak kala deligi.

metlemek (Niğde): atlamak. sıçramak,

mettik (Malatya): 1 — bir illet; 2 — beddüa.

meydancı (İstanbul): bir kahvede kahve ve çayı kahve haricindeki esnaflara dağıtan uşak.

meydani (Niğde): ipekli alaca. *yarım meydani*: ipekle karışık. *bütün meydani*: saf ipek.

meymene, mesmene (Niğde): rahat rahat, serin serbes, açele etmiyerek. sele serpe.

mezep (Nenteşe, Tavas): hamam peştemalı.

mezele (Teke) sebze.

mezeleme (Teke): sebze ekilen mahal.

mezer (C.A.) : hamamlarda kullanılan futa, peştemal.

mezgab (Teke): kadınların gidikleri bir nevi takke, fes.

mezik : yabancı, o memleketli olmayan kimse elgit, elkin.

mezir (Bursa) : çıranın yağlı kısmı.

mezire (Burdur) : sebze ekilen mahal.

mezlege (C.A.): çam cinsinden ağaç.

mezmerdek (C.A.): ördek ve kaz gibi bir av kuşu.

mezmetmek (Niğde) : ortadan kaldırmak, yok etmek' izini kaybetmek.

mezzeki sakızı (C.A.): bir nevi sakız.

mıdık (Ankara): cüce, mıdık, mıdılık (Niğde) ufacık, mini mini.

mığal (Kütahya G. Antep) ; taze fidanın ilk meyvası. (turfanda ile karıştırmamalı. turfanda: her sene ilk meyve). ilk verim. mığala binmek : mığal vermeye başlamak. *Bizim yenice gelecek sene mığala biner.*

mıhanat (Afyon); **mahanat** (Trabzon): ihanet eden. aldatan. korkak. muhanet.

mıhla (Yozgat, İzmir, Kayseri, Erzurum); **mıhla** (Niğde, C. A.); **mıhlama** (Ankara, çerkeş, Malatya, Avşar): soğan ve kıyma ile pişirilen yumurta (Çangırı) soğanlı yumurta (Yozgat) yumurta ile yoğurttan yapılan yemek, kıymalı ıspanak üzerine yumurtalı yemek (Niğde).

mıhladızsaç: saçın bir nevi ve en eyisi.

mıhlandıç (Kırşehir); **muhladız** (Trabzon): miknatis, demirçeken.

mık (Konya, Teke): zehir.

mılcık (Kayseri, Yozgat): çürümüş, sulanmış çürük zarzavat *mılcımış hiç, hayrı kalmamış* derler (Ankara). mırcık, mıncık.

mılcımak (Niğde): tavı, kıvamı geçmek, özü kaybolmak, cıvımak.

mıncışmak (Bolu): pideyi sıkar sıkmaz hamur haline gelmek. eyi pişmemek, mayasını almamak. yüzünden olur.

mıra (Aksaray) : su işlerine bakan kimse. *kanevetci, çeken.*

mırcımak (O A.) : peynir ve saire gibi yeyecekler sulanarak bozulmak. *bana yedirmedin, saklaya saklaya mırcıttın.*

mırığı eğri keyfi yok. *mırığı, mılığı yılık* (Sandıklı): keyfsiz, çehresi asık.

mırık: 1 — çocuk ve gençlerin yassı taşlarla oynadıkları bir nevi oyun (Çangırı); 2 — manda yavrusu (Bolu); 3 — nesepsiz soysuz (Yozgat); babası at, anası merkep burnu buruşuk ester (Malatya).

mırnav (Van): kedilerın istek zamanı.

mırtlamak (Avşar); oynayup sıçramak.
Altındaki atı mırtlar
Sağ yanında altı patlar.
Varmışta tarlaya düşmüş.
Kanını yalayor itler.

mısırga (Niğde, Teke): hindi, mısır tavuğu culuk.

mısmıl: 1 — temiz, arî, mundar karıştı. 2 — bıçakla kesilmiş yenilir hayvan (Çangırı); canı çıkmadan kesilen hayvan (Ankara); 3 — mükemmel (Rumeli havalisi); tamamile (Eğridir) *bir tabak yemeği mısmıl yedim.*

mısmırlamak: sağlam dayak atmak.

mışırık (Ilgaz, Ankara) : şüpheli, zazif, kuvvetsiz. *söz virdi mışırıklı emme*: gönülsüz söz verdi. mıcırık.

mıttırdamak (Niğde) : şımarmak, harekete gelmek, bilhassa cima arzusunu izhar etmek.

mıza (Çangırının Şabanözü) ; erkek eşek. *(dişi eşeğe burada maya derler).*

mızganmak (Kırşehir): sokurdanmak. 2 — içi geçmek, hafif uyumak.

mızırık (Niğde): mıcırık. yavaş yavaş iş gören.

micel (Samsun civarı) : 1 — sivrisinek; 2 — kemik içindeki ilik.

miçek (Gergûk, Kayseri); micek (samsun): sivri sinek.

mider değirmeni (C.A.): birinci nevi un çıkaran değirmen.

midi (G, Antep): ufak aşık *midi, dünyayı yedi daha varmı dedi.*

migal (Malatya): bak. mığal.

miheşer (Malatya); el değirmeninde kırılıp pilâva katılan nohut.

mihirsek (Ankara): evlâdına düşkün adam. *pek mihirsek.*

mihtan (Teke, Alâiye): melez, mahlut zahire.

milak (van): kış meyvalarının bir ipe dizilmiş asılmış hali.

milçan (Denizli): ucuna pamuk dolanmış çubuk.

milis (Rumeli, Konya, Eskişehir): arı. b. a. *cura* (Kayseri) arının nesilsizi, dağnığı.

millenmek (Kütahya): akan su getirdiği kumu bir tarafa yığmak.

mimiş (Yozgat) : uyku.

mincik (Burdur): kıl eyirirken eyrilmemiş kılları koyup boyunlarına taktıkları torba.

mincolmak (C. A.): piç olmak. *bu iş mincoldu.*

minet (Alâiye, Teke); **miniget** (Teke): fırına evden ekmek hamvru götürmek için kullanılan tekne.

minik (Yozgat, Trabzon, Afyon): 1 — köpek yavrusu (Yozgat); 2 — küçük, mini mini (Trabzon); pek küçük ve güzel (Malatya).

minminetmek (Burdur): yavaş yavaş görüşerek hile hazırlamak.

minmin durmak (G. Antep): durucuk durmak.

minnam (Yozgat): nişanlı.

mintan (Kütahya): şinik, kilenin dörtte bırı.

mirav: 1 — ırmak sularının muntazam cereyanına ve su tevziine memur kimse (Konya Ereğlisi); 2 — fındık oyununa mahsus çukur (Van).

mirik (Samsun): ince saman.

mirmir (Van): bükülmemiş eti pis kokan teke.

misiri (Malatya): taş ve kerpiç kıracak demir.

mismitil (Tavas, Menteşe, Ankara, Dinar) büsbütün, tıpkı tıpkına **mitlek** (Kayseri, Yozgat): aynı **mitli** (Ankara, Sandıklı); *mismitil benzeyor, mitli babaeı.* mıtlı (G. Antep)

mit (Bolu): oyunda alınan cevizler.

mitil (Yozgat, Niğde, Trabzon, Malatya, Ankara): 1 — yüzsüz ve çarşafsız yorgan, [A.]; 2 — şiltenin iç kılıfı (Trabzon); 3 — eski pek yırtık yorğan, eski elbise, bu gibi elbiseyi giyen insan, (Malatya).

mitili (Teke): tıpkı.

mitti (Silifke): bıçakların hurde halinde olanları.

mittik (Malatya): bir illeti beddüa.

miyana çorbası (Ankara): unu yağnan kavurarak su ile özerler, uzun kaynatılarak yapılan, karın ağrısını, ishali tutan koyu çorba. "miyenci„

mizek (Malatya): küskü, manivela.

mizik (Mecitözü): küçük.

mızmız: 1 — üzüm üsaresinin henüz şarap olmaya başladığı hali, tadı (Van); 2 — çarh (Diyarbekir). 3 -- baş ağrıtan, dırıltıcı kimse. (G. Antep).

modelci (İstanbul) : modelci dökülecek bir işin tahtadan aynını yapar. bu yapılan iş bir çok parçadan mürekkeptir. sonradan takılır.

moğraç (Teke): baca.

mol (Van): yoğun melez köpek.

momoli (Niğde, Rize): her nevi böcek.

monı (Teke): mendil, yağlık.

morabek (Tavas): safderun.

mor karaman (İstanbul): Van, Bitlis, Siirt, Erciş, Bayezit ve havalisinde yetişen koyun cinsi. kuyrukları pek büyük olur.

mortoloz : iyi ile kötü arasında vasat.

mosmoruş (Tosya, Merzifon): müşavere (Tosya), gizli müşavere (Merzifon).

moşamak (Kırşehir): pencere.

moz (Van): ısırdığı yerden kan çıkartan bir nevi sinek.

moza(Denizli, Tavaş, Menteşe); **mozı** (Denizli): domuz yavrusu.

mucuk: 1 — kayanak kaydı oyununda küçük yuvarlak taş; 2 — bir nevi sivri sinek ki adı sinek şeklinde ve pek küçük olur, sessizce geldiği için bazı yerlerde *ebsem bela* derler; 3 — kirpikleri dökülmüş, kirpik yerleri kızıl kızıl görünen göz. çipil. (Kütahya).

mucur (Samsun, Kayseri, Ankara, Kırşehir): buğday ölçüsü. kotun sekizde biri, şeniğin yarısı. yarımlağın dörtte biri.

muç (İstanbul): taşları yontmak için kullanılır çelik kalem.

muda (İstanbul): rüzgâr fazla olduğu zaman yelkeni küçültmeye mahsus ip.

muduk (Gerkûk) : sıpa, eşek ve katır sıpası. kuduk.

mudul : 1 — öğendirenin ucundaki sivri çivi (Çangırı, Denizli, Burdur) ; 2 — tomurçuk (Giresun).

mugal (Göksün) : döl, mahsul. *tarla veya hayvan mugal vermedi* denir.

muhaccer (Niğde): bağ evlerinin fevkani odası.

muhanet (C. A.): namert. iyilik yapmayan ve istemeyen kimse.
yiğit daldasında yiğit saklanır.
muhanetin daldası olmaz dalı olmaz.

muhara (Tavas, Milâs): hastalıktan benzin siyahlanması, morarması.

muhat ol! mukat ol! (Ankara): mükayyet ol. dikkat et.

muhlu (Niğde); **muhul** (C.A.): Kayaların kaldırılmasında manivelâ olarak kullandıkları kalın demir.

muhraca (Menteşe, Tayas): ocak bacası,

muhul (C. A.): bak. *muhlu. muhul olmadan bu taş kalkarmı?*

mumbar (Diyarbekir); **mimbar** (Kırşehir): bağırsak. dolması yapılan ince bağırsak.

mumlığan (Denizli): vazelin yerine zeytin yağı ve sakızdan yapılan mahlut.

mumurhan (Malatya, Sandıklı, G. Antep): el çatlaklarını tedavi edecek ilaç.

murabık (Tavas): safderun.

muradcık (Bolvadin, Konya, Eskişehir): murat kuşu, baykuş.

murcalık, murçalık (Van, G. Antep): güzel ve eflatun çiçekli yaprakları cacığa katılan bir ot ve o otun kökü.

murgazan (Yozgat, Kayseri): müfsit, münafik, müzevir.

murt (Antalya, Teke): mersin. *myrtus communis.*

murtoga (Van): un, yağ, yumurtadan mürekkep bir nevi çörek.

murul (Kütahya): ezilip sıkılarak şırası alınan dutun tortusu. bunun sıkıldığı torbaya *murul torbası* denir ki seyrek dokunmuş bir kumaştır.

musandara (Malatya, Maraş, Albıstan); **musandıra** (Niğde, Safranbolu, Tavas, Kırşehir): 1 — Oda kapısından girildiği zeman sağ ve solda bulunan sedir başlığı, oda ile ayakkabılık kısmını ayıran tahta parmaklık; 2 — eski evlerde eşya muhafazasına mahsus yüksekçe dolap. tavan arasında yatak koymaya mahsus yer.

muska (C. A.): samsa. içerisi harçlı bastık. bastığın içerisine fıstık, ceviz, bahar ve şekeri döğerek koyarlar ve bastığı müselles şeklinde dürerler.

musmul (Bolu, Yozgat): temiz, temiz olarak kesilen hayvan. karışıtı *mundar.*

mustafacık (Trabzon): ufak, göğsü kavun içi renginde sırtı koyu kahve rengi bir nevi kuş.

musturluk (Yozgat): kabahetli görünme.

muşta (Kırşehir, Trabzon, Ankara): ayakkabıcıların meşin düzlemek ve döğmek için kullandıkları madenden dökme aygıt.
muşta burun (Dinar): domuz burunlu.

muştulamak (Malatya, G. Antep): müjdelemek. muştuluk: müjdeciye verilen bahşiş. *muştuladım. muştuluk verdi.* (Ankara).

mut: 1 — badhava (Safranbolu, Afyon, Ankara); *mutlara gitti*; 2 — seadet (Afyon Karahisar) *ne mutlu*; 3 — altı Istanbul kilesi zahireye bir mut denir. 930 okka buğday (Burdur). seksen *çerik* buğday bir muttur. bir *çerik* dört okkadır. *urublağ* yarım çerik yani iki okkalık altı çerik bir istanbul kilesi (Kırşehir, Niğde).

mutaf (Niğde): kıldan torba, çul gibi şeyler dokuyan esnaf.

muteyina (C. A.): tüylü acırdan yapılan bir yemek.

mutlak (Ankara): 2— mutfak. 1— boyuna takılan üfürükçü kâğıdı (G. Antep).

mutlu (Samsun): şerefli. mesut.

muzak (Yozgat): çam kozası.

muzav (Sandıklı, İsparta): köşelerde zaviyei kaimenin iç ve dış kısmında kalan parça. tenasüpsiz.

muzu (Denizli, C. A., Malatya); **muza** (Sandıklı): 1 — domuz yavrusu; 2 — ziyankâr (C.A.) *muzuyu öldürmek helâldır.*

müceflemek (Ankara): ölecek hale gelmek. *artık müceflemiş.*

mücüre (Kırşehir, Bolu): **mücere** (Tavas, Sandıklı, Afyon, Ankara, Kırşehir, Teke): sıraların kapaksız gözleri (Bolu); çekmece (Sandıklı, Teke, Afyon) ; en küçük sandık (Ankara, Tavas).

mücürüm (Trabzon, Kayseri): nüzul isabet etmiş, felce uğramış, bedenen kusurlu.

müdüce (Teke): müjde.

mühacir baltası (İstanbul) : yarıcıların kullandığı yüzü uzunca balta.

mühre 1 —erkek ördek (Sandıklı) ; 2 — dökme toprak duvar (Çerkeş, tosya). karş. *keseği.*

mürdümlük (Niğde): nohuda benzer, nohattan daha ufak hububattan.

münevver ağacı (Ankara) : mürver ağacı. *sureau.*

müklük (Albıstan): soğan tohumu.

müşer (İstanbul): tesbihçilerin bir işi kesmek için kullandıkları testere.

müşker: sönmüş yanar dağ ağzı (Kayseri).

mürzade (Bolu): sıçan, fare.

N

naal (C. A.): kerre, defa. *üç naal geldim bulamadım.*

nacak (Bolu, Çangırı): baltanın küçüklü ve büyüklü muhtelif şekillerine denir. (Bolu) bir yüzlü balta (Çangırı)

nacap : nasıl (Ödemiş) *Bu iş nacap olur?*

nacır (Teke): yaramaz, cılız.

nafata (C. A.): cıgara silkeceği, tablası. *şu nafatayı bana ver.*

naha! (Kütahya): tahayyür edatı. *naha! gözün kör olsun* (ilenç) *naha! iki elin yanına gelsin.* (ilenç) *naha emi? böyle yapsayıdın darılmazdım.*

nahır (Gerkûk, Kırşehir, Erzurum, Avşar, Adana, G. Antep): ortaklık suru, bir köyün, şehirlerde bir kaç mahallenin ortaklık ufak ve iri davar sürüsü bak. *nakır* (Mecit özü); *nahız* (Malatya), *nahır geldimi? nahır dönümü.*

nahır önü (C. A.): müşterek sürünün birikeceği yerin önü. nahır yerinin etrafına bazan *çevlik* yapılır.

nahız: 1 — ufak davar toplantısı, sürüsü (Malatya); 2 — hergele (Niğde)

nahma (Malatya); **ılahna** (Ankara): lahna.

nakır (Mecitözü): inek, öküz, manda gibi hayvanat sürüsü.

nakıtçı (Ankara): nakkaş.

nalbeki (Konya): ufak sahan, meze kabı, reçel, peynir gibi şeylerin kabı *çıtçıtı.*

nalçacı (İstanbul): eskiden mahmuzlu nalça çakmak için ayrıca bir esnaf vardı. Kavafhanede otururlardı. 40-50 dükkânlı yerde 3 - 4 nalçacı olurdu. Çizmeye mahmuzlu nalça çakarlardı. Anadoluda edikleri naçalarlar *nalçalı* edik (G. Antep).

naldırnac (Çangırı, Malatya, Ankara, Kırşehir): çocukların ufak yassı taşlarla oynadıkları kaydırak oyunu *vadıvaç* (Çangırı); "naldırnaç, kıldırkıç, kırküç, kırkdört,

kırkbeş, kırkaltı, kırkyedi, kırksekiz, kırkdokuz, elli, bahası belli, aradana, kara dana, şükür bizi yaradana, inna, değirmenci gönna, bir mot, iki mot,... on mot, con mot„ her kelime telaffuz olundukça *Hollık* tabir olunan yumurta cesametindeki taşın nereden nereye kadar tahrik edilmiş olduğu kadem kadem ölçülür.

namazlağı (Afyon köyleri, Avşar); **nemazlık** (Ahlat): seccade ustünde namaz kılınır.

namazsız olmak: kadın ay başı görmek (C. A.).

namlı (Kırşehir, Kayseri, Burdur, Kütahya, Ankara): 1 — savrulmuş henüz çalkanmamış uzunlamasına biriktirilmiş hububat (Kütahya); 2 — bıçak, pala gibi şeylerin demir kısmı (G. Antep), karlar eridikten sonra yol üstünde kalan tulanî kar parçaları, yamaçlardaki kar parçaları (Göksün)

Salanında namlı namlı karın var
Seni yaylamanın çağları dağlar

Salan: hattı içtimaî meyah.

namnı (Malatya): namlı, tüfegin bıçağın demir kısımları.

nanca (Malatya G. Antep): ne kadar.

nara (İstanbul) : el çekicinin üst sivri kısmı, alt başı mayadır.

naşal (C. A.) : yankesici. *Şam naşalı.*

nat: 1 — harman yerinde muhit daire şeklinde yığın (Burdur); 2 — tırpanın ağaç sapı.

natır (Niğde, Teke) : kadın hamam telleği arapçadan.

natmak (Bolu) : sıçratmak.

navraksız : biçimsiz, kıyafetsiz, çehresiz, sinçisiz.

naynakcı : ağızla çalgı ve türkü taklit eden.

neen (G. Antep): neye, neden, niçin.

necap (Burdur): nasıl, acayip.

neçiye (G.Antep): kaça. *bostanın maşarasını neçiye aldın?*

nedi (Sivrihisar): ne için? ne deye.

nedirik (C.A.): *nedirik girsin karnına* (bir ilenç).

neferya (Niğde): ermemiş ve olmamış üzümı döküntüleri. neferne.

nekadak (Malatya); **nekadanak** (Ankara) : ne miktar ne kadar.

nehas (Ankara, Malatya, C.A): ne sebebe mebni. acayıp

gelmezdin amma nehas geldin.

nehen (Malatya): neçin.

nehil ? (Teke): nasıl ?

nelbeki (Teke, Isparta, Yozgat): küçük tabak.

nelik (Teke): neçin.

nelikler (Isparta, Afyon) : ne emekler yerinde kullanılır. *neliklerle meydana geldi. neliğinen meydana geldi.*

nemben (Bolu, Ankara) : ne bileyim ben.

neme (Niğde) : teaccüp edatı.

nemerkin (Burdur): rutubetli.

nene (C. A.) : nine. *avradın iyisi nene olur. üzümün iyisi tene olur.*

nerdane (Isparta) : kırmızı yüzlü kadın papuçu.

nerdek (Uşak) : tomates suyu.

neayil (Malatya) : neşekil, ne biçim. ne şeel (G. Antep).

neteme (Teke) ; atın alnında üst üstüne iki tane burkulmuş nişan **netemeli** (Niğde , Denizl): meş'um, uğursuz.

nevrekân (İstanbul): saraçların kullandıkları bir yuvarlak ağaç saplı hilâl biçimi çelik bıçak.

neynemek, neylemek (G. Antep): ne yapmak. *neynemeli, neneyeceğim.* ne yapmalı ne yapacağım.

neyneyin (Teke): ne yapayım.

nezelmek (G. Antep) : kumaş havı dökülerek incelmek ve eskimek.

nezermek (Niğde): eskimeye yüz tutmak.

nezgeb (Teke): bak. *mezgab.*

nezik (C. A. , Niğde) : iplik açılarak masuraya sarılması için kelebin geçırildiği dönen dört kanatlı bir nevi çark. *nezik taşı:* nezik denilen şeyin taştan yapılan oturağı, nezik o taşın üstünde durur.

nıhız (Samsun): tamahkâr.

nice (G. Antep) : nasıl? *nicoldu:* nereye gitti. *nicettin:* ne yaptın. ayrılıktan nice berisin? nicebir (A) ne kadar, ne zemana kadar Bu kara günler nicebir ?

nimenim (Muğla): yirmi beş dirhem.

nimeti (Denizli): küçük hasır seccade. bak. *namazlağı* (Avşar).

ninik (Bandırma): ufacık çocuk.

nisgil (Bolu): nasıl?

nişara (C. A.): su yollarındaki sızıntılarda delikleri kapatmak için suya atılan ufak bıçkı talaşı.

nişlediniz (Bolu): ne işledinlz ?

nişleyek, ne işleyek ? (C.A.): ne yapalım?

nizam ustaları (İstanbul): keserci ve demirci esnafının teşkilâtında heyeti ihtiyariye

nobran: 1 — çehresi eyri adam (Tosya), 2 — hatır kıran yobaz, kaba adam (Niğde).

noda (Niğde, Ankara) : üstü toprakla örtülü saman yığını. hayvan sevmez.

nodul (Bolu, Dinar, C.A. Teke); **nodur** (Malatya) : öğendere ucundaki çivi.

nohula (C. A.): kireç, pamuk ve zeytin yağından mamul bir macun olup su yollarında künkleri birbirine çimento gibi rapteder.

nolu (Niğde) : küçük küp.

nopran (C. A.): nobran. kaba saba kimse.

nor (Kırşehir, Burdur, Isparta, Seydişehir, Karaağaç): peynir yapıldıktan sonra su kalır o sudan tekrar kestirilir. elde edilen yağsız peynire *nor* denir. bazan süt pişirilirken kesilir, pıhtılaşır, torba da süzülünce tatlı bir peynir husule gelir. buna *nor* derler. lor.

nöker (C. A.) : kadınların ortağı. koma. *her ne yaparsam onu yaparsın. sen benim nökerimmisin.*

nörmek nöğümek ne görmek (Yozgat) : ne yap mak ne iş görmek.

nurdoğdu (Avşar) : bak. *elem sağma.*

nurşit (Terme): kap kacak yıkamaya mahsus yer.

nuz (Maraş): mayhoş ekşi.

nuzla (Niğde): dağlarda biten ekşimsi bir ot.

nüğü (Malatya, Niğde, Kütahya); **nüyü** (C.A.); **nüğ** (Samsun): yüz dirhem. *bir nügü pamuk iki nügü yağ. nüyüsü neçiye* (kaça)

nükül (Malatya): kuşların gagası.

nünü (Kirkağaç): huni.

nünük (Manisa); **öngük**(Balıkesir): şiryanı şezen.

O

oba (Muğla havalisi, Türkmen, Malatya, Karahisar, G. Antep): 1 — ev, yurt, oturacak mahal, köy mahalle *obamın kızı, oba halkı. yamaç oba, yokarı oba.* çadır mahalleri (Malatya); 2 — yabancı (C. A.): *obanız değil. obadan geldi. obanın adamı.*

obartmak (Sandıklı): mübalağa etmek. iyzam etmek.

obluk (Sandıklı): bolluk, mebzulluk.

obruk (Konya): suyun oyduğu ve derinleştirdiği yer. çakır çökek (A.)

obû, ibi (Simav) : taaccüp tahayyür, korku ifade eder.

ocak (Istanbul) : kabak domates gibi bitkileri dikmek için açılan yer. karınca yuvası, karınca kölüğü (C. A.).

ocakçı (İstanbul) : bir kahvede ocakta kahve pişiren adam.

ocak eşeği (Çorum) : odun koymak için ocakta kullanılan sehpaki saç ayak ta denir. öllüğün görü

ocaklık : 1 — mutfak (Maraş) ; 2 — bir kahvehanede kahve pişirilen yer. (İstanbul).

ocumak (Niğde) : bir işle çok uğraşmaktan ellere tutgunluk, yorgunluk gelmek *ellerim ocudu:* ellerim ağrımaya başladı, tahammülü kalmadı.

oda (C. A.) : selamlık. *filanın odasına gittim.*

odacı (İstanbul) : çobanlıkta kâhya ve yamağa yemek pişiren uşak.

oflaz (Maraş, Niğde, Karağaç): körpe, taze. eyi, gür. şirin emsali nadir.
Ahmet gilin ekini daha oflazdır.. ne oflaz at. 2 — karaca oğlanda (oflaz) renk manasına. *yeşilmidir, oflaz mıdır almıdır?* eflatuni demekmiş.

ofuntu (C. A.) kullanılmış kına, akşam ellere yakılıp sabalayın çözülüp çıkarılan kına.

ofurtmak (Ürgüp, G. Antep):1— mübalağa etmek. (Maraş), 2 — yalan uydurup söylemek (Niğde). *sen de ofurttukça ofurttun. ben onun huyunu bilirim. her şeyi ofurtur.*

ofutmak (Karahisar, Ankara): birine gücenme neticesi kinli ve hiddetli bir vaziyet almak. darılmak. *ofuttu da giçiverdi.* (Ankara)

oğlak (A.): keçinin bir yaşına kadar olan yavrusu. *oğlak eti keveke* (*gevrek*) *olur* . gevrek: kuru şeyler, keveke: hıyar gibi suluca ve gevrek şeyler.

oğlaman (Yozgat) : pek küçük iken insan ve hayvanın doğuıduğu vavru.

oğmaç (Bursa): un çorbası.

oğrassa (Menteşe): bak. orasa, urasa. efsane, mit.

oğru (A.): hırsız, hırhız. *oğrulamak* (C. A.) ; hırsızlamak. *gündüz hekiye* (hikâye) *söyliyenlerin gece donunu oğrularlar. oğru Abbas duası.*

oğrulamak (G. Antep): çalmak. hırhızlamak, hırsızlamak.

oğulbalı (Malatya, C. A.): 1 — yeni yeten oğul arısı balı. *petekten bir dalak daha oğul balı çıkardı.* 2 — mecaz torun hafit (Malatya)

oğulduruk (Uşak. Konya): sülale, züriyet. *babaları gitti. is oğulduruklarına kaldı.* 2 — döl yatağı

oğulluk (Malatya): bak. *emeksiz.* övey oğul.

oğunmak (Malatya, C. A.): 1— şitteli hareketinde sakin gibi görünmek. 2 — çocuklar ağlayış esnasında boğulacak, bayılacak gibi olmak, ugunmak 3 — bayılmak. 4— hayvan gebe kalmak.

oğursak (Sandıklı) : kuzusu ölen koyun.

ohrasa (C. A.): hurafe. avratlama. asılsız şeyler. orasa, urasa.

ohtu (C. A.): zaman vakıt manasını ifade eder. *akşam ohtu yola çıkılmaz.. gece ohtu ağız tatsızlığını bırakın; gecenin hayrından gündüzün şeri eyidir.*

ok: 1 — mirasta tarla hissesi (C. A.); 2 — kağnıyı çektiren ağaç.

okçur (C. A.) : içkor, uçkur tahrifedilerek okçur olmuş.

ok demiri : kağnı teferrüatından. okka altına girmek : suçlu olmak.

okkalı (Safranbolu, Yozgat, Niğde): eyi, deyerli, dölek. düzgün, eksiksiz, tam tertip. *okkalı söz söyler. okkalı bir kahve isterim.*

okkalık (İstanbul): bağçıvanlıkta mal adedle satılırsa paralık, okka ile satılırsa okkalıktır.

okkası camdan (Yozgat): budala, delimsi.

oklağaç (Çangırı, Ankara) **oklag** (Kırşehir); **oklağı** (C.A.): hamur açmaya mahsus ağaç. oklava.
cane derman disen yoktur baklava
köşede tozlanmış saçla oklava.

oklan (Osmaneli): uzun sırık.

oklava ekmeği (Çangırı): mayalı yağlanmış yufka.

okra (Niğde, G. Antep): bazı inek koyun ve keçilerin sırtında hasıl olan fındık büyüklüğünde kabarcıklarki sıkılınca içinden beyaz beyaz kurt çıkar. deri hastalığı. *okralı deri delik çıkar.*

okramak (Silifke, C. A.): 1 — kalben beyenmek deruni meyil duymak. *yılkıdan bir kaçını okraya bildim.* 2 — at hafif kişnemek (C. A.)

okşamak (C. A.): 1 — benzemek. 2 — tatyip etmek. gönlünü almak.

ok tahtası. kağnı teferrüatından

oku (Elmalı, Teke): düğüne davet için gönderilen hediye. davet hediyesi *oku geldi. okucu:* davetçi.

okumak (Kastamonu): düğünlere ve mevluttaki toplanmalara davet etmek.

okuntu (Çorum,Menteşe,Yozgat) **ohuntu** (Avşar): davetiye *Ahmet ağa oğlunu evlendiriyor, bize okuntu gelmiş. okuyuntu* (Çorum): düğünlere köylerden davet edilen adamlar. 2 — düğüne çağırılmak için gönderilen hediye (C. A.)

okuyucu (Menteşe): 1 – okuntu gönderen adam. 2 — davetçi, davet etmek için gelen adam (G. Antep)

olancası (Avşar): mecmuu, topu. *defter tutsam olancası bir gündür. olança sesile bağırdı.* bütün sesile *olancası* : hepsi (G. Antep).

olcık (Malatya): üzüm ve duttan yapılan sucuk.

olçum (Kırşehir): istidaltı alımlı. *bu çırak olçumdur.*

olduruk (Çitköy): inşaata mahsus direk. mertek. öz.

olgaç (C. A.): olgun, yetgin kimse. *ne olgaç bir delikanlı ne olgaç bir kız.*

olgam olgam (Teke): birbirini müteakip.

olkama(Malatya); **oyulkama** (Kırşehir): iğne ile hemen kabasaba dikilen dikişin bir dürlüsü. uyuklama.

oltarmak (Fethiye): tamir etmek. onarmak.

oma(Teke, C. A. Denizli)**oma kemiği** (Afyon) : hayvan sağrısının iki tarafındaki çıkık kemikler. kalçadaki başı muhaddep kemik, oynak kemik. *oması pırtmış.. bir oma kemik, tepesi delik..* bilmece minare demekmiş. oynak yerlerde çukur kemiğe doğru olan yumru kemik.

omaca (Karahisar): bağ evlerinde ekmek koymak için yapılan delik.

omaç (C. A. Malatya, Ankara); **ovmaç** (Konya): 1 — kuru ekmeği oğarak ufaladıktan sonra yağda kızartmak suretile yapılan yemek (Konya) kuru ekmeği oğup üzerine yağ veya peynir dökerek yapılan yemek (Malatya). 2—yağlı ve yumuşak şeylere de *omaç gibi* derler.

omaçe (Teke): iri kemik.

oma durmak (C. A.): baş aşağı, ayaklar yukarı durmak. kıçını kaldırarak durmak. *oma durdu yakasına sıçtı.*

omca (Karahisar, Kırşehir,Kayseri, Avşar): odun ve asma kütüğü, 2 — dağdaki kuru odun döküntüsü (Avşar). *oduncu gözü omaçada.*

omursunmamak: ehemmiyet vermemek. umur etmemek. umur ummak.

onanası (Beypazarı): güzel.

onarı beri (C. A.): alelâde, şöyle böyle onarı beri at değildi amma elden çıktı... o tüfek onarı beri tüfek değildir.

onca (G. Antep): o kadar. *Onca söyledim dinletemedim.*

oncak (Malatya) : okadarçık. *oncak çocuğa yazık değilmi?*

ondankili, ondankelli (Koçhisa); **ondangeri** (Burdur): ondan dolayı, ondan sonra.

ondi dumana bindi (Bolu) : bir nevi top oyunu.

onyada (Teke): işte! önünde demektir.

on.acca (Sivrihisar); **onatca** (Ankara): pek iyi, pek güzel *ekmek on.atca bişmiş.*

on.armak (Ankara, Kütahya, G. Antep Burdur, Safranbolu, Bolu): kıvama getirmek, tamir etmek. *dış kapının dilini çilingire ellettim de on.ardı. saatımı Mustafa efendi on.ardı.* onartmak onarttırmak.

on.art, on.at (C. A.): 1 —feyizli 2 — tersin zıttı. *bu sene kış on.art geldi.. kumaşın tersi var on.ardı var... masayı on.art koymadı.*

on.at (Malatya): doğru; tersin kärşıtı.

on.gun (C. A.): feyyaz, feyizli *bu yıl bizim köyün ekinleri on.gundur.*

on.mak: felah bulmak refah görmek (Maraş G. Antep), feyz bulmak, terakki etmek (Kütahya) mesut, berhudar olmak (O. A., Ankara) *onmayası, türemeyesi. ondurucu bir Allah. bizim zanaat ne ondurur ne öldürür. ata ilencini alan onmaz.*

kırmızı güllerin dalları yerde
sen uğrattın beni onulmz derde
ben kendi halime gezdiğim yerde.
getirip bergüzar vermeseneydim.
eşinden ayrılan aşık onarmı

onulmak (Maraş): yara iltiyam bulmak sağalmak. *onulmadı gitti bu yaralarım.*

opruk (C. A.): yer çöküntüsü.. yer çöküntüsünde meydana gelen gölcük. *Opruk kaşının kışından sakin.* Konyanın köylerinden birisinin adı... büyük göllere deniz diyorlar. Amık gölüne Akca deniz dedikleri gibi ufak göle de opruk deyorlar. *Cennet opruğu:* Mersin Silifke yolu üzerinde.

opsa (Ankara): bir kaç sene ekilmeden kalan tarla. bak. *gen* (Malatya, Kars, Kozan) *bırakıntı* (Şarkışla).

opsa: övendirenin demiri.

opur (C. A.): ormandan çıkarılan tarla. orman ve çalılıklar yakılarak ekilmeye yarar bir hale getirilen arazi. *opur etmek, opur çıkarmak.* ormanları yakarak tarla haline getirmek -ne kadar fena.-

orak (Naşa köyü): a - kavram orağı. b - koca orak.

orak ayı (Teke): haziran.

orak haftalığı (Adana): harman zamanı kızak amelesinin hayvanlarına ve kendilerine verilen fazlaca haftalık ücret.

oran : miktar, mikyas, ölçü. (G. Antep) *aş tadı ile tuz oranı ile aş tuzla tüz oranla.*

oranlama (Yozgat, Ankara): 1 — atalar sözü (Yozgat); 2 —uydurma ozanlama gelişi güzel. (Ankara) *bildiğinden değilya oranlama.*

orbuk: 1 — beş on metre derinliğinde, ağzı sathı arza açılmış içi geniş mağara 2 —yağ ve peynirleri sıcaktan muhafaza edecek mağara. (Silifke)

orfala (Muğla): hizmetçi.

orta (İstanbul): 1 — dikicilerde bir kalıbın adıdır. 10 - 13 yaşına giren kimselerin ayak kaplarını yapmak için kullanılır. 2 — tabaklıkta ikinci harç ikinci ağız.

orta bahar (Menteş): nisan.

orta güz (Menteşe, Teke):teşrin evvel ayı.

ortak: birader makamında kullanılır. (Elmalı), candan dost olan (Kayseri)şerik (G. Antep) ortaklık, ortaklaşa, ortaklaşmak: müşareket.

ortakçı (G. Antep): şerik.

ortaklık (C. A.) : 1— şirket 2 — ortaklık kısrak. ortaklık tarla hissei şayıalı müşa.

orta kenar (Kayseri): orta kenar, haliya *kirlikten* sonra konur. halının küçüklük, büyüklüğüne göre yirmi sıradan kırk sıraya kadar olur.

ortancıl (Malatya): birinci ile üçüncü arası ortanca .

orta tahtası (İstanbul): sandalın teferrüatından. bunu açıp su atarlar.

orta yaz (Menteşe): temmuz.

ortut (C. A.): kurutulmuş bağ çubuğu. *binbağ ortut bizim bulguru kaynatmıya yetmedi.*

oruk (C. A): bulgurlu şiş köftesi. kurbanbayramında oruk yaparlar. *ben oruku çok severim.*

osumuna (Bolu) : boşyere.

osmanlı körüğü (İstanbul): bir çeşit körük. iki kısımdır. a— ana kısmı. b— kanat.

ot : 1 — ateş (Karahisar, C. A.) *içimdeki otları denizler söndüremez;* 2 — gözlere konan ilâç, yakılmış şaptan, karanfilden ve şekerden yapılma bir tozdur. deli tütün ve ortut külünden yapılan başka bir çeşidi de vardır. ağza atarlar (Maraş) *biti ot atan?*

otacı (C.A.): göz tedavi eden mutatabbip. göz hastalıklalıklnrını gözlere tatbik ettiği otlarla sağaltmaya uğraşan kimse. *otacı otacı gezdim de bu gözüme bir çare bulamadım.*

otalamak (Edirne) : hayvan yadırğı ot yiyerek hastalanmak *bizim koyun otaladı*

otlamak (Kastamonu) : ateşlemek. *ocağı otladınmı*

otoma (Samsun): kendiliğinden kocaya kaçan kız. *Bu gelin otomadır.*

ot haftalığı (Adana ziraat amelesi arasında): çapa amelesine, ve harman zamanında istihdam edilen kızak amelesinin hayvanlarına verilen haftalık.

otluk (C. A.): tahkir yerine sarfedilir. *vay otluk vay. ot baba.*

oturak : 1 — makat (Malatya); sandalda oturulacak yer (İstanbul); 2 — mukim, yerli (Malatya); 3 — delikanlıların eylence için toplandıkları ve avrat oynattıkları yer (Konya); 4 — Kötürüm, mefluç (Burdur); 5 — güveği derneği. gerdek gecesinden sonrakî günde yapılır. o gün güveğiyi tanıyanlar kutlulamağa gelirler. *Mehmet beyin oturağında düğünden çok masraf oldu, oturak günü on tene koyun kestiler, üç takım ince çalğı vardı.*

oturakcı (C. A.): hazır elbise satan kimse. *oturakçı pazazarı, hazır elbise satanların pazarı, bit pazarı, bat pazarı ısbaha pazarı.*

oturgun (Ankara köyleri): süt kesiği. oturgun içine peynir mayası kor. kazana irker, torbaya koyar, suyunu süzerler.

oturmakçi (Ankara): müsafir. *akşam oturmakçi vardı.*

otyaran (Kütahya): dolunun büyüğü.

oyacak (G. A.): bak. *çekecen.*

oylum (C. A.): 1— öbeğin zıttı, çukur. *oylum oylum açılmış.* 2 — odanın oylumunca bir halı 3—ateş olsan oylumunca yakarsın 4 — kilim oylumlay dın yanmış.

oygana (Bolu): kabarma.

oygu (G. Antep): kabak patlıcan oyacak aygıt..

oykunmak (Teke): söylenip durmak.

oymaca (A.) firengi.

oymak (Karahisar, Kütahya, Malatya, C. A.): 1 — kavim kabile, akraba, taallukat, familya. *elim ayağım sağ olsun, ağalar oymağı, kazancı oğulları oymağı. bizim oymaktan güzel sesli adam çıkmaz.* (C. A.); 2 — bir iş ile iştigal eden sınıf. esnaf *hakkâklar oymağı, kitapcılar oymağı.*

oynak (C. A.): mafsal.. oynak yeri mafsal yeri. *dizimin oynak yerinde bir çıban çıktıda macat oldum.*

oyma tahtası (İstanbul): sandalın teferrüatından sandalın kenarındaki tahta.

oynaş (Çorum, Maraş, G. Antep, Kastamonu, Kargı): dost, metres, kırık. *eli işte, gözü oynaşta. Memedin aynaşı. oynaş tutmak:* erkek ve kadın gayrı meşru sevgili tutmak *oynaşının evine gitmiş. ohtuma oynaşıma yidirmedimya!* (C. A.).

oynohon (Teke): obur, ekûl.

oynaşlı çorba (Ankara): *çatalaş.* yarma ve mercimekle yapılan yemek.

oynatma (C,A.): hafif meşrep, iffeti zayıf. *git hiç sevmedim oynatma gibi.*

oysal (Kayseri): yaman.azgın b.a. *usal* (Kazan). ayni manada.

oyuklamak (Maraş G.Antep); oyulgamak, oykulamak: teyelimsi dikiş dikmek. iri dikiş dikmek. *oyokladım verdim.. şu bezi oyukla.* dikiş çeşitleri: a —oyuklama b — aşırlama c — sırıçlama ç — teyeleme d — köpüme.

oyum (Silifke, Maraş, Kayseri); delik.

ozan (C. A.): çok sözlü, baş ağrıtan kimse. *aman kulağımın dibinde ozan mı kesildin. ozan mısın başımı ağrıtıyorsun?* Anadoluda Ozan ova, Ozan yayla gibi bir çok mev ki isimleri vardır. ozanın tarihi varlığı ve ehemmiyeti bellidir.

ozanlama (Yabanova): seci'li söz. ata sözü.

ozuk (Ahlat): cevizin üzerindeki yeşil kabık.

Ö

öbce (Yozgat): mağrur, tefahürlü.

öbek (Karaağaç, Kayseri, C. A.): köme. ufak yığın.

öcenez olmak (Simav): korkmak *öcenez oldum.*

ödek (Yozgat, Dinar, Bolu, Afyon, Çorum, Sandıklı, G. Antep); **ödelek** (Afyon, Kastamonu); **ötlek** (Ankara, Isparta): 1 — korkak. *ama ödek adamsın ha?* 2 — tazminat (Malatya).
Ödekler ödeyicisi
Allah ödesin ödeginizi

ödeşmek (Çorum, G. Antep): 1— iki kimse arasında karşılıklı borcu itfa etmek; 2 — bahis tutmak. öceşmek.

ödük (Teke): at müsabakasında müsabakayı kazanan at. b. a. öydül.

ödürlü (Birecik, G. Antep): korkma hastalığına tutulan *kurt ulursa it ödürlü olur. birden bire karşıma çıkınca ödürlü oldum.*

öfelemek (C. A.): ufalamak. *seni pire gibi parmaklarımın arasında öfelerim.*

öflez (Maraş, G. Antep): gayet söngün zayıf, öflezik *lamba öflez yanıyor. ay aydınlığında yıldızlar öflez öflezdi.*

öğdül (C. A. Edirne): mükâfat. takdime.

öğeç (Hafik, Erzurum, Karaağaç); **öyeç** (Konya); **öveç** (Ankara): 1 — Kocaman boynuzlu erkek koyun (Ankara) erkek koyun (Kırşekir) koyunun üç yaşlısı (Avşar); 2 — üç yaşlı erkek keçi (Hafik) iki yaşında iğdiş keçi (Karaağaç).

öğen, öyken (Balikesir): ak ciyer.

öğürdü (A.) mukaddem, evvel.

öğürdü gün (Budrum): geçen gün.

öğrek : 1 — hayvanın doğduğu ve büyüdüğü yer (Teke); at sürüsü (Isparta); 2 — terbiye istidat (Avşar) *bu çocuk öğrekli, öğreği fazla.* 3 — hinterlant (Kütahya): *Kütahya, İzmirin ögregindedir. ögreği dar.*

öğrelemek (Malatya): beşiği hafifçe sallamak. öğrülenmek (Malatya): hafifce sallanmak.

öğrümbeç (Malatya): örtü atılacak uzatılmış sabit ağaç.

öğülcümek (Ankara): kusacağı gelmek.

öğmek (C. A.): sesle kusmak.

öğün (Yozgat, Avşar, Türkmen, Adana, İzmir): bak. *öyün*.

öğün, öğün: zaman zaman.

öğünük (Malatya): kendini met ve sitayiş eden ; **oğüncek** (Ankara): bu manada.

öğürmek (Tosya) ; öyünmek (Isparta): midesi dönmek, gaseyan etmek.

öğür olmak (Kayseri, Aydın aşireti, Malatya, Ankara): ısınmak, (muhabbet) *bu iki at birbirine öğür olmuş, hiç ayrılmazlar. öğürmü oldumuz her vakıt bir aradasınız.* alışmak, imtizaç etmek.

öğürsemek (Yozgat): 1 — inek buğa istemek. *bizim sarı inek öğürsemiş boğaya çekmeli.* 2 — inek yavrusunu istemek (Kırşehir).

öğüşmek (G. Antep): yağ damlası kâğıt, kumaş gibi şeylere düşerek yayılmak *öğüştürmek*: yağlı maddeleri vüçut üzerinde oğarak içine geçirmek.

öğüşlük (G. Antep): rahatlık. *canım öğüşlük vermedi.*

öğüt (Malatya, Ankara) nasihat.

öğütlemek (A.): 1 — nasihat vermek. 2 — tahrik etmek igfaletmek (Edirne).

öhmen (Isparta): çocukları korkutan heyula.

ökselmek (İsparta): örselemek. hırpalamak.

öksüz eğeği (C.A): art eğeği kemikleri

ökünmek (C.A., Kütahya): taklit etmek. öykünmek. *beni ne ökünüyorsun. hoca efendi filân ökünüyor.*

ökünük (Malatya): mukallit .

öl (Niğde, C.A.): toprağın tavı, rütubet darbız. *tarlada öl yok.*

ölçek (kayseri, Ankara) : mısır ölçülen kap.

ölçer (Fethiye) : ateşi alevlendirmek için kulanılan demirden aygıt.

ölçermek (Kırkağaç, C. A.): 1— karıştırmak evire çevire yığın haline getirmek. alt üst etmek ateşi ölçermek, harmanı *ölçermek* 2 — yoldan çıkarmak iğfal etmek. *adam ölçermeyi bırak. seni filan adam ölçermiştir.* fitne öçermek.

ölçümlenmek (C. A.): içinden alıp vermek. niyetlenmek. imrenmek *çok ölçümlendim amma elden bir şey gelmiyor. nerde gözel görürsen ölçümlenirsin.*
ben senin derdini çekmem gönül.

ölçü makinesi (İstanbul): tabakhande amerikan vidalasına ayak vurmağa mahus makine.

ölçüp dökmek (G. Antep): tasavvur ve tehayyül etmek itâbifikretmek.. *Bu gece ölçüp dökmeden hiç uyuyamadım.*
ölçüp dökmek Nene gerek.? deve büyük; küçük sinek.

ölesek (Afyon): ölmeye yüz tutmuş. ölümsek.

öleş (Musa Beyli Türkmenleri) kesilmiş davar. 2 — leş. öleş gibi kokuyor. (G. Antep)

ölet (Malatya, C. A.): kolera veba gibi salgın.

ölfezik (Avşar): zayıf. *çıra çok öflezik yanıyor.*

ölfezimek (Niğde): **öflezimek** (G. Antep): zevale yüz tutmak, aşağılaşmak, şiddetini kaybetmek. *Kandil ölfezidi.*

ölgün (C. A.): 1 — ölüm halinde, 2 — çok pişmiş yemek *Aş bir az ölgün olsun. Ölgün pilâvı çok severim. Tatarısı hoşuma gitmez.*

ölle, hölle (Diyarbekir): yaz mevsimlerinde bağ, bağçelerde yapılan çardak.

öllüğün.körü (Karahisar): **ölünkörü** (Menteşe): **öllüyün körü** (Maraş): 1 — ocakta odun yakmak için kullanılan üç ayaklı müsellesi mütesavis sakeyn şeklinde uzun demir; 2 — beddua.

öllük (Yozgat, Çorum, Malatya): bebe toprağı. çocukların bacak aralarına konan kavrılmış toprak. *yazık ananın sana koyduğu öllüğe.*

ölmesek (Yozgat); **ölesek** (Afyon): kansız, cansız adam.

ölük (Avşar): ölmüş.
Mezarnın böğrü delik
Kara kâkül belik belik
Şöyle döndüm baktım idi
Abdı beyim dünden ölük.

ölüklemek (C. A.): kızarıp yanmış gibi olmak, yara kızarmak.

ölümcül (C. A.): haleti ihtizarda bulunan kimse. *filan adam ölümcül yatıyor.*

ölümsek (C. A.): ölecekmiş gibi görünmek, halsiz tavr almak. *ne ölümsek ölümsek duruyorsun. amma ölümsek adamsın ha, üstüne yılan atsalar kımıldayacağın yok.*

öllütmek (Malatya) : ıslatmak. *berber sacı ölüttü.* 2 — yumuşatmak, tavlamak *bu kömür bu demiri ölütmez.* Maraş.

ölüyez (Sandıklı): zayıf.

ömbül (O. A.): bağın tefrik olunduğu kısımlar. *beş ömbül bağım var.*

öncüt (Ankara): el kirası, ödünç

öndüğün (Teke) : birkaç gün evvel,

öne! (C.A,): taaccüp edatı. *öne! delimisin.*

önecek, öncük (Teke, C.A,) : öne tutulan peştemal, önlük.

oneği (yozgat): 1 inat; 2 — meyilli duvarlara vurulan direk.

öndük (Balıkesir.): bak. *münük.*

önek (Muğla) : yaban domuz avında avcının beklediği yer.

ön.ese (Konya Ereğlisi) : avcı pususu tarassut yeri evsin köm, kömele.

ön.mek (C. A.): intizar etmek beklemek, gözlemek, *Öne durdum kömür gözlüm gelmedi.* ön. semek : göresi gelmek.

öneyi (Konya): inatçı, aksi adam.

önke (Kayseri) : elli dirhem. *bir önke, iki önke deye kullanılır.*

önsüz (Bolu): cansız.

ön.ce (Avşar): metanet, sebat. *ben seni sınadım öncen yağimiş.*
var get anam bacım huri isende.

öncel (Avşar); öncül (Niğde): rehber, piştar.
top top olmuş güzellerin sürüsü.
ön.cel olmuş içlerinden birisi

öncelik (C. A.): kaparo, pey. *pazarlıktan dönmemeğe öncelik verdim.*

ön.din (Sivas): önce, ilk evvel.

ön.düç (Kayseri. C. A.): ariyet. ödünç *eşek eşeği öndüç kaşır.*

ön.e (Teke, Erzurum): mukaddem. *bir yıl öne idi.*

ön.eç (A.): başta olan, idare eden. rehber, kılavuz. şef. lider. *bu adam köyün ön.ecidir.*

ön.eleç (Teke): önlük.

ön.ez (Malatya): evvelce, mukaddem.

ön.eze (Teke): 1 — tavşanın beklendiği yer. (Teke); 2— bir duvarı tahkim için önüne yapılan duvar, destek (Uşak).

ön.ezikci (Teke): sürek avında ava intizar eden,ki saklı yerde bulunur.

ön.ge (Teke): yüz dirhem.

ön.gülüz (Bolu): Kadın budu tabir olunan ahlat.

ön.gün (Afyon): evvelki gün.

ön.gün Bünyan) : azgın. *senin oğlan çok öngündür ne yaptığını bilmeyor.*

ön.gürde (Burdur, Teke) : şurada, orada.

öngürmek (Teke) : söz söylemek.

ön.mek (Ankara, Burdur, C.A.); tarassut ve takip etmek, gözlemek. *arkaşından önelim haydi. önmekten ölüm yeğdir. Su indi gözlerime kız öne, öne seni.*

ön.ürmek (Çorum) : bagırmak (kara sıgır hayvanları hakkında) böyürmek.

öpçük (Teke) : köşeli eşyanın uçları.

ör (C. A.) : ufak ateşli kül, yahut küle karışmış ufak ateş, sıcak kül. *cezveyi mangaldaki öre göm de bir kahve pişir. aldırmaz gibi görünüyor amma içerisinde ör var.*

örbük (Teke): mağara, kuytu mahal. opruk.

örç (Malatya) : müanede, mukavele. ayni fikir hakkında her kes bir türlü içtihatta bulunup hangisi isabet ederse o diğerine bir şey borçlu olur. öç, öçeşmek.

ördek (Çorum, Dinar, Çanğırı C.A.): 1— hastaların düşekten kalkmaksızın defi hacet edebilmesi için kullanılan teneke ve ya çinkodan aygıt, kap. (Çorum) erkek lâzımlığı (Dinar); 2 — Çinko çaydanlık (Çanğırı).

öregeç (Maraş) ; ergiveç : ekmek döndürecek alet.

öreği (Çangırı): öreke.

örek (Teke C.A.) : ılkı, yılkı. beslenen at sürüleri. *bizim örek Boz dağdadır.*

öreke (Ankara, Kayseri):
öreki (Çangırı): keten, ip eyirmek için alet.

öremek (C. A.): töremek, çoğalmak, inkişaf etmek. *böyle iş öremez. iş öretmesini bilmezsin ki.*

ören (Karahisar, Muğla, Çorum) Kayseri, Ankara): 1 — harabe, virane (A.), 2 — tarlada toplanmış olan taş yığıntısı (Muğla); 3 — barınacak yer (Ankara) *aman başını sokacak örenin var mı. örenime başımı soktum oturdum. örenin varsa hiç korkma Allah kısmetini verir.*

örgen (C. A.): urgan yundan örülmüş ip *bu örgenle yük sarılmaz, tifsinmiş lip lip kopuyor.*

örk (Çerkeş , Sivas , Niğde) ; **ök** (Kayseri); **örük** (Isparta): hayvan çayıra bırakıldığı vakit ayağına takılan orğan. *örkün uzadı, Allahından belanı bulasın.*
al atı teştte sulanır.
geri örküne dolanır.
her hekim bir yalan söyler
can tatlı kalbım inanır. (Avşar).

örkendre (Bolu): bak. *öğendere* öküz ve mandalara dürtmek için kullanılan ucu çivili, uzun deynek.

örme (Avşar, Ankara); **örgen** (Mecitözü): kıldan yapılan ip. bükülmüş çadır ipi.

örneksiz (Yozgat) : 1 — yakı şıksız biçimsiz. 2 — çok eyi, çok güzel. benzeri bulunmayan.

örsek (Yabanova): hırpalanmış *bu kadar örsek değildım.*

örselemek (C. A.): üzmek, taravetini gidermek.

örtçe (G. Antep): sebzeli yumurta örtçe tavası : içinde bu yemek yapılan göz göz tava.

örtel (C.): kuvvei haruriyesi olan.

örtgel (G. Antep): kalorisi faz'a yağ ve pekmez gibi şeylerin vasfı. *Kuyruk yağı örtgel olur. bu pekmez daha örtgeldir.*

örtme : 1 — pelerin (Bolu) yazlık (Kırşehir) ; 2 — üç yanı duvar önü açık, altkat bağ evleri. (O. A.) ; 3 — köy evlerinin sofası (C. A.) *ırbığı (ıbrığı) getir, örtmenin altındadır. bizim evin örtmesi çok serin olur.*

örtü (Burdur, Kayseri, Yozgat); 1 — yatak, 2 — kadınların başlarına örttükleri bez. (Yozgat).

öruk (G. Antep) : bulgurlu şiş köftesi.

örü : 1 — mer'a (A.); 2 — kısrak sürüsü. *sürüden değil örüden;* soyu belli soyu temiz 3 — dik, şakul, amut, (Ermenek). *örü durmak, örü kalmak.* 4 — set duvar.

örücü (Malatya): mimar. dıvarcı.

örük (Isparta, Malatya, C. A.) : 1 — örk, hayvanın ayağına bağlanan ip (Isparta, Teke); 2 — saç bağları, örgüleri. bak. *örgü* (Kayseri) ;

örüklemek (C. A. Kırkağaç): geniş bir sahada otlamasını temin için hayvanı uzun bir iple bağlamak.

örüm (Menteşe): 1 — çalılıklar arasındaki ot (Menteşe); 2 — ovanın ekilen kısmı (Menteşe); 3 — davarın gece yaylımı (Kayseri, Bünyan, Türkmen, Şarkışla, C. A.): *davarları örüme götürdüm.*

örüt (G. Antep): süt yanığı. pek zayıf. *bu kuzu örüt olmuş gelişmez.*

öslük (Bolu) : şala benzeyen dürlü, çeşitli baş örtüsü.

össen, össeyin (Kütahya): zan ederim belki, elbet, evet, tabii.

öşek (C. A.): postu kıymetli bir av hayvanı.

öşertmek (Çangırı) : mübalağalandırmak.

ötçe tavası (G. Antep): yumurta büyüklüğünde gözleri olan bir tava.

ötrü (Sivrihisar, Maraş, Kütahya, Afyon): için dolayı. *Şandan ötrü söyledi.*

ötüm (G. Antep): ötme zamanı, *horoz ötümünde geldi.*

ötürek (A.) : ishal olanların pisliği

ötürmek (Kayseri, Ankara, C. A.): ishal olmak. hayvanlarda daha çok kullanılır. *ötürük olmuş, koyun ötürüyor.*

ötürü (Tosya, C. A.) : bak *ötrü.*

ötürük (Karahisar, Sandıklı): ishal *ötürük olmuş.*

övdül (Adana): **ödül** (Zile) bağ asmalarının dayağı. bak. *cerek* (Kayseri, Erzurum).

öveç (Teke, Isparta, Kütahya): iki yaşında ufak davar.

öveyik: gövercinimsilerden kumru büyüklüğünde bir kuş.

övez (Denizli); **ovezi** (Konya): cılız, zayıf 2 — sivri sinek *övez ısırığı.*

övmek (Kütahya): yayılmak, dağılmak. bak. *öymek.*

övün (Niğde); **oyün** (Maraş): yemek nöbeti. vakıt. yemek vaktı. *öyün geldi açıktılar.*

öydül (Bolu): müsabakalardaki mükâfat.

öykelenmek (Ankara) **öfkelenmek** (Çorum); **örkelenmek** (Sandıklı): hiddetlenmek.

öykenmek (Balıkesir): hırıltılı soluk almak.

öykünmek (Beyobası, Keskin, Kayseri, Niğde): taklit etmek özenmek, koruntu etmek *kedi arslan olmaya öykünür.*

öylek (Bolu): Bakır kap, helke

öyrek (Türkmen, Kozan): koyun sürüsünden ve yılkıdan bir birine ısınan hayvanlar. *öyrek başı kırkısrak.*

öyübet (Isparta): kendini çok medh eden kimse

öyün öyün (G. Antep): ceste ceste, kısım kısım zaman zaman *hastalık birden gelir, öyün öyün gider.*

öyyan (Teke): at gemi.

öz : 1 — has; 2 — otuz-kırk santim kutrunda çam ağacı (Niğde); 3 — su akan dere. deredeki erazi; 4 — hûlasa.*buğday özü.*

öz bayvermemek (Niğde) : yürek acımak, dayanamamak *özüm bay vermedi.*

özden (Kütahya): ağacın bedeni.

öz dövmek (G. Antep): kıymak. *nasıl özün dövdü*: nasıl kıydın. *özüm dövmez*: kıyamam.
bir kıya bakmaya özüm dövmezken,
kara topraklara verdim yavrumu.

özek (Karaağaç, Bolu, Sandıklı, Niğde): 1 — soğan ve sarımsak gibi nebatların uzvu tezkiri (Karaağaç); 2 — arabaların ön tekerlekleri aksamını asıl sandığa rapt için kullanılan başı topuzlu eyreti uzun bir demir (Karaağaç); bak. *yedek* ; 3 — taket, derman (Niğde): *bu özeksizlik beni bitirdi* 4 — şah damarı. ebher (Niğde). *özeği kalmamış* : çok ihtiyar.

özemek (C. A.): yoğurt gibi şeyleri karıştırarak özlendirmek. *yoğurdu özedim. pekmezi özersen ağarır, yumurtayi özedinmi?*

özen (A.): vadi. *Kızıl özen:* yer ismi:

özenmek (C. A.): 1 — itina etmek. *özeni bezeni yazdı.* 2 — imrenmek. *o tabancaya çok özendim.*

özge (C. A.): başka.
Giderim dur diyen yok
Kebap oldum yiyen yok
Ayrılık gömleğini
Benden özge giyen yok.
(G. Antep)

özeme (Malatya): yoğurt, bal, pekmez gibi şeylerin özenmişi.

özengi (Ilgaz, Çangırı, Koçhisar): Ocağın altına düşen ağaç. ocağın alt döşemesi.

özlek (Kayseri): toprağın mahsuldar kısmı. *bizim köy toprağının özleği derindedir.*

özlü (Malatya, Türkmen): 1 — pek yapışkın çamurlarki killi arazide bulunur. 2 — buna benziyen un ve hamurlar.

özlük (Kırşehir): küçük çömlek.

özne (Avşar) : güveyi.
özne dışarda gezinir.
gelin içerde süzünür.

özne girdi (Avşar): gerdek.

özüt (Bolu):zayıf, kuvvetsiz örüt.

P

pabıçlağı (Ankara) : ayakkabı konan yer.

paç : rüsüm, vergi (Kayseri, Avşar, Maraş).

Yolculardan aldım paçı.
Geçti güzel kârvanı,
Oturdum paç isterim.

paççı : zebhiye mültezimi (Kayseri) ; orman ondalık memuru (C. A.).

paça (Teke) : hayvan otlatırken ayağına takılan ip.

paçalı (Niğde) ; **paçal** (Dinar): mahlut, karışık. *buğday paçal olmuş.*

paçarız : arızalı, sapa, çaparız. *paçarız yollar.*

paçın (Kütahya köyleri): kefiye.

paf (Malatya, G. Antep): 1—posa. *haşhaş pafı, elma pafı;* 2 — kof. kuvetsiz şişman.

pafkırmak (Muğla, Trabzon) : 1 — köpek havlamak (Trabzon); 2 — çağırıp bağırmak.

paflamak (G. Antep) : yılan paf diye ses çıkarmak.

pağa (Malatya, kütahya): bağa, ağaçtan yapılan kilit.

pağa pağa açmak (Malatya) : *pağa pağa güller açmış.*

pağaç(G. Antep): değirmenlerde yapılan mayasız ekmek, poğaça. *değirmenden gelenden pağaç umarlar.*

pağalanmak (Kütahya): 1 — gül açılmak, pağa pağa olmak; 2 — hamamdan sonra vücut gül gül olmak.

pah, pe (C.A.) imrenmeyi, çok beyenmeyi anlatır. *pah amma üzüm* ha!... pah, böyle tabanca görmedim.

pahamsız (G. A.) : dermansız.

pahamlamak (Edirne) : iri dikiş dikmek. oygulamak.

pala : 1 — bez, çaput (Çangırı); 2 — bayağı kilim (Ahlat, Kırşehir) ; 3 — kayık küreğinin geniş ve suya batan kısmı (İstanbul). pala pıçağı : pala

palak (Malatya): gövercin yavrusu palaz.

palanga (İstanbul): iki makara ile kalın halattan ibaret yük çeken alet.

palançe (İstanbul): ayak kabının içastarı.

palaska etmek (Ankara): kıvrak alıvermek, rızalı rızasız almak, azıcık para verip kandırıp almak. *palaskayı pek sever.*

palaz: 1 — kaz, keklik gibi kuş yavrusu (Taşköprü, Kırşehir, Avşar); 2 — keçeden, kıldan yaygı eski kilim parçası (Maraş, Kırşehir); 3 — kuş kanadı (Malatya).

palazımak (Mengen, Bolu): 1 — yürek oynamak 2 — kuş yavrusu irileşmek, etlenmek.

paldım dudak (Çangırı); **mandıl dudak** (Ankara): kalın dudaklı.

paldum: hayvan semerinin arka tarafında sağrısı yanından ve ya kuyruğun altından geçen kemer (Kayseri).

palta koyun (Dinar): kart koyun.

palıt (Yozgat, G. Antep); **pelit** (Menteşe): palamut.

palya (İstaubul): kalafatçılıkta üstüpüleri tahtaya parmak yardımı ile yerleştiren çatal biçiminde demir.

pampalamak (Safranbolu): tesahüp etmek. hampalamak.

pambıl (Sandıklı): çiçek halini almış kavrulmuş mısır. patlak kavurga.

pampal (C. A.): *pampal pisik.* fazla tüylü kedi. *eli kolu pampal pampal.* eli kolu toparlak. her yanı etli.

pango (İstanbul): köselenin damarlarını gidermek ve açmak için kullanılan mermer tezgâh.

pani (Karaağaç): fino köpeği.

pankuduz: 1 — keten tohumu (Teke); 2 — elbiseye karşı lâkayt bulunan. Çok elbise eskiden (Yozgat, Ankara). *Çalıya asıyor çamura basıyar pankuduz.*

panlamak (Kütahya): banlamak, seslenmek, çağırmak.

panta (Malatya): şekavet, hırsızlık.

papak (C. A.): kalpak.

papara 1 — et suyunda ıslatılmış ekmekle yapılan yemek. 2 — azar, zırgıt. *paparayı yedi* (C. A.). paparası sölmek: sarsılmak

papıl: yürürken çok düşen.

papuç (İstanbul): çürük temelleri sağlamlaştırmak için çakılan kazıkların alt başına geçirilen demir parçası.

par 1 — bağçe, gülüstan. (Silifke, Maraş);
Analı oğlan parda gezer.
Anasız oğlan çölde gezer.

2 — rütubetli yerlerde hasıl olan kir ve paslar. (Niğde): *ağız parı*: hararet veya hastalıktan ağızda hasıl olan yapışkanlık. *turşu küpü par tutmuş*. bak bar.

paralık (İstanbul): bağçıvanlıkta mal sayı ile satılırsa paralık okka ile satılırsa okkalıktır.

para pençik etmek (A. C.): param parça etmek.

parç (Konya Ereğlisi): bakırdan yapılan kulplu su maşrabası.

pardi (Adana): dört beş parmak kalınlığında tahta biçiminde yarılmış ağaç parçası bağçe kenarlarındaki mania bununla yapılır.

par par (Ahlat): bak. *pürpürüm*.

parpəzlamak (G. Antep): kuş elde çırpınmak. dalbınmak.

parpıllamak (C. A.); parpılamak (Niğde, G. A.): 1 — bir şeyi ateşe göstermek, hafifce kızartmak (C. A. Bursa); 2— hasta çocuklara okuyup üflemek. (üfürükçü eline bir bıçak alır. hastanın yüzüne gözüne, başına, omuzuna, bütün vücuduna dokundurup dolaştırır.) 3 — tamir etmek (Tahtacılarda). *kıyıyı bir az çalı koyup parpıladım*. 4 — tehdit etmek (Tahtacılarda). *ben onu iyi parpıladım*.

parsaklı (yozgat, Ankara), pis pasaklı.

parsı (Yozgat, Kırşehir, Niğde): 1 — yukardan açılan küçük pencere (Kırşehir); 2 — mimaride köşelerin açık zaviyelerin 90 dereceden fazla oluşuna derler (Niğde).

parsı pencere (Kırşehir): çardakta bulunan pencere.

part: 1 — otuz daneden ibaret bir yığın *bir part yumurta*. *bir part ot* (Ahlat); 2 — hayvan işkembesi karın. (Malatya, G. Antep).

partal (C. A.): sünepe, dökük saçık kimse.

partalamak (Niğde): söylenmesi mahzurlu olan bir sözü söyleyivermek.

pasak 1 — kir, pis. *pasaklı*. 2— süprüntü (Isparta).

pasnavur (G. Antep): pasaklı, pis.

pasa, bassa (Malatya, Bolu): mütemadiyen, her vakit, daima durmadan.

paska (Terme): tarla kenarında yarıcılar için yapılan kulübe.

paşapilavı (Bolu): soğanla karıştırılmış ve eyice pişirilmiş yumurtadan yapılan bir nevi yemek.

pata (Kastamonu): patates.

pata olmak (G. Antep): oyunda kit olmak.

patan (Teke): ayak.

patat (Yozgat, Kayseri, Niğde Kırşehir): peltek, rekâketli, pepe.

pate (Seyitgazi): çadır.

patırı (Ankara) : takma saç. tutak.

patlak (Niğde): 1—kavrulmuş mısır, 2 — mürver ağacı (Çangırı, Samsun), 3 — iri gözlü. (Çorum) *patlak gözlü.*

patlama (Malatya): gözü kör eden bir nevi hastalık.

patpatı (Malatya): mısır kavırgası, patlak.

pay (C. A.) 1 — taksimde düşen hıssa. düşelek. 2 — dilde çıkan ufak kabarcık. *dilinde pay bitmiş.*

payapay (C. A.): mütemadiyen *dört ay payapay hasta yattı.*

pavkurmak (Koçhisar, Afyon); ziyade öfkeden bağırıp çağırmak.

payam (Maraş); payemşe (Ankara): badem

paydemiri (İstanbul) : ham demirin içinin talaşını alan alet.

payırttak (Bolu); bayırttak (Ankara): ani olarak. *bayırttak yanı verdi.* (G. Antep) bayırttak yanmak: *bayır bayır yanmak.*

pay mahalli (İstanbul): celep esnafında hayvan borsası.

pay tahtası (İstanbul): pay demiri ile üzerinde deri kazılan tahta.

pazdırma (Teke): mayalı ekmek.

pazı (Çankırı); bezi (Kırşehir): 2 — yufka yapılan hamur yumağı 2 — yaprağı pancara benzeyen ancak kökü pancar gibi toparlaşmayan göğeri. yaprağından yemek yapılır (Denizli) pazik.

pazval (İstanbul): kayiştan bir alet olup terlik ve yemenileri kıstırıp dikmeye yarar.

pazvant (Merzifon, Amasya, Tokat, Havza) : 1 — bekçi, pasban 2— kollara bağlanan mahfazalı düa. bazubent.

peçe (Kayseri) : pencere. *bir odada on peçe olursa orası ısınırmı?*

peçel (Teke): topal, malûl

peğ (Kütahya): harabe, virane *peğuşağı:* külhan uşağı terbiyesiz, ahlaksız kimse.

peh (Yozgat, Maraş): taktir sözü. *peh ne güzel söyledin. peh ben böyle çiçek görmedim.*

pele düşmek (Gerkûk): yağmurun ıslaklığı derinlere geçmek.

pelit (Kütahya): meşe meyvesi

pehle (Burdur): 1 — güneşte kurudulmuş et. 2 — meşin kırpıntıları. *pehle topladım.*

peketmek (Teke): kapatmak. berkitmek. *kapuyu peket.*

pekin (Isparta): zalim. sert, cebbar.

pekmez köpüğü (Ankara): sarı ve kızıl karışığı renk.

pelengir (İstanbul): tesbihçi aygıtı.

pelte (Malatya): halaç pamuk attığı zaman kirişten fırlayan pamuk parçaları. yekre.

pelver (Yozgat); **pelverde** (Ankara, Kayseri, İzmir): meyve ve tomates. erik, kızılcık ezmesi.

pelezimek: titremek.

pençek pençek (Ankara): pençe pençe *pençek pençek döğüşüyor.*

pençik, para pençik (C. A.): *başıma pençikli ferman çıkardı:* çok tazyık etti. *para pençik olmak:* param parça olmak,

pençik fermanı çıkarmak (C. A.): çok tazyık etmek.

pendir (Kırşehir): peynir.

penek (Yozgat): pencere.

penersek (C. A.): ıhlamur ağacına benzer bir ağaç.

pepe (Malatya): kekeme.

pepe demek (C. A.): şu tarzda kullanılır: *dur hele pepe dedirt. pepe demeden geldi.* fırsat vakıt vermeden geldi.

pepene (Gerkûk): horuzun gagası üstündeki ibik.

per 1 — yayıktan ergin çıkan yağ. 2 — çarklardaki parmaklar. *deyirmenin peri.* (Malatya)

perçem (Rize); **perçil** (Trabzon, Rize): 1 — mısır püskülü. 2 — sığır derisinin kafa tarafı (İstanbul).

perdah makinesi (İstanbul): tabakhanede derinin sırçasını parlatan makine.

perdeben (Bolu): bir çiçek ismi.

perdi (C. A.): elli santim uzunlukta, onbeş santim genişlikte balta ile yarılan meşe tahtası.

perek: Van gölünde çıkan boraks, soda (Van); kapaksız dolap (Bor)

perelendirme (G. Antep): kuşu yuvasından sovutma. kaçırma.

perelenmek (C. A.): el dokunduğundan dolayi kuş yuvasını değiştirmek.

perem perem (Kütahya): perişan, parça parça. *hepinizi perem perem ederim.*

peri (Kütahya): ufak ve dört köşeli çivi.

perpene (Yozgat, Ankara): **perpere** (Mecitözü). sarı pul, mangır. *perpene alın da dizivirin.*

perikmek (G. Antep): perelenmek. kuş yuvasını el dokunduğundan dolayi terk etmek.

perk, berk (Kütahya): sert katı. *perkletmek*: takviye etmek, berkitmek.

pers olmak (Malatya; Maraş, Ankara): düşüp zedelenmek. *ters, düşmüş te persi pelen olmuş* (Ankara): *pers adam*: suratı azgın adam.

pervane (İstanbul): tabaklıkta bir aygıt. tabakhanede eskiden (son) lar elle ve taraklarla çekilirdi şimdi pervanelerle çekilir. bunu makine tahrik eder.

pese çıkmak (Karaağaç) : güreşe çıkmak.

pesini : duman, sis.

peskûtan Zile); **peskûden** (Samsun) : kışa saklanan bir nevi koyu yoğurt. *peskûtan çorbası.*

peşe, beşe (Teke) : ilk bahar başlangıcında bir çağ. *beşe seli gibi çağlama gönül.*

peşme (İstanbul) : tesbihci tezgâhlarında bir aygıt. bir işi torna etmek için *peşme*. delmek için ise *delikli peşme* kullanılır.

peşine (Tahtacılarda) dört kapu vardır: 1 — *müsahip*; 2 — *aşna*; 3 — *peşine*; 4 — Çekildeş. bir alevi her biri dinî kardeşlik demek olan bu derecelerden geçer. başta müsahip kapusundan girer, sonra aşna tutar sonra peşine tutar, sonra çekildeş tutar. Bunların ayrı ayrı merasimi vardır. Birbirine peşine olanların birbirine korusu olmaz. karıları da birbirine nökerdirler.

peştemal kuşatma (İstanbul): 1 — kalfaların usta çıkma merasimi. 2 — erkek kedi erkek kediye sataşma.

peştahta (G. Antep): eski mahalle mekteplerinde çekmeli sandık.

peştahtası (Erdahan) : kıyma tahtası.

peştala (C. A.) : her şeye karışan kimse, kendini candan gösteren yapma alâkalı kimse. *nene lâzım, ellerin peştalasımısın? aman ne peştalalık etti.*

pete (Tosya) : mendil.

petni (Mecitözü): hayvanlara saman ve yem vermek için yapılan yer. yemlik.

pey (Kayseri): bak. *kölem.*

peynir bağanası (Konya): ölen kuzunun derisini yüzerek yapılan tulum. buna peynir basarlar.

pezi (Çangırı): pezük, hayvanlara yedirilen pancar. kocabaş, dip de derler.

pıhlız (Teke): hasis.

pıhtı (Çangırı, Koçhisar): suda pişirilerek hamur içerisine yağ, ceviz, bal, yahut şeker koymak suretile yapılan bir nevi tatlı.

pilav soluğu (Adana): kuşluk vaktı verilen ve pilav yemeğe mahsus olan istirahat ki bir saat sürer (C. A.): *kahve altı soluğu, göt soluğu, öğle ekmeği, çakal soluğu.*

pılıpırtı (Çorum): eşyayı beytiyeden bir kısım **pırtı** (Yozgat): manifatura, bezzaziye. öteberi, karartı, karaltı.

pınarce (Teke): ocağın bacası.

pırasıt (Niğde): yonca ve sebze göğeri.

pırç (İstanbul): burulmamış azman erkek keçi.

pırla (Isparta): topaç.

pırnal (C. A.): pırnar, piynar. gülümsülerden yaprağını dökmez bodur bir ağaç. sakızlağı, tavşanek.

pırnat (Maraş, Erzurum, Kırşehir): ekin biçmek için parmaklara takılan ağaç.

pırpırı (Niğde): çabuk hiddetlenen.

pırpıt (Ankara, Kütahya): yünden dokunan şalvarlık kumaş. yörük kumaşı.

pırt göz (C. A.): nazar boncuğu, nazar takımı.

pırt gözüne (Maraş): nazarı def için kullanılan bir laf.

pırtı (Avşar): elbise ev eşyası.

pırtık (Kütahya): parça, kısım *pırtık pırtık* parça, parça. pürtük pürtük.

pırtımaç (Yozgat): mantı, tatar böreği.

pırtlatmak (G. Antep): nohut ve badem gibi şeyleri suda ıslatarak parmak arasında kaydırıp kabuklarını soymak.

pırtmak (Kütahya , Çorum G.Antep); **fırtmak** (Sandıklı): 1 — içinde bulunduğu şeyin içinden fırlayıp çıkmak. *et yaranın içinden pırttı. sığırcık kuşu elinden pırttı kaçtı. sabın kirtiği elimden pırttı* 2 — omagibi kemikler yerinden oynamak, çıkmak. *oması pırtmış.*

pısırdamak (C. A.): pısır, pısır ses çıkararak yanmak. *tütünün ne güzel pısırdayor.*

pıslamak (Bolu): sebepsiz birdenbire darılmak.

pıt (G. Antep): Küt *bu iğneler pıt.* yalınız iynede.

pıta taşı, pırta taşı (Kütahya): nefret olunan, gözün görmesi arzu edilmiyen kimseler için kinayeten kullanılır *falan falanı gözüme pıta taşı etti hiç gözüm görmek istemiyor.*

pıtık (Konya): küçük uzvu tenis.

pıtıl (Havza): mayalı ve saçta pişirilen ekmek.

pıt pıt (Niğde); **pıtpıtı** (Ankara): elenmiş ufak bulgur. düğü, simit *pıtpıt pilavı* kedi basmaz 2 — çiy simit *pıt pıt aşı* (C. A.)

pice karmak (Uşak, Kütahya): piç kesilmek.

piç (Malatya G. antep) : 1 — tırnak etrafında kalkan tırnak dipleri. şeytan tırnağı 2 — aşısız ağaç; 3—ağaçların üzümlerin köklerinde biten filizler; 4 —gayri meşru evlat.

piçlik (Bolu) : köpek eniği küllük kuzusu.

piho (Malatya) : ahmak, budala, biçare.

pileki(Ahısha): taştan, topraktan yapılan tepsi tarzında kapaklı kapaksız kap. ocakta ekmek pişirmeye yarar.

pilin.gir (Niğde) : pezevenklik eden kadın.

pin (G. Antep , Maraş, Niğde,); **pün** (Van, Ahlat) : 1 — kömes; 2 — kuzuları koymak için yapılan ağıl (Kırşehir).

pina (Yozgat); **pine** (Ankara, Malatya, C. A.) : çarığın, yemenilerin altına vurulan gön parçası. *pineci* : eski yemenileri postalları tamir eden kimse.

pine (Yozgat): kümese! tavukları böyle diyerek kümese sokarlar.

pinek (C. A.) : tavukların tünediği, geceledigi yer tünek.

pinet (Teke) : ekmek hamurunu furuna getirmek için gözlü tahtadan yapılan alet.

pingel : 1 — azar azar birikmiş şey (G. Antep); 2 — fol, damızlık yumurta (Birecik, Samsun).

pin.gellenmek (G. Antep) : çoğalmak, yığılmak.

pingelli (C. A.): bol, gerisi çok. *pingelli adam*: zengin adam.

pipo (Van): hüthüt, taraklı kuş. ibibik.

pir (Kilis); **pür** (Konya): 1 — yeşil zeytin yaprağı (Kilis); 2— çam yaprağı (Konya).

Pirdöndü,pırdöndü (Denizli): kuzuların tasmasile ipi arasına takılan halka.

pirasit (Niğde) ; **piresit** (Ürgüp): bahçelerde sebze ekmeğe mahsus bölme, maşala.

pirçek (Kütahya): saç pürçek.

piriç (Teke): oya, ince iplikten tentene.

pirpirim (C. A., Kütahya): 1— semiz ot. *pirpirim aşı* 2 — mec ihtiyar. *pirpirim gibi* 3 — fevkalâde eskimiş elbise ve eşya(Kütahya).

pise (C. A.. Antalya) : bir nevi katran.

pisek pisek (Ankara); **pisenk pisenk** (Malatya); **pusen pusen** (Avşar): pisen pisen (G.Antep, Teke) yavaş yavaş *yağmur pisek pisek yağıyor. püsen püsen yağan yağmur.*

pisik (Ürgüp, Sivas, Ahlat, Malatya, Gerkûk, Kayseri, G. Antep); **pissik**(Ankara); **pisi** (Kırşehir): kedi.

pislehaç (Bolu): pişirgeç, pişlegeç bazlamayı saçta pişirirken çevirmek için kullanılan aygıt.

pişgon (Niğde): ekmek tahtası hamır tahtası.

pişirgeç (Niğde, Sandıklı, Kırşehir); **bitlegeç** (Ankara): saç üzerinde yufka ekmeği döndürecek aygıt.

piştovan (Teke): yapıda tahataları birbirine enlilemesine bağlayan ağaçlar.

pişirik (O. A.): duvar arasına dökülen cıvık çamur. 2—dam larda tap ve hasırla kum, kursünbül ve toprak arasına konan çamur. (G.Antep)

pişi tavası (Gökçeler köyü): yumurta tavası.

pişleç (Ayaşın Buçuk köyü): bak *pişlegeç.*

pişpirik (C. A.): gözleri çapaklı ve bozuk olan kimse.

pitana (Araç): patates.

pitlemek: nebean etmek. *punarın suyu taş dibinden pitleyor.*

piyade 1 — baş örtüsü (Teke); 2 — bir çifteden yedi çifte kadar kayıklar (İstanbul).

piyasmak (Kayseri): beyenmek, taktir etmek.

piz (Niğde): inbal, nodul. biz.

pizar (Karaağaç): sivilce, kabarcık sazagan.

pilanya (İstanbul): az talaş alır ve düzgün yapar. işin nihayetinde kullanılır büyük rende.

pocalamak (Malatya): şuraya buraya çarpınmak kaçmak istemek bocalamak.

poçu (Kütahya, Dinar, Teke): *poşu.* Kadınların başlarına sardıkları yazma.

poçuk (Araç): ayı yavrusu.

podime (Muğla): çizme.

pofurtma (İsparta): gecelik entarisi.

poğ : 1 — kadınların örtündüğü baş örtü (Bolu); 2 — hediye (Ilgaz). boğ, boğça.

pohur (Niğde) ; **puhur** (C.A.): iki hörküçlü tohumluk deve. *Ali gilın puhuruna yumak verdiler.*

polta (Gökceler köyü) : değirmen taşını döndürmeye yarar aygıt.

ponçak (Niğde, Kırşehir): saçak, püskül. halı, kilim gibi şeylerin ucunda sarkan ipler, püsküller.

por, bor (Konya) : tuzlu toprak.

pormut (Van) : pormurt (Malatya) : 1 — basma veya bezin ve elbisenin kırışığı, ağacın kabarcıkları; 2—hata, ayıp.

portal (Malatya) : şişman ve budur.

portlak (C. A. : deve yavrusu.

portlak vermek (C. A.): azmak, nüksetmek. *su gene portlak vermiş, hastalık gene portlak verdi, dişimin ağrısı portlak verdi*

portlamak: 1 — deve doğurmak (Niğde); 2 — sıyrılıp kaçmak birden fırlamak (G. Antep, Niğde): *gerem tuttuk gidiyorduk; önümüzden beş dane tavşan portladı.*

posada (Muğla): abuk, sabuk, düşkün, perişan.

posak (Ankara): sis. *hava bu gün bulanmış posaklı* bak. *posaklamış.*

posaklamış (Muğla) : kıyafet ve harekâtını idare edemiyecek kadar düşkünleşmiş.

posta (İstanbul): kalafatçılıkta iskarmozlarla döşeklerin eklendiği yer.

postal (Yozgat, Ankara, Çorum, Kayseri): 1 — ökçesiz, hafif bir nevi yazlık ayak kabı 2 — yerli kalın sahtiyan ve sağlam camus gönü ile uzun, bağlama konclu ekinci ayakkabısı (G. Antep) 3 — tahkir makamında karıya derler fena kadın (Ankara, Tokat).

poşa (Niğde): kalbur, elek yapan ve satan.

poşu (Yozgat, Ankara, Bolu, Çorum, C. A.): uçları püsküllü büyük ipek mendil ki vaktile sarık gibi şıklık için feslere sarılırdı. omuzlara atılırdı.

serpti omuzdan poşu saçağını
açtı gönüller deli bayrağını.

pota atış yarışlarında atılan kurşun atış yarısı (C. A.)
potaya gitmek tantuna gitmek, gürültüye gitmek.

potak (Dinar, Teke, Burdur); **bodak** (Karaağaç); **boduk** (Kırşehir): potuk manda yavrusu.

potlamak (Dinar): deve yavrulamak.

potturma (Arapsun, Niğde): pancarı tandıra gömerek pişirme. ve böyle pişen pancar.

potuk (Maraş, Malatya): deve ve manda yavrusu, medek.
Deve potuğu, camız potuğu.

potuk bastırma (Kayseri): bacağın balık etlerinden yapılır pastırma.

potur: 1 — çay bardağı (Kırkağaç) *çocuk poturları kırdı.* 2—bir biçim şalvar (Malatya).

poymak (Yozgat): savuşmak, kaçmak.

poyra: 1 — değirmende suyun çıktığı yer. (G. A.); 2 — tekerleğin mihver geçen orta deliği. mihver yatağı, güregi yatağı. 3 — toprak künk, pöğrenk (Havza).

poza (Muğla): domuz yavrusu.

pöç (G. Antep, Avşar, Kayseri): kuyruk sokumundaki üstüste dizili kemiklerin heyeti mecmuası azmı usus.

pöçük : 1 — kuyruk sokumu (Kütahya) ; 2 —başa geyilen terlik tepesi (C. A.).

pöhrenk (Çorum): künk. toprak su borusu.

pörçek (C. A.) : şakaklardaki saç. *saç pörçek, pürçek*

Ak pörçekli benim anam,
Oğul dirde ağlarmı ola.

pörnek (Yozgat) : cemiyet.

pörtelek *büdelek* (Yozgat) : böbrek.

pörtlemek (C. A.) : yuvasından çıkmak, fırlamak.

pösek: kısa.

pösen. (Sandıklı) : duman, sis.

pöstek (Çorum): kısa ve kalın kız çocuk.

pözik pozrik (Diyarbekir): ergenlik sivilce.

puharı (Kayseri): baca.

puhu (Osmaneli): maltız.

pul (Bolu, Kırşehir): düğme. *pullu* çinicilikte bir örnek adı.

punt (Van, Niğde , Sandıklı) üsul, kaide yol *puntunu bulmuş*; y olunu bulmuş.

punta : 1 — torna tezgâhının parçasından olup ağaçı mihveri istikametinde tutturmaya ve sıkıştırmaya yarar (İstanbul); 2 —Kızıl hastalığı (İzmir). *puntaya tutulmuş.*

purç (Bolu,C.A); **burç burş**(Ankara) : 1 — ökse otu (Bolu); dalların purcu. *Deveye purç gerekse boynunu uzatsın.* 2— ağaç çiçeği (C. A.) *ağaçlar purçlandı. burcu burcu kokmak.*

purçak (Çangırı); ökse otu. *gui.*

purtuk purtuk olmak (C. A.): portakal kabuğu gibi pürüzlü olmak.

purtul (Havza): çiçek bozuğu çopur.

puru (Kütahya): ince ipekten ve acem mamulâtından yaprak ve saire nakışlarını havi koyu renkli kadınların başlarına örttükleri gayet ince başörtüsü.

pus (Malatya): sis. su buharı. *pus çökmüş* **puslu** (Kırşehir) : sisli.

pusa (C. A.): katran.

pusarık(Sandıklı, Ankara, C.A.): bulanık hava. bulanıklık; *boz pusarık* 2 — bulanık su.

pusarmak (A) bulanmak, sislenmek.

pusat: 1 — hamam takımı (Burdur); 2 — çamaşır (Aydın, Muğla); elbise, çehiz (Teke); 3 — silah (A.).

pusmak (C. A.): sinmek. *sesimi işidir işitmez köşeye sinlendi, pustu kaldı.*

pustuk (Kayseri): parça parça olan. *arkasındaki elbise pustuk pustuk olmuş.*

pusunç (Kütahya): sığıntı vaziyetinde olan.

pusunma (Malatya) : iltica, dehalet, can atma.

puşiş (G. A.) : oda döşeme ve tahtalarının çakıldığı ağaçlar.

puşkun : kar, tipi.

puşta (Avşar): bostanlarda tahta ve maşalaları tahdit eden sınırlar.

puştolmak (Maraş) : el değirmeni ve kilit gibi şeyler bozulmak.

puşt nişanı (Kayseri, Teke) atın kuyruk yatağının yanında sağrının altındaki kıvrık tüy olup meşum sayılır.

put (Van, Bitlis, Trabzon) : besiye verilen hayvan.

putlama (Malatya): ağaç budama.

putuh (Malatya, Kayseri) : deve yavrusu.

puvut (Çorum): buğday ısladıldıktan sonra yeşillenmek üzre iken ezip hamur haline getirilen tatlı bulamaç uğut.

puza (Van): kaba, biçimsiz, terbiyesiz, ekseriyetle kolu kısa adamlara tahkir makamında söylenir.

püçük 1 — kuyruk yeri kuruk kemiği pöç (Kırşehir) 2 — püskül (Malatya)

pülçümek (Bursa): kumaş erimek. tifsimek, nezelmek.

püngülük (Samsun): hava sıkıntısı.

pür: 1 Çam ağacının mısır darısının püskülüne benzer bir az kalınca yaprakları (Avşar) köknar dalları (Bolu) kömür pürü, meşe pürü (An- (Ankara) 2 — meyve için çokluğu ifade eder (Bolu)

pürçük (Kayseri): ufak püskül saçak.

pürçüklü (Yozgat, C. A.); **pürçekli** (Sivas) : havuç.

pürçek (Balıkesir) : tepedeki püskül, 2 —cüzuru taliye. 3 —şakaklardaki saç pürçek (G. Antep).

püren (A.) : pür. çamın iğneli yaprağı. *çam püreni.*

pürpürüm (Mecitözü): parpar (Ahlat): semiz otu pirpirim.

pürtlemek (C. A.) : pürt diyi dışarı fırlamak. *gözleri pürtleyip te eline gelesice.*

pürtük (C. A.) : pürtleyen şey. ufak parça. maddei gaıtanın ufak bir parçası.

pürtüklemek (C. A.) : işin hepsîni birden söylemeyüp parça parça kısım kısım söylemek. fena manadadır.

püs (Avşar): gevenden hasıl olan kitre.

püs, püse (C. A.): erik ve zerdali gibi ağaçların bedeninde olan reçineli madde.

püsek püsek yağmak (C. A.) ince ince pisen pisen yağmak.

püsenti (Muğla); **püsen** (Sandıklı); **pesen** (Afyon): hafif yağmur serpintisi, çisenti.

püskellemek (Gerkûk) : bir ayağını kaldırıp yalnız bir ayağile sekmek.

püsküllü ayaz (Sivas) : bak . *zimpiri.*

püsük (tahtacılar); **püsü** : kedi, mestan. pisi, pisik.

püsürük (Çankırı): bir işin ilişiği, takıntı.

püsürüklü (Kayseri): müşevveş, mülevves. *giride kalan bütün püsürüklü işlerdi. o püsürüklülerden en püsürüklüsünü de bana virdiler.*

püsüs (Yozgat): mum şamdanı.

püşürük (Malatya) : örtülen dam üzerine yayılacak çamur pişirik.

R

rabun (G. Antep) : pey akçası, avans. *arabacıya rabun verdim.*

rabata (Ahlat) : pide yapmak için açılmış hamuru tandırın kenarına yapıştırmaya mahsus daire şeklinde kollu aletki, üzeri bezle kaplanmış ve içerisi yumuşak unla doldurulmuş olur.

rados (İstanbul): çinicilikte kullanılan bir örnek adı.

rahvan (Kayseri): atın makbul yürüyüşlülerinden. çeşitleri: *deve rahvanı:* kürekten *ana rahvanı:* dizden asıl makbul *yapma rahvanı* ayağına kurşun takılarak öğretilen yürüyüş. *bizim rahvana (ırahvana) yol dayanmaz.*

rasada (O. A.): kaysı, karpuz ve bunlara benzer meyvelerin yetişmeye başladığı zaman.

raspa, rasba (Bolu, Kırşehir): kundurada içeriye geçmiş ağaç çivileri kırmak için demir.

ravanda (C. A.): teh pekmezi. üzümün çürüğünden, oluğundan, pürsümüşünden yapılan mayhuş pekmez.

reşik (Van): köylülerin kıl ve kendirle gayet sık ve metin olarak dokudukları papuç, çarık, su çekmediği gibi geç yırtılır, kar ve buz üzerinde kaymaz.

reşim, ireşim (C. A.): savrulan hububat harmanlarına bellilik yapan, işaretliyen alet. *reşim basıldıktan sonra harmandan çalınırsa belli olur.*

reşme, ireşme : atların burunları üzerinde bulunan başlık zencirin bir parçası çene altındaki suluk (C. A.); zencir başlıklı yular (Niğde): *kır atın başında altın ireşme. arık ata altın reşme.*

revde (Van): sürü, bir kaçı bir yerde bulunan yırtıcı hayvan.

reze, ireze (C. A.): kapu ökçesi, kapuların hareketini temin eden mihver.

rezle (Çangırı): kapu mandalı.

roka (İstanbul): baharlı bir ot.

ruzgârlık (İstanbul): kalafatçılıkta gemı devrildiği zaman müvazenesini bozmamak için kullanılan direk.

ruzger (İstanbul): dikicilerde bir kalıp adı. 25 - 50 yaşına vasıl olan kimselerin ayak kapları için kullanır. özgarlı. Eski kalıp otları : a - ulu ayak; b - ulu orta = lorta; c - özgarlı; d - köteme; e - zenne - kadınların; - f - kelik çocukların.

S

sabınlık, sabınlağı : kağnının yağ kabı.

sabuncu (Osmaneli) : saksağan,

sabındırık (Niğde, Avşar) : buynuzdan yapılma yağ kabı kağnılarda kullanılır. içindeki yağ sabın tozu ile yoğurdu karıştırarak yapılır.

sabunlu kösele (İstanbul) : asker toka kayışları için kollanılır, bir çeşit kösele.

saçaltı (Niğde) : yufka ekmeği yaparken ağaç atarak saç ile ateşin arasında pişirilen ekmek.

saç ayağı (O. A.); **sacayag** (Avşar) : üzerinde yufka pişirilecek sacın altına konulan üç ayaklı demir alet üçayak.

saçı (Karaağaç, Avşar, Muğla): düğün sahibine verilen hediye. düğünlere gönderilen ve para, şeker gibi saçılan hediye.

saç kebabı (Ankara) : ciyeri saçta kızartırken üstüne peynirli, sarımsaklı çemen ekmek suretile yapılan yemek.

saçlık (Kütahya) : kadınların saç örgülerine bağlayıp ördükleri gümüşten veya altından yapılma küçük borulardan mürekkep ve ucu küçük küçük yapraklardan müteşekkil avadanlık.

sadalamak (Kırkağaç) : bahsetmek.

sadana (Niğde) : ahmak, sersem.

sadar (Niğde) : kağnıların iki tarafına, yükün düşmemesi için, sıravari dikilen kalın ağaçlar.

safa: maşraba.

sağaltmak : tedavi etmek.

sağak (Niğde): solak karşıtı.

sağar : sâğer.

sağdıç (Ankara, C. A., Isparta); **sağdış** (Muğla): vefakâr arkadaş. sünnet olan çocuk yanında iki çocuk sağdıç olur biri kız biri oğlan. güveyi arkadaşı *sağ sağdıç, sol sağdıç* (C. A.): güveğinin iki tarafında mum çeken iki kimse.

sağım (C. A.): süt sağma zamanı.

Şimdi sağım zamanı, nahıra
Gelmezsen südü çalarlar.
Oğlak eyice kelişti, artık
Keçi sağıma geldi demektir.

sağlamak (G. Antep): para ödemek, para vermek. tesviye etmek. *borçlarını sağladım. kahve parasını kim sağladı. hamam parası vermeyin ben sağlarım.*

sağmak (Kütahya): içine almak, yemek, yutmak *kaymak baklavasını sağdık.*

sağmal (Avşar, Aksaray): koyun ve keçinin sağılan oğlaklı ve kuzulusu.

sağılmak (G. Antep); 1 — iplik yumağı boşanmak hortlamak iplik süyün süyün çözülmek; 2 — havaya çıkmak *kasırga göğe sağıldı. fişek havaya sağıldı;* 3 — *yılan çalıya, deliğe sağıldı.*

sağnak (Ankara): geçici yağmur.

sağrak (Alâiye): şinik, ölçek.

sağrı (Alâiye); atın arka üst tarafı (Avşar) *dağ sağrısı şu karşı dağın sağrısında bir punar var.*

Atın harman sağrı kalkan döşlüsü
Kalem kulaklısı çekiç başlısı
Gözelin dal boylu samur saçlısı
Bir atı severim bir de güzeli
Dadaloğlu.

sağsak (Yozgat, Kırşehir): koyunların kıç tarafında tüylere yapışan küçük pislikler. *çakırdak çağıldak.* sağsağus büyüklerine denir.

sağsı (Ankara): bak. *silbinç.*

sağsız (G. Antep): her vakıt hasta olan yahut hastalığa müsteit bulunan adam. *uşak doğdu doğalı böyle sağsızdır.*

sahat (C. A.): köpek boku. *sahatçı uşağı:* köpek boku toplayan kimse. (köpek boku debagette kullanılır)

sak (C. A.): müteyakkız, uyanık. *sak uyku* hafif uyku. *sak yatmak:* derin uykuya varmamak. *sak adam:* uyanık adam.

saka (Niğde): aşık oyununda elde kullanılan büyük aşık ki burgu ile müteaddit yerinden delerek içine kurşun akıtırlar.

sakağı (Ankara); **sakaa** (Kayseri); **sakav** (Bolu): hayvan nezlesi, öksürür, burnu akar.

sakadak (Demirci köyü): saksağan.

sakak (G. Antep): çene altı, çene altındaki gapgap.

sakandırık (Yozgat, C. A., Afyon, Kırşehir); **sakanduruk** (Malatya, Kütahya): 1 — çene bağı, serpuş arın başta durması için çene altından bağlanan bağ (Kütahya); 2 — zinet için takılan altın zencir (Malatya); 3 — hayvan boyunduruklarının sakanduruğu.

sakar: 1 — bazı hayvanların alnındaki beyaz tüy; tersine tüy (Niğde, Teke); 2 — uğursuz kimse ve ters iş. doldururken döken, tutarken kıran udumsuz kimse. (C. A.); 3 — otuz beş kilo saman alır bır nevi büyük sepet (Van).

sakar solak söylemek (C. A.): can sıkıcı saçma şeyler söylemek.

sakat (Bolu): kafada çıkan kele benzer çıbanlı bir illet.

sakatca (Maraş): tabak çırağı. sakatcı. sahatci.

sakavil (Ahlat): ahırlarda kullanılan ağaç dallarından yapılmış süpürge.

sakırga (C. A, Edirne): 1 — kenenin ufağı. ufak davarların kulaklarında bulunur. Ağıllarda ve ahırlarda türer (G. Antep); 2 — kasırga (Edirne).

sakız koyunu (İstanbul): kıvırcık kuyunu cinsinden uzun kuyruğu yere sürünen, 35 - 40 okka gelen bir kıye kadarda süt veren makbul koyun cinsi.

saklambaç (C. A.): saklananları bulmak oyunu.

saklı: 1 — mahfuz (C. A.); *merak etme para saklı duruyor.* 2 — gizli (İstanbul): *bu iş saklıdır.*

sako (G. Antep, Taşköprü, Kırşehir, Yozgat): palto, kaput.

saksı (Albistan, C. A.): ateş küreği. *ocaktan dört saksı ateş çektim.*

sal: 1 — kilsi ve katmerli, düz yüzlü taşki bununla oda, salon, havlu döşenir. büyüklerinden köprü yapılır (Van); 2 — tabut (Ankara); 3 — içerisinde üzüm, nişasta ayaklanan taştan tekne, (G. Antep, Maraş); 4 — parçalanıp akan buzlar (Kırşehir).

salaca (Avşar, Kütahya): 1 — tabut. 2 — sedye (C. A.).
Kanlı salacam geliyor
Mustafa beyin arlansın
-ağıt-
salacası yürüyesice.

salak: yük çüzülecek, çadır kurulacak, hayvan bırakılacak yaylak, güzlek, kışlak (Avşar) *hani çifte ev ettiğim salaklar? hayvanlarımızın salağı yöreği nerede*

salak (Konya Ereğlisi, Niğde) ; **sallak** (Maraş): kasap çırağı sırtında et göğdeleri götüren.

salaka (Mecitözü): sarkıntılık saraka, salava, şaka, alay.

salan (C. A.): 1 — diğer bir senede ekilmek için ayrılan arazi kısmı. hereklik (Ankara) 2 — hattı taksimi miyah (C. A.) *dağın salanı.*

şu salana konan kervan.
gelir Adanadan beri

salava (Kütahya): bak. saraka *salavaya almak* sarakaya almak.

salavar (Malatya): 1 — pek uzun (adam); 2 — ahmak.

salavı (Kütahya köyleri): şaka.

saldırmak (Kütahya): göndertmek. *haber saldırmak.*

salğın: 1 — tekâlif, vergi bak. *salma* (Çorum, Ankara, Taşköprü): *salğını tütüne dağıtalım. salğın salmış.* 2 — yüreği geniş (Kırşehir) 3 — salınmış haber davet. *bana salğın salmış gelsin diyi.* 4 — salım. bulaşık, umumî hastalık. *salğında idim gittim başını sığadım kurşun döktüm.*

salgıncı (Ankara): tahsıldar.

salkotur (C. A.): ağır bir boğaz ağrısı.

salı (Karaağaç): nevbet, sıra

salgı, salma (C. A): her kese haline göre tevzi edilen vergi mesabesindeki iane ve emsalı

salkı (Avşar): sünepe, dökük saçık. eğri, çarpık gayri mütenasip. beli uzun, tenasübü azaya malik olmayan insan ve atlara, dağnık yapılmış binalara denir.

çok salkı bir at, pek salkı bir adam. bu bina pek salkı olmuş, çabuk harap olur.

salık: 1 — haber, malûmat, tarif (Kayseri) *katilin izi için salık ver de gidelim, tutalım dedik, bir salık vermedi;* 2 — beli salmış hayvan (Avşar).

salıklamak (Maraş): tarif etmek. *salık vermek.* (Zile) : bir mahalli tarif etmek. *salıklanayım da sana buluvireyim* (Ankara) *insan salıklanarak Bağdadı bulur* (G. Antep).

salım (Kırşehir, C. A.) : nezle. sari fakat hafif rahatsızlık. *salım olmuşum. ortalıktaki salımdır geçer.*

salıngaç (C. A.): salıncak.

salınmak (O. A.): cilveli yürümek. eda ile gezmek. *serpini serpini yağan karmı ola. salını salını gelen yarmı ola.* bozlak. *Kömür gözlüm ben bu elden gidersem, Var salın gez yoldaşınnan, eşinnen.*

salkı (Dinar): karş. *çolpa.*

sallam, sallam (C. A.): dökük, saçık.

sallama yüzlü, sallama suratlı (C. A.): beyzi suratlı. yüzünün teşekkülü fazla uzunca olan kimse.

sallambaş (C. A.): başı titreyen kimse.

sallan sallan (Ankara): sarkık sarkık. *bu elbisenin kolları sallan sallan.*

sallanguç (Kırşehir): salıncak

sallapat (Isparta): kuvvetli

sallapış (Isparta) başı boş yürüme.

salma (C. A.): 1 — başı boş hayvan 2 — gömleğin uzun uzun yenleri.

salmak (Maraş, Ankara): 1 — göndermek. *hedye saldım, dört mektup saldım hiç birinin annacını almadım.* 2 — suya bulğur et suyuna pirinç salmak.

salman etmek (C. A.): dervişler türkü, gazel okuyarak para dilenmek. *bir salman etti köz gibi dört mecdiye kazandı.*

salt (Teke): yalnız, ancak. *salt böyle yaparsın.*

salta 1 — caket. çuhadan yapılan kısa, kolları açık olduğundan geyilmez, yalnız omuzlara yapışık durur. aba. *allı yelek mavi salta kaldı yiğitler soyası* 2 — künklerin içinde ağaçların birbirine sarılan ince köklerinden müteşekkil tilki tabir olunan maniayı çıkarmakta kullanılır bir birine ekli çubuklar. (Kütahya).

sal tahtası (Çorum, Ankara): cenaze taşımaya mahsus tabut.

saltanat zıpkası (İstanbul) bacakları kısa, ağı geniş beyaz bir dürlü kayıkçı şalvarı.

saltan (Teke): boş, yaya

salt salt (Kırkağaç): kuru, kuru, yalnız yalnız.

salyan (Araç. G. Antep); salyana (Çangırı): vergi, heyeti ihtiyariye tarafından tevzi olunan tekâlif. salyancı. tahsildar.

sama (İstanbul): tabaklıkta kullanılan köpek pisliği, sakat köpek göğercin tersi heyeti mecmuasına denir. şimdı *sama* yerine *oropon* adlı kimyevi bir hulasa kullanılır.

samaç (Bolu): güvegi şenliği.

samağir (Avşar): söylenen sözü anlamayan adam san.lı.

samak, samakar, samaku (Çangırı); **sen.ak** (Ankara) : ahmak, deli, divane, aklı oynamış kimse. *sen.ak akıllı.*

samalı tola (Isparta) : deriye sama dağarından çıktıktan sonra verilen isim.

saman eyesi (Isparta): tesviyecilerin kullandığı kalın dişli eyedir. en evvel işin pisliğini yani çapağını almak için kullanılır.

samarık : 1 — şaşkın, budala, ahmak, sersem (Niğde); 2 — hastalığın eseri (C. A.) *hastalık geçti amma samarığı kaldı, kulaklarım eyi işitmeyor.* (G. Antep).

sanaka (C. A.): darbımesl, ata sözü.

samırdanmak (Niğde, Konya, Ereylisi): uyku arasında ve hastalık esnasında kendi kendine söylenmek, sayıklamak.

samıtmak (Kırkağaç). derin, dalgın düşünmek *şu adam çok samıtıyor. sanırım üzgündür.*

sami (Ahlat, Van); **samı** (Göksün): zelve buyunduruğa takılan ve öküzlerin buyunduruğa bağlanmasına yardım eden iki ince ağaç manda arabaları için samiler demirden olur.

samitel (Ahlat): öküzün boynunun iki tarafına uzatılan samileri birbirine bağlayan ip.

samra (C. A., Teke): 1 — fazla düşmüş çiy, çok kırağı. *samradan ayaklnrım ıslandı.* (C. A.); 2 — gübre (Teke). kemre.

sansun (Çangırı) : av köpegi *sansıncılar* saraylarda köpekçiler.

san (Niğde): 1— ad ile beraber kullanılır. şöhret 2 — parça. san san : parça porça 3 — zan. sanettim : zanettim. (Konya).

sanayır (Kütahva): sersem alık.

sanaz (Niğde): sersem, aptal.

sancım (Kütahya): uçları sivriltilerek yere sokulacak ve yanyana getirilerek bir çit teşkil edilecek çalılardan her biri.

sancmak (C. A.): saplamak sokmak. *iğneyi buraya sancmıştım bulamayorum. iğnem sancılı kaldı.*

sanda manda (C. A.) : kelli felli *sanda manda bir adam.*

sankabak (Muğla) : sersem alık. sınıksı.

santır (Avşar) : aptal, salak. *Ahmet efendi zavallı pek santırdır.*

san yeli (Gökçeler köyü) : sam yeli.

san. : 1 — nebat kökündeki ve nebattaki hastalık. *san. vurmak.* ekin calınmak (Sandıklı) ; 2 — kuşların kazur atı sanlamak kuş sıçmak (Kayseri) ; yanıltmaç olarak *bizde bize biz derler bizde sana bok derler.*

san.gadak (Simav, Kırkağaç) : bak. *zan.gadak.*

san.gı bengi : hayrette şaşkın.

san.gulla (Isparta) : aptal.

san.ıdık (Kırşehir) : dalgın, sersem. bak. *sanıtmak. ne sanıdık duruyon. sanımak, sanı.*

san.ır (C. A.): sağır.

san.ıtmak (Niğde, Yozgat): ağzını açıp bir şeye ahmakça bakmak, dalğın durmak
san.gı gibi (Sandıklı): sersemleşmış gibi.

sankıdak : ansızın.

san.lı (G. Antep): aptal. baş ağır, kulak sağır olan kimse. *herif sanlı. anlatmak mümkün değilki.*

santır (Niğde): sersem.

sap (G. Antep): tarladan harman yerine getirilen ve henüz döğülmeyen hububat, pazarlarda yeşil iken satılır ve hayvanlara yedirilir. *mısır darısı sapı. sap yedi saman sıçtı* : saçma sapan söyledi terbiyesizlik yaptı utanmazlık etti.

sapak (Balıkesir): mecrayi asliden inhiraf eden tali cereyanlar.

sapan başı (Kayseri) : sapanın dudağının alt kısmı = ökçe

sapanna (C. A.): saparna kaynatılıp suyu ilaç gibi içilen şey. içenler tuzsuz ekmekten başka bir şey yemezler. bu perhiz haftalarca devam eder. *sapannaya girmek*: bu ilaç ve perhizi tatbik.

sapatma (Maraş): mezar üstüne konan mail taş. hece taşı.

sapıtma taşı (G. Antep): bak *sarpıtma taşı.*

saplama (İstanbul): 1—kalafatçıların kullandığı kalın yuvarlak demir çividir. köşeli olursa çivi. 2 — tufeyli. asalak, eyti.

saplı (Ankara): iri kulplu maşraba.

saplı didon (Teke): *saplı tinton. patlican.*

saplı tas (Ankara, Erzurum): bak. *digan.*

saraka (A.); **salava** (Kütahya): alay, istihza. *sarakaya olmak.*

sarat (Van, Ahlat, Malatya, G. Antep): gözleri bir santım mürabbaından seyrek dokunmuş bir nevi kalbur ki bununla bakla, nohut ve toprak elenir.

saratlamak (C. A.): bir şeyi sarattan geçirmek.

saratbaşı (C. A.): saratın üstünde kalan iri daneler.

saraylı (Isparta): sarığı burma tatlısı.

sarğın (Kayseri): ihatalı. *ticarete aklım sarğın idi.*

sargın, sarkın (Kütahya) : sevimli, cana yakın. *sarğın çocuk, sarğın güzel.*

sarma (C. A.): lahna, pancar gibi şeylerin dolması. *pancar sarması, lahna sarması. yaprak sarması.*

sası: bozuk Sogan kokusu gibi fena koku (C. A.): yavan, tatsız lezzetsiz (Denizli): *sası susu. bir adam geldim gittim şom* (Ankara) *sasımak* sası sası kokmak.

sarı ayaklı (Kütahya): uğursuz.

sarı ot (Denizli, Teke): havuç. yere geçen. teper otu.

sarpın (Bursa): göz göz olan mutfak ambarı.

sarpın: zahire ambarı.

sarbıtma, sapıtma taşı (C.A.): kabirlerin üzerine örtülen ve kabri kapatan enli uzun taş, yahut taşlar, *başı sapıtma taşına değdi:* fena harekette bulunduğunu anladı, ayıldı, akıl ve izana rücu etti. amma fırsat geçti.

sartık (Kırkağaç): azat. hur. sltık, *sarı saltık sultan.*

sasık (Niğde): sası. kokmuş.

sasımak (C. A.): ot ve saman gibi şeyler bozulup kokmak.

sasur (Malatya): mütekebbir, sosur. abus.

sat (Niğde): pek ziyade, bütün bütün, eyiden eyi. sat tenbelsin. salt.

satan (Kütahya): diz kapagıyla oyluk arası.

satıca (Adıyaman): alış veriş için kurulan pazar.

satıl (C. A.): bak. *sitil. su satılı, yoğurt satılı.*

satılaşmak (C. A.): pazarlık yapmak.

satma ağacı (Uşak): bak. sapıtma.

sav (Malatya, C. A. , Kütahya) 1 — az bir zamanda geçici hastalık. *ortada öyle bir sav var.* 2 — dedi kodu (C. A.) *bin türlü söz sav çıktı* karş. Divan *sav.*

sava (Kayseri): demirci örsünün kulaklısı.

savacak: 1 — deyirmen suyunun dışarı akmasını temin için yana açılan mecra (C. A.): bak savak (Niğde); 2 — havuzların suyunu boşaltan deliklerin tıkacı (C. A.).

savak (Denizli, Ürgüp, Menteşe): 1 — kayadan oyulmuş su yolu (Ürgüp); 2 — bak. savacak. N. 1; 3 — her vakıt akan çeşmelerin oluğu havuzların suyunu boşaltan delik; 4 — beli kırık hayvan (Menteşe).

savan: 1 Köftere yani irva ve iska olunan arazide suyun akacak yeri; 2 — pamuk ipliğinden dokuma şatrançlı bir nevi kilim, yaygı (Niğde)

savana (Teke) : akılsız, bunak.

savaş (Avşar) : muharebe. *gele idi beş yüz atlı üstüme gösterirdim size savaş nerde olur.* Karacaoğlan.

savat (O. A.) : 1 — gümüş üzerine vurulan siyah cila kakma; 2 — yüz, surat, çehrenin yan tarafı (Niğde) ; *savatına bir tokat atarsam aklını başına getiririm*; 3 — köşe?? (Konya) *kapunun savadı.*

savla (Niğde): tahtadan yapılma iki şiniklik ölçü.

salvağa (Avşar) : iki şinik büyüklüğünde hububat ölçüsü.

savran başı (Maraş) : deve katarını idare eden kimse.

sava sava (Konya) : boşu boşuna, alık alık, bön bön *sava sava yürüyor.*

savsalamak (Ürgüp) : 1—şaşırmak, teenni ve ihmal göstermek. 2 — baştan atmak, atlatmak (G. Antep).

savur (Niğde) : azından onbeş kişi oturacak kadar büyük sofra.

sauran (Kangal, Denizli, Kilis, Maras, Muğla, Kırşehir) : deveyi çeken.

say, saylak : 1 — yassı, düz taş. (Avşar, Teke, Niğde) kayrak düz taşlar. 2 — katmerli boya 3 — aşık kemiğinin iç tarafı.

saya: 1 — çobanın barınacağı yer, sütlerin muhafazasına mahsus yapı (Sivas) ; 2 — davar yatağı (Osmaneli); 3— işlemeli üst yeleği (Avşar). mavi ile lacivert arasında boyanmış iş gömleği (G. Antep)

sayalı (C. A.): abalı da derler. kabuğu soyulmamış pirinç danesi.

sayğı (Konya) : 1 — düşünce. 2 — hürmet.

sayım : 1 — koyunları sayma, tadadı ağnam (Çangırı) 2 — hükûmetçe mallardan alınan para (Ankara). *bizim davarlar için elli lira sayım parası verdim.*

sayıntı (Ankara): sayma,sayğı *sayıntısız.*

sayır sayır dökülmek(Çangırı); **sıyır sıyır** » (Ankara): çabuk çabuk dökülmek. *sıyır sıyır dökülüyor. topraklar üğünüyor.* sapır sapır.

saykal (Bolu, Kargı): eyri büyrü, yılankavi. yaslı, yılmanık.

saylak (C. A.): sathı arzda hava tes'ratıle sertleşen cilalı kaya tabakaları. *evin duvarını saylaktan yaptırdım.*

saynamak (Gerkûk): tavuk yumurtlamazdan evvel seslenmek.

sayrı (Konya, Ürgüp, Maraş, Ankara, Niğde, Sandıklı, G. Antep) hasta.
hasta mısın sayrı mısın demedi.
sayrı değil hasta değil
ilahi bu nasıl ölüm.

sayvan: 1 — harman ve bostan yerinde oturacak mahal, tahtatan kulübe, gölgelik (Bolu, C. A.) 2 — sofa (Osmaneli), 3 — evin üst çatısı (Mecitözü).

sazağan (Kayseri, Ankara, G. Antep) **sızağan** (Edirne): 1 — küçük çıban. büyük sivilce (Ankara, Kayseri): *sazağan çıkmış, çıbana dönmeye idi. boynumda sazağan bitmiş;* 2 - sızma uyuklama (Ankara); 3 — gelip geçici yağmur. *yağmurun sazağanı geldi gitti.*

sazak (Maraş, Kayseri, Sivas, G. Antep): çokça saher vakıtları esen hafif ve serin rüzgâr. hafif olduğu halde iliklere işler. dereden, çaydan sudan gelen soğuk rüzgâr. *saherin sazağında dağlandık durduk. Akderenin sazağı saheri beklemez.*

se (Yozgat): şap. bak *sey.*

sebsebi (Samsun): süzgeçli koğa.

seç (Kütahya) **çeç** (Kayseri, C. A.): savrulmuş, çalkanmış hububat yığını. yığın. *çeç para* (G. Antep).

seçime (Çangırı): cüzamlı, mülevves. *seçime olası, hele seçimeliye bak.*

sefi değnek (Malatya): üç ayaklı bir sehpa olup bir mahalden diğer mahalle kalın değneklerle vurularak yerinden tahrik olunur bir oyundur.

seğil (Teke): at ayağının ucundaki beyazlık. seki.

seğirdim oluğu (Maraş): değirmende anbar oluğu.

seğirtmek (A.): koşmak, süğürtmek (Kilis).

segmen (A.): köy düğünlerinde alaylarda atlı, silahlı, kimse seymen.

seh (Kütahya): saf, aptal. *sehlik*: aptallık.

sehelberi (G. Antep): bir parça, bir az, yakın manalarını ifade eder. *deli değilse de sehelberidir.*
— hastanız iyileştimi?
— eh! sehelberi.

sehil (C. A.): merzeyi yer. *bizim köy çok sehildir, serçeleri bile ısıtma tutar.*

sehlik (Maraş, G. Antep): avanak. sersem, budala *amma sehlik adamsın ha.*

seke (Kütahya): bak. seki.

sekemek (Bor): Merdiven.

seki (O. A. C. A.); **sekmen** (Yozgat) : taş ve topraktan oturmak için bahçe ve havlıda yapılan mahal. sedir. seki = köşk (Sandıklı).

sekilenmek (Bünyan): oturmak. *sekilendiğin yerden kalk.*

sekirtmek (Çorum): koşmak. *bizim at pek sekirdiyor. rüzgâr gibi gidiyor.* seğirtmek.

sekke (Niğde): yufka yaparken yufka tahtasının altına koydukları yastık.

sekkelemek (Ankara): bir ayakla sekmek. sekelemek.

seklevi, seklavi (G. Antep): akılsız, budala.

seklem (Niğde, Kırşehir, Ankara, Dinar, Tosya, Edirne, C. A.): yarım çuval. hububat.

sekmen (Yozgat): bak. *seki.*

sekte (Yozgat): kalça.

selbent (Gökçeler köyü): kadınların başa bağladıkları kırmızı bir örtü.

selçik (Niğde) : fasih, güzel söz söyleyen. yaşına uygun olmayan taplı söz söyleyen.

sele: gübre taşımaya mahsus üç tarafı kapalı bir tarafı açık sepet (Sandıklı); 2 — baş ve şehadet parmak açık tutulduğunda aradaki mesafe. sele, (Çangırı), süngüç (C.A.) 3 — yemeklerin üs üne kapatılan mahruti sepet (Maraş, G. Antep) *bizim sele kırıldı. selenin kırığından serçe girmiş.*

sele başlı (Ankara) : büyük kafalı, gayri tabiî çocuk.

selek (Isparta, Denizli, Teke, Konya) : cümert, eli açık, müsrif.

selen (C. A.) : *insan selenine kurt gelmez:* insan mevcut olan yere kurt gelmez. *canevar ateş selenine yaklaşmaz* ateş olan yere, ateşin ışıttığı yere yaklaşamaz.

sele serpe (Avşar, C. A.) : serbest serbest, rahat rahat.
Evimizin önü tepe,
Kır at gelir sepe sepe,
Kadan alam güzel gelin,
daha memelerin körpe.
sele serpe oturduk. Elbiseyi sele serpe giydim.

selgi (Bolu) : mayil. harap. perişan.

selik (İstanbul) : kayığın köpeştesinde yelkeni (skotayı) bağlamaya yarayan demir veya bronzdan çatal.

selinti (C. A.) : 1 — perişanlık, fena şayia, kepazelik. *ana ata sözü tutmayanın selintisi Bağdattan gelir. selintisi Şama gitti;* 2 — sel derintisi, sel yarıntısı (Adana) *ulusunun sözünü dinnemeyenin selintisi Bağdattan gelir* (G. Antep).

selivermek (Meçitözü): birdenbire yükselmek.

selmen, selmin (Malatya, Denizli) : Çulhalıkta bezi sarıdıkları ağaç. peştemal dolanan ağaç.

selleme (G. Antep) : seylap. *Marıl sellemesi.*

senit (Konya): et kıyacak tahta.

semani, samanı (Niğde): krem rengi.

seme (Yozgat, Sandıklı, Çangırı, Divar, Ürgüp, Taşköprü, Niğde, Kütahya): sersem, uyuşuk, budala, şüursuz insan.

semelemek: düşe yazmak (Niğde) *bu kadar semeliğe lüzum yok. seme adam.*

semsek (Kilis): etli ekmek. lahmacin kıymayı hamur ha-

lindeki piydenin üzerine koyarak fırında pişirirler, semsek olır.

sen : 1 — ağacın ve çubuğun üzerinde iken kemale gelerek kurumaya yüz tutmuş meyve (Niğde). *sen tut*: tut kurusunun en nefisi. 2 — abanozlanmış (Ayaş). *bu odun sen olmuş çivi geçmez.*

sendirmek (A.): az kavurmak *naneyi zeytin yağında azcık sendiri ver, kavrulmasın.*

senik (Konya): ücretsiz amele.

senit (O. A.): üzerinde yufka yapılan ve et kıyılan tahta.

senker (Ankara): ip bükmeğe mahsus iğ yerini tutan salip şeklinde terşi.

sen.ek (Mecitözü, Zile); **senek** (Burdur, Çangırı, Uluborlu, Çorum, Taşköprü, Teke): yekpare ağaçtan içerisi oyulmuş alt tarafı tıkanmış iki kulplu su kabı.

sen.ir (Avşar) : ufak tepe ve dağ. *kırk derenin başını bir sen.ir keser.*

sepetleği (Çorum, Ankara): bir laşenin, öleşin etleri mahv olduktan sonra sepet şeklinde kalan kaburga kemikleri. *iskelet sepetleğisi kala kalmış.*

sepilemek (İstanbul) : deriyi tabaklamak.

sepken (Kırşehir); **sepkin** (Avşar): ani gelip geçici yağmur. (Kırşehir), inceden serperek yağan yağmur (Avşar). serpinti.

seplemek (Malatya, Bartın, Kütahya): 1 — bırakmak, salıvermek, serbest bırakmak. (Malatya) *at seplenmiş. sakal seplemek*: sakal salıvermek (Kütahya). seyiplemek (G. Antep) *salla seyip gezmek*: başı boş gezmek. 2 — deriyi tabaklamak. sepilemek (Bartın).

sepmek (Kütahya) : hastalık sirayet etmek.

sere (İstanbul, Edirne): sele süngüç.

serek (Van): Yağ tulumunun ağzına bağlanan deri.

seren (Daday, Terme, İstanbul); **serendi** (Bolu): 1 — balkon (Daday, Bolu) ; 2 — mısır koymaya mahsus çitten örme yer. (Terme) ; 3 — yelkenin altında yelkeni gergin tutmak için kullanılan direk. (İstanbul).

seren demirleri (Uşak): halıyı tezgâha takmaya yarar aygıt.

sereserpe (Karaağaç): serbestçe. seleserpe.

sergele otu (C. A.): kanarya sarısı boyayan ot.

sergen (Ankara, Bolu, Afyon, Taşköprü, Araç, Safranbolu, Çangırı, C. A.) : 1 — seyyar dolap, ıraf. süt yoğurt konacak yer. 2 — üzüm serilecek yer. *üzümler sergendedir.* (C. A.).

sergen gezen (Bolu): fare.

sergi (Kırşehir, Sandıklı, C.A.): 1 — serilmiş (buğday, üzüm) *sergi bekliyorum. artık sergiler kalkar*; 2 — yazılan (ortaya serilen) kilim, aba ve saire (Sandıklı).

sergiç (Ankara); **serniç** (Van) iki kulplu, süt, yoğurt konur ağzı geniş kap. kadınlar bacak arasına kıstırır inek sağarlar.

serhatli mest (İstanbul) yerli sahtiyandan topuksuz mest kibarlar ve zeybek kısmı giyerdi baldırı aşardı.

seri (Kütahya): ihtiyar fakat sağlam insan. çıksinir(G. Antep)

serinimek (Akhisar): serinlemek. *hava serinidi.*

serin.lik (Avşar): bak *sazak*.

serkaban (Çangırı): kiremitliğe çıkmaya mahsus yer.

serme Samsun): evde pişmiş buğday ekmeği.

sermin (Kırşehir): tezgâhta mazıyı çeviren ve tutan deynek, koma.

serni (Ahlat): kağnı arabalarının tekerleklerini rapt eden ağaç.

serniç (Van, Erzurum): küçük güveç, topraktan yapılan ve kâseye benziyen bir nevi kenarlı kap. hayvanların südünü buna sağarlar. süt ve yoğurt alım satımında vahidi kıyasidir. bak sergiç.

serpen (Teke): buğday ve saire sapları taşımak için kullanılan köy arabalarının iki tarafında bulunan yüksek parmaklıklar.

serpene (Malatya,C.A.Kütahya) 1 — üzüm çubuklarını yerden kaldırmak üzre kullanılan destek, çatallı ağaç, *bizim bağı serpenelettim. serpene gibi.* sert katı olan şey. 2 — gölgelik.

serpesek (Kilis): içindeki mayii idareli kullanmak için ağzı dar yapılan gülaptan ve buna benzer şişe.

serpin (Isparta, Karaağaç Burdur, Teke): tahtadan yapılan büyük zahire anbarı.

serpme (Konya Ereğlisi): balık ağı.

servi (Teke): atın boynunda ve yelesinin altında ve boş böğründe kıl yatımlarının dallanmasından hasıl olan nişan.

sesede (C. A.): sesi kısık kimse *sesede gile gittim. sesedeyi gördüm.*

seselmek (Afyon karahisar): insan hastalıktan kurtulup kendini toplamak.

seseltmek (Afyon); hastalıktan kurtarıp kuvvetlendirmek. *ibimek, ibitmek.*

seten (Niğde): yağlı hububatın yağını çıkarmak için büyük taşlardan yapılan bir alet, devlip.

setene, çetene (Kayseri): sap ve saman nakli için ilavelerle hacmi istiabisi genişlettirilmiş kağnı arabasi.

setil (İstanbul) : berberlerin kullandığı baş yıkamaya mahsus bakırdan güğüm. aşağıdan musluğu vardır. satıl (G. Antep).

sevayi (C. A.) : Şarka has eski bir ipekli ve sırmalı kumaş Avrupada yapılan taklitlerine *yalancı sevayi, yalancı telli* derler.
giydirmişler boylu boyu sevayi.
ne sen gelin oldun ne ben güveyi.

seve (Niğde) : kapıların iki tarafına dikilen yekpare ve yahut ta parçalı köşe taşları b. a. söve.

sevi (C. A.): ...msı yerinde kullanılır. *kıraç sevi:* kıracımsı. *kızıl sevi* : kızıla bakar, *taş sevi:* taşa çalar (G. Antep). seği, sağı şekilleri de vardır kavımsağı : hısımlarını çok seven (Konya).

sevli (G. A.) : zelve.

sey (Teke, Kırşehir) : şap.

seyak vermek (Konya) : hırsızlık, fuhş yapan veya diğer ağır kabahat işleleyen mevlevi dervişini koğmak.

seyfi (Avşar, C. A.): atmaca büyüklüğünde beyaza yakın renkli, gözleri güzel yırtıcı kuş.
Malım mülküm seyfi gözlüm kalınca
Kaypak osmanlılar size aman mı ?!

seygâh (Niğde): ön tarafı açık fevkani oda.

seyillemek (C. A.): 1 — pirinç ve mercimek gibi şeyleri su içerisinde çalkayarak taşını ayıklamak. 2 — tencerede

pişen etlerin ufak kemik parçalarını yine et suyunda çalkalayarak ayıklamak

seyirlemek (Kütahya): arpayı buğdayı, kalburlayarak temizlemek.

seyirtmek (A.): koşmak, şitap etmek çapmak, dızıkmak kopmak.

seyis (Avşar, Sivas, Taşköprü, Kayseri): erkek keçinin üç yaşını geçmiş ve kartlaşmış olanı.

seyman seymen (Kütahya, Afyon, Teke, C.A.): gelin arabalarının önünde giden silahlı ve atlı adam. beş on sene evveline gelinceye kadar hicazdan gelenleri böyle takım takım seymenlar merasimle karşılarlardı. (G. Antep).

seyrek (Teke): et ve yaraya düşen kurt.

seyremek (C.A.): seyrekleşmek

seyrennas (Çorum): düğünlerde perşenbe günü yapılan umumî ziyafet.

seysenmek (Çorum): vurmak üzere el kaldırmak. tehdit etmek. seksenmek, *keskenmek* (G. Antep).

sıcak (Niğde): furuncuların ücretle pişirdikleri hamurdan aldıkları ekmek.

sıcaklık dairesi (İstanbul):asri tabakhanelerde mal kurutmaya mahsus sıcak daire.

sıcakdam (Teke): hamam.

sıçağan (C.A.): mevaddı gaitasını tutamayan. *ölüyü çok yursan sıçağan olur. sıçagan pisik, sıçagan herif.*

sıçan kuyruğu eye (İstanbul): yuvarlak işleri temizleyen eye.

sıdalak (Ankara): meyvenin gayet yumuşak hali. *sıdalak sıdalak olmuş ılmık gibi.* Kars. *sıdalanmak.*

sıdalanmak (Niğde): 1 — meyve kemale gelmeye başlamak sulanmak. 2 — çocuk ağlamak arzusunu izhar etmek.

sıdırmak (Teke): yumurtayı kırmak. sındırmak (G. Antep).

sığamak (C. A., Ankara): 1— kollarını sıvamak, çemremek. 2 — okşamak. *öksüzlerin başını sığardı.*

sığın (C. A.): geyik cinsinden bir hayvan.
ablak sığınların bakar.
hcş sefalı başın Purot.

sığırcık 1 — dolunun ufağı (Çangırı); 2 — ma um kuş. bunun ela kısmı çekirgeleri itlaf eder. (Kırşehir, Çrngırı): G. Antep de tut kuşu derler.

sığırdili (Yozgat, Ankara) : fırancelanın daha uzun nevi.

sığırtikeni (Ankara) : *sığır yerse hem yağlandırır hem sütlendirir, dırmığınan toplar orağınan da çuvala koruz. sıgır kayır kayır yir.*

sığırtmaç (Avşar, G. A., C. A.): sığır güden çoban.

sığıt (Kütahya): hicap. *ud yok sıgıt yok.*

sıkacak(İstanbul): tabaklıkta harçtan çıkarılan malı sıkacak eğri ağaç.

sıkım (C. A.): avuçta sıkılarak ufak topak halini alan şey *bir sıkım köfte, hamur, çamur.*

sıkınç (Avşar) : mülteci.
altmış ayak kara çadır tutardık.
boyu uzun ter cidalar atardık
herbirimiz bir orduya yeterdik.
şimdi sıkınç olduk ıssız dağların. Dadaloğlu.

sıkınmak (Afyon) : ayakyolunda sıkıntı çekmek.

sıkırcım (Birecik, G. Antep): manevi tazyik. *sıkırcımı görünce dillendi, söylemeye başladı.*

sıkkın (Yabanova): müzayekalı, müzayekada bulunmak hali. *bu sene köylüler pek sıkkın.*

sıkma: 1 — başlara takılan altın veya gümüşten mamul ziynet (C. A.); 2 — mintan caket, salta yerine geyilir bir çeşit elbise. (Bünyan).

sıkmaç: pide fırancelanın arasına peynir ve emsali konularak sıkıldıktan sonra aldığı şekil.

sıkma makinesi (İstanbul): tabakhanede malın suyunu sıkan makine.

sıkrağı (Ankara): hasis. kırs. *sıkrağı, kırs, madrabaz malını yiyemez.*

sıkramak (C. A.): ağlamakla beraber kullanılır. *ağladı sıkradı eline bir şey geçmedi. sığıt, sığıtmak.*

sıktırma : 1 — marangozların işi sıkıştırmak için kullandıkları tahtadan aygıt. pres makinesi (İstanbul); 2 — kuşak. kemer (Avşar).

sımak, sıdırmak (Niğde): kırmak. *beş yumurta sıdırdım.*

sımsık vurmak (Gerkûk) : yumulmuş elin baş ve şehadet parmağı tarafile birisinin

alttan yukarı karnına ve böğrüne yumruk vurmak. sumsuk: yumruk (G. Antep).

sınamak (Avşar, Ankara, Yozgat, C. A.): tecrübe etmek. *sınanmışı sınamak ahmaklık. sınak*: tecrübe, imtihan. *bilmem beni sınar bilmam asahtır*. Karacaoğlan.

sınar : eş akran.

sında (Arapson) : daban çıbanını delmeğe mahsus aygıt.

sınavu (Yabanova) : tecrübeli mücerep. işi eyi yapan adam.

sındak (C. A.) : kayanın gayri muntazam dar yarığı. *Keklik kayaladı gitti, dereye indi, Ballı kayanın sındağına sokuldu.*

sındı (Çorum, Sandıklı, Burdur, Ankara, Dinar, Kırşehir, Araç, Bolu, Teke, C. A.) : makas. *sındıyı bilettim, terzi sındısı, zarife sındısı, tırnak sındısı.*

sınık : 1—kırık (Maraş, G. Antep) *sınık yumurta. sınıkları neçiye satıyorsun.* değirmen harklarının bozulan su kaçıran yerlerinede sınık derler ; 2 — bir tesirle vücutta husule gelen eziklik ve kemiklerdeki kırıklık (Maraş) *sınıkçı:* sınıkları tedavi eden; 3 — sersem, aptal, alık (Kütahya, Sandıklı).

sınıkmak (Ankara) : mahzun olmak *sınıktım.*

sınıksı (Sandıklı) : mahzun, gamlı münkesir. sersem. *sınıksı duruyor.*

sınmak (Avşar, Teke, Alâiyye, C. A.) 1 — kırılmak. *öküzüm öldü, Kağnım sındı;* 2 — mağlup olmak (Alâiyye); 3 — zayıflamak (C. A.) *hasta olduktan sonra görmemiştim ne kadar sınmış zavallı.*

sın.mak (Çorum) : bak. *sınmak.*

sın.ar: 1 — sınır, yan taraf, cenup (Türkmeneli); 2 — akraba ve taallukat, akran ve emsal. (Niğde, Kırşehir, Ankara). *sın.arına çekmiş.* 3 — gibi makamında teşbih edatı (Burdur).

sın.ğıldamak (Bolu) zın.ğıldamak (Ankara): birşeyden dolayı kocunmak, titremek.

sıpa: 1 — bir yaşına kadar olan eşek yavrusu (Çorum, Kayseri); 2 — dört ayaklı iskele kurmaya mahsus şey. (Yozgat); üç ayaklı merdiven (Afyon); deri kurutmaya mahsus sehpa (İstanbul)

sıpıtmak (Kırkağaç) : fırlatıp atmak.

sırabaşı (Çankırı): mektepte sınıf başı.

sıraca (Kayseri) : hayvanda çok kötü çıbanlar insanda da olur. haspa.

sırça (İstanbul): derinin tüyü kalktıktan sonraki yüzü. et tarafına derinin *mağı* demir?

sırçalı (Ankara): buzlu. *ora pek sırçalı ordan gitme şurdan git.*

sırçan (Muğla. Teke): 1 — eğirilen iplik yumağı; 2 — mısır mısır başağı, kozağı (Teke).

sırçarmak (Teke): itaatsızlık etmek.

sırça-saray (C.A): hikâyelerde geçen sırçadan yapma saray ve köşkler.

sırga, asırga (Ahlat) : küpe, kadınların kulaklarına taktıkları altın, gümüs nesneler. uzunca olur.

sırıç (C.A.): iri dikiş, esas dikişten evvelki taslak dikiş. *daha sırıcını sökmedın* sırıçlamak: iri dikiş dikmek.

sırıklı (Avanus) : boynu uzun küp.

sırkıt sırgıt (Malatya): ocak başında öten cır cır böceği.

sırpıncak (Kütahya) : cilalı ; Kayğın yağlı. lüzuci. *buz, mermer sırpıncaktır. yağlı tabak sırpıncaktır. ıslak sabun sırpıncaktır.* sıypıncak (G. Antep).

sırımak (G. Antep) : kuvvetli çok sağlam dikmek *sırıyı sırıyı dikmek.*

sırınçak (Gerkük. Ahlat): kayılacak yer.

sırkalamak (Çangırı): silkmek sallamak, silkelemek. *tası sırkalamış içindeki dökülü vermiş.* ağacı sırkalamak, zırkalamak (G. Antep).

sırkıntı (C. A.): sırkan (bak sırkmak) ve yahut sırkmakta olan mayi. *süzeğin altı sırkıntı ile dolmuş daha az az sırkıntı var.*

sırkmak (C. A.): bir şeydeki mayi yavaş yavaş süzülerek akmak. *bezi eyi sıkmamışlar, ipe serildikten sonra yavaş yavaş sırkmaya başladı. Pirincin suyu sırkmışmı?* sırkıtmak: *suyunu sırkıt.*

sırlak (Teke): düz, cilalı taş.

sırpmak (Kütahya): kaymak, yağlı bir cisim elden kaymak. buz üstünde yürüyen kimsenin ayağı kaymak.

sırsalamak (Ankara): sallamak *yükü sırsalama devrilir.*

sırsır (G. Antep): ağustos böceği. *sırsır gibi kulağımın tözünde öttü durdu.*

sırt bastırma (Kayseri) : bel kemiklerinin omuz tarafından yapılan pastırma.

sırtaltı (Kayseri): bastırmacılıkta kaburgaların üst kısmı.

sırtarmak (Niğde): 1 — karşı durmak. 2 — göze çarpmak, tezat teşkil etmek. kara kumaş ak tire ile dikilirse o dikiş sırtarır. 3 — dişlerini göstererek gülümsemek (G. Antep).

sırtı kara (Bolu) : yenen bir nevi mantar.

sıtarasiz (Niğde) : sevimsiz, abus çehreli, çirkin, suratsız. *pek sıtarasız sıtarası azdı.*

sıtmak (Niğde, Burdur): bir şey patlavıp içindeki mayi akmak *aman bir korktum ki ödüm sıttı.*

sıttırma (Kayseri): sıktırma bak. *sıkma.*

sıvgın (O. A.): değirmende anbarın alt tarafındaki delik.

sıyartmak (Balıkesir): bir şeyin kenarından tutup yürümek. 2 — sıralamak.

sıyıpmak (G. Antep): Kaymak. *ayağı sıyıptı düştü. sıypak:* Kaygın. *mermeri sürte, sürte sıypak etti, Sıypacak kaya;* Gazi Antepte kaygın ve mail bir kaya. çocuklar oradan kayarak eğlenirler.

sıyırgı : (Kırşehir, Bunyan, C.A.): 1 — ot biçmek için orak şeklinde bir alet (Kırşehir, Bunvan) 2 — karları kürüyen arkalıklı kürek. *damı kürümek istedim amma sıyırğı yok* (C. A.).
3 — yağsız pişirilmiş ve ürezerine tuz, biber ekilmiş fasulya, 4 — rende gibi, eysıran gibi sıyırma aygıt (G. Antep).

sıyırgı sicimi (Uşak) : halıda Çözgüleri muntazam bulunduran sicim.

sıyırma : 1 — taze yeşil fasulya (Simav, Kütahya): 2 biçilmiş halde yerde yatan buğday (Ballık).

sıyırmak (Yozgat) : sarı çamın kabuğundan çıkan lüzuci ve tatlımsı bir madde adı.

sıyırdım (Yürüklerde): yol boyu

sıymak 1 — bozmak, kırmak (Burdur); 2 — badem ve cevizin kabuklarını ayırmak. kozalamak (Menteşe).

sıyrık: 1 — kedeme 2 — terbiyesiz.

sıyrıkmak (C. A.): bir iş ve yahut her hangi bir mesele içinden usulcacık sıyrılıp çıkmak. *benim yakamı ele verdikten sanra sıgrıktı.*

sıyrınbaç (C. A.): Kızak, evik ski.

sıyrıncak (C. A.): yalçın, mücella.

sıyurgatmak (Kırkağaç): iltifat etmek.

sızak: irkilen sular. *sızaktan geçmedim.*

sızagan (Edirne): bak sazağan

sızı (G. Antep) : ayağa geyilen yemeninin kenarında bulunan ince şerit gibi meşin. *yemeni sızısı.*

sızgıç (Isparta, Karaağaç, Teke, Kütahya) : et kavurması, kış kavurması. *sızgıç kavurmak.*

sızgıt (Kayseri, Kırşehir, Niğde) : bak. sızgıç. kemiksiz kavurma.
Kütahyada kemikli, kemiksiz sığır, dana eti kavurması "yemeksi„ ufak davar kavurması "sızgıç„.

sıbek, şibek : 1 — altta bulunan değirmen taşının ortasına çakılan demir üstteki taşın mihveri (Ahlat, Sandıklı) ; 2 — yayık tokmağı ; 3 — çocukların işemesi için kullanılan ağaç veya camdan boru (Teke).

sibik (Niğde) : çıkıntı, sarkıntı.

sibil (Gerkûk) : tütün içilen pipo, çubuk. sebil (G. Antep).

sibsi (Konya) : Kamıştan buğday saplarından yapılan düdük.

sidiksal (Ankara) : idrarını akıtamamak ve tutamamak hastalığı.

siftimek (G.Antep) : çitilemek *az siftirsen arınmaz çok siftimeli.*

siftinmek: 1— kaşınmak (G. Antep Maraş Ankara) : omuz larını oynatarak elbise ile sırt kaşımak. *ne siftiniyon uykunmu var yoğusa bitinmi var*; 2 — boş yere oyalanmak (Teke).

siğin (Yozgat) : entari peşi.

siğin sigin yağmak (Bursa) : yavaş yavaş yağmak. *siğin siğin ağlamak* : yavaş yavaş ağlamak. siyim siyim (G. Antep).

sikke (Zile, Kırşehir, Ankara) :
zikke (Kayseri, Erzurum, Sandıklı; G. Anetep) : atları çayıra bağlamak için yirmi santim tulünde ucu halkalı bir nevi kalın demir kazık.

sikle (Alâıyye): küçük su kuvası.

silahbastı (Denizli): kadınların gelinlik kadifesi üzerine sırmr işlenmiş kısa caket.

silahlık (İstanbul): malûm bel bağı. 300 tarihinde saraçlar rus telatininden devecilere mahsus, tek kayışlı, dört katlı silahlık yaparlardı. sonra delikanlıra mahsus olmak üzere iki kulaç uzunluğunda çifte kayışlı, yedi katlı, en üst katında kılapdan ve sırma ile işlenmiş, tezyinatlı yerli sehtiyanından mamul silahlık tamim edildi. bütün efe takımları ve delikanlılar bundan kullanırdı. meşrutiyete doğru bunlar tahfif edildi. tek kayışlı üç katlıya kadar indi. şimdi büsbütün kalkmıştır.

silbinç (Denizli); **silbiç**(Teke): çocukların altına, beşiğe konulan toprak saksı. bak *sağsi* (Ankara) bu manada.

silcan (Antalya) : böğurtlen denilen diken.

silcik (Araç) : tolu.

sile, silme (G. Antep): başlının, doruklunun karıştı. *bir sile sahan bulgur verdim. bir şile. bir başlı legen tarhana.*

silece (C.Antep): gübre ve saire taşıyan ve hayvanlar üzerine atılan ağzı açık birbirine merbut mahruti şekilde iki çuval *silecelerle zibil getirdim. silece yırtıldi.*

silgi (Kayseri): başörtüsü.

silindirmakinesi (İstanbul): tabaklıkta köseleyi yüzünden perdah eder, sıkıştırıp parlatır makine.

silki, silgi (Avşar): hamam takımı.

silme (Avşar): bak. *sile*

silmek (İstanbul): marangozlukta düzeltmek.

silepçe (Malatya): el leğeni, el yıkamaya mahsus leğen.

silmin: tezgâhta dokunan kumaşı saracak üstuvani ağaç.

simah (Teke): düğünlerde eylence gecesi yakılan çıralı odun maşalasile davul zurna çalınan mahal.

sime yelkeni (İstanbul): mavuna yelkeni.

simik, sümük (C. A.): kemik *simikli hayvan; semiz görünüyor emma etli değildir, hepsi simiktir. südü sümüğü pak olan insandan kemlik gelmez.*

simile (Çangırı): sersem.

similik (Yozgat): utangaç, hödük, insana yanaşmayan.

simirmek (Kütahya) : meşrebince giderek varını yoğunu elinden almak.

simit aşı (C. Antep): simitle (ufak bulgurla) yapılan yemek.

sin (Çorum, Afypn, Avşar, C. Antep): 1 — mezar. kabir (çorum, Avşar, C. A.). *sinler mahallesi* (C. Antep) *sinler soluğu. raninde yatmasın*; 2 — gâvur mezarı (Afyon).

sinan (Teke): belli etmeksizin memul olmayan iş yapan adam

sinar (Teke) : cenup tarafında görünen ve gök yüzünü kaplayan kesif bulut.

sinçi (Kütahya, Avşar, C.Antep): biçim, kılık kiyafet, yakışık. *sincisiz*: yakışıksız, şansız *sincisiz adam, sincisi düşük.*

sindik : 1 — tandirda hava almaya hizmet eden menfez, delik (O . A .) ; — 2 civa, zaybak (Çorum).

sinecen(Niğde, G. Antep) : sinsi, hilekâr.

sinek (Kütahya, Menteşe): 1 — bak. senek. 2— sinek. çeşitleri: a) ince sinek = tatarcık. b) sivri sinek c) tosbağa sinek (Ankara).

sinler, sinle : mezerlik.

sinkeser (Van): bir nevi kış yemeği.

sinnek (Yozgat): cazı karı, acuze munafık.

sinniğin körü siniyin tepesi (Tosya): kadınlarca cevabı ret makamında kullanılır. bir kimsenin sözü beyenilmezse denir. *siniğin depesi* (Ankara).

— *öllüğün dirigin körü.*

— *siniğin depesi.*

sintina (İstanbul): kayığın yanlarındaki döşeme tahtası.

sintir (Niğde): sinçisiz, biçimsiz, sünepe, dökük saçık.

sin.gil (Niğde): sezdirmeden iş yapan, sinsi

sin.icen (Burdur) : sinsi.

sin.ilemek (G. Antep) : 1 deniz ve orman gibi şeyler ses vermek; 2 — köpek ağlar gibi ses çıkarmak; 3 — sin. diye ses çıkarmak. *çintik taşları sin.ley; sin.leye başımın üstünden aştı.*

sin.ilmek (Ankara); **sinlenmek** (Burdur, G. Antep) ; saklanmak. gizlenmek. *bir kuş gelmiş bir çalıya sinlenmiş.*

sin.irmek (Avşar, Teke, C. Antep) : hazmetmek. *sinireceğine göre ye. sinirse şeker ile baldır. çok yemek yedim sinirεmedim. her sözü sinirdik, yine de yaranamadık.*

sin.irsek (Ankara): *yaş odun sinirsek yanıyor.*

sin.lenmek (O. A., G. Antep): saklanmak, sığınmak, iltica etmek, ihtifa. *bir kuş gelir bir çaliya sinlenir.*

sin.mek: 1 — saklanmak, pusmak, büzülmek. *sine sine yürüdü.* 2 — *içine geçmek is sinmek, koku şinmek. elbiseye naftalin kokusu sinmiş.* 3 — *hazmolunmak.*

sin.sin. (C. A.): yumruk oyunu.

siporta (İstanbul): torna tezgâhında kalemi dayayıp torna etmeğe yarar aygıt.

sipirdin (Teke): saçak akıntısı.

sipsi (Teke, Burdur): ceviz ve ya söğüt ağacının dalından yapılan düdük.

siriş (İstanbul): en ince kayıkcı ipi yelkeni serene bağlıyan çoelipi bundan olur.

sirit (Bolu): kaz yağına veya şekere batırılıp yapılan yufka bulaması.

sirini (Van): araba dingili.

sitil (Burdur, Sandıklı, Çorum, Niğde, Teke); **satıl** (C.A.) 1— ufak bakır bakraç. (Burdur, Çangırı); berberlerin bakracı (Sandıklı) 2 — ufak kuğa (Çorum); *aşirma* atlı büyük helkenin küçüğü *sitil ile bir az ayran getir içelim.* 3 — bir verden diğer bir yere alınan sebze fidanları (Niğde); şitil (G. Antep) 4 — keçi kılından yapılan çadır etrafını örtmeye mahsus bir nevi çul (Teke).

sitillenmek (Niğde): müsallat olmak.

Sivas baltası (İstanbul). yüzü çıkıntısız balta cinsi.

sivik (Birecik, Kilis); **süyük** (G. Antep) 1 — yalın kat, alçak duvar 2 — böyle duvarların üzerine konan çalı. harpuşta saçak (Kilis); 3 — semer üstü (Erzincan).

sivilci (Niğde): küçük çıban.

sivişmek: 1 — habersizce savuşmak, sıvışmak, cızlam etmek. (Maraş G. Antep); 2 — tohum toprakta intaş etmek (Teke)

sivrik: 1 — yerden çıkan ilk bitgi ucu (Yabanova); 2 — sahan kapağı (Yozgat).

siyeç: 1 — bir tarlanın çay ve yol cephelerine iki sıra üzere dikilen kavak, söğüt, çalı fidanları (Ürgüp, Niğde) bağ bagçe etrafında dikenli dallardan yapılan muhafazalık (Maraş G. Antep) alçak bağçe duarları (Avanus, Topaklı); 2 — arpa ekininin etrafına ayrıca ekilmiş çavdar (İlbaşı); 3 — kadınların başlarına iki sıra olmak üzere dizilen yirmilik ziynet altınları (Ürgüp).

siyek : 1 — oniki buçuk dirhem (Çangırı); 2 — sıra, hiza (Ayaş) *bir siyekte.*

siyez: 1 — buğdayın aşağı bir cinsi olup bundan yapılan yemeğe *göce* derler (Kastamonu); 2 — miskin, aptal bir şeyden anlamaz (Kütahya).

siyiklemek (Ankara): otururken uyuklamak.

siyik : değirmen köseğisinin altında üst taşı kaldırmaya yarar ağaçtan bir aygıt.

siyim siyim (Niğde): aheste, aheste, sessizce bak. *siyen siyen.*

siyin (Teke) : üç etek entarinin eteği.

siyitmek (C. Antep): boynunu içine çekip omuzlarını kaldırarak yürümek. *siyidi siyidi geldi, ne siyidiyorsun.*

siymek (Maraş): kedi ve köpek cinsinden hayvanlar eşemek.

so (G. Antep): üzerinde sıravarı çengelli çivi bulunan sırık. o çivilere taze socuk asılarak kurutulur.

soba (Burdur, Afyon) ; **sobalık** (Kütahya): güsülhane.

soğalaz : sovuktan içi donarak bozulan limon, elma, soğan ve saire

soğudan : 1 — kahve soğutacağı (Sandıklı) ; 2 — ufak karavana (Osmaneli):

soğukluk : 1 — yemeklerin kokmaktan mühafazası için yapılan odacık (Denizli); 2 — semiz otu (Çangırı).

sofa (G. Antep): cami methallerinde kapının iki yanındaki son cemaat yerleri.

sohariç (Samsun): yemeğe, çorbaya katılan yağda kavrulmuş soğan.

sohu (C.A.): taştan oyma büyük dibek olup bulgur yarma ve saire düverler.*köyün sohusu. mahallenin sohusu. suyu sohuya koy döv döv gene su. sohulu yazi*: yer ismi (C. Antep).

sokarık : ekin filizlenmesi ??

sokortu (Mecitözü): anlaşılması mümkün olmıyan. laf.

sokranmak (Sivas, Niğde, Ankara): sokurdanmak (C. Antep): kendi kendine hiddetli hiddetli söylenmek. saklı söylenmek, homurdanmak. *Bir iş buyurmaya kalmaz sohur sohur sokranır. ne sokurdanıyorsun ?*

soku: 1 — bak. sohu. büyük dibek (Ürgüp, Kırşehir, Niğde); 2 — havan ve dibek eli (Isparta): tokmak (Teke)

sokum (Zile, Yozgat, Konya Ereğlisi C. A.): lokma, bir tıkım. *şundan iki sokum al*

sokurdamak (Teke): ademi memnuniyet göstermek homurdanmak.

solağan (Kayseri, C. A.) atı sıkı sürmekten terli sulamaktan hasıl olan ciyerlerdeki hastalık. nefes darlığı ve fazla solumak hastalığı.

soldiç (Safranbolu): gelinin sağ tarafındaki arkadaşına *sadıç* sol tarafındakine *soldıç* derler.

solku (Tosya): pirinç döğmeğe mahsus soku.

soluğan (Balikesir): geliri bir künge, gideri başka bir künge merbut ağzı acık küp??

soluklanmak (C.Antep): istirahat etmek. *çok yoruldun bir az soluklanmazmısın. şu ağacın altında bir az soluklanalım.*

soluksuz at (Teke): bisiklet - alay yoliyle -.

sol sol durmak : yapancı yabancı durmak.

som (Ürgüp, C. A.): 1 — tamam, dolu, *som kaya, som sırma, som gümüş*, 2 — yekpare fildişi kılıç ve saire tûtacağı yani kabzesi, balçağı

soma (Niğde, Konya): üzüm suyunun rakı olmazdan evvelki hali. bir çekilmis ve anason katılmamış rakı.

somak (Taşköprü): mısır koçanı. mısır kozalağı.

somruk (C. A.,Ankara): sormuk çocukların emdiği şeyler. tülbent içine bazı yumuşak, tatlı mevat korlar, çocuklara emdirirler.

somudak (Ankara) bak. *somutmak. ne somudak duruyon somudak.*

somun: 1 — mayalı hamurdan furunda pişen, müdevver kabarık ekmek. (C. A.) iki okkalık buğday ekmeği. (Rize) 2 — cıvata somunu.

somurmak 1 — emmek, emip bitirmek. (Isparta, C.A.) 2 — dargın durmak (Kırkağaç) *şu dert zavallinin kanını somurdu. somurmuş duruyor.*

somutmak (Ankara): somurtmak. ne *somudup duruyorsun.*

son (İstanbul): tabaklıkta hafif harç işçiliği, son üç ağızdır. şerbetin derece kuvveti gittikçe kuvvetleştirilir.

sonsuz (Avşar): 1— vefakâr olmayan. *şu adam sonsuzdur. yaptiğim eyiliği taktir etmemiştir.* 2 — tükenmez.

sonturlu (Konya, Teke), **zonturlu** (Ankara) *zonterluca bir laf söylemiş. sonturluca bir hayvana binmiş geliyor. kışin zonturlusu zemheridir.*

sonuc: netice, akibet.

songürlük : refah mesudiyet. *son gürlüğe eresin.*

son.güz (Menteşe): ikinci teşrin.

son.kış (Muğla) ; **son.gış** (Amasya): ikinci kânun.

son.mevlut (Muğla): rabiülahir.

son.namaz (Muğla): şaban ayı.

son.ugelmek (C. A.): sonunda iyi gün görmek. müreffeh ve mesut olmak. *Allah sonu gelen kullardan eylesin.*

son.yaz (Menteşe): ağustos.

soranı (C. A.): bir nevi hançer. *altin soranili baba yiğitler. bu gündür türkmenin işte ho günü (yardim günü)*

sorgu (C. A.): süal. *deliye sorgu süal yok, ne sorgu var ne de süal, geçtik gettik.*

sorgut: cüra içkinin sonu.

surhun (Kütahya, Malatya) : sorkun: salkım söğüt. dört beş arşın uzunluğunda parmak kalınlığında hezaren gibi fevkalâde alâstiki bir ağaçtırki bununla bağların bostanların etrafındaki çitleri bağlarlar. sepet örerler. *saule d' Egypte.*

sormak(C. A.) : emmek *üzümleri hep arı sormuş. bit pire insanın kanını sorar.*

sorumluk (Ahlat) gurbetten gelenlere ve sayir hususatla görülmesî lâzım olanlara taktim olunan hedye.

soruşmak (Ankara) : çamurlar çekilip kurumak. çekneşmek *ortalık soruştu.*

sorutmak (A.) : susup durmak. kendi kendini kurmak. *som som sorutuyor, kım kım kırıtıyor. ayakta sorutma, yer senden kuvvetlidir, otur. gelin som som sorutuyordu. çık sorut:* bir dağ yöresindeki mesire (G. Antep).

sovukluk (Ankara) : semiz otunun yabanisi olup yeşildir. pirpirim.

soy (Uzunköprü) : iz kokusu. köpek soy alır.

soya 1 — düz, mücellâ, kayğın (Teke); 2— çakı; 3— mamıza. horuzların ayaklarının iç tarafında ve bileğinin yanında bulunan buynuza benzer sert şey (Maraş). *kekliği şahin soyali.* Karacaoğlan. 4 — mail, yanpiri soyputu.

soya gitmek (Kırşehir): 1—sapan toprağa batmamak. 2 — eyri, yanpiri getmek.

soyak (Avşar) : asil, nesip, hesip *bizim karağol kumandanı çok soyak bir adam, kimseye kütülüğü dokunmadı.*

soy bulmak, almak (Edirne): av köpeği avın kokusunu yerde bulmak. *soyunu aldın.*

soyha (Zile, Niğde, Diyarbekir, G. Antep. Malatya): 1 — soyka, ölünün sırtından çıkan elbise. 2 — beddüada kullanılır. *soyha kalsın gözellik soyha kalsın başında bele ağlayıp engel güldükten kelli. engel=rakıp* 3 — ava atılan saçmanın avın etine batmadan tüyleri üzerinden kayması (G. A.).

soymaç (Niğde): çıplaklık hali *yüzden kemçik amma soymacı eyi.*

soymuk (Kütahya): Çam ağacından soyulan iç kabuk.

soyputu (C. A.): mail, çarpık soyputu gitmek eyri, inhiraflı gitmek.

söbe (Çorum, Ankara, Bolu, G. Antep); **söbü** (Sandıklı, Alâiye): beyzi *söbe suratli söbe sahan söbemtirek.*

söbek (C. A): kurna gibi su dolu şeylerin sularını tahliye edecek deliğe tıkılan ağaç tıkaç.

söbelen (C. A.): *mısır koçanının mısırsızı.*

söbelen (Bolu): dağlarda yetişen yenir lezzetli bir mantar.

söbelmek (G. Antep): beyzileşmek. *semizken ne iyi idi. şimdi yüzü söbelmiş.*

söğe : 1 — eski kapıların yukarısında üstte bulunup yüzüğe geçerek açılıp kapanmayı temin eden mihver aşağısındaki ökçedir (G. Antep) ; 2 — palavra (Maraş).

söğede durmak (Ankara) : ayakta durup dikilmek. *hırsız direği gibi söğede ne duruyon?.*

söğelmek (Havza): ayakta dinelmek.

söğen (G. Antep, Burdur) : çöğen, deynek, sopa *vakıtsız gelenin yiyeceği ya soğandır ya söğen.*

söğendire (Uşak): fırınları süpürmek için kullanılan ucuna bez bağlanmış uzun deynek. söndürücü.

söğkenmek, söykenmek (A): Yaslanmak, yan gelmek.

söğül (Çorum) : ayakta durup dikilme.

söğünmek (Ankara) : solmak. *çiçek çabuk açar çabuk söğünür.*

söğürme (C.A.): Kebap. patlıcan domates gibi şeylerin fırında, külde ve ateşte pişirilmişi.

söğürme (Niğde): külbastı.

söğürmek (G. Antep): kebap etmek, patlıcan domates gibi şeyleri fırında pişirmek. *patlican söğürmesi.*

sölbük (Yozgat, Ankara, Ürgüp); 1 — pejmürde (Yozgat) gevşek (Ürgüp) : 2 – tazeyi eski heye'tte gösterene denir(Yozgat) : yakıştıramayan adama denir (Ankara) 3 — solgun *selpük sölpük, kötü.*

sömek (Denizli): daneleri alınmış koçan, mısır koçanı.

sömtük (Yozgat): kanaatsiz, obur, çok yiyen adam. sümsük.

sönge (Kütahya); **sön.gü** (Dinar, Kütahya) : fırun süpürgesi. söndürgü, sürünge.

sövelmek (Ordu) : ayak üstü durmak. *Orada ne sövelenip durnyorsunuz?*

söven (Balıkesir): ağaç, ka zık, vetet. *söven kakmak.*

sövülme (C. A.): patlıcan herisesi, püresi. sövürme.

sövkenmek (C. A.) bir şeye yaslanarak yarım uzanmak. *al şu yastığı sövkenirsin.*

söyke (Avşar): 1 — bayır mayil. müdafaaya elverişli sırt, yamaç. *evimizin ardı söyke gine aldı beni öyke;* 2—istinat *taş taşın söykesi.*

Dağlar dağların söykesi
İndi feleğin öykesi
Çuha şalvar sırma çepken
Kaldı yiğidin soykası.

söykemek (C. A.): bak. sövkenmek. *taş taşa söyker bir elin sesi çikmaz ağaç yaprağile gürler. İnsan İnsanin söykesidir.*

söyürme (C. A.): külde. yahut furunda pişrilen patlıcan, domates, büber.

söyürmek (C. A.): patlıcan, domates, büber gibi şeyleri ateşli külde yahut furunda pişirmek.

sözün.sağı (Kayseri): sıhhatlı söz.

suağrısı (Avşar): koyun ve keçide soğuktan gelip su içirmiyen, yayılmasına mani olan bir hastalık.

subaşı (G. Antep): çiftlik müdürü. *bizim subaşıya mektüp yazdım.*

sucuk (C. A.): tatlı sucuk. *ceviz, badem, fistik sucuğu.*

sucukmak (G. Antep): kabahati olmadığı halde suçlanarak mahcup olmak. kabahati üstüne almak. *haberim ucarım olmadan söyledikleri vakit sucuktum kaldım. sen ne sucukuyorsun eden eyleyen başkası.*

suduk (Edirne, Uzunköprü): salya. açgözlü

suğla (Çangırı): sel gibi şeylerin akıntısını çevirmek için açılan hendek.

suğumsuz (Yozgat): kanaatsız, terbiyesiz.

suhra (Ahlat, C. A.) : angarya, hayvan angaryası. *bizim gölükleri iki zaptıya geldi suhraya duttu. senin de suhran tükenmez.*

suhra savat (C. A.) : alelade. *suhra savat değil* : alelade değil. *bırak şunu suhra savat şey.*

sukan (Çorum): mer'a, hayvanların yayıldığı yer. *sığır şimdi sukandadır.*

sukarık (Burdur) : fide, dikme

su kayığı (İstanbul): vapurlardan yük alan kayık.

su kilari (Çüküler köyü): güsül hane.

su kireci (İstanbul) : çimento gibi. beyazımsı, suda sertleşir kireç.

sulguç (Tosya) : ayak kabı.

suluca (G. Antep): yüzlerde çıkan sulu bir çiban.

suluk (A.) ; 1 — umuma mahsus su konan yer. *böyük yazının suluğu. eski suluk*; 2— banyo mahalli, güsülhane (G. A.) ; 3 — hamam takımı (Mecitözü) ; 4 — at geminin alt dudağa geçen demir halkası (Avşar) ; 5 — koyun, keçi ahşasında içerisi su dolu zar torbaciklar (G.Antep).

sulu zırtlak : 1 — limon (Seyitgazi, Kastamonu) ; 2 — yağsız sulu yemek, tatsız yemek (Ankara, Kastamonu).

suma (Teke): bak. suna. *suma boylu.*

sumak (Ankara, G.Antep): bodur ağaçlardan *teterin* meyvesi döğülerek, elenerek elde edilen şey, hamura su böreğine kelem dolmasına dökerler *samak pekmezi. sumak yaprağı bu sene bizim sumaklıktan iki kantar sumak geldi* (G.Antep).

sumat (O. A.) : beş on kişiye kâfi gelecek uzun sofra peşkiri bir sofra halkının dizlerine kâfi uzun, yekpare keten peşkir.

sumasaker (Teke): atın alnından burnuna doğru uzanmış olan nişan. sabahülhayr, akıtma.

sumsak (Çorum, Kırşehir, Afyon); **sumsuk** (Maraş G. Antep): yumruk. *öksüzün başından sumsuk eksik olmaz. sumsaklamak* (Afyon) : yumruğile dürtüklemek.

suna (Çangırı, Sandıklı, Afyon, Gerkûk): 1 — göl ördeği (Gergûk): 2 — Boyu uzun, tenasüplü endamlı. yakışıklı. *suna boylu. hey gaziler gelen suna kimindir.*

sunmak (Bolu, Safranbolu): taktim etmek *sunma* (C. A.) takdüme. *bu saat bana Alinin sunmasıdır. sunmalar getirdim o nazlı yara. el sunmak :* el uzatmak müdahale etmek.

sungul : Zekkum çiçeği.

sunguluç (Dinar): bak. *sülpeli.*

sungur (Ürgüp): doğan çesitlerinden.

sun.gusuz (Ankara): terbiyesiz. *terbiyesiz sungusuz.*

sur (A.) **süğür** (Niğde): baht talih, şans (Konya, Ankara, Kütahya G. Antep): *suru açık; yüzünü gördüm de işim rast geldi; tanrı sur açıklığı versin;*

surha (Kütahya): angarya. eskiden hükûmetin ehaliyi hayvanlarile bilâ ücret çalıştırması. *onun gene bir surhası var.*

susak (Konya, Muğla, Teke, C. A.): ağaçtan oyularak yapılmış su kabağı olup çeşme başlarına konulur. hamamlarda kullanılan tahtadan yapma büyük su kapları. (G. Antep)

susu susu (Ankara): su tadı veren. su gibi (A.)

sutüvlen (Adana); **sudüvlen** (Hacı bektaş) : şelale. (tüvmek = sıçramak. Tarsustaki çağlayanın adı).

suvat (Konya): 1 — hayvanların su içecek yeri, yalak, tekne; 2 — sulak yer. *snlu suvatlı yer. su yok suvat yok.*

suvla (Uşak, O. A.): 1 — sulak yer (Uşak); 2 — yağmur suları akmak için yerde kazılan hendek (O. A.)

suya basmak (İstanbul): tabakhanede manda ve sığır derilerini yumuşatmak için suya basmak.

su yolağı (Sandıklı): su yolu

sübek (O. A.): taştan mamul bulgur ve tuz çekmeğe mahsus deyirmen taşı deliğine takılan ve kolaylıkla dönmesini temin eden ağaç mihver = güreği.

sübsübü (Malatya): sipsi ıslık sadası veren düdük.

südleğen (C. A.): sütlü otlar. deve sütleğeni, teleme sütleğeni. Euphorbila helioscapia.

südüklük (C. A.): bevl mecrası. *südüklüğü tutulmuş.*

südüksal (C. A.): sidiğini tutamamak hastalığı.
südük torbası (Sivas): sidik torbası.
süğlün (Mecitözü): düz.
süğmek (Konya, Uşak): 1 — nesci lifi olan pamuk, keten yün gibi şeyleri eyirmek. 2 - nebat intaş etmek. 3 — alev süğlüm süğlüm yükselmek. 4 — yıldız akmak (Uşak)
süğür (Niğde): bak. sur.
süğsün (Avşar, Alâiyye,Konya): boynun arka kısmı, ense.
sülbük (Alâiyye): ibrik emziği
süleğen (C. A): kalaylı bakırlara süs için çalınan kırmızı madde.
sülenke (Yozgat): kaydırak oyunu.
sülepe (Çangırı); **sünepe**(Kırşehir, Van, Seydişehir, Konya, G. Antep, Sivas): yakasını, paçasını düzeltmiyen elbiseyi yakıştıramıyan pinti, mıymıntı, pis, tenbel, işe yaramaz, düşkün, perişan.
sülpeli (Denizli, Ankara): bak. sünepe, sülepe. *sülpeli sülpeli gidiyor, döküntülü adam.*
sülüklü pancar (G. Antep): eyice haşlanmadan yenilemiyen, yenilince ısırğandan daha çok dokunan pancar, hıyarı ermeni.
sümdük (Denizli, Sandıklı, Ankara, Tosya) **sümsük** (G. Antep, Kayseri, İzmir): arsız, yüzsüz. umucu, pis boğaz. *sümdük tabiatlı ne görse iste yiveriyor, tok evin aç karısı. sümsük uşağın derdi çekilmez.*
sümek (Malatya, Kırşehir, Ankara): 1 — mısır buğdayının danesiz koçanı; 2 — yün ve hamurdan bu şekil.
sümen (Niğde): bak. *sümek.*
sümeye, sümiye (C. A.); sümüye (Konya) : tetkik ve tahkiksiz, alelimya. *bu sözü sen sümeye söyledin. sömeyeden attı.*
sümpeki (Teke): arsız kimse
sümsük (Mectiözü, Maraş, G. Antep): bak *sümdük.*
sümter (Naşakeyü): buğday çeşitlerinden sünter.
sümürmek (Eğridir) : yalayıp yutmak. *tabağı sümürü virdi aç gözlü sümürü virdi.*
sümüt (Malatya, G. Antep): ufak bulgur, simit.
sündürme (Ankara köyleri, Sandıklı): 1 — sergen (Ankara köyleri); 2 — çıkıntı çıkmak (Sandıklı); 3 — meslerin kenarındaki lastikler. sündürme şeker. belli oyğunlukta kolaç kolaç sündürülerek satılan şeker (G. Antep).

sündürmek (Bolu, G. Antep): alastiki şeyi uzatmak. *Çekince Kulagını bir kariş sündürdü.*

sünge (Niğde, Sandıklı): furunu süpürmeye mahsus ıslak bez. sürünge.

süngen (C. A.) ; lastik gibi sünen şey.

süngüsü ağır (İstanbul) : köselecilikte *süngüsü ağır gön, süngüsü ağır kösele* tabiri deri vurulduktan sonra incelirse kullanılır.

süngüç (G. Antep): sere. urup. *süngüçlemek :* baş ve şehadet parmak arasındaki mesafe ile bir şeyi ölçmek.

sünmek (C. A.): uzamak, uzalıp kısalmak alastikiyet göstermek. *kumaş yağmur gördükten sonra sündü. kulağından tuttu sündürdü. at kaçarken sünüyordu karnini yerlere değiyor sandım. sakız süner eyi buğdayın hamurun süner.*

sünter (Ankara) : ekmeği kırmızı bir dürlü buğday *sünter gibi özlü:* adam hakkında denir.

süp süpü (Malatya): ufak düdük. çocuklar bahar mevsiminde söğüt dallarından üstüvane şeklinde kabuk kavlatmak suretile yaparlar. 2 — mec. ince uzun kimse.

süpürü (G. Antep) : toptan. *süpürü olmak.* toptan hepsini almak. *marda almak.* götürü almak.

süpürgelik (İstanbul): döşemenin kenarına ve duvarın alt kısmına konan 10-15 santim yüksekliğinde tahta.

sürağacı : (Kırşehir) : kapu sürgüsü.

süreğeç : (Uşak) : bulaşık bezi

sürek (A.) 1 — mahdut bir yerin üç tarafı avcılar tarafından kuşatılıp bir taraftan av köpekleri ve insanlar ile ormanı tarayarak içindeki av hayvanları avcılar üzerine sürülmek suretile yapılan av. 2 — tüccarların getirdiği hayvan sürüsü. (Kırşehir, Adana, İzmir) 3 — aygırların beyaz renkli gürbüz cinsi (Bolu).

sürekçi (Teke): sürek avında avı avcılar üzerine sevk eden adam.

sürgeç (Afyon) : bak. *sürgüç.*

sürgü : 1 — kapıyı içerden kapamak için demir,yahut ağaçtan yapılan kol (O. A.) ; 2 — ekildikten sonra toprağı düzelten alet (G. A.) ; 3 — ishal müshil (C. A.) *sürgü hapı aldım. uşak surküye tutulmuş.*

sürgüç 1 — bulaşık yıkamaya mahsuş bez. sürgeç. 2 — pis kadın, çok gezen kadın (Kırşehir); 3 — kitap satrını ve kelimelerini süreıek takibe yarayan ince ufak tahta, mukava (Avşar)

sürgünavı (C.A.) **sürgenavı** (Denizli): karlı günler de yapılan toplu av. sürek.

sürk (G. Antep) : ısılık, isilik. *sürk olmuşum kendimi iğneli beşikte saniyorum, uyuyamayorum.*

sürke (Bolu): şelek. bir adam yükü. dağdan bir seferde getirilen odun, köknar, püs...

sürmek (C.A.): 1 — karın gitmek. *çocuğun karni sürüyor.* 2 — koğmak. *Memedi babasi evden sürmüş.*

sürsalmak (G. Antep) 1 — hücum etmek, hamle etmek 2— iskandil etmek, yoklamak, anlamak.

sürsülük (Elaziz): alıca benzer tek çekirdekli kırmızı meyveli ve dikenli yabani ağaç = kır yemişkeni. buna elma, armut, muşmula aşılanır. = öküz götü (Ankara)

sürtük 1 — çok gezen alüfte, süfli kadın (Trabzun. Çangırı) : 2 — pudra (Çangırı, Zile). 3 — sevici kadın.

sürtüşmek : (C. A.) sevicilik yapmak.

sürtüke (Teke): sako, cübbe, hırka gibi üst geyimi. üstlük

sürtülme dairesi (İstanbul) : kuruyan çinilerin kayakan (sert dişli arduvaz) üzerinde sürtüldüğü yer.

sürünge (Ayaşın Buçuk köyü): tarlalarda sürgüleme işini yapan ayğıt, ayalama ayğıdı.

sürüt (Avşar): döğeni buyunduruğa rapteden bir buçuk metre uzunluğunda ağaç.

sürütme (G. A.) inşaat için direklerin kalını.

sürütme etek (C. A.) : yerde sürünen atek. bir zaman moda idi.

sürütme oyunu (C. A.): ayaklarını yerde sürüyerek yapılan bir dürlü münferit raks

süsmek (Ordu, Kütahya): hayvan boynuzile vurmak. *inek beni süstü.*

süt çiyi (Ankara köyleri): çiy sütün ravağı.

sütleğen (Ankara) bak süd leğen.

sütlük : 1 — düdük (Isparta); 2 — teldolap (G. A.)

sütlü ot (Menteşe) : sütleğen. yaprakları turp yapragına benzer, son baharda sarı çiçek açar kökü çok süt çıkarır ot.

sütül (Van): kaysı ve şeftali gibi meyvelerin buruşmuşu.

sütvurgunu (G. Antep): zayıf, sıska, örüt.

süve, söve (Mecitözü, Kırşehir)

süven (Edirne, Denizli) ; 1 — çit örmek için uzunca ve bir miktarı dışarıda bırakılmak suretile dikilen kazık, ağaç (Mecitözü) . sırık (Dinar) ; 2 — kapıların etrafında ağaç kapu çerçevesi (Kırşehir) ; 3 — direklerin altına konulan dikme (Denizli).

süydürmek (Tosya): *eli çabuk gayretli adamlara süydürücü derler.*

süynüm (yozgat) : bir parça, bir karış miktarı ip.

süysün (Çorum, Niğde) : bak. *süğsün.*

süyük (G. Antep): harpuşte. duvarların üstünde iki tarafa akıntılı olarak dizilen taş, tuğla ve saire. *ne yaptım sana süyügündeki serçeyi bile kişlemedim.* süyükten yitmek aldatmak.

süyüm (C. A.) : dikiş için iğneye geçirilecek mutedil tulde iplik *bir süyüm iplik.*

süyüm süyüm ağlamak (C. A.) : gözlerinden süyüm gibi yaş dökerek ağlamak. *sesini çikarmadi oturdu, süyüm süyüm ağladı.*

süyür, süğür (Niğde): baht, tali. *bakalım süyürüme ne cıkar. süyürlü süyürsüz*

süzek (C. A.): süzgeç.

süzek yapması (G. Antep) : süzgeçte buğ içinde yapılan ve etle bulgurdan mürekkep olan yemek.

süzme (C. A.) : torbada süzülen yoğurt.

Ş

şabşal (Ziie); 1 — bir cins fıçı. 2 — dökük saçık, farfarı, çalcene. *şabşal adam.*

şaddak (Sandıklı) ; **şapıldak** (Afyon): hafif meşrep.

şadı (C.A.): maymunlardan Anadoluda en çok oynatılan cins. *götü kırmızı* da derler.

şafaklamak (Ankara) : elini gözünün üstûne koynp bakmak. *ta geriden şafaklamış-görmüş.*

şağullanmak (Bolu): araştırmak. şavırlanmak (G. Antep).

şahbaz (Konya ereğlisi, Denizli): işgüzar, becerikli insan kabadayı.

şahna (Kayseri, G. Antep, Erzurum, Niğdee, Adana, kırşehir, Kütahya): üşür kâtibi, eskiden mültezimler tarafında yolma zamanından hububatın ölçülüp kaldırılacağı zamana kadar köylere gönderilen gözcü, köy sahipleri de gönderirler.

şahra (G. Antep, Maraş) : tarlalardan harman yerine kaldırılan kuru sap yükü. *beygir şahrası. deve şahrası. elli şahra buğday çektim. şahra yolu ancarı eşek yemez pancarı.*

şahtere (Cökçeler köyü, G. Antep) : sancı için kullanılan bir ot.

şakalak (C. A.) : ufak, fakat yağlı bir av kuşu.

şakıldak (O. A.) : şakşakı. cakcakı. değirmende tekneden zahirenin dökülmesini teshil eden ağaç parçaları *değirmen şakıldağı* : beşboğaz.

şakımak (C. A.) : 1 — bülbül ötmek. *şakı bülbül şakı;* 2 — kömür kayilip ateş olmaya yaklaşmak. *kömür şakımış. kömür şakıdı.* (G. Antap).

şakkancı (Sandıklı) : komik, güldürücü adam.

şaklam (Gerkûk) : güneşin şiddetli harareti.

şakşak, şakşakı: 1 — buğdayı matlup ve müttarit surette değirmen boğazına akıtan

ve taş üzerine oluktan salı veren ağaç (Van) ; 2 — kapı tokmağı (Samsun).

şakşak takım (İstanbul) : gürgenden yap lır bir çeşit mobilya.

şalak (Konya Ereğlisi) : kavunun tatsız, ufak kısmı. kelek. hiyarlama.

şallak (C . A .) : salhaneden dükkânlara et taşıyan kasap çırağı. *kasab şallağı* sallak.

şaltak (C. A.): çığırtgan, arsız.

şama (Menteşe): baş örtüsü.

şamama (Siirt) : az mayhoş, kokusu güzel kavuncinsi. *şamama alması*: bir cins elma.

şam şam şakımak (C.A.): çok aydınlık olmak *ay aydını şam şam şakıyordu. güneş doğdu ortalık şam şam şakıdı.*

şani (Ankara): aydınlık. *yazlık odası pek şani. şanilik* (Sandıklı): aydınlık, ziyadar.

şap (İstanbul): koyunların bir hastalığı.

şap dudak (G. Antep): *dil damak şap dudak*: çal çene, çok laf söyleyen.

şapaşap (G. Antep): şapaşap ras gelmek. karşı karşıya gelmek. *giderken şapa şap ras geldik.*

şapı (Çangırı): yaramaz.

şapıldak (Afıyon) ; **şaddak** (Sandıklı): hafif meşrep.

şapırradak (G. Antep) : hemen, derhal. şipinişi.

şapka (Kayseri) : halı tezgâhında altlığın aşağı kısmına çakılan tahta altlığa gelen kısmı düz, harice gelen kısmı yuvarlak olur,

şaplak : 1 — sille, şamar. (Taşköprü, Maraş, Teke) . *boynunu eyersen şaplak vuran çok olur.* 2 — büyük kahve fincanı (Kütahya) 3 — çinicilerin yaptığı bir cins ufak kâse (İstanbul) .

şaplaka (Konya Ereğlisi): bak şaplak.

şaplama (Malatya) : sille tokat

şapşak (Yozgat, Çangırı, ankara Niğde, G. Antep, Taşköprü) kulplu tahta tas. su içmek için çamdan bir nevi maşraba. *kulplu tas* (Kırşehir) : topraktan yapılan maşraba. (Niğde) . tenekeden kulplu su içilecek tas bardak (O. A.) maşraba (C. A.) *teneke şapşak. demir şapşak tahta şapşak.*

şapşak atmak (C. A. Birecik): temelluk etmek, kılınmak, yaltaklanmak.

şapşal : 1 — fıçı, pekmez koymaya mahsus mahrutu nakıs şeklinde bir kap. 2 — dalkavuk.

şapşalak (Taşköprü, Araç) : 1 — pejmürde, ahmak. (Taşköprü) ; 2 — şapşak, su kabı (Araç).

şapşap : 1 — yaş mısır sapları (Birecik); 2 — dalkavuk, her şeye burnunu sokan (G. Antep).

şapşat (Kırkağaç): bak. *şapşak.*

şapşup (Ankara) : *çabuk,*

şar (C. A.): şehir. *ne gezersin şardan şara? Şara küstü (bir mahalle ismi) Şarköy, Ören şar Şarkışla.*

şaran (Van): ipe dizilmiş meyve kurusu.

şarkada (Menteşe, Bolu, Niğde, Sandıklı); yaramaz, şarlatan, kavgacı.

şarlağan (Yozgat, Niğde): çağlayan, şelale

şarlağan yağı (C. A.): susam yağı.

şarlak (Çorum, Kırşehir): şarıltı ile inen su. şelale. *bizim tarlanın başında bir şarlak var.*

şaş : 1 — şaşı (Kayseri); 2 — bozuk. şaşkın *havası şaş*: dalalette olan.

şavırlamak (C. A.): ilan ve işae etmek.

şavırlanmak (G. Antep): haber almak için ötede beride tahkikat ve tamikat icra etmek.

şavgartmak (Tahtacılarda): tatmin etmek.
Şavgartsın gönlümü
Doğsun güzel gün.

şavşuru (Niğde); **şavşırı** (Avşar): eğri, çarpık, bir birine düzgünce eklenmeyen iki parça, şevşiri eyri büyrü ve kardaklı olan. mail olan.

şavur (Niğde) : haber, havadis, ipucu. *kaybolan atın şavurunu aldım.*

şebek (Avşar) : koyun, keçi körpelerinin dizinde, kafasında olan romatizma.?

şebeke (Yozgat) : gösteriş, aldatma.

şebeş (Niğde) : bir nevi gem. (İstanbul) : atların ağzına takılan ağır gem.

şebit (Kayseri, İzmir, Türkmen, Kütahya) ; **şibit** (Denizli) : saçta pişen mayasız ekmek. Türkmenlar buna *fetele* de derler. hamur yufkası.

şecereli (Niğde): arsız edepsiz.

şede (Çangırı): dilbaz.

şehne kıran (Van): bal kabağı, yoğurt, sarımsak ve yağla yapılır bir nevi yemek.

şehre (Niğde): yarka. kasapların et üzerine açtıkları *yarkalar.*

şek (Niğde): bak. *sakar. eli şek*: kırar döker.

şeke (Niğde): hamı kesilmiş şıra. bürtlenmiş şıra.

şekere (Adana): kış tutmalarına çiftlik sahipleri tarafından altı batman kadar pamuk tohumu da ektirir. hasılatı tutmalara ait olur, bunun ismine *şekere* derler. 2—harmandan evel çıkarılan ufak harman (G. Antep).

şeker otu (Niğde): dere otuna benzer bir ot.

şekerpare bastırma (Kayseri): bir çeşit bastırma.

şeker rengi (Niğde): halıcılıkta kırmızı ile sarıya çalar bir renk.

şelek: 1 — cevizin içerisini kısımlara ayıran zar (Diyarbekir); 2 — bir insanın sırtında götürebileceği odun yükü (C. A., Niğde): *iki şelek odun ettimde dağda katdı gidip getireceğim.*

şelik (A.): dik dursun deye semerlere sokulan kamış.

şellan (Ankara); **şellav** (Ürgüp): hilebaz. şakacı, güldürücü. *pek şellavsın.*

şemelek (Karahisar, Afyon): topuk kemiği.

şemik (Niğde): diz, topuk, dirsek gibi yerlerdeki deriye yakın yumru kemik.

şemrevle (Konya): orakçıların ekin biçerken avuçları doluncıya kadar biriktirdikleri biçilmiş ekinler.

şemsi (Tahtacılarde): sâki.

şenderda (Teke): işte orada.

şendik (Maraş G. Antep): cemaat. *bize şendik geliyor. yokarda sendik varmı?* kimse varmı.

şene (Van): çiftçi kırbaçlarının uçları, hezaren uçlarına rapt olunan genişçe deri parçası.

şen.gi (Teke): şu.

şep (C. A.): şap.

şepe (Niğde): saç üzerinde pişirilen kalınca mayasız ekmek.

şepit (O. A.): bak. *şebit.*

şerbet kuvveti (İstanbul): tabaklıkta üğütülmüş palamut suyunun tesir kuvveti.

şerbetlik (Çangırı) : kapı civarında alçıdan mamul çıkıntılı raf.

şeremet (G. Antep) : çevik, cevval, işbilen kmise.

şerengâh (Niğde): etin kaburga ve kürek kemiklerini havi parçası.

şerpıntık (Gökceler köyü G.A.): entarinin ön ve arka etekleri.

şerşem olmak (Ankara) : musallai olmak.

şeş (Teke): 1 — karşı, Nişan. *tüfengi şeşledim attım. ağacın şeşindeki ev.* 2 — ince tülbent. *üç arşın şeş aldım* (G. Antep).

şeşhane arpa (Van) : başağı altı sıralı olan ve ziyade mahsul veren arpa, *altı kıran* (G. Antep).

şeşmek (G. Antep köylerinde) çözmek.

şıdırğı (Kilis): şen şatır, canı güre, delişmen, tek durmaz.

şığva (C. A.): bak. *şıvga.*
şıgva boylu kömür gözlü gelin vay.
başıma dar ettin şu gen dünyayı.
fidan, taze sürgün şigva tudu.

şıkık (C. A.): gelincik çiçeği. *şıkık gibi kıpkırmızı olmuş*

şık düşen: kapı kapanınca kendiliğinden düşen mandal.

şıkırdım (Kilis, G. Antep): *dalın üzeri şıkırdım bülbük.* dalın üstünde konce domurcuğunun bolluğunu ifade eder. *şıkırdım gibi*: mebzul.

şılğın yağı (Çangırı): haşhaş yağı

şıllav (İnce su): rüzgarlı yağmurlu hava, bora. *şıllava uğradık.*

şıllıkı şıllık (Maraş): çok gülen alüfte. *şıllıkı gibi ne gülüyorsun? şıllıkmısın?*

şıllık (C. A.): yağ, pekmez, yufkadan yapılan bir nevi ta lı

şınal (Balıkesir): kalın gövdeden süren tek dal.

şımal (Edirne): fazla dal. *ağacın şımallarını kesmek.*

şınana (Ankara); **şinanay** (Çankırı) : incecik fitilli küçüçük lamba. idare lambası.

şıngırdamak (Çangırı): şıngır deye ses vermek.

şıp (Kütahya) : acele, çabuk.

şıpdüşen (Konya): kapı zenbereği. mandalı.

şıpırttak, şapırttak (Bolu): çabucak, yalabıcık.

şıp şıp : 1 — papuç, terlik (O. A.) *ökçesiz ve ökçesi kısa olur*; 2 — hafif meşrep (Sandıklı).

şıranpol (Bolu) : **seranpol** (sandıklı) : tahta perde daraba.

şırfıntı (C. A.) : fena, adi sürtük kadın.

şırgın (Ankara) : göz çapağı

şırlan yağı (Dinar) : susam yağı.

sırnamak (Ankara): yaramazlık etmek. *şırnama, yılçarma insanın suratına.*

şıvga (Yozgat): taze fidan ağaç sürgünü.

şıvgın: 1 — süratla gelip geçen yağmur (Niğde) ; 2 — bak. *çıvgın* (Ankara).

şibi (Çorum, Yozgat) : ördek. *bizim şibiler gölde geziniyor.*

şif : 1 — yağmurdan husule gelen su birikintisi (Adana) ; 2 — Pamuk kozasının kabuğu (Adana) ; 3 — üzümün cibresi (Niğde) : bak. şiv.

şifan : (Niğde) : yulaf. susam (Adana) :

şiflemek (Adana): pamuğu kozasından çıkarmak.

şikan : dolap, kurnazca muamele.

şikaz (Bolu) : küçük,

şikre (C. A.) : fazla yağlı et. için *şikre gibi et* derle.

şile (Van, Ahlat) : bulgur lapası lapa. suyu az çorba.

şilep (Çangırı) : tatlı bulaşığı.

şilte (Yozgat, C. A.) : 1 — çatal ağaç (Yozgat) ; 2 — param parça olan şey (G. Antep). - döşek manasına değil -

şimşire (Çangırı) : çolhalarda erişin şakuli iki sathını ayırmıya mahsus cetvel gibi tahta.

şina (Kayseri) : araba tekerini üstünden çeviren demir.

şinavat (Hacıbektaş, Amasya, Çorum, Merzifon) : üzümü çiynemek ve suyunu çıkarmak için tahtadan yapılan kap.

şindi (C. A.) : şimdi.

şinik hakkı (Teke) : kilenin dörtte biri (altı okka)

şingil budak (Ankara) : üzüm salkımının küçükleri.

şingil (C. A.) : omuz sırt. *bu avrat hiç evde oturmaz uşağı böyle şingiline alır gezer. şingillenmek* : omuzlamak, sırtlamak. *gene onu ne şingilledin de dolaşıyorsun?*

şinimek : sırnamak, pörsümek.

şinimiş (Çangırı) : sırnamış.

şikek (Çangırı) : yayık sapı, yayığın döğecek aleti.

şipi (Çangırı) : ekmek bağlamak için küçük bir deyneğe bağlı bez.

şipidik çalmak, cibicik çalmak çibik çalmak (C. A.) : elleri birbirine vurmak tempo ile ses çıkarmak. *sen şipidik çal da ben de oynayayım.*

şipirdek (Çangırı) : yaramaz, çok söyleyen, her şeye karışan.

şipleme (Çangırı) : kadınların yüzlerindeki tüyleri çıkarmak için şeker kestirmesi akık.

şirpimek (Maraş, G. Antep) : evvelce alâkadar değilken bazı telkinat neticesinde tama ve şiddetli arzu göstermek *şirpitmek;* aklını almak, çelmek, itma etmek, arzusunu tahrik etmek.

şirde (Van) : dizi, sıra (eşyada kullanılır).

şirden (C. A.): Koyun, keçi gibi hayvanlarda kırk bayır yanında olan torba. peynir mayası bundan olur.

şire (C. A.) : alelûmum üzümden mamul tatlılar: socuk, bastık, dilme, tarhana, muska. *şire etmek* : bu tatlıları ihzar etmek, yapmak.

şirik (Malatya); **sırgın** (Ankara): 1 — göz çapağı (M. A.). *şirikli göz.* çok beyaz çapaklı göz. 2 — bak. *şarlağan yağı* (C. A.).

şirimen (C. A.) : tatlımsı. *şirimen şirimen çalıyor* : tatlımsı bir tad veriyor.

şirnimek (Çangırı): **sırnamak** (Ankara): yaramazlık etmek.

şişe (Ankara): örekeye konan yun.

şişek (A.): iki yaşına girmiş dişi koyun *bizim şişek bu sene kuzulayacak,*

şitil (G. Antep): dikilecek fide ve fidan *şeftali şitili, zerdali şitili şitillemek.* dikmek, gars etmek. *şitillenmek*: dikilip durmak izaç etmek.

şiv (Ankara, Malatya); **şif** (Adana, Kayseri, Erzurum): 1 — üzüm cibresi *şif* şirası alınmış dutun tortusundan top top yapılarak kurutulmuşu. (kışın hayvanlara bununla yal yapılır) (Kütahya)

şiveydiz (Maraş, G. Antep) : yoğurtlu taze soğan yemeği.

şivleme (Malatya): tamakâr, tabiatsız.

şivsirmek fitnelemek.

şivşit (Mecitözü): çapraz.

şoba (Van, Ahlat): nezle. *salım, dumağı.*

şofşofu (C. A.): alâyış, cof cofu lüzumsuz süs.

şohum (Diyarbekir, Van) : sürülmüş tarla. *çift şohumu.*

şohut (Diyarbekir) : ağızdan akan su, salya.

şor (Maraş, Niğde, Göksün, Sandıklı, Ankara) : lakırdı. söz. yalan söz. dedikodu. *şer şor bir adam*(Sandıklı): fena yalancı adam. *şor döküyor inanma şorlukçu* (Ankara): *şorlaşmak* (C. A.); konuşmak, şor etmek, corlaşmak şekli de vardır. (C. A.);

şorak (Diyarbekir): tuzlu çorak

şoratan, cortan, cortun (Ahlat): bak. *çörten, dam çörteni.*

şorba, şovra (C. A.) : çorba *maltıha şovrası :* kırılmış ve kabuksuz mercimek çorbası.

şorul şorul şorlamak (C. A.): taklidi bir ifadedir. *çörtenler şorul şorul şorladı. oluklar şorul şorul aktı.*

şoşatmak (Erzurum) : mübalağa etmek.

şotik (Van): şiş veya tığ ile dokunan ve ipten yapılan giyim levazımı.

şoy (Niğde) : tuzsuz, bibersiz un bulamacı.

şönkür: şurada.

şörük (Kütahya) : salya.

şöy (Kayseri) : halıcılıkta argacın mukavemetini artırmak için argaca sürülen mayi halinde yapılan hamur haşıl.

şuhuk (C. A.) : fena üzüm, cinsi fena, olmamış kavun ve ekşi üzüm. üzüm tortusu, posası *üzüm diye bu şuhuku getirdi.*

şulallamak (C. A.) : gelişi güzel çarçabuk dikmek. *şu yamalığı şulalla. şulalladı verdi.*

şum (Niğde): 1 — dargın. *niçin şum duruyorsun?* 2 — uğursuz.

şural (Kütahy): geniş ve aralıklı dikişe tabir olunur. İğne araları mesafeli olur. Ekseri itinasız, şöyle böyle dikişler, sonra sökülmek üzre dikilen dikişler.

şuralık (C. A.): şura *şuralıkta duruyordu.*

şünedir (C. A.): kusur, ayıp. *ata gül taksan şünedir derler. ön bilekleri yatğın olan hayvan şünedirli sayılır.*

T

tabaha (C. A.) : - arapçadan - musandara. tavan aralarında yapılan sandık odası.

tabak (C. A.) sığır hastalığı.

tabla (Araç) : sofra.

tabha (C. A.) : - arapçadan - sabun fabrikalarında pişirim. *üç tabha sabun* üç pişirim sabun.

tac (Van) : hububat yığınlarına vurulan ağaçtan yapılma bir dürlü oymalı işaret damgası *resim*.

taç (Bolu) : mezarların ön ve ayak uclarına konulan tahta veya taş sütunların başları

tağa (C. A.): pencere. *baştağa:* odanın bucağındaki pencere. *kuş tağası :* büyük pencerelerin üzerine sıra ile yapılan ufak pencere. *orta tağa :* odanın ortasına isabet eden pencere. *tağanın farcı* : pencere dabanlarına konan yekpare taş mermer ve saire. *tağanın kanadı :* iki kanatlı pencere kapaklarından biri.

tağar (Çorum, Kırşehir) : 1 — kap. çamaşır yıkamak için küllü su konulur ve topraktan yapılır. ufak kıtadakilerin içine bal ve yağ konulur; 2 — çamurdan yapılan ateş mangalı. kışın kürsü altına konur (Van) .

taha (Kayseri, Adana) : mutbah dolabı.

tahal (Taşköprü, Sandıklı, Kütahya) : bak. *tahıl.*

tahalak (G. Antep): makara. *bu tahalak daha büyüklür.*

tahar (O. A.): topraktan yapılan mangal. dağar, tağar.

tahıl (Sivas, Mecitözü, Maraş): arpa buğday gibi hububat *bu sene bizim tahıllar eli boş,* eli boş: kötü, işe yaramaz.

tahım (Çangırı, G. Antep): tarla hududu, köy hududu. *bizim bağın tahımını çatal ardıç keser.*

tahra (Mecitözü, Safranbolu); **dahra** (Kırşehir): 1 — odun kesmekte, bağ budamakta kullanılan aygıt 2 —ot kesen aygıt (Safranbolu).

tahrir nokta (İstanbu): çinicilikte nokta tezyinatı.

tahrir (İstanbul): çinicilikte henüz ikinci defa pişirilmekte olan kablara fırça ile madeni siyah boya sürme.

tahta (Avşar, G. Antep, İstanbul): sebze bağçalarında mustatil şeklinde ayrılan parçalar. bir evleğin 2 metre genişliğinde 6-12 metre uzunluğunda ayrılmış parçaları.

tahtahı (C. A.): tak tak ses çıkartır hava tüfeği. çocuk oyuncağı

tahtahıcı (C. A.): 1 — saher vakıtları mahalle kahvelerinin açıldığını iki cismi bir birine vurup tak tak diye ses çıkararak ilan eden kimse *tahtahıcı çalmadan uyandım. daha ne yatıyorsun tahtahıcı çaldı.* 2 — kilise çanı çalan. zangoç.

tahtalı (Burdur): evlerin önü açık olan kısmı.

tahtalı miskin (Eğirdir): *kaplumbağa.* bak. *tosbağa taşbağa.*

tahtenbec (Zile): ağaç karyola.

tahta tezgâh (İstanbul): tornacı ve parmaklıkçılar ağacı deliklerine geçirerek yontarlar. istinatgâh vazifesini görür. mail duran tahtasında ufaklı büyüklü delikler vardır. alt tahtası uzundur. işçi üstüne oturur.

tahtuha (İlbaşı): bak. tıkır.

tahuk (Ahlat) : kızak

taka : 1 — odaların tavana yakın yerinde açılan ışık deliği (Malatya) çerçevesiz pencere (Adana) ; 2 — duvar içinde kahve takımı gibi ufak eşya koymaya mahsus kapaksız dolap (Malatya) ; 2 — tavukların yumurtlayacağı mahal (Çorum) ; 4 — varka tabir olunan kayığın daha büyüğü (İstanbul).

takalak : 1 — sert keçe külâh. (Kütahya); 2 — iplik makarası (G. Antep).

takanak (Eskişehir): alâka, ilişik.

takan (Kütahya): tedbir idare. *takanlı.*

takaz, takmak : ağaçtan çengel.

takaz (İstanbul): kayıkta gergilerin iki tarafında olan aygıt.

takça (Niğde): küçük pençere.

takı (Ankara) : nişan. güveği olacağın gelik olacağa verdigi hediye. beklik.

takıç : 1 — yumru (Ankara) ; *takıçarın (alın) makbul değildir. an.gıt (alın kâkülü) bölen takıç alın.* 2 — kadın ların altın ve gümüşle müzeyyen başlığı (Teke).

takılamak (G. Antep): tak tak ses çıkarmak. bilmece: *dağda takılar* (Tüfek) *suda çıpılar* (balık) *arşın ayaklı* (ceylan) *burma bıyıklı* (tavşan).

takılmak (G. Antep) : alay at mek, erişmek.

takım (Teke): cıgara ağızlığı.

takım oluğu (İstanbul): marangozun takımlarını koyduğu tahtadan oluk.

takışık (Niğde): alâka.

taklamak (Konya Ereğlisi) **kaklamak** (Denizli): yarmak bölmek. *zeytin, armut takladım.*

taklaşmak, daklaşmak (Afyon Karahisarı) : 1 — latife için el atmak. *yine benimle taklaşma.* 2 — cima etmek. *Efendim, ben bu karıya ne el attım ve ne bununla taklaştım. Köyün ortasında taklaşmakmı olur?*

takmak (Kütahya köyleri): makara.

takmamak (G. Antep) : ehemmiyet vermemek,

takman (Tosya) : sebze ekilen yer.

taktuka : 1 — kalın tahtadan yapılmış, veya kütükten oyulmuş küçük tekne, süprüntü atmak veya içine çivi gibi ufak, tefek şeyler koymak için kullanılır (Niğde); 2 — cigara tablası (Teke).

talaka (Yozgat, Çorum) : yaysız tek atlı araba.

talamak : 1 — soymak. yağmalamak (bayburt) *buradan insan geçtikce talarlar;* 2 — köpek, böcek ısırmak. dalamak.

talan (G. Antep.) : yağma.

talancı (C. A.): yağmacı.

talanmak (Yozgat); **dalamak** (Ankara) : musallat olmak. *canı sıkkın ona bına talanıyor.*

talas (Ahlat) ; **talaz** (Ankara): rüzgârın kaldırdığı kasırga. *geçenlerde bir talaz kalktıki göz gözü görmedi. toz talaz.* dağal (Konya).

talaşır : tabaklıkta samadan sonra tolaların konulduğu çam ağacından oyulmuş kap (Kütahya) .

talbar (Isparta, Antalya); **talvar** (Sandıklı) : 1 — bahçelerde

çalı çırpıdan yapılan çardak (Antalya); 2 — tahta işi işlenmemiş, tavanı çakılmamış oda (Sandıklı).

talız (Ankara): teliz. kendir çuval,

talka (Yozgat): sahife, kâget yaprağı. dalga.

talvar (Konya, Ereğlisi, Silifke): bak talbar. alaçık.

taman (Maraş, Yozgat, Niğde, Kırşehir, Avşar, G. Antep): hani (ihtar sözü) *ben emektarım taman senden bana bakmak gelir.*
taman sana oraya gitme diyordum. taman seninle oturduğumuz bir ev vardı. taman bize gelecektin, şimdiye kadar bekledik, durduk.

tamarzı (Diyarbekir): yemek ve meyve gibi şeylere mahrum.

tamata suyu (G. A.): salça.

tambora (İstanbul): bır cins sandalya.

tamik (Van): kağnı arabalarının tahtaları, teknesi.

tamu (Ürgüp): cehennem.

tan, tan. (Mecitözü); **dan.** (Ankara, Niğde): fecir.
Dan yeri darımadan
Başının suyu kurumadan
Nerelere gittin vah!

tana kalmak, (Mecitözü): şaşa kalmak.

tanalık (Niğde) : güsülhane.

tanalye (Bolu) : meşin söndürmeye mahsus ağzı dişli kerpeten. *dişli.*

tanam, danam! (Niğde) : aslanım ve kuzum manasına kullanılır.

tandır çulu (Niğde) : tandırın içinde yemek varken üstüne örtülen çul.

tandır demiri (Kırşehir) : bak. *hecirdek.*

tandır ekmeği (C. A.) : tandırın kenarlarına yapıştırılarak pişirilen ekmek.

tandır eşiği (Niğde) : taştan tandır kapağı.

tandırlama (G. Antep) : dedi kodu. avratlama. asılsız laf.

tandırlama kebabı (C. A.) : tandırda pişen kebap.

tandırlık (Sivas) : akan ırmağın çevrinti yeri. anafor yeri.

tanık (C. A.): şahit *şahatlı tanıklı bir iş.*

tankaza (Karaağaç) ; **çankaz** (Ankara) : maskara. çal çene.

tanlamak tan.lamak (Ürgüp); **danlamak** (Ankara, Fethi-

ye): 1 — taaccüp etmek. *lafı dinlemedi de danladı inanmadı,* 2 — ayıplamak (Fethiye, Konya, Sivas, Ankara), *hem oturdu kayfesini içti; hem danladı gitti.*

tanta (Diyarbekir); sağrı.

tantış (Malatya): gözleri küçürek olan kimse.

tantur (Bolu): değirmenlerde yapılan ufak cins yol ekmeği.

tan.dulunmak (Çangırı): akşam güneş battıktan sonra arkasında kalan ziya da kaybolmak.

tap (G. Antep, Kütahya): tavandaki direklerin üstüne döşenen tahta.

taplı (G. Antep) iyi, muvafık, sıralı. *o sözü çok taplı söyledin. geldi amma taplı geldi. bvralık daha taplı.*

tapa (Ürgüp, Ankara, Niğde): su mahzenlerinde suyun akacağı deliğin tıkacı. *tapayı dıkanda su boşa akmasın. tapası atmak:* öfkelenmek (G. Antep).

tapalak (Teke): küçük tabak.

tapan (G. Antep, Ahlat, Kayseri, Kırşehir, Kütahya): 1—sürgü. sürülmüş tarladaki keseklerin ufadılması için kullanılır. 2— damlarda damlanın önünü almak için kullanılan alet uzun bir sırığın başına ağırca müstatil şeklinde ve iki buçuk desimetre murabbaında kalın bir tahta raptolunarak yapılır. dama bununla şiddetlı şiddetli vurmak suretile toprak yekleştirilir. 3 — sertleşmiş yol, toprak. yatışmış kar. *karlar tapan oldu. yol çamurdu emma çekneşti taban oldu.*

tapan etmek (Birecik, G. Antep): tarlayı sürdükten ve ektikten sonra tesviye etmek.

tapınmak (C. A.): makbul bir vekar göstermek. *tapına tapıny yürüyor. ölü omuzlaraa tapına tıpına gidiyordu. gelin gibi tapına tapına yürüdü.*

tapır yer (İçel): arızalı yer.

tapışlamak (Niğde, G. Antep): taktir için sırtına yavaş yavaş vurmak. aferin, aferin deye sırt sığamak. *alladi pulladi söyledi sırtını tapışladı.*

tapkır (G. Antep): bostanlarda bölük bölük geniş bir miktar ifade eden ve aynı satihte bulunan saha. *sizin bostan hangi tapkırda. şu annacimizdaki tapkırın ekinleri daha oflaz.*

taplak (Avşar): dağın başındaki düzlük.

taplama (G. Antep): bir iki santim kalınlığında mayasız hamırdan taplanarak yapılan ve saçta pişirilen ekmek.

taplanmak (Ankara): yassılaşmak, ezilip yassılaşmak.

taplayıcı (C. A.) : ekmekçi fırınlarında pideleri taplayan kimse.

taplı (G. Antep): uygun, hoşa gider. *Bu iş taplı oldu. taplı sözün gözünü seveyim.*

tapmak (Gerkûk): bulmak.

tapşırma (C. A.): 1 — deyişlerin nihayetinde şairlerin adını tapşıran kıta, nefeslerde mahlas mısrağı. 2 — yetiştirme.

tapşırmak (C. A.): isal etmek.

tap tapa: bulgurlu et köftesi (Bitlis) tandırda pişirilen deyirmi ve bir az kalınca ekmek. *hamırsız* (Van).

taplağı (Kırşehir): takonya

tapu (Teke): gelinin duvağını kaldırmak için yapılan merasim.

tar (Niğde, G. Antep, İçel): 1 — tavukların tüneği (Niğde); 2 — geniş ve ağzı kasnaklı gübre çuvalı (C. A.): *beş tar zibil çektim fışkının tarını neçiye aldın.* 3 — baş örtüsü tartma (İçel).

tarak : 1 — *halıcı tarağı*: halıcı tarağı demirden yapılır. atkının üzerine vurularak sıkılanmasını temin eder. (Kayseri) ; 2 — *taşçı tarağı:* taşları yontmak için iki tarafı da yassı ve keskin dişli demir alet (O. A.) : 3 — *tesbihçi tarağı :* tesbihçilerde cigara ağızlığına zıvana takmak için diş açmaya yarar yassı ucu dişli demir kalem (İstanbul) ; 4 — *bağçıvan tarağı:* taş ayıklamak ve çizgiler çekmek için kullanılır; 5 — *saraç tarağı:* saraçlıkta ıslakken deriyi düzeltmek için ağaçtan dört köşe bir aygıt (İstanbul).

taraka (Teke): kapunun ardındaki demir.

taraklık (G. Antep) : 1 — el ve ayak kemikleri, *sağ ayağının taraklığı dayranmış;* 2 — pirzola.

taranmak (Tahtacılarda): sohbetin tadını kaçıran serhoş ayinden çıkarılmak.

tarhana (C. A.) : tatlı tarhana. o bir tarhananın adı aş tarhanası.

tarhın, tarhun, tarın (Malatya, G. Antep) : nane gibi kullanılan bir ot. taze iken ve kurutularak bazı yemeklere konur.

tartala (Malatya): yağma, garet.

tartı (İstanbul): yelkeni yukarıya basmaya mahsus tel yahut zencir.

tarpuna (Kütahya köyleri): inek ve mandanın ilk yavrusu.

tas: 1 — dört okka buğday istiap eden ölçek (Sandıklı), bir ölçeğin dörtte biri iki buçuk okkadır (Dinar); 2 — bakırdan yapma kaplar (G. Antep). *su tası, yoğurt tası, çirtikli tas, kalemli tas.* 3 — arka, peş (Niğde): *tasına düştü. tasından koştu.*

tasar (Kayseri): pilân, manevra. *daş döğüşü zamanı yaklaştı, çocuklar tasara başladı.* tasarlamak.

taslak: 1 — helvacı kabağının bölünmüş parçaları. 2 — tas suratlı, müsattah, biçimsiz suratlı (C. A.).

taslamak: 1 — gizlice gözetlemek. (Niğde); 2 — kendisinde olmayan bir vasfı takınmak. *yaramışlık taslamak.* (C. A.).

tasma: 1 — ağacın taze dalından sıyrılan kabuk (Denizli); 2 — dilim dilim pişmiş kabak (Nevşehir, Arapson); 3 — köpek tokası. meres. (C. A.)

taşarlamak (Ankara); **teşerlemek** (Gerkûk): dışarı atmak, defetmek. *taşarladın tuşarladın yollayı verdin, buğday ekmeğin yoğusa arpa dilinde mi yok.*

taşbağa (A.) tosbağa.

taşdon.du (Karaağaç): üstufe denilen kumaş.

taşdöğen (Sandıklı): kaynamış bulgurların kepeğini ayıran üfkî ve şakulî iki taş olup atla çevirirler. devlip.

taşkeler (Balıkesir): kertenkele.

taşrıkmak (C. A.): hayvanın tırnağı taşa dokunarak zedelenmek.

taşyağı (Kütahya, Teke, Burdur): petrol, gazyağı.

taşyatır olmak (C. A.): taş kesilmek. *bazı avlar basıldığı zaman sıkıştıklarında böyle bir hal alırlar, taşyatır olurlar.*

tat: 1 — yabancı (G. Antep): *kürdü tadı eve doldurmuş;* — dil bilmez, dilsiz (Konya); *Tat kızın dilinden anası anlar.* 3 — el arabası (Ahlat).

tata (Kastamonu): çaşnigir. *Tata* Kastamonuda Ata bey ailesine mensup bir aile.

tataba (C. A.): düğünlerde, derneklerde öne düşüp iş yapan yaptıran, her işe karışan kadın, dalkavuk, peştala.

tatar aşı (Karaağaç): bak. *tutmaç aşı.*

tatar böreği (Çangırı): malum olan bir nevi hamur yemeği.

tatarca (Karaağaç, Niğde): şiddetli karın ağrısı.

tatarı (Niğde, G. Antep): 1 — az pişmiş (yemek); 2 — bir nevi mantı. *bulgur aşının tatarısını simit aşının ölgününü severim.*

tatlı aş (Niğde): muhtelif hububat ve meyvelerin tatlı içinde pişirilmesi suretile yapılan aş.

tatlıca (G. Antep): etli lezzetli yemek.

tatlıca otu (C. A.): karaman kimyonu.

tatlı miyan (Ankara): dağlarda biten kök. çıra gibi bağlam bağlam satarlar. sidik sal olana tatlı mıyanı yedirirler. Cenup vilayetlerinde şerbeti yapılır.

tava (İstanbul): leblebiyi kızartmaya mahsus kazan biçiminde dişli (dişeğili) tava.

tava böreği (Çanğırı): mayasız hamurun içerisine yumurta ve kıyma konularak yağda pişirilmek suretile yapılan yemek.

tava çöreği (Çangırı): yağda kızartılarak pişirilen çörek.

tavana (Niğde): mutfak.

tavcu (Niğde): alış verişte iknaa çalışan adam.

tavına gelmek (G. Antep): sırasına gelmek.

tavlanmak (C. A.): semirmek *yayladıktan sonra (yaylada kaldıktan sonra) iyi tavlanmış* (Maraş).

tavlı (C. A.): semiz.

tavr, tevir (C. A.): *ne tevir, ne tavr*: nasıl. *bu iş ne tavr iş, bu iş ne tavr olur.*

tavsımak, tavsamak (C. A.): **tavsıtmak** (Ankara): yumuşamak, yumuşatmak. *işi tavsuttuk kavganın önünü aldık. artık bu iş te tavsıdı.*

tavşan çakıldağı (Çangırı): küçük bir ağaçtırki sarı çiçeği bulunur.

tavşıntı, tavıştı (Teke): ayak gürültüsü.

tavşut (Safranbolu): elma, armut kurusu.

tavtavı (Van): zayıf hafif akıllı budala.

tavuk götü (G. Antep): sağalmayan çiban. olur olmaz emler konarak azdırılan çiban.

tavuk karağısı (G. Antep): geceleri göremeyen gözlerin vasfı.

tay (G. Antep, Maraş, Çangırı, Erzurum): 1—müadil. eş. benzer. *sen benim tayım değilsin. ayak kabının tayı*; 2 - kısrak yavrusu; 3 — yüklerde iki denkten biri; 4 — tesbihci tezgâhında biri sabit, diğeri oynak iki kalas. peşme bunlara istinat eder. kubbe bunların üzerinde oturur.

taya: 1 — ot ve ekin demetlerinin bir yere muntazam surette yapılan yığını (Van); 2 muzahir, evlenen gelinin yanısıra götürdüğü hizmetçi (A.).

tay düşmek (G. Antep): güreşlerde kit olmak, berabere kalmak. *Kara ile Ali güleştiler, tay düştüler.*

taygeldi (Teke); **taya geldi** (Afyon): ikinci defa kocaya varan kadının yanında götürdüğü çocuğu.

taykeş (C. A); **tekeş** (İstanbul): cansız şeylerde tekine uymayan. *ayakkabı taykeş, çorap taykeş, ellik (eldiven) taykeş.*

taylamak (C. A.): ehemmiyet vermek. *geldi geçti de taylamadı bile.* menfisi kullanılır.

taysınmak (C. A.): ehemmiyet vermek. *taysınmamak:* ehemmiyet vermemek. *beni hiç taysınmıyor.*

tazene (Kırşehir, Niğde); **tezene** (Ankara, Dinar); **tezane** (Bolu): 1 — saz mızrabı olup kiraz kabuğundan boynuzdan yapılır. 2 — kerpiç kalıbı (Niğde).

te! (G. Antep): amma yaptın ha! yapamazki!.. hele hele. *te, şunun çalımına bak! te onda para ne gezer.*

tebe (Bulu): fıtıklı, kavlıç.

tebelleş olmak (G. Antep, Maraş, Konya, Ankara, İstanbul): musallat olmak.

teber bıçağı (İstanbul): saraçların kullandığı bir aygıt olup her dürlü deriyi kesmeye yarar. keski.

teberden (G. A.): ansızın.

tebir (Yozgat); **tepir** (G. Antep): 1 — yekpare veya parçalı ince ağaçtan yapılmış tepsi şeklinde kap. 2 — bu şekilde bir aygıt olup hububatın savrularak taşlarını ayıklamaya yarar.

tebirge (G. Antep): mahalle kapusu. mahallelerin birbirile ihtilatını kesen pek büyük kapu. *Kozanlı tebirgesi.*

tecce : 1 — hayvanların ayaklarına arız olan hastalık. (Mecitözü); 2 top halinde ipliğin konmasına mahsus mahrutî alet. (Kayseri).

tecekli (Ankara): müktasit, idareli *geçimini şaşırtmaz, har vurup harman savurmaz, ite köpeğe yidirmez tecekli.*

tecemek (Kırşehir): tecimek (Çangırı) idare etmek, çekip çevirmek. *bu kadın evini iyi teceyor. oğlanın yaşı küçük amma evini teceye biliyor. adamın istediği hadar varlığı olsun tecimedikten sonra ne yapmalı.*

tecir (A.): çerçi. ayak satıcısı. köylerde öte beri satan kimse. tecirli bir türk oymağı.

tedirgin (Maraş, Sandıklı); **dedirgin** (Ankara): rahatsız, perişan. *çok tedirgin biçare. seni vakıtsız tedirgin ettim Allahı seversen tedirgin olma*

tefe (Kayseri, Denizli, C.A): halıcılıkta arasına tarak rabt olunan müteharrik dokuma aleti. *alaca tezgâhının tefesi.*

tefeci (İstanbul): madrabaz, yüksek faizle para veren soyguncu, hilekâr.

tefek (Teke): asmada fazla ufak yapraklar.

teğelti (Niğde): hayvan bellemesi. takımların altına konur.

teh (Maraş); **tah** (G. Antep): üzüm çürüğü. ulmuş üzüm. *teh pekmezi*: tehten yapılan pekmez. *teh şerbeti:* teh pekmezinden yapılan şerbet.

teha! (malatya): istigrap ve tahkir ifade eden söz.

tehaş! (Malatya): eyvah! yazıklar olsun.

tehin (Karaağaç, Bursa): **deyin** (G. Antep): sincap.

tehinsiz (Bursa, Konya): sahte vekarlı. *sen de az tehinsiz değilsin.*

tehlemek (Niğde, Ürgüp, Teke, Kütahya): gözetmek, tarassut, tecessüs etmek. nezaret etmek. *sürüyü tehle dur.*

tehne: 1 — kap yıkamak, fırın tozlarını temizlemek için kullanılan bez parçası; 2 — pek eskimiş elbise.

tehnel: zeybeklerde mukaddes ağaç.

tehu! (Yozgat): hay hay.

tek (Teke): isabetli, doğru.

tekallat (Çorum): ücretsiz iş.

tekdur! (Sivrihisar) : **dekdur** (Ankara, Kütahya): uslu, rahat dur. *yilikme dek dur.*

teke (A.): tohumluk erkek keçi.

teke bıçağı (Ankara, Çangırı): eğringez bıçak. saldırma, pala, büyük bıçak ki sapının ucu kulaklıdır.

tekecen (Çangırı) : başka adı *kıvrımca* dır. bir nevi yenen ot.

teker: 1 — iplik makarası. (Burdur, Teke); 2 — araba tekerleği (A.).

tekerek (Malatya): dolu habbelerinin mayi hale gelmesinden evvelki hali.

tekesek (Balıkesir): kızgın keçi.

tekeş (Çerkeş, İstanbul) : teki tekine uymayan. taykeş (G. Antep).

teketek (Çangırı): kütük. odun. kalın çam odunu.

tek haneli kalem (İstanbul) çinicilikte kullanılan bir motif.

tekide (G.Antep): salda çiğnenerek çıkarılan üzüm suyunun durulaştırıldığı tahtadan yapma büyük ve tulânî tekne.

tekirken (Maraş): üzüm üsaresini tasfiyeye mahsus büyük tekne.

tekirşek (G. Antep): tekerlek teker.

tek kalem (İstanbul) : çinicilikte bir koldan azma bir ağacın kökünden yetişen kollar tarzında motiv.

tekre (Samsun) : civar mintaka *Samsun tekresi. tütün tekresi.*

teksermek (Tahtacılarda) : münasip görmek. *filan kızı bana teksermişler. bu işi sana teksermem.*

tektirmek : dürtmek.

tekülük (Çarşamba) : çömlek.

telahsimek (Malatya) : telesimek, tölesimek (G. Antep). susuzluk ve açlıktan, sıcaktan, korkudan bayılacak hale gelmek.

telatin (İstanbul) : dana derisinden yapılan ve kendisine has işçiliği olan meşin.

telçe (Sivas) : 1 — ip sarmaya mahsus alet; 2 — bir nevi ot.

tel çivi (İstanbul) : kunduracıların kullandığı sarı pirinçten yapılan çivi.

telek: kuş tüyü, kanat parçaları, hayvanların taze ve yumuşak kılları (Avşar); kuş kanatlarının iri, kalın tüyü (Ahlat). yelek.

teleme: 1 — az pişmiş (Yozgat, Ankara); *teleme yumurta gibi cırcıvık*; 2 — yoğurt tutmamış süt (Avşar); 3 — *teleme peynir*: baskı peyniri (Menteşe); 4 — taze süde incir nüsü sütleğen sütü çalınarak yapılan yemek (Maraş, G. Antep).

teleme çalmak (C. A.): süde dondurucu madde meselâ incir südü ve yahut sütleğen südü gibi şeyleri çalmak ve südü dondurmak. *çobanın gönlü olursa tekeden teleme çalar*.

telesmek (Van); **telsimek** (A. Karahisar): halecana uğramak soluğu kesilmek. sersemleşmek, bir şeyle çok uğraşmak, mecalsiz kalmak.

telis (Sivrihisar, Çangırı); **teliz** (Ankara, Kırşehir): kendir çuval, ekin çuvalının büyüğü. teliz kendirden olur çuval yünden kıldan olur.

telli (Karaağaç): alıngan, müvesvis kimse.

tel makası (İstanbul): tel kesmeye mahsus makas.

telpir (C. A.): sazdan örme tepsi.

teltik (Maraş): eksik, çarpık, ters. 1 — *hesap teltik geldi*; 2 — lisandeki rekâket.

teltik gelmek, düşmek (C. A.): tetabuk, tevafuk etmemek.

tembelet (C. A.): ufak tefek yolcu eşyası *tembelet beygiri*: ufak tefek yükletilen beygir. *tembelet beygiri gibi olmak*: muayyen vazifesi olmayıp ta ufak tefek işlerle uğraşatırılan kimselere denir. (tembelet beygirlerini kervan içinde zayif beygirlerden seçerler yükü önce hafif olur. yola koyulduktan sonra yolculardan birer ikişer kimisi abasını, kimisi kebesini, getirirler tembelet beygirine atarlarmış. git gide tembelet beygirinin yükü iki kat ağır düşermiş).

tembeletli (Malatya): üstüne eşya ve hamule atılan binek hayvanı.

temçe (Niğde): iplik sarmaya yarayan alet.

temek (A.): 1—ahırın kemresini harice atmak için açılmış delik (Bolu); ahırın pencere deliği gibi bir yeri olup güb-

reyi harice atmaya yarar (Yozgat) *temek deliği*(Ankara); 2 — gübrelerin depo edildiği çukur (Kırşehir).

temeklik (Niğde): gübre yığılacak yer.

temirt (Maraş), Kâkül.

temren (C. A.): mızrakların, cidaların, okların ucundaki demir.
belimizde kılıcımız kirmanî,
taşı deler mızrağımın temreni
hakkımızda devlet etmiş fermanı
ferman padişahın dağlar bizimdir.

temşek (Kırkağaç): taciz eden. *şu çocuk çok temşek hiç uslu durmayor. pek temşek.*

tene (C. A.): dane. *kara tene:* bakliye fasilesi.

tenge (Teke, Karaağaç): kadın donu.

tengerek (Karaağaç, Teke): yün eyirmeye mahsus alet.

tengerlek (Isparta): 1— ince ip yapmaya mahsus alet. karş. *tengerek.* 2 — tatlı pancar. (Ankara).

tenike (Zile): şalvar.

tenimek (Niğde): gözetlemek.

tenk (Malatya): sıra, münasebet, uygunluk, istikamet. denk.

tenke (Sandıklı): kadın şalvarı. karş. *tenike*

tenkellenmek (Zile): yuvarlanmak süratla giderken baş aşağı gelerek müvazeneyi kaybetmek.

tenkerek (Niğde): bir nevi çıkrık.

tenkilmek: tekerlenmek.

tenkmek (Tahtacılarda): yuvarlamak, tömberlemek.

tensiz (Ahlat): denksiz, ayarsız, hafif mizaclı, yaramaz.

tentos (Van): kavurma karıştılan ucu yassı ağaç.

tepçek (Van): bak *tepingi.*

tepe altını (Niğde): tepeliğin etrafına dizilen yirmilik altınlar serisi.

tepelenti olmak (C. A.): ayak altında kalmak, payimal olmak.

tepelik (Ürgüp, Bitlis, Ahlat): depelik (Ankara); dipcik (Kırşehir): kadın fesinin tepesine konulan altın veya gümüşten müdevver ve üzeri işlenmiş bir nevi ziynet.

teper otu (Kütahya): havuç.

tepik, tekmik (Malatya); tekdi (C. A.); depik (Kırşehir, Kayseri): 1 — tekme. *deve tepiği:* mecazen ağır darbe. *tepiklemek:* tekmelemek; 2 — yoğurulmuş inek boku (C A.).

tepil, tüpül ; yürürken yalpa etme.

tepingi (Birecik, G. Antep): dip tıkacı.

tepir (C. A., Kütahya): büyük efsime aleti. ince tahtadan mamul az yüksek kenarlı ağız tarafına doğru uzanmış nısıf daire şeklinde bir alet. ağız tarafında kenar olmaz. hububatın taş, toprak, tohum gibi mevaddı ecnebiyesini savura savura tefrik eder. *tepirci* ; tefrik ve tathir eden kimse.

tepirge (G. Antep): büyük mahalle kapısı.

tepirlemek (O. A., C. A.): hububatı tepirden geçirerek göze görülen taş ve toprağını ayırmak, savurarak tefrik ve tathir etmek.

tepit (Teke): kuru ekmek.

tepiz (Avşar): kadınların başlarının tepesine koydukları ipekten yapılmış topak. *tutsam tepizini alsam başından.*

tepki (Niğde); **depki** (Kırşehir, Ankara) ; **depkinti** (Sandıklı): belin üzerine geçirilen üfkî ağaç.

tepme (Niğde): tekme.

tepmek (Van): bel ve kürek ile kazmak, kirizme etmek. *bildepmek* (Ankara): küplengiye basarak kazmak.

tepsermek (Niğde, Ankara, Çorum); **tepsirmek** (Konya, Ermenak): hafifçe suyu kuruyup çekilmek. kuruya kalmak, hafif kurumak. *çama şır tepserdimi aceba. dilin damağın tepserdi. dudakları tepserirmiş. sokakların çamuru biraz tepsermiş.*

tepsimek (Teke): az pişip suyu çekilmek.

tep tep (Kütahya): ocakta köz içerisinde pişirilen bir nevi etmek.

teptirmek (Burdur): bilerek yapmak.

ter (Tosya) : ince. *ter kabuk:* ince kabuk.

terdek (C. A.): 1 — masıra. kamıştan yahut kornacı vasıtasile ağaçtan yapılan içi delik alet olup üzerine iplik sarılır. Büyük terdekler çağa küçükler mekiğe geçirilir. *terdek hortladı :* terdekteki iplik boşandı; 2 — sidik yolu. *terdeğine taş durmuş.*

terece (Teke, Gerkûk, Çangırı): kapaksız dolap. dolap gözlüğü.

terek (Kayseri, Niğde, Yozgat, Malatya, Kırşehir, Erzurum): 1 — raf, dükkânlarda eşya konacak taksimat mahalli.

mektep sıralarındaki kitap gözleri (Niğde).
tereğe konanı yeme.
diline geleni deme.
2 — kenar. *şapkasının tereğini indirdi* (Erzurum).

tereke (C. A.): hayvanatı bakariye. *bizim tereke daha nahırdan dönmedi.*

terevzin (Dinar, Burdur); **dirabzan** (Bolu): merdiven parmaklığı. demir ve ağaç parmaklık.

tergönek (Menteş - Sandıklı): rengi kiraz renginde penbe üzüm.

terkemek (C. A.): bırakmak. arapca terk den. *cığarayı terkedim. sen bu işi terke.*

terki (Çangırı, Kırşehir, Ankara): eyerlerin torba koymaya mahsus arka kısmı.

terki bağı (Malatya): terki heybesini bağlayacak şerit veya ip.

terkiç (Malatya): Çocukların ok, yay oyunları.

terkin (Fethiye): randevu.

terlik (Kütahya); **tellik** (Kayseri): 1 — fes altına geyilen takye, 2 — yeldirme (Osmanili).

termaş (Karaağaç): menkuş.

ter oğlanı (Komanova): ecir, ücretli hizmetkâr.

terpoş (Malatya): büyük sahan, kuzu sahanı.

ters (Ankara, Taşköprü, C. A.): 1 — insan ve hayvan gübresi; 2 — onarın karşıtı (C. A.) *ters suratlı*: azgın çehreli.

ters kulak: yufkadan yapılır yemek.

terslemek (B.A.): darılmak, haşlamak.

terşi, teşi (C.A.): iplik büken alet.

tertekit (Menteşe); hafif meşrep. adam,

teselleme (Yozzgat): atalar sözü mesel.

tesker (Denizli): 1 — çarh; 2 — hindilerin kuyruklarını kabardarak yürümesi; 3 — fırıldak.

teskere (Sivrihisar): ağaçtan, sazdan yapılrn el sepetleri.

testebessiz (İsparta): biçimsiz, beceriksiz.

testevren (İstanbul): dikicilerde ayakkabıyı çevirmek için kullanılan ağaçtan büyük alet.

tesviyeci rendesi (İstanbul): işi eyeden sonra temizlemeye yarar. Sonra mazgala kullanılır. tesviyeci rendesi biçak biçimindedir.

teşerlemek (Gerkûk): baştan savmak.

teşkala (Diyarıbekir, Bitlis) : ağız kalabalığı.

teşt : Çamaşır leğeni (Mecitözü, Göksün); hamur leğeni (Kayseri) .

tet (Uluköy, Teke, Tavşanlı): git defol.

tetce, yel kofa (Kayseri) : hayvan n arka ayağındaki kusur olup izi izine yetişmez olur.

tetik : 1 — Kedi ve köpek ayağı (Malatya, Kayseri) ; 2 — çabuk, çevik (Sivrihisar) .

tetir (Niğde): cevizin, bademin, dış yeşil kabuğu.

tetiye kalkmak (C. A.): çocuklar yürümeye başlamak yavaş yavaş yürümek. *Bizim Ahmet tetiye kalktı. bu iş böyle teti teti ile gitmez.*

tettiri virmek (Dinar) : 1 — ileri itmek, koğmak.

tetülemek (Yozgat): şaşırmak, söyleyememek.

tevek : bak. teyek.

tevere (Van): deyirmen kazığı başında üst taşı döndüren demir.

tevil (Safranbolu) : düzen, oyuncak.

tevir (C. A. Kırşehir, Koçhisar): nevi, dürlü. *bu ne tevir iş:* bu nasıl iş. *ne tevir yapmalı:* nasıl yapmalı. *tevir türlü laflar söyledi. tevir türlü.*

tevke (Niğde): haylaz, yaramaz, tembel.

tevkülü (Köprü - Samsun): yavuklu.

tevül, tevür (Niğde): bak. *tevir.*

teyek (Afyonkarahisar); **tevek** (Niğde, Mecitözü) ; **tiyek** (Tazkırı, C. A.) : 1 — kol, yaprak ve sairesile üzüm kütüğü. *bir tevek üzüm*; 2 — kavun ve karpuzun omcaları, deneği (C. A.) sebzelerin kökleri (Niğde);

teyelli (Malatya): fevkâlade hassas, ufak bir tarizden müteessir olan.

teyelti (Sandıklı) ; **teğelti** (Malatya): atların eyerleri altına konan bir birine dikilmiş keçelerin heyeti umumiyesi. onun da altında *terlik keçesi* bulunur.

teyin (Burdur, Niğde, Simav) : sincap.

teyrence (Karaağaç): merdiven.

tez (Isparta): acımış peynir ve yağ.

tezek (Niğde) : mayıs kurusu. gübrelerinin kendi halile kuruyanları.

tezene (C. A.) : tanbur, kanun gibi şeyleri çalmak için kullanılan yufka boynuz.

tezedıye (Malatya) : acele, çarçabuk.

tezerker (Niğde) : bir nevi çıkrık.

tezgâh (İstanbul) : tesbihci tezgâhı parçaları : a) alt ağacı (iki tayı bağlar) ; b) delikli peşme; c) kubbe; d) alt ağacı; e) kelebek. kubbeyi tutar ; f) tay (peşme dayanır. iki tanedir) dikicilerde dikine kesilmiş ve ceviz kütüğünden yapılmış ayaklı veya ayaksız müdevver masadır. üzerinde kesme, biçme işleri yapılır.

tezgâh takozu (İstanbul) : tesbihçinin çalışırken ayağını dayadığı takoz.

tezgin (Teke) : kaçan, savuşan.

tezkene, tezgene (Karaağaç, Afyon) : bağdan üzüm getirmeye mahsus sepet. toprak taşımaya mahsus tek e.

tezmek (Kütahya, Yozgat, Kırkağaç) : kaçmak, görünmemek, kaybolmak, yolunu kaybetmek. *şu adam galiba tezmiş.*

tığ: 1 — dikicilerde iğnenin geçeceği deliği hazırlayan çelik ve tahta saplı alet (İstanbul); 2 — harman edilip savrulmamış hububat yığını. tınas (Van, Kayseri, Avşar, Denizli).

tığan (Teke): yağ tavası.

tığlamak (Niğde) : gözlemek, intizar etmek.

tıhna (C. A.): sıska, bacakları ince karnı büyük, boynu ince, başı büyük çocuk. *ellerine geçeni yedire yedire uşağı tıhna ettiler.*

tıhtap (C. A.): *bir hap aldım, sancıyı tıhtap gibi kesti.*

tıkha, tıklık: gaga.

tıkı (Seydişehir): az.

tıkır: 1 — çamdan su kabı. senek (Taşköprü, Osmancık); 2 — üstü tamamen kayışlı ağaç papuç = *taktuka* (İlbaşı).

tıkırdak: 1 — topraktan yapılan surahi (Çangırı); 2 — hayvanların boynuzuna asılan tıkırdak (Kırşehir).

tıksırmak (Çorum): aksırmak.

tıkız (Niğde): 1 — derli toplu 2 — dar 3 — mec. hasis.

tılar (Yozgat): beşik minderi.

tılkı (Niğde) : su künklerinin içindeki saçaklar.

tılkımak (Yozgat , Ankara) : sararmak, buruşmak. *tılkıya kalmıs. hasta olmuşta tılkılmış.*

tımışkı : düzgün döşeme ve dizme.

tımsırık (Bursa) : yemek hususunda titiz, kendi yapmadığını yemeyerek aç kalan.

tınas (Burdur, Kırşehir, Adana): harmanın altında kalan dökülmüş parçalar. harmanda samanla buğday karışık yığın.

tınaz : 1—istihza, alay (Maraş): 2 — tınas (Çangırı).

tınaz almak (Kayseri) : eylenmek, alay etmek. *beni tınaz alıyorsun.*

tıngır: 1 — bakır kovanın ufağı (Havza) ; 2 — çam ağacının kurumuş özü (Kütahya).

tınkır (Teke): teneke.

tınmak (C. A , Osmancık, Mecitözü): ehemmiyet vermek. aldırış etmek. *tınmamak*: ehemmiyet vermemek. renk vermemek, ifşa etmemek.

tınsımak (C. A.) : ehemmiyet vermek.

tınsırmak (Yozgat): aksırmak , tıskırmak.

tıpıltı (Malatya, Sandıklı) : yavaştan ve derinden ayak sesi.

tıp tıp (Niğde): tıpkı.

tırabazan (Ankara); **tırabzan** (Niğde): iri ağaçlardan yapılan parmaklık, merdiven korkulugu. *dırabızın* (G. Antep).

tırahayı artırmak (C. A.): ehemmiyet kespetmek. ilerlemek, yükselmek alay yolile. *o... bizimki tırahayı artırmış.*

tırahvat (O. A.) : dam, köprü, merdiven atrafındaki korkuluk duvar.

tıraka (İstanbul): Kapı zenbereği.

tırakkalı (Ankara, Tcsya, Sandıkl) : 1 — huysuz, öfkeli, hiddetli. 2 — İşleyiş (Sandıklı) *saatın tırakası doğru.*

tırantıs tokmağı (Ankara) : tombalak.

tıraş bıçkısı (İstanbul): saraçların kullandığı her türlü deriyi kesmeye yarar aygıt.

tırık (C A.): çok zayıf. *tırıklaşmak*: zafa düşmek.

tırhıç (Kütahya): açık parmaklıklı kapı.

tırıl 1 — asabî, hiddetli titiz. kavgacı, cıvık (Burdur); 2 — sefil, züğürt. parasız, (Afyon, Burdur, Sandıklı).

tırındı (Ahlat) : kapıların üstüne konulan uzun taş.

tırınmak (Teke): silinmek.

tırışmak (Niğde): zayıflamak, hırtışmak. marul buruşmak, büzüşmek.

tırka, tırha (G.Antep): harmanda düğenin altına atılan sap miktarı. döğenin altından alınıp namlı halinde yığılan malama.

tırkaz (teke): 1— ahır odası. 2 — kapıların arkasına dayanan sırık. basırık.

tırkazlamak (Kütahya): sürgülemek, mandallamak. basırmak *kapıyı tırkazlayı vir.*

tırlamak (Çangırı): koşup gözden nihan olmak.

tırma (Hacı Bektaş): bak. *an.*

tırman (Niğde, Ürgüp): 1 — iki tarlayı yekdiğerinden ayıran topraktan yapılmış haddi fasıl, sınır (G. Antep). sınır işareti *tümb* (Ahıska) *an* (Ballık) *keli, yiv* (Kayseri); 2— çapa tırmık (Niğde).

tırmaş (Ahlat): zeker.

tırnağı dibinde (G. Antap): peşinen. *parayı tırnağı dibinde vermeli.*

tırnak (İstanbul): gemi çapasının uçlarında tırnağa benzeyen kısım.

tıs (Denizli, C. A.): 1—dargın, gücengin. 2 — benzi geçmiş. sarı benizli sıska

tısarmak (C. A.): kansızlaşmak sarı benizli olmak.

tısılamak : 1 — ağır yük altında kaba kaba solumak, nefes almak. (Çorum) *tısıl tısıl tısılayor soluğu içine sığmayor;* 2 — cocuk uykudan uyandıktan sonra huysuzlanarak ağlamak(Ankara)

tıska (Malatya, C. A., Sandıklı, Kütahya); **kıska** (C. A.): 1 — ekilecek ve dikilecek arpacık soğanı (Malatya, C. A.); 2 — sıska (Sandıklı).

tışlık (Niğde): dışlık (G. Antep) rahat. hatırla: *tınçlık* (Kazan) huzur, sükûn.

tıtırmak (Teke): pürüz, budak.

tıvğa (Mecitözü, Kırşehir, Kayseri): çocuklara arız olan bir nevi hastalık.

tıyan, tıgan (Van): kazandan küçük, tencereden büyük bakır kap.

tızıkmak (Niğde, Seyitgazi, Konya); **tizikmek** (Ankara): koşmak. tezmek. *buzağı tizikir adam kopar.*

tifmek (Tahtaçılarda): yün eğirmek.

tifsimek (G. Antep); **tifsinmek** (Maraş): ip, halat gibi kuturlu şeyler tel tel olarak yıpranmak, eskimek. *kendir tifsımis. elliğin parmakları tifsinmiş.*

tiç (Ankara); **teç** (Çangırı); **teşt** (Kırşehir): büyük bakır leğen. *bir dane tiç olsa da süt döksek.*

tihnik (Birecik); **tıhna** (G. - Antep): benzi geçmiş, sıska.

tihtap, tıhtap (Malatya, G. Antep): türbelerde kenari dü'a yazılı bakır tas. *tıhtap gibi keser:* anî ve kat'i olarak keser. *tihtap gibi tuttu* (G. Antep).

tilki (Kütahya): yer altındaki su künklerinin aralıklarından girerek içini tıkayan ince kökler. tılkı.

tille (Konya Ereğlisi, Bolu, Kırşehir, Niğde): 1 — et asılan çengel, çivili sırık; 2 — semere üzengi yapılan ip (Bolu); 3 — *borç tilleyi aştı:* borç boyu aştı. (G. Antep) *tilleye oturtmak:* çok ziyan ettirmek.

tilli ipi (Kırşehir): develeri birbirine bağlayan ip.

timeç (Malatya): çocuk beşiklerine konan şilte.

timsirikli (Denizli, Balıkesir): 1 — müvesvis, mütevehim; 2 — boğazsız hayvan.

tengelmek (Niğde): kıyam etmek, yeltenmek.

tingildemek (Denizli): acele yürümek. kalkıyarak yörümek.

tinkoz (Denizli): beceriksiz, kudretsiz, avanak, ahmak, züğürt, sersem.

tintini (G. Antep): ucu demirsiz topaç. topuzasız deyerme. ucu demirli olanlar. *deyermedir. şeytan tintinisi:* bayağı tintinden başka olup ufak ve mantar gibi sap üzerine bir külah geçirilmişe benzerlerine denir. *Çerkes tintinisi:* pek büyük kırbaçla dönen topaç.

tintoz (Ahlat): büyük kaplarda ziyafet yemeğini karıştırmaya mahsus deynek.

tip (C. A.): erkek incir çağlası. hayır gerigi. *tip asmak:* başka yerden getirilen tipleri ilkah için incirliklerde asmak.

tir: 1— bir nevi sert buğday, bunun danelerinin büyüklük ve beyazlığı diğer buğdaylardan fazladır eyitopraktaki hasılatı nisbet kabul etmez (Van); 2 — büyük heybe (Karaağaç).

tirendaz (Kütahya): titiz, temiz.

tirgemek (Alâiyye): bir sıraya dizmek.

tirgeme tası (Ankara): sefertası.

tirik (Ankara); sincap cinsinden samur renkli bir nevi hayvan.

tirin (Niğde): sağlam.

tiringiz (C. A.) : fazla titiz, dırıltıcı .

tirişe (Çorum): eskiden süs için elbisenin kenarına dikilen şerit ki ekseriya yeşil renkte olurdu.

tiritlik (Kayseri): pastırmacılıkta amudu fıkari.

tirkemek (Maraş, Niğde): bak. tirgemek.

tirki: 1 — ağaçtan yapılan kapağı vidalı basık küre şeklinde kutu (Kütahya); 2 — ufak kıtada hamur yoğurulan maya konulan kap (Eğridir); 3 — asker karavanası biçiminde bakır kap (Niğde); 4— ağaçtan yapılan maşraba 5— tahta döğeç. *tirki eli* döğeç eli.

tirpi, tilki: sarımsak döğmek için havan. bak. tirki.

tirşe (C. A.): en ufak parça. en az miktar. *bir tirşe bile vermem tirşesini bile göstermedi.*

tiryak, tiyrek (Niğde): afyon.

tis (G. Antep): helvacıların nısıf kürre şeklindeki bakır helva kabı.

tisenti (Ankara): bak. *çizenti, püsenti. tisenti geldi geçti, yağmadı.*

tiske (Teke): idare lambası.

tişi (Mecitözü, Türkmen, Karaağaç, Erzurum, Bayburt) : ip bükmek için kullanılan alet, öreke. terşi.

tit (Bolu) : cevizin en büyüğü olup ceviz oyumunda kullanılır.

tiyek (C. A., Tazkırı) : bak. *teyek, tevek.*

to (Kütahya): bir emri, bir ricayı, bir temenniyi ademi kabul ile redetmek makamında ekseriyetle çocuklar ve bazan kadınlar tarafından kullanılır.

tobak (Ürgüp) : toparlak.

toç (Safranbolu): **tonc** (Ankara, Çangırı) yığma, bayırımsı yer. bahçelerde mustatil şeklinde sebze zerine mahsus evleklerin haddı fasılı (Çangırı) *bostanın toncuna çıkma yıkılır. tonca kabak ve bakla ekerler. evleğin toncu*: evleğin yüksek yeri. aralarında ark olur.

toftamak (Havza) : farahlamak, rahat etmek. müreffeh yaşamak.

toğla, tola (İstanbul): tüyü çıkup çıplak kalan henüz yaş halinde olan deri.

toh ! (C. A.) : istihfaf edatı. *toh ! bizim oğlan da adam olacak.* [uzatılarak kullanılmazsa heyhat manasını alır: *toh gidi günler].*

tohma (Kütahya,G.Antep): imtilai mide hastalığı. *tohma olmuş.*

tohmegen (Teke) ; **tohmekân** (Isparta) : semiz otu.

tohruk (Niğde): yayık.

tohtamak, toktamak (Zile) : istirahet etmek, ferahlanmak.

tohun (Kırşehir) : gübü.

tohur : 1 — bağ ve bağçanın yetişmiş mahsulü (Denizli) ; 2 — çiçeklerin goncadan evvelki hali. (Isparta) .bilbik.

tok (Avşar): 1 — hayvan boğazınatakılan halka, 2 — keklik yumurtası gibi fakat ucu pek sivri altından yapma zencirle boyunlara asılan süs. avadanlık.

toka, toha (Kayseri, Kırşehir): 1— kadınların saçlarına koydukları ziynet, 2 — halka makara, iplik yumağı.

tokaç, tohaç (Çorum, Afyon, Çangırı, C. A.) : 1 — çamaşırları yıkanırken döğmeğe mahsus alet. *altın taş üstün tohaçmı* ? (neden bu kadar sıkılıyorsun) *tokaçlamak* : yıkanmakta olan eşyaya tokaçla vurmak; 2 — kayık küreğinin şişkin yeri (İstanbul).

tokallı oğlu (Niğde): iri bir nevi kayısı.

tokanaklı (C. A.): dokanaklı müessir. *filan adamın sesi daha tokanaklıdır. insana tokanaklı tokanaklı söz söyler.*

tokcalanmak (Ankara): karnı tok gibi görünmek.

toklu, tohlu (A.): bir yaşında koyun.

tokluman (Yozgat) **toklaman** (Niğde): pek küçük iken doğuran koyun. toklu iken doğuran.

tokma (Bolu): ağıla, yahut yayla evine hayvanların geçmemesi için kapıyı örten örtü ???

tokmak (Niğde , İstanbnl) : **takmak** (Uşak) : 1 — iplik makarasi takalak; 2 — leblebici tokmağı : nohudu tavada kızdırdıktan sonra Kabuklarını çıkarmak için kullanılır (İstanbul). 3 — *tabak tokmağı:* tabakhanede malı tazyikle sıkıştıran bir makine (İstanbul) ; 4 — çamaşır tokmağı. tokaç (Sandıklı).

tokuç (İsparta, Kırşehir, Niğde); **tokaç** (Çorum, Afyon. Topaklı, Çangırı): çamaşır yıkanırken döğmeğe mahsus aygıt. Köpüç.

tokul, tohuk (Niğde, Kırşehir): aman ile birlikte kullanılır *aman dedim tohul dedim...*

tokur(Muğla): su kupası.

tokurcum, dokurcum (C. A.); **tokurcun:** 1 — bostanlarda taze hıyar yığını. *hıyarları takurcum ettim.* 2 — dokuz demetten yapılır hububat yığını. *tokurcumu düzgün*: geçimi yerinde (Kütahya).

tokurcu (Bozkır, Karaman, Ermenek): 1 — damların kenarına konan yassı ağaç; 2 — verev dokunan yerli şayaklar; 3 — başları aşağı gelmek üzere yan yana biriktirilen ekin demetleri.

tokuşmak (G. Antep): 1— başı başa vurmak. koçlar tokuştu. 2— katıca şeyler bir birine vurmak, çarpışmak. *koyunda meme dokuşur:* insanlar bazi kavga ederler demek. iki meme bir koyunda oldukları halde yene tokuşurlar. *yumurta tokuşturmak.*

tokutmak (Bolu) : hayvanın mezru bahçeye girmemesi için araya yapılan mania.

tol (İçel, Niğde, Konya, Aksaray, Kayseri, Malatya): 1 — bir kaç yapıya bir arada tol denir (Konya); çiftlik kulübesi (Aksaray); kapanık, karanlık üzeri kemerli yapı (Niğde, Kayseri) *Kayserinin tol çarşısı meşhurdur. Abdi tolu.* (Konya merkez kazasındadır) *Aratol, Ekecik tolu, Hırka tolu, İsmail ağa tolu.* 2 — sıra, münasebet (Malatya); *tolsuz işe can sıkılır.* 3 — tarla ve bağın ekilmeyen yerleri. tomp da derler (Niğde).

tola: 1 — tüyü yolunmuş deri, davar derisi (Ilgaz, Dinar, Ankara); 2 — muhacir, yabancı, tenbel (Çangırı); 3 — kuyudan su çekmek için tahta kova (Samsun civarı) ; 4 — gayet koyu kırmızı renk (Kütahya).

tolatar (Ilgaz) : balık etinde adam.

tolun (Kırkağaç) : ayın on dördü bedir.

tolukmak (Avşar) : mahzun ve müteessir olmak. gözleri yaşarmak. *pek tolukmuş kömür gözlüm.*

tomak (Çorum) : dayak *tomak insana yakışmaz, hayvana yakışır.*

tomaka : çene bağı. çene altından alınır tepede bağlanır.

tomahı (Ayaş) : ablak. *Çinlilerin yüzü tomahı olur.*

tomas (C. A.) : pek leziz ve yağlı peynir.

tomata : tomates.

tomaz, tombaz (O. A.): berdiden, saz otunndan yapılan sal. saz otlarının birbirine bağlanarak su üstünden nakli için verilen şekil ki üstüne adam bindiği vakidir. *ben o tomazı Kızılırmaktan geçerken gördüm. çok berdisi vardı.*

tombak : 1 — yuvarlak (Sivrihisar) ; 2 — bir şeyin veya bir mahallin ortası (G. A.).

tombalak (Tahtacılarda) : pervane.

tombulmak (Muğla) : sıçramak.

tombuz : 1 — yumruk (Gerkûk); 2 — çoban deyneğinin kalın ucu (Kırşehir) .

tomruk (Kütahya civarı, Niğde): 1 — bir buçuk metre kutrunda kalın çam ağaçları. b. a. düver, öz ; 2 — Kalafatçılıkta gemi karaya alındığı vakıt üstüne oturtulan kalın ve kısa takozlar (İstanbul); mahbusların ayağına takılan zincir (Elmalı).

tomruk otu (Niğde): bir nevi ot.

tomur (Niğde): yumru.

tomurmak : 1 — ağacın bütün dallarını Kesmek (Yozgat); 2 — gonceleşmek tomurcuklar kabarmak (O. A.) *tomurmuş ta çiçekleri açılmış güller melûl melûl bilmemnedendir. Aşık Osman*

tomus böceği (Maraş); **tomuzlan böceği** (G. Antep): bok böceği, hünfesa.

tomuşma (Mecitözü): dargınlık izhar etme.

tomuzlak (Malatya) : ağaçlarda durmadan öten böcek.

tonbatın (Osmaneli): pancar.

tonka (Yozhat): döşek.

tonkavı (Teke) : Örtülü döşek.

ton.ga (G. Antep) : büyük sermayeli tacirlere verilen bir vasıf. *ton.ga bezirkân.* kuvvetli, kaviyyüşşekime.

ton.gur : 1 — yuvarlak, müdevver (Sivrihisar) ; 2 — muhabbet dellalı (Kütahya) .

ton.ra (Bolu) : el ve ayakların çatlamasile üzerinde hası. olan kabuklar, kemre.

top (Bolu, Kayseri) : tekerleğin ortasında yumurta gibi olan kısım.develere verilen hamur,

topa (Yozgat) : mekruh, mendebur, kötü, fena.

topacık (Çorum) : *topak* dahi denir ki çiydemlerin kökünde ve ona benziyen otların köklerinde hasıl olan yuvarlak şeylerdir.

topaç (C. A.) : kış için yapılan kuş başından ufak doğranmış et. daha ufak kıyılana kıyma derler. topaç kıyılmaz doğranır. topaç ve kıyma taze iken avuçlarda topak ve yuvarlak hale getirilir. (oyuncak topaç cenupta *deyirme*).

topalak : 1 — dağlarda bulunur bir nebattır. kökünden ıtrıyat istihsal olunur; 2 — domates (Bolvadin).

topalan (Burdur, Denizli) ; **topalan.** (Sandıklı) : mide fesadı, şiddetli kusma karışık karın ağrısı.

topan : *açın gözü ekmek topanında.*

topana (Teke, Isparta) : bel bıçağı,

top kilit (Sandıklı) : asma kilit.

toplu (Yozgat) : pencere.

top salmak (C. A.) : çapıtı ipe bağlayarak künk içerisine salmak ve ileri geri hareket yaptırarak temizlemek.

top vermek (C.A.) : 1 — develer için yapılan mahrut şeklinde topak hamurları develere yedirmek; 2 — havuzların su gelen giden yerlerini kollara çapıt dolayarak temizlemek ve künk içerisinde mahsus cereyanlar yaptırarak temizlemek.

topuk mesti (İstanbul) : çedikten sonra kadınların giymiş oldukları siyah mest. kısa koncu aşağı iki parmak yükseğine kadar geçer üstünden papuç ve yemeni giyilirdi. sonra papuç yerine lastik çıktı.

topuk vurmak (Kayseri) : atın yürürken yaptığı gayri makbul hareketlerden.

topulak (Teke) : acı, kekre.

topuza (G. Antep) : topaçların başına çakılan mahrutî demir. *topuzalı değirme.*

tor, torlak (Avşar) ; **tor** (Niğde, C. A.) : 1 — acemi. ülfet ve müaşerete alışmamış genç insan, yüke ve binmeye yatışmamış genç hayvan, tay. *üskufun aldırmış tor şahan gibi. tor öküz sana da bakar bana da bakar*; 2 — çorap konçlarının yukarısındaki alastiki kısım. (C.A.) 3—balık ağı, tuzak (G. Antep) ; *falanın toruna düşmek.*

tora (Sandıklı) : duvarı muhafaza için tahtadan yapılan tek taraflı örtü. iki taraflı olursa *harpıçtı.*

toraman (Niğde, Edirne, C. A.): gösterişli, gelimli. delişmen, semiz.

torlak: 1 — genç, taze (Ankara) *kadın yaşlı herif torlak*; 2 — tecrübesiz, cahil, ahmak (Ürgüp); 3 —zayif, nahif *hiç yoktan torlak yen*; 4 — şeyh müridi (Sandıklı).

torna dairesi (İstanbul): çini fabrikasının aksamından.

torna tezgâhı (İstanbul): yuvarlak her ne olursa yapar. parçaları: a — makara. b — kasnak. c — yatak. d — siper (Kalemi tutmak için). e — siport (kalem vazifesini görür. düzgün iş çıkarır. f — punto.

torpiç (Fethiye): henüz kuzulamayan davar.

torpuna (Kütahya): henüz küçükken doğuran koyun ve inek. *torpuna buzağlamak*: piçine buzağlamak.

tort (Niğde, C. A.): rüsup, tortu. *bezir tortu*.

tortlama (C. A.): rakı çekilirken sonunda gelen kısım. kötü rakı, fürfürol.

tortlamak (C. A.): üzüm sula rının tortusunu çıkarmak. *şerbet tortladım*.

tortumuk (Tosya): kısa boylu adam.

torum (Balıkesir): bir yaşından sonra deve yavrusu.

toruntaht (Malatya): hafidin hafidini gören.

tosbağa (Niğde): 1—bağ ve bahçelerin tahta kilidi. 2 — kaplumbağa.

toska (Türkmen, Avşar, Yozgat, Sivas): camuzun yaşına girmeyen erkek balağı.

tosbağa küştere (Çorum, Kargı): rende.

toske (Bolu): iri yonga.

tosmankara (Burdur, Teke): tahan, pekmez ve undan yapılan bir türlü tatlı. yağsız pekmez helvası.

tosun: 1 — üç yaşında öküz (Afyon, C. A.); 2 — ilk çocuk (C. A.).

tosuncuk: 1 — toplu çocuk (Ankara); 2 — doğmadan karında fazla büyüyen çocuk. (C. A.).

totaba (Kütahya): besleme, hizmetçi kız, veya kadın.

tovga (Konya): bak. *toyga çorbası*.

toy: acemi, vahşi (Karaağaç); 2 — yabani, hindi büyüklüğünde bir kuş. *toy toklu* da derler (G.A.); 3 — düğün (Ayaş).

toy - düğün (C. A., Ankara): büyük mükellef düğün. *toy düğün yapmış, memleket okunmuş. düğün yaptı isen toy düğünü yapmadın ya, tahtadan davul, ekmeksiz düğün* (Ankara). *kırk gün, kırk gece toy düğün ettiler.*

toyga aşı, toyga çorbası (Ankara); **tovga** (Konya): katıktan, imansız yoğurttan ve yarmadan yapılan çorba.

toygar (Burdur): çayır kuşu.

toykurtmak (Denizli): mütekebbirane bir vaziyet almak, hiddetli hareket etmek.

toylamak: şımartmak, yüz vermek.

toylayan (Konya, Sivas, Ankara): *adam toylayan* ziyafet veren, mesrur eden.

toymalamak (Niğde): dal ve budağını kırmak.

toytoklu (C. A.): bak. *toy.*

tozak (Niğde): uzun tüy.

tozalak (Teke): mısır koçanının püskülü.

tozluk (Malatya): 1 — deri ve kumaş çamurluk; 2 — harman dibi, deyirmenlerde taşın dibine yerleşen un ve saire.

töfter (Niğde): tırtıl.

töhmekân (Isparta): semiz otu.

tök (Niğde, Sivas, Havza, Kırşehir, C. A.); **töy** (Erzurum): 1 — aşığın yumru tarafı; 2 — *tök adam* (C. A.): ters adam, sert adam. *tök söz*: dokunaklı söz; 3 — culuk, hindi (Havza).

tökecimek (Çangırı, Ankara); **tökeçlemek** (Ankara): sürçmek, sendelemek. *taşa tökeciyi virdim.*

tökek (Adana): ağaçtan yapılmış halka. *keklik tökeği.*

tökezimek (Karaağaç, C. A.): 1 — ayağı kaymak. tökecimek. *bir tökeziyenin başı kesilmez*; 2 — işi bozulmak, ziyan etmek.

töl (C. A.): çomakla çeliği havalandırıp sonra havada iken vurup ileri atma.

tölek (Malatya): 1 — hilekâr insan; 2 — yaşlı hayvan. *Karş. dölek.*

tölep, tölüp (C. A.): uygun muvafık. *tölebe gelmek. tölepli taş olursa bu sapanla attığım yeri vururum. kuş ağacın çintiğine çıktı işte o zeman tölebe geldi, bi nişan aldım. tölübine getirdim.*

tölesimek (C. A.): hararetten gevşeyip halsiz gibi olmak. *ne o döşün bağrın açık tölesidinmi? hamam çok sıcaktı tölesidim.*

töllenmek (C. A.): baliğ olmak. *yaşı elliye töllendi.*

töllü (C. A.): uygun, muvafık. *bu atı töllü bir fiyat istersen alırım. çok töllüdür.*

tömbek (Göksün): böbrek.

tömberlemek (Tahtacılarda): yuvarlamak,

tönge (Konya): tarlanın tümsek yeri

tönke bağı (Kırşehir); **tön.ge bağı** (Bunyan, Kayseri, Erzurum, Türkmen, Ankara): tırpan kesmemek için ayağa bağlanan ot yastık.

tön.gül (Bolu): Bir dalda toplu bir halde bulunan kiraz.

töre: 1 — hediye (Ankara) *törelik almak*; 2 — âdet, nizam (Erzurum). *töre terbiye yok.*

törene (İçel): bidat, yeni adet.

törlek: korkak.

törlemek (Çorum): ishal olmak.

töskel (Antalya): ahmak, beceriksiz insan.

töskertmek (Ankara): tavsıtmak. *kavgayı töskertti.*

töslemek (C. A.): ata tös diye bağırmak.

töyge (Niğde): baştan çıkmış, yaramazlığa alışmış çocuk.

töz (C. A.): kulak arkası. *kulak tözü alır yerdir.* ölümü mucip nazik yer.

tremaş (Van): sahipsiz, başı boş hayvan ve eşya.

trık: 1 — zayıf, sıska (Kırşehir, Maraş) 2 — at, katır ve merkep tersi (Sivas, Van).

tuç (Niğde): boynun tam ense ortası. *boynunun tucuna bir sille yapıştırdı amma ben de beğendim.*

turan (Ankara). yayık. bak. *turfan.*

tuha (G.A.): makara, iplik yumağı.

tuhran (Yabanova): gübü, yayık.

tuhsunmak (C. A.): tuh deyerek nedamet etmek. *atı ucuz sattım diyi tahsundu durdu.*

tuht (Bitlis, Diyarıbekir, Malatya. Kütahya): okkanın sekizde biri. elli dirhem.

tula : 1 — Köpek yavrusu (Van); 2 — yabancı, tembel (Ilgaz).

tuluk (Mecitözü, Ankara, Niğde): peynir, çökelek, yağ basılan deri. tulum.

tulup (Bolu) : didilmiş fakat henüz eğrilmemiş olan yün.

tuluş (Niğde): yağma, kapan kapana. *ne duruyorsun? mal tuluşa gidiyor.*

tumagan (C. A.): nilüfer.

tuman (Sivas, C. A., Gerkûk, Alâiye, Zile); **tumman** (Ankara, Kırşehir) : dizdonu kadın şalvarı. *yalan söylersem anamın tumanı başımaolsun.*

tumarı (Yozgat): hepsi, umumu. tümü.

tumb (Van): bahçelerde topraktan yapılan yüksekçe bölme.

tumbat (Niğde) : dip. *cehennemin tumbatına gitsin.*

tum kavurt (O. A.) : gelinlik haftasında gönderilen hediye.

tummak (Gerkûk, Kilis, Yozgat, G. Antep); **tunmak** (Mecitözü) : 1 - suya dalmak, görünmiyecek derecede suya batıp durmak ; 2 — körebe oyununda gözlerini yumup duvara dayanmak (Kilis) *sen kaç sayıncıya kadar tuma bilirsin. şurada bir ördek vardı tumdu ta oradan çıktı*

tumman (Kırşehir köyleri, Çorum): bak. tuman.

tuncukmak: 1 — tütün dengi, saman veya buğday kızışıp bozulmak (Konya); 2 — dona kalmak (C. A.); 3 — kuşlardan ve yeraltı hayvanlarından bazıları kış uykusuna yatmak (C. A.).

tuncunu ırmadı (İçel): adamı hesabına almadı.

tunguldan (Teke): deve yavrusu.

tur (Van): dölger kalemi, çekiçle vurularak delik delinen aygıt.

tura : duvarı muhafaza için yapılan tahta siper (Safrnbolu) ; duvarları kar ve yağmurdan muhafaza için üzerlerine tahtatan yapılan çatkı ; evlerin saçağına saç veya tahtadan yapılan siperlik (Burdur); 1 — torba, kese (Teke) 2 — kıvrak bir şekilde bükülmüş mendil ve saire (C. A.) *tura oyunu.*

turaç (C. A.) : av kuşlarından.

turah (Malatya): ateşte kaynayup sertleşen ayran.

turfan (Niğde, Aksaray): küpten yayık.

turhun (Avşar): köpeğin canavardan muhafazası için boğazına takılan dikenli demir halka.

turluk (Osmaneli): çoban çadırı.

turt (Yozgat) : koyun köpeklerinin boğazına takılan bir nevi çengelli halka.

turtur (Malatya): tırtıl.

tusbağı (Maraş); **tusbağa** (Kayseri); **taşbağa** (Kırşehir) : kaplumbağa.

tustalmak (Tahtacılarda): bunalmak, hava almamak. *sıcaktan tustaldım yahu. ocağı tustaldırsan yanarmı?*

tuşurlaşmak (Fethiye): yumrulaşmak.

tutacak (Niğde): tencereleri ocaktan indirmeye mahsus iple bir birine bağlı iki parça bez.

tutağaç : Karş. *tutacak* : sıcak yemek kaplar'nı tutmağa mahsus bez parçası.

tutak (Yozgat, Ankara); **tutkaç** (Afyon); **tutağaç** (Kızılören); **tutağaç** (Ballık): tencere indirmeğe mahsus dikilmiş çaput.

tutak (Ankara. Kırşehir, Ballık); **tutah** (Kayseri): **tutamak** (Balık): sabanın geri tarafında el tutulacak yeri. sapanın el tutmağa mahsus el tutamağı (Ballık). bak. *enek*.

tutak ördürmek (Ankara) : bak. *patırı*.

tutam (Kütahya) : demet.

tutamak (Kütahya): bir şeyin tutulacak yeri, sapı, kulpu. 2 — mecazen. vesile,bahane senet.

tutarga (Bursa, G.Antep) : asabî hastalık nevbeti.

tutma Adana, Kütahya, Niğde): müvakkat amele haricinde istihdam edilen daimi amele. *kış tutması. yaz tutması.*

tutmaç aşı (Karaağaç, Ankara): hamuru bir çeşit kesip bükerek ve içerisine kavurma koyarak yapılan çorbalar *tatar aşı* (Karaağaç); mercimeği önden pişirirler erir, hamuru beş para gibi keserler, mercimek içine salarlar, indirirler, nane atarlar, samırsaklı yoğurt içine katarlar, yağ dökerler (Ankara).

tutruk (G.Antep, Maraş,Ankara); **tuturuk** (Niğde): ateş yakmak için tutuşturacak talaş, çörcöp.

tutsak (C. A.): esir. *elinizde tutsakmıyım*

tutum : 1 — iktisat, idare (Kayseri); *filan adam tutumludur;* 2 — adet (Ankara); *oranın tutumu başkadır.*

hal ve tavr (C. A.) *ben onun tutumundan bir şey anlamadım. bizim tutumumuz böyledir.*

tutumlu (Bursa): muktasıt; tutumsuz (Bursa): müsrif.

tuturuk (Niğde): 1 — pek ekşi, ağza alınmayacak derecede ekşi; 2 — büyük odunları yakmak için altına konulan ince kuru ağaç, ot. çıra (G. Antep).

tuyamaya (Sungurlu): tahminen. *tuyamaya dedim.*

tuygun (G.Antep): tüvana,levent olgaç, mebzul.

tuyumlamak (Çorum): ezber etmek.

tuzağısı (Konya): çok tuzluluğundan yenilmez yemek. *aş tuzağısı olmuş.*

tuzcu (Konya Ereğlisi): değirmen bekçisi, yani her çuvaldan bir parça un alan adam.

tuzlubalgam (G. Antep, Kayseriz): ekzema.

tuzluca (G. Antep): pişmiş tuzlu nohut.

tuzukuru (Niğde): tenbel, ayyar.

tüftüfü (G. Antep): ağız tüfeği kuş avlamaya yarar.

tüğlü maya (Avşar): kancık deve.

tüğmen (Çangırı): tavuk tepeligi.

tük (Şabanözü): hindi, culuk.

tükenmez (C. A.): pek tuzlu peynirden yapılan yemek peynir erimesi gibi bir şey.

tülek: 1 — tüy döken (keklik). 2 — açık göz, hilekâr, kornaz (Avşar, Teke, Yozgat, G. Aentp) *Hasan dağının tülek kekliği gibi üstünden kırk tüfenk atılmış*; 3 — çok üşüyen adam (Sandıklı) *tülekmi oldun?*

tülemek (Kayseri, Ankara, C. A.): 1 — tüy değiştirmek, künüşlemek; 2— tüymek, fırlamak (C. A.).

tüleyen (C. A.): fırlayan. *Su tüleyen*: Tarsusta İskenderin yıkanarak hastalandığı suyun şelalesi. Büyük Gazi de bu şelale kenarında oturmuştur.

tülik (Malatya): içi boş her şey. kabak, patlıcan gibi sebzelerin içi boşaltılıp dolmaya hazırlanmış şekli.

tüllemek (Kütahya): mania atlamak.

tüllü (Teke): incir, yemiş.

tülü (Denizli, Teke): 1 — pohurun bir cinsi. *tülübülü* (Sandıklı): tüylü şey. 2 — mecazen ülema ve eşrafı mütegallibe (Malatya).

tülübaş (Antalya): kadın yerine kullanılır, sirkeli, eksik etek gibi.

tülük (Kütahya) : çingenelerin bazı fukaraların boyunlarında gezdirdikleri torba.

tülün.gü (Karaağaç, C. A.) : serseri. sıyrık. hayasız, uyuz.

tülütombak (Eğridir); **tülü - dombalak** (Daday) : şeftali.

tüm (Kayseri, Yozgat, C. A.): bir şeyin bütünü, bir şeyin tamamı. *bardağı yarı doldurma tüm doldur. ümü tümü yok. ümünü tümünü bulamadık* (kaybolmuş eşya için denir).

tüm bütün (Ankara): noksansız, bütün.

tümelmek (C. A.): şişmek. *alnına bir taş değdi, birdenbire böyle tümeldi.*

tümmek (G. Antep) : şişmek, tümsek olmak.

tümt (Kütahya): evlekler arasındaki yükserek haddi fasıl. evlek sulandığı vakıt suyu evleğe hasrederek harice akmamaya hizmet eden ve kürekle yapılan mania. tümp (G. Antep).

tümürcük (C. A.): ufak tümseklik, vücutte deri altında beliren ufak ufak bezler.

tüney (Tosya): iki dağ arası.

tüngelmek (Kırkağaç): atlamak. *hududu tün.geldi.*

tüngül (Çangırı): perdenin püskülü.

tüngülmek (Karaağaç, Isparta, Burdur, Karahisar, Gerkûk): yüksekten atlamak.

tün.güldemek (Karaağaç): ihtiyarlar yol yürürken sarsılmak. dingildemek.

tüngümek (Teke): sıçramak, hoplamak.

türkü yakmak (C. A.): türkü düzmek, tertip etmek.

türüdü, türedi (Kütahya) : şaki, zorba, haydut, vurucu kırıcı.

tüsmek (Karaağaç): hayvanı bir iki adım giriye yürütmek.

tüspür (Gerkûk, Ankara): şekil, çeşit. *yüzünün tüspürü tıpkı babasına benziyor.*

tütüzmek (C. A.): bir şeyi tüttüterek dumanını almak. *nevazil olmuş ta şeker tütüzdü.*

tüymek (Budrum, Niğde, Burdur) : sıçramak, kurtulup kaçmak.

tüymen saç (Ankara) gür saç. karş. *tümen.*

tüyü tümürü düzmek (İzmir, G. Antep) : giyinip kuşanmak.

U

ubu (Kütahya): **abo** (G. Antep): istimdat, iltica, hayret ve korku anlatır *ubu, yılana bak.*

ububuk (A.) : hüthüt kuşu. **ibibık** (G. Antep).

ucar (Niğde, G. Antep): haber, emare, ip ucu. *gitti gideli ne haber var ne ucar.*

uç: münteha, *sonuç*: netiyce. *ucara* ; uzak.

uçara (Malatya) : yalancı en fazla yalan söyleyen adam.

uçkun (Avşar) : 1 — uçan. uçmuş. uçumakta.
sufat kocar amma gönül kocamaz.
şimdi gönül bir güzele uçkundur.
Karaca oğlan
uçkun çekirke (Edirne): 2 — şiddetle ağlama (Mecitozü).

uçuk (Niğde, Afyon, Bolu): yangısı olanların ısıtma tutanların dudaklarında hasıl olan kabarıklar, küçük çıbanlar, *dudaklarım uçukladı. ucuk beni belledi ben ucuğu külledim* (C. Antep).

uçuru (C.A.) : dolayı, *ondan, uçuru böyle oldu.* ucundan : *derede davul çalınır.*
hey oğlan senin ucundan.

udum (G. Antep, Maraş): beceriк. marifet, ehliyet, yordam... *eli udumlu. udumsuz adam.*

uflak (O. A.) et biçağı, mutfak biçağı.

uflaz (Tosya, Bolu, Yuzgat): eyi, güzel, aliyülâla, birinci. *pek uflaz Allah öğmüşte yrratmış.* oflaz (G. Antep).

ufra (Alâiye) : bak. uğra.

uğumsuz (G. A.) : uğursuz. cugumsuz. yuğumsuz, yöömsüz.

uğra (Yozgat, Ankara): ekmek hamırlarını açmak için alt ve üste saçılan un. ince elek unu.
Arpa unundan uğram yok,
Padişahtan pervam yok.

uğrun (G. Antep, Maraş, Niğde): gizli, mahfi, saklı. *uğrun uğrun sözlerim var. benden uğrun ne konuşuyordunuz.*

uğundurma (G. Antep) : üç gün, beş gün kadar süren oruç. *uğundurma tutmak.*

uğun uğun (Burdur) : sessiz, yavaş yavaş.

uğunmak (Kütahya, Niğde, G. Antep); **uvunmak** (Sandıklı): 1 — ağlamanın, şiddetinden nefes kesilerek ses çıkmamak. bayılmak, kendinden geçmek. *çocuk uğuna uğuna ağladı.* 2 — hareketin sürat ve şiddetinden hareket belli olmamak. *topaç uğunuyor.*

uğurluk (Yozgat) : önlük, çocuk önlüğü. yarlık *ugur*: ön *ugrunda*: önünde.

uğursak (Çangırı): buzağısı ölüpte sağılan inek.

uğuz (Kayseri) : safdil. *ilahi uğuz ocağın yana.*

uhsunmak, tuhsunmak (C. A.) nedamet etmek. *uhsuna tuhsuna gitti.*

uhun (Safranbolu): havlu.

ulak 1 — bir iş için bir yere gönderilen adam. (Ürgüp); 2 — vasıta (Silifke, Eskişehir); 3 — saçbağı, saçeki, (Azziye, Bünyan); Ek eklenen kısa parça... (C. A.): *kendirin ucuna bir ulak ulamazsan kuyuya yetişmez.* elulağı: yardımcı. *o benim elulağımdır.* (G. Antep).

ulan ulan (Niğde): birbirini takiben, ardı arası kesilmeksizin.

ulamak (Ankara, C. A.): ilâve etmek. *kısa geldi ulayalım. o gördüğün urgana dört arşın daha uladım da yene olmadı. hikâyeleri ucu ucuna uladı.. söz sözü çeker; birbirine ulanmış gibi.* (G. Antep).

ulaşmak, ulaştırmak (C. A.) vasıl olmak, iysâl etmek. *Evine ulaşmasın. şu taşı atarsan nereye ulaştıra bilirsin?*

uldacı (Kozan): atisi parlak *uldacı oğlan bokundan belli olur.*

ulmak (O. A., G. Antep): 1 — sulu şeyler çürümek. su içerisindeki şey çürümek. elma, armut, ayva gibi etli meyveler kısmen veya tamamen çürümek. sudan rütubetten kâğıt, bez ve emsali şeyler çürümek. *Ulum ulum ulasın da lep lep dökülesin. et o kadar çok kaynadıki âdeta uludu. uluk portukal. ulmuş kavun.* 2 — kangren olmak. *ayağı ulmuş.* 3 — çok yıpranmak, eskimek *ulmuş eprimiş.*

ulu (Malatya, C. A.) : cesim, herkes yanında meriyülhatır. çok büyük, yaşlı.

ulu ayak (C. A.): yemenici esnafında en büyük ayak kabı

kalıbı. *lorat*: bundan ufak. *özgartı* daha ufak *kötene*: daha ufak. *kelik*: çocuk ayak kabısı.

ulubuşuk (Teke): şaşkın.

uluk: 1 — bak. *ulmak*. etli meyveler hakkında çürümüş (C. A.); 2 — her tarafı yaralı, şişmiş (G. A.); 3 — iş tutmayan tenbel kimse, haylaz (Menteşe, Afyon, Ankara, Kütahya, Dinar) *uluk, iş bilmiyor, amma ulukmuş ya!*

ulus (Maraş): kabile.

umbal (Tosya); **umbul** (Kayseri): bağ karıkları heyeti mecmuası.

umsuruk (G. Antep, Maraş, Ankara); **umsunuk** (Kırşehir); **umma** (Sandıklı, Afyon): gördüğü yiyecekten umduğuna eremediği için arız olan hastalık. *emzikli kadınların memeleri şişer çocukların da torbaları. ummuşta umsuruk olmuş. emzikli kadınlar umma olurlar şundan biraz tat, sonra umma olursun; dadımlık veriyorum doyumluk deyil.*

umucu (Avşar): cerrar. köyleri dolaşan sayil hocalar, fakılar.
altında atı yel gibi.
cebinde harçlık sel gibi.
umucuya altın verir.
altın yanında pul gibi.
- ağıt -
umucular çöktü gene.
davran arslan oğlum davran.

umunmak (Niğde): istemek, gönül çekmek.

umurga (A) onurga. bel kemiği amudu fıkari.

umurka (Burdur): biçilen sapların tarlada kuruması için müstatil şeklinde yapılmış yığın.

unart (Kütahya): tersin zıddı. onart. *kumaşın unart tarafı.*

unmak (Sivrihisar): ansızın sıçramak.

unutmabeni (Çorum): yufka ekmek kurusna sıcak ve yağlı pekmez sürülerek yapılan bir nevi tatlı.

un.gra (Bolu): incecik, elekten elenmiş un.

un.mak (Yozgat): bahtiyar, mesut olmak.

urasa (C. A.): Hurâfe... efsane... avratlama. *göz deymesine kurşun döktürmek urasadır.*

urdum (Kütahya): pay, hisse, kısım. *üç urduma ayırdı.*

urgan (Maraş): yorgan ve yatak ilmeğe mahsus pamuk ip.

urğuncanak (Birecik): gizlice.

urublağ (Kırşehir): iki okkalık ölçek. bak. *çerik*.

uru durmak (Maraş): örü durmak (Çangırı) ayakta durmak.

urum kuşu armut (G. Antep): bir çeşit ufak ve tatlı armut

urumlu kuyu (Konya): dibi eşilerek genişletilen tehlikeli kuyu.

uruplağı (Malatya): kıratın dörtte biri.

us (Konya, Karaağaç, Alâiye, Çivril): akıl, zekâ.

usmak (Silifke): sükûtetmek.

usbahası (G.Antep): akılsızlık cezası.

usulboylu (C. A.): mevzun boylu, yakışıklı, incedalan.
usulboylu ben bu elden gidersem,
var salın gez taydaşınlan, eşinlen..
taydaş: emsal.

uşak: küçük çocuk (Erzincan, G. Antep, Çangırı); 2 — hizmetçi (Simav);

ut, ud (Malatya, G. Antep, Kırşehir, Niğde, Yozgat): haya saygı, *udlu* kelimesi *sığıt* kelimesile ekseriya beraber kullanılır. *udlu sığıtlı adam.* G. Antepte *ut, küşüm, uda bunalmak, küşümlenmek*: mahcup olmak. *uduma bunaldım da sesimi çıkarmadım; yoksa o fiyata vermezdim.*

utlanmak (G. Antep, Maraş): hicap etmek.

utmak (C A): kumarda yenmek. *mankala oynadık yüz kuruş uttum.*
Sen bu cihan mülkünü baştan başa tuttun tut.
Bütün dünya naktını oynayuben uttun tut.
Yeri, hey yalancı dünya.
Seni birkez utamadım.
Dünya bir çoban aldatan.
Çok uğraştım tutamadım.

utuzmak (G. Antep): oyunda kaypetmek. *poker oynadık ottuz lira uttu, yüz lira utuzdu.*

utyeri (Malatya, Kırşehi, Denizli, C. A.): avret mahalli

uvra (G. Antep, Niğde): yufkanın oklağıya ve tahtaya yapışmaması için serpiştirilen un. *ağzı uvralı*: laf bilen adam, hazır cevap.

uy (C. A., Ankara): teessür anlatır... *uy, anam, uy...* bazı ağıtlar, uuy, uuy deye söylenir.

uyarı (Avşar): müşabihi, naziri.
hep birikmiş Avşar ili.
Varmı Mahmudun uyarı.

uykuluk (G. Antep): pankıreas.

uylaşmak (C.A.): uzlaşmak, anlaşmak. *onlar uylaşırlar sen karışma. uylaşamadık.*

uylaştırmak (Maraş, G. Antep): arabulmak.

uymak (Avşar, Ankara, G. Antep) 1 — *kalbime kan uydu. ah, of diye döğünmeden dizlerime kan uydu. susmadan kan uydu kalblerimize, hakikat yerine kanmı kusalım.* 2—kanmak, tabi olmak. *uyma dedim uydun eller sözüne.*

uynuk akmak (Balikesir): aktığı belli olmayarak akmak.

uyuntu (Malatya, Ankara): miskin, gevşek adam. asalak. tufeyli *kalp adama uyuntu derler, uyuntu uyuntu geziyor, kalpazan iş bilmeyor.*

uyuz uykusu (G. Antep): oğuz uykusundan bozma. çok derin, uyanılamayacak derecede uyku. *uyuz uykusuna mı yattın ?*

uz (G. Antep, Maraş, Silifke, Kayseri): 1 — yavaşca, sarsmaksızın, ihtiyatlı, *ayaklarını uz bas.* 2 — hazik işten anlar becerikli erbap. *uz adam* 3 — kurnaz.
üz keklik uçar başından.
kimseler bilemez yaşından.

uzadı (C. A.): 1 — ıstitale. *uzadısı:* 2 — müzmin.

uzun böcü (Alâiye, İsparta); **uzun gelerin** (Niğde); uzun oğlan (G. Antep, Maraş): yılan.

uzunik (Erzincan): uzunca oyun deyneği.

Ü

übce (Yozgat): şımarık, hutbin.

üce (G.Antep, Avşar): yüce. bir *dağ ne kadar üce olsa, üzerinden yol geçer.*

üç arkalı sandalya (İstanbul): bir çeşit sandalya.

üç ayak (G. Antep): 1 — sehpa. demir, ağaç her türlü sehpa; 2 — saçayağı. 3 — bir çeşit raks.

üç ayak oyunu (C. A.): sekerek oynanan bir oyun. davul da üç ayak havası çalar.

üçe (C. A.): bahar içerisinde bir mevsim.
yediyenin yelleri.
deli beşenin selleri.
üçenin konca gülleri.
bire biçimsiz olmaz.

üç köşeli eye (İstanbul): dökmeciler kullanır. çapakları temizler. türlü çeşitleri vardır.

üçkül (Çangırı); **üçgül** (Niğde): tirfil, yonca.

üçüncü ağız (İstanbul): tabaklıkta. bak *değişme.*

üdürgü (G. Antep, Maraş) : matkap, miskap *üdürgü gibi adam* : işlek, zeki cevval adam.

üğrümük (Çorum) : beşiğin üstündeki uzun ağaç.

üğrümbeç (Teke): beşik üzerindeki üfkî ağaç.

üğrünmek (G. Antep, Niğde, Ankara) : iki tarafa meylederek sallanmak. sallanarak gitmek (Niğde); teessürden sağa sola sallanmak (C. A.): *zavallı sesini çıkarmıyor amma üğrüm üğrüm üğrünüyor.*

üğürmek : erkek dişiye sıçrayup çabalamak. aşmak.

üğürtlemek (C A., Köprülü) seçmek, intihap etmek.

üğü kuşu (Demirci köyü) : öleş yiyen büyük bir kuş.

ül (Uşak) : satıh.

ülefesiz (G. Antep) kılıksız, kıyafetsiz.

üleşmek (G. Antep): arada taksim etmek. *aldılar üleştiler.*

üleştirmek (G. Antep, Maraş, Ankara): tevzi etmek, dağıtmak. *meresi üleştirmek.*

ülez ülez yanmak (C. A.) : sönmüşe yakın yanmak.

ülgüdür (Bolu): nümune.

ülgüt (Milâs, Fethiye, Menteşe): kilim ve seccadelerin üzerindeki çiçek nümuneleri.

üllüz (Adana) : zayıf. b.a. *ölez* (Sandıklı) *ölesek* (Afyon) ölmeye yüz tutmuş.

ülük (Teke, Karaağaç) : bardak, ibrik emziği.

ülüş (G. Antep, Maraş, Avşar, Kayseri): 1— ölü çıkan eve getirilen yemek, bayramlarda dağılan yemek, komşuya verilen yemek, *işte ülüşün*: hakaret makamında söylenir. 2 — hisse. nasip. sehim.

ülütme (Malatya): tıraş mahallerini tıraş etme. tıraş etmek için ıslatma.

ülvan (Afyon); **ilvan** (G. Antep, Malatya): süs.

ümeleşmek (Çangırı): toplanmak.

ümük (Avşar, Çangırı. Ilgaz, Karaağaç, Kırşehir) : gırtlğın çenye yakın kısmı. insan boğazı.

ümzük (Afyon): bak. *emzik.*

ün (G. Antep, Safranbolu, Yozgat, Isparta, Mecitözü, Burdur, Ankara, Kırkağaç, Maraş) ; 1 — sada, ses : 2 — şöhret, şan.

üne düşmek (C. A.): 1 — iyi yahut fena şekilde dile düşmek. 2 — feryat, fıgan etmek.

Adilem üne düştüm.
Gölgeden güne düştüm.
Düşman gözlerin. aydın.
Dediğin. güne düştüm.

ünegi (Niğde) : aksi. inatcı.

ünlemek (Konya, G. Antep, Menteşe, Sıvas, Malatya); **ünnemek** (Ankara, Burdur, Karahisar): çağırmak, haykırmak, bağırmak, celpetmek.

ünlük (Naşa küyü): meri, yemek bormsu. kızıl önlük (G. Antep).

üntüz, üntüzlenmek (Mecitözü): anlaması kısa ve tenbel olmak. *işine bak üntüzlenme.*

ünük başı ümuk başı (C. A.): galsama.

ünük : eğleniş, uyalamış (Isparta).

ünüklemek (Isparta): eğlenmek, uyalanmak.

ün.ge (Burdur) : elli dirhemin yarısı.

ün.gürde (Fethiye köyleri, Gölhisar): orada. *üngürde baltayı getir, odun yaralım.*

ün.mek (Teke) : bir insanın geçeceği yolu beklemek. gözetlemek.

ürdün (Karaağaç): kesir, mesela üçte bir gibi.

üre (Çangırı): üç yaşına kadar dişi tay. üreye (Uşak).

üreğen Avşar): bereketli, feyizli. üremesi fazla. *bir pirinç aldım. çok üreğen çıktı.* artagan *koyundun üregen mal olmaz.*

üremek (Maraş, Ankara, Muğla) : tekessür, teveffür, çoğalmak. *üremiş te türemiş.*

üretme (Konya) : maya.

ürkün taşı (O. A.): 1 — büyük köşe taşı *ürkün taşı gibi yerinde ağır dur* ; 2 — mec, büyük adam.

ürüfe (Çorum): süt emen çocukların yüzlerinde et ile cilt arasında hasıl olan kabarık.

ürüm (Teke): soğuk yer.

ürümek (Çorum, C. A.): havlamak. *it ürür kervan yürür. o bizim köyün çömelip ürüyenidi.* (olur olmaz şeye karışan adam makamında).

ürün: 1 — çabuk yanan ince, kuru ve beyaz ot (Malatya, Sandıklı, G. Antep) ; 2 — süt, yoğurt ve teferrüatı. (Araç,Bolu); tarhananın ayranı (Niğde) ; 3 — sağılacak davar ve sığır (Çangırı, Kargı).

ürüye, öreye (Uşak): dişi tay.

üsbekes (Malatya, Ankara, G. Antep, Denizli): **üstpekerte** (Çorum) ; **üsbeki** (Yozgat) . her halde, behemehal, mutlaka. *üsbekes giderim*

üsküf (G. Antep): 1 — lambanın kafesi. *lambanın üsküfünü arıttınmı?* ; 2 — acemi şahinlerin göz bağları.
üsküfün aldırmış tor şahan gibi.
kirti (inatçı) *yı Avşara saldırmış derler.*
3 — *goncanın üsküfü açılsın deyi.*
bülbül ağlar durur gül dal larında.
4 — külah.

üsküfe (Samsun): kolsuz, sırmalı uzun gelin entarisi.

üskülü marıl (G. Antep): burmasız, göbeksiz, ortası açık marul.

üsküre (Harput, Fethiye, Erzincan) : çukur, dudağı bir az yayvan bakır tas.

üslük (Denizli): 1 — baş örtüsü, ince bürümcük, başbezi (Denizli); 2 — iş elbisesi (Kayseri).

üst ağaç (Niğde): halının üstten sarıldığı ağaç.

üstelemek (G. Antep, Bartın): 1 — galip gelmek üzere bulunmak (C. A.), *güleşmeye başladıkları zaman kötü duruyordu amma şimdi üsteledi.* 2 — ısrar, tekit ve teyit etmek.

üsteşik (Konya): kapunun kemer halinde olmayan dar kısmı.

üstün: 1 — dörder veya üçer kişi olarak çocukların oynadıkları bir oyun (Çangırı); 2— bina için hazırlanmış iri ağaçtır ki ya sofanın altına veya tavana konur (Bolu). 3 — müreccah.

üstüne kan kürümek (G. Antep) : cinayet isnat etmek, iftira etmek.

üstüne olmak (C.A.): itina ve alâka hasr etmek. göz kulak olmak. deh düşmek. *sen bu işin üstüne olursan olur. yoksa olmaz.* (G. Antep).

üstünlük (Naşa köyü): araba, nın üst kısmı.

üstüpü ketentarantısı ; kalafatçılkta katrana batırılmış kendirdir. bunlar ya bir burgu ile yahut dizde hafif bükülür. sonra tahtalar arasına *palya* ve ağaç tokmak vasıtasile yerleştirilir (İstanbul).

üstürmaca (İstanbul): kayıkların çarparak kenarlarının zedelenmemesi için kenarına açılan yastık.

üşenmek (G. Antep): gıdıklanmak *gıdıklama üşenirim. istediğin kadar gıdıkla üşenmezki.*

üşük (C. A. Bursa) : soğuk algını.

üşüntü (C. A.): üşüş etme, hücum, çöküşme.

ütek (Karahisar) ; **üteği** (Ankara) : çok üşüyen kimse. ütük (G. Antep)

ütlemek (Alâiyye) : tefrik etmek. seçmek, üğürtlemek.

ütme (C. A.): ateşte pişen taze mısır ve buğday. buna *firik* de derler. hususile *buğday firiki* pek makbuldur. Şeker hastalıklılara bulgurdan fazla tavsiye ederler. onun da bulgur gibi pilavı yapılır.

ütmek, ütütmek (G. Antep) : kıllı şeylerin kılını ateşte yakmak. *kelleyi kalaycıya ütütmeye verdim daha üt-memiş.*

ütmek (Çangırı) : kumarda kazanmak. ütülmek (Ankara); ütüzmak (Gerkûk): kumarda kaybetmek. utmak, utüzmak (G. Antep).

ütü makinesi (İstanbul): Amerikan vidalası için deriyi düzgün ütülemeye yarar makine.

ütük (Burdur, G. Antep) : soğuğa dadayanamayan, çok üşüyen kimse, *pisik kışa dayanamaz ütük olur, sende amma ütük adamsın ha.*

üveyk, üveyik (Ürgüp, C. A.); **üğeyik** (Konya) : yaban gövercini, bir çeşit av kuşu.

üvez, ivez (Malatya) : sivri sinek, G.Antep, Halep. Bağdat, Diyarıbekir çıbanları bunun ısırmasile olurmuş. *burnundan üvez ısırmış ta yirik olmuş övez.*

üvücelemek (Teke): dağılan ateşi toplamak.

üyük (Kütahye, İsparta): **öyük,** (Kastamonu) ; **hüyük** (G. Antep, Dinar) : yığma tepecik, geçmişte insan yaşayan yapıların enkazından hüsule gelen tepecik.

üyük kuşu (C. A.) : baykuşa benzer,büyük gece kuşu, yırtıcıkuşlarından bir kuş.

üyütlemek (Teke): seçmek, toplamak.

üyütmek (C. A.): üğütmek.

üzerlik (Malatya, C. A.) kırlarda biter, mevsiminde siyah tohumları olur bir türlü ot. çiceği oyalarda örnektir. göz değmemek için ceplere konur ateşde tütüzülür.

üzgü (C. A.): eziyet
Artık yetmezmi bu kadar üzgü verdiğin?
Bilirim bin üzgü bin avaz yapar.

üzgün (Malatya,Kırşehir) : hastalığı nüksetmiş, mecalsız *bahar zamanı ağaçlara can geldiği vakıt insanlara ve hayvanlara üzgünlük gelir.*

üzlük (Niğde, Kırşehir): 1 — ufaçık kulpsız çömlek ki köylüler bunlarla kasabadaki dostlarına kaymak ve *bulama* gibi hedyeler getirirler 2 — su bardağı.

üzük (G. A.): yıpramış kumaş ve elbise.

üzülmek (G. Antep, O. A.): kopmak. *tesbih üzüldü.* 2 — hastalığı nükse mek.

üzüm (G. Antep) : *üzüm çeşitleri: kabarcık, dökülgen, hanım parmağı, künefi, horuz-yüreği, nebidede, hönüsü, ka, ra, horuz karası, azezi, dımışkı, muhammedi.* Behisnide üzüm nevileri. *peygamber üzümü* (kurutulur en eyi cins üzüm) *beyaz üzüm, horaş üzümü, siyah horaş. tümbü üzümü, ağ korumur, siyah korumur, kırmızı gazi, samîrı üzüm, annebi, serpene kıran, azezi dilki kuyruğu, kızlar tahtası* (şire olur), *asıllık* (iricins üzüm), *şam üzümü, hönüsü* (nümunelik bulunur.)

üzüm ayı (Rize): teşrinisani.

V

vadıvaç (Çagırı) ; **naldırnaç** (Ankara, Kırşehir): çocukların taşla oynadıkları bir çeşit oyun.

vah.h,hayvah.h (G.Antep): vah, eyvah. *hayvah oğlan elden, ayaktan çıktı.*

vahenk (Kütahya): pezevenk.

vaketa (İstanbul) : parlak deri. sığır ve dana derilerini palamut ve harçla debagat ettikten sonra yaglayıp, istenen renge boyarlar. potin, çizme, postal için kullanırlar. büyük körükler için vaketa küçük körükler için siyah veya kırmızı sahtiyan kullanılır.

vaketa dairesi (İstanbul): tabakhanede derinin tıraşı, manter ameliyesi ve yağlanması yapılan yer.

vala (Malatya, Ankara) **vele** (Sandıklı): ufak kırık çapıtlar (Ankara) kız çocukların bebeklerinin cihazı *ufak tefek parça varısa bebelere vir de vala yapsınlar* (Ankara).

van.lamak (G. Antep): van deye ses çıkarmak. *arı peteği* (koğanı) *vanlar. kulağının tözünde van. van. öttü. benim değirmem* (ucu demirli topaç) *çok eyi vanlar.*

varangel (Rize): lamba asmaya mahsus alet.

varan gelen (Kırşehir, Kayseri): dokunmaya mahsus müteharrik alet. tezgâhta kücü ağacından daha yukarıda durur Direzinin arasında bulunur. halı dokunurken atkı atılacağı zaman varan gelen aşağı çekilir ve iki direzin arasından atkı geçirilir.

vara varası (Malatya, G. Antep): müntehası. neticesi.

vardala (Bolu): **vardela** (Kırşehir): ayakkapların içine kalın konulan meşin ve saire.

varga (İstanbul): yolcu taşıyan kayık.

vargel (Malatya, C. A.): makinelerin çarklarını tahrik suretile gidip gelen alet.

vargellemek (C. A.): bir şeyi ileri geri tahrik etmek.

varlık (C. A.): servet *varlıklı*: zengin *cömertlik varlığınan nekeslik darlığınan.*

varsağı, farsağı (C. A.): farsak aşiretinden çıkmış bir ezgi.

varvarası (C. A.): bir şeyin müntehası, neticesi. *bu işin varvarası nedir?*

varyoz (İstanbul): taşların parçalanmasında kullanılan büyük çekiç. bolyoz

vastek (C. A.): bir pazarlıkta ve yahut bir işte fahiş olarak alınan para ve saire *faizden başka birde vastek verdik.*

vaşak (C. A.): öşek.

vayvay çanağı (Niğde): yere düşmesile kırılan kâse, bardak, tabak gibi şeyler.

vayvillim (Niğde) : bağrışma, feryat.

vecli (Niğde) : güçlü, kuvvetli.

vedre (Teke) : iki dolusu bir kileden ibaret bir ölçü.

vele (Teke, C. A.) : üzerinde altın ve saire pulları bulunan gelinlere mahsus dört köşeli perde (Teke), ipekli güzel kumaş (C. A.).

vere (Karahisar): daima.

verep (Sivas köyleri, G. Antep); **yörep** (Avşar); **verev** (Kırşehir): yamçaç eyri, dolanacak yer. yanpiri.

vergili (Kayseri): sahi, cümert, *Memet bey fakir fukaraya vergili idi.*

vergimeli (Afyon) : verimli. *bu tarla vergimeli.*

verimli (C A.) : geliri fazla olan ağaç, bağ, tarla gibi şeyler. feyizli, bereketli, *bizim bağın verimine yeter olmaz.*

vesek (Malatya) : rehin.

vezek (Malatya) : **vezzek** (İlbaşı); **bezek** (Yozgat) : uçkurluk. uçkur takılacak. yer.

vıcırdamak (C.A.): kaynaşmak, *yaranın içinde kurt vıcırdayor. vıcır cıcır kurt.*

vıdırdamak (Çangırı); **bıdırdamak** (Ankara) : dırıldamak, söylenmek. *dudakları vıdır vıdır idiyor, vıdırdanıyor.*

vığırvığır (Sandıklı); **vığıl vığıl** (G. Antep): kalabalığın kaynaşması, *hamamın içi vığıl vığıl vığıldamak; kalabalık oğuldamak, kaynaşmak.*

vınıldamak (Teke): ihtizaz etmek.

vın.lamak (Kayseri): vın deye ses çıkarmak.

vırık (G. Antep, Kütahya): 1 — Kolera. *vırık tutasıca* ; 2 — ishal, amel ve bu suretle ihraç olunan mevaddı gaita (Kütahya).

vırtzırt (Tosya); **vart - vurt** (Ankara); **mırt - zırt** (Sandıklı): manasız söz,
— *Ne konuştunuz?*
— *Vıt zırt.*
vart vurt bir adam.

vızıltı (Malatya, G. Antep): 1 — sineklerin, arıların uçarken çıkardıkları sesler. 2 — çocukların bir şey istemek için israrları.

viççek (Menteşe): 1 — yaştoprak; 2 — hamur yoğururken çıkan ses.

vidala (İstanbul): köseleyi yararlar, makina tıraş eder, üzerini yağlarlar vidala olur.

viddidi (Çangırı): soytarı, mukallit.

videk (Araç): kaz yavrusu.

vidi (Konya): hindi yavrusu.

vikvik viyan (Bolu): baykuş, altın baş.

vili (Teke); **vilii** (G. Antep): taaccüp edatı. *vili! demek böyle söyledi vili! şunun heneğine bak.*

virgi (Ankara): 1 — elile bir şey verme (ilaç verme, kurşun dökme, koca karı ilâcı verme??) 2 — vergi. *salgın da virgide lâzım olurum, sonra beni ararsın.*

viri! (Sandıklı, Teke); **vili** (Konya): hayret ve taaccüp ifade eden söz *viri! bana ne çatıyon.*

virik (Malatya): ishal illeti.

virim (Malatya): bahşiş, fayzi bereket.

viy (G. Antep): teessüf ve taaccüp ifade eder. *viy başıma ne daşlar düştü.*

vizik (Havza): gövercin yavrusu.

vızviza (Van): arıya benzeyen büyük ve siyah renkli bir böcek olup ısırması insanı bazan öldürür.

vovin, voyin! (Menteşe): yahu! ay! (nida).

voy! vole! (Teke): nida edatı.

vurgu (C. A.): ağrıyan yerlere tatbik olunan lapa gibi şeyler. *olanca vurguları vurduk sızısı dinmedi.*

vurgucu ustası (İstanbul): kalafatçılıkta geminin muhtelif ahşap aksamını çatmak için ağaçları ve tahtaları delen ve bir birine *civata, saplama. kavela* ile raptedan usta

vurunmak (G. Antep): geyinmek. *külahını vurundu.*

vuruşlu (Avşar): isabetli.

Y

ya (Isparta, Simav, Burdur): hayır manasına nefi ifade eder.

ya (A.) *ya ben ağlamayım kimler ağlasın*: ben ağlamayım da kimler ağlasın demek.

yaa (A.): tehdit ifade eder. *yaa sen bunu böyle yaptın sonra görürsun.*

yaba (A.): harman savuran parmaklı aygıt. *malama yabası: tınas yabası: sap yabası.*

yabalı (Bolu): paçalı. *yabalı göğercin.*

yaban (G. Antep, Malatya, Sandıklı, Ankara, Zile): 1 — kır, kasabadan uzak yer. 2 — gurbet. *filanın oğlu yabana gitti.* 3 — yabancı (Ankara).

yabanlık (Kırşehir): resmî ve hususî günlerde giyilen elbise. yatlık.

yabantı (Avşar): yabanın büyüğü. on, on iki parmaklı olur.

yaban tezeği (C. A.): yabanda bulunan sığır pisliği. tütüzürler

yabuz (Bolu): boynuzunun birisi kırık dombay.

yadırgamak (G. Antep): istinas edememek. *yatağımı yadırgadım da uyuyamadım. uşak seni yadırgayor.*

yadırgı (Malatya, Ankara, Yozgat, Niğde, G. Antep): yabancı insan ve hayvan *yadırgı tavuk gibi palazıyon. yadırgı adam.*

yagada (Çangırı, Dinar): kir. pislik. *ceketin yagadalı.*

yağadır gitmek (Uşak): yağmurlu gitmek. *bu sene yıl yağadır gidiyor.*

yağanç (Uşak): su kast. düşmanlık.

yağanmak (Uşak): suikastta bulunmak. düşmanlık yapmak. *yağanıyor.*

yağar (G. Antep): kar ve yağmur gibi yağan şeyler. *yağar var mı? hava yağarlı. yağarlık hava.*

yağazlanmak: 1— hayvanşahlanmak, delilenmek. (Bolu);

2 — söz anlamamak bak. *yan.az* (Kırşehir).

yağdan (Niğde): içinde yemek pişen çömlek.

yağdanlık: bak. sabınlık, sabınlağı.

yağdolabı (İstanbul): tabakhanede kullanılan dolap

yağır, yan.ır (G. Antep; Malatya, Kayseri): 1 — çok yağlı ve pis. *yakası kartnak gibi yağır olmuş. fesinin yağırına bak*; 2 — binek ve yük hayvanlarının sırtındaki takım ve semer vurgununun azgın yarası; 3 — uyuzlu.

yağırnı (Yozgat, Karahisar, Sandıklı) ; yarnı (Uşak, G. Antep) : sırt, iki kürek kemiği arası.

yağışlık (Kütahya) : yağmurlu hava.

yağız (Çangırı): çamların yapışkan maddesi. *kedi balı.*

yağ kutusu (Ankara) : bak. küflek, külek.

yağlavuç (Frzincan) : yağda kavrulmuş soğan.

yağlı ağaç (Niğde): yağlanacak hamuru yağa belemek için kullanılan aygıt.

yağlı ekmek (Avşar): bak. *cızlak.*

yağlık (A.): 1 — çevre, mendil namaz bezi ; 2 — ince yemek peçetesi (Rize); peşkir, havlu (Malatya).

yağlı kösele (İstanbul): yular için kullanılan kösele.

yağrın (G. Antep) : iki omuz kemiği arası. *çocuğun yağrınına vurulmaz.*

yağşamak (Çangırı); yanşamak (A.): çok ve manasız söz söylemek. taklit etmek.

yahşı (G. Antep, Diyarbekir): eyi, güzel. *yahşı yiğit yereninden* (yaranından) *belli olur.*

yakalık (İstanbul): yelkeni tahkim için kenarından gecen ip.

yakarca (Aydın): tatarcık, epsem belâ.

yakım (Burdur, Denizli): 1 — koşma tarzında mevzun deyiş ; 2— yanık, yakın. *bu çocuk babasına yakımdır* (Uşak).

yakışkan (Malatya): yakışan, pek uygun.

yakıt (A.) : yakut.

yakıtmak (Dazgırı , Denizli , Burdur) : hayvanı suvarmak.

yal (A.): suya karıştırılmış un. bulaşık suyu, köpek yemi.

yalabıcık (Ankar): çabucak. şıpırttak. *yalabıcık gidiver.*

yalabık (Taşköprü, Uşak : parlak, güzel, genç.

yalabımak (Ankara, Niğde): parlamak, inikasetmek çakmak. *şimşek yalabıdı.*

yalacan (Ankara) : *arsız yalacan geldi de alı virdi.*

yalak : 1 — yüklü araba yokuş aşağı inerken tekerleğin birisine konulan ağaçki ortası oyuktur, tekerlek oraya girer (G. A.); 2 — arsız. çok söz söyleyen (Teke); 3 — çiçek saksısı (G. A.). 4 — tekne. demirciler ocağı sulamak ve kıskaçları soğutmak için içi su dolu yalak kullanırlar (İstanbul).

yalakaka (Çangırı, Karaağaç): mütabasbıs, bulaşık, arsız.

yalakımak (Niğde. C. A.): kancık köpek erkek istemek.

yalama : 1 — aşınmış. *anahtar yalama olmuş. vidanın dişi yalama olmuş* (Malatya, G. Antep); 2 — gün yakmasından dudakta hasıl olan yara (Ankara); yalamık (Niğde) :

yalamuk (Kütahya); **yalamık** (Niğde) : 1— bozuk makinelere, kilitlere,, yaylara, tutmayan kapı mandallarına denir. *kip* karşıtı (Kütahya); 2 — dudak hastalığı (Niğde).

yalamıkçı : sümtük. eğti, arsız pis boğaz.

yalandırmak (G. Antep) : yalan söylemek, aldatmak. *adamı yalandırma.*

yalankoz (G. Antep): bir ağaç

yalan.ı (Yozgat) : 1 — karşıdan görünen dağ sırtı; 2 — alev (A.).

yalap şalap (A) sulu, tatsız yemek,

yalap yalap yanmak (Kütahya, G. Antep): parlak, nurlu. *ayın öndördü gibi yalap yalap yanmak.*

yalap yalap yürümek (Ankara): kıvrak yürümek.

yalavuş (Bolu): geveze, boşboğaz.

yalazı (Bursa): alev.

yalbır (Teke): parlak.

yalbırdak (Avşar, Türkmen): 1 — parlak.
Al atına timar etmiş
yalbırdak mesti kıçında.
2 — kınsız. *çıplak yalbırdak bıçağile üzerime yürüdü. paltonu sırtına al yalbırdak gezme; 3 — yalnız, tek başına yayan yalbırdak yola düştü.*

yalbırdı (Malatya): parlaklık.

yaldamak (Malatya): igfal etmek.

yaldırdak (Malatya): parlak.

yalgap (Ankara): ineklerin yem kabı.

yalı (Avşar): sahil.
huri imiş bizim kızlar.
yalıda yayılır kazlar - ağıt -
kumyalı: pilaj.

yalıbık (Haymana, Koçhisar): çabuk.

yalık: 1 — erkek isteyen dişi köpek (Menteşe ; bak *kızan*. 2 — gevşek ve yanşak (Teke).

yalıkmak (Denizli) : dişi köpek erkek aramak.

yalım (Denizli, Menteşe, Konya, Teke, Maraş) : 1 -- zanedersem mukabilinde, galiba, tahmine göre. 2 — ateşin alevi (Maraş) yalın. mec. *yalımı alçak*: kuvvei maneviyesi kırık (Sandıklı),

yalın (Kütahya, Niğde , Koçhisar): 1 — kuvvetli alev, ateş. *karşımızdaki dükkândan ansızın bir yalın çıktı*; 2 — çıplak mücerret. *yalın ayak*.

yalkı (G. Antep): mücerret, müstakil. ilişiksiz. *ortaklık buğadan yalkı buzağı yen.*

yallı (Avşar)· sırtlan. *yallılar ölüyü sinden çırkarır.*

yallı kurt (G. Antep): sırtlan:

yalloz (G. Antep): köpek gibi yal peşinde koşan . ekmek düşmanı. kâselis.
yürü yalloz sen de.

yalman (G. Antep) : yampiri, sivri uç, bir tarafı keskin kesilmiş. *düşünce ağaç yalmanlığına böğürüne saplandı.*

yalvaç (Tosya, Beyşehir): peygamber.

yaltaraçlanmak (Ankara) : laf getirip götürmek. koğu götürmek.

yaltı: tasahüp.

yama (Malatya): yamaç. dağ ve tepelerin aşağı tarafları.

yamacımda (Taşköprü, G. Antep) : karşımda. alnacımda

yamanmak (O. A.) : birisinin himayesine sığınmak.

yamak (İstanbul): sürü arkasından giden çoban muavini. yardımcı.

yamalak: yamık, basık.

yamaşuk (Bolu): hım hım adam, burnundan söyleyen.

yamık (G. Antep, Menteşe, Sandıklı) : 1 — basık. 2 — çıban yeri.

yamılmak (Maraş, G. Antep): bir tarafı yassılanmak lasıklaşmak.

yamız (Denizli): omuzbaşı.

yammak (Çangırı): ayakkabının kulağını yatırmak.

yamrı (Malatya) : *basık yamrı yumru.*

yamuç, yamuk (Çangır):eğri.

yanak (Kırşehir): havudun arkasındaki çıkıntı.

yanaşık (Niğde): 1 — urgan, kolan gibi şeylerin ucuna bağlanan çatal ağaç. 2 — hizmetçi kadın (Konya).

yanaşma (O. A.): uşak, hizmetkâr.

yanbeki oturmak (Gerkük): her iki ayağını bindiği hayvanın bir tarafına uzadarak bir iskemleye oturur gibi oturmak. yabeyi gelmek. (G. Antep) yaslanmak söykenmek.

yandıkmak (Niğde): susuzluktan yanmak.

yancak : kağnıda yan taraflara uzatılan iki uzun tahta.

yanıç (G.Antep): 1 — tatlı sularda yan yan yürüyen çok ufak böcek. 2 — yanlama *kaz gibi yanıç yanıç yürüyor.* 3 — saç ekmeği içerisine peynir ve saire konarak yapılan iki katlı ekmek olup yuvarlak yahut muska biçimindedir.

yanıçmak (C. A.) : yan yan gitmek, mec. istikametten inhiraf etmek.

yanıkara (Kütahya, G. Antep): öküz ve insanda bir tarafı kararmak suretile olan hastalık. *yanı karaya gidesice*: ilenç.

yanıklı (Malatya): sevdazede.

yanıkmak (C. A., Uşak): halinden şikâyet etmek.

yanılıp yazılmak (G. Antep): hata etmek.

yanıt (G. Antep): karşılık, güveyiye ve güveyi akrabasına gelinin getirdiği hediye.

yan kemer (İstanbul) : yorgancılarda bir dürlü dikiş adıdır. Abaza atlı yorgan bu dikişle dikilir. ayrılığı kemer oluşudur. bu dikiş çabuk dikilir.

yanlama gümbürdek (Kırşehir) : devenin yanına asılan büyük çan.

yanku (G. Antep): aksi sada. *yankolanmak :* aksi sada vermek. *dağ yankolandi.*

yanman (Elmalı): yassı burun.

yannık (Alâiyye): 1 — büyük yoğurt tulumu; 2 — yayık (G. Antep).

yanpeyli gitmek (Çangırı): tepenin, dağın hattı balasına müvazimsi yürümek.

yansalma (İstanbul): kayığın içinde döşeme tahtası yerindeki çıtalar.

yansılamak (Konya): sese ses vermek, taklitle alay etmek.

yan tahtaları: kağnıda göplere bağlı tahta.

yan tahtası (İstanbul): kayığın içindeki yan tahtası.

yanyöre (Kütahya, G. Antep): yan ve etraf.

yan.a (Malatya): taraf, cehet.

yan.al (Teke): 1 — avurt 2 — alındaki büyücek siyah ben.

yan.ar (Kırşehir) : hayvanların sırtındaki yara.

yan.az (Niğde, Yozgat, Kütahya, Ankara): sözü aksine söyleyen söz tutmaz, haşarı. ters.
b, a. yağazlanmak: hayvan şahlanmak, delilenmek (Bolu); söz anlamamak (Kırşehir)

yan.eş (Teke); yan.ış(Menteşe): kilim ve sairenin üstüne işlenen çiçek, nakış.

yan.ız, yan.az (Niğde) : aksi, ters.

yan.gı, yangı (Avşar, G. Antep): hararet. *yangısını doktura sordum pek çokmuş. yangılar içinde yatıyor.* 2 — ihrakiye (Kayseri) *bu senenin fazla soğukluğu evlerde yangı bırakmadı. yangıyı güzün tedarik etmese idim, çok sıkılacaktım.*

yan.şaklanmak (A.): gevezelenmek.

yan.şamak, yanşak olmak (Gerkûk, İstanbul): gevezelik etmek.

yapacak (Terme): hamur açmaya mahsus üstuvanî tahta

yapak (İstanbul): martta kırkılan ve kış mahsulu olan yıkanmamış koyun yunu.

yapaz (Çorum, Osmancık) : yatık, yaslı.

yapça (Avşar, Develi aşireti); yapçacık (G. Antep): yapışkan. *yapca tükrüğün sakala zararı var yapçacık tükrük bıyığa bulaşır.*

yapı (Avşar, Çorum): 1 — inşaat bina. 2— kurum teşekkül.

yapıcı (G. Antep): duvarcı.

yapıdak (G. Antep): çıplak, yalbırdak. *yayan yapıdak yola düştü.*

yapık (Niğde, Yozgat, İlbaşı, Kayseri, Maraş): 1 — kadınların başlarına örterek uçlarını çene altından bağladıkları örtü, yazma. 2 – ipek cinsinden olan mevat elyafının birbirine karışmış şekli (Maraş, G. Antep).

yapıldak (Kütahya): yalbırdak. *yayan yapıldak.*

yapınmak (G. Antep): kendisi için yaptırmak, elbise yapındı.

yapışak ot: kökü kırmızı boya otu.

yapışkan ot (Fethiye): bir nevi ot duvar çatlaklarında yetişir, haşaşîdır.

yapma (Haymana, Koçhisar, Niğde) : 1 — gübreden mustatil biçimde hazırlanmış mahrukat. 2 — etle bulğur yuğurularak müdevver şekilde yağda kavrulan yemek. süzek yapması buğuda yapılır.

yapuk (Niğde): başa örtülen beyaz bez. yapık.

yap yakan (Antalya): yakarca, tatarcık.

yap yap (Taşköprü) : yavaş yavaş.

yar (Karaağaç, Avşar, Malatya) : uçurum.

yaragan (Malatya) : nafi.

yarak(Malatya) : hazırlık, silah.

yaramışlık taslamak (C. A.): yaranmak istemek.

yaraşmak (O. A.) : muvafık gelmek. *ata arpa, yiğide pilav yaraşır.*

yaren (Kütahya) : arkadaş.

yarenlik (Malatya, Afyon): lâtife. sohbet.

yargın (Menteşe, Teke) : bak. *yağrın.*

yarı (Çangırı) : deriden yapma içerisine eğirilmiş iplik konur nesne.

yarıcı (Terme, G. Antep) : hasılatın yarısı tarla sahibine verilmek üzre çalışan çifçi şerik, ortak.

yarık (Kırşehir): 1—kıcır, fıtıklı 2 — koş! seyirt! (Çangırı)

yarıkmak (Ilgaz): koşmak.

yarlagan (G. Ante): derelerde sel yarıntısı.

yarılgan (Safranbslu) : döşeme tahtalarının araları.

yarılganmak (Malatya): yarlıganmak.

yarımlağı (Malatya, G. Antep): on iki okkalık buğday ölçeği.

yarım olmak (Çanğırı) : fıtık olmak, kavlıç olmak.

yarım yağlak (Ankara): yarım yamalak. *tuttuğu iş değil ya yarım yağlak.*

yarımtı (G. Antep): noksan, gayrikâfi.

yarım yuvarlak (İstanbel) : bir dürlü marangoz kalemi.

yarım yuvarlak kaba kalem (İstanbul) : bir dürlü kalem.

yarındezi (Teke) : yarındası, ertesi gün.

yarka (Niğde): şerha.

yarlıgamak (C. A.): afetmek şefkat göstermek. mağfiret etmek.

yarlık (G. Antep): çocuk önlüğü.

yarma (Malatya, Kayseri Kırşehir): ıslatılarak ağır bir taş altında kabukları çıkarıldıktan sonra ufak el değirmenlerinde kırdırılan buğday, döğme. *yarma ile aşure yapılır, fakat bulgurla yapılmaz*; 2 — yarma aşı : takma aşı (O. A.); 3 — büyük beden kütüğü (Kütahya); 4 — *yarma şeftali, yarma kaysı* erdiğinde çatlayıp yarılan kaysı, şeftali.

yarmaca (Niğde): kaysi, erik gibi meyvaların ikiye yarılarak kurutulanı.

yarma tezgâhı (İstanbul): mobelyada kullanılan bir deriyi muhtelif inceliğe indiren makine.

yarpız (G. Antep, Malatya); **narpız** (Ankara) : çay başlarında sulu yerlerde biten yenir bir ot. arapçası habak. *kaya yarpızı:* kekik cinsinden.

yarsımak (Ankara, Simav): tama etmek, ağzı sulanmak heves etmek. *ben paraya yarsımam.*

yarsıtmak (Ankara, Çangırı): ağzından yarını akıtacak hale getirmek, ağzını sulandırmak, itma etmek.

yartmıklı (Ankara): *tufran yağı beyaz olur, kaymak yağı yartmıklı, içinde pul pul bir şeyler olur. yoğurtun çürüğü yartmıklıdır.*

yas (Ankara, Isparta, G. Antep): matem.

yasan (Malatya, Yozgat): tasavvur tasmim. *Ahmede o kızı veremezler, çünkü o kız benim yasanlımdır.*

yasanlamak (G. Antep): kararlaştırmak. daha önceden tasmim etmek. *bu işi senin için yasanlamıştık.*

yasanmak (G. Antep) *taş yasanup toprak döşenmek:* çok meşakkat çekmek, çok uğraşmak, didinip çabalamak.

yaslağaç, yastıağaç (Çangırı): yufka ekmeği açmak için kullanılan ekmek tahtası.

yaslı, yılmanık (Çorumun Kargı): düzgün ve saykal.

yasmak (Teke, Afyon): meyilli olmak. *bu duvar yasmış, yasılmak*: dayanmak, yatmak.

yasmık (Afyon): mayil. soya. *bu duvar yasmıktır.*

yastağaç (Demirciköyü); yastaç (Menteşe, Kırkağaç): üzerinde yufka açılan tahta.

yastamak (G. Antep): dayamak. *yastığı duvara yastadı, yastığa yastandı.*

yastı (G. Antep, Malatya): müsattah, yassı.

yastık (Bolu): *araba yastığı, fide yastığı.*

yaş (G. Antep): sulu, ıslak. *yağmur yaş yok. eli yaş yaş geldi yüzümü elledi.*

yaşak (Teke): iplik makarası . takalak.

yaşarmak (G. Antep): ıslanmak. *yağmur yağdı yerler yaşardı.*

yaşıt (Menteşe): hemsin. taydaş.

yaşmak (Kırşehir, Malatya, Rize) : 1 — yüz örtüsü. tülbent; 2 — tavan çıtası (G.A.).

yaş tıraş makinesi (İstanbul): tabakhanede malın leşini alan ve incelten makine.

yat (G. Antep) : yabancı. *yat bit erindiği gece elli yastık gezermiş. yiğit yiğide yat olmaz.*

yatak (G. A.): 1 — hayvanların, nahırların, sürülerin dinlendirildikleri yer ; 2 — hırsızların elbiri. *hırsız yatağı;* 3 — bir çeşit tahta kereste *isli yatak. kürtül yatağı.*

yatalak (Yörüklerde); **yatalık** (Malatya, G. Antep, Kütahya): uzun müddet yatakta kalan hasta.

yatalak olmak (Denizli): müzmin hastalığa tutulmak.

yatar (G. Antep): yatan. *yatar öküze yem yok. yatar Ali.*

yatı (Uşak): halı tezgâhının hareketine mani olmak için kullanılır aygıt.

yatıda kalmak (Kayseri) : gecelemek.

yatıya gitmek (Ballık, G. Antep) : gece kalmak üzere gitmek *nenem yatıya gitti.*

yatık (G. Antep) : 1 — yatmış; 2 — yassı şişe.

yatım (G. Antep): yatış vaziyeti. *saçın yatımı, tüyün yatımı. yatımına gitmek* : mizacına göre gitmek.

yatır (A.): mezarı ziyaret edilen evliya.

yatırmak (G. Antep): savuşup gitmek, kaçmak. *beni görünce yatırdı.*

yatkı (Malatya): 1 — pesmande kullanılmamış eşya; 2 — yatmış ot.

yatkın (G. Antep): pesmende. kullanılmadan çürüyen eşya. *yatkın kumaş. yatıkın çıkmak :* çürük çıkmak.

yatlık (C. A.) : gündelik olmayan, müsafirlik elbise.

yavaşa (Denizli, Kırşehir, Niğde G. Antep): **yavaşı** (Sandıklı): nallanırken durmayan hayvanların burunlarını kıstırdıkları çifte ağaç parçası *ısırgaç* (Ankara)

yavaşımak (C.A.): ağırlaşmak, sakinleşmek. *yağmur yavaşıdı.*

yavaşıtmak (C. A.): alıştırmak, halimleştirmek, yola getirmek.

yavı (Birecik): vahşi, insana sokulmaz kimse.

yavıncak (Denizli): açlıktan mide de hasıl olan bulantı.

yavıncamak (Birecik, Kozan): yavıncımak (G. Antep): yalvarmak, tazallüm etmek. teellüm etmek.

yavlak (Bolu): uğursuz.

yavlan (Kırşehir): sığ, derin olmayan *Seyfi gölü yavlandır.*

yavruk (Bolu): üzerinde odun kesilen iri ağaç.

yavsı (O. A.): 1 — hazirandan sonra yapılan yaprak aşısı. 2 — kırşağın irisi, sakırganın u ağı.

yavsu (Niğde): sakırga.

yavşak (Malatya, Kırşehir, Afyon, Kayseri): bit yavrısı

yavşalamak (Burdur) : taklit etmek yansılamak.

yavşan (Ankara, Maraş, G. Antep): tababette kullanılan acı bir ot.

yavşı (Türkmen oymaklarında): kırşak sirkesi.

yavuklu (Malatya): nişanlanmış kız ve erkek.

yavukmak (Malatya): alışmak.

yavuncumak (C. A.) : çok yalvarmak.

yavunmak (Denizli): tezvir. düşmanlık etmek.

yavuz (Kırkağaç, Taşköprü): iyi.

yaynık (Kırşehir) : yayık, hotun.

yayan (G. Antep): yaya. *atlı yayan seçilsin.*

yaygı (Kayseri, Ürgüp, Ankara): mefruşat. hasır, çul, halı. *misafirin altına tez yaygı getir, yay. sedir yaygısı*

yayık : 1 — tahtadan, dana derisinden yapılan tere yağı çıkarmaya mahsus aygıt (Konya Ereğlisi); 2 — mecazen geveze çocuk (Menteşe).

yayılma (Kayseri): halıcılıkta iplikleri ayıran keman yayı gibi çatal deynek.

yayılmak (Sivrihisar, G. Antep): otlamak.

yayınmak (A.): serilip serpilmek.

yaykamak (C. A.): yıkamak.

yaykanmak (Gerkûk): nazla yürümek.

yaylamak (Maraş): yaylaya çıkmak. *sizi yaylamanın çağıdır dağlar.*

yaylıca (Niğde): tezgâh parçalarından iki çatlı bir aygıt karş. *yayılma.*

yaylım (G. Antep): 1 — hayvan otlayacak ot *karataşın yaylımı çok iyidir.* 2 — yayılma, hayvan otlama. *sürü yaylıma gitti.*

yaymak: 1 — işaa etmek. *ettikleri iş dünyaya yayıldı.* 2 — hayvan otlatmak. 3 — sermek, yazmak.

yazaktarması (Kayseri): yazın toprağı sürme.

yazar bozar (G. Antep): rakam tahtası.

yazgı (Diyarbekir, G. Antep) ev sergisi, halı, kilim keçe.

yazı (A.): 1 — kır, düzlük, sahra. ovanın küçüğü. *yazı yaban. Bulğurcu yazısı. Sokulu yazı.* 2 — bahıt, tali (Dinar, G. Antep) *kara yazı.* yazgı (Malatya, Afyon): mukadderat.

yazılık (G. Antep): üstü açık olan ve yaz mevsiminde yatmaya yarayan yer.

yazılmak (G. Antep): hata etmek *yanılıp yazılmak.*

yazınmak (C. A.) : istinsah etmek.

yazı süreceği (C. A.): okurken yazının üstünde gezdirilen kalem ve saire, güdenbeç, güdelek.

yazlak (Avşar): evde tavansız güneşe maruz çıkartma. *yazlakta serili bulguru bekleyip otururken bir silah öttü.*

yazlık: 1 — balkon (Kalkanköyü) ; 2 — bir çeşit buğday (G. Antep).

yazma (Malatya, G. Antep): renkli, nakışlı başa sarılan çenber.

yazma çöreği (Çangırı): hamur açılarak içerisine yağ, ceviz konularak yapılan bir türlü çörek.

yazmak (Maraş, Adana, Burdur): sermek, ferşetmek. *Oğlan babasından öğrenir sofra yazmayı, Kız anasından öğrenir sokak gezmeyi.*

yazmeş (Konya): keçinin küçüğü ??.

yazzık (G. Antep) : yazık b. a. yedi = yetti (7). sekiz = sekkiz. dokuz = dokkuz

yedek (Denizli, Kırşehir): **yidek** (Ankara) : 1 — kahve cezvesi, cezvenin en büyüğü; 2 — ok ile boyunduruğu rapt eden çivi.

yeder (Denizli): rehber *develerin yederi eşek.*

yedmek (Burdur, Ankara, G. Antep): hayvanı yedeğinde çekerek götürmek.

yeğe (Niğde): başıboş gezmeye alışmış nim vahşi hayvan.

yeğinlemek (Kütahya G. Antep) : şiddetlenmek, şiddet kespetmek.

yeğni (Maraş) : hafif, yeyni, yenli.

yeke (İstanbul) : sandal dümeninin sapı.

yekemek (C. A.) : topallamak, aksamak.

yekinmek (Avşar, Kütahya, Safranbolu, Adana, G.Antep): davranmak, hareketsizken birdenbire harekete gelmek, hızla kalkmak. *yekindim de kalkı verdim.*

yekitmek (C. A.): topal topal yörümek.

yekre (G. Antep, Çerkeş): atılmış pamuk. *bulutlar yekre gibi. bulutlar yekrelenmiş.*

yekrek (Malatya) : müraccah, fayık.

yektirbas (G. Antep): topal, aksak.

yektirmek (C. A.): topallamak aksamak.

yek yek yelmek (G. Antep) : çarpınarak öteye beriye koşmak, uğraşmak, didişmek. *yek yek yelesice.*

yel : 1 — rüzgâr; *yel ön.ü :* harman savrulurken tanelerden ileriye uçan kesmikli kısım; 2 — romatızma, sızı.

yelci (Bolu) : ebe.

yeldirmek (Kırşehir) : çok çalışmak.

yeleç (Keskin, Köprüköy): yele maruz *benim bağ çok yeleç.*

yeleğen (G. Antep): çabuk yürüyen ve uçan kara bir böcek.

yelek: 1 — kuşları uçuran uçtaki uzun kanat tüyleri (Malatya, G. Antep, Kırşehir); 2 — bir yaşında deve (Kırşehir): *potuk, köşek, yelek, daylak* (C. A.).

yeleken (G. Antep): bak. yelez.

yeleme (Uşak): hevai, serseri, sürtük.

yeleyen, yeleğen (Denizli): mirap. su bekcisi.

yelez (Erzincan, Manisa): havadar, yeleken. rüzgârlı.

yelfe (Yozgat); **yelife**; 1 — müteharrik, hoppa. (Yozgat); 2 — bir kuş adı (G. Antep).

yelikmek (Niğde): yüzbulmak, şımarmak.

yelimse, yelise (Avşar): koyun, keçi memesindeki çıban südü keser, memeyi düşürür.

yelke (Avşar): sırt. dağ tepesindeki boşluk.
Karlı dağların yelkesi
Geçti feleğin övkesi.
Allı yelek mavi salta
Kaldı yiğtin soyhası.

yelken (Kütahya): uçurtma.

yelkin (C. A.): yel gibi. *yelkin gider salın senin.*

yelleme (Malatya): yelpaze.

yellik (Malatya): rüzgârlık gün, mevsim, mahal.

yelme (Albıstan): eteklik.

yelmek (G. Antep): uğraşmak, çabalamak, koşmak.
Yeldim yeldim, yele verdim.
Emekleri sele verdim.
Yek yek yelesice.
param parça olasıca.

yelmiklenmek (Yabanova) ekin rüzgârdan dalgalanmak.

yelpik (Kayseri, G. Antep); tık nefes. nefesi dar. zikı sadre müptela. *yelpike hatmi çiceği iyi derler.*

yelpiz (Van): salyangoz, kabuklu ve sümüklü böcek.

yelyepelek (Mecitözü): alelacele.

yel yudan (Kayseri): sert şeyleri dişleriyle çiyneyen hayvan.

yemece (A.): yeyen çıban. karhai akile.

yemdik (Gerkûk): kasık kılı.

yemeksi (Kütahya): danadan yapılan kışlık kavurma. ufak davardan olan *sızgıç.*

yemeni (Malatya, G. Antep, İstanbul) : ökçesiz yerli meşin ve ince köseleden yumuşak ayak kabı.

yemişan (Van); **yemişen** (Bolu, G. Antep) : bir ağaç.

yemleme (G. Antep) : dadamık. tume. kuşları, balıkları tutmak için yere saçılan, oltaya takılan yem. *yemleme dökmek*: yalan vatle aldatmak.

yemlik (G. Antep) : 1 — yenen bir ot. 2 — hayvanların yem yediği yer.

yengel, yingel (G. Antep): çok çok lezzet ve zevkle yenen yemek.

yeni ayak (İstanbul): ilk yürümeye başlıyan çocuk.

yenice (G. Antep) : yeni yeten bağ. *bizim yenice bu yıl mıgal verir.*

yenilcek (Kütahya): ağır olmıyan, hafifmeşrep kimse bak. yen.licek.

yenirce (A.): kanser.

yeniyaka (C. A.): yeni evlenen karı koca.

yen. (Malatya, Kütahya, G. Antep) : kollu elbisenin omuzdan ele kadar olan kısmı. elbise kolunun ağzı. *kol yeni.*

yen.ge (Kayseri) : 1 — kız evine gelin götürmék üzere gönderilen kadınlar. gelinçi 2 — amuca, ağa bey karısı.

yengel (Kayseri): hafif.

yen.i sökme (Amasya) : ormandan açılmış yer. opur, hopur.

yen.işmek (G. Antep) : müsabakaya girmek. *gel yazı yen.işelim.*

yenle (Burdur): Yalan.

yenli (Araç); **yenni** (Afyon): 1 — hafif. 2 — lâtife *yenli söyledim.*

yen.licek (G. Antep): hafif meşrep. *ağır ol batman döv yen.licek olma.*

yensemek (Kütahya, Balıkesir) : hor ve hakir tutmak. tezlil etmek. tahkir etmek.

yensetmek: bir kimsenin tezliline ses çıkarmamak.

yepelemek (Bursa): okşamak.

yepik (Malatya); **yilpik** (Ankara) : dar nefesli ziykı sadra müptelâ.

yilpikli tiz ölür. yilpikli tıkanır, ölü verir.

yepinti (Teke): güz mevsiminde sütler yağlı iken süt ile yoğurdu karıştırarak yapılan bir nevi yemek.

yeprimek, eprimek (Birecik, G. Antep) : yıpranmak, çürümek, ulmak.

yer (G. Antep) : kumaşın kalınlığı inceliği, sihen. *bunun yeri daha kalın, dayangılı olur.*

yerden yapılı: kısa adam. yerden yapma (G. Antep).

yere geçen (Isparta, Karaağaç) : havuç. Denizlide sarı ot derler. Kütahyada *teper otu.*

yergin (Gökçeler köyü, G. A.): Kasıma on gün kala *yergindir.* o zaman çifte gidilmez.

yergin (Kütahya) : yüğre gelmedik toprak. toprak ancak kasımda yüğre gelir, daha evvel tohum saçılmaz. *yergin* olur.

yerik (Malatya) : aşyeren.

yersindirmek (Niğde) : imrendirerek yarsıtmak.

yerinmek (O. A.) : teessür duymak nedamet göstermek. *akranıma baktım da yerindim.*

yerkin (Avşar) : mahzun, kederli.
Yerkin gönlümü eyleyen.
köpüklü atım bağlayan.

yermek (O. A.) : bir şeyi bir kimseyi zem etmek. *Ayşe, öğey kızını yerer.*

yer otu (Yozgat) : havuç.

yer verici : kadın hamamlarında kadınlara yer gösterip taslarını götürüen ve kurnaya koyan kadın. *yer vericiye para verdim.*

yer yaran (Mecitözü): bir nevi mantar.

yeşmek, yaşmak (Avşar) : gelinlerin yüzüne örttükleri ipekten işlemeli örtü.

yetek (Gemerek) : erişilecek mevki, menzil.

yetenek (C. A.): tütünde sonradan peyda olan yaprak.

yeterge (G. Antep) : miktarı kâfi. *ben yetergemce aldım. insan yetergesini bilmeli çok yememeli*

yetgin (G. Antep) : yetişmiş, ergin. *yetgin bir oğlu var.*

yetik: 1 — mükemmel (Niğde); 2 — mazanneden, evliyadan olan zat.

yetirmek (Teke): eksiğini ikmal etmek.

yetişken (G. Antep) : ergin, olgun.

yetmek (G. Antep): 1 vasıl olmak, erişmek. *el yetmez, göz görmez*; 2 — türemek, meydana gelmek. *yetmeyesice.* 3 — kâfi gelmek, *kumaş yettimi?.* 4—tesir etmek *artık canıma yetti.*

yetiz (Manisa) : tam ve mükemmel. yetik, yetil.

yeygel (C. A.): boğazlı şunu bunu yiyen hayvan.

yeye: domuzun erkeği. dişisi *beniş*, yavrusu *mozga*.

yeyinnemek (Çangırı, G. Antep): alt etmek, mağlup etmek. şiddetini artırmrk, şiddetlenmek.

yeygi (Kayseri, Bursa, Balıkesir) : mekûlat. erzak. *kış yeygisini daha düzemedi. biçarenin bir sokum yiyeceği yok.*

yeyim, yiyim (Kütahya, G. Antep): rişvet, bartıl. *yeyim yemek.*

yeyinti (Malatya): yemeğe ait mevat.

yığınmak (C. A.): yığılır gibi, cansız gibi oturmak

yığıtmak (Tosya): çok olmak, haddi aşmak. *artık yığıttın* ; çok oldun.

yığnak (Bünyan köyleri, G. Antep): cemiyet, kitle. *silah öttükten beş on dakika sonra evden çıktım, yıgnağa vardım. yüz kadar adamın içinde iki yaralı gördüm.*

yıh (Malatya); **ıh** (Kırşehir) : develeri oturtmak için söylenir. *yıhtırmak* : deveyi oturtmak.

yıkık yumuk (Ankara): *derli* toplunun zıttı

yıkım (Kayseri) : sukut ve indiras. *yıkımına oğlu sebep. oğlunun fazla işreti, kumarbazlığı yıkımı oldu.*

yılan bıçağı (Fethiye) : yılan yastığı denilen nebat. sakı yılan derisi gibi siyah ve parlaktır, mayıs ayında biter.

yılan ebesi (Kayseri) : yeşil kertenkele.

yılbaşı (G. Antep): yıl çıbanı.

yılbırdamak (G. Antep): hafif parlamak.

yılçarmak : 1 — su parlamak (Çerkeş) : *su yılçarıyor.* 2— köpek çemkirmek, dişini göstermek (Çerkeş). 3 — isyan etmek (Ankara). *öğüt verirken insanın suratına yılçarıyor.* yüze durmak, kafa tutmak.

yıldıramak (C A.): parlamak.

yıldız akması (Ankara): şehap düşmesi.

yıldız böceği (Ankara, G. Antep): ateşböceği.

yılgın (Kırşehir, Birecik): ılğın bodur ağaçlardan bir nevi süpürge ağacı.

yılık (A.) : 1 — eğri, münharif (Menteşe Sandıklı), *şu ağaç yılıktır.*. 2 — az açık duran kapı pençere, (G. Antep, Albıstan, Maraş); 3 — çarpık, şaşı. *yılık ağız,* (Balıkesir, Malatya, Safranbolu). 4 — yılmış, korkmuş (Malatya).

yılındırmak (G. Antep): kapıyı aralık etmek. kıydırmak.

yılışık (Konya): yaltaklanan.

yılkı (Sivaş, Kırşehir): at sürüsü

yılkınmak (İzmir, Kırşehir) : yanlamak, eğrilmek, inhiraf etmek. *otomobil köşeyi dönerken yılkıdı ve devrildi.*

yılkın (Yozgat): başı boş bırakılmış hayvan.

yıllık (Kayseri): ağacın bir senelik filizi.

yıltar (Uşak): boyuna halka gibi takılan yılar.

yınnaşık (Niğde): yılışık, sırnaşık.

yır (Diyarbekir): türkü. *yırlamak:* türkü söylemek.

yırandırmak (C. A.) : idman ettirmek. *yıranmak*: idman sahibi olmak. *yıranmış hayvan.*

yırık, yirik (Birecik, Malatya, G. Antep): yırtık.

yırım(Balikesir): meyilli erazide hafif sel mecrası.

yırlamak (Havza, Ahlat, G. Antep): taganni etmek, şarkı söylemek. *yır* : gına.

yırmık: tırnak arasına giren tahta parçası. *kıykın, kıymık*.

yırtmaç (G. Antep, Bolu, Kırşehir) : üç etek entarinin açık yerleri.

yiğitbaşı (İstanbul): esnaf teşkilâtında kâhyadan sonra gelen deynekçi gibi zaptu raptı temin eden adam.

yildir yildir gitmek (Ankara): kıvrak gitmek.

yilfe (Yozgat) : şımarık, ittiratsız.

yifrik (Teke): utangan, utangaç.

yilikmek (Ankara)! yaramazlık etmek. *yilikmen.* yaramaz.

yilken (Ankara): fırtına, rüzgâr. *o! yilken kakmış çıkmayın dışarı.*

yilmek (Yozgat. Avşar): koşmak dolaşmak,

Seyit yarın derki vargit ey gönül.
neceleri bu sevdaye yilmiştir.
Avşarlı Seyit

yingel (C. Antep) : çok yenen, iştiha ile yenen.

yirciçay (Sandıklı): bak. *çaykara.*

yirik (G. Antep): burnu çıban yarasından yirilmiş kimse. *yirik Memet.*

yirmek (G. Antep): gayri muntazam yırtmak, koparmak. *küpesini çekince kulağı yirildi.*

yiti (Kütahya, Mecitözü, Malatya) : 1 — durmuş yağ ve peynir hakkında taamı ağır ve acı. *yiti yağ, yiti peynir*; 2 — mecazen haşin sert.

yitik (Kütahya, Kayseri): 1 — bak yetik; 2 — kaybolmuş (G. Antep)

yitikçi (Malatya): bir şeyi kaybedip arayan kimse.

yitirmek (Alâiye, Burdur, Ankara, Teke, G. Antep) : kaybetmek.

yitmeç (G. Antep): fesin püskülünü tutan ibik.

yitmek (G. Antep): kaybolmak.

yiv: 1 — çini ve camların henüz ayrılmamış fakat kırılmış çizgisi (Malatya); 2 — yüzdeki çıban yeri (Kayseri).

yivdin yiydin (Kayseri) : bak. *cılk.*

yivrik (Bolu); **yüğrük** (Kayseri): at koşusuna iştirak eden hayvan.

yoğun (Safranbolu, Maraş, Sandıklı, Kayseri): kutur itibarile kalın. kaba. *yoğun ağaç.*

yoğunluk (Gerkûk) : kuturca kalınlık.

yoğurt bayramı (Bunyan): türkmenlerin yaylaya çıkarken yaptıkları bayram.

yoğusun (Kırşehir): yosun.

yoğuşa (Çangırı, Manisa) : **yumuşa** (Ayaş) : kırmızı boya gibi toprak olup bununla davarlara işaret yapılır. aşı toprağı. b. a. *Yuşa tepesi* (İstanbul).

yokaltmak (Çangırı) : inceltmek. *kuyu suyu derileri yokaltıyor.*

yoklama (Ankara) : geline götürülen hediye.

yol: 1 — defa, kerre. (Malatya, Kayseri, Yozgat) . *bir yol bize gel*; 2 — öğdül, hediye (Çangırı, G. Antep) .

yolak: 1 — tarla ve bahçelerden birinden diğerine geçilecek yer (Kırşehir. Malatya); 2 — mezhep, itikat, *yolağı bozuk.* (Ahlat).

yolakçı (Niğde) : yola giden yolcu.

yollamak (Malatya): teşyi etmek. *yollayı ver.*

yolluk vermek (İstanbul): bir kalfa usta çıkmak için ortaya 500 gr. yollık verirdi. vermiş olduğu 500 gr. için de seneden seneye esnaf tezkeresini çöp (tenzifat) parasını fener parasını o esnaf ortadan verirdi.

yolluk, yollık : 1 — gelin getirilmezden evvel güveyi tarafından gönderilen hediye (O. A.); 2 — azık (Kayseri, Sıvas).

yolsuzetmek (İstanbul): suçlu çıkarmak esnafı 3 - 5 gün çalışmaktan men etmek.

yoluk (Teke): deri.

yoluntu (G. Antep): alaca ipliği sarılırken aralıkta kopup çıkan tellerden birikmiş yığın.

yolunup yopulmak (G· Antep): uğraşmak, didinmek.

yonacak (Malatya): nalbantların tırnak kesecek ve silecek aygıtı.

yonmak (G. Antep): yontmak. *yonucu taşı yondu.*

yonu (O.A.): yontulmuş duvartaşı.

yorak (Malatya, Afyon, Konya): 1 — ayakkabıların kenarına vurulan yama. (Malatya); 2 — bel (kazma) depkisini tutmak için konan bezparçası (Kırşehir): 3 — kenar (Konya); 4 — *ağzının yorağı yok*: terbiyesiz, patavatsız (Ayaş).

yoralamak (Burdur): tamir etmek.

yordam (G. Antep, Kilis, Dinar, Ankara, Afyon): kılık, kıyafet, münasebet. *yordamsız iş tutma. yolu yordamı bilmiyor! yolu yordamı ile ormanı balta ile.*
benim yordamlı yarim
gümüş, gerdanlı anam.
her işin yolu yordamı var.

yordamsız (İsparta): münasebetsiz, salak.

yorga (Balıkesir, Malatya): rahvanın kabası. rahvan ve eşkin arası yürüme.

yorgan çeşitleri (İstanbul): a) yan kemer ufak bekâr yorganı; b) astarı parçalı bekâr yorganı; c) dört kemer; d) yüzü parçalı bekâr yorganı; h) bir buçuk enni bekâr yorganı; f) iki enni ev yorganı; g) bayağı ev yorganı; h) mitil. her tarafı salaşpurdan ev yorganı; ı) abaza çerkeslerin kullandığı bekâr yorganı; i) atlastan ev yorganı.

yorpah (Van): beşik içine bırakılan çocuk minderi. *tılar*: onun altındaki yastık.

yortma (Türk belören): yontma, kertme.

yortu: 1 — delik. ortu (Edirne) *iğne yortusu*; 2 — su yolu (Burdur, Karaağaç).

yorucu (Malatya, Ankara): düş tabir edici.

yosma: 1 — güzel şuh meşrepli (Isparta, Ankara, Safranbolu); 2 — fahişe (Isparta).

yosmak (A.): 1 — yaraştırmak lâyık görmek, *bu işi sana yosmam*; 2 — dayayarak yığmak *buğdayı şu duvara yosunuz.*

yoşumak (Niğde, G. Antep): çok yorulmak, eskimek, yıpranmak.
yoşudum anam yoşudum. tarladan arpa taşıdım.

yoşunmak (Niğde): eskimeye yüz tutmak.

yovan (Malatya): bayağı.

yovutaşı (Bolu): harman yerini bastırmak için ortası delik büyük taş. yuvak taşı. loğ. yovulamak, yorgulamak.

yoymak (Teke, G. Antep, Konya Ereğlisi); **yormak**(Ankara): 1 — tabir etmek; 2 — aldatmak. (Konya Ereğlisi)

yoyulmak : 1 — serveti batmak, telef olmak; 2 — bozulmak

yoz : 1 — sağılmayan kasaplık, etlik erkek veya kısır davar. (Kırşehir, Sivas, Avşar); 2 — gayri halis, adi. soyu bozuk. *yoz adam, yoz peynir.*

yozak (Teke): memesinden ayrılan kuzu, buzağı, oğlak..

yozdurmak (Kütahya) : kuluçka tavuğu suya basarak yumurta üzerinde yatmaktan vaz geçirmek.

yozlak (Samsun): ham.

yozmak : 1 — tavuk civcivleri kendilerini idare edebilecek bir hale geldikte anası terk etmek. artık üzerlerine düşüp himayeye lüzum görmemek (Eskişehir, Denizli); 2 — yabanlaşmak (Teke).

yozukmak (A): yozlaşmak tereddi etmek.

yöğrük (Yozgat, Sandıklı, C. A.): çevik, acul. eyi yürüyen(at)
yöğrük at yemini kendi artırır. (G. Antep)

yöğüm (C. A.): seadet, kut.
yöğümlü kimse. yöğümlü gün.

yöğürtmek (Zile, G. Antep): seyirtmek, koşturmak.

yöğürük (Kırşehir): mazı ile ok arasında okları muhafaza için yapılan alet.

yölep yölep (G. Antep): yel esişini anlatır.
bir yel eser yölep yölep
makinesi on dört dolap
yıkılası kanlım Halep.

yölük (Malatya): zöğürt, tıraş olmuş baş.

yömetmek (C. A.) : teşeüm etmek.

yön (Avşar, Menteşe, Afyon); **yün.** (Maraş, Bolu, Kırşehır): cephe, yüz. *yönünü bana dönder.*

yöndem (Niğde): bak. *yöntem. yöntemsiz iş görme.*

yöndönmez (C. A.) : yılmaz, usanmaz.

yönelmek (A.): teveccüh etmek.

yönet (Kütahya): menfaat.

yöntem (Dinar, Afyon, Kütahya): biçim, üsul, kaide, yakışık, münasebet. *yöntemsizlik yapma.*

yönü (Niğde): biçim, terbiye, nezaket *şu herif te amma yönüsüz ha!*

yöre: 1 — yan taraf, böğür, civar, semt (Yozgat, Ankara); *yanına yöresine varmayın.* 2 — deyirmen taşı atrafındaki ince unlar (Kırşehir Denizli). 3 —yamaç. dağ yöresi

yörek (Malatya): çocuğun beşikten düşmemesi için yorgan üzerinden aşırılıp beşiğin altından bağlanan enli bağ.

yörep (Kütahya, G. Antep); **verep** (İstanbul): 1 — mail. *yörebine: mailen*; 2 — dağ yamacı (G. Antep).

yörtü (Teke): üzeri taş kapaklı altı kireçle dondurulmuş su yolu.

yövümlü (G. Antep): kutlu, *yövümsüz:* kutsuz.

yuduzmak (Samsun): oyunda kaybetmek.

yufka (G. Antep) : 1 — ince, rekıyk; 2 — terbiyesiz, edepsiz.

yuka: 1 — nce mec. zayıf (Menteşe, Bolu): *yüreği yuka*; 2 — sığ (Bolu).

yuka tiridi : yufka börek.

yumak : 1 — yıkamak (Ankara, Adana) ; 2 — toparlak şey (C.A.) *iplik yumağı. hamur yumağı*: develere yedirilen toplar.

yumma (Ayaş): orakla kesilen ekinlerin tarladaki vaziyeti. cılga.

yumru (G. Antep) : ileri çıkık yuvarlak *alnı yumru.*

yumulkan (Malatya); yumurgan (Kütahya): tesbih böceği.

yumuş (Malatya, Konya, G. Antep, Kayseri, Kırşehir): iş. hizmet, emir vazife, tenbih. *yumuş tutan yüzler ak olur. Ali yumuştan gelmedi. ağzı yumuş dolu.*

yumuşa (Ayaş): bak. *yoğuşa*

yumuşak diken (Mecitözü) : yüze gülen düşman.

yumuşmak (Eskişehir): 1 — üşüşmek, toplanmak. *birinin başına yumuşmak.* 2 — sessiz, hareketsiz bir vazıyette bulunmak (O. A.).

yunak : 1 — çeşme civarında çamaşır yıkamaya mahsus çevrik yer. Çamaşır yıkarken teknenin konulduğu iskele. çamaşırhane (Mecitözü, Silifke, O. A.). 2 — buğdayları yıkadıkları çukur yer (Kırşehir).

yunaklık: 1 — köylülerin yıkandığı ve çamaşır yıkadıkları evcik. umumî çamaşır yıkanan yer (Yozgat); 2 — köylülerin nehrin içinde pala üstünde ekin yıkadıkları yer (Ankara).

yunat (Kütahya): deniz ve dere kenarında yıkanma mahalli.

yunluk (Malatya): bulgurluk ve unluk ekini yıkayacak yer.

yurşunmak (Malatya): yorulmak.

yutkal (C. A.): eline geçeni hapur hupur yeyen kimse.

yutlu (Malatya): münasebetli sıralı.

yuvak (Kayseri); **yuvarlak** (Kırşehir); **yuvağı taşı** (Ballık, Sandıklı): loğ, silindir biçimi taş merdane, yorgu

yuvak ağacı (Ankara): bak loğdur.

yuval (Göksün): ufak tencere

yuyuntu (Malatya) : bulaşık kabı temizleyen su.

yücemez (Yozgat, Kırşehir): büyümeyen.

yüdürge (Silifke) : gayet keskin

yüğ (Konya) : hüyük *İlbiz yüğü.*

yüğrük (G. Antep) : hömre. hastalığı. *kızıl yüğrük* te derler.

yüğürmek : 1 — koşmak, çabalamak. *it gibi yeldi yüğürdü de eline bir şey geçmedi.* (Çangırı); 3 — gebe olmak (Denizli).

yüğürt! (Mecitözü) : ! koş!

yüğürmeç (Ankara) : kısır hayvan.

yüğürtmek: 1 — koç bırakmak (Albıstan); 2 — alabildiğine koşturmak. seyirttirmek (Malatya, Tosya).

yüğürtmek (G. Antep): seyirtmek, koşmak, kopmak, çapmak.

yüğürük (Kırşehir): seri yürüyen hayvanat.

yüksek atma (Kayseri) : halıda atkının kalınlığı fazla olacak olur ise halı yüksek atar. on santime elli sıra dokunacak ise 35/40/45 sıra olur. yüksek attığında ince atkı verilir.

yüksünmek (Malatya, Ankara): ağırsınmak. yük telâkki etmek : *işi yüksünüyor* (Ankara).

yüksütmek (Burdur): yıldırmak.

yülgeç (G. A.): ustura, baş bıçağı.

yülemek (Kırkağaç); **yülümek** (G. Antep, Teke): 1 — tıraş etmek; 2 — budamak, kazımak.

yümür: icare, tarlanın icarı.

yün.gül (Malatya) : 1 — hafif (cisim). yeyni. 2 — çalışkan (insan); 3 —yürüyen (hayvan).

yürek (Malatya, Yozgat): pek küçük çocuklara sarılan sargı. beşik bağı

yürek askısı (C. A.) : vetire yoğun damar.

yürüğü kağnısı (Sandıklı): çığrıngaç. çocukları yürümeye alıştırmak için araba.

yütmek (Çangırı): kaybolmak.

yütürmek (Çangırı, Kargı) : yitirmek.

yüz göre (G. Antep): 1 — vicahî; 2 — *yüz göre söylemek.* içinden düşündüğünü saklayarak gönül almak için söylemek.

yüzlekçi (G. Antep): *iki yüzlekçi*: mürai.

yüzlemek (G. Antep): kabahatini yüzüne vurmak. *yüzleme yüze çıkarırsın.*

yüzolmak (G. Antep): havale edilmek. *yüzetmek*: havale etmek. *alacağını size yüzetti filan adama yüzolduk.*

yüzsetmek (Erzurum): bir alacağı havale etmek. *yüzolmak*: havale edilmek.

Z

zabalıcı,zapalıcı (G. Antep): *zabalıcı gibi aldı*: çok taciz etti. *zabalır gibi almak*: çok taciz etmek. *beni zabalırgibi aldı. kulağının dibinde ozan gibi ötüyor.*

zağ (Kütahya): kuvvet, şiddet *zağlı ateş. hastalığın zağlı zamanı.*

zağal (Malatya): 1 — çiften bezgin öküz. b. a. çangal; 2 — kurnaz.

zağarlık (Teke): odun koyacak yer.

zağlamak (Çorum): pek ani bir surette birden bire çıkmak. *bülbül kafesten bir delik bulmuş, zağladı kaçtı.*

zahar (Burdur, Teke); **za'ar** (Kırşehir, Ankara): evet, galiba, öyle. *za'ar gideceğmiş.*

zahma, zahme (Teke, Yozgat, Sandıklı) : üzenginin eğere asılmasına mahsus kayış. üzengi kayışı. *zahmalık:* eğerin yanlarındaki eteklik.

zambır (C. A.): dilak.

zamzum (Andrın-Maraş): katre halinde yağan çi.

zanaka (Niğde): tekdir. tevbih, tehdit. *zanakayı yedi de nasıl uslu oturur.*

zanbık (Niğde): tahtadan yapılan bir nevi sepet.

zangadak (Ankara) ; **sangadak** (Simav) ; **zıngadak** (Afyon, Sandıklı): ansızın, birdenbire. *kederi duydu da acısından zan.gadak kala kaldı.*

zanagır (Bolu): ahmak.

zangırdamak (Kayseri): sıtmadan yahut şiddetli soğuktan dişleri bir birine vurmak.

zangırtı (Çangırı) : titreyiş sarsıntı.

zanzalak (G. Antep): 1 — şatafat, süs; 2 — bir çiçek adı.

zanzun (Çorum) : boşboğaz. *zanzun etmek:* boşboğazlık etmek.

zap (Erzincan): büyük küp.

zappudu zuppudu (Ankara): çılgın adamın sıfatı. *lapur lupur zappudu zuppudu.*

zar (Denizli, Niğde): Kadınların tesettürüne mahsus çarşaf. çar. ince kabuk, soğan zarı.

zarek (Çorum): bak. zeyrek.

zarıl zarıl (Niğde) : inlemek filini tavsif eder.

zarıncı (G. Antep) : ağlayıp sızlayan, yalvaran. *kapısında zarıncı oldum.*

zartakcı: çalım satan ve azametli.

zartalak (Niğde) : debdebe, ihtişam.

zartalaklı : süslü, azametli b. a.
zartalaklı bir levendane revіş mahbubsun.
her ne dem görsem seni fikre öpüp kuçmak gelir.

zarzalak (Köprü - Samsun) : leylak çiçeği.

zarzor (G. Antep): darı darına. gayet çetin. *kumaş entariye zarzor yetişti.*

zavar (Niğde, Maraş, G. Antep, Ankara): 1 — develere top yapıp yedirmek üzere kaba öğüdülmüş iri un. *zavar atmak* apık sapık söylemek. 2 — arpa, saman, burçak unundan yapılan ve hayvanlara yedirilen yem (Konya Ereğlisi).

zavarlamak (G. Antep) : saçmalamak. zavar atmak.

zavlağan (Niğde): ölçek.

zavrak: 1 — pencere (Teke); 2 — hıyar, bostan, salatalık. (Bolu, Teke); 3 — her çeşit işleme (Teke); 4 — yağ ve kavurma koymaya mahsus kap. (Erzincan); 5 — ıslatıp soğan, tere bağlamaya yarayan bir ot (Ankara); 6 — budala, sersem (Bolu); 7 — parmaklık (Burdur).

zavur zavur (Ankara) : *z. z. söylenip oturma* : lüzumsuz manasız söylenip oturma.

zavzu (Samsun civarı): hıyar, salatalık.

zaypak: hoppa.

zaza, vahenk (Kütahya): pezevenk.

zebellâ (Niğde): iri cüsseli, uzun boylu kaba adam.

zeh (İstanbul): çinicilikte bir kâsedeki boyalı kuşaklar.

zehare (Konya): büyük sandık.

zelber, zebler (C. A. , O. A.): 1 – yükün üstüne atılan fazla yük. *deveyi zelber yıkar*; 2— sıkıntı (Niğde) *eşeğim kunnadı zelberim arttı.*

zelve (Kırşehir, Zile, Çangırı, Ankara, Niğde, Meçitözü); **zevle** (Dinar, Sandıklı, Menteşe, Bolu): hayvanları kağnıya koşunca boyunduruktan çıkmaması için kullanılan demir veya deynek parçaları. *zelve eğri meşeden olur* (Zile).

zelve bağı (A.): zelvelerin ucunu bağlayan ip.

zenbildek (Samsun, Bolu): çocukların kuş vurdukları yay. oklu yay.

zencir kemiği (Naşa köyü): amudu fukari, onurga.

zenne (İstanbul): dikicilerde kadın ayakkabısı için bir kalıp adı.

zertlik (Teke): yerli yersiz öğünen adam.

zerzaht olmak (G. Antep): yıkılmak, devrilmek.

zerzamba (Maraş); **zerzemi** (Niğde); **zerzem** (Afyon): yer altı, bodrum, acemceden.

zerze (Albıstan); ireze, reze.

zerzede (Albıstan): kapıların üzerine asılan demir zencir.

zevle (Sandıklı) : bak. zelve samı, sami.

zevzirli (G. Antep) : benekli, nakışlı (mermer).

zeykir (G. Antep) : bir çeşit yüzük.

zeyrek (Kırşehir); **seyrek** (Edirne) : yağı çıkarılan keten tohumu. bu yağla *çığırtma* adlı bir yemek yaparlar.

zıbarmak : 1 — kabarmak, şişmek (Tosya); 2 —def olmak gebermek (G. Antep, Ankara) *zıbar yat.*

zıbık : 1 — fahişelerin sevdiği erkek (Yozgat) ; 2 — bir yaşında dana, buzağı (Niğde).

zıbın, zubun (A.) : 1 — entarı; 2 — pamuklu mintan (Niğde): pamuklu iç entarisi (Burdur).

zıbıtmak (Menteşe) : kaydırarak atıvermek, sıypıtmak.

zığarmak (Çorum, Niğde) ; **zın.armak** (Ankara) : ekseriyete tabi olmayıp ayrılmak. amirine karşı itaat etmemek (Çorum) ; hakkına razı olmamak (Niğde) ; dişlerini göstererek yılçarmak (Ankara).

zıldır zıldır (G. Antep): parlak, yağlı ve tane tane. *zıldır zıldır bulgur aşı.*

zılgıt (Maraş, Afyon, Kayseri, Kırşehir, Sandıklı): 1 — azar tekdir *zılgıdı yemiş. adama ne zılgıt verip duruyorsun artık yeter. bir zılgıt idiver. zılgıtlamış;* 2 — düğünlerde sevinçli alaylarda kadınların inceden bağırarak ve ellerini dudaklarına vurarak çıkardıkları ses (G. Antep).

zılla (Kütahya); **zıllı** (Akşehir köyleri): bütün bütün.

zılmak (Konya) : kaymak.

zımba (Niğde) : demircilerin üzerine ağır çekiçle vurarak demir deldikleri aygıt.

zımpara makinesi (İstanbul): tabakhanede meşinin ve sahtiyanın arkasındaki leşi almaya yarar makine.

zınk (Malatya): karpuz hastalığı.

zın.armak (Yozgat): bak. zığarmak.

zın.gacık (Sandıklı): *zıngacık dolmuş*: ağzına kadar dolmuş.

zın.gıldamak (Safranbolu) : titremek, sallanmak.

zın.gıraç (Burdur): bir merkeze istinat ederek iki tarafa dönen bir nevi eylence aleti ki ekseriya bayramlarda kurulur.

zıpçığı çıkık deli (Ankara): akılsız.

zıpka (Bolu): ağı çok geniş paçaları dar efelere mahsus şalvar don.

zıran. zıran. gezmek (Niğde): zemmi müşirdir.

zırh (G. Antep): 1 — kebapçıların kıyma bıçağı; 2 — çorap tığı.

zırhalamak (G. Antep): sarsmak, ırgalamak.

zırha zırh dolmak (G. Antep): ağzına kadar dolmak. *hamam zırha zırh doldu.*

zırılamak (Yozgat): zırlamak

zırıncamak (Bursa) : çocuk mecalsız mecalsız ağlamak.

zırkıf vermek (Maraş, G. Antep): sıkıştırmak.

zırnaplamak (Kütahya). eğe ile tesviye etmek, düzeltmek *aşık zırnaplamak.*

zırnık (Çangırı): avlunun dışarıya olan mecrası.

zırpadak (Maraş): ansızın, birdenbire.

zırrıkı (Niğde): deli, divane.

zırtaboz (Çangırı, Afyon, Dinar); **zırtapoz** (Niğde): kaba nezaketsiz, sersem, sözünün ipi sapı olmayan hatırşiken. *amma zırtabozsun ha!*

zırza (G. Antep): kapu sürmesi.

zırzıbıldak (C. A.) : çırılçıplak.

zırzop (Avşar, Yozgat): 1 — köylerde düğün sahibi tarafından delikanlılara bahşiş olarak verilen davar, para ve eşya; 2 — deli.

zırzop boyu: düğünde kız tarafının oğlan tarafından aldığı bahşiş.

zıval (Ankara): bir uzun ottur, ıslatırlarsa sicim gibi olur. soğan, marul bağlarlar.

zıvala (Alâiyye): yufka yapmak için yapılan hamur.

zıvana (İstanbul): tesbihcilerin cıgara ağızlığının içine raptettikleri parça.

zıvar (Çangırı) : boyu uzun adam.

zıvat (İstanbul): bak *bedes.*

zıvga (Çorum, Ankara): bir nevi dar şalvar.

zıvlan (Niğde): üryan, çıplak. *zıvlana çıktı:* açıkta kaldı, işin neticesi boşa çıktı.

Zıybık (C. A.) yapma erkek aleti tenasülü.

zıymak (Niğde): kaymak. *çocuklar buz zıyıyor.*

zıymaklı (Taşköprü) : fena şöhretli. bak. zaypak.

zıypmak: kaymak.

zibid (Kütahya, Çorum): işsiz güçsüz kimse, serseri, sergüzeştcu

zifir: 1 — yağ ve kavurma gibi kışlık nevale (Erzincan); 2 — yağlı (G. Antep): *elim zifir.*

ziftinmek (Teke): siftinmek, uykudan çokluk kalktıntan sonra elbisesile omuzlarını silkerek kaşınmak, miskinleşmek.

zikke (Maraş, Kırşehir); **sikke** (Ankara): hayvan bağlamak için demir kazık.

zilemek (Gerkûk): inlemek.

zili (Kütahya, Niğde, Teke, G. Antep) ; **zilani** (Avşar): büyük nakışlı kilim, cicim.
Altına açarlar halı
Üstüne örterler zili
Kesilir mi elin dili.

zillenmek (G. Antep): ağaç köklenmek.

zilpaş (Niğde): sahan kapağı.

zimpiri (Kütahya, Malatya): kışın pencere camlarında, ağaçlarda ve insan sakal bıyığında teşekkül eden nakışlı buzlar. Sivasta *püsküllü ayaz* derler.

zingil (Birecik); **züngül** (Kilis): bir nevi gözleme.

zingildemek (Teke) : 1 — hayvan tırıs yürümek; 2 — karın acıkmak.

zini (Sandıklı, Burdur, Ankara): sini.

ziplemek (Isparta): dürtmek.

ziran (Samsun civarı): erkek iri merkep.

ziratlık (Bolu): bayram namazından çıktıktan sonra mezarlıkta helva yenen yer.

ziren.i (Niğde): iri yarı dağ adamı gibi.

zivlemek (Burdur ; **zivilemek** (G. Antep): çıkmak. savışmak

ziyare (Isparta): bir nevi çörek.

zobu (Niğde, Dinar, Çangırı) ; **zobili** (Yozgat) ; **zebellâ** (Afyon) ; **zoblama** (Çangırı): 1 — iriyarı, biçimsiz, kaba, terbiyesiz; 2 — alüfte kadınların dostu (Niğde).

zoğal (Samsun, Zile) ; **zoval** (Yozgat) : keren, kızılcık.

zovzov girmek (G. Antep) : *kapının önü kürt, tat dolmuştu. zoğ zoğ içeri girmeye başladılar. ıssız eve it girer gibi.*

zohulamak (G. Antep) : bak. *zonklamak.*

zohu (Malatya, Kütahya) : taştan büyük dibek. soku.

zol (Ahlat) : hayvanat derilerinden kesilen bir kısım. *sırt zolu :* sırttan kesilen deri ki gayet dayanıklı olduğu için çarık yapılır.

zolapa (Van) : ipten örülmüş, ucuna yuvarlak bir kurşun konulmuş aleti darp.

zom (G. Antep) : yoğun beden, iri kütük.

zombo (G. Antep) *zombo gibi:* iri yarı.

zonkur (Yozgat); **zongur** (Kırşehir): 1 — büyük, biçimsiz etli vücut; 2 — köpek. *boş boğaz kimseye kimin zongurusun derler.*

zonkurdamak (Kayseri); **zonkmak** (Sandıklı); **zohurdamak** (Kırşehir): çıban, yara zonklamak.

zonturlu (G. Antep); **sunturlu** (İstanbul): kuvvetli, kocaman şiddetli. *kışın zonturlusu zemherideir.*

zon.guç (Alâiye): çekiç.

zon.na (Kütahya); **zoğna** (Malatya) : kapının kilit tertibatında anahtarın gireceği delik.

zop (G. Antep): kalın kütük, yoğun beden.

zoput (Denizli): bekçi sopası.

zora getirmek (G. Antep): çetinleştirmek .imkânsız yapmak. *Antebin çevresi gülünen diken, Ayrılıktır benim belimi büken, Sinemi sinene sarayım derken. Felek bir başını zora getirdi.*

zorlu : 1 — iyi, kuvvetli (Taşköprü, Ankara) *zorlu adam;* 2 — güzel (Çorumun Kargı).

zorpadak (C. Antep) : birdenbire.

zorsunmak (Çorum); **zorunsumak** (Afyon) : bir işi yapmakta güçlük var sanmak

zortlatmak (G. Antep) : çift demirini keskinletmek. *saban zortlatmaya geldim.*

zorzop (G. Antep): *horhop zorzop*: hepsi birden.

zoymantı (Denizli): bekçi sopası.

zövdek (Bolu): ansızın, birden bire.

zubun (Avşar, G. Antep): bak. zıbın.

zukmak (Tosya): sukak.

zulup (Niğde): atılmış pamuk yığını. *zulup zulup kar yağıyor.*

zumzuk (Malatya); **zumbuk** (Giresun); **sumsuk** (Ankara, G. Antep): yumruk.

zunturlu: düzgün kıyafetli. zonturlu.

zuppu zeytin (G. Antep): çıplak, zöğürt, kimsesiz.

zurba (A.): havada uçan kuş takımı.

Teşekkür ve itizar

Ana Dilden Derlemeler lûgat sahasında daha mükemmel eserlerin çıkmasını kolaylaştırmak için bastırıldı. Ön sözde de gösterildiği gibi bu kitap dil inkılâbına ham malzeme sunan davasız ihzarî bir sınamadan başka bir şey değildir. Anadolu türkçesinin zenginliğine, enginliğine umumun dikkatını çekebildiysek bizim için ne mutlu!

Ana dilden dermeler Türkü diline kavuşturmayı en yüksek vazife bilerek bu sahada çalışmaya koyulan Cümhuriyet Halk Fırkasının yardımı ile basılmıştır. Burada Fırka büyüklerine açık teşekkürlerimizi sunarak minnet duygularımızı bildirmeyi vazife biliriz.

Derleme işlerini başlangıçta Maarif vekâletinin ilk hars müdürü Besim Atalay Bey idare etmiştir. Ön sözde zühul eseri olarak unutulan bu ciheti itizarla tasrih ve tashih ederiz.

Besim Atalay Beyden sonra derleme işlerini Hilmi ve Mübarek Beyler idare etmişler, ilk tedrisat umum müdürü Refet Bey de çalışmıştır.

Toplanan malzemenin mühim bir kısmı Sakarya harbi sıralarında ziyaa uğradığı için görebildiklerimiz maalesef gönderilenlerin cüz'i bir kısmını teşkil etmektedir. Bunların içinde halk bilgisi ile ilişikli olanlar yeni tasnif olunmaktadır.

Derleme işinde emek çeken yurddaşların adlarını bir cetvel yaparak saygılarla bildirmek isterdik. Ancak malzemenin elimize çok karışık geçmiş olması; maarif idareleri vasıtasile gönderilen dermelerin büyük yekûn tutması; mesaimize esas teşkil eden ilk tasnif defterlerinde isim listelerinin bulunmayışı buna engel olmuştur. Öğrenebildiklerimiz arasında Silifkede Sait, Konyada Ahmet Necati ve Nushi, Niğdede Hakkı, Kütahyada Fadıl Beyler derlemelere faal bir surette iştirak etmişlerdir. Gerkûk sözlerini sabık mebus şair Rasih, tahtacılara ait sözleri Darülfünun ilâhiyat fakültesi müderrislerinden Yusuf Ziya Beyler vermiştir. isimleri geçenlerle Malatya, Yozgat, Ahlat, Bolu,

Çangırı, Denizli, Safranbolu, Isparta gibi yerlerden kıymetli malzeme gönderen isimleri bize mechul derleyici arkadaşlara teşekkürlerimizi sunmayı bir borç biliriz.

Ana Dilden Dermelerin ikinci bir basılışına sıra gelirse yardımcıların eksik olan isim cetvelini tamamlamak bizim için büyük bir haz teşkil edecektir.

Eserin basılış ve çıkarılışı aceleye geldiği için tashihlerde hatalar ve atlamalar olmuştur. Doğru - yanlış cetveli bu cihetin bir dereceye kadar düzeltilmesine yardım edecektir.

YANLIŞLAR

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
VII	22	tük	Türk
XII		basdmağına	basamağına
XII	22	lûhatı	lûgatı
XIII	1	lûgrtlerin	lûgatlerin
XV	6	lûgat n	lûgatının
XV	18	müansları	nüansları
XV	29	tarifesiz	tarifsiz
XVI	5	ter	ler
XVI	17	Anaduluda	Anadoluda
XVI	18	Şimali	Şimalî
XVI	19	Cenubi	Cenubî
XVI	20	Şarki	Şarkî
XVI	21	Garbi	Garbî
5	21 (sağ)	Genç ve yaş	(fazladır).
6	22 (sağ)	kırmızı ile	(fazladır).
12	6 (sol)	ağnmak	ağnamak
13	7 (sağ)	geçeceği	(fazladır).
13	12 (sağ)	kısımları	kısrak
18	22 (sol)	Baçelerin	bağçelerin
18	21 (sağ)	çikişmek	çekişmek
25	6 (sol)	vapılan	yapılan
32	8 (sağ)	ot	saz
36	16 (sağ)	Sari	Sarı
38	13 (sol)	bileği	biteği
51	5 (sol)	cekli	cehli
56	27 (sol)	çak	çok
58	11 (sol)	çimtik	çintik
59	30 (sol)	henketmek	henek etmek
68	1 (sol)	memsup	mensup
69	14 (sol)	sincp	sincap

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
73	22 (sol)	cerit	cırıt
74	9 (sol)	bindirdikleri	kullanılan
75	33 (sağ)	evde	odada
77	16 (sol)	çiçek süpürgesi	süpürge çiçeği
77	6 (sağ)	çikirdeği	çekirdeği
85	20 (sol)	keyağlımek	yağlı ekmek
85	18 (sağ)	çövedürmak	çövedurmak
86	13 (sağ)	hindi tavuğu	hindi, mısır tavuğu
88	20 (sağ)	v t	vat
93	6 (sol)	tavuğun kursağı	(fazladır).
95	34 (sağ)	koparanı	koparan
96	22 (sağ)	diri	(fazladır).
97	8 (sol)	koyultulmuş süt	koyultulmuşu
97	16 (sol)	bakıkdan	bakırdan
99	26 (sol)	dığ	(büsbütün fazladır).
99	32 (sağ)	tınnak	tınmak
100	2 (sol)	ayrılmış	yapılmış
100	29 (sol)	azlettik	attık
101	2 (sağ)	esnaf	esnafı
101	31 (sağ)	ksmı	kısmı
102	28 (sol)	dit	fit
103	29 (sağ)	iplikler	iplikleri
104	30 (sol)	düğenin	döğenin
104	29 (sağ)	tamık	ta'mik
106	14 (sol)	sıktırmalı	sıktırma
106	17 (sol)	karılan	kavrılan
107	1 (sol)	demuşkan	domuşkan
107	2 (sol)	hibi	gibi
107	13 (sol)	yürümek	yürüyüş
107	29 (sol)	bonucu	donucu
108	34 (sol)	eilerek	edilerek
109	9 (sol)	Bunarbaşı	Punarbaşı
112	13 (sol)	düvümlemek	düyümlemek
117	20 (sağ)	başlarını	(fazladır),
118	28 (sağ)	şöylemek	söylemek
119	26 (sol)	atlık	altlık
121	9 (sağ)	sul	sol
123	4 (sol)	nebatı	ağacı

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
124	21 (sol)	inek	sığır
126	4 (sağ)	rahatsız	rahatsız, terbiyesiz
127	23 (sol)	e. rişmek	erişmek
127	36 (sol)	çilte	(fazladır).
127	3 (sağ)	tohumluğuna denir	(fazladır).
129	36 (sol)	kaynak	eşilip çıkarılan kaynak
129	7 (sağ)	badasmak	badaşmak
137	12 (sol)	finlemek	fitlemek
138	5 (sağ)	foruncı	forumcu
142	14 (sol)	gen	gem
142	31 (sağ)	at	et
145	1 (sağ)	bükmeç	bükme
146	2 (sol)	vermemek	vermek
147	34 (sol)	bakire	erkek görmemiş kısrak
150	20 (sağ)	kiit	kilit
153	25 (sağ)	gıdılama	gıdıklama
158	3 (sol)	h. abıta	hayta
158	28 (sağ)	makacı	makası
159	28 (sol)	atlarının	atların
160	4 (sağ)	hârâ	hara
160	8 (sağ)	şaldan	(fazladır).
162	35 (sol)	çulhaların	haşıl : çulhaların
165	16 (sol)	h.el	hel
165	6 (sol)	yeemiyenleri	yenemiyenleri
165	20 (sağ)	oluğu	uluğu
165	32 (sağ)	düğenden	döğenden
169	23 (sol)	h.ıt	h.ırt
169	21 (sağ)	gzli	gizli
170	10 (sağ)	eskiden bir... (fazladır)	burun küpesi
173	30 (sol)	bana	(fazladır).
173	21 (sağ)	sümüklülük	sümüklü
174	30 (sol)	çentkler	çentikler
177	17 (sağ)	hüşgül	hüşgü
177	26 (sağ)	tepegik	tepecik
178	26 (sol)	insan	insanı
181	4 (sağ)	ısılı k	ısılık
183	10 (sol)	atmek	atmak
183	19 (sağ)	olom	olam

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
185	29 (sağ)	haı	halı
187	23 (sağ)	indimiş	indirmiş
188	20 (sol)	atın çenesine gelen gem, yular	atın burnu üstüne gelen
188	1 (sağ)	irgetlik	irgenlik, ergenlik
188	22 (sağ)	yaşlı	(fazladır).
189	22 (sağ)	issi issi	(manası is gibi demektir) ayrı manadır.
190	30 (sol)	kekke	kehge
190	24 (sağ)	gör	göz
191	17 (sol)	hrstalık	hastalık
191	28 (sol)	yakın	yatkın
191	4 (sağ)	stmek	etmek
191	4 (sağ)	tıkıyro	tıkıyor
192	1 (sağ)	sığınmak	sıkınmak
193	13 (sol)	evvelki	sonraki
193	16 (sol)	a an	alan
193	3 (sağ)	nahis	nakıs
193	8 (sağ)	zumura	dumura
197	35 (sol)	kalayın	kalyen
197	14 (sol)	işitmez	işitmez yüreği
200	26 (sağ)	kantama	kantarma
201	7 (sağ)	kapcuklanmak	kapcuklamak
203	1 (sol)	amali erbaa	cemi
203	32 (sağ)	karakı	karakış
207	26 (sol)	sabanın	sobanın
208	28 (sol)	Kundeşli	Gündeşli
209	9 (sağ)	şişe	(fazladır).
210	15 (sağ)	syulmak	soyulmak
215	1 (sol)	ispanek	ıspanak
215	5 (sağ)	keseri	kesesi
215	32 (sağ)	bağlı	bağı
217	1 (sağ)	aşıçomağı	(fazladır).
217	9 (sağ)	muhafazası	mahfazası
219	26 (sağ)	guzruf	gudruf
220	1 (sol)	kemhe	kehge
220	27 (sağ)	bağ	perçin
221	23 (sol)	arsın	arışın

Sahife	Satır	Yanlıs	Doğru
222	2 (sağ)	görünür	görünürken
224	23 (sağ)	kesakes	geseges, gesgesi
226	33 (sol)	keşiflemek	kişiflemek : kişiklemekten bozmadır arapça değil
227	33 (sol)	burcu	(fazladır).
228	34 (sol)	öküz	buzağı
230	8 (sol)	kılla	kalle
234	9 (sağ)	şene	sene
235	26 (sol)	kıvık	kıyık
238	1 (sağ)	kilizme	kilizme, kirizme
241	18 (sol)	kucağından	kucağında
242	5 (sol)	kuba	kufa
243	19 (sol)	bir	(fazladır).
245	15 (sağ)	korkuuk	korkuluk
250	22 (sol)	dikkatsiz	dikkatsizce
252	7 (sağ)	kuralaşmak	kuralanmak
253	9 (sağ)	kulunnaç	kulunnacı
253	21 (sol)	ireze	kapu çekeceği
257	14 (sağ)	dokunmuş	bükülmüş
258	4 (sol)	tazip. v. s.	muazzep olmak
264	20 (sağ)	elevan	elevün
266	13 (sol)	çatlı	çatal
266	8 (sağ)	kenarındaki	kenarında
266	11 (sağ)	ayaanı - v. s.	bir çeşit yumuşak peynir
267	15 (sol)	siyhları	siyahları
270	22 (sağ)	zuam	ruam
270	34 (sağ)	ymuşatmak	yumuşatmak
271	23 (sol)	ineciğin	iğneciğin
271	32 (sağ)	merkup	(fazladır).
274	3 (sağ)	serildiği ağ	sarıldığı ağaç
281	29 (sağ)	mızmız	mizmiz
282	10 (sağ)	seniğin	şiniğin
288	22 (sol)	neayil	neşayil
290	28 (sol)	görü	körü
292	21 (sağ)	istidaltı	istidatlı
294	29 (sol)	sakin	sakın
299	7 (sağ)	öhmen	ökmen

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
300	7 (sol)	çekmem	çekemem
300	28 (sol)	öflezik	ölfezik
301	1 (sol)	öllütmek	ölütmek
301	17 (sol)	inat	inatcı
302	15 (sol)	kız	(satırbaşı).
303	4 (sol)	orğan	urgan
304	10 (sağ)	ovezi	övezi
313	25 (sağ)	azar azar v. s.	biriktirilen yer, biriken şey
316	10 (sol)	yarısı	yarışı
319	4 (sağ)	oluğundan	uluğundan
320	5 (sağ)	otları	atları
320	7 (sağ)	köteme	kötene
321	12 (sol)	kollanılır	kullanılır
321	25 (sol)	ve	(fazladır).
323	4 (sol)	serpuşarın	serpuşların
325	27 (sol)	yürüme	(fazladır).
325	13 (sağ)	soyası	soyhası
325	13 (sağ)	2 — künkle...	künklerin içini temizlemek için kullanılan bir birine ekli çubuklar
329	16 (sol)	dşarı	dışarı
330	13 (sağ)	tahtatan	tahtadan
337	26 (sol)	dağların	dağlara
340	13 (sağ)	aygıt	aygıtı
341	5 (sol)	sıgrıktı	sıyrıktı
345	22 (sağ)	sokortu	sokurtu
346	15 (sol)	sadıç	sağdıç
347	28 (sol)	salkım söğüt	salkım sögüt cinsinden
348	15 (sol)	bele	ben
348	28 (sağ)	söndürücü	(fazladır)
350	18 (sağ)	samak	sumak
350	26 (sağ)	sumasaker	sumasakar
351	9 (sol)	takdüme	takdime
351	33 (sol)	kabağı	kabı
352	34 (sağ)	oyğunluhta	uzunlukta
354	2 (sol)	mahsuş	mahsus
355	11 (sol)	etrafında	etrafındaki
357	5 (sol)	yaplır	yapılır
359	33 (sol)	katdı	kaldı
360	5 (sol)	kmise	kimse

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
360	13 (sol)	musallai	musallat
360	18 (sağ)	talı	tatlı
364	14 (sağ)	büyüklür	büyüktür
366	12 (sol)	atmek	etmek
368	19 (sağ)	omuzlaraa	omuzlarda
369	17 (sol)	mısrağı	mısraı
371	4 (sol)	da kavuk	dalkavuk
373	20 (sol)	hadar	kadar
375	12 (sol)	nüsü	sütü
375	16 (sağ)	uğraşatırlan	uğraştırılan
376	30 (sağ)	tekdi	(fazladır)
376	35 (sağ)	inek	sığır
377	20 (sağ)	kornacı	tornacı
377	23 (sağ)	çağa	cağa
378	30 (sol)	alına	altına
378	11 (sağ)	B. A.	C. A.
378	24 (sağ)	yapılrn	yapılan
380	2 (sol)	gübrelerinin	sığır gübrelerinin
380	4 (sol)	tanbur	tanbura
383	9 (sağ)	uf k	ufak
384	6 (sağ)	oymunda	oynunda
385	33 (sağ)	tohuk	tohul
391	12 (sağ)	trık	tırık
392	28 (sağ)	sertleşen	koyulaşan
394	6 (sağ)	kornaz	kurnaz
394	30 (sağ)	pohurun	puhurun
402	30 (sağ)	uyalamak	oyalamak
403	11 (sağ)	mulaka	mutlaka
407	5 (sol)	vah. h, hayvah. h	vah, hayvah
408	14 (sol)	bolyoz	balyoz
408	3 (sağ)	yamçaç	yamaç
410	20 (sağ)	su kast	sui kast
412	17 (sağ)	öndördü	ondördü
413	35 (sağ)	lasık	basık
414	14 (sol)	yabeyi	yanbeyi
414	30 (sağ)	yankolanmak	yankulanmak
419	9 (sol)	pesmende	pesmande
419	10 (sağ)	u ağı	ufağı
429	11 (sağ)	koşturmak	koşmak
430	32 (sol)	nce	ince